

การสร้างชาตินิยมเชิงพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนเหวียดเกี้ยวในนครพนม

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

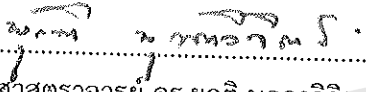
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

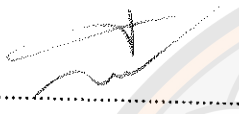
ตุลาคม 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนครพนม

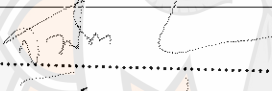
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การสร้างชาตินิยมเชิงพันธะสัญญา: กรณีศึกษาชุมชนเหวียดเกี่ยวในนครพนม”
ของ นายสุริยา คำหว่าน
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธิ-มุกดาวิจิตร)

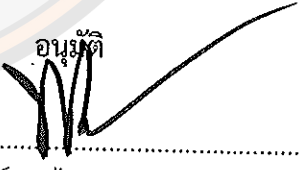

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทิต กิติ์ ฝือกสม)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิตี ภาวีครพันธุ์)

..... กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐานิดา บุญวรรณ)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมพร ชีระวิริยกุล)

อนุมัติ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มุณีสว่าง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

18 ต.ค. 2562

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เกิดขึ้นจากความสงสัยบางประการของตัวผู้วิจัยที่เกิดและเติบโตในชุมชนเกี่ยวปาวพลัดถิ่นในพื้นที่จังหวัดนครพนมในยุคหลังสงครามเวียดนาม สำหรับข้อสังเกตเบื้องต้นของผู้วิจัยนั้น บริบททางสังคมของเกี่ยวปาวพลัดถิ่นมีความแตกต่างออกไปจากชุมชนชาติพันธุ์อื่นๆ ในนครพนมไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติทางศาสนา การนับถือภูชาตวัตถุบุคคลที่ปรากฏให้เห็นบนแท่นบูชาบรรพบุรุษ รูปแบบการจัดงานแต่งงาน การจัดพิธีศพ การให้ภาษาแบบผสมผสานระหว่างเวียดนาม ลาว ไทย และโดยเฉพาะสำนึกความเป็นชาติ นอกจากนี้ ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยกำลังเติบโตจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ (ปลายทศวรรษ 1970 – ทศวรรษ 1990) ดูเหมือนว่าสังคมเกี่ยวปาวกำลังก้าวเข้าสู่ยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงในด้านการแสดงออกเชิงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยสิ่งต่างๆ ที่เป็นร่องรอยบ่งชี้ปรากฏออกมาในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการค่อยๆ เลือนหายไปของการตั้งชื่อบุตรหลานในภาษาเวียดนามซึ่งถูกแทนที่ด้วยการตั้งชื่อ/สกุลแบบชาวไทยของบุตรหลานเกี่ยวปาวรุ่นที่ 3 การเริ่มไม่ส่งเสริมให้บุตรหลานใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารต่อหน้าสาธารณชน การส่งเสริมให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนไทยมากขึ้น และการพยายามร้องขอสัญชาติไทยของเกี่ยวปาวพลัดถิ่นในนครพนม เป็นต้น

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ดำเนินไปพร้อมๆ กับการเติบโตของผู้วิจัยที่มักจะพบเห็นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แบบแกว่งไปแกว่งมาระหว่างความเป็นไทย ความเป็นอีสาน หรือความเป็นเวียดนาม นอกจากนี้ การแสดงออกเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวปาวหลายครั้งยังสร้างความสงสัยถึงสำนึกความเป็นชาติของเกี่ยวปาวเหล่านี้ว่ามีลักษณะอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นการเชียร์ทีมชาติเวียดนามเมื่อมีการแข่งขันฟุตบอลกับชาติอื่นๆ รวมถึงการแข่งขันกับทีมชาติไทย ยิ่งไปกว่านั้น การที่ผู้วิจัยมีเพื่อนร่วมชั้นเรียนในช่วงประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีเชื้อสายเวียดนามกว่าครึ่งห้องก็ส่งผลให้สำนึกชาติพันธุ์แบบพหุลักษณะยังปรากฏให้เห็นอย่างค่อนข้างเด่นชัดจากกรณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการขาดโรงเรียนของนักเรียนกว่าครึ่งห้องในช่วงเทศกาลเต็ด (ปีใหม่เวียดนาม) หรือการแบ่งทีมระหว่างนักเรียนเชื้อสายเวียดนามและนักเรียนเชื้อสายไทยเพื่อนั้นขันต่อในเกมกีฬาฟุตบอลพลาสติกที่อาจมีการติดป้ายนามเป็นค่าน้ำอัดลม หรือค่าน้ำเต้าหู้เล็กๆ น้อยๆ ประสบการณ์ชีวิตแบบนี้เองที่นำมาซึ่งข้อสงสัยและการเปรียบเทียบอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ข้อสงสัยเหล่านี้นำมาสู่คำถามในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ว่า เขาเข้าจริงๆ แล้ว สำนึกชาติพันธุ์หรือสำนึกความเป็นชาติของเกี่ยวปาวพลัดถิ่นในนครพนมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร?

ข้อสงสัยข้างต้นติดตัวผู้วิจัยมาตลอดและถึงแม้ว่าจะได้อ่านงานเกี่ยวกับชาวเวียดนามในเมืองไทยอยู่หลายเล่มแต่ก็ยังไม่สร้างความพึงใจให้แก่ผู้วิจัยมากนัก ผู้วิจัยประสงค์ว่าสักวันหนึ่งคงได้มีโอกาสศึกษาและค้นคว้าถึงประเด็นดังกล่าวจากมุมมองของตัวเองบ้างจนกระทั่งได้มีโอกาสเข้าศึกษาในหลักสูตร ปร.ด. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร แม้ว่าที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทวีศักดิ์ เผือกสม หรือพี่เต้ของน้องๆ จะมีความสนใจและเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในพื้นที่ภาคพื้นสมุทรมากกว่าภาคพื้นทวีป อย่างไรก็ตาม การที่อาจารย์เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อลูกศิษย์เป็นอย่างสูง รวมถึงความกระหายใคร่รู้และการทำงานไปพร้อมๆ กับเหล่าศิษยานุศิษย์ในสำนักเกาะดอกท้ออย่างมิว่างเว้นได้ช่วยนำพาผู้วิจัยไปพบกับโลกวิชาการที่ต้องแสวงหาความรู้ผ่านข้อเสนอของงานชิ้นต่างๆ อย่างจริงจัง นอกจากนั้น อาจารย์เต้ยังชี้แนะให้ผู้วิจัยได้พบกับแนวคิดหลักเกี่ยวกับสำนักความเป็นชาติ โดยเฉพาะแนวคิดชาตินิยมทางไกล อีกทั้งกระบวนการยุทธศาสตร์ของอาจารย์ยังชี้ชวนให้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ โดยการแบ่งแยกระหว่างปัจจัยทางโลกวิสัยและโลกแห่งจิตวิญญาณ กระบวนท่าดังกล่าวจึงได้รับการขัดเกลาจนกลายเป็นหลักในงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ระหว่างการศึกษา ณ มอนอ สถาน ผู้วิจัยยังได้รับการชี้แนะจาก รองศาสตราจารย์ ดร. นิติ ภวัครพันธุ์หรือเฮียกวงของลูกศิษย์ น้องๆ หลานๆ ในสถาบันอุดมศึกษาในเมืองไทยหลายแห่ง ข้อชี้แนะของอาจารย์มัวว่าจะเป็นภาระที่ชวนให้ขบขันปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณอันนำมาสู่การก่อตัวของสำนักชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวป่าว รวมถึงข้อคิดที่ได้จากการอ่านงานของอาจารย์อีกหลายชิ้น เช่น เล่าเรื่องเมืองไต: พลวัตของเมืองชายแดนไทย-พม่า ชวนถกชาติและชาติพันธุ์ หรือบางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่ ได้เปิดมุมมองให้แก่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการกับกรอบแนวคิดในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น ข้อเสนอแนะของอาจารย์ทั้งในวาระอย่างเป็นทางการและการสนทนาที่เจือเคล้าด้วยสุนทรีย์ะตามสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่เมืองสองแควหรือที่เมืองชายแดนริมฝั่งโขงล้วนเปิดโลกทัศน์ของผู้วิจัยให้ได้จุกคิดและมีมุมมองที่ซับซ้อนมากขึ้นอยู่เสมอ การที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้รับการชี้แนะจากอาจารย์นิติตั้งแต่ต้นจึงช่วยสร้างความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นว่าผู้วิจัยจะสามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จลุล่วงได้ตามกำหนดเวลาและข้อกำหนดทางวิชาการ

ในขณะเดียวกัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวนิดา บุญวรรณ หรืออาจารย์มะปรางยังได้ช่วยเติมเต็มมุมมองของผู้ที่เคยศึกษางานวิชาการในแวดวงคนพลัดถิ่น ทั้งยังได้สร้างความกระจ่างในประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการเก็บข้อมูลที่เต็มไปด้วยชั้นเชิงและลีลาของผู้ที่คลุกคลีอยู่กับงานวิจัยในภาคสนาม นอกจากนั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุดมพร อธิระวิริยะกุล ยังได้มีช่วยเติม

เต็มให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้นด้วยคำถามจากมุมมองของนักประวัติศาสตร์และ
มิติทางด้านวิธีวิทยา ในขณะที่กำลังค้นคว้างานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้นั้น ผู้วิจัยได้ประสบโอกาสอันดี
เมื่อได้รับคำชี้แนะจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกตาวิจิตร ในหลายวาระไม่ว่าจะเป็นที่เมือง
สองแคว เมืองชายแดนริมฝั่งโขง หรือแม้กระทั่งในร้านเบียร์เฮยที่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร
ข้อเสนอแนะของอาจารย์ได้ช่วยชี้แนะแนวทางและสร้างความมั่นใจให้ผู้วิจัยได้ทำงานในฐานะผู้ที่
ทำการศึกษาทางด้านเวียดนามศึกษาได้อย่างมั่นใจมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ประเด็นชี้แนะของ
อาจารย์ในวันสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ยังช่วยกระชับพื้นที่ความรู้และลดจุดบกพร่องในงานชิ้นนี้ลง
เป็นอย่างมาก

ในระหว่างการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยนเรศวรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา ผู้วิจัยยังต้อง
ขอกราบขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์ ผู้ที่ได้สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้วิจัย
ได้ลาศึกษาต่อ นอกจากนั้นยังได้รับความช่วยเหลือจากกัลยาณมิตรอีกหลายคน ไม่ว่าจะเป็น
อาจารย์ผู้รอบรู้ทางวิชาการและเชี่ยวชาญทางด้านอาหารที่ผู้วิจัยได้ฝากท้องในหลายวาระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาจรูญตระกูล แห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ อาจารย์มดผู้รู้เรื่อง
ปลาแดกที่ให้ความช่วยเหลือและแบ่งปันความรู้และมิตรภาพตั้งแต่ต้นจนกระทั่งผู้วิจัยขึ้นสอบ
ดำรงศิษย์รุ่นน้องต่างสาขาแต่เปี่ยมไปด้วยมิตรภาพทั้งในเชิงวิชาการ รวมถึงการเป็นเพื่อนดูบอลที่
ออกரசชาติ อาจารย์เดี่ยวผู้ที่ได้มีโอกาสร่วมสนทนาทั้งในวาระที่เป็นทางการและการดื่มกินกันใน
ฐานะมิตรสหาย อาจารย์เอ็กกุฎกฤษหมายอีสานแห่ง ม.อุบล อาจารย์เม ศิษย์ปู่ศรีสุทโธแห่งลุ่มน้ำ
โขง น้องไอเออร์มันผู้น่ารัก พี่น้องในห้องบัณฑิตรัฐศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นพี่ (ยาย) อั้น อาจารย์แหมว
น้องสันทราย พี่ไอฟาร์ น้องนุช น้องต๋น น้องๆ ในห้องนเรศวรไม่ว่าจะเป็นเอ็กซ์ ไอซ์ เก้อ ฉัตรดี
บัญชา ออย แจง นกกริด เตียร์ เพชร ปราง พี่แจ๊ค เอ๋ รวมถึงน้องเกล้าผู้คอยให้ความช่วยเหลือ

ผู้วิจัยมิสามารถละเลยที่จะกล่าวถึงบุญคุณอันใหญ่หลวงของบิดาผู้ให้กำเนิดทั้งยังเป็นผู้
ชี้แนะแนวทางให้ศึกษาภาษาเวียดนามและเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานชิ้นนี้ด้วย แม้ว่าท่านจะจาก
ไปก่อนที่งานชิ้นนี้จะสำเร็จแต่ผู้วิจัยคิดว่าท่านคงได้รับทราบถึงงานวิจัยชิ้นนี้ผ่านมิติทางด้านจิต
วิญญาณ แม่หลี่ผู้ให้กำเนิดและคอยเป็นแรงใจและสนับสนุนอยู่เบื้องหลังมาตั้งแต่เด็ก คุณแม่พี่อง
ฟูอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของลูกๆ และหลานทุกคน พี่สาวทั้งสองท่าน (Chi Thuý และ Chi
Hanh) ที่ได้เสียสละอย่างมากมาให้พี่น้องชายสองคนได้ร่ำเรียน พี่เก๊ะ พี่สมชาย พี่ฟอง (anh
Phong) พี่ชายที่แสนดีที่คอยสนับสนุนและคอยไต่ถามด้วยความห่วงใยและจริงใจ ยิ่งไปกว่านั้น
ผู้วิจัยยังได้รับการสนับสนุนทางด้านแรงใจรวมถึงความรักและความปรารถนาดีอย่างท่วมท้นจาก
อาจารย์นภกรรยาที่น่ารักและแสนดีที่คอยให้คำปรึกษาที่ล้ำค่า คอยหนุนหลัง และยื่นเคียงข้างตัว

ผู้วิจัยอยู่เสมอ น้องแอมและน้องโอมลูกสาวและลูกชายที่น่ารักทั้งสองคนที่เป็นกำลังใจให้พ่ออย่าง
ไม่วางเว้น พี่หนึ่ง พี่ตึก พี่หนุ่มและ พี่อ้อและบุคคลอื่นๆ อีกมากมายที่มีได้กล่าวถึง

สุดท้ายนี้ต้องขอขอบคุณเกี่ยวกับวณครพนมทุกท่านที่ได้มอบหมายความไว้วางใจและได้
ถ่ายทอดข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสำนักความเป็นชาติในวิทยานิพนธ์
เล่มนี้ หากเกิดความผิดพลาดประการใดในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยขออภัยไว้ทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียวโดย
ไม่มีข้อโต้แย้งแต่ประการใด

ชินเงินแก่งก่ามเงิน (Xin chân thành cảm ơn)

สุริยา คำหวาน

ชื่อเรื่อง	การสร้างชาตินิยมเชิงพันธะสัญญา: กรณีศึกษาชุมชนเหวียดเกี้ยวในนครพนม
ผู้วิจัย	สุรียา คำหวาน
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ เผือกสม
กรรมการที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภาวครพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐานิดา บุญวรรณ
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ปร.ด. สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2562
คำสำคัญ	เวียดนามอพยพ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม เหวียดเกี้ยว เกี้ยวป่าว ดงป่าว ชาตินิยมเชิงพันธะสัญญา

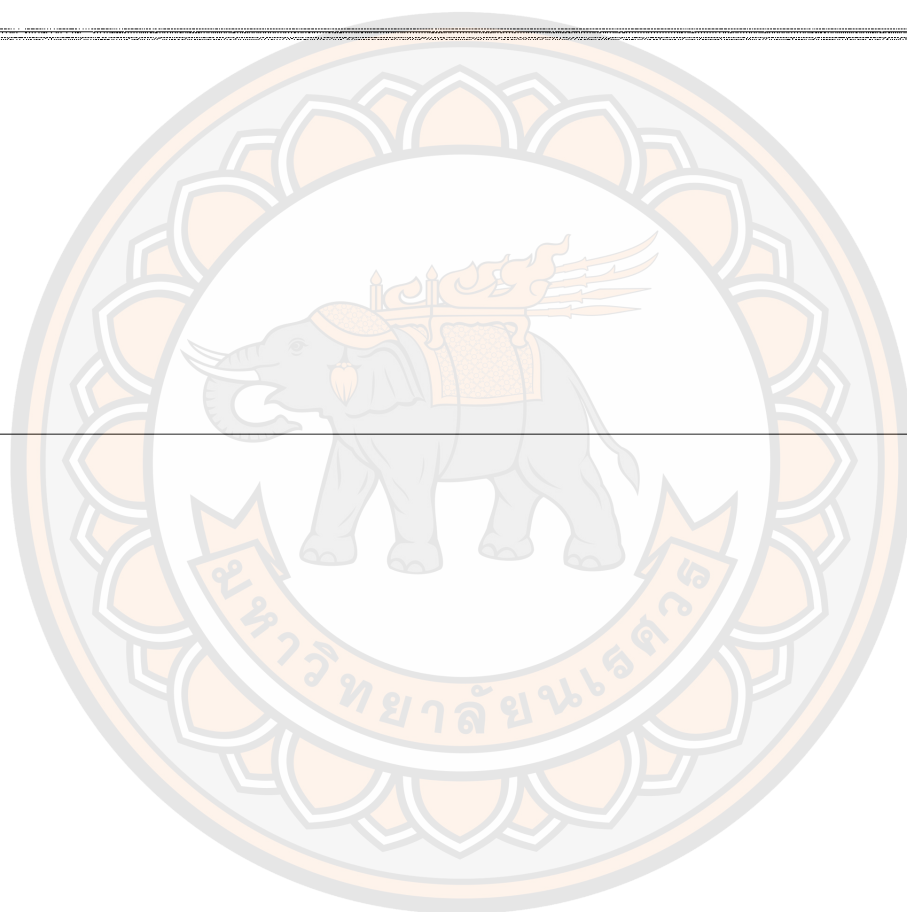
บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง "การสร้างชาตินิยมเชิงพันธะสัญญา: กรณีศึกษาชุมชนเหวียดเกี้ยวในนครพนม" ต้องการศึกษากการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมในชุมชนชาวเวียดนามอพยพจังหวัดนครพนม โดยมีคำถามในงานวิทยานิพนธ์ 3 ประการ คือ 1) ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในจังหวัดนครพนมนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) รวมทั้งบุตรหลานที่เกิดในประเทศไทย มีบทบาทต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมในชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นอย่างไร? 2) รัฐปิตุภูมิ (homeland) และประเทศบ้านใหม่ (hostland) มีบทบาทต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมอย่างไร? 3) บริบททางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยส่งผลต่อสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมอย่างไร?

จากการศึกษาพบว่า สำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี้ยวป่าวนครพนมส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการสร้างพันธะสัญญาระหว่างรัฐปิตุภูมิ และเกี้ยวป่าวนครพนม โดยมีสมาคมเหวียดเกี้ยวกู้ชาติ (Hội Việt kiều cứu quốc) เป็นองค์กรหลักที่เคลื่อนไหวภายใต้การชี้นำของคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเหวียดเกี้ยว (Đảng bộ Việt kiều) โดยได้มีการจัดตั้งกลุ่มมวลชนการสร้างสำนึกชาตินิยมทางภาษาและการสร้างลัทธิบูชาโฮจิมินห์ขึ้น

การสร้างสำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี้ยวป่าวได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940 – กลางคริสต์ทศวรรษ 1970 หรือตลอดช่วงสงครามแห่งการปลดปล่อยอาณานิคมของเวียดนาม นอกจากนี้ นับตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา ผู้วิจัยยังพบร่องรอยของการสร้างสำนึกชาตินิยมในรูปแบบใหม่โดยมีรัฐบาลเวียดนามเป็นแกนกลางเพื่อยึดโยงชุมชนเกี่ยว

ป่าวในนครพนมเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชาติพันธุ์เวียดนามภายใต้วาทกรรม "เกี่ยวป่าวเป็นองค์
คภพที่ไม่สามารถแยกออกจากความเป็นเวียดนามได้" อีกทั้งยังมีการรื้อฟื้นและจัดตั้งสถานที่
สำคัญเพื่อเชื่อมโยงสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนาม เช่น บ้านลุงโฮจิมินห์ พิพิธภัณฑ์ประธาน
โฮจิมินห์ และอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอก จังหวัดนครพนม เป็นต้น

Title	THE MAKING OF CONTRACTING NATIONALISM: A CASE STUDY OF VIET KIEU IN NAKHON PHANOM
Author	Suriya Khamwan
Advisor	Assistant Professor Davisakd Puaksom, Ph.D.
Co-Advisors	Associate Professor Niti Pawakapan, Ph.D. Assistant Professor Thanida Boonwanno, Ph.D.
Academic Paper	Thesis Ph.D. in Southeast Asian Studies, Naresuan University, 2019
Keywords	Vietnamese Immigrants, Vietnamese Thai, Việt Kiều, Kiều Bào, Đồng Bào, Contracting Nationalism

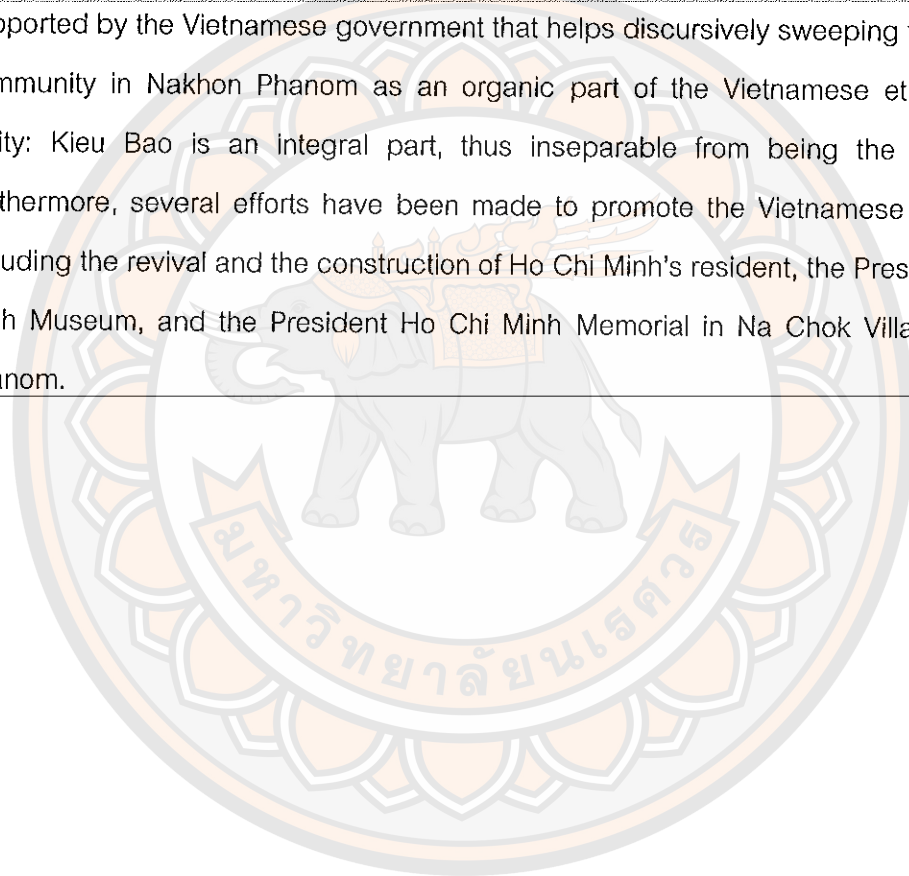
ABSTRACT

The thesis entitled "The Making of Contracting Nationalism: A Case Study of Viet Kieu in Nakhon Phanom" is aimed to investigate the emergence of nationalism in the Vietnamese community in Nakhon Phanom, Thailand. The research questions which this study has sought to answer are as follows: 1) How did the Vietnamese immigrants that having migrated to Nakhon Phanom since 1946 and their offsprings who were born in Thailand play a role in the formation of national consciousness among the Vietnamese community in Thailand; 2) How did the homeland and the hostland play roles in forming and forging the national consciousness of the Nakhon Phanom's Vietnamese community; and 3) Have the ever changing economic and political contexts generated a significant impact to the national consciousness of those Vietnamese immigrants residing in Nakhon Phanom.

It was found that the national consciousness of the Kieu Bao Vietnamese community was largely formulated from a close contracting bond between the community and the homeland in which the Viet kieu National Salvation Association (Hội Việt kiều cứu quốc) played a crucial mediating role. Since its inception, the association was clearly operated under the guidance of the Viet Kieu Special Committee (Đảng bộ Việt kiều) of the Vietnamese Communist Party. Particularly, it had formed a mass

movement, utilized the Vietnamese language to create a sense of national consciousness, and gave birth to the cult of Ho Chi Minh.

Efforts in forging the national consciousness in the Kieu Bao community had been intensified in the period between the mid-1940s and the mid-1970s, or throughout the war years of the Vietnamese decolonization. In addition, from the 2000s onwards, several traces of enduring cultivation of the Vietnamese immigrants' national consciousness have been scripted. Such cultivation has been encouraged and supported by the Vietnamese government that helps discursively sweeping the Kieu Bao community in Nakhon Phanom as an organic part of the Vietnamese ethnic-national entity: Kieu Bao is an integral part, thus inseparable from being the Vietnamese. Furthermore, several efforts have been made to promote the Vietnamese nationalism, including the revival and the construction of Ho Chi Minh's resident, the President Ho Chi Minh Museum, and the President Ho Chi Minh Memorial in Na Chok Village, Nakhon Phanom.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
จุดประสงค์ของการวิจัย.....	10
ความสำคัญของการวิจัย.....	10
คำถามการวิจัย.....	11
ขอบเขตการวิจัย.....	11
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	13
สมมุติฐานของการวิจัย.....	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
ชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย.....	15
การศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนม.....	22
เวียดนามพลัดถิ่นกับสำนักชาตินิยมทางไกลในบริบทโลกาภิวัตน์.....	25
คนพลัดถิ่นกับสำนักชาตินิยมทางไกล.....	29
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	37
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	37
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	53

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	การก่อตัวของชุมชนเกี่ยวป่าวในพื้นที่นครพนม..... 54
	การเคลื่อนย้ายของชาวเวียดนามเข้าสู่พื้นที่นครพนมก่อนยุคอาณานิคม..... 55
	การลี้ภัยทางศาสนากับการก่อตัวของชุมชนเกี่ยวป่าวคาทอลิกในพื้นที่ นครพนม..... 61
	การเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามเข้าสู่ลาวในยุคอาณานิคม..... 67
	สรุป..... 82
5	ชุมชนเกี่ยวป่าวนครพนมภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2..... 83
	บริบททางการเมืองสองฝั่งโขงภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง..... 84
	เหตุการณ์ "ท่าแขกแตก" กับการอพยพของเกี่ยวป่าวเข้าสู่พื้นที่นครพนม..... 93
	ชุมชนเกี่ยวป่าวอพยพภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง 100
	การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวป่าวนครพนมตั้งแต่ปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930..... 107
	การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวป่าวนครพนมตั้งแต่ต้น คริสต์ทศวรรษ 1930 จนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940..... 113
	บริบททางการเมืองไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กับการจัดตั้งชั้นเรียน แบบปิดลับเพื่อการสร้างสำนึกชาตินิยมทางภาษาในพื้นที่นครพนม..... 120
	สรุป..... 134
6	ไฮจิมินท์กวนนำ: จากนักปฏิวัติกรรมมาชีพสู่จิตวิญญาณชาตินิยมเวียดนาม... 136
	ลัทธิบูชาบุคคล: การจรรโลงอำนาจและสำนึกชาตินิยม..... 138
	ไฮจิมินท์: จากนักปฏิวัติชนชั้นกรรมมาชีพสู่ศูนย์กลางชาตินิยมเวียดนาม..... 148
	ไฮจิมินท์คือใคร? 154
	จากเหยียนอ้ายก๊วกสู่ไฮจิมินท์: จากแกนนำขบวนการชาตินิยมสู่ผู้นำสูงสุด ในระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม..... 159

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การสร้างอำนาจนำทางการเมืองผ่านคำเรียกขานฉันทัญญาติมิตร	174
ชิงเหญิตโฮจู้ติก (Sinh nhật Hồ Chủ tịch): วันเกิดประธานโฮกักับการสร้าง ความทรงจำของชาติภายใต้ระบอบสังคมนิยม.....	180
สรุป.....	186
7 โฮจู้ติกและเกี่ยวบ่าว 1: ความเชื่อทางด้านจิตวิญญาณกับการสร้างสำนึก ชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวบาวนครพนมก่อนการถึงแก่อสัญกรรมของ โฮจิมินห์.....	188
โฮจู้ติกและเกี่ยวบ่าว: โฮจิมินห์กับสำนึกชาตินิยมภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิ.....	189
ศาลเจ้าตักเต็งเจิ่น (Đền thờ Đức Thánh Trần): พื้นที่ทางความเชื่อ เชิงชาตินิยมของเกี่ยวบาวก่อนการเกิดขึ้นของลัทธิบูชาโฮจิมินห์ ในนครพนม.....	194
ความทรงจำเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในนครพนม.....	204
ปานเถอโตก๊วก (Bàn thờ tổ quốc): แทนบูชาปิตุภูมิกับการบูชาโฮจิมินห์ ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำครัวเรือนเกี่ยวบาว.....	209
สรุป.....	234
8 โฮจู้ติกและเกี่ยวบ่าว: ความเชื่อทางด้านจิตวิญญาณกับการสร้างสำนึก ชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวบาวนครพนมภายหลังการถึงแก่อสัญกรรม ของโฮจิมินห์.....	236
เปี่ยนเดาเทืองแ่งแห่งต่ง (Biến đau thương thành hành động): การเปลี่ยนความเศร้าโศกเสียใจไปสู่พลวัติรแห่งชาตินิยมภายหลัง การถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์.....	237
พิธีการวะดวงวิญญาณกับการสร้างพันธะสัญญาผ่านพินัยกรรม ของโฮจิมินห์.....	240

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ไฮจิมีนห์กับยุทธการ “บุปผาบานต่อต้านอเมริกา” (Nở hoa đánh Mỹ)	247
การยุติความเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวป่าในช่วงกลาง คริสต์ทศวรรษ 1970.....	265
การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับไฮจิมีนห์ในพื้นที่นครพนม.....	270
จากพื้นที่แห่งความทรงจำสู่นุสรณ์สถานประธานไฮจิมีนห์.....	273
สรุป.....	287
9 บทสรุป.....	290
บรรณานุกรม.....	297
เชิงอรรถ.....	323
ประวัติผู้วิจัย.....	326

สารบัญญภาพ

ภาพ	หน้า
1 ภาพวาดผู้อพยพชาวอันนัมที่เมืองนครพนม (Émigrés annamites de Lakôn) โดยหลุยส์ เดอลาพอร์ท ระหว่างการสำรวจแม่น้ำโขงระหว่างปี ค.ศ. 1866 – 1868.....	58
2 โฆษณาของห้าง SAMANAL ผู้ให้บริการขนส่งในดงเกีย อันนัม และลาว ในหนังสือพิมพ์ <i>Thanh Nghệ Tĩnh tân văn</i> เมื่อปี ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2473)	70
3 แผนการก่อสร้างทางรถไฟ กระเช้าลอยฟ้า สายเดินเอียบ - ท่าแขก ในปี ค.ศ. 1933..	72
4 ผู้โดยสารรถไฟชาวเวียดนามต่อรถโดยสาร ไปยังเมืองท่าแขก ณ สถานีรถไฟสอมกุก จังหวัดกว๋างบิ่ง ในปี ค.ศ. 1934.....	73
5 ปฏิมากรรมเสด็จเจ้าสุภานุวงศ์และกองกำลังผสมลาว เวียดนาม ณ เมืองท่าแขก...	99
6 หลุมฝังเถ้ากระดูกของเกี้ยวบ่าวเมืองเว ระหว่างปี ค.ศ. 1947 – 1969.....	106
7 ปฏิมากรรมที่ระลึกถึงวีรกรรมของกองกำลังพันทะเลที่ 4 ซึ่งจัดตั้งขึ้นจาก ลูกหลานเกี้ยวบ่าวไทย – ลาว ภายใต้การสนับสนุนของฝ่ายเสรีไทย ที่บ้านพุ่มแก – หนองหอย อ.นาแก จ.นครพนม คำบรรยายตอนหนึ่ง ระบุว่า "เหล่านักรบลูกหลานเกี้ยวบ่าวผู้รักชาติจากไทย – ลาว กลับมาร่วมต่อสู้กับฝรั่งเศส"	119
8 ครูและนักเรียนเกี้ยวบ่าวชั้น ป. 5 บริเวณชุมชนวัดโพธิ์ นครพนม ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960.....	128
9 ครูและนักเรียนเกี้ยวบ่าวในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970.....	130
10 แบบเรียนวิชาเลขาคณิตชั้น ม.3 โดยกระทรวงศึกษาธิการเวียดนาม ปี ค.ศ. 1957..	131
11 ลายมือนักเรียนในชั้นเรียนปิดลับของเกี้ยวบ่าวในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1970.....	133
12 คำสรรเสริญประธานเหมา (Mao Chủ tịch) และประธานโฮ (Hồ Chủ tịch) ในหน้า 1 หนังสือพิมพ์ <i>Cứu Quốc</i> ฉบับพิเศษประจำวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 1954.....	142
13 ภาพการ์ตูนปลุกใจที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ <i>Cứu Quốc</i> วันที่ 9 กันยายน 1945 พร้อมคำบรรยายว่า "Độc lập hay là chết" (เอกราชหรือความตาย)	164

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
14	ภาพถ่ายโฮจิมินห์ในหนังสือพิมพ์ <i>Trung Bắc Tân Văn</i> วันที่ 9 กันยายน 1945 เพื่อแนะนำโฮจิมินห์ในฐานะประธานรัฐบาล (Chủ tịch Chính phủ) 169
15	ภาพวาดโฮจิมินห์โดยเยาวชนชาวเวียดนามที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ <i>Cứu Quốc</i> ฉบับวันที่ 14 พฤษภาคม 1946..... 178
16	ชุมนุมประตูลูกเหล็กที่แก๊งเต๋อริ่น อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม..... 197
17	ภาพแม่ทัพเงินสิ่งค่าและภาพโฮจิมินห์เคียงคู่กันในศาลเจ้าบ้านนาจอก..... 199
18	"เหล็กเกี้ยวเยียน" (Lễ Cầu Yên) พิธีเซ่นไหว้เพื่อความสงบตามธรรมเนียมดั้งเดิม ณ ศาลเจ้าแม่ถืธรรม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม..... 203
19	ภาพผู้นำทางศาสนาแห่งคริสต์จักรโรมันคาทอลิกและคริสต์จักรเวียดนาม ที่พบเป็นภาพสะสมของเกี้ยวป่าวคาทอลิกในพื้นที่นครพนม..... 214
20	แท่นบูชาปิตุภูมิที่ปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลายในภาคอีสาน ในช่วงเวลาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1940-กลางทศวรรษ 1970..... 220
21	ภาพโฮจิมินห์ที่ปรากฏในแท่นบูชาปิตุภูมิเนื่องในวาระการประชุมคณะครู เกี้ยวป่าวในพื้นที่แห่งหนึ่งของจังหวัดนครพนมในช่วงปลายคริสต์ ทศวรรษ 1960..... 221
22	การจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิขนาดใหญ่ในพิธีแต่งงานถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่พบ อย่างแพร่หลายในอีสาน ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 – กลางคริสต์ ทศวรรษ 1970..... 229
23	การประกอบพิธีคารวะปิตุภูมิของคู่บ่าวสาว ในพิธีการแต่งงานของเกี้ยวป่าว อุดรธานีในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970..... 231
24	ภาพโฮจิมินห์ในหนังสือพิมพ์ <i>Nhân Dân</i> ฉบับพิเศษ วันที่ 4 กันยายน 1969 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแจ้งข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์..... 238
25	การแห่ภาพโฮจิมินห์ไปตามท้องถนนภายในชุมชนอุดรธานีเพื่อแสดงความอาลัย ต่อการจากไปของโฮจิมินห์ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1969..... 243

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า	
26	พิธีรำลึกถึงดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม กันยายน 1969 ถ้อยคำเบื้องหลังระบุว่า "พวกเราจะมุ่งมั่นในการแปรเปลี่ยนความเศร้าโศก เสียใจให้เป็นพลังชีวิตในช่วยเหลือชาติทั้งทางด้านจิตวิญญาณและพลังกำลัง" ..	245
27	พิธีรำลึกถึงดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ที่จัดขึ้นภายในครอบครัวเกี่ยววาว ในพื้นที่จังหวัดนครพนม ในเดือนกันยายน 1969.....	246
28	เกี่ยววาวที่เข้าร่วมในพิธีรณรงค์บุผาบานต่อต้านอเมริกาในนครพนม ปี 1971.....	253
29	เหรียญбакโฮ (ลุงโฮ) ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าป็นรุ่นที่ได้จัดจำหน่ายให้แก่เกี่ยววาว ในช่วงต้นทศวรรษ 1970 เพื่อระดมทุนกลับไปช่วยเหลือแผ่นดินปิตุภูมิ แต่บางคนระบุว่าป็นเหรียญที่ระลึกในยุทธการบุผาบานต่อต้านอเมริกา.....	256
30	สหทัยใจตวน (Ngô Tuân) แกนนำระดับสูงในองค์กรคอมมิวนิสต์ เหวียดเกี๋ยว (Đảng bộ Việt kiều) และสมาคมเหวียดเกี๋ยวกู้ชาติ (Hội Việt kiều cứu quốc) ขณะถูกคุมขังโดยฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1935.....	268
31	ผังแม่บทอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ได้รับการออกแบบตามหลัก "ฟ็องถึ" (phong thủy-ฮวงจุ้ย) เพื่อให้เกิดการไหลเวียนของพลังในธรรมชาติ อย่างสมดุล.....	280
32	รูปปั้นประธานโฮจิมินห์ได้รับการจัดวางบนแท่นบูชาตามรูปแบบของการบูชา บรรพบุรุษพร้อมด้วยธงชาติเวียดนามและเครื่องมงคล	283
33	อาคารที่ระลึกประธานโฮจิมินห์ (Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh) สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการออกแบบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมเนียม การบูชาบรรพบุรุษ.....	284
34	หุ่นขี้ผึ้งจำลองการพบปะระหว่างโฮจิมินห์ และเกี่ยววาวนาจอกเมื่อเกือบ หนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา.....	286

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"เวียดนามอพยพ" เป็นวลีที่ค่อนข้างคุ้นเคยสำหรับประชาชนชาวไทยที่เติบโตและใช้ชีวิตในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ไปจนกระทั่งสิ้นสุดยุคสงครามเย็น ในแง่ของภาษาไทย วลีดังกล่าวดูเหมือนว่าจะเป็นเพียงแค่กลุ่มคำที่ถูกใช้เพื่อระบุถึงกลุ่มคนเชื้อสายเวียดนามที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในแผ่นดินสยามภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองและการหวนกลับคืนมายึดครองอินโดจีนในวาระที่สองของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ถ้าหากพิจารณาจากประวัติศาสตร์การเมืองไทยจะพบว่า กลุ่มคนที่ถูกขนานนามว่า "เวียดนามอพยพ" หรือ "ญวนอพยพ" ได้กลายเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญที่ถูกอ้างถึงอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะความพยายามที่จะเชื่อมโยงกลุ่มคนเหล่านี้เข้ากับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการฝ่ายซ้ายในประเทศไทย (ชาญ อังศุโชติ, 2510; ชุมแสง ทักษะสุต, 2512; บัญชา สุขานุศาสตร์, 2513; ธวัชชัย พิทักษ์, 2514; วิชาญ จำปีศรี, 2514; ชัจจ์ชัย บุรุษพัฒน์, 2521; สถาพร บุรณสัมฤทธิ์, ม.ป.ป.)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาหรือการกล่าวถึงชาวเวียดนามอพยพในยุคหลังดูเหมือนจะอธิบายถึงชาวเวียดนามพลัดถิ่นในเมืองไทย โดยเฉพาะชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่ภาคอีสานด้วยท่าทีที่เป็นมิตรมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่จากการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น และการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนามในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา จากนั้น ในแวดวงวิชาการจึงได้เริ่มปรากฏคำอธิบายใหม่ว่า ภัยทางด้านความมั่นคงจากชาวเวียดนามอพยพในเมืองไทยนั้นเป็นเพียงวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นจากบรรดาผู้นำฝ่ายขวา (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2556) และการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐไทย (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548)

ทั้งนี้ การศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามอพยพหรือที่ในปัจจุบันมักถูกเรียกขานใหม่ในนาม "ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม" "ไทยใหม่" หรือแม้กระทั่งการเรียกทับศัพท์ตามภาษาเวียดนามว่า "เหวียดเกี้ยว" นั้น ยังขาดการอธิบายถึงสำนึกความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยมของกลุ่มคนเชื้อสายเวียดนามเหล่านี้อย่างจริงจังและเพียงพอ อีกทั้ง การศึกษาเกี่ยวกับ "เหวียดเกี้ยว" ในอดีต ก็มักจะถูกตัดขาดจากบริบทที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามกับแผ่นดินปิตุภูมิของพวกเขา ดังนั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับสำนึกชาตินิยมที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม โดยผู้วิจัยจะเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ในภาษาเวียดนามว่า "เหวียดเกี้ยว" ควบคู่ไปกับคำว่า "เกี้ยวบ่าว" ตามบริบทที่เหมาะสม

กล่าวได้ว่า ปรากรฎการณัคนพลัดถิ่น (diaspora) หรือการอพยพของผู้คนออกจากแผ่นดินปิตุภูมิเพื่อไปอาศัยอยู่ในแผ่นดินอื่นเป็นสิ่งที่ควบคู่กับสังคมมนุษย์มาเนิ่นนาน หากแต่ ปรากรฎการณัดังกล่าวเพิ่งกลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากแวดวงวิชาการมากขึ้นภายหลังกคริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา (ฐิรวุฒิ เสนาคำ, 2547, น. 1) ในกรณีของเวียดนามนั้น การค้าสงคราม ความขัดแย้งและการตกเป็นอาณานิคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันผู้คนจำนวนมากออกไปเป็นคนพลัดถิ่นในต่างแดน ในยุคโบราณ ชาวเวียดนามได้เดินทางติดต่อค้าขายตามเส้นทางการค้าโบราณซึ่งเชื่อมโยงกับอาณาจักรต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ด้วยเหตุนี้ จึงอาจอนุมานได้ว่า ชาวเวียดนามเริ่มมีการอพยพเคลื่อนย้ายไปออกไปอาศัยยังพื้นที่ต่าง ๆ ภายนอกขอบเขตอาณาเขตของอาณาจักรเวียดนามโบราณ เช่น อาณาจักรเอวหลาก (Âu Lạc) อาณาจักรวันลาว (Văn Lang) และอาณาจักรใต้โง่เหียด (Đại Cổ Việt) เป็นต้น (Trần Trọng Đăng Đàn, 2006, p.14) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนการเมืองในอุษาคเนย์ยุคโบราณมีลักษณะจำเพาะที่เรียกว่า "มณฑล" (Mandala) ซึ่งหมายถึง "พื้นที่ภูมิศาสตร์ของแต่ละอาณาจักรเป็นสิ่งที่ไม่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัด เนื่องจากไม่มีเขตแดนที่แน่นอน" (ธงชัย วิวิญกุล, 2556, น. 140-141) อีกทั้ง แนวคิดเกี่ยวกับพลเมืองของรัฐตามการนิยามของชาติสมัยใหม่ก็ยังมีได้เกิดขึ้น สภาวะเช่นนี้จึงส่งผลต่อความยุ่งยากในการที่จะระบุและชี้ชัดจำนวนชาวเวียดนามที่อพยพออกไปอาศัยในพื้นที่อื่น ๆ ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิในยุคจารีต

ในยุคอาณานิคม จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสได้นำแนวคิดเรื่องการกำหนดเส้นเขตแดนตามแบบรัฐชาติสมัยใหม่เข้ามาแก้ไขปัญหาคความพรัามั่วของขอบเขตอำนาจภายในดินแดนอาณานิคม ดังนั้น การดำเนินการปักปันเขตแดนระหว่างแว่นแคว้นต่าง ๆ ในอินโดจีนจึงค่อย ๆ เริ่มขึ้น โดยในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1870 เขตแดนระหว่างโคชินไชนากับกัมพูชาก็ได้เริ่มปรากฏขึ้นบนแผนที่อินโดจีน ในขณะที่เส้นเขตแดนระหว่างตั้งเกี่ยวกับจีนก็เริ่มก่อตัวเป็นรูปร่างภายหลังกการลงนามใน "ความตกลงเทียนสิน" (Tientsin Accord) ระหว่างฝรั่งเศสกับจีนในปี ค.ศ. 1884 (พ.ศ. 2487) ทางด้านเขตแดนระหว่างลาวกับแคว้นตั้งเกียและอันนัมนั้นก็ได้ถูกกำหนดขึ้นจากกฤษฎีกาที่ได้มีการลงนามโดยผู้สำเร็จราชการอินโดจีนในปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2496) (พิเชฐ สายพันธ์, และสุริยาคำหวาน, 2554) กล่าวได้ว่า การก่อตัวของเส้นเขตแดนแบบใหม่เช่นนี้ รวมถึงการกำหนดสถานะพลเมืองของรัฐอาณานิคม จึงทำให้สามารถระบุจำนวนคนอพยพ หรือคนพลัดถิ่นภายในอาณานิคมอินโดจีน และดินแดนอื่น ๆ ของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การที่ประชากรในแต่ละแคว้นของอินโดจีนมีจำนวนและความหนาแน่นที่แตกต่างกันได้ส่งผลให้มีการเกลี่ยพลเมืองจากพื้นที่ซึ่งมีประชากรหนาแน่นมากกว่าออกไปสู่พื้นที่ซึ่งมีจำนวนประชากรเบาบางกว่า นอกจากนั้น ชาวเวียดนามจากแคว้นต่าง ๆ ยังถูกเกณฑ์ไปเป็นข้าราชการทหาร กรรมกรก่อสร้าง คนงานเหมืองแร่ และคนงานในนิคมกสิกรรมในแคว้นอื่น ๆ อีกด้วย (Trần Trọng Đăng Đàn, 2006, pp.576-581) ข้อมูลเชิงสถิติเกี่ยวกับจำนวนชาวเวียดนามในลาวและกัมพูชาซึ่งตกอยู่ภายใต้อำนาจฝรั่งเศสในช่วงเดียวกันได้ช่วยยืนยันข้อเสนอดังกล่าวไว้ให้นักเน้นยิ่งขึ้น กล่าวคือในปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) นั้นในเวียงจันทน์มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ถึงจำนวนร้อยละ 53 ในขณะที่เมืองท่าแขกมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่มากถึงร้อยละ 85 และที่เมืองปากเซมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ถึงร้อยละ 62 (ฟอกซ์, 2556, น. 88)

นอกจากนั้น เหตุภัยแล้งครั้งรุนแรงในระหว่างปี ค.ศ. 1944 – 1945 (พ.ศ. 2487 - 2488) ที่เกิดขึ้นในแคว้นตั้งเกี้ยวและอันนัม (Gunn, 2011, p.1) ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งในการทำให้ชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งอพยพหนีภาวะอดอยาก (nạn đói) เข้ามาอาศัยอยู่ในลาวเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ เมื่อขยับลงไปทางตะวันตกเฉียงใต้ของอินโดจีนจะพบว่า ในปี ค.ศ. 1937 (พ.ศ. 2480) มีชาวเวียดนามเข้ามาอาศัยอยู่ในกัมพูชาจำนวนประมาณ 191,000 คน (Goscha, 1999, p.5) และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งปี 1950 มีชาวเวียดนามในกัมพูชาจำนวนถึง 319,596 คน (Poole, 1970, p.131) อย่างไรก็ตาม เมื่อสิ้นสุดยุคอาณานิคม ชาวเวียดนามเหล่านี้บ้างก็เดินทางกลับเวียดนาม บ้างก็ยังคงตั้งหลักแหล่งในลาวและกัมพูชาต่อไป นอกจากนั้น ยังมีชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งกลายเป็นคนพลัดถิ่นในฝรั่งเศสและดินแดนอาณานิคมอื่น ๆ ของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสอีกด้วย

ในยุคหลังอาณานิคม การพลัดถิ่นครั้งใหญ่ของชาวเวียดนามเกิดขึ้นภายหลังสงครามเวียดนามยุติลง การอพยพดำเนินไปอย่างยืดยาวมากกว่าสองทศวรรษ โดยคลื่นการอพยพระลอกแรกเริ่มต้นขึ้นในเดือนเมษายน – ธันวาคม ปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) งานเขียนบางชิ้นระบุว่า การอพยพในครั้งนี้ มีผู้ลี้ภัยที่สามารถเดินทางไปได้ตั้งหลักแหล่งในอเมริกาจำนวนทั้งสิ้น 129,792 คน (Thompson, 2010, p.92) จากนั้น ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1978 สืบเนื่องไปจนถึงปลายคริสต์ทศวรรษ 1980 ก็มีคลื่นผู้อพยพทั้งทางเรือและทางบกอีกจำนวนมากได้ลักลอบเดินทางหลบหนีออกจากเวียดนามไปยังค่ายพักพิงผู้อพยพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และฮ่องกงเพื่อขอสถานะผู้ลี้ภัยเพื่อไปตั้งหลักแหล่งในประเทศที่สาม อย่างไรก็ตาม ชะตากรรมของผู้อพยพเหล่านี้มีลักษณะเป็นตายเท่ากัน เนื่องจากข้อมูลเชิงสถิติระบุว่า มีผู้รอดชีวิตจากการอพยพจำนวนประมาณ 500,000 –

600,000 คน ในขณะที่ผู้เสียชีวิตในระหว่างการอพยพมีสัดส่วนที่เท่าเทียมกัน (Wan, & Trung, 2014, p.9)

จนกระทั่งในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 สหรัฐอเมริกาและเวียดนามจึงได้บรรลุข้อตกลงในการแก้ปัญหา "มนุษย์เรือ" (boat people) โดยการทำให้มีการอพยพอย่างถูกต้องตามกฎหมายภายใต้แผนปฏิบัติการอพยพเพื่อมนุษยธรรม (Humanitarian Operation) โดยมีชาวเวียดนามที่ได้รับอนุญาตให้ลี้ภัยตามโครงการนี้จำนวนทั้งสิ้น 123,728 คน (Tran Tuyen Ngoc, 2007, p.55) นอกจากนี้ แผนปฏิบัติการ "America Homecoming Act" ในระหว่างปี ค.ศ. 1989 – 2000 (พ.ศ. 2532 - 2543) ยังได้อนุญาตให้ลูกครึ่งชาวเวียดนาม – อเมริกัน (Amerasians) จำนวนประมาณ 25,000 คน และญาติพี่น้องอีกจำนวน 77,000 คน เดินทางไปตั้งถิ่นฐานในสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งในปัจจุบันชาวเวียดนามพลัดถิ่นในอเมริกาและบรูไนมีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 1,800,000 คน และถือเป็นกลุ่มคนพลัดถิ่นที่มีจำนวนมากที่สุดเป็นอันดับสี่ในสหรัฐอเมริกา รองจากชาวจีน อินเดีย และฟิลิปปินส์ เท่านั้น (Migration Policy Institute, 2015)

นอกจากการอพยพครั้งใหญ่ภายหลังจากสงครามเวียดนามดังที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น รัฐบาลเวียดนามเองก็เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งออกชาวเวียดนามไปยังประเทศต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ในยุคสงครามเย็น แรงงานเวียดนามจำนวนมากได้เดินทางไปแสวงหาโอกาสในการประกอบอาชีพในดินแดนสหภาพโซเวียตและประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันออก นอกจากนี้ ข้าราชการและปัญญาชนเวียดนามจำนวนมากก็ได้ทยอยเดินทางไปศึกษาและฝึกอบรมในประเทศค่ายสังคมนิยมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ ชาวเวียดนามเหล่านี้บางส่วนได้ถือโอกาสละทิ้งปิตุภูมิและตั้งถิ่นฐานในแผ่นดินใหม่อย่างถาวร กอปรกับเมื่อสิ้นสุดสงครามเย็น ชาวเวียดนามในยุโรปตะวันออกจำนวนมากเลือกที่จะดำรงชีวิตอย่างถาวรในยุโรปจนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้น ชาวเวียดนามจึงกลายเป็นคนพลัดถิ่นกลุ่มใหญ่ในหลายประเทศในยุโรปตะวันออก เช่น โปแลนด์ เช็กและสโลวาเกีย ฯลฯ (Trần Trọng Đăng Đàn, 2006, pp.32-33)

นอกจากนี้ ยังมีชุมชนชาวเวียดนามพลัดถิ่นอีกหลายแห่งที่ผู้เขียนมิได้หยิบยกขึ้นมาอภิปรายและนำเสนอเอาไว้ทั้งหมด แต่หากพิจารณาถึงภาพรวมของแผนที่ภูมิทัศน์ชาวเวียดนามพลัดถิ่นทั่วโลกก็จะพบว่า ในปัจจุบัน มีชาวเวียดนามพลัดถิ่นจำนวนประมาณ 4.5 ล้านคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ มากกว่า 100 ประเทศทั่วโลก (Wan, & Trung, 2014, p.14) ซึ่งหากเทียบเป็นสัดส่วนจะพบว่า มีชาวเวียดนามพลัดถิ่นมากถึง 1 ใน 20 ของประชากรเวียดนามที่มีอยู่ทั้งหมดราว 90 ล้านคนในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ชุมชนเวียดนามเหล่านี้ย่อมมีที่มาของการอพยพที่แตกต่างกัน และหากพิจารณาในแง่ของสำนึกชาตินิยมแล้วนั้น อาจพบทั้งความเหมือนและความแตกต่าง

ระหว่างชุมชนเวียดนามในเมืองไทยกับชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก สภาวะเช่นนี้ จึงนำมาสู่ข้อสันนิษฐานว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามอพยพในเมืองไทยนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

สำหรับในประเทศไทย ชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นเริ่มปรากฏตัวขึ้นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในภายหลัง ชาวเวียดนามยังได้อพยพเข้ามาอีกหลายระลอกโดยมีสาเหตุและปัจจัยสำคัญบางประการที่แตกต่างกันออกไป เช่น การค้า การถูกกวาดต้อนเป็นเชลย การถูกคุกคามทางศาสนา การลี้ภัยทางการเมือง และการหนีภัยสงคราม ฯลฯ ทั้งนี้ นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับเวียดนามอพยพในเมืองไทยได้แบ่งชาวเวียดนามในเมืองไทยออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่ม "ญวนเก่า" และ "ญวนใหม่" โดยยึดถือเอาระยะเวลาของการอพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่ม ดังนั้น ชาวเวียดนามที่ละถิ่นฐานเข้ามาอาศัยในเมืองไทยในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่สองก็就会被จัดให้เป็นพวก "ญวนเก่า" ส่วนชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาหลังจากนั้นถือเป็นพวก "ญวนใหม่" หรือ "ญวนอพยพ" (ผู้สดี จันทวิมล, 2541, น. 1) สำหรับในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษากลุ่ม "ญวนอพยพ" หรือ "ญวนใหม่" ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม ซึ่งในปัจจุบันมักจะถูกเรียกขานว่า "ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม" เนื่องจากส่วนใหญ่ได้รับสัญชาติไทยและได้กลายเป็นพลเมืองไทยโดยชอบด้วยกฎหมายของราชอาณาจักรไทย

ในช่วงของการต่อสู้เพื่อปลดแอกเวียดนามจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสนั้น การที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนมากได้ส่งผลให้ขบวนการชาตินิยมเวียดนามได้พยายามหาทางสร้างเครือข่ายกู้ชาติขึ้นในเมืองไทยโดยการสนับสนุนของเหวียดเกี๊ว (Việt kiều) หรือเกี๊วป่าว (kiều bảo) หากกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาตินิยมเวียดนามของคนพลัดถิ่นได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้กับพวกจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 และดำเนินสืบเนื่องไปจนถึงสิ้นสุดยุคอาณานิคมในช่วงคริสต์ศตวรรษ 1950 (Goscha, 1999) ชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยตามทัศนะของนักวิชาการตะวันตก อาทิ คริสโตเฟอร์ กอสชา (Christopher E. Goscha) จึงเป็นชาตินิยมที่เกิดขึ้นจากการปลุกเร้าเคลื่อนไหวของฝรั่งเศสที่มีความเข้มข้นและมีพลังในการสนับสนุนภารกิจปลดแอกเวียดนามออกจากความเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส แต่ทั้งหมดนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับจุดยืนทางการเมืองของรัฐบาลไทยในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย

กล่าวได้ว่า รัฐบาลไทยในแต่ละยุคมีท่าทีต่อการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามในเมืองไทยที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในยุคสงครามเย็น ซึ่งรัฐบาลดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และสนับสนุนสหรัฐอเมริกา ดังนั้น ขบวนการชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่เลวร้ายและบั่นทอนความมั่นคงของประเทศไทย โดยนักวิชาการฝ่ายความมั่นคงได้ผลิตคำอธิบายเกี่ยวกับ "พวกญวน" ว่าเป็นภัยอันตรายต่อระบอบการปกครองและอุดมการณ์ทางการเมืองของชาติไทย (ชาญ อังคุโชติ, 2510; ชุมแสง ทักษะสุด, 2512; บัญชา สุขานุศาสตร์, 2513; ธวัชชัย พิทักษ์, 2514; วิชาญ จำปีศรี, 2514; ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2521; สถาพร บุรณสัมฤทธิ์, ม.ป.ป.) ด้วยเหตุนี้

งานเขียนกลุ่มนี้จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ชาวเวียดนามอพยพให้ดูน่ากลัวในฐานะผู้เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์และป้อนทำลายความสันติสุขของชาติไทย ภาพลักษณ์ชาวเวียดนามในช่วงเวลานี้จึงผูกติดอยู่กับคำว่า "ภัยญวน" ไปจนกระทั่งสิ้นสุดยุคสงครามเย็น

อย่างไรก็ตาม ในยุคหลังสงครามเย็นก็มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งผลิตคำอธิบายเกี่ยวกับ "ภัยญวน" ว่าเป็นเพียงมายาคติทางด้านชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อป้ายสีชาวเวียดนามอพยพ โดยนักวิชาการกลุ่มนี้เสนอว่า เหวียดเกี่ยวหรือเกี่ยวบัวไม่ได้เลวร้ายอย่างที่สังคมรับรู้ แต่นโยบายและวาทกรรมของรัฐบาลฝ่ายขวาวัดต่างหากที่สร้างภาพลักษณ์ของเหวียดเกี่ยวให้ดูโหดร้าย เจ้าเล่ห์ เพทุบาย และบั่นทอนความมั่นคงของประเทศไทย โดยเฉพาะในการเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าสู่ประเทศไทย (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548; พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2556) ทั้งนี้ คำอธิบายดังกล่าวดูเหมือนจะสอดคล้องกับข้อเสนอในงานของธาเดอูส ฟลัด (Flood, 1977) ในบทความชื่อ "The Vietnamese Refugees in Thailand: Minority Manipulation in Counterinsurgency" ซึ่งเป็นข้อเสนอที่ทวนกระแสการรับรู้ของสังคมไทยในยุค "ชาวพิฆาตซ้าย" เนื่องจากฟลัดอธิบายว่า การพิจารณาถึงทัศนคติของประเทศไทยที่มีต่อผู้อพยพชาวเวียดนามนั้น อาจจะต้องพิจารณาแบบแยกส่วนระหว่างฝ่ายประชาชนกับฝ่ายชนชั้นปกครอง เนื่องจากทัศนคติของประชาชนไทยต่อชาวเวียดนามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้เลวร้ายหรือมองชาวเวียดนามในฐานะศัตรูแต่อย่างใด หากแต่กลับมีหลักฐานที่ยืนยันว่า ในหลายกรณีชาวไทยได้ให้ช่วยเหลือชาวเวียดนามที่หลบหนีการจับกุมของฝรั่งเศสหรือตำรวจของไทยอยู่เนือง ๆ ในขณะที่ชนชั้นปกครองไทยซึ่งดำเนินนโยบายประนีประนอมกับจักรวรรดินิยมตะวันตกนั้นก็มักจะกดดันและเข้มงวดต่อชาวเวียดนามในเมืองไทยเพื่อรักษาสถาบันผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก อันเป็นนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่เข้ามาพร้อมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการปราบปรามคอมมิวนิสต์และได้ยึดเยียดให้ชาวเวียดนามเป็น "แพะรับบาป" ทางการเมืองในการทำสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ของประเทศไทย (Flood, 1977, pp.34 - 37)

นอกจากนั้น การถกเถียงเกี่ยวกับชาตินิยมเวียดนามที่เกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระก็มีได้จำกัดอยู่เพียงแค่ประเด็นการอธิบายว่า แนวคิดและขบวนการชาตินิยมเวียดนามเป็นภัยหรือไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศไทยหรือไม่อย่างไร? นักวิชาการจำนวนหนึ่งสนใจทำการศึกษา "โฮจิมินห์" ในฐานะองค์ประธานในการขับเคลื่อนแนวคิดและขบวนการชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย ข้อเสนอของนักวิชาการฝ่ายความมั่นคงไทยในช่วงทศวรรษ 2510 และ 2520 ได้ฉายภาพโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของบรรดาญวนอพยพซึ่งฝึกฝัฒนคติคอมมิวนิสต์ โดยมองว่า ลัทธิอันชั่วร้ายนี้กำลังกัดกร่อนความมั่นคงของประเทศไทยไปทั่วทุกหัวระแหงโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสาน หากชาวญวนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ก็มักจะถูกมองจากรัฐไทยว่าเป็นกิจกรรมการบ่อนทำลายความมั่นคงต่อรัฐไทยในทันที (วิชาญ จำปีศรี, 2514)

ในยุคหลังสงครามเย็น เมื่อภาวะตึงเครียดทางความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามได้คลี่คลายไปในทิศทางที่เป็นมิตรต่อกันมากยิ่งขึ้น คำอธิบายเกี่ยวกับโฮจิมินห์จากนักวิชาการไทยดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ งานเขียนในยุคใหม่เสนอว่าโฮจิมินห์เป็นผู้สร้างความสมัคคีธรรมสามัคคีในหมู่คณะให้แก่ชาวเวียดนามในเมืองไทยพร้อมทั้งมีการอธิบายถึงการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในเมืองไทยอย่างละเอียด (Thanyathip Sripana, 2013; ศุขปริดา พนมยงค์, 2553; สภา ปาลเสถียร, 2558) และมองว่าอนุสรณ์สถานโฮจิมินห์ในเมืองไทยเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและเวียดนาม (Thanyathip Sripana, 2013) อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าจะยังไม่มีนักวิชาการท่านใดให้คำอธิบายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของสำนักผูกพันระหว่างโฮจิมินห์กับชาวเวียดนามในเมืองไทยได้อย่างชัดเจนนัก แต่ถ้าหากลองพิจารณาถึงข้อความที่โฮจิมินห์ส่งถึงชาวเวียดนามในลาวและสยามผ่านหนังสือพิมพ์ *Quốc Hội* (รัฐสภา) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) อาจทำให้เราค้นพบเงื่อนไขบางอย่าง โดยข้อความดังกล่าวมีใจความว่า

“Các đồng bào tuy mình trú ở đất khách quê người nhưng lòng vẫn yêu mến cố hương tổ quốc. Còn tổ quốc và Chính phủ cũng luôn luôn nhớ thương các đồng bào như bố mẹ thương nhớ những người con đi vắng.” (“Bức thư của Hồ Chủ tịch,” 1946, p.1, เน้นโดยผู้อ้าง)

ข้อความนี้มีความหมายว่า “เหล่าเพื่อนร่วมชาติ (đồng bào) ทั้งผอง แม้นตัวท่านจะอาศัยอยู่ในแผ่นดินอื่น แต่ท่านยังมีจิตใจยังห่วงหาอาทรต่อผืนแผ่นดินปิตุภูมิ สำหรับปิตุภูมิและรัฐบาลนั้นก็ยังคงระลึกถึงท่าน เปรียบเหมือนดังบิดามารดาที่อาทรถึงบุตรผู้จากไป” หากพิจารณา

ถึงข้อความข้างต้นโดยผิวเผินก็ดูเหมือนว่าจะเป็นเพียงข้อความรณรงค์ปกติของรัฐบาลเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาถึงการใช้คำว่า “đồng bào” (ต่งป่าว) ซึ่งมีความหมายพิเศษว่าเพื่อนร่วมชาติ และโดยปกติจะใช้กับและหมายถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศเสียเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่คำเรียกโดยทั่วไปของชาวเวียดนามอพยพในต่างแดนก็คือ “Việt kiều” (เหวียดเกี๋ยว) หรือ “kiều bào” อันหมายถึงชาวเวียดนามโพ้นทะเล กระบวนทัศน์ในแง่มุมเช่นนี้จึงนำไปสู่คำถามที่น่าสนใจว่า ในกรณีเช่นนี้ เป็นไปได้หรือไม่ที่โฮจิมินห์จะตั้งใจหยิบยกคำว่า “đồng bào” ขึ้นมาใช้กันอย่างแยบยล เพื่อสร้างพันธะสัญญาระหว่างแผ่นดินปิตุภูมิกับชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นในเมืองไทย ทั้งยังน่าสนใจว่า การสร้างความภักดีในลักษณะดังกล่าวมีความสืบเนื่อง ยืนยาวและมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยอย่างไร?

นอกจากนั้น หากพิจารณาถึงอนุสรณ์สถานที่เกี่ยวข้องกับประธานโฮจิมินห์ที่ได้ทยอยเปิดตัวขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งนอกจากจะแสดงถึงสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย – เวียดนามตามที่นักวิชาการส่วนหนึ่งได้เสนอไว้แล้ว สถานที่ดังกล่าวยังอาจมีความเกี่ยวข้องกับการส่งออกพันธะสัญญาและความทรงจำร่วมระหว่างพี่น้องประชาชนเวียดนามที่อาศัยอยู่ภายในประเทศ (đồng bào) และชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ภายนอกประเทศ (kiều bào หรือ Việt kiều) อีกด้วย กล่าวคือ ถ้าหากพิจารณาถึงบทกลอนที่ปรากฏบริเวณซุ้มประตูด้านหน้าอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ จังหวัดนครพนมที่จารึกไว้ว่า “Xa nước xa nhà, nặng nghĩa đồng bào nơi viễn xứ” (แม้ห่างบ้านไกลเมือง ความผูกพันฉันท์พี่น้องร่วมชาติยังผึกแน่น) แทบไม่ต้องสงสัยเลยว่า บทกลอนดังกล่าวซึ่งประพันธ์โดยศาสตราจารย์หวูเคี๋ยว (Vũ Khiếu) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านอักษรศาสตร์และวัฒนธรรมเวียดนามย่อมมีนัยในการสื่อความหมายถึงความผูกพันแนบชิดอยู่มีเสื่อมคลายระหว่างเกี่ยวป่าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยว่าเปรียบเสมือนบุตรของปิตุภูมิ นัยดังกล่าวจึงชวนให้ตั้งคำถามว่า ในปัจจุบันอนุสรณ์สถานโฮจิมินห์ในประเทศไทยได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมจนเกิดเป็นพันธะสัญญาทางจิตใจระหว่างเกี่ยวป่าวในเมืองไทยกับแผ่นดินปิตุภูมิได้อย่างไร?

ในปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ ได้หันมาให้ความสนใจกับคนพลัดถิ่นในฐานะพลเมืองของรัฐที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ รัฐบาลของหลายประเทศมองว่า กลุ่มคนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาความมั่นคงของชาติในยุคโลกไร้พรมแดน โดยหนึ่งในตัวอย่างที่โดดเด่นในแง่ของการสร้างชาตินิยมทางไกลในชุมชนผู้พลัดถิ่น คือ กรณีของสาธารณรัฐประชาชนจีน และฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตาม ชาตินิยมทางไกลนั้นย่อมมิได้เกิดขึ้นโดยฝ่ายรัฐแต่เพียง

อย่างเดี่ยว กลุ่มคนพลัดถิ่นเองก็มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชาตินิยมทางไกลด้วยเช่นกัน ดังกรณีของชาวอาร์เมเนียนพลัดถิ่นเป็นตัวอย่างสำคัญของคนพลัดถิ่นที่มีบทบาททางการเมืองภายในแผ่นดินปิตุภูมิและประเทศใหม่ค่อนข้างสูง (Shain, & Barth, 2003) ในขณะที่ชาวเคิร์ดและชาวทมิฬพลัดถิ่นนั้น ถึงแม้จะมีบทบาททางการเมืองไม่มากนัก แต่พวกเขาก็เป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนต่อข้อเรียกร้องแบ่งแยกดินแดนในประเทศบ้านเกิด (Baser, & Swain, 2010)

ในกรณีของประเทศเวียดนามนั้น นโยบายด้านชาวเวียดนามโพ้นทะเลเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญภายหลังการประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1986 (พ.ศ. 2529) โดยข้อความสำคัญที่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้สื่อสารถึงมวลมหาประชาชนเวียดนามทั้งในและต่างประเทศภายหลังการประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่ 6 ในปี ค.ศ. 1986 (พ.ศ. 2529) ก็คือ "สามัคคี สามานฉันท์ พลังในการพัฒนา" (đoàn kết, hoà hợp dân tộc, động lực phát triển) (Hoàng Ngọc Hợp, 2006, p.723) ในปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2548) พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ผ่านร่างมติศูนย์กลางพรรคฯ ฉบับที่ 36-NQ/TW ซึ่งถือว่าเป็นมติพรรคฯ ฉบับแรกที่มีการกล่าวอ้างถึงกิจการชาวเวียดนามโพ้นทะเลอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ มติดังกล่าวมีนัยสำคัญ คือ พรรคฯ และรัฐบาลเวียดนามเล็งเห็นว่า "ชาวเวียดนามในต่างประเทศถือเป็นองค์ประกอบที่ไม่อาจแยกออกไปจากเรือนกายของแผ่นดินปิตุภูมิ พวกเขาเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับชุมชนชาติพันธุ์เวียดนาม อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเวียดนามและประเทศอื่น ๆ อีกด้วย" (Nguyễn Thanh Sơn, 2014) ทั้งนี้ ยังมีการเรียกร้องให้ชาวเวียดนามพลัดถิ่นหวนคืนสู่อ้อมกอดของแผ่นดินปิตุภูมิมากยิ่งขึ้น ในการนี้ คำพูดที่เคยมีนัยแห่งการเหยียดหยามชาวเวียดนามพลัดถิ่นโดยเฉพาะผู้อพยพทางเรือก็ได้ถูกแทนที่ด้วยคำศัพท์และวาทกรรมใหม่ เช่น "ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ" (người Việt Nam ở nước ngoài) "ชาวเวียดนามโพ้นทะเล" (người Việt hải ngoại) และ "ชาวเวียดนามโพ้นทะเลผู้รักชาติ" (Việt kiều yêu nước) เป็นต้น (Rattiya Songkhramwongsakul, 2010, p.56)

นอกจากนั้น พรรคฯ และรัฐบาลเวียดนามยังได้ทำการปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่มีเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ เช่น กฎหมายที่พักอาศัย กฎหมายที่ดิน กฎหมายสัญชาติ ฯลฯ เพื่อดึงดูดเหยียดเกี่ยวที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศเดินทางกลับสู่ประเทศเวียดนามมากยิ่งขึ้น (Nguyễn Minh Phương, 2010) แนวละหนึ่งนโยบายสำคัญในการปรับเปลี่ยนนโยบายเกี่ยวกับกิจการด้านชาวเวียดนามโพ้นทะเลก็คือ ชุมชนชาติพันธุ์เวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย รูปการเช่นนี้ จึงนำมาสู่ข้อสงสัยว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่บริบททางเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศ และในระดับนานาชาติที่เปลี่ยนแปลงไป

ได้ส่งผลให้พรรคฯ และรัฐบาลเวียดนามต้องหันหน้าหาแนวทางสมานฉันท์ โดยการดำเนินการแก้ไข ปรับปรุง และปรับเปลี่ยนแนวทางการสร้างสำนึกชาตินิยมผ่านการสร้างพันธะสัญญาทางจิตใจ และพันธะสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรในลักษณะของนโยบายและตัวบทกฎหมายเพื่อสร้างพันธะผูกพันระหว่างชาวเวียดนามพลัดถิ่นและปิตุภูมิมากให้มีความแนบแน่นยิ่งขึ้น

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้นทำให้เกิดผู้วิจัยเกิดข้อสันนิษฐานว่า ดูเหมือนว่าสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในเมืองไทยภายหลังปี 1946 จะเป็นชาตินิยมที่มีพลวัตและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งยังมีการรณรงค์ การติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนชาติพันธุ์เวียดนามในเมืองไทยกับชุมชนชาติพันธุ์เวียดนามในพื้นที่อื่น ๆ และแผ่นดินปิตุภูมิอยู่เสมอ หากแต่ยังไม่มีผู้ที่ตั้งคำถามต่อการเกิดขึ้นของชาตินิยมในกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า “ชาวเวียดนามอพยพ” อย่างจริงจัง ข้อสันนิษฐานข้างต้นจึงนำมาสู่การตั้งคำถามในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ว่า ชาตินิยมของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยโดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งมีกลุ่มคนเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนมากเช่นในพื้นที่จังหวัดนครพนมนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือไม่ อย่างไร?

จุดประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงที่มา ลักษณะ และการเปลี่ยนแปลงของสำนึกชาตินิยมที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในจังหวัดนครพนมภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของประเทศเวียดนามและประเทศไทยต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมในกลุ่มชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในจังหวัดนครพนมภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงที่มา ลักษณะ และการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดชาตินิยมที่เกิดขึ้นในกลุ่มชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในจังหวัดนครพนมภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
2. เพื่อสร้างบทสนทนาทางวิชาการและอธิบายถึงสำนึกความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยมของคนพลัดถิ่นที่มีลักษณะที่มีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างจากแนวคิดชาตินิยมของนักวิชาการอื่น ๆ ที่ได้เคยนำเสนอไว้แล้ว

คำถามการวิจัย

1. ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในจังหวัดนครพนมนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) รวมทั้งบุตรหลานที่กำเนิดในประเทศไทย มีบทบาทต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมในชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นหรือไม่ อย่างไร?

2. รั้วปิตุภูมิ (homeland) และประเทศบ้านใหม่ (hostland) มีบทบาทต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมหรือไม่ อย่างไร?

3. บริบททางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมหรือไม่ อย่างไร?

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้แบ่งขอบเขตของการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน

1. ขอบเขตทางด้านพื้นที่ งานวิจัยชิ้นนี้ได้กำหนดให้จังหวัดนครพนมเป็นพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย เนื่องจากนครพนมเป็นเมืองชายแดนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงซึ่งมีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาและตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ชาวเวียดนามเหล่านี้ยังได้อยู่อาศัยร่วมกันในลักษณะของชุมชน เช่น ชุมชนวัดป่า ชุมชนนาจอก ชุมชนโพนบก เป็นต้น

2. ขอบเขตด้านประชากร งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษากลุ่มประชากรหลัก คือ กลุ่มชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนมภายหลังการกลับเข้ามายึดครองอินโดจีนโดยจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) รวมถึงบุตรหลานของผู้อพยพรุ่นแรกและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหมดประมาณ 30 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เวียดนามอพยพ หมายถึงชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยภายหลังจากการกลับเข้ามายึดครองอินโดจีนโดยฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) กลุ่มชาติพันธุ์เวียดนามเหล่านี้ส่วนใหญ่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในพื้นที่จังหวัดในภาคอีสานที่มีชายแดนติดกับแม่น้ำโขง และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น นครพนม สกลนคร มุกดาหาร หนองคาย อุบลราชธานี และอุดรธานี เป็นต้น

2. ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม หมายถึงบุตรหลานของชาวเวียดนามอพยพที่ได้รับสัญชาติไทยโดยการมอบสัญชาติจากรัฐบาลไทย ในปัจจุบัน กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดในภาคอีสานที่มีชายแดนติดกับแม่น้ำโขงและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น นครพนม สกลนคร มุกดาหาร หนองคาย อุบลราชธานี และอุดรธานี เป็นต้น

3. เวียดนามเกี้ยว (Việt kiều) เป็นคำทับศัพท์ภาษาเวียดนามซึ่งมักจะถูกชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศใช้เพื่อเรียกกลุ่มคนที่มีเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ เช่น “Việt kiều Thái Lan” ซึ่งหมายถึง ชาวเวียดนามที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยหรือ “Việt kiều Lào” ซึ่งหมายถึงชาวเวียดนามที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศลาว เป็นต้น สำหรับในวิทยานิพนธ์นี้ได้ปรากฏคำว่าเวียดเกี้ยวในกรณีที่อ้างอิงมาจากงานชิ้นอื่นเท่านั้น

4. เกี้ยวปาว (kiều bào) เป็นคำศัพท์ภาษาเวียดนามซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่าเวียดเกี้ยว (Việt kiều) อย่างไรก็ตาม คำว่าเกี้ยวปาวมักจะถูกใช้โดยพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามเพื่อเรียกขานชาวเวียดนามที่อาศัยและตั้งหลักแหล่งในต่างประเทศโดยมีโดยมีนัยของความหวังหาอาหาร หรือความใกล้ชิดระหว่างแผ่นดินปิตุภูมิกับชาวเวียดนามในต่างประเทศ เช่น “Cộng đồng kiều bào là bộ phận không thể tách rời của dân tộc” (ชุมชนเกี้ยวปาวเป็นชุมชนที่ไม่อาจแบ่งแยกจากแผ่นดินปิตุภูมิ) เป็นต้น สำหรับในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้คำว่าเกี้ยวปาวเพื่อเรียกขานชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่นครพนมเนื่องจากคำดังกล่าวมีนัยที่เผยให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างชาวเวียดนามพลัดถิ่นและแผ่นดินปิตุภูมิ

5. ด่งปาว (đồng bào) เป็นคำภาษาเวียดนามที่มีรากศัพท์มาจากภาษาจีน หมายถึงผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน ตามความหมายดั้งเดิมนั้น ด่งปาวหมายถึงพี่น้องร่วมอุทร ในปัจจุบันคำว่าด่งปาวถูกใช้เพื่อเรียกขานชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ภายในประเทศ ประธานโฮจิมินห์ได้เคยใช้คำว่าด่งปาวในคำประกาศเรียกร้องให้ประชาชนในประเทศเวียดนามจับอาวุธขึ้นสู้กับพวกจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสโดยเริ่มต้นประโยคดังกล่าวด้วยวลีว่า “Hỡi đồng bào! Chúng ta phải đứng lên!” (เหล่าพี่น้องร่วมชาติทั้งหลาย พวกเราต้องลุกขึ้น!) อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในบางวาระ คำดังกล่าวได้ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้เพื่อเรียกบรรดาชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ อาทิ “Các đồng bào tuy mình trú ở đất khách quê người nhưng lòng vẫn yêu mến cố hương tổ quốc.” (เหล่าเพื่อนร่วมชาติทั้งผอง แม้นตัวท่านจะอาศัยอยู่ในแผ่นดินอื่น แต่ท่านยังมีจิตใจยังหวังหาอาหารต่อผืนแผ่นดินปิตุภูมิ) (Quốc Hội, 1946, p.1) เป็นต้น

6. ชาตินิยมทางไกลคือสำนึกชาตินิยมของคนพลัดถิ่นที่อาศัยอยู่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิ แต่ยังคงมีสำนึกชาตินิยมที่ผูกพันและมีปฏิสัมพันธ์กับแผ่นดินปิตุภูมิอยู่เสมอ แนวคิดดังกล่าวได้รับการเสนอโดยเบนเนดิก แอนเดอร์สัน และเป็นแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

7. คำว่า “ชาตินิยมเชิงพันธสัญญา” (Contracting Nationalism) ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยได้หยิบยืมคำว่า “พันธสัญญา” มาจากงานชิ้นสำคัญของไวเซนเต้ ราฟาเอล เรื่อง Contracting Colonialism: Translation and Christian Conversion in Tagalog Society under

Early Spanish Rule (Rafael, 1988) ซึ่งเสนอว่า ในช่วงแรกเริ่มของการจัดตั้งระบอบอาณานิคมในฟิลิปปินส์นั้น (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 – ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18) สเปนมิได้ปรารถนาเพียงแต่การยึดครองพื้นที่เชิงกายภาพของหมู่เกาะแห่งนี้เท่านั้น หากแต่พวกเขายังประสงค์จะทำให้เกิดความศิโรราบทางด้านจิตวิญญาณด้วยการเปลี่ยนชนพื้นเมืองให้หันไปนับถือศาสนาคริสต์ ในการนี้ ภาษาตากาล็อกได้กลายเป็นเครื่องมือที่ถูกเจ้าอาณานิคมหยิบยกขึ้นมาใช้เป็นสื่อกลางในการเปลี่ยนวิถีชนพื้นเมือง อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางภาษาอันมีรากเหง้ามาจากความเชื่อและวัฒนธรรมดั้งเดิมได้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องทางความหมายระหว่างสองภาษา ลักษณะดังกล่าวนำไปสู่การใช้รูปคำที่สามารถตีความได้หลายนัย อันเป็นช่องว่างให้ชาวตากาล็อกอาศัยความสับสนไหลทางภาษาเป็นเครื่องมือในการตอบโต้กับเหล่ามิชชันนารี เช่น ในพิธีสารภาพบาป หรือ การตีความคำสอนให้เป็นไปตามความต้องการของตนอันมีลักษณะของการต่อต้านชัดเจนทางภาษา

อย่างไรก็ดี คำว่า “พันธะสัญญา” ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีได้มีนัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพันธะสัญญาทางศาสนา และมีได้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมกับชนพื้นเมืองที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองแต่อย่างใด ทว่าชาตินิยมเชิงพันธะสัญญาในความหมายของวิทยานิพนธ์เล่มนี้หมายถึงการสร้างพันธะสัญญาระหว่างแผ่นดินปีตุภูมิกับชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยภายหลังเหตุการณ์ท่าแขกแตกในปี ค.ศ. 1946 กล่าวคือ ในระหว่างช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940 ไปจนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 นั้น ฝ่ายต่อต้านอาณานิคมที่นำโดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและขบวนการเวียดมินห์ได้หล่อเลี้ยงและปลุกฝังสำนึกความเป็นชาติด้วยกลไกและเครื่องมือต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสถาปนาให้ภาษาเวียดนามกลายเป็นภาษาหลักในการเผยแพร่สำนึกความเป็นชาติ การสร้างจิตสำนึกในการนับถือโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุด รวมถึงการปลุกฝังค่านิยมในการหวนคืนกลับไปสู่แผ่นดินปีตุภูมิ นอกจากนี้ ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามยังได้มีการเผยแพร่พันธะสัญญาแห่งความเป็นชาวเวียดนามรูปแบบใหม่ภายใต้วาทกรรม “ชุมชนเกี่ยวบ่าวเป็นชุมชนที่ไม่อาจแบ่งแยกไปจากแผ่นดินปีตุภูมิ” อีกด้วย

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดในการใช้เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามในเมืองไทยที่ตีพิมพ์ในภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาฝรั่งเศส หรือ ภาษาจีน เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยยังประสบปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลทางด้านเอกสาร และการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลสำคัญบางคนที่ไม่ประสงค์ที่จะเปิดเผยเรื่องราวการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีตของ

ตน และสมาชิกภายในครอบครัวเพราะเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของลูกหลานในปัจจุบัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลทางด้านเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยหรือมีจิตสำนึกชาตินิยมที่แตกต่างออกไปจากสำนึกชาตินิยมกระแสหลักที่พบในชุมชนเกี่ยวบัวนครพนม อาทิ กลุ่มคนที่ฝักใฝ่และมีความใกล้ชิดกับฝ่ายสาธารณรัฐเวียดนามหรือเวียดนามใต้ เป็นต้น

สมมติฐานของการวิจัย

สำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในพื้นที่จังหวัดนครพนมส่วนใหญ่เป็นสำนึกชาตินิยมของคนพลัดถิ่นที่มีได้อาศัยอยู่ในแผ่นดินปิตุภูมิ สำนึกชาตินิยมเช่นนี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการปลุกฝังมาจากชาวเวียดนามอพยพรุ่นแรกสู่รุ่นบุตรหลาน นอกจากนี้ สำนึกชาตินิยมของเกี่ยวบัวนครพนมโดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองไปจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเวียดนามนั้นยังเกิดจากการรณรงค์โดยองค์การชาตินิยมของเกี่ยวบัวในเมืองไทยเพื่อการสนับสนุนภารกิจการทำสงครามในแผ่นดินปิตุภูมิ นอกจากนี้ สำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามพลัดถิ่นในเมืองไทยยังเป็นสำนึกที่ไม่หยุดนิ่ง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้บริบททางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่ตลอดเวลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เกิดการขยายพรมแดนความรู้เกี่ยวกับการศึกษาชาวเวียดนามในเมืองไทย การศึกษาคนพลัดถิ่น การศึกษาเกี่ยวกับสำนึกความเป็นชาติ และสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในประเทศไทยให้ลุ่มลึกมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างคำอธิบาย และบทสนทนาทางวิชาการด้านแนวคิดด้วยเรื่องชาติและชาตินิยมที่มีลักษณะข้ามพรมแดนรัฐชาติ ท่ามกลางบริบททางด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทำความเข้าใจสำนักชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยตามหัวข้อ “การสร้างชาตินิยมเชิงพันธมิตรสัญญา: กรณีศึกษาชุมชนเหวียดเกวในนครพนม” ชิ้นนี้จำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้าและทบทวนเอกสาร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงสถานภาพขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชาตินิยมทางไกลของชาวเวียดนามพลัดถิ่นในเมืองไทยที่เคยมีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว อีกทั้ง รูปแบบที่เกิดขึ้นของชาตินิยมทางไกลของชาวเวียดนามในพื้นที่อื่น ๆ ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำความเข้าใจสำนักชาตินิยมของชาวเวียดนามในภาพรวมว่ามีลักษณะอย่างไร ดังนั้นเพื่อให้การศึกษามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงการที่ผู้วิจัยสามารถแสวงหาช่องทางในการจัดวางงานชิ้นนี้เข้าไปในวงวิชาการด้านเวียดนามพลัดถิ่น และการศึกษาเรื่องสำนักชาตินิยม ผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้จำแนกกลุ่มเอกสารที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย 2) การศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนม 3) เวียดนามพลัดถิ่นกับสำนักชาตินิยมทางไกลในบริบทโลกาภิวัตน์ และ 4) คนพลัดถิ่นกับสำนักชาตินิยมทางไกล

ชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย

ชาวเวียดนามดำรงอยู่ในสังคมไทยมาช้านานและเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและสลับซับซ้อน ชาวเวียดนามในเมืองไทยมีบทบาทสำคัญไม่น้อยต่อการเมือง ศาสนาและวัฒนธรรมของไทย ในอดีตมีผู้สนใจศึกษาเหวียดเกวหรือเกวปาวในเมืองไทยในหลายแง่มุม อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอนำเสนอเฉพาะการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยซึ่งมีนักวิชาการจำนวนหนึ่งได้ทำการศึกษาไว้แล้ว โดยผู้วิจัยได้แบ่งงานการศึกษาเกี่ยวกับชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยออกเป็นสามกลุ่มย่อยได้แก่ 1) ชาวเวียดนามในเมืองไทยกับการเคลื่อนไหวในลักษณะชาตินิยมข้ามพรมแดน 2) การเมืองเรื่องวาทะกรรม “ภัยฉนวน” และ 3) โฮจิมินห์: ศูนย์กลางชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย

1. ชาวเวียดนามในเมืองไทยกับการเคลื่อนไหวในลักษณะชาตินิยมข้ามพรมแดน กล่าวได้ว่า งานค้นคว้าชิ้นสำคัญที่เสนอเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย ก็คือ Thailand and the Southeast Asian Networks of the Vietnamese Revolution, 1885 - 1954 โดยคริสโตเฟอร์ กอสชา (Christopher E. Goscha, 1999) โดยงานชิ้น

นี้ได้ดัดแปลงมาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทสาขาประวัติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลียเมื่อปี ค.ศ. 1991 (พ.ศ. 2531) ภายใต้การควบคุมของเดวิด มาร์ร (David G. Marr) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์เวียดนาม และได้รับการตีพิมพ์ในรูปแบบหนังสือในปี ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) ในงานชิ้นนี้ กอซซาเสนอว่า ขบวนการกู้ชาติเวียดนามได้สร้างเครือข่ายชาตินิยมของชาวเวียดนามขึ้นในสยามเพื่อใช้เป็นฐานสนับสนุนการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสจากภายนอกอินโดจีน กล่าวได้ว่า การเคลื่อนไหวกู้ชาติของชาวเวียดนามเริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายใต้ร่มธงของขบวนการเกินเวือง (Cần Vương movement) และขบวนการดงชู (Đông Du movement) จนถึงการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเคลื่อนไหวภายใต้แนวคิดมาร์กซิสโดยมีขบวนการเวียดนาม (Việt Minh) เป็นแกนนำ กอซซาเสนอว่า ปัจจัยด้านที่ตั้งและจำนวนของชาวเวียดนามในสยามซึ่งเขาเรียกว่า "เหวียดเกี้ยว" เป็นเหตุผลสำคัญในการขยายฐานการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมเวียดนามเข้ามาในประเทศไทยจนทำให้สยามกลายเป็นชุมทางของนักชาตินิยมเวียดนามที่ถูกส่งเข้ามารับการฝึกอบรม การบ่มเพาะแนวคิดทางการเมืองเพื่อกลับไปเคลื่อนไหวในอินโดจีน หรือถูกส่งต่อไปยังกว้างดั่งอันเป็นฐานที่มั่นของขบวนการชาตินิยมเวียดนาม ในจีนตอนใต้ หรือเดินทางออกไปเคลื่อนไหวในพื้นที่อื่น ๆ กอซซายังเสนอว่า ชาวเวียดนามในเมืองไทยโดยเฉพาะชาวเวียดนามที่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือและสนับสนุนขบวนการชาตินิยมเวียดนาม แต่การเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมเวียดนามในประเทศไทยกลับมีสภาวะที่ผันผวนและไม่ราบรื่นเนื่องจากท่าทีและนโยบายต่อชาวเวียดนามของประเทศไทยในแต่ละยุคสมัย กล่าวคือขบวนการชาตินิยมเวียดนามได้รับการช่วยเหลืออย่างดีในยุคปรีดี พนมยงค์ แต่ก็ถูกขัดขวางอย่างแข็งขันจากรัฐบาลทหารของไทยในยุคสงครามเย็น อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่างานชิ้นนี้จะได้ทำการศึกษาการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไว้อย่างค่อนข้างละเอียดโดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวขององค์กรชาตินิยมเวียดนามและเครือข่ายชาตินิยมเวียดนามในประเทศไทย กระนั้น งานชิ้นนี้ก็ยังไม่สามารถนำผู้อ่านลงไปทำความเข้าใจและสัมผัสกับความรู้สึกนึกคิดและจิตสำนึกของเหวียดเกี้ยว หรือ เกี้ยวบ่าวในพื้นที่ภาคอีสานได้อย่างเพียงพอ ลักษณะดังกล่าวจึงยังคงเป็นช่องว่างให้ผู้วิจัยได้ลงไปทำความเข้าใจในความรู้สึกนึกคิดและจิตสำนึกของเกี้ยวบ่าวอันนำมาสู่สำนึกชาตินิยมเชิงพันธสัญญาที่เสนอไว้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ต่อไป

งานชิ้นต่อมาที่ศึกษาถึงจุดยืนและนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อขบวนการชาตินิยมเวียดนามในช่วงเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1946 – 1954 คือวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง "Thai – Vietnamese Relations During the First Indochina War (1946 - 1954)" โดยเหวียนอันต่าย

(Nguyen Anh Tai, 2009) ที่เสนอต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี ค.ศ. 2009 (พ.ศ. 2552) อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอของต่ายก็มีลักษณะไม่แตกต่างจากข้อเสนอของกอสซามากนัก โดยเฉพาะในประเด็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวเวียดนามในเมืองไทยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐไทยในบางช่วง กล่าวคือ ในสมัยรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ (ค.ศ. 1946 – 1947) ได้ให้การสนับสนุนชาตินิยมเวียดนามเป็นอย่างดี ในขณะที่รัฐบาล ป. พิบูลสงคราม (ค.ศ. 1948 - 1954) กลับหันไปดำเนินนโยบายที่กดดันและควบคุมชาวเวียดนามในเมืองไทยอย่างเข้มงวด เหยียนอันต่ายเสนอว่าถึงแม้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจะควบคุมชาวเวียดนามอย่างเข้มงวด แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามก็ยังเป็นความสัมพันธ์ที่ดีเนื่องจากความพยายามของไฮจิมีนห์ในการส่งเสริมมิตรภาพดังกล่าว

หากพิจารณาในภาพรวมของงานทั้งสองชิ้นจะพบว่า งานของกอสซานั้นอธิบายถึงสิ่งที่เรียกว่าชาตินิยมเวียดนามข้ามพรมแดนในยุคอาณานิคมได้ค่อนข้างชัดเจนและรัดกุม ในขณะที่งานของต่ายได้ศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยเฉพาะในช่วงสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 เท่านั้น นอกจากนี้ ถึงแม้งานทั้งสองชิ้นจะให้ความสำคัญกับการศึกษาชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย กระนั้น สิ่งที่ยังคงไม่ปรากฏในงานทั้งสองชิ้นคือการกล่าวถึงขั้นตอนหรือกระบวนการสร้างสำนึกชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร อีกทั้งงานทั้งสองชิ้นก็ยังมิได้เผยให้เห็นถึงมุมมองและความคิดของชาวเวียดนามในชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสานซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยได้อย่างเพียงพอ

2. การเมืองเรื่องวาทกรรม "ภัยฉนวน"

การศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวเวียดนามในเมืองไทยในช่วงพุทธทศวรรษ 2510 และ 2520 ส่วนใหญ่มุ่งอธิบายกิจกรรมทางการเมืองของชาวเวียดนามในฐานะภัยคุกคามความมั่นคงของรัฐไทย งานชิ้นหลักในแนวทางเช่นนี้คือผลงานของนักวิชาการสายความมั่นคงจำนวนหนึ่งโดยมีข้อเสนอสำคัญ คือ ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยระหว่างปี 2488 – 2489 เป็นภัยต่อระบอบการปกครองและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของชาติไทย (ชาญ อังศุโชติ, 2510; ชุมแสง ทักษะสุด, 2512; บัญชา สุขานุศาสตร์, 2513; ธวัชชัย พิทักษ์, 2514; วิชาญ จำปีศรี, 2514; ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2521; สถาพร บุรณสัมฤทธิ์, ม.ป.ป.)

อาจกล่าวได้ว่า ภาพรวมของข้อเสนองานกลุ่มนี้ได้สร้างภาพลักษณ์ให้ "ภัยฉนวนอพยพ" เป็นกลุ่มคนพลัดถิ่นที่มีสำนึกชาตินิยมสูง และลงความเห็นว่าชาตินิยมเวียดนามเป็นภัยต่อระบอบการปกครองของรัฐไทย (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2521, น. 25) กล่าวได้ว่า แนวคิดเช่นนี้มีรากฐานที่สามารถสืบสาวกลับไปได้ถึงงานที่ผลิตขึ้นในช่วงสงครามเย็นและสงครามเวียดนาม

รายละเอียดส่วนหนึ่งในงานเหล่านี้เผยว่า ชาวเวียดนามอพยพจะดำเนินการปกครองตนเองแบบ
 สมาคมลับในนามของ "สมาคมชาวเวียดนามโพ้นทะเลกัปปิตูภูมิ" ภายใต้การบัญชาการของพรรค
 คอมมิวนิสต์เวียดนาม (วิชาญ จำปีศรี, 2514, น. 53) พวกเขาถูกเกณฑ์ทำงานได้ดินโดยการแจก
 ใบปลิวโฆษณาลัทธิคอมมิวนิสต์ไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ไม่เว้นแม้กระทั่งในโรงเรียนและวัดวาอาราม
 องค์กรลับของชาวเวียดนามมีการส่งชาวญวนและชาวไทยที่ฝึกฝัลัทธิคอมมิวนิสต์ไปฝึกอบรม
 แนวคิดในต่างประเทศเพื่อกลับมาก่อวินาศกรรม รวมทั้งยังดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อและ
 สนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ชาวเวียดนามมีการยกย่องและเทิดทูนโฮจิมินห์ในฐานะ
 ผู้วางรากฐานคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวสื่อหรือ
 เหตุการณ์การก่อการร้ายในประเทศไทยจึงมักถูกเชื่อมโยงว่าเป็นฝีมือพวกญวนอพยพ และกอง
 กำลังเวียดมินห์ที่แทรกซึมอยู่ในประเทศไทย เช่น การลักลอบก่อวินาศกรรมฐานทัพอเมริกาในไทย
 อย่างน้อยสามครั้ง มีส่วนร่วมในการลอบสังหารเจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทย หรือการที่ขบวนการ
 เวียดมินห์ส่งเฮลิคอปเตอร์บินเข้ามาถึงอำเภอภูกระดึงเพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวต่อสู้ของกองทัพ
 ประชาชนปลดแอกแห่งประเทศไทยซึ่งถูกมองว่าเป็น "ผู้ก่อการร้าย" ในไทย เป็นต้น (ชาญ อังคุโชติ,
 2510, น. 81) นอกจากนี้ หัวหน้ากลุ่มผู้ก่อการร้ายหรือผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ไทยส่วนใหญ่ยังเป็น
 ชาวญวนอพยพและพวกญวนก็มีการเรียกรไ้เงินเพื่อส่งกลับไปสนับสนุนการทำสงครามต่อต้านสหรัฐ
 (ธวัชชัย พิทักษ์, 2514, น. 32)

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า นักวิชาการในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการสายความ
 มั่นคง ทหารและตำรวจ ทั้งยังน่าสังเกตว่า งานศึกษาในลักษณะนี้เกิดขึ้นในช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้า
 มามีบทบาทสำคัญต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ งานในกลุ่มนี้มักจะผูกโยงกับแนวคิดสำคัญ
 ว่ายิ่งชาวไทยเกรงกลัวคอมมิวนิสต์เท่าใดก็หมายถึงความชอบธรรมในการปรากฏตัวของฐานทัพ
 อเมริกาในประเทศไทยก็มากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น ภาพลักษณ์โฮจิมินห์จึงถูกฉายให้เป็นปีศาจ
 คอมมิวนิสต์ผู้เป็นแกนนำในการสร้างชาตินิยมในหมู่ชาวเวียดนามอพยพ และเหตุความรุนแรง
 หลายครั้งมักถูกเชื่อมโยงกับผู้ก่อการร้ายชาวเวียดนามโดยการอ้างอิงถึงเอกสารทางราชการที่ไม่
 สามารถเปิดเผยได้ ลักษณะเช่นนี้จึงสอดคล้องกับการโหมกระพือข่าวจากสื่อมวลชนของรัฐและผู้นำ
 ฝ่ายความมั่นคงवादจ้ดของไทย ดังกรณีตัวอย่างเช่น พันโทอุทธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา หัวหน้า
 สถานีวิทยุยานเกราะให้สัมภาษณ์ต่อหนังสือพิมพ์ ดาวสยาม ว่า "พวกมันจะยุให้จับอาวุธขึ้นต่อสู้
 กันเอง พวกเด็กรุ่นใหม่หรือกลุ่มนิสิตนักศึกษาหัวก้าวหน้าเลือดรุนแรง พวกมันจะพยายามเข้าถึง
 และฉีดยาด้วยคำพูดมอมเมาให้นิสิตนักศึกษาเห็นคล้อยตามมัน" (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2556,
 น. 135) คำว่ามันในที่นี้จะเป็นอื่นไปมิได้นอกจากพวกญวนหัวรุนแรง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงคำ

สัมภาษณ์ของพลเอกสัจด์ ชะลออยู่ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดในระหว่างปี พ.ศ. 2518 - 2519 ที่ได้ให้ข่าวว่า มีจารชนเวียดนามหรือที่เรียกว่า “แซปเปอร์” (Sapper) จำนวน 123 คนได้ลักลอบเข้ามาในกรุงเทพฯ เพื่อเตรียมก่อวินาศกรรมสถานที่ราชการสำคัญ เช่น กระทรวงกลาโหม และส่วนอื่นที่ดี โดยจารชนกลุ่มนี้กระจายตัวซ่อนอยู่แถวสามเสน ในช่องโศภณีย์ และย่านชุมชนชาวจีน (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2556, น. 137)

นอกจากนั้น งานเขียนเรื่องสั้นของนักเขียนไทย อาทิ ประจิม วงศ์สุวรรณ นักเขียนนวนิยายแนวการต่อสู้ในสงคราม เจ้าของนามปากกา “สยามภู ทศพล” ผู้แต่งเรื่อง ค่ายนรกเดียนเบียนฟู (สยามภู ทศพล, 2519) และอื่น ๆ อีกหลายเล่มก็ยังมีส่วนช่วยเสริมเติมแต่งภาพลักษณ์ในด้านลบของสำนักชาตินิยมเวียดนามให้แก่ผู้อ่านชาวไทย ในขณะเดียวกัน ภาพยนตร์ไทยชื่อดังเรื่อง “แหกค่ายนรกเดียนเบียนฟู” (2520) ซึ่งหยิบเอาเรื่องสั้นของสยามภู ทศพลมาเป็นโครงเรื่องหลักในการถ่ายทำก็ประสบความสำเร็จอย่างสูงทั้งในแง่ของผู้แสดงนำและจำนวนผู้ชม พลังของงานวิชาการในกลุ่มนี้ซึ่งผนวกรวมกับแรงหนุนจากวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ชาวเวียดนามอพยพให้ดูน่ากลัว ในฐานะผู้เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าสู่ประเทศไทย อันทำให้ภาพลักษณ์ชาวเวียดนามผูกติดกับคำว่า “ภัยฉนวน” ไปจนกระทั่งสิ้นสุดยุคสงครามเย็น

อย่างไรก็ตาม นอกจากคำอธิบายกระแสหลักดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีงานอีกกลุ่มหนึ่งที่มีพลังในการโต้กลับวาทกรรม “ภัยฉนวน” ของงานเขียนกลุ่มแรก โดยงานกลุ่มนี้มีข้อเสนอว่า ชาวเวียดนามอพยพดำรงอยู่ในเมืองไทยในฐานะ “แพะรับบาป” ทางการเมือง (Flood, 1977) ภาพลักษณ์อันเลวร้ายของชาวเวียดนามอพยพถูกสร้างขึ้นโดยวาทกรรมทางการเมือง (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2556) และเหวียดเกี่ยวก็ไม่ได้เลวร้ายอย่างที่ฝ่ายรัฐกล่าวหา แต่นโยบายของรัฐไทยต่างหากที่สร้างภาพให้เหวียดเกี่ยวดูโหดร้ายและเป็นพวกคอมมิวนิสต์ที่ต้องถูกจัดการอย่างหนักหน่วง (ธนนันท์ บุนนวรรณา, 2545; ธีรญาทิพย์ ศรีพนา, 2548)

กระนั้น งานในกลุ่มนี้ก็ไม่ได้ปฏิเสธว่าการเคลื่อนไหวทางการเมือง และชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยมีอยู่จริง หากเพียงแต่มีได้มองว่าชาตินิยมเวียดนามเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐไทย ชุมชนเวียดนามในเมืองไทยต่างหากที่ถูกชนชั้นปกครองใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของตน รวมทั้งพวกพ้องตลอดยุคสงครามเย็น กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความหวาดกลัวต่อชาวเวียดนามและภัยคอมมิวนิสต์ถูกสร้างขึ้นเพื่อบดบังความล้มเหลวและไร้ประสิทธิภาพของรัฐในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ภายใต้กรอบคำอธิบายเช่นนี้ ชาวเวียดนามเหล่านี้จึงไม่เคยต่อสู้เพื่อทำร้ายประเทศไทยตามที่รัฐบาลแต่ละยุคกล่าวอ้าง หากแต่

พวกเขากลับเปรียบเสมือนแกนนำของกลุ่มผู้ก่อการเตี้ยจีน (Tay Son rebellion) ที่ก่อกบฏขึ้นมาเกิดเพื่อต่อสู้กับพวกจักรวรรดินิยมที่กดขี่ รีดนาทาเร้นประชาชนชาวเวียดนามตลอดมา (Flood, 1977, pp.31 - 46)

นอกจากนั้น งานวิจัยในกลุ่มนี้บางชิ้นยังพยายามชี้ให้เห็นว่า ชาวเวียดนามอพยพในภาคอีสานเป็นกลุ่มแรกที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงจากการทำให้ภาพลักษณ์ของชาตินิยม "ญวน" เป็นสิ่งชั่วร้ายผ่านกลไกอย่างหนังสือพิมพ์ ดาวสยาม บ้านเมือง และสยามรัฐ ซึ่งเป็นกระบอกเสียงสำคัญของรัฐในยุทธการขวาพิฆาตซ้าย (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2556, น. 138 - 139)

อีกทั้งงานศึกษาบางชิ้นยังเปิดโปงให้เห็นว่าการกำหนดนโยบายของรัฐไทยในอดีตต่างหากที่ขาดความเป็นอิสระและขาดการศึกษาพิจารณาอย่างถี่ถ้วน รวมทั้งมีการใช้อำนาจและความรุนแรงอันนำมาซึ่งความทุกข์ ความเสียหาย ความสูญเสีย และขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548, น. 246) งานบางชิ้นยังให้คำอธิบายเพิ่มเติมอีกว่า การที่รัฐบาลในยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินนโยบายต่อชาวเวียดนามอพยพอย่างเข้มงวดนั้นเนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศระหว่างกลุ่มปรีดี พนมยงค์กับกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากนี้ ความต้องการการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและความหวาดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายเข้มงวดต่อชาวญวนอพยพ (ธนันท์ ปุณวรรณา, 2545, น. 143 - 145)

การศึกษาเกี่ยวกับชาตินิยมเวียดนามของทั้งสองกลุ่มที่นำเสนอข้างต้นจึงมีลักษณะเปรียบเทียบคู่ตรงข้าม ในงานกลุ่มแรกนำเสนอภาพลักษณ์ชาวเวียดนามในลักษณะชั่วสุดชั่วคือมองว่าชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยเป็นชาตินิยมที่เลวร้าย กัดกร่อน บ่อนทำลายทุกสถาบันหลักของชาติไทยทำให้รัฐไทยจำเป็นต้องจัดการกับชาตินิยมเวียดนามอย่างเด็ดขาดและจับพยนต์ ส่วนงานในกลุ่มที่สองเสนอว่า ชนชั้นนำไทยต่างหากเป็นผู้สร้างวาทกรรม "ภัยญวน" ซึ่งเป็นสิ่งชั่วร้ายที่ทำลายความสันติสุขของชาติไทยอันร่มเย็น นอกจากนี้ นโยบายต่อต้านเวียดนามของรัฐไทยยังถูกใช้เพื่อสานผลประโยชน์และเรียกร้องความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงน่าสังเกตว่างานในกลุ่มที่สอง (ยกเว้นบทความที่นำเสนอโดย Flood) ได้ถูกนำเสนอภายใต้บริบทที่สงครามเย็นได้ยุติลงแล้ว งานในกลุ่มนี้จึงมีส่วนสำคัญในการพยายามรื้อถอนมายาคติของสังคมไทยที่มีต่อชาวเวียดนาม อย่างไรก็ตาม แม้งานทั้งสองกลุ่มจะใช้สิ่งที่เรียกว่า "ชาตินิยมเวียดนาม" เป็นแกนกลางในการนำเสนอ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่า ยังไม่มีงานชิ้นใดที่หันกลับไปอธิบายการเกิดขึ้นหรือการสร้างสำนึกชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยได้อย่างเพียงพอ

3. โฮจิมินห์: ศูนย์กลางสำนึกชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย

กล่าวได้ว่าความสนใจต่อขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาตินิยมเวียดนามส่วนหนึ่ง มุ่งเน้นไปที่การศึกษาบริบทการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในเมืองไทย โดยในช่วงทศวรรษ 2510 และ 2520 นั้น โฮจิมินห์ได้ถูกสร้างภาพให้มีความน่ากลัวในฐานะผู้เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และผู้สั่นคลอนความมั่นคงของประเทศไทยดังที่ได้นำเสนอไปแล้ว ต่อมาในยุคหลังสงครามเย็น โฮจิมินห์ในฐานะวีรบุรุษแห่งชาติ (national hero) ก็ได้กลายเป็นองค์ประธานในการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนามหลายชิ้น โดยงานเขียนในยุคใหม่จำนวนหนึ่ง เสนอว่า โฮจิมินห์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และหลอมรวมองค์กรคอมมิวนิสต์ของชาวเวียดนามและชาวจีนที่เคลื่อนไหวในเมืองไทยเข้าด้วยกันเป็นพรรคคอมมิวนิสต์สยาม (มูราชิม่า, 2555) งานบางชิ้นได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในนาม “เผ่าจีน” (Thầu Chín) โดยได้บรรยายรายละเอียดตลอดเส้นทางการเดินทางรอนแรม จากพิจิตร – อุดรธานี – สกลนคร – นครพนม เพื่อปลูกฝังอุดมการณ์การเมือง การรวบรวม และจัดตั้งองค์กรชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทย (สภา ปาลเสถียร, 2558; Thanyathip Sripana, 2013) ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ในยุคหลังสงครามเย็นจึงถูกนำเสนอในฐานะสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-เวียดนาม อันเดินไปในทิศทางเดียวกับการจัดสร้างอนุสรณ์สถานโฮจิมินห์ในประเทศไทยซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม (Nguyễn Quốc Toàn, 2009; Thanyathip Sripana, 2013)

ในภาพรวม งานค้นคว้าเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในเมืองไทยเล่มอื่น ๆ ล้วนมีเนื้อหาและรายละเอียดที่สอดคล้องกัน ข้อมูลที่ถูกนำเสนอมักจะเกี่ยวข้องกับการเดินทางของโฮจิมินห์ไปยังพื้นที่ซึ่งมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีการจัดตั้งองค์กรกู้ชาติของชาวเวียดนาม นอกจากนี้ โฮจิมินห์ยังได้รับการยอมรับในฐานะศูนย์กลางชาตินิยมเวียดนามในสยามและถูกนำเสนอในฐานะสัญลักษณ์แห่งมิตรภาพระหว่างไทยกับเวียดนาม อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวโฮจิมินห์ในเมืองไทยเท่าที่ผ่านมาก็ยังไม่มีการขุดคุ้ยที่อธิบายว่า โฮจิมินห์ถูกใช้เพื่อสร้างสำนึกชาตินิยมเวียดนามในสยามภายหลังจากอาณานิคมและสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันได้อย่างไร? หรือกระบวนการดังกล่าวมีความเข้มข้นเพียงใดจนทำให้สามารถปลูกฝังแนวคิดเรื่องการเมืองเป็นพี่น้องร่วมชาติ (đồng bào) ขึ้นในหมู่ชาวเวียดนามพลัดถิ่น (kiêu bào) ในเมืองไทย

การศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนมเป็นเมืองชายแดนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงและมีแนวพรมแดนระหว่างไทย – ลาวทอดยาวจากเหนือจรดใต้รวมระยะทางประมาณ 174 กิโลเมตร ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำสายนานาชาติเช่นนี้จึงส่งผลให้นครพนมกลายเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับอาณาจักรและรัฐอื่น ๆ มาตั้งแต่ยุคโบราณจวบจนกระทั่งปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 พื้นที่ภาคอีสานของสยามโดยเฉพาะพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงได้มีการติดต่อสัมพันธ์ทางการค้ากับพื้นที่ภาคกลางของลาวและเวียดนามตามเส้นทางการค้าโบราณระหว่างนครพนมและเมืองเวียง ทั้งนี้บรรดาพ่อค้าจากภาคกลางของเวียดนามได้เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้ากับเหล่าพ่อค้าสยามในแถบที่ราบสูงโคราชตามเส้นทางดังกล่าว ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏชุมชนชาวเวียดนามที่มีพื้นเพจากแถบหะฮาน และท่าตั้งเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามริมฝั่งแม่น้ำโขงในบริเวณพื้นที่นครพนม หนองคาย หนองแสง และท่าอุเทน เป็นต้น (Goscha, 1999, pp.19 - 20)

ตามบันทึกของเอเจียน แอมอนิเย (1882 - 1883) ระบุว่า "ในเมืองละคร (นคร) จะพบชาวอานามประมาณ 200 คน พวกเขาวมกันอยู่ใน 2-3 หมู่บ้านขนาดเล็กห่างจากละครไป 1 วัน พวกเขามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่เมื่อ 20 ปีก่อน เจ้าเมืองปล่อยให้พวกเขาหากินตามความพอใจ และไม่ได้เก็บภาษีอากรกับพวกเขา" (แอมอนิเย, 2539, น. 154) นอกจากนั้น ชาวเวียดนามยังได้อพยพเข้ามาในพื้นที่จังหวัดนครพนมอีกหลายระลอก โดยเฉพาะการอพยพครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ซึ่งมีจำนวนผู้อพยพทั้งสิ้นประมาณ 40,000 – 50,000 คน (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548, น. 30) สภาวะเช่นนี้ส่งผลให้นครพนมเป็นพื้นที่สะสมที่มีชาวเวียดนามจำนวนมากอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานจนกลายเป็นหนึ่งในศูนย์กลางของชุมชนชาวเวียดนามขนาดใหญ่ในเมืองไทย ดังนั้น นครพนมจึงกลายเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายของนักวิชาการที่สนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามในเมืองไทยที่ได้ทยอยเข้ามาทำการศึกษาและวิจัยชุมชนชาวเวียดนามในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป

งานการศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามในนครพนมบางชิ้น ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิถีชีวิตของชาวเวียดนามในนครพนมในประเด็นเฉพาะด้าน อาทิ งานของนุชนงค์ อุเทศพรรัตนกุล (2544) ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทชื่อ "วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองนครพนม" นุชนงค์ได้เสนอว่า ชาวเวียดนามในเมืองนครพนมส่วนใหญ่มักยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมการบริโภคอาหารแบบแบบชาวเวียดนามเอาไว้ได้ในระดับหนึ่ง ในขณะที่ด้วยกันพวกเขาก็ได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคอาหารให้เข้ากับคนไทยในท้องถิ่นอีกด้วย นอกจากนี้ อาหารเวียดนามยังได้ถูกผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายในท้องตลาดและตามร้านขายอาหารเวียดนามในพื้นที่จังหวัดนครพนมซึ่งส่วนใหญ่มีชาวเวียดนามเป็นผู้ประกอบการ อาจกล่าวได้ว่า

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมก็ได้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ยังมิได้อธิบายถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามในนครพนมในแต่ละชุมชนซึ่งมีภูมิหลังและภูมิลำเนา ก่อนการอพยพมาในเมืองไทยที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ การศึกษาวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของชาวเวียดนามในแต่ละชุมชนอาจทำให้มองเห็นถึงความเชื่อมโยงทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมระหว่างชุมชนเวียดนามแต่ละชุมชนว่ามีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมและการบริโภคกับชาวเวียดนามในแผ่นดินปิตุภูมิได้อย่างซับซ้อนยิ่งขึ้น

ในขณะที่การศึกษาชาวเวียดนามในนครพนมอีกส่วนหนึ่งได้หันไปศึกษาถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และอัตลักษณ์ของชาวเวียดนามอย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น งานของจตุพร ดอนโสภ (2551) ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทหัวข้อ “การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนามบ้านนาจอก ตำบลหนองญาติ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” ได้เสนอว่า ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนาจอก จังหวัดนครพนมยังคงรักษาไว้ซึ่งการดำเนินชีวิตตามรูปแบบของชาวเวียดนามอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของพวกเขาถูกสร้างและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของไทย การแสดงออกทางด้านอัตลักษณ์ความเป็นเวียดนามที่เด่นชัด คือ การใช้ภาษา การแต่งกาย การบริโภคอาหาร การมีบทเพลงประจำหมู่บ้าน ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม นอกจากนี้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยังถูกสร้างขึ้นด้วยประวัติศาสตร์และความทรงจำร่วมกับชาวเวียดนามในแผ่นดินปิตุภูมิ ยิ่งไปกว่านั้น ณ บ้านนาจอกยังปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับไฮจิมินห์ และพิธีกรรมเกี่ยวกับเทพเจ้าเงินสิ่งดาว ซึ่งเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนและยึดเหนี่ยวพวกเขาเอาไว้กับแผ่นดินปิตุภูมิที่พวกเขาจากมา สิ่งที่น่าสนใจในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ คือ การมองอัตลักษณ์ของชาวเวียดนามบ้านนาจอกในฐานะผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่งแต่กลับเป็นอัตลักษณ์ที่มีพลวัต มีการต่อรอง มีความลื่นไหลอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้อาจจะมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นหากผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวเวียดนามโพ้นทะเลและแผ่นดินปิตุภูมิที่ดำเนินการโดยพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนาม เช่น นโยบายการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ และวาทกรรมเกี่ยวกับไฮจิมินห์ หรือการพยายามส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมเวียดนามในชุมชนเวียดนามโพ้นทะเล ซึ่งอาจส่งผลต่อการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในบ้านนาจอก จังหวัดนครพนม

การศึกษาที่เผยให้เห็นถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดนครพนมปรากฏในงานของศรีัญญา สุทธิ (2558) ในหนังสือเรื่อง ชาวเวียดนามอพยพ: นายทุนยุค "ไทยใหม่" และการกลายเป็นชนชั้นนำเมืองชายแดน ซึ่งปรับปรุงมาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทหัวข้อ "การขยายบทบาททางเศรษฐกิจของชาวเวียดนามอพยพ ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม ตั้งแต่ พ.ศ. 2488 – 2555" ศรีัญญาเสนอว่า นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐไทยมิได้ส่งผลในแง่ลบต่อการดำรงชีวิตของชาวเวียดนามเสมอไป ในทางตรงข้ามชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งกลับได้รับผลประโยชน์จากนโยบายดังกล่าวเนื่องจาก

รัฐบาลไทยโดยเฉพาะในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้มุ่งดำเนินการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และโครงการก่อสร้างหลายแห่งในอีสาน ก่อปรกัการที่อเมริกาได้เข้ามาตั้งฐานทัพในหลายจังหวัด แถบภาคอีสานได้กลายเป็นโอกาสสำคัญที่ชาวเวียดนามได้เข้ามาค้าขายกับรัฐไทยและทหารอเมริกันมากยิ่งขึ้น ระบบเศรษฐกิจที่ขยายตัวจากการเพิ่มขึ้นของข้าราชการ แรงงาน หรือแม้กระทั่งเมียเช่าได้กลายเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในนครพนม นอกจากนี้ ชาวเวียดนามอีกส่วนหนึ่งก็ยังมีโอกาสในการประกอบอาชีพในแต่ละสาขามากยิ่งขึ้น เช่น ช่างซ่อมรถ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า และช่างก่อสร้าง เป็นต้น สภาพะดังกล่าวจึงกลายเป็นโอกาสให้ ชาวเวียดนามได้แสวงหาผลประโยชน์ทางการค้า และโอกาสในการสะสมทุนจนกลายเป็นชนชั้นนำทางเศรษฐกิจในจังหวัดนครพนมในภายหลัง อย่างไรก็ตาม ในยุคสงครามเย็น ชาวเวียดนามต้องปิดบัง ซ่อนเร้น และต่อรองทางด้านอัตลักษณ์เพื่อความอยู่รอดในสังคม ในเวลาต่อมา เมื่อชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมกลายเป็นคนไทยโดยถูกต้องตามกฎหมายส่งผลให้อัตลักษณ์ความเป็นเวียดนามถูกนำมาใช้อย่างโดดเด่นและเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่เข็ดหน้าชูตาของจังหวัดนครพนม ถึงแม้ว่างานชิ้นนี้จะทำการศึกษาวิเคราะห์วิถีชีวิตของชาวเวียดนามในเมืองไทยในหลายแง่มุมไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ยังมิได้จัดวางชุมชนชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมในฐานะชุมชนชาวเวียดนามแห่งหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับปิตุภูมิและชุมชนชาวเวียดนามพลัดถิ่นในประเทศอื่น ๆ อีกหลายแห่ง

งานอีกชิ้นหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการยกระดับสถานะทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม คือ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของกฤษณะ ทองแก้ว (2558) ในหัวข้อ "การเลื่อนชั้นทางสังคมของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม" งานชิ้นนี้เสนอว่า ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้รับคำสอนจากลัทธิขงจื้อ (ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน) และคำสอนของโฮจิมินห์ผ่านห้องบูชาแผ่นดินภายในครอบครัว (Fatherland Shrine) โรงเรียนสอนภาษาเวียดนาม รวมถึงสังคมไทยที่หล่อหลอมให้พวกเขามีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจึงมีความคิดเชิงนามธรรมและสามัญการที่นำมาสู่การกระทำอย่างมีระเบียบวินัยต่อเนื่องยาวนาน เช่น ความขยัน

ประหยัด อุดทน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการสะสมทุนทางเศรษฐกิจอย่างยาวนาน นับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1946 - 1992 องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อหลอมให้ชาวเวียดนามกลายเป็นกลุ่มคนที่ประสบผลสำเร็จในการประกอบธุรกิจและการเกิดการสะสมทุน ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของสังคมไทย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมเท่าที่ผ่านมา นั้นสามารถจำแนกออกเป็นสองประเด็นหลักได้แก่ การศึกษาชาวเวียดนามในแง่มุมที่เกี่ยวกับ อัตลักษณ์และวัฒนธรรม และการศึกษาชาวเวียดนามในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม งานวิจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้นำเสนอข้อถกเถียงทางวิชาการในแวดวงเวียดนาม พลัดถิ่นในเมืองไทยในแต่ละมิติที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าการศึกษาเกี่ยวกับ ชาวเวียดนามในนครพนมในอดีตมักจะทำให้ความสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทย เป็นหลัก งานเหล่านี้ยังให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากภายนอกประเทศโดยเฉพาะปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับแผ่นดินปิตุภูมิของชาวเวียดนามพลัดถิ่นเหล่านี้ไม่มากนัก ผู้วิจัยมองว่า นอกจากปัจจัย ภายในประเทศไทยแล้ว ปัจจัยจากภายนอก เช่น นโยบายของประเทศเวียดนาม การรณรงค์ เกี่ยวกับชาวเวียดนามพลัดถิ่นทั่วโลกโดยคณะกรรมการชาวเวียดนามโพ้นทะเล ฯลฯ ถือเป็น องค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนพลวัตและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนชาว เวียดนามในนครพนม นอกจากนั้น จากการทบทวนเอกสารที่ผ่านมาพบว่ายังไม่พบงานชิ้นใดที่ ศึกษาชาวเวียดนามในนครพนมโดยใช้กรอบมโนทัศน์เกี่ยวกับชาตินิยมและชาตินิยมทางไกล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาและสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของสำนึก ชาตินิยมในชุมชนเวียดนามจังหวัดนครพนมให้มีความกระจ่างมากยิ่งขึ้น

เวียดนามพลัดถิ่นกับสำนึกชาตินิยมทางไกลในบริบทโลกาภิวัตน์

จากข้อมูลของคณะกรรมการกิจการชาวเวียดนามโพ้นทะเลระบุว่า ปัจจุบันมี ชาวเวียดนามพลัดถิ่นในต่างประเทศจำนวนประมาณ 4.5 ล้านคนในกว่าหนึ่งร้อยประเทศทั่วโลก (Wan, & Le, 2014, p.14) ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าชาวเวียดนามพลัดถิ่นในเมืองไทยเป็นเพียง กลุ่มคนจำนวนไม่มากนักหากเทียบกับชาวเวียดนามพลัดถิ่นในประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ดังนั้นการที่ จะทำความเข้าใจชาวเวียดนามในเมืองไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนวรรณกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษาชาวเวียดนามพลัดถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย

ในยุคหลังสงครามเวียดนาม แวดวงวิชาการเวียดนามพลัดถิ่นได้ให้ความสนใจศึกษา ชาวเวียดนามอพยพในฐานะตัวแบบของคนพลัดถิ่นที่ตกเป็นเหยื่อ (victim diaspora) กล่าวคือ ผู้ลี้ภัยทางเรือชาวเวียดนามหรือที่ภาษาสื่อมวลชนมักจะเรียกว่า "มนุษย์เรือชาวเวียดนาม"

(Vietnamese boat people) ได้กลายเป็นประเด็นที่ถูกนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อต่าง ๆ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) ไปจนกระทั่งช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1990 สำหรับงานที่เสนอเกี่ยวกับการอพยพทางเรือของชาวเวียดนามได้อย่างครอบคลุมนั้นอาจต้องกล่าวถึงงานของยูควาห์ เจิน (Chan, 2011) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาเอเชียและนานาชาติศึกษา มหาวิทยาลัยฮ่องกง (City University of Hong Kong) ในหนังสือชื่อ *The Chinese/Vietnamese Diaspora Revisiting the Boat People* เนื้อหาในงานชิ้นนี้อธิบายถึงการอพยพทางเรือครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้น 3 ช่วงเวลา คือ 1) ในปี ค.ศ. 1975 เมื่อสงครามเวียดนามสิ้นสุดลง 2) ระหว่างปี ค.ศ. 1978 – 1979 เมื่อเวียดนามเกิดความขัดแย้งกับจีนอันสืบเนื่องมาจากปัญหาแกมพูชา และ 3) ในระหว่างปี ค.ศ. 1988 – 1989 เมื่อเวียดนามต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเนื่องจากความถดถอยของประเทศในค่ายสังคมนิยม สำหรับประเทศที่เป็นเป้าหมายของผู้อพยพได้แก่ ฮ่องกง มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย ในช่วงเวลาดังกล่าว ปัญหาชาวเวียดนามอพยพได้กลายเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงกันอย่างเผ็ดร้อนในสังคมฮ่องกงควบคู่ไปกับปัญหาการส่งคืนเกาะฮ่องกงสู่้อมกอดของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในวันที่ 30 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1997

ในขณะที่งานอีกชิ้นหนึ่งให้ความสนใจว่า เมื่อกลายเป็นคนพลัดถิ่น บุคคลเหล่านี้จัดการกับความทรงจำของตัวเองอย่างไร ทั้งนี้ นาดาตี หวังเจิวเหิงยง (Nguyen, 2009) ใน *Memory Is Another Country: Women of the Vietnamese Diaspora* ได้ศึกษาการจัดการความทรงจำของสตรีพลัดถิ่นชาวเวียดนามที่ลี้ภัยเข้าไปตั้งหลักแหล่งในประเทศตะวันตก ในงานชิ้นนี้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นหญิงสูงอายุที่ผ่านเหตุการณ์อันเจ็บปวดและได้เผชิญหน้ากับความสูญเสียจากกรณีเหตุการณ์วันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1975 ตามธรรมเนียมทั่วไปนั้น หญิงชาวเวียดนามส่วนใหญ่จะไม่นิยมเล่าเรื่องส่วนตัวให้ผู้อื่นได้รับทราบเนื่องจากพวกเขาเติบโตขึ้นมาในสังคมเวียดนามที่รับเอาวัฒนธรรมแบบขงจื้อซึ่งกดขี่เพศหญิงและยกย่องเพศชาย นอกจากนี้การหวงรำลึกถึงเรื่องราวในอดีตยังเปรียบเสมือนการทบทวนความทรงจำอันเจ็บปวดของพวกเขาก็ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่อาจจดจำ เช่น การพลัดพราก ความสูญเสีย ความทุกข์ทรมานจากการอพยพจากแผ่นดินแม่ และความทรงจำเกี่ยวกับสามีหรือญาติพี่น้องที่ถูกกักขังในค่ายกักกัน (trại cải tạo) ภายใต้การปกครองของระบอบคอมมิวนิสต์ นาดาตีเสนอว่า สตรีเวียดนามพลัดถิ่นจำนวนมากเลือกที่จะรับมือกับความทรงจำที่เศร้าโศกโดยการนิ่งเงียบ พวกเธอมักจะหลีกเลี่ยงการถ่ายทอดเหตุการณ์อันขมขื่นที่เคยประสบในอดีตให้แก่ลูกหลานและบุคคลอื่น ๆ ได้รับทราบเนื่องจากความทรงจำดังกล่าวเป็นสิ่งที่พวกเขาต้องการลืมเลือน อย่างไรก็ตาม ชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งกลับยินยอมที่จะบอกเล่าและเปิดเผยเรื่องราวความเจ็บปวดให้แก่บุตรหลาน ด้วยหวังว่าเรื่องราวเหล่านั้นจะทำหน้าที่

สื่อสารเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้แก่คนพลัดถิ่นรุ่นลูกหลาน และเป็นสะพานเชื่อมระหว่างชาวเวียดนามพลัดถิ่นรุ่นพ่อแม่ที่เกิดในเวียดนาม (homeland) กับชาวเวียดนามพลัดถิ่นรุ่นลูกที่เกิดและเติบโตในดินแดนใหม่ (hostland) ภายใต้ความทรงจำที่ปวดร้าว

นอกจากนั้น งานอีกส่วนหนึ่งยังให้ความสนใจกับมิติทางด้านศาสนาและความเชื่อของชาวเวียดนามอพยพ ทั้งนี้ นักวิชาการเวียดนามพลัดถิ่น เช่น อิน็อกห์ วาน และ เลเถ่งจุง (Wan, & Trung, 2014) ใน *Mobilizing Vietnamese Diaspora for the Kingdom* ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นในหลายพื้นที่ทั่วโลก กล่าวได้ว่า ชาวเวียดนามพลัดถิ่นในประเทศตะวันตกถือเป็นเป้าหมายสำคัญในการเผยแพร่ศาสนา อย่างไรก็ตาม ชาวเวียดนามพลัดถิ่นก็มักจะยึดติดอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมที่ได้รับการปลูกฝังและบ่มเพาะมาจากประเทศบ้านเกิด ข้อมูลเชิงสถิติระบุว่า ชาวเวียดนามพลัดถิ่นในอเมริกานั้นนับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ 52.48 และไม่นับถือศาสนาใด ๆ ร้อยละ 23.30 นอกจากนี้ อิทธิพลและความเชื่อทางด้านศาสนาและลัทธิดั้งเดิมเช่น ขงจื้อ เต๋า โรมันคาทอลิก กาวต่าย หว่าห่าว ลัทธิบูซาผี และการบูชาบรรพบุรุษยังคงได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในสังคมของคนพลัดถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น ชาวเวียดนามเหล่านี้ได้กลายเป็นผู้นำเอาศาสนาท้องถิ่นไปเผยแพร่ในแผ่นดินอื่น ๆ เช่น การเผยแพร่ศาสนา กาวต่าย ในอเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย และแคนาดา เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวจึงอาจเป็นตัวอย่งที่เด่นชัดของการสร้างเครือข่ายศาสนาข้ามพรมแดนระหว่างแผ่นดินปิตุภูมิ (homeland) กับประเทศใหม่ (hostland) และเกิดกิจกรรมด้านศาสนาในลักษณะข้ามพรมแดนรัฐชาติโดยคนพลัดถิ่น

ในขณะที่งานของเจเน็ต ฮอสกินส์ (Hoskins, 2015) ใน *Divine Eye and the Diaspora: Vietnamese Syncretism Becomes Transpacific Caodaism* ได้เผยให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา กาวต่าย และชาวเวียดนามพลัดถิ่นในโลกตะวันตก ทั้งนี้ ศาสนากาวต่ายได้ปรากฏขึ้นในประเทศเวียดนามตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา นอกจากนี้ ศาสนากาวต่ายยังได้รับการเผยแพร่ไปยังดินแดนตะวันตกโดยกลุ่มชาวเวียดนามพลัดถิ่นซึ่งเป็นสาวกของศาสนา ดังกล่าว ฮอสกินส์เสนอว่า “กาวต่าย” เป็นศาสนาใหม่ที่เป็นตัวแทนของภาวะสมัยใหม่ในดินแดนอาณานิคมที่เกิดจากการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมของเวียดนามเข้ากับความเชื่อของศาสนา พุทธ เต๋า ขงจื้อ และศาสนาคริสต์ของชาวตะวันตกเข้าไว้ด้วยกัน ในปัจจุบัน กาวต่ายยังได้ถูกเผยแพร่ออกไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเหวี่ยงเกี่ยวในตะวันตกผ่านเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ทันสมัยบนเครือข่ายสังคมออนไลน์และอินเทอร์เน็ตอีกด้วย

สำหรับงานที่เผยแพร่ให้เห็นถึงการปรับตัวของรัฐบาลเวียดนามต่อกิจการชาวเวียดนามโพ้นทะเลในต่างประเทศได้ปรากฏในบทความเรื่อง "Returning Home: Ancestor Veneration and the Nationalism of Doi Moi Vietnam" โดย เจต เจเลมา (Jejelema, 2007) ในหนังสือชื่อ Modernity and Re-enchantment งานชิ้นนี้เสนอว่า บทบาทของรัฐบาลเวียดนามต่อการบริหารจัดการปัญหาคนพลัดถิ่นชาวเวียดนามนั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1986 กล่าวคือ พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามได้หันมาทุ่มเทในการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลในชุมชนคนพลัดถิ่นผ่านการรณรงค์ที่เรียกว่า "การสำนึกถึงบุญคุณรากเหง้า" (Uống nước nhớ nguồn) ซึ่งเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของเหล่าบรรพชนชาวเวียดนามผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างชาติในยุคโบราณ ในการนี้ บรรดาดวงวิญญาณของบูรพกษัตริย์เวียดนามหลายพระองค์ได้ถูกอัญเชิญกลับมาเพื่อเป็นศูนย์กลางเชิงสัญลักษณ์ในการสร้างสิ่งที่รัฐสังคมนิยมเรียกว่า "มหาสามัคคีแห่งปวงประชารัฐ" (Đại đoàn kết dân tộc) ให้แก่ประเทศชาติ นอกจากนี้รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยังได้ดำเนินการรณรงค์ตามนโยบาย "การกลับไปสู่รากเหง้า" ผ่านกิจกรรมที่เรียกว่า "การจากไป – การกลับมา" (đi - về) ซึ่งหมายถึงการเชื้อเชิญให้ผู้เดินทางออกจากบ้านเกิดเพื่อไปทำงาน ตั้งรกราก หรือดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ให้เดินทางกลับสู่ "บ้านเกิด" (quê hương) เพื่อทดแทนบุญคุณของปิตุภูมิตามคติความเชื่อของชาวเวียดนามซึ่งถือว่า "บ้านเกิดเมืองนอน" คือดินแดนที่พวกเขาได้ "ฝังรกราก" (nơi chôn rau cắt rốn) เอาไว้ภายใต้ผืนดินแห่งนั้น

อย่างไรก็ตาม การรณรงค์เรื่อง "การทดแทนบุญคุณรากเหง้า" มิได้มีเป้าหมายในการปลูกจิตสำนึก "ชาตินิยม" แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แคมเปญดังกล่าวยังหมายถึงการรณรงค์เพื่อสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลเชิงเศรษฐกิจอีกด้วย กล่าวได้ว่า พลังทางเศรษฐกิจของคนพลัดถิ่นชาวอินเดีย ชาวจีน และชาวฟิลิปปินส์ถือเป็นตัวแบบสำคัญที่ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามหันมาให้ความสนใจต่อบรรดาเหยียดเกี่ยวผู้มั่งคั่งที่อาศัยและทำงานในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในการนี้ พรรคฯ และรัฐบาลได้พยายามดำเนินการเพื่อลดความบาดหมางในอดีตเพื่อสร้างความสามัคคีกันในหมู่ชาวเวียดนามที่อาศัยในต่างประเทศโดยหนึ่งในเป้าหมายของแผนการดังกล่าวคือการดึงดูดการลงทุน และมูลค่าเงินส่งกลับจากชาวเวียดนามในต่างแดน ในกรณีดังกล่าวเหยียดเกี่ยวจำนวนมากที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในหลายประเทศจึงได้กลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของแผ่นดินปิตุภูมิ และนับวันกลุ่มคนเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจ และการเมืองภายในประเทศเวียดนามมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่พรรคฯ และรัฐบาลเวียดนามต้องเผชิญคือการจัดการกับปัญหาความบาดหมางระหว่างรัฐบาล

เวียดนามกับชาวเวียดนามอพยพที่หลบหนีออกไปจากปีศาจภายใต้สงครามเวียดนามยุคติด (Pham, 2010)

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวเวียดนามพลัดถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้ทราบว่า ในปัจจุบัน ความผูกพันระหว่างชาวเวียดนามพลัดถิ่นกับแผ่นดินปิตุภูมิยังคงมีพลวัตและการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ความผูกพันดังกล่าวอาจถูกแสดงออกผ่านปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงการรับรองความเชื่อทางด้านประเพณี วัฒนธรรมและศาสนา นอกจากนี้ ภายหลังจากการดำเนินนโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1986 พรรคฯ และรัฐบาลเวียดนามยังได้พยายามหันไปสร้างความสัมพันธ์ และลดความเป็นปรปักษ์ระหว่าง รัฐบาลเวียดนามและชาวเวียดนามพลัดถิ่นที่มีแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างจากพรรคฯ และ รัฐบาล ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวได้ส่งผลให้ชาวเวียดนามในต่างประเทศได้เดินทางกลับไป เยือนแผ่นดินปิตุภูมิมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศเวียดนามที่ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้นอันเป็นผลจากนโยบายการเปิดประเทศนั้นยังได้ส่งผลให้พรรคฯ และรัฐบาลเวียดนามหันไปดำเนินการปรับเปลี่ยนท่าทีและความสัมพันธ์กับเหวียดเกี่ยวทั่วโลกบน พื้นฐานของปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น

คนพลัดถิ่นกับสำนักชาตินิยมทางไกล

กล่าวได้ว่า ปราชญ์การณคนพลัดถิ่นได้ดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์มาเนิ่นนานแต่กลับเพิ่ง กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากแวดวงวิชาการ โดยเฉพาะในสายสังคมศาสตร์ภายหลัง คริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ทั้งนี้ คนพลัดถิ่นกลุ่มใหม่หลายกลุ่มได้กลายเป็นตัวแบบ (models) ให้แก่การศึกษาภายใต้แนวคิดหลังสมัยใหม่ (postmodernism) และหลังโครงสร้างนิยม (post-structuralism) อีกด้วย (ฐิรุฒธิ เสนาคำ, 2550, น. 1) ความสนใจในประเด็นของคนพลัดถิ่น ยังสามารถอ้างอิงได้จากสารานุกรมคนพลัดถิ่น (Encyclopedia of Diasporas) ในฐานะเอกสาร ชิ้นสำคัญที่รวบรวมผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นซึ่งมีเนื้อหาจำนวนถึง 1,242 หน้า (Ember, 2005) กล่าวได้ว่า หนึ่งในหัวข้อที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการก็คือการศึกษาคนพลัด ถิ่นผ่านมโนทัศน์ชาตินิยมทางไกล ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจถึงสำนักชาตินิยมทางไกลของคนพลัด ถิ่นที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยจึงได้ทำการทบทวนเอกสาร งานวิจัย และบทความที่ เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับแผ่นดินปิตุภูมิของตนในลักษณะของ สำนักชาตินิยมทางไกล

กรณีศึกษาที่ค่อนข้างเด่นชัดคือการศึกษาชาวอาร์เมเนียนพลัดถิ่น ทั้งนี้ เซน และบาร์ต (Shain, & Bart, 2003) ได้เสนอว่า อิทธิพลทางการเมืองของคนพลัดถิ่นในประเทศต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพในการระดมคนพลัดถิ่นให้เกิดเป็นกลุ่มพลังมวลชนที่มีความเข้มแข็งเพียงพอต่อการสถาปนาอิทธิพลทางการเมืองในแผ่นดินปิตุภูมิและประเทศบ้านใหม่ ทั้งนี้ ปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญต่อการสถาปนาอิทธิพลทางการเมืองของคนพลัดถิ่นได้แก่ 1) แรงจูงใจที่กระตุ้นให้คนพลัดถิ่นกลับไปร่วมสังฆกรรมทางการเมืองในแผ่นดินปิตุภูมิ 2) ธรรมชาติและลักษณะทางการเมืองในแผ่นดินปิตุภูมิ (homeland) กับประเทศที่พวกเขาเข้าไปตั้งถิ่นฐาน (hostland) และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับแผ่นดินปิตุภูมิ นอกจากนี้ เซนและบาร์ตยังได้ชี้ให้เห็นว่าชาวอาร์เมเนียนพลัดถิ่นซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปได้กลายเป็นแบบอย่างของคนพลัดถิ่นที่มีการจัดตั้งองค์กรตัวแทนทางการเมืองที่เข้มแข็งและทรงอิทธิพล ทั้งนี้ สมาชิกส่วนใหญ่ขององค์กรเป็นนักธุรกิจที่มั่งคั่ง และเป็นนักบรรณรชทางการเมืองผู้ทรงอิทธิพลที่สามารถผลักดันการกำหนดนโยบายต่างประเทศในประเทศที่ตนเข้าไปอยู่อาศัยให้มีความโน้มเอียงและเป็นประโยชน์ต่ออาร์เมเนีย ในขณะเดียวกัน ผู้คนเหล่านี้ก็มีศักยภาพเพียงพอที่จะโค่นล้มหรือสนับสนุนรัฐบาลอาร์เมเนียได้ทุกเวลา กรณีตัวอย่างที่น่าสนใจก็คือการที่ชาวอาร์เมเนียนพลัดถิ่นอยู่เบื้องหลังการโค่นล้มนายเลวอน เตอ เปโตรอสเซียน (Levon Ter-Petrossian) อดีตประธานาธิบดีอาร์เมเนียที่ถูกกล่าวหาว่าขายชาติและดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ใกล้ชิดกับตุรกี รวมถึงการรณรงค์ให้ลดความสำคัญของเหตุการณ์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และการวางตัวเป็นกลางในกรณีความขัดแย้งกับอาเซอร์ไบจาน ในทางตรงข้าม ชาวอาร์เมเนียนพลัดถิ่นได้หันไปให้การสนับสนุนประธานาธิบดีโรเบิร์ต เคอจาเรียน (Robert Kocharian) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีท่าทีประนีประนอมและให้การยอมรับบทบาทของชาวอาร์เมเนียนพลัดถิ่นในฐานะแนวร่วมสำคัญในการพัฒนาประเทศ กรณีดังกล่าวได้กลายเป็นบทเรียนทางการเมืองที่ส่งผลให้ผู้นำอาร์เมเนียต้องประนีประนอมกับคนพลัดถิ่น อีกทั้งยังต้องให้ความสำคัญต่อเหตุการณ์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในฐานะแกนกลางในการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติ และต้องแสดงออกซึ่งท่าทีเกลียดชังตุรกีเพื่อเป็นการสร้างคะแนนเสียงให้แก่ตนเอง

ตัวแบบของคนพลัดถิ่นที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งคือคนพลัดถิ่นไร้รัฐ (stateless diaspora) ทั้งนี้ เบเซอร์ และสวैन (Baser, & Swain, 2010) ได้เผยให้เห็นว่า แม้ว่าชาวเคิร์ดและชาวทมิฬได้อพยพออกไปจากแผ่นดินเกิดเพื่อไปอาศัยอยู่ในแผ่นดินใหม่ แต่พวกเขาก็ยังคงมีการรักษาอัตลักษณ์ และการรวมกลุ่มไว้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้ พวกเขายังเป็นกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทั้งในประเทศบ้านเกิดและในประเทศที่พวกเขาเข้าไปตั้งถิ่นฐาน โดยการสนับสนุนการทำสงครามกลางเมืองเพื่อแบ่งแยกดินแดนและเรียกร้องสิทธิการปกครองตนเองของ

ชนกลุ่มน้อยในประเทศบ้านเกิดของตน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาวเคิร์ดและชาวทมิฬต่างก็เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มชาติพันธุ์หลักซึ่งเป็นสาเหตุให้พวกเขาอพยพออกจากแผ่นดินบ้านเกิด ทั้งนี้ ชาวเคิร์ดพลัดถิ่นส่วนใหญ่อพยพมาจากประเทศตุรกีและเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของพรรคแรงงานเคอร์ดิสถาน (Kurdistan Workers' Party) และกลุ่มกบฏนิยมลัทธิมาร์กซ์ที่มีเป้าหมายสำคัญคือการจัดตั้งรัฐเคอร์ดิสถานเอกราช ในขณะที่ชาวทมิฬพลัดถิ่นส่วนใหญ่อพยพมาจากศรีลังกาและเป็นผู้ให้การสนับสนุนกองกำลังติดอาวุธพยัคฆ์ทมิฬอิแลม (Liberation Tigers of Tamil Eelam) ที่มีเป้าหมายในการก่อตั้งรัฐทมิฬในอินเดียใต้ ถึงแม้ว่าการต่อสู้ของทั้งสองกลุ่มอาจจะยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากพวกเขายังไม่สามารถช่วงชิงอำนาจนำทางการเมือง และสถาปนารัฐเอกราชของตนได้สำเร็จ อย่างไรก็ตาม เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของกิจกรรมต่าง ๆ ก็คือการยกระดับประเด็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนพลัดถิ่นกับกลุ่มชาติพันธุ์หลักในแผ่นดินปิตุภูมิไปสู่การรับรู้ในเวทีระดับนานาชาติ

สำหรับในกรณีของการต่อสู้เพื่อผลักดันให้ปัญหาของคนพลัดถิ่นที่เป็นชนกลุ่มน้อยในปิตุภูมิยกระดับเป็นปัญหาระดับชาตินั้น ดูเหมือนว่ากรณีของชาวอุยกูร์จะไม่แตกต่างจากกรณีของชาวเคิร์ดและชาวทมิฬมากนัก ในกรณีดังกล่าว อิลิก คุสซู (KUŞÇU, 2013) ซึ่งศึกษาชาวอุยกูร์พลัดถิ่นในตุรกีได้เสนอว่า ชาวอุยกูร์พลัดถิ่นได้ใช้กลยุทธ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะชาตินิยมทางไกลเพื่อเรียกร้องเอกราชให้แก่เขตปกครองมณฑลซินเจียงในสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวคือหลังจากชาวอุยกูร์พลัดถิ่นรุ่นแรกที่อพยพมายังตุรกีภายหลังสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ผนวกรวมซินเจียงกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของจีนในปี ค.ศ. 1949 กล่าวได้ว่าตลอด 6 ทศวรรษที่ผ่านมาชาวอุยกูร์พลัดถิ่นได้เดินหน้าเคลื่อนไหวเพื่อสร้างสำนึกชาติพันธุ์นิยมและเรียกร้องการสนับสนุนจากเวทีการเมืองระดับนานาชาติมาโดยตลอด แม้ว่าการดำเนินงานในช่วงแรกจะประสบปัญหาอุปสรรคเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านวิธีการและช่องทางการเคลื่อนไหว อย่างไรก็ตาม ชาวอุยกูร์พลัดถิ่นก็สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมหลักของตนก็คือการตีพิมพ์หนังสือและวารสารเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ชาติพันธุ์นิยมให้แก่ชาวอุยกูร์พลัดถิ่นรุ่นลูกหลาน รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรตัวแทนเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้แก่ชาวอุยกูร์ในเวทีการเมืองระดับสากล

ในปัจจุบันชาวอุยกูร์พลัดถิ่นมีช่องทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สะดวกและเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบริบททางการเมืองระดับชาติที่เขตทุนอุดมการณ์ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนได้เปิดทางให้ชาวอุยกูร์พลัดถิ่นสามารถยกระดับการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของชาวอุยกูร์ให้เป็นปัญหาระดับนานาชาติ โดยสื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมือทรงประสิทธิภาพในการเคลื่อนไหวของชาวอุยกูร์รุ่นที่สอง เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชาวอุยกูร์

สามารถแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเว็บไซต์อุยกูร์พลัดถิ่นได้กลายเป็นช่องทางแลกเปลี่ยน พุดคุยและประสานงานระหว่างชุมชนอุยกูร์พลัดถิ่นบนเครือข่ายออนไลน์ที่กว้างขวางและไร้ข้อจำกัดเชิงพื้นที่ นอกจากนี้ อินเทอร์เน็ตก็ยังเป็นพื้นที่เปิดกว้างให้ชาวอุยกูร์พลัดถิ่นสามารถร่วมกันสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ของชาวอุยกูร์ยุคใหม่อีกด้วย (KUŞÇU, 2013)

สำหรับกรณีของชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นนั้นมีความแตกต่างจากคนพลัดถิ่นโดยทั่วไปดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ ชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นมิได้ถูกบังคับให้อพยพออกไปจากแผ่นดินเกิดโดยกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ แต่ปัจจัยทางเศรษฐกิจต่างหากที่เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้พวกเขาต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นในยุคเสรีนิยมใหม่ การศึกษาชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นผ่านกรอบแนวคิด รัฐ (state) คนพลัดถิ่น (diaspora) และการข้ามพรมแดนรัฐชาติ (transnationalism) ของเดวิด แคมโรซ์ (Camroux, 2008) เสนอว่าชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นส่วนใหญ่เป็นคนพลัดถิ่นทางด้านแรงงาน (labour diaspora) ดังนั้นแกนกลางในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นกับแผ่นดินเกิดก็คือปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและนโยบายของพรรคการเมืองภายในประเทศ กล่าวได้ว่าชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นนั้นมีความสำคัญในฐานะกระดูกสันหลังทางเศรษฐกิจของชาติ อีกทั้งพวกเขาก็ยังได้รับการยอมรับในฐานะผู้ค้ำชูสังคมฟิลิปปินส์ (a social safety-valve) อีกด้วย อย่างไรก็ตาม การที่แรงงานชาวฟิลิปปินส์จำนวนมากกลายเป็นคนพลัดถิ่นในต่างแดน ในอีกแง่มุมหนึ่งก็เปรียบได้กับดัชนีสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของรัฐในการบริหารประเทศและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในฟิลิปปินส์นับตั้งแต่การประกาศเอกราชในปี ค.ศ. 1946 เป็นต้นมา

ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นจึงถือเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจสำหรับการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ชาตินิยมทางไกลของคนพลัดถิ่นในฐานะแรงงานอพยพ ทั้งนี้ ตัวเลขเชิงสถิติยืนยันว่าในปัจจุบันมีชาวฟิลิปปินส์อาศัยอยู่ในต่างแดนจำนวนไม่ต่ำกว่า 8 ล้านคน โดยร้อยละ 43 เป็นผู้อพยพถาวรในต่างแดน (permanent emigrants) และร้อยละ 57 เป็นผู้อาศัยชั่วคราวและผู้ลักลอบเข้าเมือง (temporary and irregular emigrant) ในยุคสมัยประธานาธิบดีมาร์กอส รัฐบาลฟิลิปปินส์พยายามผลักดันนโยบายการส่งออกแรงงานเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาการว่างงาน กล่าวได้ว่า การที่ชาวฟิลิปปินส์จำนวนมากต้องกลายเป็นแรงงานในต่างแดนนั้น ในอีกแง่หนึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของรัฐบาลในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การปฏิรูปที่ดิน และปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ในยุคต่อมา รัฐบาลคอราซอน อากีโนได้พยายามยกย่องคนพลัดถิ่นให้เป็น "วีรบุรุษของชาติ" (New National Heroes) ในขณะที่ประธานาธิบดีฟิเดล รามอสก็ได้พยายามหาทางแก้ไขปัญหาสวัสดิภาพ และความปลอดภัยของชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นโดยการผ่าน

พระราชบัญญัติแรงงานอพยพ และชาวฟิลิปปินส์โพ้นทะเล (Migrant Workers and Overseas Filipino Act) ส่วนในสมัยประธานาธิบดีกลอเรีย อาร์โรโยนั้นได้พยายามให้ความสำคัญกับปัญหาสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองของชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นโดยการผ่านกฎหมายรับรองสิทธิการเลือกตั้งของแรงงานในต่างแดน (Overseas Absentee Voting Act of 2003) และกฎหมายสิทธิพลเมืองของชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่น (Citizenship Retention and Teacquisition Act of 2003) อีกด้วย กล่าวโดยสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าแรงงานฟิลิปปินส์จะอาศัยอยู่ในต่างแดน แต่รัฐบาลฟิลิปปินส์นั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคนกลุ่มนี้อยู่เสมอ นอกจากนี้ ในบางกรณีแรงงานพลัดถิ่นเหล่านี้ก็ได้มีส่วนร่วมที่สำคัญทางการเมืองภายในแผ่นดินบ้านเกิด ดังเช่นกรณีการมีส่วนร่วมในการโค่นล้มประธานาธิบดีเฟอร์ดินาน มาร์กอสภายหลังจากที่ได้ปกครองประเทศมาเป็นระยะเวลายาวนานเกือบสามทศวรรษ กรณีดังกล่าวถือเป็นตัวอย่างของพลังที่เกิดจากจิตสำนึกชาตินิยมทางไกลของชาวฟิลิปปินส์ในต่างแดนได้เป็นอย่างดี

ในโลกยุคปัจจุบันนี้ รัฐปิตุภูมิหรือรัฐบาลในแผ่นดินบ้านเกิดของคนพลัดถิ่นก็อาจหันมาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ กรณีการศึกษาการสร้างเครือข่ายชาตินิยมจีนข้ามพรมแดนในชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลกผ่านกรอบแนวคิดคนพลัดถิ่น ชาตินิยมทางไกล และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในวิทยานิพนธ์ของเจียนหัวโต (TO, 2009) ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าว โตเสนอว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนประสบความสำเร็จอย่างมากในการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนกิจกรรมช่วงชิงมวลชนหาประชาชนชาวจีนโพ้นทะเลให้หันมาภักดีต่อรัฐเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของจีนแผ่นดินใหญ่ กล่าวได้ว่า เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้รัฐบาลจีนหันมาให้ความสำคัญกับชาวจีนโพ้นทะเลมากขึ้นนั้นคือเหตุการณ์นองเลือดที่จัตุรัสเทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) กรณีดังกล่าวได้ส่งผลให้ชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนมากหันไปให้การสนับสนุนขบวนการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและมีจุดยืนทางการเมืองที่เป็นปรปักษ์ต่อรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหาของจีนก็คือการปรับปรุงนโยบายจีนโพ้นทะเลให้มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการต่อสู้เพื่อแย่งชิงมวลชนจีนพลัดถิ่นกับคู่แข่งที่สำคัญ คือ ใต้หวัน และ ประเทศที่เป็นปฏิปักษ์กับจีน ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจีนจึงได้ระดมการสนับสนุนทางด้านบุคลากรและงบประมาณเพื่อพันธกิจในการสร้างสำนึกชาตินิยมผ่านวาทกรรมความเป็นรากเหง้าเดียวกัน และการสร้างชาตินิยมผ่านภาษาจีน

กล่าวได้ว่า จีนและใต้หวันถือเป็นคู่แข่งที่สำคัญในการช่วงชิงความภักดีของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลมาตั้งแต่การปฏิวัติของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปี ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) ในยุคสงครามเย็น ดูเหมือนว่าใต้หวันจะเป็นฝ่ายกำชัยในการรณรงค์กิจการจีนโพ้นทะเลเอสไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ

โดยพรรคก๊กมินตั๋งได้พยายามหล่อเลี้ยงสายสัมพันธ์กับชาวจีนโพ้นทะเลในหลายทศวรรษต่อมา โดยการเน้นย้ำแนวคิดชาตินิยมจีน และการนำเสนออัตลักษณ์จีนตามรูปแบบของไต้หวัน (Taiqiao) นอกจากนี้ ไต้หวันก็ยังได้แสดงบทบาทผู้สนับสนุนจีนโพ้นทะเลผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม เมื่อพรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า (DPP) ได้ดำเนินนโยบายเพื่อเน้นย้ำอัตลักษณ์ไต้หวัน (Taiwanization) และลดทอนคุณค่ารากเหง้าความเป็นจีนนั้น นโยบายดังกล่าวกลับไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เมื่อชาวจีนในต่างแดนยังคงโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาเป็นจีน และความสัมพันธ์ทางสายโลหิตที่เชื่อมโยงกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

กล่าวได้ว่า ภายหลังจากเหตุการณ์เทียนอันเหมินในปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) นั้น จีนแผ่นดินใหญ่ได้หันไปปรับปรุงนโยบาย และกิจการจีนโพ้นทะเลครั้งสำคัญ ทั้งนี้ รัฐบาลจีนได้หันมาใหม่กระเพื่อมการขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างวงไพบูรณ์แห่งมวลมหาประชาชนจีนโพ้นทะเลผ่านหน่วยงานและองค์กรของรัฐระดับต่าง ๆ ภารกิจของจีนในครั้งนี้จึงเป็นการประกาศสงครามช่วงชิงมวลชนจีนโพ้นทะเลจำนวนกว่า 48 ล้านคนทั่วโลกกับไต้หวันอย่างเข้มข้น ในกรณีนี้ จีนได้ส่งเจ้าหน้าที่นับแสนคนเดินทางออกไปเพื่อเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผู้แทนด้านการค้า นักกีฬา และผู้แทนทางด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่สำนักงานกิจการชาวจีนโพ้นทะเล (OCAO) ยังได้ฝังตัวอย่างแนบชิดในสำนักงานตัวแทนของจีนในต่างประเทศ เช่น สถานทูต สถานกงสุล และหน่วยงานตัวแทนของจีน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการแก้ปัญหาการต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ และการสร้างไว้ซึ่งความภักดีของชาวจีนโพ้นทะเลต่อจีนแผ่นดินใหญ่

กล่าวได้ว่า จีนแผ่นดินใหญ่ได้ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการสร้างความภักดีทางไกลระหว่างชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลกับแผ่นดินปิตุภูมิเพื่อผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจของตน ในขณะที่เดียวกัน ดูเหมือนว่าการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย และสิทธิการปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ ในจีนก็เริ่มอ่อนล้าลงทุกที ทั้งนี้ จุดพลิกผันที่สำคัญก็คือการจัดมหกรรมโอลิมปิกในปี ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) ซึ่งได้กลายเป็นเวทีแสดงพลังความภักดีของมวลชนจีนโพ้นทะเลต่อปิตุภูมิ โดยที่ชาวจีนโพ้นทะเลจำนวนประมาณ 330,000 คนได้กลับไปมีส่วนร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร และผู้ชมการแข่งขันกีฬา จากการประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจพบว่า เม็ดเงินที่ชาวจีนโพ้นทะเลได้มีส่วนในการสนับสนุนการเป็นเจ้าภาพโอลิมปิกในครั้งนี้มีมูลค่าสูงถึงประมาณ 900 ล้านดอลลาร์ ในขณะที่บัตรเข้าชมกีฬาอีกว่า 175,000 ใบได้ถูกจัดสรรให้แก่ชาวจีนโพ้นทะเล รวมทั้งชาวจีนในไต้หวัน ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ชาวจีนโพ้นทะเลได้กลายเป็นแนวร่วมสำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อตอบโต้กลับกลุ่มผู้ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย

ให้แก่ทิเบต การประท้วงของสมาชิกลัทธิฟากหลุนกง และการรายงานข่าวของจีนในแง่ลบโดย สื่อมวลชนตะวันตก อีกด้วย

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างชาตินิยมทางไกลในชุมชนชาวจีนในพื้นที่ชายแดน ภาคเหนือของไทยโดยอรุณญา ศิริผล (Aranya Siriphon, 2015) ได้ชี้ให้เห็นว่า นโยบายการสร้าง ชาตินิยมจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยนั้นมีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้ ข้อเสนอในงานชิ้นนี้ค่อนข้าง สอดคล้องกับผลการศึกษาของเจียนหัวโตที่เสนอว่า จีนแผ่นดินใหญ่สามารถสถาปนาความภักดี ทางไกลในชุมชนชาวจีนมากยิ่งขึ้นและฉากหลังของภารกิจสร้างชาตินิยมทางไกลคือการทำ สงครามแย่งชิงมวลชนระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่และไต้หวัน การศึกษาของอรุณญาชี้ให้เห็นว่า ชาวจีนที่อาศัยในพื้นที่ภาคเหนือของไทยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ ชาวจีน (แต่จิว ฮากกา และไหหลำ) ที่เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ภาคเหนือของไทยเนื่องจากการพัฒนาของ ถนนและทางรถไฟในสมัยรัชการที่ 5 กับกลุ่มชาวจีนยูนนานที่อพยพข้ามพรมแดนทางบกเข้ามา อาศัยในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือของไทย อรุณญาเสนอว่าชาวจีนทั้งสองกลุ่มนั้นมีความแตกต่าง ทางด้านอุดมการณ์และแนวคิดทางการเมือง โดยคนจีนกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่เปิดรับความสัมพันธ์กับ จีนแผ่นดินใหญ่ ในขณะที่คนจีนกลุ่มที่สองมีจุดยืนทางการเมืองในฐานะผู้ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

กล่าวได้ว่า การเคลื่อนไหวด้านกิจการชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองไทยนั้นมีความคึกคักมาก ยิ่งขึ้นภายหลังจากยุบสงครามเย็น นอกจากนั้นปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี ค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540) ยังส่งผลให้ไทยดำเนินการกระชับความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจกับจีนมากยิ่งขึ้น และไทย เริ่มมองจีนในฐานะโอกาสทางเศรษฐกิจมากกว่าการเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงดังเช่นในอดีต เจื่อนไชดังกล่าวได้ส่งผลให้จีนดำเนินกิจกรรมด้านชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองไทยได้อย่าง สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น อันส่งผลให้การขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างชาตินิยมผ่านกิจกรรมทางด้าน วัฒนธรรมและภาษาได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้น ไม่ว่าจะเป็นการเปิดสถาบันขงจื้อจำนวน 24 แห่ง การส่งอาสาสมัครเข้ามาสอนภาษาจีน และการเปิดหลักสูตรอบรมภาษาจีน นอกจากนี้ยังมีการ จัดกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ค่ายเยาวชนฤดูร้อน "ย้อนรอยรากเหง้าจีน" (Chinese Roots Tour) การจัด นิทรรศการศิลปะ และการมอบทุนการศึกษาให้แก่บุตรหลานชาวไทยเชื้อสายจีน ในขณะเดียวกัน เมื่อพรรคประชาธิปไตยก้าวหน้าชนะการเลือกตั้งในไต้หวัน รัฐบาลไต้หวันได้ปรับลดการสนับสนุน ทางการเงินแก่ชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล ซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนชาวจีนยูนนานใน ภาคเหนือของไทยหันไปรับการสนับสนุนจากจีนแผ่นดินใหญ่มากยิ่งขึ้น ภาวะอิทธิพลเชื้อสายนี้ ได้ก่อให้เกิดความแตกต่างทางความคิดระหว่างกลุ่มผู้อาวุโสที่ยังคงยึดมั่นกับแนวทางต่อต้าน คอมมิวนิสต์กับเยาวชนรุ่นใหม่ที่ไม่ต้องการสืบทอดมรดกความขัดแย้งทางการเมืองจากคนรุ่นก่อน

นอกจากนั้น ความสำเร็จของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของจีนก็ได้กลายเป็นเสน่ห์เข้ายวนดึงดูดชาวจีนยูนิยมนานในเมืองไทยรุ่นใหม่ให้เทใจแก่จีนแผ่นดินใหญ่มากยิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาตินิยมทางไกลของคนพลัดถิ่นสามารถสรุปได้ว่า คนพลัดถิ่นบางกลุ่มแม้ว่าจะไม่ได้อาศัยในแผ่นดินปิตุภูมิแต่พวกเขายังคงมีสำนึกผูกพันกับแผ่นดินแม่อย่างลึกซึ้ง สำหรับระดับและลักษณะของความผูกพันของคนพลัดถิ่นกับแผ่นดินปิตุภูมิมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คนพลัดถิ่นที่ตกเป็นเหยื่อ (Victim diasporas) เช่น ชาวอาร์เมเนีย ชาวเคิร์ด ชาวทมิฬ และชาวอุยกูร์มักจะสร้างอัตลักษณ์แห่งความทรงจำโดยยึดถือความเจ็บปวด และความเจ็บแค้นเป็นแกนกลางในการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ กิจกรรมเกี่ยวกับชาตินิยมทางไกลของกลุ่มคนเหล่านี้จึงมักจะผูกพันกับการสนับสนุนการเรียกร้องสิทธิการปกครองในดินแดนปิตุภูมิ ในขณะที่คนพลัดถิ่นทางด้านแรงงาน (Labour diasporas) เช่น ชาวฟิลิปปินส์กลับมีความสัมพันธ์กับรัฐในฐานะผู้ค้าแรงงานเศรษฐกิจแห่งชาติ อีกทั้งรัฐเองก็พยายามสร้างสำนึกผูกพันกับแรงงานพลัดถิ่นด้วยการสร้างความคุ้มครองทางด้านสวัสดิการ และความปลอดภัยให้แก่พวกเขา สำหรับในกรณีของสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์การพลัดถิ่นที่ยาวนานและมีความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มคนพลัดถิ่นค่อนข้างสูง เมื่อเป็นเช่นนี้ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลเพื่อยึดโยงความภักดีของคนพลัดถิ่นต่อแผ่นดินปิตุภูมิโดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ ด้วยเหตุนี้ การสร้างความภักดีต่อคนจีนพลัดถิ่นจึงได้ดำเนินไปในลักษณะการช่วงชิงมวลชนกับรัฐคู่ปรปักษ์ ต่อมาภายหลัง รัฐให้ความสนใจต่อคนพลัดถิ่นในฐานะผู้สนับสนุนการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้ช่วยทำให้คนพลัดถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ติดต่อสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วยความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น พรมแดนรัฐชาติจึงไม่อาจขวางกั้นอุดมการณ์ทางด้านต่าง ๆ ของคนพลัดถิ่นที่ถูกเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่มั่งคั่งทะลุทะลวง เครือข่ายสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นพื้นที่ใหม่ในการแสดงออกและถ่ายทอดอุดมการณ์ชาตินิยมทางไกลเพื่อเชื่อมโยงพลเมืองภายนอกรัฐไว้ภายใต้ร่มกอดปิตุภูมิ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (analytical approach) โดยทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ จากตำรา งานวิจัย เอกสารขั้นต้น เอกสารชั้นรอง ข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์ทั้งในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเวียดนาม นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation observation) เพื่อให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลระหว่างเอกสารหลักฐาน และความทรงจำของเกี้ยวป่าวโนนครพนม จากนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical approach) เพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความถูกต้องตามกระบวนการทางวิชาการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง "การสร้างชาตินิยมเชิงพันธมิตรสัญญา: กรณีศึกษาชุมชนเหวียดเกี่ยวในนครพนม" ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาการเกิดขึ้นของจินตนาการถึงความเป็นชาติ และสำนึกชาตินิยมของเกี้ยวป่าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย การทำความเข้าใจสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและทบทวนมโนทัศน์ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยม สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดที่จะต้องทำความเข้าใจและนำมาใช้เพื่อประกอบการศึกษา และอธิบายถึงการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามในพื้นที่นครพนม ประกอบด้วย 1) แนวคิดเรื่องชาติและชาตินิยม และ 2) แนวคิดเรื่องคนพลัดถิ่น

1. แนวคิดเรื่องชาติและชาตินิยม

แนวคิดเรื่องชาติและชาตินิยมเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจจากนักรัฐศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยาจำนวนมาก สำหรับในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะขออภิปรายเฉพาะแนวคิดเรื่องชาติและชาตินิยมที่เสนอโดยนักวิชาการที่มีบทบาทต่อการศึกษาทำความเข้าใจเรื่องความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยม โดยเฉพาะในประเด็นชาตินิยมทางไกลเพื่อออกแบบ

กรอบแนวคิดสำหรับนำมาใช้ศึกษาสำนึกความเป็นชาติ และสำนึกชาตินิยมของผู้พลัดถิ่นชาวเวียดนามในเมืองไทยในพื้นที่จังหวัดนครพนม

กล่าวได้ว่า ในยุคแรกเริ่มของการศึกษาเรื่องชาติและชาติพันธุ์นั้น นักวิชาการตะวันตกได้เสนอแนวคิดเรื่องชาติและชาติพันธุ์ภายใต้กรอบแนวคิดที่เรียกว่าสกูลรากเหง้าดั้งเดิม (primordialism) ซึ่งเสนอว่าชาติและชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ฝังรากลึกอยู่ในประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของผู้คน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกให้มาภายในระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน นักมานุษยวิทยาตะวันตกกลุ่มนี้ อาทิ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ เสนอว่าชาติพันธุ์ถือเป็นรากเหง้าดั้งเดิมที่ติดตัวมากับตัวเราเอง ต่อมาภายหลัง นักวิชาการสกูลประดิษฐ์สร้าง (constructivism) กลับเสนอความเห็นโต้แย้งว่า ชาติพันธุ์มิใช่การให้มาทางประวัติศาสตร์ แต่กลับเป็นปรากฏการณ์ที่มีความยืดหยุ่น และมีการปรับตัวได้สูง ชาติพันธุ์เป็นโอกาสในการแสวงหาความมั่นคงขั้นพื้นฐาน และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เราอาจจะเห็นได้แม้กระทั่งการละทิ้งหรือเปลี่ยนชาติพันธุ์เมื่อเห็นว่าจะนำประโยชน์มาให้แต่ละผู้คนมากกว่า (นิติ ภาวครพันธุ์, 2558, น. 50-62)

ในขณะที่แนวคิดเรื่อง "ชาติถูกสร้างขึ้น" มีรากเหง้าค่อนข้างยาวนานมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยชาวฝรั่งเศสผู้มีนามว่าเออร์เนสต์ เรนัง (Ernest Renan) ในบทปาฐกถาอันลือลั่นเรื่อง "Qu'est-ce qu'une nation?" (What is Nation?) ในปี ค.ศ. 1882 (พ.ศ. 2425) เรนังเสนอว่า "ชาติคืออะไรบางอย่างที่ถูกกำหนดขึ้นในเวลาที่เราสมมุติว่าเป็นอดีต" แนวคิดของเขาให้ความสำคัญกับอดีต ประวัติศาสตร์ หรือจารีตในฐานะปัจจัยสำคัญของความเป็นชาติ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กลุ่มทางสังคมใดถ้าหากขาดอดีตหรือสร้างอดีตขึ้นมาไม่ได้ก็จะไม่สามารถก้าวไปสู่ความเป็นชาติได้ ทั้งนี้ สวรรค์ของแต่ละชาติก็คือบรรดาปีกแจกชนของชาติทั้งหมดที่ต่างก็มีหลายสิ่งหลายอย่างร่วมกัน และในเวลาเดียวกันต่างก็ร่วมลืมอดีตหลายสิ่งหลายอย่างไปแล้ว อาจสรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับชาติของเรนนังก็คือการที่สมาชิกในชาติอาจจะต้องลืมความทรงจำร่วมบางอย่างให้ได้ ในขณะเดียวกัน พวกเขาก็จำเป็นต้องสร้างความทรงจำร่วมบางอย่างให้ได้เช่นเดียวกัน อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวคิดเรื่องชาติแบบนี้เชื่อว่า รัฐต่างหากที่สร้างชาติมิใช่ชาติที่เป็นฝ่ายสร้างรัฐ (นิติ ภาวครพันธุ์, 2558, น. 99-100)

แนวคิดของเรนนังมีอิทธิพลต่อนักวิชาการในยุคหลังค่อนข้างสูง และหนึ่งในบุคคลที่รับเอาแนวคิด "ชาติถูกสร้างขึ้น" ไปประยุกต์ใช้ในงานของตน ได้แก่ เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน (แอนเดอร์สัน, 2539) ในผลงานที่มีชื่อเสียงเรื่อง Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism ซึ่งได้รับการนำเสนอออกมาในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1980

และได้รับการแปลโดยกลุ่มนักวิชาการชาวไทยและเผยแพร่ในชื่อ **ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม** ในงานดังกล่าว แอนเดอร์สันเสนอว่า "ความเป็นชาติ" (nation-ness) หรือ "ลัทธิชาตินิยม" (nationalism) เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ด้วยเหตุนี้ ชาติจึงเป็นชุมชนจินตกรรมทางการเมืองที่มีทั้งอธิปไตยและมีขอบเขตจำกัดมาตั้งแต่ต้น ทั้งนี้ แอนเดอร์สันได้ให้เหตุผลสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวไว้สี่ประการ ได้แก่ 1) ชาติถูกจินตกรรมขึ้นก็เพราะว่าแม้แต่ชาติที่เล็กที่สุด สมาชิกภายในชาติก็ไม่สามารถที่จะรู้จักเพื่อนร่วมชาติของตนได้ทั้งหมด 2) ชาติถูกจินตกรรมขึ้นอย่างมีขอบเขตจำกัด (limited) เพราะแม้กระทั่งชาติที่ใหญ่โตที่สุดถึงแม้จะมีประชาชนพลเมืองนับพันล้านคนก็มีเขตแดนจำกัด 3) ชาติถูกจินตกรรมขึ้นให้มีอธิปไตย (sovereign) และ 4) ชาติถูกจินตกรรมขึ้นเป็นชุมชน (community) เพราะชาติถูกทำให้เชื่อว่าผู้คนในชาติมีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนร่วมชาติในแนวระนาบ (a deep, horizontal comradeship)

นอกจากนั้น แอนเดอร์สันยังได้เสนอว่า ความเป็นชาติปรากฏขึ้นภายหลังจากที่ระบบวัฒนธรรมเก่าแก่สองรูปแบบได้แก่ ชุมชนศาสนา และ อาณาจักรราชวงศ์ (Religious Community-Dynastic Realm) ได้เสื่อมลง ทั้งนี้ ความเสื่อมของชุมชนศาสนามีสาเหตุสำคัญเนื่องจากการเดินทางออกไปสำรวจดินแดนอื่น ๆ ภายนอกทวีปยุโรปซึ่งส่งผลให้มีการขยายองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรม และ ภูมิศาสตร์อย่างฉับพลัน นอกจากนี้ ความเสื่อมของภาษาศักดิ์สิทธิ์โดยเฉพาะภาษาลาตินที่ค่อย ๆ สิ้นสภาพการครอบครองความเป็นเจ้าทั้งในระดับทั่ว ๆ ไปและในระดับปัญญาชนชั้นสูงทั่วยุโรป ด้วยเหตุนี้ ชุมชนอันศักดิ์สิทธิ์ที่ยึดโยงกันด้วยภาษาศักดิ์สิทธิ์จึงค่อย ๆ แตกออกเป็นส่วน ๆ ที่มีความหลากหลายและเกิดการแบ่งแยกออกเป็นอาณาเขต ในขณะที่อาณาจักรราชวงศ์ซึ่งเป็นระบบการเมืองที่ปกครองภายใต้ระบอบราชาธิปไตยอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งได้จัดระเบียบทุกอย่างให้อยู่รายรอบศูนย์กลางอันสูงส่ง และได้รับความชอบธรรมจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ได้เริ่มเสื่อมลงอย่างช้า ๆ ในศตวรรษที่ 17 โดยเริ่มต้นในทวีปยุโรป

แอนเดอร์สันยังอธิบายถึงความสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า "ทุนนิยมการพิมพ์" (print-capitalism) ซึ่งเกิดจากการพัฒนาควบคู่กันระหว่างระบบทุนนิยมและเทคโนโลยีการพิมพ์ ภาวะเช่นนี้ส่งผลให้หนังสือสำหรับชนชั้นนำที่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาลาตินเป็นหลักค่อย ๆ ลดความสำคัญลงและต้องหลีกเลี่ยงให้แก่วารสาร และหนังสือพิมพ์ภาษาถิ่นซึ่งถูกผลิตออกสู่ท้องตลาดสำหรับชนชั้นกลางมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการรับรู้เรื่องเวลาแบบใหม่ที่เรียกว่า **สุญญากาศสมมติ (homogeneous empty time)** ซึ่งเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมิได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าและบรรลุผลโดยบริบูรณ์ของมันเอง แต่อาศัยความบังเอิญที่เกิดขึ้นพร้อมกันตามเวลาที่

สามารถเทียบเคียงได้ด้วยนาฬิกาและปฏิทินยุคใหม่ กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทุนนิยมการพิมพ์ การเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจทางภาษา และการรับรู้เกี่ยวกับเวลาแบบใหม่ได้นำผู้คนไปสู่การ จินตกรรมถึงชุมชนที่เรียกว่าชาติขึ้น

แอนเดอร์สันเสนอว่า แนวคิดชาตินิยมได้ทยอยปรากฏโฉมออกมาในช่วงปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 18 สืบเนื่องไปยังต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 นอกจากนั้น เขายังได้แบ่งประเภทของ ชาตินิยมออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ 1) ชาตินิยมของพวกคลีโอล (Creole Nationalism) ซึ่งเป็น ชาตินิยมแบบแรกที่ก่อตัวขึ้นในดินแดนอาณานิคมในทวีปอเมริกา 2) ชาตินิยมทางภาษาและชาติ พันธุ์ (Ethno-Linguistic Nationalism) ซึ่งเป็นชาตินิยมที่เกิดขึ้นในยุโรปภายหลังการปลดปล่อย ประเทศต่าง ๆ ในทวีปอเมริกา 3) ชาตินิยมทางการ (Official Nationalism) ซึ่งริเริ่มโดยบรรดา ราชาวงศ์ในยุโรปเพื่อต่อต้านลัทธิชาตินิยมภาคประชาชนที่กำลังระบอบไปทั่วยุโรปตั้งแต่คริสต์ ศตวรรษ 1820 และ 4) ชาตินิยมต่อต้านอาณานิคม (Anti-Colonial Nationalism) ที่เกิดขึ้นในชาติ ต่าง ๆ ที่เคยตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกมาก่อน

กล่าวได้ว่า แนวคิดของเบเนดิกต์ แอนเดอร์สันมีอิทธิพลต่อการศึกษาเรื่องชาติและ ชาตินิยมในโลกวิชาการเป็นอย่างมาก สำหรับในบริบทของไทย งานวิชาการที่มีกลิ่นอายของแนวคิด ดังกล่าว และในขณะเดียวกันก็ได้ส่งผลกระทบต่อกลับไปยังงานของแอนเดอร์สันด้วยเช่นกันก็คือนงานของ ธงชัย วินิจกุล (2556) ในหนังสือชื่อ กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิภคานของชาติ ซึ่งแปลมาจากฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation ในงานชิ้นดังกล่าว ธงชัยเสนอว่า ชาติเป็นประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรมที่มนุษย์รังสรรค์ขึ้น ทั้งยังได้ ตั้งคำถามต่อความเป็นไทย (Thainess) เพื่ออธิบายและโต้แย้งกับแนวคิดความเป็นชาติที่เก่าแก่ โบราณที่ชนชั้นนำสยามพยายามสร้างขึ้น ธงชัยเสนอว่า ความเป็นชาติไทยถูกสร้างขึ้นโดยศาสตร์ ทางสังคมที่ผู้คนรู้จักกันดีคือภูมิศาสตร์ โดยมีแผนที่อันเป็นวิทยาการสมัยใหม่เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการก่อสร้างของสำนักความเป็นสร้างชาติ กล่าวคือ ชนชั้นนำไทยได้ขับเคลื่อนการสร้างชาติผ่าน วาทกรรม การให้ความหมายต่อเส้นเขตแดน อธิปไตยเหนือดินแดน และชายขอบของดินแดนเพื่อ ไล่ดื้ออนชุดความรู้ของท้องถิ่นออกไปและสถาปนาชุดความรู้ของตนขึ้นมาเป็นชุดความรู้ที่ถูกต้อง แบบใหม่ นอกจากนั้น ภูมิภคาน (geo-body) ยังถูกกำหนดขึ้นเพื่อความชอบธรรมในการใช้อำนาจ รัฐเหนือพื้นที่ต่าง ๆ พร้อมกับการเขียนประวัติศาสตร์แบบใหม่เพื่อหลอมรวมความเป็นชาติไทย ขึ้นมา ยิ่งไปกว่านั้น ดินแดนของชาติตามความหมายแบบใหม่ยังมีความสำคัญถึงขนาดที่ไพร่ฟ้า ภายใต้อาณัติต้องเสียสละชีวิตเพื่อรักษาดินแดนของชาติมิให้ตกอยู่ในเงื้อมมือของอริราชศัตรู

นักวิชาการอีกผู้หนึ่งที่ผลิตคำอธิบายเกี่ยวกับชาติว่ามีลักษณะของจิตสำนึกไว้อย่าง น่าสนใจอีกผู้หนึ่งคือ วอลต์เกอร์ คอนเนอร์ (1994) ในผลงานเรื่อง Ethnonationalism: The Quest for Understanding โดยคอนเนอร์เสนอว่า ชาติมิใช่เรื่องที่จะสามารถอธิบายได้โดยง่ายเนื่องจาก เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ (intangible) แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นพันธะทางจิตวิทยา (psychological bond) ซึ่งเกิดจากการสร้างความเชื่อมั่นร่วมกันของผู้คนอันหลากหลายเข้าไว้ ด้วยกันจนกลายเป็นสมาชิกร่วมชาติเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความแตกต่างระหว่างคนใน ชาติ นั้น ๆ กับกลุ่มคนชาติอื่น ๆ นอกจากนั้น เขายังเสนอให้ใช้คำว่า "ชาติพันธุ์นิยม" (ethnonationalism) แทนคำว่า "ชาตินิยม" เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างรัฐกับชาติ ความรักปิตุ ภูมิกับชาตินิยมอีกด้วย (นิตี ภาวครพันธุ์, 2558, น. 105-106)

อย่างไรก็ตาม ใ่ว่านักวิชาการที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับชาติและชาตินิยมทุกคนจะเห็น พ้องกับความคิดของแอนเดอร์สันเสมอไป แอนโทนี สมิธ (Anthony D. Smith) คือหนึ่งในผู้ที่ พยายามสร้างคำนิยามอธิบายเรื่องชาติพันธุ์ (ethnicity) และชาติ (nation) เพื่อสนทนากับกลุ่มนัก คิดที่เชื่อว่าชาติถูกสร้างหรือจินตนาการขึ้นมา สมิธเสนอว่า ชาติเกิดขึ้นมานานแล้วและมีลักษณะ ของความต่อเนื่องจนพัฒนาเป็น "ชุมชนชาติพันธุ์" (ethnic community) ที่ประยุกต์มาจากภาษา ฝรั่งเศสว่า "ethnie" ด้วยเหตุนี้ แต่ละชาติและพลเมืองของชาติจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากชาติอื่น (นิตี ภาวครพันธุ์, 2558, น. 119) สำหรับอัตลักษณ์แห่งชาติตามมโนทัศน์ของสมิธมีลักษณะพื้นฐาน (fundament features) ที่สำคัญร่วมกันได้แก่ 1) มีเขตแดนทางประวัติศาสตร์หรือบ้านเกิดเมือง นอน 2) มีปกรณัมปรัมปราและความทรงจำทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน 3) มีวัฒนธรรมมวลชน 4) มีสิทธิและหน้าที่ทางกฎหมายของสมาชิกทั้งหมดร่วมกัน และ 5) มีระบบเศรษฐกิจร่วมกัน กล่าว ได้ว่า สิ่งที่สมิธเรียกว่า "ethnie" จึงหมายถึงความเก่าแก่และดั้งเดิม นอกจากนั้น ชาติพันธุ์และอัต ลักษณ์ชาตินั้นยังเป็นสิ่งที่มีมาก่อนอัตลักษณ์ทางการเมืองหรืออัตลักษณ์แห่งชาติแต่มีความ ผันแปรได้ (นิตี ภาวครพันธุ์, 2558, น. 109-110) อาจกล่าวได้ว่า ชาติและชาตินิยมของสมิธจึงมี ลักษณะของความเก่าแก่และสามารถสืบทอดไปยังคนรุ่นลูกหลานได้

นอกจากนั้น นักวิชาการในดินแดนที่เป็นอดีตอาณานิคมของตะวันตกบางคนก็ได้ กระจงใจสู่เวทีวิวาทะว่าด้วยชาตินิยมด้วยเช่นกัน คล้อยหลังจากข้อเสนอว่าด้วยชุมชนจินตกรรมของ แอนเดอร์สันประมาณหนึ่งทศวรรษ พาร์ธา แชตเตอร์จี (Chatterjee, 1993) ได้เสนอบทความเรื่อง "Whose Imagined Community" ที่ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือ The Nation and Its Fragments โดยเขาได้เสนอแนวคิดที่ว่าด้วยการกำเนิดของสำนึกชาตินิยมในอินเดียเพื่อโต้แย้งกับข้อเสนอว่าด้วย ชุมชนจินตกรรมของเบเนดิกต์ แอนเดอร์สันซึ่งค่อนข้างมีอิทธิพลในแวดวงวิชาการตั้งแต่คริสต์

ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา กล่าวคือ แซตเตอร์จีได้เสนอว่า คงจะเป็นการเร่งรีบ และด่วนสรุปเกินไปที่จะกล่าวว่าลัทธิชาตินิยมในดินแดนอาณานิคมนั้นเป็นผลสะท้อนจากการแพร่กระจายของลัทธิชาตินิยมจากยุโรปตะวันตก อเมริกา และรัสเซียเข้าสู่ดินแดนอาณานิคมในเอเชียและแอฟริกา ตามความเห็นของแซตเตอร์จีแล้ว ต้นกำเนิดของชาตินิยมในดินแดนอาณานิคม เช่น เอเชีย และแอฟริกา นั้นมีความแตกต่างจากชาตินิยมในสังคมตะวันตก ในกรณีของอินเดีย การที่จะอธิบายว่าลัทธิชาตินิยมเกิดขึ้นได้อย่างไรนั้นจำต้องทำการวิเคราะห์บนพื้นฐานของการแบ่งแยกระหว่างโลกทางวัตถุ (material) (องค์ประกอบภายนอก (outside) อันประกอบด้วยรูปแบบทางเศรษฐกิจ การปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) ออกจากสิ่งที่เรียกว่าโลกทางจิตวิญญาณ (spiritual) (องค์ประกอบภายใน (inner) อันเป็นพื้นที่สำคัญ และส่งผลต่อการก่อตัวของสำนึกชาตินิยมต่อต้านอาณานิคมในอินเดีย)

สำหรับแซตเตอร์จีแล้ว โลกแห่งจิตวิญญาณนั้นถือเป็นพื้นที่สำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมอินเดีย แซตเตอร์จีมองว่า การที่ชาตินิยมตะวันตกสามารถสถาปนาอิทธิพลเหนือดินแดนอาณานิคมไว้ได้ โดยเฉพาะในพื้นที่โลกทางวัตถุ ได้ส่งผลให้ชาติเมืองขึ้นทั้งหลายต้องหันมาปกป้องรักษาพื้นที่หวงห้ามที่ยังคงหลงเหลืออยู่ ซึ่งก็คือโลกทางจิตวิญญาณ สภาวะเช่นนี้ต่างหากที่เป็นต้นกำเนิดของลัทธิชาตินิยมต่อต้านอาณานิคมในเอเชียและแอฟริกา อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เหล่าผู้ปกครองรัฐอาณานิคมมักจะถูกกีดกันออกจากองค์ประกอบภายใน (inner) อันถือเป็นพื้นที่หวงห้ามที่สงวนไว้ให้แก่ชนพื้นเมืองเท่านั้น ดังนั้นการที่อังกฤษพยายามแทรกแซงเข้าไปยังพื้นที่โลกแห่งจิตวิญญาณโดยมีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยน "วัฒนธรรมแห่งชาติ" (national culture) ของอินเดียเพื่อเข้าไปควบคุม และปกครองดินแดนอาณานิคมจึงมักจะถูกตอบโต้อย่างแข็งขันจากเหล่าชนชั้นนำในอินเดีย

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าชนพื้นเมืองในภารตทวีปจะปกป้องรักษาโลกแห่งจิตวิญญาณที่มีความเก่าแก่ดั้งเดิมตามแบบฉบับของอินเดียโบราณไว้อย่างบริสุทธิ์ผุดผ่อง ทั้งนี้ พื้นที่ดังกล่าวก็ได้ถูกชนชั้นนำในอินเดียทำการปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับสภาวะสมัยใหม่ทางด้านวัฒนธรรม เพื่อแสดงถึงความเป็นชนชาติที่มีอารยะของตน แต่การปรับเปลี่ยนรูปแบบทางวัฒนธรรมนั้นจะต้องมิให้เป็นไปตามแบบแผนของตะวันตกอย่างสิ้นเชิง หากแต่เป็นการปรับปรุงให้มีความทันสมัยยิ่งขึ้นบนพื้นฐานของวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การปรับปรุงรูปแบบของภาษาเบงกาลีให้มีความทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคมเพื่อความสะดวกในการเผยแพร่ภาษาเบงกาลีในฐานะภาษาแห่งชาติ ซึ่งก็อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการตอบโต้การครอบงำของภาษาอังกฤษ หรือในกรณีการก่อตั้งโรงเรียนศิลปะเบงกอล (Bengal school of art) เพื่อยกระดับศิลปะของอินเดียให้มี

ความทันสมัยมากยิ่งขึ้นเพื่อยืนยันถึงความเป็นชาติที่มีอารยะและเพื่อตอบโต้กับศิลปะสมัยใหม่
ของชาวตะวันตก เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าพลวัตแห่งการต่อสู้และปกป้องโลกแห่งจิตวิญญาณของ
ชาวอินเดียต่างหากที่ถือเป็นจุดกำเนิดของลัทธิชาตินิยมต่อต้านอาณานิคมในอินเดีย หาใช่การรับ
เอาอิทธิพลจากลัทธิชาตินิยมมาจากตะวันตก และอเมริกาเข้าสู่อินเดียตามที่แอนเดอร์สันได้เสนอไว้

แม้ว่านักวิชาการหลายคนจะได้มีการสร้างข้อถกเถียงว่าด้วยแนวคิดเรื่องชาติและ
ชาตินิยมดังที่ได้นำเสนอไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องชาติและชาตินิยมส่วนใหญ่มักจะ
จำกัดอยู่แค่ภายใต้ขอบเขตของรัฐชาติ อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ท่ามกลางสภาวะ
ของการอพยพโยกย้ายของผู้คนที่ดำเนินไปอย่างเข้มข้น กอปรกับบริบทโลกาภิวัตน์ที่ทำให้
นักวิชาการส่วนหนึ่งหันมาพูดถึงสำนึกของคนพลัดถิ่นในโลกยุคไร้พรมแดน ดังนั้น แนวคิดเรื่องชาติ
และชาตินิยมอีกแบบหนึ่งจึงได้ถูกนำเสนอโดยเบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน ในบทความเรื่อง “Long-
Distance Nationalism” (ชาตินิยมทางไกล) ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร New Left
Review และถูกนำมารวมพิมพ์อยู่ในหนังสือชื่อ The Spectre of Comparisons: Nationalism,
Southeast Asia and the World (1998) ทั้งนี้ แอนเดอร์สันเสนอว่ายังมีชาตินิยมอีกแบบหนึ่งที่
เรียกว่า “ชาตินิยมทางไกล” (Long-Distance Nationalism) อันเป็นเป็นสำนึกชาตินิยมของคน
พลัดถิ่น กล่าวคือ พัฒนาการทางด้านการคมนาคมและการขนส่งภายใต้ระบอบทุนนิยมได้ส่งผลให้
ผู้คนอพยพโยกย้ายออกไปจากบ้านเกิดของตนเพื่อไปทำงานและตั้งถิ่นฐานในต่างแดนมากยิ่งขึ้น
กลุ่มคนเหล่านี้มักจะปรารถนาสำนึกความโหยหาอดีตและดินแดนบ้านเกิดในฐานะแผ่นดินปิตุภูมิ
สำนึกชาตินิยมแบบนี้ถูกหล่อเลี้ยงและฟูมฟักภายใต้จิตสำนึกของผู้อพยพ และหากสบโอกาสพวก
เขาก็พร้อมที่จะกลับไปมีปฏิสัมพันธ์กับแผ่นดินปิตุภูมิอยู่เสมอ ดังกรณีของนายอันเดรส ปาปานเดา
(Andreas Papandreu) ชาวกรีซสัญชาติอเมริกันที่เดินทางกลับไปร่วมสังฆกรรมทางการเมือง
และดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในประเทศกรีซถึงสองสมัย หรือกรณีของนายคิม เคธาวี (Kim
Kethavy) ชาวอเมริกันเชื้อสายกัมพูชาที่แสดงความประสงค์ที่จะกลับไปมีส่วนร่วมทางการเมืองใน
ประเทศกัมพูชา เป็นต้น

ในอีกแง่มุมหนึ่ง ความรู้สึกรักและหวงแหนดินแดนแผ่นดินปิตุภูมิก็อาจจะส่งผล
กระทบในทางลบต่อความมั่นคงของประเทศที่คนพลัดถิ่นเหล่านั้นเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ดังกรณีของ
นายโจนาธาน พอลลาร์ด (Jonathan Pollard) ชาวอเมริกันเชื้อสายยิวที่เป็นอดีตนักวิเคราะห์
ประจำกองทัพเรือสหรัฐฯ ซึ่งได้ผันตัวไปเป็นสายลับให้กับอิสราเอลและทำการจารกรรมข้อมูลลับ
ของสหรัฐฯ เพื่อมอบให้ฝ่ายความมั่นคงของอิสราเอลในช่วงสงครามเย็น พอลลาร์ดให้การว่า ความ
รักและความผูกพันต่อแผ่นดินปิตุภูมิเป็นสาเหตุของการกระทำของตน นอกจากนั้น ความรู้สึกโหย

หาแผ่นดินเกิดของผู้พลัดถิ่นยังอาจสั่นคลอนต่อแนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในประเทศที่ผู้พลัดถิ่นเหล่านั้นเข้าไปตั้งหลักแหล่ง ดังเช่นในกรณีของนายอเล็ก ฮาเลย์ (Alex Haley) ชาวอเมริกันเชื้อสายแอฟริกันที่ตั้งคำถามต่อรากเหง้าที่แท้จริงของตนอยู่เสมอ ข้อเสนอซึ่งกล่าวกระตุ้นให้เขาสืบค้นประวัติที่แท้จริงจนพบว่าบรรพบุรุษของตนถูกพวกผิวขาวกวาดต้อนมาเป็นทาสในอเมริกา ด้วยเหตุนี้ ฮาเลย์จึงได้นำประวัติของครอบครัวมาใช้เป็นโครงเรื่องในการแต่งนิยายเรื่อง Roots ซึ่งภายหลังถูกนำไปผลิตเป็นละครที่วียอดนิยมในปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 ทั้งนี้ แก่นของเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับความโหดร้ายของชาวอเมริกันผิวขาว และการกดขี่ทาสผิวดำที่อพยพมาจากแอฟริกา เนื้อหาของละครเรื่องนี้ได้สั่นคลอนอุดมคติเรื่อง “หม้อหลอมความเป็นอเมริกัน” (melting-pot) ที่กำลังเป็นแนวคิดกระแสหลักของสังคมอเมริกันในยุคนั้นอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

นอกจากนั้น สำนึกผูกพันต่อแผ่นดินปิตุภูมิยังส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและการเมืองจากแดนไกล ดังเช่นในกรณีของกลุ่มวิศวะฮินดูบริษัท (Vishwa Hindu Parishad) หรือโลกสภาฮินดู (Hindu Lok Sabha) ที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูในอเมริกาเหนือและสหราชอาณาจักร การเคลื่อนไหวในรูปแบบเดียวกันยังเกิดขึ้นในกรณีของชาวอินเดียเชื้อสายซิกข์ที่เคลื่อนไหวเพื่อก่อตั้งรัฐอิสระกาลีสถานซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชุมชนชาวซิกข์พลัดถิ่นในเมลเบิร์น และซิดนีย์ หรือการเคลื่อนไหวของกบฏพยัคฆ์หมิฟี่แลมในจังหวัดจาฟนา ศรีลังกาที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนชาวหมิฟี่ในโตลนโดลอนดอน หรือพื้นที่อื่น ๆ ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์หมิฟี่เน็ต เป็นต้น (Anderson, 1998, pp.58-74)

แนวคิดเรื่องชาตินิยมทางไกลของแอนเดอร์สันยังได้รับการสานต่อ และพัฒนาโดย นิโน่า กิลิค ชิลเลอร์ (Schiller, 2004) สำหรับชิลเลอร์นั้น ชาตินิยมทางไกลเป็นชาตินิยมของกลุ่มคนที่มิได้อาศัยอยู่ในแผ่นดินปิตุภูมิแต่ยังคงมีสำนึกด้านอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ และผืนแผ่นดินร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับแผ่นดินปิตุภูมิจึงมิได้ถูกปิดกั้นด้วยระเบียบของรัฐชาติ “ไม่ว่าจะเป็นการเป็นพลเมืองของรัฐอื่น ความศักดิ์สิทธิ์ของเส้นเขตแดน หรือระยะทางอันห่างไกลระหว่างประเทศใหม่ (hostland) กับแผ่นดินปิตุภูมิ (homeland) คนพลัดถิ่นหลายกลุ่มยังคงรักษาไว้ซึ่งความภักดีและการสนับสนุนแผ่นดินปิตุภูมิด้วยการช่วยเหลือหรือบ่อนทำลายศัตรูของบ้านเกิดเมืองนอน ทั้งนี้ การเคลื่อนไหวอาจเกิดขึ้นทั้งในรูปแบบของสันติวิธีหรือความรุนแรง เช่น การลงประชามติ การประท้วง การวิ่งเต้นทางการเมือง การสนับสนุนทางการเงิน การแสดงออกผ่านงานศิลปะ การสู้รบ การสังหาร และการพลีชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ ชาตินิยมทางไกลตามความหมายของชิลเลอร์ยังแบ่งเป็นสองลักษณะ คือ 1) ชาตินิยมในฐานะวาทกรรม หมายถึง การเชื่อมโยง

ระหว่างพลเมืองพลัดถิ่นกับแผ่นดินปิตุภูมิผ่านวาทกรรม และ 2) ชาตินิยมในฐานะปฏิบัติการ หมายถึง การเคลื่อนไหวทางสังคมและเชิงนโยบายเพื่อชักชวนให้คนพลัดถิ่นกลับเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับแผ่นดินปิตุภูมิ (Schiller, 2005, pp.570 - 571) กรณีของชาตินิยมทางไกลจึงเป็นคำอธิบายที่เกี่ยวข้องกับสำนึกชาตินิยมท่ามกลางสภาวะโลกไร้พรมแดนที่มีอาจตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับแผ่นดินปิตุภูมิ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของปิตุภูมิแบบใหม่เกิดขึ้นภายใต้สภาวะที่พลเมืองไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ในประเทศอีกต่อไป

ในปัจจุบัน สิ่งที่เรียกว่าชาตินิยมทางไกลถูกปลูกเร้ามากขึ้นเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ภาวะดังกล่าวส่งผลให้การมีส่วนร่วมระหว่างคนพลัดถิ่นกับปิตุภูมิทวีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการของชาตินิยมทางไกลในยุคสมัยใหม่ก็คือการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร โลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการผนวกรวมระหว่างเวลากับสถานที่เข้าด้วยกันได้ส่งผลให้ความแตกต่างระหว่างเวลากับสถานที่ซึ่งเคยเป็นปัญหาสำคัญของมนุษย์ในโลกยุคก่อนถูกลดทอนลงเนื่องจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีการคมนาคมสื่อสารและข้อมูลข่าวสารสมัยใหม่ ลักษณะเช่นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อชีวิตความเป็นอยู่จิตสำนึกและการเคลื่อนไหวของคนพลัดถิ่นอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โลกาภิวัตน์ได้กระตุ้นให้นักวิชาการทางด้านต่าง ๆ ต้องหันมาสนใจและครุ่นคิดถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น

สำหรับผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์กับคนพลัดถิ่นได้อย่างน่าสนใจผู้หนึ่งคือ อรุณ อัมพารุราย (Appadurai, 1996) กล่าวคือ สภาวะโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสำนึกเกี่ยวกับชาติของกลุ่มคนพลัดถิ่น การทะลุทะลวงของสื่อและการย้ายถิ่นฐานของผู้คนจำนวนมากได้ส่งผลกระทบต่อจินตนาการ (work of imagination) ของผู้คนภายใต้สภาวะโลกไร้พรมแดน ดังเช่นในกรณีของแรงงานชาวตุรกีในเยอรมันที่สามารถชมภาพยนตร์ตุรกีได้จากที่พักของตนกลางกรุงเบอร์ลิน ชาวเกาหลีในฟิลาเดลเฟียชมการถ่ายทอดสดกีฬาโอลิมปิก 1988 จากกรุงโซล หรือชาวปากีสถานในซิดคาโกสามารถรับฟังบทสวดมนต์ที่บันทึกจากมัสยิดในปากีสถาน เป็นต้น สำหรับมโนทัศน์ของอรุณนั้น การเคลื่อนย้ายของผู้คน เทคโนโลยี เงินตรา สื่อ และอุดมการณ์ ภายใต้การพัฒนาของเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ส่งผลให้คนพลัดถิ่นเกิดสำนึก และสามารถแสดงออกซึ่งพลังแห่งความภักดีต่อแผ่นดินปิตุภูมิในรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะข้ามเส้นพรมแดนรัฐชาติมากยิ่งขึ้น

สำหรับในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การศึกษาเรื่องชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวว่านครพนมนั้นคงไม่สามารถหยิบยกเอาแนวคิดแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาอธิบายถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวได้อย่างครอบคลุมและเพียงพอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาวิเคราะห์โดยได้อ้างอิงถึงข้อเสนอของนักวิชาการหลายคน อย่างไรก็ตาม ในบางแง่มุม

ผู้วิจัยกลับมีความเห็นแย้ง และนำเสนอแนวคิดแบบอื่นเพื่อให้การศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายถึง การก่อร่างของสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามพลัดถิ่นในพื้นที่นครพนมได้อย่างลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

กล่าวคือ ในเบื้องต้น ผู้วิจัยมีความเห็นพ้องกับเบเนดิก แอนเดอร์สันที่เสนอว่าชาติเป็น ชุมชนจินตกรรมแบบหนึ่งที่สามารถศึกษาในชุมชนได้จินตกรรมถึงความเป็นชาติร่วมกัน อีกทั้ง สำนึก ชาตินิยมของเกี่ยวว่านครพนมนั้นยังมีลักษณะของสำนึกที่แอนเดอร์สันนิยามว่า "ชาตินิยม ทางไกล" (Long-Distance Nationalism) อีกด้วย อย่างไรก็ตาม การก่อร่างของสำนึกชาตินิยมของ เกี่ยวว่าพลัดถิ่นในนครพนมนั้นกลับมิได้เกิดจากหรือได้รับแรงกระตุ้นจากอิทธิพลของระบอบทุน นิยมภายใต้บริบทของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ตามข้อเสนอของแอนเดอร์สันแต่อย่างใด ทว่ามันได้ก่อ ร่างขึ้นมาอย่างเข้มข้นในช่วงต้นของยุคสงครามเย็น อันเป็นช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวกับทศวรรษสุดท้าย ของระบอบอาณานิคมในอินโดจีน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอว่า การศึกษาถึงจินตกรรมความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยม ของเกี่ยวว่านครพนมนั้นจะต้องคำนึงถึงบริบททางด้านต่าง ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ให้ความสำคัญต่อการอธิบายถึงปัจจัยทางด้านด้านโลกวิสัย (secular) เช่น เส้นใยทาง ประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนพลัดถิ่น บริบททางการเมืองภายในประเทศบ้านใหม่ (hostland) และ แผ่นดินปิตุภูมิ (homeland) การจัดตั้งองค์กรชาตินิยมในชุมชนของคนพลัดถิ่น การจัดตั้งระบบการ ปกครองตนเองภายในชุมชนของคนพลัดถิ่น และการสถาปนาให้ภาษาแม่กลายเป็นภาษาหลักใน ชุมชนพลัดถิ่น เป็นต้น

ในอีกแง่มุมหนึ่ง ข้อเสนอของนักวิชาการในโลกตะวันตกไม่ว่าจะเป็นแอนโทนี สมิธ ที่เสนอแนวคิด "ชุมชนชาติพันธุ์" (ethnic community) เบเนดิก แอนเดอร์สัน กับแนวคิด "ชุมชน จินตกรรม" (Imagined communities) วอลด์เกอร์ คอนเนอร์ ที่เสนอว่าชาติเป็นพันธะทางจิตวิทยา (psychological bond) หรือแม้กระทั่งงานของธงชัย วินิจกุล ที่อ้างอิงถึงแผนที่ในฐานะวิทยาการ สมัยใหม่ที่ก่อให้เกิดสำนึกเรื่องชาติขึ้นนั้นล้วนตั้งอยู่บนฐานความคิดที่พยายามอธิบายถึงการก่อตัว ของสำนึกความเป็นชาติและชาตินิยมที่ยึดโยงอยู่กับความเป็นเหตุเป็นผล (rationality) ของสภาวะ สมัยใหม่จนอาจละเลยปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณ (spiritual dimension) อันเป็นปัจจัยที่สำคัญ อย่างยิ่งโดยเฉพาะในสังคมตะวันออก ต่อกรณีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นพ้องกับพาร์ธา แชต เตอร์จีที่เสนอว่า การจินตกรรมถึงความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยมนั้นจะต้องคำนึงถึงปัจจัย ทางด้านจิตวิญญาณ อันเป็นปัจจัยสำคัญในสังคมตะวันออกและดินแดนอาณานิคม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอว่า การศึกษาเกี่ยวกับสำนึกชาตินิยมของชุมชนเกี่ยวว่าในพื้นที่นครพนมจะต้องให้

ความสำคัญและคำนี้ถึงปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณ (spiritual dimension) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของสำนักชาตินิยมไม่น้อยไปกว่าปัจจัยทางด้านโลกวิสัยดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณในพื้นที่แห่งนี้มีได้หมายถึงปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมดังที่เชตเตอร์จีได้เสนอไว้ หากแต่มันหมายถึงการสร้างความคิดดีลึกลับให้แก่ผู้นำสูงสุดจนเกิดลัทธิบูชาบุคคลขึ้นในชุมชนพลัดถิ่น ทั้งนี้ กระบวนการสถาปนาผู้นำสูงสุดให้มีความศักดิ์สิทธิ์นั้นได้พึ่งพาอาศัยและอ้างอิงถึงความศรัทธาของเกี่ยวบ่าวที่มีต่อธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษ (ancestor worship) อันทรงพลังในโลกแห่งจิตวิญญาณของชาวตะวันออก ซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างเข้มข้นในเวียดนาม ภายใต้แนวคิดเช่นนี้จึงอาจสรุปได้ว่า กรอบแนวคิดว่าด้วยชาตินิยมเชิงพันธะสัญญาที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้จึงประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยทางด้านโลกวิสัย (secular) และ 2) ปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณ (spiritual) ดังที่ได้ให้คำอธิบายไว้แล้ว

2. แนวคิดเรื่องคนพลัดถิ่น

คนพลัดถิ่น (diaspora) คือปรากฏการณ์การแพร่กระจายของผู้คนออกจากแผ่นดินปิตุภูมิ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังการเกิดรัฐชาติสมัยใหม่ ในบางกรณีปิตุภูมิไม่จำเป็นต้องหมายถึงดินแดนที่เป็นรัฐชาติเสมอไปเพราะปิตุภูมิของคนพลัดถิ่นบางกลุ่มเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแผ่นดินเกิด เมื่อมีคนพลัดถิ่นเกิดขึ้นก็จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาและค้นคว้าเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว คนพลัดถิ่นจึงกลายเป็นประเด็นในการศึกษาที่มีพัฒนาการและการช่วงชิงการให้คำนิยามมาโดยตลอด ในอดีต คนพลัดถิ่นหมายถึงความถึงเพียงแค่ชาวยิวที่ถูกกดขี่หรือถูกบังคับให้อพยพออกจากแผ่นดินปิตุภูมิ (homeland) เพื่อไปตั้งถิ่นฐานในแผ่นดินอื่น (hostland) ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 และ 1970 ความหมายของคนพลัดถิ่นได้ถูกขยายให้ครอบคลุมไปถึงชาวแอฟริกัน ชาวอาร์เมเนียน ชาวไอริช และชาวปาเลสไตน์อื่นอีกด้วย (Cohen, 2008, p.1)

อย่างไรก็ดี การนิยามคนพลัดถิ่นตามความหมายนี้ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการถูกกดขี่ข่มเหง หรือการพลัดพรากจากปิตุภูมิด้วยความเจ็บปวดและขมขื่น ทั้งนี้ วงวิชาการเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 โดยการให้คำอธิบายและแนวทางการศึกษาคนพลัดถิ่นที่เปิดกว้างมากยิ่งขึ้น คาซิก โทโลลยัน (Khachig Tölölyan) นักวิชาการพลัดถิ่นเชื้อสายอาร์เมเนียนชี้ให้เห็นว่าความหมายของคนพลัดถิ่นแบบดั้งเดิมได้หมดพลังในการอธิบายคนพลัดถิ่นที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ เช่น คนย้ายถิ่น คนจากบ้านไปทำงานต่างแดน ผู้อพยพ คนงานตามสัญญาจ้าง ชุมชนคนโพ้นทะเล และชุมชนทางชาติพันธุ์

(พัฒนา กิติอาษา, 2555) ภาวะเช่นนี้ส่งผลให้นักวิชาการที่สนใจ "คนพลัดถิ่นศึกษา" (diaspora study) ได้ทยอยผลิตคำอธิบายเกี่ยวกับคนพลัดถิ่นออกมาเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

วิลเลียม ซาฟราน (William Safran) เป็นหนึ่งในนักวิชาการที่ได้ขยับความหมายของคนพลัดถิ่นให้มีความชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นโดยเสนอให้จัดประเภทของคนพลัดถิ่นตามประเภทของการอพยพ ดังนั้น คนพลัดถิ่นตามคำนิยามของซาฟรานจึงถูกแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มประกอบด้วย ผู้ที่ทำงานในต่างชาติ (expatriates) ผู้ที่ถูกเนรเทศ (expellees) ผู้ลี้ภัยทางการเมือง (political refugees) คนต่างด้าว (alien residents) ผู้อพยพ (immigrants) และชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ (ethnic and racial minorities) นอกจากนี้ ซาฟรานยังได้เสนอลักษณะร่วมของคนพลัดถิ่นอันประกอบด้วย 1) เกิดการละทิ้งปิตุภูมิ 2) มีความทรงจำร่วมต่อปิตุภูมิ 3) มีปัญหาในการเข้าเป็นสมาชิกของสังคมใหม่ 4) มีความต้องการกลับไปอาศัยในแผ่นดินปิตุภูมิ 5) มีความสัมพันธ์และการทำนุบำรุงปิตุภูมิอย่างต่อเนื่อง และ 6) มีความเชื่อมโยงบางอย่างกับปิตุภูมิ (Safran, 1991, pp.83-84) ในปี ค.ศ. 2005 ซาฟรานได้ปรับปรุงเกณฑ์การนิยามคนพลัดถิ่นขึ้นใหม่ ดังนี้ 1) พวกเขาหรือบรรพชนละทิ้งปิตุภูมิไปยังดินแดนอื่น ประเทศอื่น หรือภูมิภาคอื่น 2) พวกเขาหรือบรรพชนยังคงรักษาความทรงจำ วิสัยทัศน์ และตำนานเกี่ยวกับปิตุภูมิร่วมกัน 3) มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นในดินแดนใหม่ 4) เชื้อมั่นในการกลับไปอาศัยในแผ่นดินปิตุภูมิในฐานะดินแดนในอุดมคติ 5) มีความสัมพันธ์และทำนุบำรุงปิตุภูมิอย่างต่อเนื่อง 6) สานต่อความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมหรือ/และศาสนาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษแต่ก็มีการประนีประนอมในแผ่นดินใหม่เพื่อรังสรรค์วัฒนธรรมของตน และ 7) วัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจหรือ/และการเมืองของประเทศปิตุภูมิยังมีความสำคัญอย่างลึกซึ้งต่อชุมชนคนพลัดถิ่น (Safran, 2005, pp.36-37) มโนทัศน์คนพลัดถิ่นของซาฟรานได้กลายเป็นหนึ่งมโนทัศน์คนพลัดถิ่นที่ถูกอ้างอิงเพื่อใช้ศึกษาคนพลัดถิ่นโดยนักวิชาการรุ่นต่อมา

นอกจากซาฟรานแล้ว นักวิชาการที่สำคัญอีกคนหนึ่งได้แก่โรบิน โคเฮน โดยเขาเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเสนอมโนทัศน์คนพลัดถิ่น คนพลัดถิ่นตามคำนิยามของโคเฮน (Robin Cohen) ถูกแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ คนพลัดถิ่นที่ตกเป็นเหยื่อ (Victim diasporas) คนพลัดถิ่นที่เกิดจากการเป็นแรงงาน (Labour diasporas) คนพลัดถิ่นจากระบบจักรวรรดินิยม (Imperial diasporas) และคนพลัดถิ่นด้านวัฒนธรรม (Cultural diasporas) จากนั้น ในปี 2008 โคเฮนได้ปรับปรุงการจัดประเภทคนพลัดถิ่นโดยเพิ่มกลุ่มคนพลัดถิ่นที่เกิดจากการค้าและธุรกิจ (Trade and business diasporas) เข้ามาเพิ่มเติม (Cohen, 2008, pp.83-102) ทั้งนี้ คนพลัดถิ่นด้าน

วัฒนธรรมมิได้ถูกโคเฮนกล่าวถึงในผลงานเรื่อง *Global Diasporas: An Introduction* ฉบับตีพิมพ์ปี 2008 แต่อย่างใด

สำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเกี่ยวกับในพื้นที่นครพนมนั้นถือเป็นคนพลัดถิ่นที่เป็นผู้อพยพ (immigrants) ทั้งนี้ พวกเขาหลบหนีภัยสงครามเข้ามายังเมืองไทยภายหลังฝรั่งเศสกลับเข้ามายึดครองอินโดจีนในปี ค.ศ. 1946 ชาวเวียดนามพลัดถิ่นเหล่านี้ส่วนใหญ่มิใช่คนพลัดถิ่นที่อพยพออกมาจากแผ่นดินปิตุภูมิโดยตรง หากแต่พวกเขาเป็นผู้อพยพทางบกที่ได้เดินทางเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในลาวระยะหนึ่งก่อนที่จะอพยพเข้ามายังประเทศไทยในปี ค.ศ.

1946 นอกจากนั้น การอ้างความเป็นเวียดนามก็ยังครอบคลุมถึงคนรุ่นบุตรหลานที่เติบโตและอาศัยอยู่ในเมืองไทยจนกระทั่งปัจจุบัน ในเบื้องต้น พวกเขามีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นในประเทศไทย ทั้งยังคงมีความสัมพันธ์อันดีกับแผ่นดินปิตุภูมิ และมีการสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีและภาษาจากคนรุ่นก่อน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปได้ส่งผลให้ชาวเวียดนามในเมืองไทยส่วนใหญ่มีสถานะเป็นพลเมืองไทย จึงทำให้ในปัจจุบันพวกเขามีความสัมพันธ์กับประเทศใหม่ที่ราบรื่นมากยิ่งขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 วิธี

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ทางวิชาการและกึ่งวิชาการ เช่น บันทึกความทรงจำ หนังสือ วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ วารสาร กฎหมาย นโยบายของรัฐ และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตีความเอกสาร ทั้งนี้ นอกจากเอกสารในภาษาไทยและภาษาอังกฤษแล้ว ผู้วิจัยยังได้ใช้เอกสารชั้นต้น และชั้นรองในภาษาเวียดนามเป็นจำนวนมากเพื่อทำความเข้าใจถึงนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนาม ความรู้สึกนึกคิดของประชาชน และความเป็นไปที่เกิดขึ้นในอินโดจีนในช่วงเวลาต่าง ๆ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับชุมชนเกี่ยวกับในพื้นที่นครพนม สำหรับเอกสารภาษาเวียดนามในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการแปล หรือถอดความหมายด้วยตัวเองทั้งหมด นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้พยายามอ้างอิงถึงเอกสารหลักฐานชั้นต้นในภาษาเวียดนามเป็นอย่างมาก โดยสามารถแยกเอกสารดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ คำสั่ง บัญชีก นโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลเวียดนาม เช่น

รายงานของคณะกรรมการกรมการเมือง ณ ที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 9 ซึ่งจัดประชุมเมื่อวันที่ 19 - 24 เมษายน ค.ศ. 1956 เกี่ยวกับแนวทางในการบริหารอย่างมีส่วนร่วมและการยกย่องบทบาทการนำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Báo cáo của Bộ Chính trị tại Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương, họp từ ngày 19 đến 24 tháng 4 năm 1956, Về việc quán triệt nguyên tắc lãnh đạo tập thể, để cao vai trò của Đảng.)

คำสั่งของคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเมื่อวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1947 หัวข้อ โบราพูดว่าอย่างไร ? แล้วเราจะดำเนินการอย่างไร (Bôla nói gì ? Ta phải làm gì ? Chỉ thị của Trung ương, ngày 15-09-1947.)

คำสั่งของคณะเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ประจำเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 เกี่ยวกับการจัดพิธีเฉลิมฉลองวันคล้ายวันเกิดประธานโฮจิมินห์ (Chỉ thị của Ban bí thư, ngày .. tháng 5 năm 1954, lễ sinh nhật Hồ Chủ tịch.)

คำสั่งของคณะเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม วันที่ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1954 เกี่ยวกับแผนการดำเนินการเรียนรู้นโยบายการปฏิรูปที่ดิน (Chỉ thị của Ban bí thư, ngày 10 tháng 2 năm 1954, về kế hoạch học tập chính sách cải cách ruộng đất.)

คำสั่งของคณะเลขานุการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม วันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 เกี่ยวกับการป้องกันการกระทำที่จะก่อให้เกิดการสูญเสียความลับทางด้านกำลังพล และการผลักดันการเข้ายึดครองพื้นที่ยึดครองชั่วคราวให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น (Chỉ thị của Ban bí thư, ngày 5 tháng 7 năm 1954, để phòng “tả” khuynh làm lộ lực lượng, đẩy mạnh phong trào vùng tạm bị chiếm tiến lên từng bước vững chắc.)

คำสั่งของคณะกรรมการประจำศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเกี่ยวกับการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความสนิทชิดเชื้อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และกองทัพปลดปล่อยประชาชนจีน เอกสารลงนามเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1950 (Chỉ thị của Ban Thường vụ Trung ương Về việc tuyên truyền gây thiện cảm với nước Trung Hoa Dân chủ Nhân dân và Quân giải phóng tháng 1-1-1950.)

คำสั่งของคณะกรรมการกรมการเมืองหมายเลข 172-CT/TW วันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 1969 (Chỉ thị của Bộ Chính trị số 172-CT/TW, ngày 4 tháng 9 năm 1969.)

คำสั่งจัดตั้งกองกำลังเผยแพร่เพื่อปลดปล่อยเวียดนาม (Chỉ thị thành lập đội Việt Nam tuyên truyền giải phóng quân.)

คำสั่งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเกี่ยวกับการจัดงานวันแรงงานสากล วันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 1948 (Chỉ thị về ngày kỷ niệm 1/5/1948)

1.2 ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ในภาษาเวียดนาม เช่น

การถักทอร้อยเรียงความรัก จากหนังสือพิมพ์ *Hà Nội Mới* ฉบับวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 (Dệt muôn vàn tình yêu thương.)

ข่าวลือเกี่ยวกับการจับกุมเหยียนอ้ายก๊วก จากหนังสือพิมพ์ *Hà Thành ngo báo* ฉบับวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1931 (Dư luận về việc bắt Nguyễn Ái Quốc.)

สารจากท่านนายพลผู้บัญชาการสูงสุดถึงข้าราชการและเหล่าทหารหลัก ทหารท้องถิ่น กองกำลังป้องกันตนเอง และกองจรยุทธ จากหนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* ฉบับวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1952 (Đại tướng tổng tư lệnh gửi các cán bộ và chiến sĩ bộ đội chủ lực, địa phương và dân quân du kích.)

การประณิประนอมกับบ่าวด่ายก็เปรียบเหมือนการประณิประนอมกับพวกอาณานิคม จากหนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* ฉบับวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ. 1947 (Điều đình với Bảo Đại tức là thực dân ta điều đình với thực dân.)

ประธานโฮจิมินห์ในธงประชาชน จากหนังสือพิมพ์ *Độc Lập* ฉบับวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ. 1946 (Hồ Chủ tịch cảm ơn các giới đồng bào.)

พี่น้องชาวเวียดนามคริสต์กว่า 1,000 คนในสยามประกอบพิธีอุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของวีรชน และส่งโทรสารเพื่อแสดงความปรารถนาดีมายังรัฐบาลประธานโฮจิมินห์ จากหนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* ฉบับวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 1947 (Hơn 1000 kiều bào Công giáo ở Xiêm đã làm lễ cầu hồn các chiến sĩ trận vong và đã gửi điện văn chúc mừng Chính phủ và Hồ Chủ Tịch.)

เกี่ยวบ่าวจากนิวกแคลิโดเนียให้การช่วยเหลือบ้านเกิด จากหนังสือพิมพ์ *Dân Quốc* ฉบับวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 1946 (Kiều bào ở Tân Thế giới giúp nước.)

เกี่ยวบ่าวจากเซียงไฮ้รำลึกถึงแผ่นดินเกิด จากหนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* ฉบับวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ. 1946 (Kiều bào ở Thượng Hải nhớ Tổ Quốc.)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และระดับชุมชน ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant

Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่จังหวัดนครพนมเนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งมีชาวเวียดนามอพยพอาศัยอยู่มากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวปวณครพนมรุ่นที่ 1 (ผู้ที่เกิดในลาว หรือเวียดนามก่อนที่จะอพยพมายังจังหวัดนครพนมในปี ค.ศ. 1946 หรือภายหลังจากนั้น) และ เกี่ยวปวณครพนมรุ่นที่ 2 (บุตรของเกี่ยวปวณครพนมรุ่นที่ 1 ที่เกิดและเติบโตในเมืองไทย) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปาหุง (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 1 ผู้มีอายุมากกว่า 90 ปี และเคยปฏิบัติงานในองค์กรสตรีเกี่ยวปวณครอย่างเข้มแข็งในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1975

องแจ่ง (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 1 เกิดในพื้นที่ทางตอนเหนือของเวียดนามในปี ค.ศ. 1930 และเคยทำหน้าที่เป็นครูสอนในชั้นเรียนแบบปิดลับของเกี่ยวปวณครในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1975

ปาลี (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 1 เกิดในพื้นที่ภาคกลางของเวียดนามในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 และเคยปฏิบัติงานในฐานะครูสอนในชั้นเรียนแบบปิดลับของเกี่ยวปวณครจนถึงเป็นผู้นำชุมชนเกี่ยวปวณครในพื้นที่แห่งหนึ่งในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1975

หวนบิ่ง (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 1 เกิดในเมืองท่าแขก แขวงคำม่วนในปี ค.ศ. 1942 ก่อนที่จะไปอาศัยอยู่ในเมืองเรณูนคร หรือชุมชนบ้านญวนเมืองเว และเคยปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครูสอนในชั้นเรียนแบบปิดลับของเกี่ยวปวณครก่อนปี ค.ศ. 1975

หวนเถียน (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 2 เกิดที่เมืองเรณูนคร หรือบ้านญวนเมืองเว ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองนครพนมในปี ค.ศ. 1969 นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดตั้งสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในพื้นที่นครพนม

เถยซาน (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 2 เกิดในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งในนครพนม เคยปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครูสอนในชั้นเรียนแบบปิดลับของเกี่ยวปวณครก่อนปี ค.ศ. 1975 ทั้งยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในปัจจุบัน

เถยหลอ (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 2 เกิดในชุมชนญวนเก่าในพื้นที่นครพนม เคยปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครูสอนในชั้นเรียนแบบปิดลับของเกี่ยวปวณครก่อนปี ค.ศ. 1975 ทั้งยังเป็นอดีตผู้นำของสมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม

อนนาม (นามสมมติ) เกี่ยวปวณครรุ่นที่ 2 เกิดในชุมชนเกี่ยวปวณครอพยพในช่วงกลางทศวรรษ 1950 ใช้ชีวิตในวัยเยาว์ท่ามกลางบรรยากาศของการปลุกฝังสำนึกชาตินิยมที่เข้มข้น

พัฒนาะ คนไทย (นามสมมติ) บุตรหลานของชาวเวียดนามรุ่นเก่า ในปัจจุบันเป็นผู้นำชุมชนในหมู่บ้านของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามแห่งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิทยานิพนธ์เรื่อง "การสร้างชาตินิยมเชิงพันธมิตรสัญญา: กรณีศึกษาชุมชนเหยียดเกี่ยวในนครพนม" นำเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (analytical approach) โดยใช้แนวคิดเรื่องชาตินิยมทางไกล (Long Distance Nationalism) และ คนพลัดถิ่น (Diaspora) จากนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical approach) เพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความถูกต้องตามกระบวนการทางวิชาการ

บทที่ 4

การก่อตัวของชุมชนเกี้ยวบัวในพื้นที่นครพนม

แม้ว่าชุมชนชาวเวียดนามจะปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ ของไทยมาช้านานจนเป็นที่รับรู้ของชาวต่างชาติดังที่ได้มีการบันทึกไว้ในแผนที่อยุธยาของ ซิมง เดอ ลา ลูแบร์ (Simon de la Loubere) ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1691 (พ.ศ. 2234) (Goscha, 1999, p.14) อีกทั้งการดำรงอยู่ของชาวเวียดนามในฐานะชาวต่างชาตินั้นก็ยังเป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำสยามมาเนิ่นนานจนกระทั่งได้มีการบรรยายถึงลักษณะนิสัยของชาวเวียดนามไว้ในส่วนหนึ่งของ "โครงภาพคนต่างภาษา" ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานเขียนเชิงชาติพันธุ์วรรณาชิ้นแรก ๆ ของไทยที่ได้ถูกจารึกไว้ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ทวิศักดิ์ ฝือกสม, 2561) ปฐมบทของความสนใจทางวิชาการต่อการศึกษาชาวเวียดนามในเมืองไทยนั้นกลับเริ่มต้นขึ้นในยุคสงครามเวียดนาม ภายใต้บริบทของนโยบายการปราบปรามคอมมิวนิสต์ซึ่งได้ให้ความหมายแก่ผู้อพยพตามแนวชายแดนไทยในฐานะภัยคุกคามความมั่นคงของชาติ นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา งานวิจัยหลายชิ้นได้ผลิตคำอธิบายเกี่ยวกับการอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่เมืองไทยเพื่อนำไปสู่การอธิบายว่าชาวเวียดนามในเมืองไทยเป็นชนกลุ่มน้อยที่สร้างปัญหาทางด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาความมั่นคงให้แก่รัฐไทยเป็นอย่างมาก

งานวิจัยบางชิ้นที่ดำเนินการโดยนักวิชาการในสายความมั่นคงชาวอเมริกันได้กลายเป็นงานชิ้นแรก ๆ และเป็นแหล่งอ้างอิงชิ้นสำคัญให้แก่การศึกษาชาวเวียดนามอพยพในยุคสงครามเย็นตามแนวทางดังกล่าว (Poole, 1970) แม้ว่านักวิชาการชาวไทยจะพยายามทำความเข้าใจถึงการอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่เมืองไทยอยู่บ้างแต่ก็มักจะตั้งอยู่ภายใต้บริบทของการเลือกนำเสนอเรื่องราวบางประเด็นเพื่อขั้บเน้นถึงความการุณย์ของชนชั้นนำสยามที่มีต่อผู้ที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น แต่ทว่ากลุ่มคนเหล่านี้กลับสร้างปัญหาให้แก่รัฐไทยอยู่เสมอ (วิชาญ จำปาศรี, 2515; ผุสดี จันทรวิมล, 2519; ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2521)

เมื่อบริบททางความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนามได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นจึงส่งผลให้การอธิบายถึงการอพยพภายใต้กรอบคิดเช่นนี้เริ่มเลือนหายไป จากนั้น งานวิจัยของนักวิชาการตะวันตกบางชิ้นก็ได้หันไปอธิบายถึงการอพยพโดยให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ผ่านกระบวนการทัศน์ทางด้านประวัติศาสตร์ และลักษณะทางภูมิศาสตร์อย่างจริงจังเพื่อเผยให้เห็นถึงการ

เคลื่อนไหวของชาวเวียดนามในฐานะผู้กระทำการทางประวัติศาสตร์จนนำไปสู่การสร้างเครือข่ายชาตินิยมของชาวเวียดนามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะในเมืองไทย (Goscha, 1999)

นอกจากนั้น นักวิชาการไทยและเวียดนามบางคนยังได้โต้แย้งข้อเสนอในยุคสงครามเย็นว่า การอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่เมืองไทยนั้นเป็นผลที่เกิดจากความทารุณโหดร้ายของพวกนักล่าเมืองขึ้นจากตะวันตกมากกว่าการเคลื่อนย้ายเข้ามาเพื่อบ่อนทำลายชาติไทยตามคำสั่งของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามดังข้อเสนอในอดีต (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, และจิ่งเสี่ยวถิน, 2548) ในขณะที่งานวิจัยภายใต้กรอบคิดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เริ่มหันไปสนใจในการอธิบายถึงการอพยพและการก่อตัวของชุมชนชาวเวียดนามโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครพนมอันนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ภายในชุมชนชาวเวียดนามมากยิ่งขึ้น (จตุพร ดอนโสม, 2551) ทั้งยังมีความพยายามในการศึกษาถึงการอพยพของชาวเวียดนามเพื่อนำไปสู่การอธิบายเกี่ยวกับการเคลื่อนชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้อพยพชาวเวียดนามในพื้นที่นครพนม (ศรีธัญญา สุขี, 2557)

แม้ว่าการศึกษาที่ผ่านมาได้มีการกล่าวถึงการอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่จังหวัดนครพนมอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่มีการศึกษาถึงการอพยพของชาวเวียดนามโดยให้ความสำคัญกับพื้นที่นครพนมเป็นการเฉพาะเพื่อเผยให้เห็นภาพรวมของการอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่พื้นที่นครพนมตั้งแต่ก่อนยุคอาณานิคมและการอพยพครั้งใหญ่ในปี 1946 นอกจากนี้ งานเหล่านี้ก็ยังไม่สามารถช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ถึงการก่อตัวของชุมชนเกี่ยวบ่าวนครพนมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองอันเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลจนก่อเกิดชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นที่สมาชิกภายในชุมชนจำนวนมากต่างก็จินตกรรมและมีปฏิสัมพันธ์เชิงชาตินิยมกับแผ่นดินปิตุภูมิทั้งทางตรงและทางอ้อมอยู่เสมอได้อย่างเพียงพอ

การเคลื่อนย้ายของชาวเวียดนามเข้าสู่พื้นที่นครพนมก่อนยุคอาณานิคม

การอพยพของชาวเวียดนามเข้ามาอย่างต่อเนื่องในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 จนทำให้เกิดการก่อตัวของชุมชนเกี่ยวบ่าวพลัดถิ่นขนาดย่อม และส่งผลให้นครพนมกลายเป็นพื้นที่สะสมของประชากรเชื้อสายเวียดนามจำนวนมากนั้นอาจทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้นหากพิจารณาจากพิกัดทางภูมิศาสตร์และการเป็นชุมทางการคมนาคมของนครพนมภายใต้บริบทของพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางตั้งแต่ยุคโบราณมาจนถึงยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ นักวิชาการบางคนได้เสนอว่าบริเวณสองฝั่งโขงและพื้นที่ต่อเนื่องของนครพนมและแขวงคำม่วน (สปป.ลาว) เป็นชุมทางคมนาคมที่มีการแลกเปลี่ยนค้าขายมาตั้งแต่อดีตจนนานเข้าก็เติบโตเป็นบ้านเมืองขนาดใหญ่เมื่อกว่า 2,500 ปีมาแล้ว โดยศูนย์กลางดั้งเดิมของนครพนมอยู่บริเวณอำเภอดุพวนในปัจจุบัน ต่อมาภายหลังช่วงพุทธศักราช 1200 ก็ได้มีการสร้างพระธาตุพนมซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดแห่ง

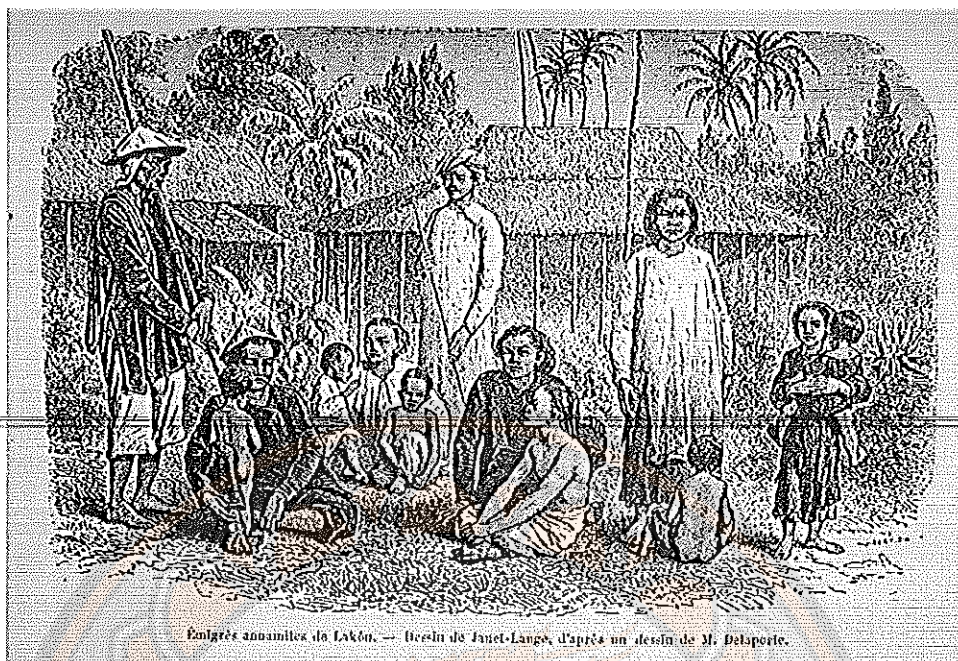
หนึ่งชิ้นในอาณาบริเวณที่บรรจบกันของแม่น้ำโขง เซบั้งไฟ และลำน้ำกำจันมีลักษณะคล้าย 4 แยก ลำน้ำซึ่งเอื้ออำนวยต่อการติดต่อเชื่อมโยงระหว่างหัวเมืองต่าง ๆ ในแถบนี้ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2556, น.42-62) นอกจากนั้น ดินแดนแถบนี้ยังเป็นที่ตั้งของแม่น้ำสำคัญอีกหลายสายที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขง ในพื้นที่นครพนมและแขวงคำม่วน เช่น ลำน้ำสงครามบนฝั่งขวา ลำน้ำหินบูรณ์บนฝั่งซ้าย รวมถึงลำห้วยน้อยใหญ่ที่ไหลลงสู่แม่น้ำโขงอีกด้วย

สำหรับดินแดนในแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางนั้นได้ปรากฏหลักฐานจากเอกสารโบราณที่กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของมหาอาณาจักรจีนในแถบพื้นที่ซึ่งรู้จักกันในนามว่าอาณาจักรอ้ายลาวมาตั้งแต่ยุคโบราณ นอกจากนั้นยังมีการอ้างอิงถึงการดำรงอยู่ของอาณาจักรเล็ก ๆ อีกหลายแห่งที่ดูเหมือนว่าจะตั้งอยู่ทางตอนกลางของแม่น้ำโขงซึ่งยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันอยู่เกี่ยวกับที่ตั้งอันแน่ชัดของเมืองเหล่านี้ นักวิชาการบางคนเสนอว่าอาณาจักรเหล่านี้มีลักษณะของชุมชนทางการเมืองที่เรียกว่า "มณฑล" (Mandala) ซึ่งศูนย์กลางอำนาจที่ใหญ่กว่าจะเรียกเอาเครื่องบรรณาการจากศูนย์กลางอำนาจที่เล็กกว่า สำหรับในพื้นที่ตอนกลางของลุ่มแม่น้ำโขงนั้น ลักษณะชุมชนทางการเมืองแบบมณฑลได้เกิดขึ้นที่จำปาศักดิ์ท่าแขก (ศูนย์กลางแห่งพิธีกรรมอยู่ที่พระธาตุพนม) และบริเวณที่ราบแถบเมืองเวียงจันทน์ เป็นต้น (ฟอกซ์, 2556, น.4-6) ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าอาณาบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางรวมถึงพื้นที่จังหวัดนครพนมและแขวงคำม่วน (สปป.ลาว) จึงปรากฏการดำรงอยู่ของชุมชนทางการเมืองแบบมณฑลโดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญมาเป็นระยะเวลายาวนาน

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 พื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงเริ่มได้รับความสนใจจากชาติตะวันตกที่พยายามแข่งขันกันสำรวจดินแดนเพื่อแสวงหาช่องทางในการค้าขายและการเผยแพร่ศาสนาในอาณาจักรต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณนี้มากยิ่งขึ้น นักสำรวจจากดินแดนฮอลแลนด์คนแรก ๆ ที่ได้เข้ามาสำรวจพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงคือชาวโปรตุเกสผู้มีนามว่าอันโตนิโอ เดอ ฟาเรีย (Antonio de Faria) ที่ได้เดินทางเข้ามาในระหว่าง ค.ศ. 1540 – 1541 (พ.ศ. 2083 - 2084) แม้ว่าเดอ ฟาเรียจะยังมีได้บันทึกถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นครพนมแต่อย่างใด แต่การสำรวจในครั้งนั้นก็เผยให้เห็นถึงความสนใจของชาติตะวันตกที่มีต่อดินแดนลุ่มน้ำโขงก่อนที่พื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะก้าวเข้าสู่ยุคอาณานิคม (Osborne, 2001) ถัดมาอีกราวหนึ่งศตวรรษ ในระหว่างปี ค.ศ. 1641 – 1642 (พ.ศ. 2184 - 2185) แกริต ฟาน วูยสโตฟ (Gerrit van Wuysthoff) พ่อค้าชาวฮอลันดาที่ทำงานให้แก่บริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลแลนด์ (Dutch East India Company) ก็ได้กลายเป็นชาวยุโรปคนแรกที่ปรากฏหลักฐานว่าได้เดินทางจากกัมพูชาเข้าไปสำรวจพื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนกลางจนถึงแถบเมืองเวียงจันทน์ แม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จในการแสวงหาโอกาสทางการค้ากับ

อาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าสุริยวงศา มากนัก ทว่าบันทึกของฟาน วูสต่อฟก็เผยให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในแถบเมืองเวียงจันทน์ซึ่งเขาตั้งข้อสังเกตเชิงอุปมาว่าเป็นศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนาที่มีจำนวนพระสงฆ์มากกว่าทหารในกองทัพเยอรมันเสียอีก นอกจากนี้ ฟานวูสต่อฟยังได้กล่าวถึงการเดินทางมาเยือนพื้นที่นครพนมไว้เป็นส่วนหนึ่งในบันทึกของตนอีกด้วย ภายหลังจากนั้น บันทึกการเดินทางของฟาน วูสต่อฟก็ได้ถูกแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสและได้กลายเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญให้แก่การเดินทางสำรวจแม่น้ำโขงของคณะสำรวจชาวฝรั่งเศสที่นำโดยดูดาร์ต เดอ ลาเกอร์ และฟรองซีส การ์นิเยร์ ในช่วงเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1866 – 1868 (พ.ศ. 2409 - 2411) ก่อนที่ลาวจะตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสอย่างเต็มตัวในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 (ฟอกซ์, 2556, น. 16-17, 32)

กล่าวได้ว่า แผนที่ซึ่งถูกร่างขึ้นโดยคณะสำรวจที่ได้รับการขนานนามว่า "ผู้บ้าคลั่งแม่น้ำโขง" (la monomanie du Mekong) ภายใต้อิทธิพลสนับสนุนของกระทรวงการทหารเรือและอาณานิคมฝรั่งเศสที่นำโดยดูดาร์ต เดอ ลาเกอร์ และฟรองซีส การ์นิเยร์ได้บันทึกชื่อเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขงในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง เช่น มุกดาหาร (Ban - Mouk) เรณูนคร (Renong Nakon) มหาไชย (Mahasay) นครพนม (Lakon) รามราช (Lamalat) อาจสามารถ (Attamat) ท่าอุเทน (Houten) และไชยบุรี (Sanlaboury) เอาไว้อย่างเด่นชัด นอกจากนี้ชุดสำรวจของการ์นิเยร์ยังได้ทำการลากเส้นบนแผนที่และทาทัปไว้ด้วยเส้นสีแดงเพื่อเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของแม่น้ำโขงในแง่ของภูมิรัฐศาสตร์ของอินโดจีนทางด้านตะวันตก และการเป็นเส้นทางสำคัญในการมุ่งหน้าเข้าสู่จีนตอนใต้ (Garnier, 1996) ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแม่น้ำโขงของฟรองซีส การ์นิเยร์ยังได้ทำหน้าที่เป็นเข็มทิศนำทางให้แก่คณะสำรวจแม่น้ำโขงในปี ค.ศ. 1895 (พ.ศ. 2438) ที่นำโดยเอเจียน แอมอนิเย (Etienne Aymonier) ซึ่งอ้างว่าเป็นการสำรวจและค้นหาศิลาจารึกในเขตประเทศลาว โดยคณะของแอมอนิเยได้บันทึกถึงข้อสังเกตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาที่พบตามหัวเมืองต่าง ๆ ตามเส้นทางจากธาตุพนมถึงหนองคาย เช่น เมืองธาตุพนม (Moeung Dhatu Penom) เมืองนครพนม (Moeung Lakhon) เมืองอาจสามารถ (Moeung Samat) เมืองท่าอุเทน (Moeung Outhen) และเมืองไชยบุรี (Moeung Sayaboury) และที่สำคัญยังได้ระบุถึงการดำรงอยู่ของชุมชนชาวอันนัมอย่างน้อยสองแห่งที่เมืองนครพนม และท่าอุเทน อีกด้วย (แอมอนิเย, 2539, น. 151-157)

ภาพ 1 ภาพวาดผู้อพยพชาวอันนัมที่เมืองนครพนม (Émigrés annamites de Lakôn)
โดยหลุยส์ เดอลาพอร์ท ระหว่างการสำรวจแม่น้ำโขงระหว่างปี
ค.ศ. 1866 – 1868

ที่มา: https://www.iskandarbooks.com/sites.php?fb=fb_ctlg&mmid=4&id=205

นอกจากการเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณที่มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญแล้วยังปรากฏหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงและการติดต่อระหว่างผู้คนในแถบชายฝั่งทะเลจีนใต้ในแถบเวียดนามตอนบนบนเส้นทางการเดินเท้าข้ามเทือกเขาฎหลง (Truong Son) เข้าสู่พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงบริเวณจังหวัดนครพนมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การติดต่อสัมพันธ์กับคนในพื้นที่เวียดนามน่าจะเกิดขึ้นอย่างน้อยก็เมื่อประมาณ 1,500 ปีมาแล้ว หลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญก็คือ การค้นพบกลองสัมฤทธิ์ในกลุ่มวัฒนธรรมดองซอนหลายชิ้น กล่าวคือ บริเวณพื้นที่อำเภอหวาดตำบลบ้านแก่ง อำเภอนาแกได้พบกลองมโหระทึกจำนวน 1 ใบ อีกทั้งยังมีการค้นพบกลองมโหระทึกซึ่งปัจจุบันเก็บไว้ที่ศูนย์วัฒนธรรมวัดพระธาตุพนมและที่ศาลากลางจังหวัดนครพนมอีกด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2556, น. 35, 48) นอกจากนั้นยังพบว่ามีกลองสัมฤทธิ์ในกลุ่มวัฒนธรรมดองซอนซึ่งค้นพบที่นครพนมและได้จัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นอีกหนึ่งใบ (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น, 2557) และล่าสุดยังได้มีการค้นพบกลองสัมฤทธิ์โบราณที่ผลิตจากทองเหลืองในพื้นที่อำเภอนาแก ซึ่งคาดว่าน่าจะมีอายุอยู่ที่ประมาณ 1,500 ปีมาแล้ว (ไทยรัฐ,

2560) จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นครพนมและพื้นที่ชายฝั่งทะเลจีนใต้ได้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านเส้นทางคมนาคมบนลำน้ำโขงและเส้นทางบกที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่นครพนมและพื้นที่เวียดนามตอนบนมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์แล้ว

การปรากฏเส้นทางคมนาคมทางบกเชื่อมโยงระหว่างชุมชนริมฝั่งโขงที่เมืองนครพนมและชุมชนในแถบทะเลจีนใต้ตั้งแต่ก่อนยุคอาณานิคมได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรในบันทึกการเดินทางของเกริต ฟาน วุยสตอฟ (Gerrit van Wuysthoff) ที่ได้เดินทางเข้ามาถึงเมืองนครพนมในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษ 1640 (Goscha, 1998, p.219) นักวิชาการบางคนเสนอว่าความแออัดที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่เวียดนามตอนกลาง ก่อปรกกับการเกิดขึ้นของเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองวิงและนครพนมผ่านทางเทือกเขาอันนัม (Annamese Cordillera) อย่างช้าที่สุดนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเกื้อหนุนให้มีการโยกย้ายถิ่นฐานของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแถบชายฝั่งทะเลจีนใต้เข้าสู่พื้นที่ตอนกลางของลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้ บริเวณตอนเหนือของพื้นที่อินโดจีนยังปรากฏเส้นทางการค้าที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองฮานอย – เดียนเบียนฟู- หลวงพระบาง ซึ่งสามารถเดินทางต่อมายังนครพนมโดยการล่องเรือในลำน้ำโขงอีกด้วย

ข้อมูลจากคณะสำรวจแม่น้ำโขงที่นำโดยโอกุสต์ ปาวีในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้ระบุว่า พ่อค้าชาวเวียดนามเป็นผู้ครอบครองตลาดการค้าบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงไปจนถึงเมืองวิง ในขณะที่พ่อค้าจีนเป็นผู้ควบคุมตลาดการค้าจากพื้นที่บางกอกไปจนถึงที่ราบสูงโคราช โดยมีราชสำนักสยามเป็นผู้อุดหนุนสำคัญ ปาวียังได้ระบุว่าพ่อค้าชาวเวียดนามจากพื้นที่ตอนกลางได้เดินทางเข้ามาซื้อสุกรและกระบือจากตลาดการค้าในแถบแม่น้ำโขง โดยได้แลกเปลี่ยนกับผลกระวานซึ่งเป็นสินค้าที่ชาวจีนนิยมนำไปเป็นส่วนผสมสำคัญในยาแผนโบราณ (Goscha, 1999, pp.19-20) ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 สินค้าที่ชาวเวียดนามส่งมาจำหน่ายในพื้นที่ชุมชนริมฝั่งโขงเริ่มมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1890 (พ.ศ. 2433) เอกสารของฝรั่งเศสได้ระบุถึงรายการสินค้าต่าง ๆ ที่พ่อค้าชาวเวียดนามนำมาจำหน่ายในพื้นที่นครพนมซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าวของเครื่องใช้และเครื่องอุปโภค เช่น หม้อโลหะ (bassome em fonte) ช้องขนาดใหญ่ (grand gong) ขาตั้งเตา (trépied de cuisine) แก้วน้ำ (tasses) ผ้าอันนัม (toile annamite) มีด (couteau) กระดาษอันนัม (papier annamite) และ เกลือป่น (sel) ฯลฯ ทั้งนี้ กลไกด้านราคาได้กลายเป็นแรงดึงดูดที่สำคัญเนื่องจากสินค้าเหล่านี้เมื่อนำมาจำหน่ายในพื้นที่นครพนมจะมีราคาสูงกว่าที่จำหน่ายในเมืองวิงอย่างน้อย 2 - 10 เท่า อาทิ เกลือป่นเมื่อจำหน่ายในเมืองวิงจะมีราคาเพียง 3 ด่ง แต่เมื่อนำมาจำหน่ายที่นครพนมกลับมีราคาสูงถึง 30 ด่ง เป็นต้น (Goscha, 1998, p.237)

นอกจากการติดต่อสัมพันธ์ภายใต้บริบทการค้าทางบกซึ่งสร้างผลกำไรอย่างงามจนสามารถดึงดูดให้พ่อค้าและผู้แสวงหาโอกาสทางการค้าจากพื้นที่เวียดนามตอนบนได้เดินทางเข้ามาค้าขายและพักอาศัยในพื้นที่ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงตอนกลางมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ได้ปรากฏผู้คนที่มีความระยำกจนและมีพื้นเพมาจากพื้นที่จังหวัดเหงะอานและฮาติงห์ได้อพยพเคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาของตนเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณชุมชนสองฝั่งโขงในแถบเมืองนครพนมหนองคาย หนองแสง และท่าอุเทนมากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน (Goscha, 1999, p.20) ทั้งนี้ บันทึกการเดินทางของอาเจียน แอมอนิเยในระหว่างปี ค.ศ. 1882 - 1883 (พ.ศ. 2425 - 2426) ระบุว่าได้พบชาวอันนัมประมาณ 200 คนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ สองสามแห่งห่างจากเมืองละคอน [นครพนม] ไป 1 วัน คาดว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะหนีภัยอดอยากเข้ามาจากเวียดนาม พวกผู้ชายจะนุ่งชุดแบบชาวอันนัมแต่พวกผู้หญิงจะนุ่งขึ้นแบบหญิงลาวแทนกางเกงขายาวแบบหญิงอันนัม พวกเขายังคงอนุรักษ์การใช้ภาษาและประเพณีดั้งเดิมของตนไว้เป็นอย่างดี "เมืองละคอน [นครพนม] มีความสำคัญส่วนหนึ่งเนื่องจากความใกล้เคียงกับฝั่งทะเลอันนัม" บริเวณทางใต้สุดของเมืองท่าอุเทนยังได้พบกระท่อมของชาวอันนัมที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มาได้ 5 - 6 ปี ประมาณ 10 กว่าหลัง แต่เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มาจากพื้นที่ชายแดนจึงไม่ทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอันนัมแต่อย่างใด (แอมอนิเย, 2539, น. 154-156)

ข้อมูลดังกล่าวยังสอดคล้องกับบันทึกของออกุสต์ ปาวีในปี ค.ศ. 1890 (พ.ศ. 2433) ที่ระบุว่าได้พบชาวเวียดนามที่หลบหนีภัยจากความอดอยากซึ่งเกิดขึ้นเมื่อราว 18 - 19 ปีก่อนเข้ามาอาศัยอยู่ที่เมืองท่าอุเทนจำนวนหนึ่ง (Goscha, 1999, p.20) กล่าวได้ว่า เมื่อถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นครพนมก็ได้กลายเป็นหนึ่งในพื้นที่ซึ่งมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในอันดับต้น ๆ แห่งหนึ่งของสยาม จากการสำรวจสำมะโนประชากรโดยสถานกงสุลฝรั่งเศสประจำบางกอกที่ได้ดำเนินการในปี ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) ระบุว่ามีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของสยาม เช่น บางกอก 5,000 คน จันทบูร 1,200 คน นครพนมและสกลนคร 1,000 คน และอยุธยา 600 คน อนึ่ง ในปี ค.ศ. 1899 (พ.ศ. 2442) เจ้าหน้าที่การทูตของฝรั่งเศสซึ่งประจำการอยู่ที่นครพนมยังได้รายงานว่ามีชาวเวียดนามอพยพหนีภัยอดอยากเข้ามาอาศัยในพื้นที่จังหวัดนครพนมเพิ่มขึ้นอีกจำนวนประมาณ 400 คน (Goscha, 1999, p.20) ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อถึงช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ได้มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในพื้นที่นครพนมเป็นจำนวนมากที่สุดแห่งหนึ่งหากเทียบกับหัวเมืองอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่บนฝั่งขวาและฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงตอนกลาง

การลี้ภัยทางศาสนากับการก่อตัวของชุมชนเกี่ยวบ่าวคาทอลิกในพื้นที่นครพนม

นอกจากปัจจัยทางด้านการคมนาคม การค้าและความอดอยากดังที่ได้กล่าวไปแล้ว การเบียดเบียนทางศาสนาที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาในพื้นที่สองฝั่งโขงบริเวณจังหวัดนครพนมด้วยเช่นกัน นับตั้งแต่รัชสมัยของจักรพรรดิมีงห์หม่าง (ครองราชย์ ค.ศ. 1820 - 1841) ไปจนกระทั่งเมื่อฝรั่งเศสสามารถสถาปนาอำนาจเหนือแคว้นดังกล่าวในปี ค.ศ. 1884 (พ.ศ. 2472) นั้น กลุ่มชนชั้นนำในราชสำนักที่วิตกกังวลกับการคุกคามของฝรั่งเศสได้ดำเนินนโยบายที่เผยให้เห็นถึงความหวาดระแวงและการเบียดเบียนศาสนาอันเป็นเหตุให้ชาวคริสต์จำนวนมากถูกเนรเทศและหลบหนีออกมาจากเวียดนาม (Poole, 1970, p.27; Goscha, 1999, p.20)

นักวิชาการชาวเวียดนามบางคนตั้งข้อสังเกตว่า การเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเข้าสู่เวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ. 1533 มิเพียงจะเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการณ์นับถือศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่มันยังนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างราชสำนัก และฝรั่งเศสจนนำไปสู่การดำเนินนโยบายการกีดกันและการเบียดเบียนทางศาสนาที่แผ่ไปด้วยความรุนแรงอีกด้วย ในขณะที่ราชสำนักและชนชั้นนำเวียดนามมองว่าศาสนาคริสต์มีลักษณะของคำสอนและรูปแบบพิธีกรรมที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรุกรานเวียดนามโดยพวกนักล่าเมืองขึ้น ทว่า เหล่ามิชชันนารีจากดินแดนอันตงกลับกล่าวอ้างว่าศาสนาคริสต์เป็นตัวแทนของความเป็นเลิศและมีคุณลักษณะของความเป็นสากลยิ่งกว่าศาสนาอื่นใดในโลกหล้า การเผยแพร่และปกป้องศาสนาคริสต์จึงเป็นภารกิจอันศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มีอารยะพึงกระทำ นอกจากนี้จะไม่ต้องการสร้างความปลอดภัยกับศาสนาใด ๆ แล้ว ศาสนาคริสต์ยังมีแนวปฏิบัติที่ขัดแย้งกับความเชื่อท้องถิ่น เช่น การห้ามเคารพศพผู้ที่เสียชีวิต การห้ามจุดธูปเทียนให้แก่ผู้เสียชีวิต การห้ามอ่านบทบูชาสักการะดวงวิญญาณ (văn tế) การห้ามสวดชุดไว้ทุกข์ในงานศพ เป็นต้น แนวคิดและแนวปฏิบัติดังกล่าวได้ปะทะกับคติความเชื่อและรูปแบบพิธีกรรมดั้งเดิมของเวียดนามที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการบูชาบรรพบุรุษอันมีรากเหง้ามาจากลัทธิขงจื้อภายใต้การอุปถัมภ์ของราชสำนัก เหตุดังกล่าวจึงนำมาซึ่งความหวาดระแวงและการดำเนินนโยบายที่ไม่เป็นมิตรกับศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะในยุคต้นของราชวงศ์เหงียน (Đỗ Bang, 2010, p.107)

ในยุคปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์เหงียน แม้ว่าจักรพรรดิยาถ็อง (ครองราชย์ ค.ศ. 1802 - 1819) จะยังมีได้ห้ามปรามการเผยแพร่ศาสนาคริสต์แต่อย่างไร ทว่าท่าทีของพระองค์นั้นยังคงยืนยันที่จะยึดมั่นในการปกป้องลัทธิขงจื้อ (Nho giáo) และธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษเอาไว้ อย่างเหนียวแน่น นอกจากนั้น ทศนะของพระองค์ในบางแง่มุมยังเผยให้เห็นถึงความหวาดระแวงและการดูแคลนหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวกับนรก/สวรรค์ว่าเป็นสิ่ง

งมกายที่รังแต่สร้างกลุ่มหลงและมอมเมาผู้ที่ไร้วิชาความรู้เท่านั้น การดำเนินนโยบายกดดันและเบียดเบียนศาสนาคริสต์ได้เริ่มปรากฏอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้นในรัชสมัยจักรพรรดิมีงหม่าง (ครองราชย์ ค.ศ. 1820 - 1840) ในปี ค.ศ. 1825 (พ.ศ. 2368) ราชสำนักได้ออกพระราชบัญญัติห้ามการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ภายในราชอาณาจักรเวียดนาม โดยถ้อยคำบางส่วนในกฎหมายฉบับดังกล่าวเผยให้เห็นทัศนคติขององค์จักรพรรดิต่อศาสนาคริสต์ว่า "ศาสนาอันผิดแปลกของพวกเขา ตะวันตกมุงทำลายล้างจิตใจของผู้คน ... พวกมิชชันนารีได้ชักจูงและทำลายจิตใจอันดีงามและทำให้ชนบทรวมเนียมประเพณีดั้งเดิมต้องตกต่ำ ... ดังนั้นจึงต้องป้องกันมิให้พวกมิชชันนารีเด็ดลอดเข้ามาเผยแพร่งามีศุราชอาณาจักรของเรา"

ในปี ค.ศ. 1832 (พ.ศ. 2373) พระองค์ยังได้มีคำสั่งให้ขุนนางในท้องถิ่นออกไปเกลี้ยกล่อมชาวบ้านให้เลิกนับถือศาสนาคริสต์ นอกจากนี้ ราชสำนักยังออกอุบายให้ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์แสดงออกถึงการละทิ้งศาสนาด้วยการแสดงกริยาหลบหลู่ไม่กางเขนและยังมีคำสั่งให้ทำลายศาสนสถานในศาสนาคริสต์ ถ้อยคำบางส่วนระบุว่า "หากผู้ใดพึงใจที่จะเหยียบย่ำลงบนไม้กางเขนก็จะได้รับการยกเว้นความผิด ให้ทำลายโบสถ์คริสต์และศาสนสถานทิ้งเสีย ผู้ใดที่จงใจละเมิดจะต้องโทษร้ายแรง" อารมณ์แห่งความหวาดกลัวและความชิงชังศาสนาคริสต์และมิชชันนารียังถูกปลุกเร้าขึ้นในสังคมด้วยเรื่องเล่าขานที่มีเนื้อหาค่อนข้างวิปลาสซึ่งได้ถูกบันทึกไว้ในพระราชพงศาวดารแห่งราชวงศ์เหงียนในปี ค.ศ. 1835 (พ.ศ. 2378) ว่า "พวกหมอยาฝรั่งได้ควักเอาลูกตาของคนที่ใกล้ตายเพื่อนำไปทำยา" หรือ "ศาสนาอันผิดแปลกของพวกเขาฝรั่งให้หญิง/ชายอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันที่มีฝาผนังกันเอาไว้ เมื่อใดที่พวกเขาลักลอบเสพสมก็จะถูกฝาผนังหนีบจนตายเพื่อรูดเอาน้ำจากซากศพมาผสมกับขนมเพื่อแจกจ่ายให้แก่เหล่าสาวกได้ลิ้มรสทำให้พวกเขา ลุ่มหลงในศาสนาอย่างบ้าคลั่ง" ในปี ค.ศ. 1839 (พ.ศ. 2382) จักรพรรดิมีงหม่างยังได้ออกกฎหมายอีกหนึ่งฉบับเพื่อบังคับให้เหล่าคริสต์ต้งเลิกนับถือศาสนาคริสต์ภายในระยะเวลาหนึ่งปี นอกจากนี้ยังดำริให้สร้างวัดขึ้นมาแทนที่โบสถ์คริสต์ที่ถูกทำลายและให้ราษฎรช่วยกันดูแลรักษา วัดวาอาราม อย่างไรก็ตาม ตลอดรัชสมัยจักรพรรดิมีงหม่าง ศาสนาคริสต์ก็ยังคงได้รับการเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางโดยคาดว่ามีชาวเวียดนามนับถือศาสนาคริสต์จำนวนประมาณ 420,000 คน แม้การเบียดเบียนทางศาสนาลดความรุนแรงลงในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ในรัชสมัยจักรพรรดิเถี่ยวตริ (ครองราชย์ ค.ศ. 1841-1847) แต่ก็ปะทุขึ้นอีกครั้งในรัชสมัยต่อมา (Đỗ Bang, 2010, pp.108-110)

ในรัชสมัยจักรพรรดิตีตี้ก (ครองราชย์ ค.ศ. 1848-1883) ความขัดแย้งทางการเมืองและศาสนา ระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศสได้ลุกลามจนกลายเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเบียดเบียนทางศาสนาทั้งที่เกิดจากฝีมือของราชสำนักและเหล่านักปราชญ์ราชบัณฑิต การเบียดเบียนศาสนาที่ดำเนินการโดยราชสำนักได้เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1848 – 1862 (พ.ศ. 2367 - 2405) ซึ่งเป็นช่วงเวลาเวียดนามถูกปิดล้อมด้วยกองกำลังโพ้นทะเลของฝรั่งเศสที่ค่อย ๆ ยึดครองและสถาปนาอำนาจเหนือแว่นแคว้นต่าง ๆ โดยเริ่มจากพื้นที่โคชินไชนาก่อนที่จะลุกลามไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ในปี ค.ศ. 1848 (พ.ศ. 2391) จักรพรรดิตีตี้กเห็นชอบในคำสั่งว่าด้วยการมอบรางวัลให้แก่ผู้ที่สามารถจับตัวมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสที่ลักลอบเข้ามาในราชอาณาจักรโดยให้ทำการสอบสวนก่อนที่จะนำตัวพวกมิชชันนารีเหล่านั้นไปโยนทิ้งลงทะเลเสีย สำหรับนักบวชชาวเวียดนามนั้นให้นำตัวมาสอบสวนและเกลี้ยกล่อมให้ละทิ้งศาสนา โดยผู้ที่ขัดขืนและไม่ยอมเหยียบบ่าไม้กางเขนก็ต้องโทษประหารชีวิต ในปี ค.ศ. 1851 (พ.ศ. 2394) จักรพรรดิตีตี้กได้บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดมากยิ่งขึ้น โดยมีคำสั่งให้นำตัวพวกมิชชันนารีและนักบวชชาวเวียดนามไปโยนทิ้งลงในแม่น้ำแม้ว่าพวกเขาจะยินยอมหรือหลีกเลี่ยงการเหยียบบ่าลงบนไม้กางเขนก็ตาม นอกจากนี้ยังมีคำสั่งให้นำร่างของพวกมิชชันนารีไปผ่าออกเป็นสองส่วนแล้วนำไปเสียบประจานเพื่อสร้าง ความหวาดกลัวให้แก่ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ (Đỗ Bang, 2010, p.111)

ในระหว่างปี ค.ศ. 1858 – 1859 (พ.ศ. 2401 - 2402) และ ปี ค.ศ. 1861 (พ.ศ. 2404) ราชสำนักเวียดนามยังได้อ้างว่าศาสนาคริสต์เป็นเครื่องมือในการรุกรานเวียดนามเมื่อปรากฏมิชชันนารีปะปนอยู่ในกองกำลังของฝรั่งเศสที่บุกเข้าไปในดานังและซาติง ด้วยเหตุนี้ ราชสำนักจึงได้ประกาศลงโทษผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ด้วยการประหารชีวิต บังคับให้เหยียบบ่าไม้กางเขน บังคับให้ละทิ้งศาสนา ให้สักคำว่าพวกนอกรีต (tả đạo) ลงบนใบหน้า หรือให้เนรเทศออกจากราชอาณาจักรตลอดระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1848 – 1862 (พ.ศ. 2391 - 2405) อันเป็นช่วงเวลาแห่งการเบียดเบียนและปราบปรามศาสนาคริสต์อย่างรุนแรงได้ส่งผลให้มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสจำนวนมาก และนักบวชชาวเวียดนามจำนวน 115 คนถูกสังหาร หมู่บ้านคริสต์จำนวนประมาณ 100 แห่งถูกทำลาย โดยมีการประมาณกันว่าผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์จำนวน 50,000 ถูกสังหารในช่วงดังกล่าว (Đỗ Bang, 2010, p.112)

ความกดดันที่เกิดขึ้นจากการเบียดเบียนทางศาสนายังสามารถรับรู้ได้ในพื้นที่ต่าง ๆ แม้กระทั่งในอาณาจักรและแว่นแคว้นที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับเวียดนาม ในปี ค.ศ. 1858 (พ.ศ. 2401) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีศุภอักษรถึงเมืองหลวงพระบางซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุรุนแรงที่เกิดขึ้นกับบรรดาคริสตังในเวียดนามโดยปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า

...ญวนได้ตั้งค่ายคอยจับญวนเข้ารีตฝรั่ง ที่ด่านมีได้กางเขนเป็นรูปพระของฝรั่ง ถ้าผู้ใดมาถึงด่านไม่ข้ามไม้กางเขน ญวนจับว่าเข้ารีต ถ้าผู้ใดข้ามไปนายด่านปล่อยตัวไป ญวนจับได้ญวนเข้ารีตฝรั่งแล้วให้เขียน ถ้ามีพวกญวนเข้ารีตตั้งแต่เมืองปากศกตลอดมา จนถึงเมืองโจดกพากันสตั้งต้นหลบหนี ...เดี๋ยวนี้ญวนคิดกำจัดญวนเข้ารีตบ้านดาอยู่ในเขตแดนเมืองญวนทุกบ้านเมือง

(มุสตี จันทวิมล, 2541, น. 33)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีนโยบายให้เกลี้ยกล่อมชาวเวียดนามเข้ารีตเหล่านี้เข้ามาอาศัยในหัวเมืองต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้ ถ้อยคำตอนหนึ่งที่ปรากฏในศุภอักษรถึงเมืองหลวงพระบางในปีเดียวกันยังระบุว่า

...พวกญวนเข้ารีตที่เมืองเว้ เมืองโจดก และไซ่ง่อน มีมากตลอดขึ้นมาถึงเมืองโจดกลำน้ำ เมืองตั้งเกีย เมืองกวางเบือง ต่อเขตแดนแขวงเมืองพวร แลหัวเมืองลาวปากโขง ตะวันออก ถ้าญวนเข้ารีตหนีมือญวนไม่ได้คงพาครอบครัวหลบหนีมาทางเมืองมหาไชย เมืองพวร เมืองพวรกับเมืองหลวงพระบาง หนองคาย ลคอรพนมเขตแดนติดต่อกัน ให้เจ้าเมืองหลวงพระบาง พระพนมนคราปริก พระประทุมเทวาภิบาล ท้าวเพี้ยมีปัญญา คุมไพร่ ออกลาดตระเวนพบปะญวนเข้ารีตแตกหนีมาก็ให้พูดจาชักชวนเข้ามาไว้ในเมืองหลวงพระบาง เมืองหนองคาย เมืองลคอรพนมให้ได้จงมาก

(มุสตี จันทวิมล, 2541, น. 30-31)

การเกลี้ยกล่อมชาวเวียดนามให้เข้ามาอาศัยในสยามได้ดำเนินมาถึงปี พ.ศ. 2405 (ค.ศ. 1962) ส่งผลให้มีชาวเวียดนามจำนวน 133 คนเข้ามาอาศัยในเขตเมืองนครพนมและสกลนคร (มุสตี จันทวิมล, 2541, น. 32) ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ฝรั่งเศสสามารถยึดครองพื้นที่เปียนหว่า ซา ดิ่ง และดิ่งเตื่องซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของเวียดนามเอาไว้ได้ จักรพรรดิคีตี้กจึงต้องยินยอมลงนามในสนธิสัญญาไซ่ง่อน (Treaty of Saigon) อันมีผลให้ฝรั่งเศสสามารถเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในแผ่นดินเวียดนามได้อย่างเสรี (Lockhart, & Duiker, 2006, pp.387-388) อย่างไรก็ตาม เกลี้ยวคลื่อนแห่งความชิงชังศาสนาคริสต์ยังได้ก่อตัวขึ้นในหมู่นักปราชญ์ราชบัณฑิตที่เรียกตนเองว่ากลุ่ม “วันเทิน” (Vãn thân) ซึ่งเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1860 จนลุกลามไปในหลายพื้นที่รวมถึงหัวเมืองต่าง ๆ ในเวียดนามตอนกลางที่ตั้งอยู่ใกล้กับนครพนม เช่น แห็งหวา เห่งดิ่ง และกวางบิ่ง การต่อต้านศาสนาคริสต์ของกลุ่มวันเทินได้นำไปสู่การรณรงค์ให้มีการประหารผู้ที่นับถือ

ศาสนาคริสต์ภายใต้คำปลุกกระดมว่า “กำจัดพวกฝรั่ง สंहารพวกนอกกรีต” (binh tây, sát tá) อารมณ์แห่งความเกลียดชังและความหวาดระแวงศาสนาคริสต์ยังสามารถรับรู้ได้จากแถลงการณ์ของกลุ่มวันเทินที่เผยให้เห็นถ้อยคำประณามหยามหมิ่น และดูแคลนศาสนาคริสต์ว่าเป็นพวกโง่เขลาเบาสมองที่ไร้เหตุผลตั้งข้อความตอนหนึ่งที่ระบุว่า

...ไอ้อันิจจา ศาสนาเยซูได้แทรกซึมเข้ามาในชาติของเรา คำสวดวิงวอนของพวกเรา มีแต่ความเชื่อในพระเจ้าบนสวรรค์และเหล่าทวยเทพเท่านั้น พวกเขาสอนว่าบนโลกใบนี้ไม่มีกษัตริย์ ไม่มีแม่ันกระทั่งบิดามารดา การคิดวิเคราะห์ของพวกเราทั้งไร้เหตุผลและย้อนแย้งสิ้นดี ท่าทีของพวกเขาเต็มไปด้วยความมโหฬาร พวกเขาล้มเลิกเอาที่ดินอันอุดมไปเพื่อสร้างโบสถ์ให้แก่ศาสนาที่เต็มไปด้วยความโง่เขลา ในทางจริยธรรม พวกเขาหาหนทางในการทำลายล้างเพื่อเปลี่ยนชาติของเราให้หันมานับถือคริสต์ พวกเขายังได้หมิ่นเกียรติหลักคำสอนของขงจื้อ และเม้งจื้ออีกด้วย

(Nguyễn Hồng Dương, 2008, pp.196-211)

กล่าวได้ว่า การเบียดเบียนทางศาสนาทั้งที่เกิดจากราชสำนักและเหล่าผู้คงแก่เรียนในขบวนการวันเทินได้ส่งผลให้ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำโขงในแถบเมืองนครพนมจำนวนหนึ่ง นักวิชาการบางคนเสนอว่า การที่มีชาวเวียดนามเข้ารีตจำนวนมากก็ภัยจากการเบียดเบียนทางศาสนาเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ในแถบภาคอีสานของสยามนั้นได้ส่งผลให้คณะมิชชันนารีฝรั่งเศสในเขตเวียดนามเหนือและลาว (French Catholic Missions in North Vietnam and Laos) ได้พยายามขยายการเผยแผ่ศาสนาเข้ามาในพื้นที่ดังกล่าวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1881 (พ.ศ. 2424) (Poole, 1970, p.28) อย่างไรก็ตาม ในปีเดียวกันนั้น สำนักมิชชันนารีของสยามก็ได้ส่งคุณพ่อโปรโตมและคุณพ่อซาเวียร์ เกโกไปเข้าไปบุกเบิกการแพร่ธรรมในเขตภาคอีสานของสยามและพื้นที่ส่วนใหญ่ของลาวด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ภายหลังจากที่ได้จัดตั้งศูนย์ของกลุ่มคริสตังภาคอีสานแห่งแรกที่บ้านบุงกะแหวในพื้นที่เมืองอุบลราชธานีแล้ว ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1883 (พ.ศ. 2426) หลวงพ่อโปรโตม คุณพ่อรองแดล และครูทันซึ่งมีเชื้อสายเวียดนามได้เดินทางขึ้นไปสำรวจในหัวเมืองเมืองริมฝั่งแม่น้ำโขง และได้หยุดพักที่เมืองนครพนม ซึ่งคณะเดินทางได้ทราบล่วงหน้าว่ามีชาวเวียดนามลี้ภัยจากการเบียดเบียนทางศาสนาเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้เมื่อ 17 - 18 ปีมาแล้ว ทั้งนี้ จากการสำรวจพบว่ามีชาวเวียดนามลี้ภัยเข้ามาตั้งหลักแหล่งละแวกใกล้กับบริเวณที่เรียกว่าวัดป่าโดยมีพวกคริสตังรวมอยู่ด้วย คณะเผยแผ่ธรรมจึงได้อาศัยบ้านของ

“องฮู้ด” ชาวเวียดนามเข้ารีตเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนั้นยังได้มีการเผยแพร่คำสอนให้แก่ญาติมิตร เพื่อนสหayer รวมถึงผู้ที่สนใจเข้าเรียนอีกด้วย ในวันที่ 14 กันยายน ค.ศ. 1883 (พ.ศ. 2426) ได้มีการโปรดศีลล้างบาปให้แก่ผู้ใหญ่ 8 คน เด็ก 5 คน รวมจำนวน 13 คน และจัดให้ได้รับศีลสมรสอย่างถูกต้องอีก 4 คู่ ในปีต่อมาคุณพ่อโปรโตม คุณพ่อชาเวียร์ และครูตันซึ่งมีเชื้อสายเวียดนามได้เดินทางกลับมาที่นครพนมอีกครั้ง ในคราวนี้ ภาษาเวียดนามเริ่มมีบทบาทสำคัญเนื่องจากครูตันสามารถเผยแพร่คำสอนเป็นภาษาเวียดนามได้ในขณะที่บาทหลวงชาวฝรั่งเศสบางท่านก็ได้ศึกษาจนสามารถพูดภาษาเวียดนามได้ในภายหลัง ในปี ค.ศ. 1885 (พ.ศ. 2428) ก็ได้มีการจัดตั้งให้บ้านคำเก็มซึ่งตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองนครพนมไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 3 – 4 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของมิสซังภาคอีสานทั้งหมดแทนที่บ้านบุงกะแหว ด้วยเหตุนี้ บ้านคำเก็มจึงกลายเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ธรรมในเขตนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่นครพนมและคำม่วง จากนั้น คุณพ่อชาเวียร์ซึ่งประจำอยู่ที่บ้านคำเก็มจึงได้เผยแพร่ธรรมออกไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ รวมถึงพื้นที่ซึ่งมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ เช่น เกาะดอนโดน (ค.ศ. 1886) บ้านหนองแสง (ค.ศ. 1887) และ บ้านเชียงหวาง (ค.ศ. 1897) เป็นต้น (บาย, 2527, น. 17 – 109)

ในปี ค.ศ. 1899 (พ.ศ. 2442) สมเด็จพระสันตปาปาเลโอที่ 3 ได้ลงพระนามในหนังสือประกาศสถาปนามิสซังสำนักซังลาวและแต่งตั้งพระคุณเจ้ายอแซฟ มารี ก็ออสเป็นพระสังฆราชองค์แรกเพื่อควบคุมการเผยแพร่ธรรมในพื้นที่ภาคอีสานและลาว (ยกเว้นแขวงซำเหนือ แขวงไทนิง ตะวันออก และแขวงอัตตะปือ) โดยกำหนดให้สำนักสังฆราชตั้งอยู่ที่บ้านหนองแสงห่างจากตัวเมืองนครพนมไปทางทิศเหนือประมาณ 3 กิโลเมตร จากการสำรวจในปี ค.ศ. 1906 (พ.ศ. 2449) พบว่าหมู่บ้านในแถบเมืองนครพนมและคำม่วงที่มีคริสตังเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ ได้แก่ บ้านหนองแสง บ้านคำเก็ม เกาะดอนโดน และบ้านเชียงหวาง เป็นต้น (บาย, 2527, น. 17 – 135) ในปี ค.ศ. 1916 (พ.ศ. 2459) เอกสารของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งระบุว่า ชุมชนคริสตังที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากคือบริเวณพื้นที่ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง เช่น ท่าบ่อประมาณ 2,000 คน ท่าอุเทนมากกว่า 500 คน และสกลนครจำนวน 50 หลังคาเรือน นอกจากนั้นยังมีคริสตังชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่น ๆ ภายใต้อุปการะการรับผิดชอบของสำนักมิสซังลาว ได้แก่ โคราช ท่าช้าง กุมภวาปี หมายแข้ง และหนองคาย เป็นต้น (Goscha, 1998, p.239) สำหรับในชุมชนหนองแสงซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักสังฆราชนั้นมีคริสตังเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนประมาณ 100 ครอบครัว (Goscha, 1999, p.20) มิสซังลาวยังได้มีการเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้นและมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ได้หันมานับถือศาสนาคริสต์มากยิ่งขึ้นเช่นกัน โดยในปี ค.ศ. 1939 (พ.ศ. 2482) มีจำนวนคริสตังในเขตมิสซังลาวจำนวนถึง 21,889 คน (Deswaziere, 1940, pp.274 - 281)

กล่าวได้ว่า ชาวเวียดนามเก่าที่นับถือศาสนาคริสต์ถือเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสเข้าถึงระบบการศึกษาของคริสตจักรสยามในสามเณราลัยที่ศรีราชาเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในเมืองไทย โดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ชาวตะวันตกและพระสงฆ์ชาวไทย (Poole, 1970, p.28) สำหรับในพื้นที่นครพนมในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น บาทหลวงเชื้อสายเวียดนามที่สามารถประกอบพิธีกรรมด้วยภาษาเวียดนามยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการเผยแพร่ธรรมในชุมชนคาทอลิกหลายแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนหนองแสง ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 พระสังฆราชโดมแซ็ฟ แกว็ง ซึ่งดำรงตำแหน่งประมุขมิสซังลาวในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1920 – 1943 (พ.ศ. 2463 - 2486) ยังได้ร้องขอให้สำนักมิสซังกรุงเทพฯ คัดเลือกพระสงฆ์ที่สามารถสื่อสารภาษาเวียดนามให้ไปช่วยงานที่หนองแสง ในกรณีนี้ คุณพ่อเอ็ดเวิร์ด (ยอแซฟ) ดั่ง นำลาก พระสงฆ์ที่มีเชื้อสายเวียดนามจากจันทบุรี จึงได้อาสาเดินทางไปปฏิบัติงานในพื้นที่นครพนมในระหว่างปี 1929 – 1965 (หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2558)

จากการสำรวจสำมะโนประชากรในปี ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2503) พบว่ามีชาวเวียดนามเก่าอาศัยอยู่ที่ตำบลหนองแสงประมาณ 1,500 คน ในขณะที่ตำบลท่าแร่มีชาวเวียดนามเก่าประมาณ 2,000 คน (Poole, 1970, p.30) ทั้งนี้ เอกสารข้อมูลจังหวัดนครพนมที่ผลิตโดยหน่วยงานความร่วมมือทางด้านการทหารระหว่างไทย-สหรัฐฯ ระบุว่า ในปี ค.ศ. 1966 (พ.ศ. 1966) ในพื้นที่นครพนมมีผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจำนวน 4,475 คน ส่วนใหญ่มีเชื้อสายเวียดนาม โดยสามารถแบ่งตามพื้นที่รับผิดชอบ เช่น หนองแสง 2,233 คน สองคอน 1,017 คน เชียงยืน 384 คน คำแก้ม 294 คน นามน 269 คน โคกใหญ่ 186 คน และ โคกก่อ 92 คน (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารระหว่างไทย-สหรัฐฯ, 2510, น. 2529 - 2531) สำหรับในยุคสงครามอินโดจีนและสงครามเวียดนามนั้น ชาวเวียดนามคาทอลิกในพื้นที่นครพนมบางส่วนยังได้มีความเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมที่ใกล้ชิดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (Democratic Republic of Vietnam) หรือเวียดนามเหนือ ในขณะที่ชาวเวียดนามคาทอลิกอีกบางส่วนนั้นก็ได้มีการเคลื่อนไหวที่ใกล้ชิดกับฝ่ายสาธารณรัฐเวียดนาม (Republic of Vietnam) หรือเวียดนามใต้ โดยเฉพาะกลุ่มที่เรียกตนเองว่า "เวียดนามเสรี" ดังที่จะกล่าวถึงในส่วนอื่นของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ต่อไป

การเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามเข้าสู่ลาวในยุคอาณานิคม

กล่าวได้ว่า การอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่พื้นที่จังหวัดนครพนมในช่วงครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้นมีความสัมพันธ์กับการเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามจำนวนมากเข้าไปอาศัยอยู่ในหัวเมืองต่าง ๆ บนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง โดยเฉพาะบริเวณเมืองท่าแขกภายหลังจากที่ลาวถูก

ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐอาณานิคมอินโดจีนตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา นักวิชาการบางคนเสนอว่า ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 - ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นั้น การลงทุน และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในลาวยังมีมูลค่าไม่มากนักหากเทียบกับหน่วยการปกครองอื่น ๆ เช่น กัมพูชา ตังเกี๋ย อันนัม และโคชินไชนา อย่างไรก็ตาม เมื่อฝรั่งเศสต้องการยึดโยงลาวให้เข้าสู่วงไพบูลย์ของความเป็นอินโดจีนมากยิ่งขึ้นเพื่ออุดหนุนลาวให้ถอยห่างออกจากอิทธิพลและความใกล้ชิดทางด้านวัฒนธรรมกับสยาม รัฐบาลอาณานิคมจึงได้เร่งผลักดันให้เกิดการพัฒนาแบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างลาวและพื้นที่ส่วนอื่นอันเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่สหภาพอินโดจีน ซึ่งได้ดำเนินไปพร้อมกับการสร้างพรมแดนทางวัฒนธรรมระหว่างลาว – สยามด้วยเครื่องมือทางประวัติศาสตร์ ศาสตร์ และการเน้นย้ำถึงความแตกต่างระหว่างภาษาลาวและภาษาไทย (Ivarsson, 2008, pp.93-94)

ยิ่งไปกว่านั้น การปกครองอาณานิคมอินโดจีน ซึ่งมีประชากรมากกว่า 16 ล้านคน ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และถูกรายล้อมด้วยมหาอาณาจักรจีนทางตอนบนและราชอาณาจักรสยามทางทิศตะวันตกนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนาม (A Franco – Annamese Partnership) ในฐานะพันธมิตรที่มีบทบาทสำคัญในการก่อร่างความเป็นสหภาพอินโดจีน (Union Indochinoise) ที่ได้ปรากฏรูปพรรณสัณฐานของภูมิภาคอย่างเด่นชัดในปี ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) อีกทั้ง ความเป็นพันธมิตรระหว่างชาวฝรั่งเศสและชาวเวียดนามยังตั้งอยู่บนข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของความเป็นคู่อริระหว่างราชสำนักเว้และกรุงเทพฯ อันเนื่องมาจากการช่วงชิงอำนาจเหนือดินแดนลาวและกัมพูชาในอดีต ทั้งนี้ พอล โบว์ (Paul Beau) อดีตผู้สำเร็จราชการอินโดจีนในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1902 – 1908 (พ.ศ. 2445 - 2451) ได้เผยว่า การเพิ่มจำนวนของเวียดนามเข้าไปในลาวนั้นเปรียบเสมือนการค้าประกันอนาคตของอินโดจีน โดยเขาได้ให้ความเห็นว่า "ดินแดนแห่งความบริบูรณ์นั้นอยู่เหนือเทือกเขาอันนัมออกไป... พื้นที่ซึ่งพวกเราจะค้นพบที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์มากกว่าแม่น้ำแดง มันคือแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาซึ่งพวกเราจะต้องส่งมอบให้แก่ชาวอันนัม (ชาวเวียดนาม) เพื่อทำให้เป็นดินแดนอาณานิคม" (Goscha, 2012, pp.19-24)

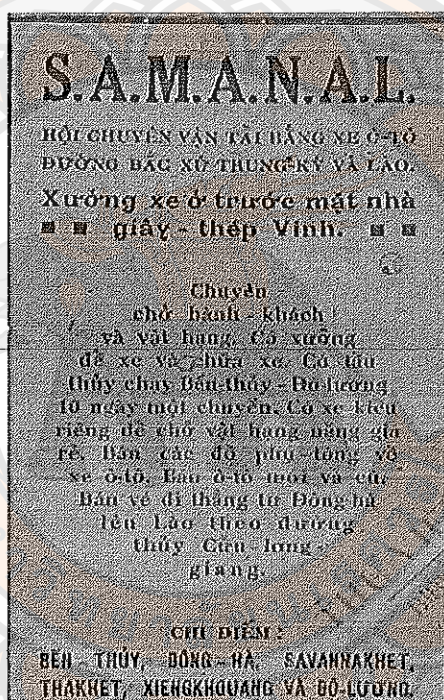
ในช่วงแรกเริ่มของการตกเป็นอาณานิคมนั้น การเดินทางจากพื้นที่ส่วนอื่นของอินโดจีนเข้าไปยังลาวเป็นไปด้วยความล่าช้าและจะต้องเผชิญหน้ากับอุปสรรคนานัปประการ ในปี ค.ศ. 1910 (พ.ศ. 2453) เอกสารฉบับหนึ่งระบุว่า การเดินทางจากเมืองวังไปยังเมืองท่าแขกนั้นจะต้องอาศัยพาหนะอย่างน้อย 4 ชนิด ได้แก่ รถไฟ เรือกำปั่น ม้าหรือช้าง และเรือแจว โดยใช้ระยะเวลาใน

การเดินทางประมาณ 14 วัน (Ivarsson, 2008, p.97) ในขณะที่ตั้งกิ่งแจ้ง (Đặng Quỳnh Anh) สหายหญิงจากอำเภอเทิงเจียง จังหวัดเหงะอานที่เคยเดินทางเข้ามาเคลื่อนไหวในสยามในปี ค.ศ. 1913 (พ.ศ. 2456) เผยว่า การเดินทางจากบ้านเกิดของเธอมายังปากน้ำหินปูน (ตรงกันข้ามกับอำเภอท่าอุเทน) ในปี ค.ศ. 1913 นั้นต้องใช้ระยะเวลายาวนานถึงเกือบสองเดือน (เขินตุ่ง, 2552) จากสภาพดังกล่าว พอล โบว อดีตผู้สำเร็จราชการอินโดจีนจึงได้เสนอให้มีการสร้างถนนและทางรถไฟเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การขนส่งชาวเวียดนามไปยังพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง (Goscha, 2012, p.24) นอกจากนี้ ม็องซีเออร์คราด (Claude) อดีตหัวหน้าฝ่ายการค้าประจำ แคว้นอ้ายลาวยังได้เสนอให้รัฐบาลสร้างเส้นทางรถไฟจากสถานีเดินเอ็บ (กวางบิ่ง) ไปยังเมืองท่าแขก (คำม่วน) โดยระบุว่า "รัฐบาลจะต้องเร่งสร้างเส้นทางรถไฟเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การขนส่งสินค้า วัสดุที่จำเป็น และที่สำคัญคือการเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามเข้าไปทำงานในลาว" ("Trên bước đường tiến hoá người Lào", 1935, p.3)

ในปี ค.ศ. 1924 (พ.ศ. 2467) โรโรงด์ เมเยอร์ (Roland Meyer) หัวหน้าหน่วยสืบราชการลับของฝรั่งเศสในลาว (Sûreté in Laos) ยังได้เรียกร้องให้รัฐบาลอาณานิคมเร่งดำเนินการปรับปรุงเส้นทางสัญจรจากเมืองท่าแขกที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงไปยังเมืองวังที่ตั้งอยู่ติดกับชายฝั่งทะเลจีนใต้ ให้มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น เขายังได้เร่งเร้าให้ผลักดันการสร้างเส้นทางรถไฟสายเดินเอ็บ-ท่าแขกเพื่อสร้างความเชื่อมโยงให้แก่การขนส่งทางรางระหว่างแคว้นอันนัม - ลาว ในปี ค.ศ. 1924 (พ.ศ. 2467) เส้นทางหมายเลข 8 จากเมืองท่าแขกไปยังเมืองวัง (ระยะทาง 280 กิโลเมตร) ก็ได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการ ในขณะที่เส้นทางหมายเลข 9 ที่เชื่อมโยงระหว่างสะหวันเขต - ดงห่า - เว้ (ระยะทาง 330 กิโลเมตร) ก็ได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการในอีกสองปีถัดมา เส้นทางดังกล่าวได้ช่วยย่นย่อระยะเวลาในการเดินทางระหว่างลาวและอันนัมลงอย่างมาก อีกทั้งยังได้ได้เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ลาวในฐานะดินแดนที่อยู่ภายใต้อธิปไตยของสหภาพอินโดจีนมากยิ่งขึ้น (Ivarsson, 2008, p.97) ทั้งนี้ ในอีกเกือบหนึ่งทศวรรษถัดมา เส้นทางจากฮานอยไปยังเมืองแฮต (Muong Het) ของลาวก็ได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) (Một con đường mới từ Hanôï qua Lèo, 1934, p.6)

ภายหลังจากที่มีการเปิดใช้เส้นทางหมายเลข 8 และเส้นทางหมายเลข 9 การเดินทางและการขนส่งทางรถยนต์ระหว่างแคว้นอันนัมและลาวมีความสะดวก และคล่องตัวมากยิ่งขึ้น โดยชาวอันนัมสามารถเดินทางจากเมืองวังไปยังเมืองท่าแขกได้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 2 วัน นอกจากนั้น การบริการขนส่งทางรถยนต์จากหัวเมืองต่าง ๆ ในแคว้นอันนัมไปยังแคว้นอ้ายลาวก็ได้เริ่มปรากฏให้เห็นอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2474) หนังสือพิมพ์ *Thanh Nghệ Tĩnh tân văn*

(แห่งหะดิงใหม่) ที่เผยแพร่ในเขตอันนัมตอนบนได้เริ่มปรากฏโฆษณาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้บริการขนส่งผู้โดยสารและสิ่งของระหว่างลาวและแคว้นอันนัมที่ให้บริการโดยชมรมขนส่งทางรถยนต์ระหว่างดั่งเกีย อันนัม และลาว หรือ ที่รู้จักกันในนามห้าง SAMANAL (Société automobile messagerie Nord d'Annam et Laos) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่เมืองวิง จังหวัดหะงะฮาน และมีสำนักงานตัวแทนกระจายอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เบ็นถวี (Bến Thủy) ดงท่า (Đông Hà) สะหวันเขต (Savannakhet) ท้าแขก (Thakhet) เขียงขวาง (Xienghouang) และโดเลื่อง (Đô Lương) ("SAMANAL", 1931, p.2)

ภาพ 2 โฆษณาของห้าง SAMANAL ผู้ให้บริการขนส่งในดั่งเกีย อันนัม และลาว
 ในหนังสือพิมพ์ *Thanh Nghệ Tĩnh tân văn* เมื่อปี ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2473)

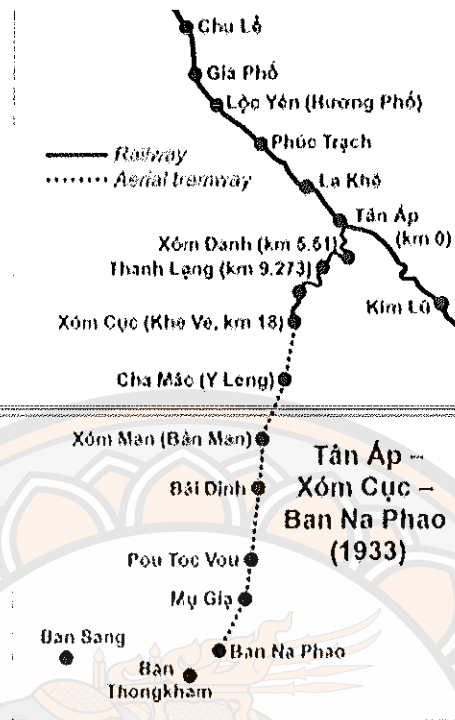
ที่มา: <http://baochi.niv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=RbL19311030.2.17.>

1&srpos=14&ddiv=none&e=-----vi-20--1--img-txIN-%22thakhet%22-----

นอกจากนั้น ธุรกิจจำหน่ายรถยนต์ในลาวก็ได้เริ่มปรากฏให้เห็นในยุคที่ถนนเชื่อมโยง
 ระหว่างลาว – อันนัมได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้น ในช่วงต้นทศวรรษ 1930 หนังสือพิมพ์ *Trung Hoà*
Nhật Báo (จุงหว่ารายวัน) ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในแคว้นดั่งเกีย โดยเฉพาะในหมู่ผู้อ่านที่นับ

ถือศาสนาคริสต์ (Keith, 2012, pp.141-142) ได้ตีพิมพ์โฆษณาของบริษัท Garage Aviat Hanoi ผู้ถือครองกรรมสิทธิ์จำหน่ายรถยนต์ยี่ห้อฟอร์ด และมีตัวแทนจำหน่ายตามหัวเมืองต่าง ๆ ทั้งใน แคว้นตั้งเกี้ยวและแคว้นอันนัม เช่น ไฮฟอง ผู้หลาง เกื่อง นามดิง แท็งหวา เซินเดียม หล่างเซิน เว้ และ วัง นอกจากนี้ บริษัทยังได้มีการจัดตั้งตัวแทนจำหน่ายในหัวเมืองสำคัญของลาวตอนกลางโดย มอบให้วิสาหกิจ SAMANAL Thakhet เป็นตัวแทนจำหน่ายในเมืองท่าแขก และมอบหมายให้ห้าง Malpuech Savannakhet เป็นตัวแทนจำหน่ายในเมืองสะหวันเขตอีกด้วย ("Không phải là một kiêu mớí", 1930, p.4) ในปี ค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468) ถนนที่ตัดเชื่อมโยงในแนวขวางจากหัวเมือง ชายฝั่งทะเลจีนใต้ไปยังหัวเมืองริมฝั่งแม่น้ำโขงยังได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่การขนส่ง ไปรษณีย์ระหว่างแคว้นอันนัม - ลาว ผ่านเส้นทางหมายเลข 8 และ เส้นทางหมายเลข 9 โดยใช้ เวลาในการเดินทางเที่ยวละไม่เกิน 2 วัน ทั้งนี้ ไปรษณีย์และพัสดุจากแคว้นอันนัมยังสามารถส่ง ต่อไปยังเวียงจันทน์ได้โดยบริการเรือขนส่งที่ส่งในแม่น้ำโขง ในขณะที่ไปรษณีย์จากลาวสามารถ ส่งต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของอินโดจีนฝั่งตะวันออกได้ด้วยการเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟในแคว้น อันนัม ("Đuông ô-tô chữ thư sang Lào", 1925, p.2)

ความต้องการในการสร้างความเชื่อมโยงทางด้านคมนาคมระหว่างลาวและแคว้น อันนัมนั้นยังปรากฏให้เห็นในรูปแบบของการพัฒนาโครงข่ายการขนส่งทางรางระหว่างลาวและ อันนัมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา ในปี ค.ศ. 1927 (พ.ศ. 2470) คณะวิศวกรชาวฝรั่งเศสได้เสนอแผนการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายเดินเอียบ - ท่าแขก (Tân Ấp - Thà Khết) ระยะทางรวม 187 กิโลเมตรเพื่อเชื่อมโยงระบบการขนส่งทางรางจากจากลาวไปยัง สิงคโปร์และปารีสเพื่อลดการพึ่งพิงระบบการขนส่งทางรางของสยามบนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง อย่างไรก็ตาม การสร้างเส้นทางดังกล่าวจะต้องตัดผ่านเทือกเขาอันนัมที่มีความสูงชันและ ทุกรันดาร ดังนั้นรัฐบาลอาณานิคมจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการก่อสร้างโดยให้แบ่งโครงการ ออกเป็นสามส่วน ได้แก่ 1) การสร้างทางรถไฟจากสถานีเดินเอียบไปยังสถานีสอมกุก (แคว้นอันนัม) ระยะทาง 20 กิโลเมตร 2) สำหรับส่วนที่สองนั้นจะต้องตัดผ่านภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงชันและ ทุกรันดารจึงให้เปลี่ยนจากการสร้างทางรถไฟไปเป็นการสร้างกระเช้าลอยฟ้าโดยเริ่มต้นจากสถานี สอมกุก (แคว้นอันนัม) ไปสิ้นสุดที่สถานีบ้านนาเพ้า (แคว้นอ้ายลาว) รวมระยะทาง 39 กิโลเมตร และ 3) การสร้างทางรถไฟจากบ้านนาเพ้าไปยังเมืองท่าแขก (แคว้นอ้ายลาว) ทั้งนี้ การก่อสร้าง กระเช้าลอยฟ้าได้เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 1929 (พ.ศ. 2472) โดยบริษัท Ernest Heckel สัญชาติ เยอรมัน โดยให้ถือเป็นส่วนหนึ่งในการชำระค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ฝรั่งเศส (Sài Gòn giải phóng, 2018)

ภาพ 3 แผนการก่อสร้างทางรถไฟ กระเช้าลอยฟ้า สายเดินเอี๊ยบ - ท่าแขก ในปี ค.ศ. 1933

ที่มา: <http://www.historicvietnam.com/railway-which-became-an-aerial-tramway/>

โครงการก่อสร้างทางรถไฟระหว่างอันนัมและอ้ายลาวถือเป็นโครงการลงทุนขนาดใหญ่ที่อยู่ในความสนใจและการกำกับดูแลของผู้บริหารสหภาพอินโดจีนอย่างต่อเนื่อง ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) ยูจีน ฌ็อง หลุยส์ เรอเน โรบิน (Eugène Jean Louis René Robin) ผู้สำเร็จราชการสหภาพอินโดจีนได้เดินทางไปตรวจเยี่ยมการก่อสร้างกระเช้าลอยฟ้าที่เชื่อมต่อระหว่างเดินเอี๊ยบ – ท่าแขก (Quan Toản quyền đi Nam kỳ, 1935, p.1) จากนั้น ในเดือนพฤศจิกายนของปีถัดมา หนังสือพิมพ์ *Tràng An báo* (หนังสือพิมพ์จ่างาน) ได้เผยแพร่ข้อมูลที่นำเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรแห่งอินโดจีนซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการคาดการณ์ถึงความต้องการของลาวในการนำเข้าและส่งออกสินค้าผ่านเส้นทางรถไฟสายเดินเอี๊ยบ – ท่าแขก โดยสินค้าส่งออกจะประกอบด้วย ข้าวสาร 30,000 ตัน ไม้ 14,000 ตัน แร่ธาตุ 2,000 ตัน โคะ-กระบือ 3,600 ตัน และสินค้าอื่น ๆ อีก 1,300 ตัน ตัวอย่างของสินค้านำเข้า อาทิ วัสดุก่อสร้าง 5,000 ตัน (Cửa biển Bến Thủy, 1935, p.1) จากนั้น ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) มีองซีเลอว์กาตัสสิเยร์ (Gassier) ผู้ตรวจการสูงสุดแห่งอินโดจีนได้เดินทางไปตรวจเยี่ยมความก้าวหน้าของการก่อสร้างกระเช้าลอยฟ้า (télé férique) ณ บ้านนาเพ้า โดยรัฐบาลอาณานิคมมีความต้องการให้ระบบ

ดังกล่าวสามารถใช้งานเพื่อขนส่งผู้โดยสารและสินค้าระหว่างลาว – อันนัมได้ตลอดทั้งปี (Tủ Thàkhet đến paksé, 1936, p.2)

กระนั้น เนื่องด้วยปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงินจึงส่งผลให้การดำเนินการก่อสร้างเส้นทางรถไฟเป็นไปด้วยความล่าช้า โดยสามารถเปิดใช้ได้เพียงบางช่วงระหว่างสถานีรถไฟเตินเอี๊ยบไปยังบ้านนาเพ้า และต้องยุติการก่อสร้างลงในช่วงปลายปี ค.ศ. 1937 (พ.ศ. 2480) (The railway which became an aerial tramway, 2014) อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1939 (พ.ศ. 2482) การรถไฟอินโดจีนก็ได้เปิดให้บริการขนส่งสินค้าแบบผสมผสานระหว่างรถไฟ - กระเช้าลอยฟ้า - รถยนต์ จากสถานีในอินโดจีนฝั่งตะวันออก เช่น ฮานอย นามดิง โดแจ่วิง เบ็นถวี สอมกุก เว้ ตูราน (ดานัง) ไปยังเมืองท่าแขก หรือจากเมืองท่าแขกไปยังสถานีรถไฟต้นทางในอินโดจีนฝั่งตะวันออก (Tủ 1er novembre, 1939, p.2)

ภาพ 4 ผู้โดยสารรถไฟชาวเวียดนามต่อรถโดยสาร ไปยังเมืองท่าแขก ณ สถานีรถไฟสอมกุก จังหวัดกว๋างบิ่ง ในปี ค.ศ. 1934

ที่มา: <http://fer-air.over-blog.com/article-15801390.html>

การพัฒนาเครือข่ายการคมนาคมระหว่างลาวและแคว้นอันนัมในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1920 ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้แก่การเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามเข้าไปในลาวเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ ชาวเวียดนามได้รับการสนับสนุนให้เข้าไปปฏิบัติงานในตำแหน่งข้าราชการภายใต้กลไกการบริหารของระบอบอาณานิคม ทั้งยังเป็นกำลังสำคัญในการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรในอินโดจีนอีกด้วย (Ivarsson, 2008, p.101) ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 ชาวเวียดนามที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ ของลาวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยมีสัดส่วนของเจ้าหน้าที่ชาวเวียดนามสูงถึงร้อยละ 54 ในตำแหน่งงานของรัฐที่อยู่ภายใต้กลไกการบริหารราชการแคว้นอ้ายลาว (Goscha, 2012, p.28) ชาวเวียดนามมักจะถูกเลือกให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเสมียนระดับสูงและระดับกลาง ในขณะที่คนลาวจะถูกจ้างในตำแหน่งที่ต่ำลงมา เช่น ล่าม เสมียนระดับล่าง คนทำความสะอาด และกุ๊ก เป็นต้น นอกจากนี้ ในยุคแรกเริ่มของการจัดตั้งแคว้นอ้ายลาวนั้น ทหารส่วนใหญ่ก็ยังเป็นชาวเวียดนามโดยได้มีการเกณฑ์ชาวลาวเข้ามาในกองทัพมากยิ่งขึ้นในภายหลัง (ฟอกซ์, 2558, น. 53) ในการนี้ รัฐบาลอาณานิคมได้จัดส่งทหารและข้าราชการชาวเวียดนามจำนวนหลายพันคนเข้าไปประจำตามแนวชายแดนฝั่งตะวันตกและแนวชายแดนตอนบนเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่แคว้นอ้ายลาวและแคว้นตั้งเคียงซึ่งตั้งอยู่ประชิดกับอาณาจักรสยามและจีน นอกจากนี้ ชายฉกรรจ์ชาวเวียดนามบางส่วนยังถูกส่งข้ามแดนไปยังนครพนม กรุงเทพฯ และสิงคโปร์ในฐานะลูกเรือ หรือเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ให้แก่หน่วยสืบราชการลับของอินโดจีน (Sûreté indochinoise) (Goscha, 2012, pp.28-32)

สำหรับชนชั้นแรงงาน กิจการเหมืองแร่ที่เฟื่องฟูในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 ก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้กรรมกรชาวเวียดนามกว่า 2,000 คนได้หลั่งไหลเข้ามาทำงานที่เหมืองแร่ในเมืองท่าแขกมากยิ่งขึ้น (ฟอกซ์, 2558, น. 86) ในปี ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) ฝรั่งเศสได้เริ่มแสวงหาผลกำไรจากกิจการเหมืองแร่ดีบุกที่บ้านโพนตี้ว - ป่อแห่งที่ตั้งอยู่บริเวณเมืองท่าแขก วิธีการขุดค้นแบบดั้งเดิมจึงได้มีการนำแรงงานชาวเวียดนามเข้ามาทำงานในเหมืองแร่ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก เหมืองแร่โพนตี้วอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของสมาคมวิจัยและขุดค้นแร่ธาตุฝรั่งเศสตะวันออก (Hội Nghiên cứu và khai phá khoáng chất ở Đông Pháp) ในขณะที่เหมืองแร่ป่อแห่งอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของบริษัทขุดค้นแร่ธาตุตะวันออกไกล (Công ty khai khẩn mỏ thiếc ở Viễn đông) ความก้าวหน้าของกิจการเหมืองแร่ดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างเมืองท่าแขกไปสู่ระบบกระเช้าลอยฟ้าที่บ้านนาเพ้า (Thakhek-Téléferique) และเส้นทางรถไฟในแคว้นอันนัม รวมถึงเส้นทางหมายเลข 9 ที่เชื่อมโยงระหว่างสะพานเซต - ดงห้า (Cuộc kinh lý của ông Marty, 1935, p.1)

จากการเก็บข้อมูลในพื้นที่นครพนมพบว่า เกือบว่านครพนมบางคนซึ่งในปัจจุบันอายุ 90 ปีได้ให้ข้อมูลว่า

...ครอบครัวของคุณได้เดินทางมาจากเวียดนามเพื่อเข้ามาทำงานในเมืองแร่บ่อ
แห่งก่อนที่จะอพยพมายังเมืองไทยในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489)

(ปาสิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2560)

การที่เมืองแร่โพนตีว-บ่อแห่งกลายเป็นชุมชนชาวเวียดนามขนาดใหญ่ขึ้นได้ส่งผลให้กิจกรรมหรือความเป็นไปต่าง ๆ ภายในเมืองแร่แห่งนี้ได้ถูกนำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามอยู่เป็นประจำ เช่น กรณีการขาดแคลนข้าวสารในช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2478) จนต้องมีการเจรจาซื้อข้าวสารจากพ่อค้าในเมืองนครพนมจำนวน 20 ตัน/สัปดาห์ (Gao cao giá, 1936, p.3) กรณีแรงงานในเมืองแร่ได้รวมตัวประท้วงเพื่อเรียกร้องให้ผู้บริหารกิจการเหมืองแร่ขึ้นเงินเดือน ลดเวลาทำงาน สร้างบ้านพักให้ถูกสุขลักษณะ และเรียกร้องการรักษาพยาบาลที่ถูกต้องตามหลักการแพทย์ (Công nhân ở mỏ Boneng làm reo, 1937, p.4) หรือ กรณีการเนรเทศผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งที่ได้เดินทางไปตรวจสอบเหตุความไม่สงบที่เกิดขึ้นในเมืองแร่โพนตีว-บ่อแห่งด้วยข้อกล่าวหาว่านำเสนอข่าวที่มีเนื้อหาเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองของฝรั่งเศสและเป็นผู้ฝึกฝฝายคอมมิวนิสต์ เป็นต้น (Một nhà báo bị trục xuất khỏi đất Lào, 1937, p.4)

ถึงแม้ว่าชาวเวียดนามจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาลาวในฐานะพื้นที่ส่วนหนึ่งของอินโดจีนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว อย่างไรก็ตาม การที่ชาวเวียดนามจำนวนมากได้เคลื่อนย้ายเข้าไปทำงานและอาศัยในลาวก็ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาแก่รัฐบาลอาณานิคมและรัฐบาลท้องถิ่นของลาวไม่น้อย ทั้งนี้ ชาวเวียดนามได้เพิ่มจำนวนขึ้นจาก 4,109 คน ในปี ค.ศ. 1911 (พ.ศ. 2454) เป็น 19,000 คน ในปี ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2474) และ 27,000 คนในปี ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) แม้ว่าจำนวนชาวเวียดนามจะเทียบเป็นอัตราส่วนเพียงร้อยละ 2.7 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในแคว้นอ้ายลาว ทว่าชาวเวียดนามเหล่านี้มักจะทำอาชีพกระจุกตัวอยู่ในหัวเมืองสำคัญ เช่น เวียงจันทน์ ท่าแขก สะหวันเขต ปากเซ และ เชียงขวาง (Halpern, 1961, p.19) ลักษณะดังกล่าวจึงนำไปสู่ปัญหาความสมดุทางด้านประชากรระหว่างชาวเวียดนามและประชากรเชื้อสายอื่น ๆ โดยเฉพาะในหัวเมืองสำคัญของแคว้นอ้ายลาว ในปี ค.ศ. 1937 (พ.ศ. 2480) พบว่ามีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในเมืองเวียงจันทน์เป็นจำนวนมากถึง 12,400 คน ในขณะที่มีชาวลาวเพียง 9,570 คนเท่านั้น

ลักษณะเดียวกันนั้นยังเกิดขึ้นตามหัวเมืองอื่น ๆ เช่น ท่าแขก และ สะหวันเขต มีหน้าซ้ำยังมีความรุนแรงมากกว่า (Goscha, 2012, p.101) นอกจากนี้ การลุกฮือของมวลชนชั้นล่างชาวเวียดนามในเหตุการณ์ "ไซเวียต – เห่งติง" (Nghê Tinh revolt) ภายใต้การขับเคลื่อนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 (Lockhart, & Duiker, 2006, p.254) ยังได้ส่งผลให้รัฐบาลท้องถิ่นของลาวเกิดความหวาดระแวงและต้องการควบคุมชาวเวียดนามอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น

ในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1930 รัฐบาลท้องถิ่นประจำแคว้นอ้ายลาวได้ผลักดันให้มีการประกาศใช้ข้อบังคับว่าด้วยการควบคุมชาวเวียดนามให้อยู่ภายใต้รูปแบบการปกครองแบบเดียวกัน

กับคนลาว นักวิชาการบางคนเสนอว่า รัฐบาลอาณานิคมพยายามดำเนินการแบ่งแยกชาวลาวและชาวเวียดนามออกจากกัน โดยรัฐได้พยายามจัดวางให้ชาวลาวอยู่ในสถานะที่ได้รับการเอื้ออำนวยมากกว่าเพื่อสนับสนุนนโยบาย "คนลาวเพื่อแผ่นดินลาว" (Laos for the Lao) (Ivarsson, 2008, p.111) แต่เดิมนั้นชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในลาวจะได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตโดยได้รับอนุญาติให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการปกครองตนเอง (Hội đồng kỳ mục) ที่มีตำแหน่งสูงสุดคือหัวหน้าชาวเวียดนาม (bang truông) คอยทำหน้าที่ปกครองชาวเวียดนามและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ชาวฝรั่งเศสโดยมีต้องอยู่ภายใต้การปกครองของคนลาวแต่อย่างใด สำหรับข้อบังคับใหม่ที่ประกาศใช้ในวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) นั้น ชาวเวียดนามจะถูกจำกัดสิทธิในการปกครองตนเองและจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของคนลาวมากยิ่งขึ้น โดยตำแหน่งหัวหน้าชาวเวียดนาม (bang truông) จะถูกแทนที่ด้วยตำแหน่งตาแสง (tasseng) ในขณะที่ผู้ปกครองระดับหมู่บ้านของชาวเวียดนาม (huong truông) จะถูกแทนที่ด้วยตำแหน่งนายบ้าน (nai ban) โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายเอกสารหรือที่เรียกว่ากรมการ (kromakane) และเจ้าหน้าที่ระดับเลขานุการที่เรียกว่าเสมียน (samien) คอยทำหน้าที่ช่วยเหลืองานด้านเอกสาร สำหรับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะถูกคัดเลือกโดยเจ้าเมือง (châu muông) ชาวลาวเพื่อเสนอไปยังเจ้าแขวงให้เป็นผู้ลงนามในคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ปกครองชาวเวียดนาม ยิ่งไปกว่านั้น เงินภาษีที่จัดเก็บจากชาวเวียดนามก็จะถูกรวบรวมให้แก่เจ้าเมืองแทนที่จะส่งไปยังสำนักงานการคลังโดยตรงดังเช่นในอดีต สภาพดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวเวียดนามในลาวจำนวนมาก โดยชาวเวียดนามส่วนใหญ่มองว่าการมอบอำนาจให้เจ้าเมืองชาวลาวเป็นผู้คัดเลือกบุคคลที่มาปกครองชาวเวียดนามนั้นหาได้มีความชอบธรรมแต่อย่างใด (Kiểu dân Nam ở Lào, 1935, p.1)

กระแสการคัดค้านและข้อถกเถียงว่าด้วยการให้ชาวเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของชาวลาวดำเนินไปอย่างเข้มข้นในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1935 -1937 (พ.ศ. 2478 - 2480) หนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามหลายฉบับได้กลายเป็นพื้นที่แสดงความคิดเห็นในเชิงโต้แย้งและคัดค้านข้อบังคับฉบับวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) ด้วยการอ้างอิงถึงคุณประการของชาวเวียดนามที่มีต่อการพัฒนาแคว้นอ้ายลาว ในอีกแง่หนึ่งก็ได้เผยให้เห็นถึงทัศนคติของคนเวียดนามที่มักจะมองว่าคนลาวเป็นชาติพันธุ์ที่อ่อนด้อยกว่าทั้งทางด้านสติปัญญาและความขยันขันแข็ง ต่อกรณีดังกล่าว ดังเวียยน (Đặng Xuyên) คอลัมนิสต์ประจำหนังสือพิมพ์ *Thanh Nghệ Tĩnh tân văn* (เทิงหงะตึงใหม่) สื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับความนิยมในแคว้นอันนัม ที่เผยแพร่ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) ได้เผยแพร่ทัศนะของตนที่ยืนยันว่าชาวเวียดนามนั้นเปรียบเสมือนแกนกลางที่สำคัญในการพัฒนาแคว้นอ้ายลาว ส่วนคนลาวนั้นเป็นชาติพันธุ์ที่ด้อยความสามารถจนเกินไป ข้อเขียนของเขาตอนหนึ่งระบุว่า

...เมื่อยุคแรกเริ่มที่ฝรั่งเศสเข้าไปในลาวเมื่อปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) นั้น ... ในขณะที่ชาวฝรั่งเศสยังคงเก็บ ๆ กิ่ง ๆ และแปลกที่แปลกทาง เมื่อเหลียวมองไปที่ชาวลาวก็ดูเหมือนว่าพวกเขาจะฉลาดน้อยเกินไปอย่างน่าประหลาดใจ ชาวเวียดนามในฐานะพลเมืองภายใต้บังคับมาก่อนจึงได้ลุกขึ้นมาทำหน้าที่คนกลาง จากแรกเริ่มที่ได้เข้ามาทำงานให้แก่หน่วยงานของรัฐแล้วจึงขยับขยายไปยังอาชีพอื่น ๆ เช่น พ่อค้า ช่าง กรรมกร และกระจายออกไปทั่วแคว้น ทำให้แคว้นอ้ายลาวซึ่งเมื่อก่อนยังคงเป็นพื้นที่ทุรกันดารได้รับการพัฒนาขึ้นหลายแห่ง

(Trên bước đường tiến hoá người Lào, 1935, p.1)

ในขณะเดียวกัน ชาวเวียดนามที่อาศัยในลาวผู้หนึ่งยังได้สะท้อนว่า การประกาศใช้ข้อบังคับให้ชาวเวียดนามอยู่ภายใต้การควบคุมของคนลาวนั้นเปรียบเสมือนการลดคุณค่าของชาวเวียดนามลง ทั้งยังมีได้ส่งผลดีต่อการปกครองแผ่นดินลาวแต่อย่างใด ถ้อยคำตอนหนึ่งระบุว่า “ในขณะที่ผู้คนยังคงกล่าวถึงเมืองลาวในฐานะดินแดนอันสุดแสนทุรกันดารนั้น รัฐบาลฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้ชาวเวียดนามเข้าไปในลาวเพื่อหักล้างทางพง สร้างถนนหนทาง สะพาน ค่ายทหาร และพัฒนาบ้านเมือง สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ฝีมือคนเวียดนามหรือ?” ยิ่งไปกว่านั้น ชาวเวียดนามผู้นี้ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงระดับความรู้ความสามารถของคนลาวเมื่อเทียบกับชาวเวียดนาม ถ้อยคำตอนหนึ่งระบุว่า “มันคงจะเป็นเรื่องดีไม่น้อยหากคนลาวจะมีความรู้ความสามารถมากกว่าคนเวียดนาม

แต่เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงแล้วพวกเขายังมองไม่เห็นว่าคุณลาวจะดีกว่าคนเวียดนามตรงไหน การให้ชาวเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของคุณลาวจึงเป็นสิ่งที่มิพึงกระทำ และยิ่งถือเป็นการเหยียดหยามอีกด้วย” (Kiểu dân Nam ở Lào, 1935, p.1) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) บุษวีรัตน์ (Bùi Huy Tín) บรรณาธิการประจำหนังสือพิมพ์ *Tràng An Báo* (หนังสือพิมพ์จางอาน) ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ที่เมืองเว้ได้แสดงความเห็นในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้ข้อบังคับฉบับ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) ไว้ว่า “คนอันนัมและคนลาวต่างก็เป็นพลเมืองภายใต้อารักขาของมหาชาติฝรั่งเศส (Đai Pháp) เช่นกัน เมื่อคนลาวที่อาศัยอยู่ในเวียดนามต้องอยู่ภายใต้กฎหมายฝรั่งเศส คนเวียดนามที่อยู่ในลาวก็ควรจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของฝรั่งเศสด้วยเช่นกัน เช่นนี้จึงจะถือว่ายุติธรรม” นอกจากนั้น เขายังได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับคนลาวว่า “คนลาวนั้นต่างกับคนเวียดนาม โดยเฉพาะเรื่องของความขยันขันแข็ง พวกเขาเป็นคนเฉยเมยจนมิอาจหาสิ่งใดมาเปรียบเทียบ พวกเขาจะไม่ทำงานที่ยากลำบาก และดูเหมือนว่าไม่มีความจำเป็นจะต้องทำอะไรเลยเพราะประชากรมีจำนวนน้อย ทั้งความต้องการกินใช้ก็มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น” ดังนั้น “ถ้าปราศจากคนอันนัม [เวียดนาม] แล้วผืนแผ่นดินไกลปืนเที่ยงแห่งนี้ก็คงไม่มีทางเจริญก้าวหน้าไปได้” (Vấn đề Việt kiều ở Lào, 1936, p.1)

ชาวเวียดนามบางคนยังได้ตั้งข้อสังเกตว่าการที่รัฐบาลท้องถิ่นประจำแคว้นอ้ายลาว ประกาศใช้ข้อบังคับฉบับวันที่ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) ยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองชาวลาว และตัวแทนผู้ปกครองชาวเวียดนามมีความหมางเมินต่อกันมากยิ่งขึ้น ดังกรณีจดหมายร้องเรียนที่ชาวเวียดนามอ้างว่า เจ้าเมืองเวียงจันทน์ได้เผยให้เห็นถึงท่าทีแห่งการดูแคลานาจเมื่อทำการแต่งตั้งพ่อค้าขายเนื้อที่มีประวัติต่างพร้อยขึ้นมาเป็นตัวแทนชาวเวียดนามประจำเมืองเวียงจันทน์แทนที่ตัวแทนคนเดิมที่ได้รับความนิยมเชื่อถือซึ่งได้ลาออกจากตำแหน่งเมื่อมีการประกาศใช้ข้อบังคับดังกล่าว (Lại vấn đề Việt kiều ở Lào, 1936, p.1) นอกจากนั้น กลิ่นอายของความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ระหว่างชาวเวียดนามและชาวลาวยังสามารถรับรู้ได้จากหนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามฉบับหนึ่งที่รายงานถึงความโกลาหลที่เกิดขึ้นระหว่างชาวลาวและชาวเวียดนามในการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยเบดีเยร์ (Coupe Bedier) รอบรองชนะเลิศระหว่างทีม Amusporta ตัวแทนของชาวเวียดนามกับทีม Police ตัวแทนของชาวลาว ระหว่างการแข่งขันได้เกิดการปะทะกันระหว่างผู้เล่นทั้งสองฝ่ายจนลุกลามไปเป็นเหตุจลาจลนอกสนาม ชาวเวียดนามรายหนึ่งได้ระบายความคับข้องใจที่ถูกหยามเกียรติโดยการตะโกนปลุกระดมว่า “ฆ่าแกวให้มันตายสุ” และการรุมทำร้ายชาวเวียดนาม บุคคลผู้นี้ยังได้ตั้งคำถามต่อไปว่าชาวเวียดนามใน

ลาวจะนั่งเฉยอยู่ได้อย่างไรเมื่อถูกคนลาวทำร้ายและกล่าววาจาประณามหมิ่นว่า “ฆ่าแก้วให้มันตาย” (Dành Coupe Bédier, 1936, pp.2-3)

นอกจากนั้นยังมีเหตุการณ์ที่ชาวชาวเวียดนามถูกผู้ใหญ่บ้านชาวลาวจับล่ามโซ่เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าขโมยเงินของเด็กชาวลาว กรณีดังกล่าวนำไปสู่การถกเถียงระหว่างตัวแทนชาวเวียดนามและผู้ใหญ่บ้านชาวลาวเกี่ยวกับความเหมาะสมในการที่ชาวลาวจับชาวเวียดนามล่ามโซ่เอาไว้โดยที่ยังมิได้มีการสืบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง ถ้อยคำตอนหนึ่งของตัวแทนชาวเวียดนามระบุว่า “ชาวอันนัม [เวียดนาม] นั้นอยู่ภายใต้กฎหมายของฝรั่งเศส ถ้าหากมีคดีความใด ๆ ก็จะต้องให้พวกฝรั่งเป็นผู้พิจารณา อีกทั้งยังมีตัวแทนฝ่ายปกครองชาวเวียดนามอีกด้วย ดังนั้นจึงขอเรียกร้องให้อย่ากระทำการใด ๆ ที่ลุแก่อำนาจเกินไป” (Lý trưởng lèo niết dân an nam, 1937, p.3) ทั้งสามกรณีหากมองผิวเผินอาจเป็นเพียงแค่เหตุรุนแรงที่เกิดจากการแข่งขันกีฬาหรือการกระทบกระทั่งระหว่างชาวลาวและชาวเวียดนามเท่านั้น แต่หากพิจารณาจากบริบทของสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวจะพบว่าการประกาศใช้ข้อบังคับ 31 พฤษภาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) อาจเป็นชนวนที่นำไปสู่ปัญหาความคับข้องใจระหว่างชาวเวียดนามและชาวลาวอย่างยากที่จะปฏิเสธ นอกจากนั้น ความคับข้องใจของชาวเวียดนามยังเพิ่มขึ้นจากกรณีการออกกฎหมายบังคับให้ชาวเวียดนามต้องเสียภาษีส่วนบุคคลให้แก่แคว้นอ้ายลาวในอัตรา 6 เปียช 60 เซ็น/ปี ควบคู่ไปกับการเสียภาษีให้แก่รัฐบาลในเวียดนาม (Về việc kiêu dân An Nam phải đóng thuế, 1935, pp.1-2) และการออกกฎหมายบังคับให้ชาวเวียดนามที่จะเดินทางไปยังหัวเมืองสำคัญของลาว เช่น เซโปน สะหวันเขต เซียงขวาง ปากเซ และท่าแขกจะต้องเข้ารับการตรวจโรค ณ สถานพยาบาลของลาวทุกครั้งที่ผ่านมา (Những người sang Lào, 1935, p.5)

นอกจากการแสดงความคิดเห็นในเชิงโต้แย้งนโยบายการให้คนลาวปกครองคนเวียดนามแล้ว ประชาคมชาวเวียดนามในลาวยังได้ร้องขอความช่วยเหลือไปยังรัฐบาลอาณานิคม รวมถึงจักรพรรดิปาวด้ายผ่านสื่อมวลชนของเวียดนามหลายฉบับ ต่อกรณีดังกล่าว หนังสือพิมพ์ *Trang An báo* (หนังสือพิมพ์จางอาน) ซึ่งอ้างว่าได้รับคำร้องเรียนจากชาวเวียดนามจำนวนมากจึงได้ออกมาเรียกร้องผ่านทบรณาดิการเพื่อกระตุ้นให้ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนทำการแทรกแซงรัฐบาลแคว้นอ้ายลาวให้ยกเลิกข้อบังคับดังกล่าว (Vấn đề Việt kiều ở Lào, 1936, p.1) นอกจากนั้น ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในเมืองเวียงจันทน์ผู้หนึ่งยังได้สะท้อนความคิดเห็นของตนในเชิงเหน็บแนมเจ้าเพชรราชในฐานะข้าราชการลาวระดับสูงที่สนับสนุนนโยบายให้คนลาวปกครองคนเวียดนามว่า “ถึงแม้ว่ากระทั่งพ่อครัวของตนก็ยังเป็นชาวเวียดนาม ทว่าท่านผู้ตรวจการด้านการเมืองของแคว้นอ้ายลาว (inspecteur des affaires) ผู้ไร้อคติก็ยังคงประกาศก้าวและยึดมั่นในแนวทางการขับไล่

ชาวอันนัม [ชาวเวียดนาม] ออกไปจากลาว" นอกจากนั้น หลุยส์ มาร์ตี (Louis Marty) ข้าหลวงใหญ่ประจำแคว้นอ้ายลาวซึ่งเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายการเมืองของอินโดจีนในช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และยังคงดำรงตำแหน่งกงสุลประจำจังหวัดสาติงห์ และเหงะอานซึ่งเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวของมวลชนฝ่ายซ้ายก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ยึดมั่นในแนวทางให้ชาวเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของคนลาว ด้วยเหตุนี้ ชาวเวียดนามในลาวจึงได้ร้องเรียนไปยังจูลส์ เบรเวีย (Jules Brévié) ผู้สำเร็จราชการแห่งอินโดจีนและองค์จักรพรรดิปาวดาัยให้ทำการช่วยเหลือเหล่าพลสภานิกของพระองค์ที่กำลังทำมาหากินและประสบเคราะห์กรรมอยู่ที่เมืองลาวเพื่อแสดงให้เห็นถึงพระราชอำนาจอันหาที่สุดมิได้ซึ่งได้แผ่ไพศาลข้ามป่าเขามาปกป้องคุ้มครองพลเมืองของพระองค์ถึงผืนแผ่นดินอ้ายลาว (Mong ơn Đức Bảo Đại, 1937, pp.1, 4)

นับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1930 เป็นต้นมา แม้ว่ารัฐบาลท้องถิ่นประจำแคว้นอ้ายลาวจะพยายามควบคุมคนเวียดนามให้อยู่ภายใต้การปกครองของคนลาวมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้สำเร็จราชการของอินโดจีนก็ยังมีท่าทีละล้าละลังในการสนับสนุนให้ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในลาวดังเช่นในอดีต (Quan Toản quyền tại kinh đô chánh trị xứ Lào, 1936, p.2) อย่างไรก็ดี ตามปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่อินโดจีนตอนบนก็ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การเคลื่อนย้ายประชากรภายในอินโดจีนยังคงดำเนินต่อไป ตัวเลขเชิงสถิติชี้ให้เห็นว่า ในปี ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) ประชากรในแคว้นอันนัมมีจำนวนสูงถึงประมาณ 5 ล้านคน แต่กลับมีพื้นที่เพียง 147,00 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น (Lại câu chuyện di dân, 1936, p.1) นอกจากนั้น สภาพที่ดินเพื่อการเกษตรก็ยังคงขาดความอุดมสมบูรณ์ และผลผลิตทางการเกษตรก็มีจำนวนไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในพื้นที่อันนัมตอนบน ยิ่งไปกว่านั้น อัตราการเกิดของประชากรก็ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยหากนับเฉพาะจังหวัดเหงะอานเพียงจังหวัดเดียวก็มีจำนวนประชากรมากถึงประมาณ 800,000 คน (Kính tặng bộ xã dân kinh tế, 1937, p.1) ในขณะที่แคว้นอ้ายลาวซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางถึง 236,800 ตารางกิโลเมตร แต่กลับมีประชากรอยู่เพียงประมาณ 1 ล้านคนเท่านั้น (Halpern, 1961, p.7) ทั้งนี้ แนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาประชากรหนาแน่นในพื้นที่แคว้นอันนัมก็คือการเคลื่อนย้ายพลเมืองไปยังโคชินไชนาและอ้ายลาว (Kính tặng bộ xã dân kinh tế, 1937, p.3) ซึ่งดำเนินไปพร้อม ๆ กับการอพยพของผู้คนอย่างเสรีจากพื้นที่อันนัมตอนบน เช่น เหงะอาน กวางบิ่ง กวางตรี และเถื่อเทียน ไปยังแคว้นอ้ายลาวเนื่องจากการพัฒนาของถนนหนทาง (Lại câu chuyện di dân, 1936, p.2)

เมื่อก้าวเข้าสู่คริสต์ทศวรรษ 1940 ชาวเวียดนามในลาวยังคงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1942 (พ.ศ. 2485) มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในลาวจำนวน 39,470 คน คิดเป็นร้อยละ 3.9 ของจำนวนประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) ที่มีชาวเวียดนามจำนวน

27,000 คน ในสัดส่วน 0.7 เท่า ในปีถัดมา สัดส่วนและจำนวนชาวเวียดนามยังคงเพิ่มขึ้นจนส่งผลให้ชาวเวียดนามกลายเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ใน 5 หัวเมืองสำคัญของลาว ได้แก่ ท่าแขก (ร้อยละ 85) สะหวันเขต (ร้อยละ 72) เขียวขวาง (ร้อยละ 72) ปากเซ (ร้อยละ 62) และ เวียงจันทน์ (ร้อยละ 53) ตามลำดับ จำนวนชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในเมืองเหล่านี้มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 28,900 คน ในขณะที่มีชาวลาว 12,460 คน และมีชาวจีนอยู่เพียง 3,650 คนเท่านั้น (Halpern, 1961, pp.19, 44) ในปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) ข้อมูลของอีริค ปีตรองโตนี (Eric Pietranton) เผยว่า มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในลาวจำนวนประมาณ 44,500 คน (Ivarsson, 2008, p.101)

ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1943 – 1945 (พ.ศ. 2486 - 2488) ชาวเวียดนามยังคงอพยพเข้าสู่ลาวเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากภาวะทุพภิกขภัย (nan dói) ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 32 หัวเมืองในแคว้นตั้งเกียและอันนัม สาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาจากการที่กองทัพญี่ปุ่นที่เข้ายึดอินโดจีนได้บังคับให้ชาวเวียดนามงดเว้นการปลูกข้าวโดยให้หันไปปลูกปอเพื่อนำผลผลิตไปใช้ในกิจการทหาร กอปรกับปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1940 ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารอย่างหนักอันเป็นเหตุให้มีชาวเวียดนามจำนวนประมาณ 2 ล้านคนได้ล้มตายลง ในช่วงเวลาดังกล่าว ชาวเวียดนามจากแคว้นตั้งเกียและอันนัมจำนวนหนึ่งจึงได้ลี้ภัยความอดอยากเข้ามาอาศัยอยู่ในแคว้นอ้ายลาวมากยิ่งขึ้น (Van Tao, & Motoo, 2005, p.20) ทั้งนี้ คุณตาเตรินวันนวย เกียวปาวนครพนมผู้หนึ่งซึ่งเคยอาศัยอยู่ที่เมืองท่าแขกได้ให้ข้อมูลว่า ในปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) ท่านได้พบเห็นชาวเวียดนามจำนวนมากที่หนีตายจากภัยอดอยากเข้ามาอาศัยที่เมืองท่าแขก ครอบครัวของท่านได้ให้การช่วยเหลือโดยการจัดหาข้าวปลาอาหารและเสื้อผ้าจำนวนหนึ่งให้แก่ชาวเวียดนามเหล่านี้ (ศุภย์อินโดจีน, 2546, น. 28)

นอกจากการกลายเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ในหัวเมืองสำคัญของลาว ชาวเวียดนามส่วนหนึ่งยังได้อพยพข้ามฝั่งโขงเข้าไปทำมาหากินและตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ภาคอีสานของสยามมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 การที่สยามได้ลงนามในสนธิสัญญากรุงเทพฯ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) อันสืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 (ค.ศ. 1893) นอกจากจะต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสแล้ว สยามยังต้องยินยอมให้ชาวเวียดนาม ลาว และ กัมพูชาในฐานะคนในบังคับของฝรั่งเศส (sujet francais) สามารถเดินทางเข้ามาค้าขายในเมืองไทยได้อย่างเสรีภายในพื้นที่ 25 กิโลเมตรนับจากแนวชายแดนไทย – อินโดจีน นอกจากนี้ สยามยังต้องอนุญาตให้ผู้ที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของฝรั่งเศสสามารถเข้าไปทำงานหรือพักอาศัยในสยามได้แต่มีเงื่อนไขเพียงแค่ว่าต้องจ่ายภาษีให้แก่รัฐในอัตรา 4 บาท/ปี สิทธิดังกล่าวผนวกกับความต้องการแรงงานก่อสร้างในพื้นที่ภาคอีสานที่เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1910 ได้ส่งผลให้

ชาวเวียดนามในลาวอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาทำงานและอาศัยในพื้นที่ภาคอีสานของสยามอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในเมืองไทยจำนวนประมาณ 20,000 – 30,000 คน (Goscha, 1999, p.22) ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ภาคอีสานในช่วงนี้ส่วนใหญ่จะตั้งหลักแหล่งและทำมาหากินอยู่ในแถบพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขงที่มีพรมแดนติดกับลาว เช่น มุกดาหาร ธาตุนม นครพนม และหนองคาย ก่อนที่จะเคลื่อนย้ายไปทำมาหากินในพื้นที่อื่น ๆ เช่น อุดรธานี อุบลราชธานี กาฬสินธุ์ หรือขอนแก่น ฯลฯ

สรุป

นโยบายการเคลื่อนย้ายชาวเวียดนามเข้าไปในลาวในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 สืบเนื่องไปจนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองได้ส่งผลให้พื้นที่ชุมชนสองฝั่งแม่น้ำโขงตอนกลางกลายเป็นพื้นที่ซึ่งมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวเวียดนามเหล่านี้บางส่วนได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาอาศัยอยู่ในหัวเมืองต่าง ๆ ของสยามที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขง ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง และเมื่อฝรั่งเศสกลับเข้ามาสถาปนาอำนาจเหนือพื้นที่อินโดจีนอีกครั้งได้ส่งผลให้ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในลาวต้องอพยพข้ามฝั่งโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ภาคอีสานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครพนมดังที่จะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

ชุมชนเกี่ยวป่าวนครพนมภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

กล่าวได้ว่า ปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เป็นช่วงเวลาที่มียุทธศาสตร์สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สำหรับประเทศเวียดนาม ช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นการรุดมาขึ้นปิดฉากของระบอบกษัตริย์นิยมซึ่งได้เถลิงอำนาจอยู่เหนือมหาชนบัลลังก์มกักรมาเป็นระยะเวลายาวนานนับพันปี อีกทั้งยังเป็นหมุดหมายแห่งการหยุดชะงักชั่วคราวของระบอบอาณานิคมภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสที่ดำเนินมากกว่า 8 ทศวรรษ และยังถือเป็นการปลดปล่อยเวียดนามออกจากพันธนาการของกองทัพญี่ปุ่นที่เข้ามาสถาปนาอำนาจทับซ้อนลงไปบนโชติภพของพวกจักรวรรดินิยมตะวันตกนับตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา (Marr, 1995, p.1)

สำหรับผืนแผ่นดินทางด้านทิศตะวันตกของอินโดจีนนั้นก็มิใช่สภาพไม่แตกต่างจากเวียดนามมากนักเมื่อกองทัพญี่ปุ่นได้บังคับให้เจ้าเหนือหัวมหาชีวิตประกาศเอกราชจากระบอบอาณานิคมของฝรั่งเศสในวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ก่อนที่ความไฝฝืนในการสร้างวงไพบุรณ์แห่งมหาเอเซียบูรพาจะพังพินาศลงเมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนต่อกองกำลังของฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ 15 สิงหาคมปีเดียวกัน แม้ว่าระบอบกษัตริย์นิยมที่มีรากเหง้าอันยาวนานจะยังคงดำรงอยู่ต่อไปแต่เจ้ามหาชีวิตก็ได้ถูกรื้อถอนพระราชอำนาจลงเป็นเพียงหุ่นเชิดภายใต้การชี้นำของฝรั่งเศสในเดือนสิงหาคมปีถัดมา (ฟอกซ์, 2558, น. 98, 122)

สำหรับในเมืองไทยนั้น การยอมจำนนของญี่ปุ่นได้ส่งผลให้อำนาจนำทางการเมืองของระบอบเผด็จการทหารภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ถูกผ่องถ่ายไปสู่กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์และบรรดาผู้ร่วมอุดมการณ์ในขบวนการเสรีไทย ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นอย่างสูงในฐานะวีรบุรุษของชาติภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ยิ่งไปกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลยังแต่งตั้งให้นายปรีดี พนมยงค์ดำรงตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโสอีกด้วย (Kasian Tejapira, 2001, p.56)

อย่างไรก็ตาม ภาวะว่างเว้นจากอำนาจปกครองของต่างชาติทั้งในเวียดนามและลาวต่างก็ดำเนินไปในระยะเวลาสั้น ๆ ก่อนที่กองบัญชาการเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Command) ในฐานะกองกำลังทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรจะช่วยเหลือฝรั่งเศสให้กลับเข้ามาสถาปนาอำนาจเหนือพื้นที่อินโดจีนอีกครั้ง (ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2560, น.123) ทั้งนี้ บริบททางการเมืองทั้งในเวียดนาม ลาว และไทยดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นยังได้ส่งผลกระทบทั้งโดยตรงและ

ทางอ้อมต่อการอพยพของเกี้ยวบัวกลุ่มใหม่ที่เรียกว่า "ชาวเวียดนามอพยพ" หรือ "ญวนอพยพ" เข้าสู่พื้นที่ภาคอีสานของไทย โดยเฉพาะจังหวัดนครพนมในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

บริบททางการเมืองสองฝั่งโขงภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ท่ามกลางความผันผวนของการเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาคดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นยังได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการเมืองในอินโดจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้จัดการประชุมที่เตินจ่าว (Tân Trào) ฐานที่มั่นของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในเขตภาคเหนือของเวียดนาม (Goscha, 1999, p.142) ในการประชุมครั้งนี้ องค์การพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่เคลื่อนไหวในเมืองไทยและลาวได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมด้วยจำนวน 2 คน แม้ว่าจะเดินทางไปถึงเวียดนามเมื่อการประชุมสิ้นสุดลงแล้ว แต่พวกเขาก็ยังมีโอกาสได้รับฟังแนวทางการเคลื่อนไหวจากคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการเคลื่อนไหวในไทยและลาว (Lê Quốc Sán, 1989, p.23) ในอีกสามวันถัดมา โฮจิมินห์ในฐานะประธานในที่ประชุมได้ประกาศว่า ขบวนการเวียดนามห์จะต้องเป็นแกนนำในการยึดอำนาจและจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว รวมถึงการเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรก่อนที่กองกำลังของอังกฤษและกองทหารก็กมินตั้งจะเข้ามาปลดอาวุธพวกญี่ปุ่น ภายในระยะเวลาประมาณ 1 สัปดาห์หลังจากนั้น กลุ่มการเมืองที่ฝึกฝฝฝ่ายเวียดนามห์ก็สามารถกระชับอำนาจเหนือพื้นที่ส่วนใหญ่ของแคว้นตั้งเกี้ยวและอันนัมเอาไว้ได้ จากนั้น ในวันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) จักรพรรดิบัวด้ายก็ได้สละราชสมบัติและยื่นดาบอาญาสิทธิ์ประจำพระองค์ให้แก่ตัวแทนฝ่ายเวียดนามห์ก่อนที่โฮจิมินห์จะประกาศเอกราชและจัดตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (Democratic Republic of Vietnam) ในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) กระนั้น ไซว่าฝ่ายเวียดนามห์จะสามารถกุมอำนาจเอาไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ พวกเขาจะต้องประนีประนอมกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ซึ่งประกอบด้วย พรรคชาตินิยมเวียดนาม (Vietnamese Nationalist Party) และ กลุ่มพันธมิตรเวียดนามปฏิวัติ (Vietnamese Revolutionary Alliance) (Goscha, 1999, p.143)

นอกจากการช่วงชิงอำนาจของกลุ่มการเมืองภายในประเทศแล้ว อุปสรรคที่สำคัญยิ่งกว่าสำหรับการได้มาซึ่งเอกราชในอินโดจีนก็คือความพยายามในการหวนคืนสู่อำนาจของฝรั่งเศสโดยมีกองทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรคอยให้การช่วยเหลือ ภายหลังจากการประกาศเอกราชในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและขบวนการเวียดนามห์จะต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับ กองกำลังก็กมินตั้งที่ได้รับมอบหมายให้เข้ามาปลดอาวุธพวกญี่ปุ่น

ในพื้นที่เหนือเส้นขนานที่ 16 และกองกำลังอังกฤษที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เดียวกันในพื้นที่ใต้เส้นขนานที่ 16 ในขณะที่กองกำลังจีนคณะชาติต้องการประวิงเวลามีให้กองกำลังฝรั่งเศสกลับคืนสู่อำนาจในอินโดจีนได้โดยทันทีเนื่องจากพวกเขายังคงผลิตเพลิงกับการตักตวงผลประโยชน์ทางการค้าและการปล้นสะดมในพื้นที่ตั้งเกี่ยวและอันนัม ดังนั้น รัฐบาลชั่วคราวภายใต้การนำของโฮจิมินห์จึงยังคงรักษาฐานอำนาจในพื้นที่เหนือเส้นขนานที่ 16 เอาไว้ได้จนถึงช่วงปลายปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ทางตอนใต้ของเส้นขนานที่ 16 กลับแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อกองทัพอังกฤษได้เปิดโอกาสให้กองกำลังฝรั่งเศสกลับเข้ามาคุมอำนาจในพื้นที่ตอนใต้ของอินโดจีนได้อย่างรวดเร็ว (Goscha, 1999, p.144)

ความตึงเครียดได้เพิ่มทวีมากยิ่งขึ้นเมื่อการประชุมระหว่างรัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามและฝรั่งเศสที่พระราชวังฟงเต็นโบล (Fontainebleau conference) ในช่วงฤดูร้อนปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ประสบความล้มเหลว อย่างไรก็ตาม โฮจิมินห์ในฐานะตัวแทนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามได้พยายามกู้ศักดิ์ศรีให้แก่ฝ่ายของตนด้วยการลงนามในข้อตกลงชั่วคราวกับตัวแทนของฝรั่งเศสภายใต้หลักการที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์อ้างว่า "ยอมเสมอเพื่อรุกคืบ" (hoà để tiến) (Lockhart, & Duiker, 2006, p.135) สัญญาแห่งความแตกหักเด่นชัดมากยิ่งขึ้นเมื่อกองกำลังของฝรั่งเศสได้ข้ามเส้นขนานที่ 16 เพื่อเข้าไปควบคุมท่าเรือไฮฟองจนเกิดความขัดแย้งและลุกลามไปเป็นการโจมตีด้วยเรือปืนซึ่งส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 6,000 คน เหตุดังกล่าวเปรียบเสมือนฟางเส้นสุดท้ายที่ส่งผลให้ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) โฮจิมินห์ได้ลุกขึ้นมาประกาศปลุกกระดมชาวเวียดนามให้ลุกขึ้นมาจับอาวุธเพื่อทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศส (Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến) โดยถ้อยคำตอนหนึ่งระบุว่า "พวกเรายินยอมที่จะสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างแต่จะไม่ยินยอมสิ้นชาติอีกต่อไป" จากนั้น ฝรั่งเศสได้ใช้กำลังทหารเข้ายึดครองพื้นที่เมืองส่วนใหญ่ของเวียดนาม แต่ก็ต้องประสบปัญหาความยากลำบากในการควบคุมพื้นที่ชนบทและเขตป่าเขาซึ่งเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์ (Marr, 1995, p.548)

ทางด้านสถานการณ์ในลาวภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์และพิกัดที่ตั้งที่จึงส่งผลให้ลาวมีความสำคัญในฐานะพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางด้านตะวันตกของอินโดจีนที่อาจถูกฝรั่งเศสใช้เป็นช่องทางในการส่งกำลังทหารกลับเข้ามาสถาปนาอำนาจเหนืออินโดจีนอีกครั้ง อีกทั้งบริเวณดังกล่าวยังเป็นแนวพรมแดนที่ติดต่อกับประเทศไทย โดยฝ่ายเสรีไทยที่กุมอำนาจในรัฐบาลขณะนั้นมีท่าทีสนับสนุนการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของมวลชนฝ่ายซ้ายในอินโดจีน สถานการณ์ในลาวภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองก็มีสภาพไม่ต่างจากเวียดนามมากนัก

เมื่อกองกำลังอังกฤษได้ช่วยเหลือให้ฝรั่งเศสกลับเข้าไปยึดครองพื้นที่ตอนใต้ของเส้นขนานที่ 16 ซึ่งแม้จะเป็นเพียงพื้นที่ส่วนน้อยแต่กลับเป็นที่ตั้งของสนามบินที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการยึดครองลาว สำหรับพื้นที่เหนือเส้นขนานที่ 16 นั้นกลับมีบริบทที่แตกต่างออกไป เนื่องจากกำลังตกอยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายก๊กมินตั๋งที่ได้ส่งกองพลที่ 93 จำนวนประมาณ 20,000 นาย เข้ามาปลดอาวุธของพวกญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่ากองกำลังจีนคณะชาติจะให้ความสนใจในการแสวงหาผลกำไรจากการค้าฝิ่นในพื้นที่ลาวตอนบนที่มีอาณาเขตติดต่อกับจีนตอนใต้มากกว่าการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย (Goscha, 1999, p.145)

เกี่ยวกับวาทกรรมซึ่งเคยอาศัยอยู่ในลาวในช่วงปลายปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ได้ให้ข้อมูลว่า

...พวกกองกำลังก๊กมินตั๋งอ้างว่าเข้ามาปลดอาวุธพวกญี่ปุ่น แต่ในความเป็นจริงพวกเขามีสภาพไม่ต่างจากพวกทหารที่อดอยากและหิวโซ และดูเหมือนพวกซี้ยามากกว่าจะเป็นทหาร

(องหังอก, ผู้ให้สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2562)

ความทรงจำของเกี้ยวปาวดังกล่าวยังสอดคล้องกับข้อเสนอของนักวิชาการบางคนที่จะระบุว่า หน้าที่ของทหารชาวจีนนั้นคือการปลดอาวุธกองทัพญี่ปุ่น แต่โดยความจริงพวกเขาเข้ามายึดครองลาวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปล้นสะดมและแย่งชิงผลประโยชน์เท่านั้น (ฟอกซ์, , 2558, น. 116) อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ของกองกำลังจีนคณะชาติในลาวนั้นได้ช่วยประวิงเวลามีให้กองกำลังฝรั่งเศสกลับคืนสู่อำนาจเหนือพื้นที่เหนือเส้นขนานที่ 16 ได้โดยทันที อีกทั้งก็ยังได้เอื้ออำนวยให้ขบวนการเวียดมินห์สามารถเสริมกำลังทหารของตนเข้าไปในลาวเพื่อเตรียมการต่อต้านฝรั่งเศสได้อย่างเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้ฝ่ายเวียดมินห์ได้เสริมสร้างความร่วมมือกับกองกำลังของลาวที่มีอุดมการณ์ในการต่อต้านฝรั่งเศส รวมถึงการแทรกซึมเข้าไปในชุมชนชาวเวียดนามในลาวเพื่อจัดตั้ง ควบคุม และขับเคลื่อนมวลชนเกี้ยวปาวตลอดพื้นที่ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขงให้กลายเป็นฐานมวลชนของตนได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น (Goscha, 1999, p.146)

สำหรับนโยบายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มีต่อลาวภายหลังจากการประกาศเอกราชจากญี่ปุ่นนั้น ท่าทีสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามภายใต้การนำของโฮจิมินห์ก็คือความประสงค์ที่จะขับเคลื่อนมวลชนเกี้ยวปาวในลาวและไทยให้กลายเป็นแนวร่วมในการปกป้องแนวพรมแดนทางด้านทิศตะวันตกของพื้นที่อินโดจีนตอนบน

ในระยะเวลาดังกล่าว ชาวเวียดนามในลาวจำนวนกว่า 30,000 คนถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในหัวเมืองสำคัญของลาว เช่น สะหวันเขต ท่าแขก ปากซัน และเวียงจันทน์ ภายหลังจากญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ขบวนการเวียดนามก็ได้แทรกซึมเข้าไปในชุมชนเกี่ยวป่าในลาวอย่างเข้มข้นและเอิกเกริกมากยิ่งขึ้น (Goscha, 1999, p.146) อีกทั้งการประกาศเอกราชของฝ่ายเวียดนามก็ยังสามารถสร้างความฮึกเหิม และเป็นแรงใจให้แก่ชุมชนชาวเวียดนามในลาวได้เกิดสำนึกของความเป็นชาติในรูปแบบใหม่ และเป็นพลังใจในการปกป้องชาติจากการคุกคามของฝรั่งเศส (ฟอกซ์, 2558, น. 114) ในช่วงปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนยังได้มอบหมายให้สหಾಯเจินดึกหวิง (Trần Đức Vinh) ซึ่งเคยเคลื่อนไหวในเมืองไทยในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1930 ให้เข้ามาควบคุมการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามในลาวในฐานะผู้แทนพิเศษของฝ่ายเวียดนามในลาว ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ขบวนการเวียดนามยังได้ประกาศแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ฐานมวลชนเกี่ยวป่าของตนทั้งในลาวและไทย ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญ ได้แก่ 1) เรียกร้องให้เกี่ยวป่าในไทยและลาว ผสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นเพื่อต่อต้านการกลับมาของฝรั่งเศส 2) ให้สมาคมเหยียดเกี่ยวป่าทำการศึกษาการปกป้องผลประโยชน์ของชาวเวียดนามในลาว และ 3) ให้ชาวเวียดนามช่วยเหลือภารกิจการเคลื่อนไหวเพื่อเอกราชของชาวลาว (Goscha, 1999, pp.146-147)

กล่าวได้ว่า มวลชนเกี่ยวป่าที่อาศัยอยู่ในหัวเมืองชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงของไทยนั้นถือเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและขบวนการเวียดนามได้เข้าไปเคลื่อนไหวและจัดตั้งองค์กรชาตินิยมเพื่อให้เป็นธงนำในการขับเคลือนภารกิจการปฏิวัติในอินโดจีนมาตั้งแต่ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง เอกสารของคณะกรรมการกลางแห่งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ระบุว่า นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1938 (พ.ศ. 2481) เป็นต้นมา การขับเคลือนมวลชนเกี่ยวป่าในเมืองไทยได้ปรับเปลี่ยนทิศทางไปเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนพันธกิจการปฏิวัติในอินโดจีนเป็นหลัก

นอกจากนั้น บริบททางด้านการเมืองในประเทศไทยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) ยังได้เอื้ออำนวยให้แก่การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี่ยวป่าในเมืองไทยมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในขณะที่กระแสความไม่พอใจต่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามซึ่งมีความใกล้ชิดกับญี่ปุ่นได้กลายเป็นปัจจัยที่บั่นทอนความนิยมและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเผด็จทหารให้อ่อนแรงลงไปทุกที ในทิศทางตรงกันข้าม การเคลื่อนไหวของขบวนการเสรีไทยซึ่งมีท่าทีที่เป็นมิตรกับขบวนการชาตินิยมในประเทศเพื่อนบ้านนับวันจะได้รับความนิยมและการสนับสนุนจากชาวไทยมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าว นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1944

(พ.ศ. 2487) เป็นต้นมา กระแสธารหลักของการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมภายในชุมชนเกี่ยวป่าในเมืองไทยจึงได้ถูกจัดตั้งให้อยู่ภายใต้การขับเคื้อนของสมาคมเหวียดเกี่ยวกู่ชาติ (Hội Việt kiều Cứu quốc) ภายใต้การชี้นำของขบวนการเหวียดมินห์ซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับแกนนำของขบวนการเสรีไทย

นอกจากนั้น ข้าราชการและนักการเมืองท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับขบวนการเสรีไทยก็ยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ซึ่งมีชาวเหวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น นครพนม สกลนคร อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี ฯลฯ ในช่วงเทศกาลตรุษญวนปี ค.ศ. 1945

(พ.ศ. 2488) แกนนำสมาคมเหวียดเกี่ยวกู่ชาติที่เคลื่อนไหวในแถบชุมชนสองฝั่งโขงได้จัดการประชุมครั้งสำคัญขึ้นที่นครพนม โดยที่ประชุมได้กำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวที่สำคัญ เช่น การรณรงค์ให้เกี่ยวป่าทั้งในไทยและลาวสนับสนุนขบวนการกู่ชาติในอินโดจีน และการเตรียมความพร้อมเพื่อจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธต่อต้านฝรั่งเศส กล่าวได้ว่า พื้นที่ชุมชนสองฝั่งโขงได้ถูกเชื่อมโยงให้กลายเป็นเขตงานข้ามพรมแดนระหว่างไทย – ลาว เช่น หนองคาย – เวียงจันทน์ สกลนคร - นครพนม – ท่าแขก และ อุบลราชธานี – มุกดาหาร – สะหวันเขต โดยสมาชิกในสมาคมเหวียดเกี่ยวกู่ชาติจากฝั่งไทยหลายคนยังได้ถูกส่งเข้าไปเคลื่อนไหวในชุมชนเกี่ยวป่าในลาวอย่างคึกคักมากยิ่งขึ้น (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.37-41) ทั้งนี้ ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ประธานโฮจิมินห์ยังได้ส่งสารอวยพรเนื่องในเทศกาลตรุษญวน โดยมีเนื้อหาบางส่วนที่เน้นย้ำให้เกี่ยวป่าไทย – ลาวมีส่วนร่วมสนับสนุนในการรักษาไว้ซึ่งเอกราชของลาวอีกด้วย (Bức thư của Hồ Chủ tịch, 1946, p.1)

ภายใต้บริบทดังกล่าว กองกำลังติดอาวุธของเกี่ยวป่าไทย – ลาวยังได้ถูกจัดตั้งขึ้นในพื้นที่สองฝั่งโขงภายใต้นามเรียกขานว่ากองกำลังเหวียดนามเอกราช (Việt Nam Độc lập quân) โดยมีฐานที่มั่นตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของฝ่ายเสรีไทยในพื้นที่อำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร โดยมี สหายเหงียนเจิ่น (Nguyễn Chấn) สหายเหงียนวันลิ่ง (Nguyễn Văn Long) และ สหายหวู่หวิงบิ่ง (Vũ Hữu Bình) ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบัญชาการ กองกำลังดังกล่าวได้รับความช่วยเหลือจากเกี่ยวป่าและประชาชนชาวไทยทั้งทางด้านเสบียงอาหาร การข่าว และการจัดซื้ออาวุธ อาทิ ปืนมาอุสเกตตัน (mousqueton) จำนวน 7 กระบอก อีกทั้งยังสามารถสืบหาและซุกซ่อนอาวุธที่ฝรั่งเศสซุกซ่อนเอาไว้ในอุโมงค์ลับแห่งหนึ่งที่เวียงจันทน์ และยังได้รับการสนับสนุนทางด้านอาวุธจากฝ่ายเสรีไทยจำนวนหนึ่ง เช่น ปืนยาวคาร์บิน ปืนยาวทอมป์สัน หรือปืนสั้นรูโล (rouleau) เป็นต้น

ภายหลังจากการประชุมตัวแทนสมาชิกสมาคมเหวียดเกี่ยวกู่ชาติซึ่งจัดขึ้นที่นครพนมในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ที่ประชุมได้มีมติให้แกนนำและกำลังพลในกองกำลัง

เวียดนามเอกราชได้กระจายกำลังพลออกไปปฏิบัติการเพื่อจัดตั้งกองกำลังป้องกันตนเองและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของอินโดจีนไม่ว่าจะเป็น เวียงจันทน์ ท่าแขก สหวันเขต และ พระตะบอง ฯลฯ ภายหลังจากนั้น เมื่อญี่ปุ่นได้ประกาศยอมจำนนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) กองกำลังของเกี้ยวบ่าวไทย - ลาว จึงได้รับการเปลี่ยนชื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ว่า “กองกำลังปลดปล่อยของชาวเหวียดเกี้ยว” (Việt kiều Giải phóng quân) (Lê Quốc Sản, 1989, pp.18-25) ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 กองกำลังของชาวเวียดนามยังได้มีส่วนร่วมในการควบคุมหัวเมืองสำคัญต่าง ๆ เช่น ที่เมืองท่าแขกมีกำลังพลประมาณ 1,000 คน สำหรับที่สหวันเขตก็ได้มีการเสริมกำลังชาวเวียดนามเข้ามาตามเส้นทางหมายเลข 9 และ ที่เวียงจันทน์นั้นก็ยังมีกองกำลังติดอาวุธชาวเวียดนามจำนวนประมาณ 1,600 คน และกองกำลังป้องกันตนเอง (tự vệ) อีกประมาณ 2,000 คน (Goscha, 1999, p.147)

นอกเหนือจากการขับเคลื่อนมวลชนเกี้ยวบ่าวในพื้นที่สองฝั่งโขงเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับกองกำลังของฝรั่งเศสดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการชาตินิยมเวียดนาม และชนชั้นนำลาวที่มีแนวคิดต่อต้านลัทธิอาณานิคมก็ยังได้ปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดในช่วงเวลาดังกล่าว บุคคลสำคัญของลาวที่ได้รับการทาบทามจากฝ่ายเวียดนามให้เป็นแกนนำในการต่อต้านฝรั่งเศสก็คือเจ้าสุภานุวงศ์ ซึ่งนอกจากจะสืบสายโลหิตมาจากชนชั้นนำในราชบัลลังก์ของเจ้ามหาชีวิตแล้ว พระองค์ยังเป็นปัญญาชนลาวที่ได้รับการศึกษาจากเวียดนามก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาทางด้านวิศวกรรมโยธาด้านการก่อสร้างถนนและสะพานจากฝรั่งเศส ภายหลังจากสำเร็จการศึกษา เจ้าสุภานุวงศ์ยังคงใช้ชีวิตและทำงานในตำแหน่งวิศวกรที่เมืองวิง ก่อนที่จะได้การทาบทามจากโฮจิมินห์ให้เป็นหนึ่งในแกนนำในการจัดตั้งกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสบนผืนแผ่นดินลาว จากนั้น เจ้าสุภานุวงศ์ได้เดินทางกลับเข้าสู่ลาวในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488)

ถึงแม้ว่าจะถูกจับจ้องจากชนชั้นนำลาวด้วยความหวาดระแวงเนื่องจากเจ้าสุภานุวงศ์อาศัยอยู่นอกประเทศเป็นระยะเวลายาวนานถึง 16 ปี อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากขบวนการเวียดนามซึ่งเป็นกองกำลังของชาวต่างชาติที่ยึดมั่นในแนวทางคอมมิวนิสต์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เจ้าสุภานุวงศ์ก็สามารถเจรจากับฟ้าวุ่นชนะนิกร นักการเมืองลาวที่มีความใกล้ชิดกับฝ่ายเสรีไทยเพื่อจัดตั้งกองกำลังปลดปล่อยและป้องกันลาว (Army for the Liberation and Defence of Laos) ได้สำเร็จภายหลังจากการประชุมที่เมืองท่าแขก นอกจากนี้ เจ้าสุภานุวงศ์ยังสามารถประณีประนอมและสร้างความร่วมมือกับเจ้า

เพชรราชเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเอกราชของชาวลาว (Laotian Independence Committee) ได้สำเร็จในระยะเวลาเดียวกัน

ในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) แกนนำกลุ่มชาตินิยมลาวภายใต้การสนับสนุนของฝ่ายเวียดนามก็ได้ทำการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวของฝ่ายลาวอิสระ โดยแทบไม่ต้องสงสัยเลยว่าหนึ่งในนโยบายต่างประเทศที่สำคัญก็คือการสร้างความร่วมมือทางด้านการทหารระหว่างเวียดนามและลาว ในช่วงปลายเดือนตุลาคมปีเดียวกันนั้นก็ยังมีการลงนามในข้อตกลงระหว่างฝ่ายเวียดนามและลาวอิสระ โดยเฉพาะความร่วมมือทางการทหารระหว่างลาว – เวียดนาม ซึ่งมีเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ 1) ให้กองทหารชาวเวียดนามไว้ที่เวียงจันทน์ ท่าแขก และ สะหวันเขต 2) อนุญาตให้ฝ่ายเวียดนามสามารถควบคุมมวลชนชาวเวียดนามในลาวได้ 3) ผลานความร่วมมือระหว่างลาว – เวียดนามเพื่อต่อต้านฝรั่งเศส และ 4) ผลานการบัญชาการของคณะกรรมการต่อต้านฝรั่งเศส (Goscha, 1999, pp.150-151)

อนึ่ง เอกสารที่เขียนโดยสหหายเลก๊กसान (Lê Quốc Sán) อดีตแกนนำทางทหารชาวเวียดนามที่เคยเคลื่อนไหวในลาวและไทยในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้เผยให้เห็นถึงบรรยากาศในเมืองลาวภายหลังการประกาศยอมจำนนของกองทัพญี่ปุ่นเอาไว้อย่างเด่นชัด กล่าวคือ ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร คณะกรรมการชั่วคราวของพรรคคอมมิวนิสต์ประจำแคว้นอ้าย (Xứ uỷ Ai Lao lâm thời) ก็ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในช่วงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นแกนนำของสมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาติในเมืองไทยและลาว ซึ่งได้ยึดถือเอาคำสั่งของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่ได้ประกาศเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เป็นแนวปฏิบัติ คำสั่งดังกล่าวได้กำหนดให้มีการผลานความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ประจำแคว้นอ้ายลาว และฝ่ายลาวอิสระเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการลุกฮือครั้งใหญ่ (Tông khởi nghĩa) ภายหลังจากที่ฝ่ายเวียดนามสามารถยึดอำนาจจากญี่ปุ่นได้สำเร็จเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) และเหตุการณ์ดังกล่าวยังเป็นที่รับรู้อย่างแพร่หลายในแคว้นอ้ายลาวในเวลาต่อมา

จากนั้น วันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) พี่น้องประชาชนในลาวซึ่งอยู่ภายใต้การขับเคื้อนมวลชนของกองกำลังติดอาวุธฝ่ายลาวอิสระ และกองกำลังเวียดนามเอกราช (Việt Nam Độc lập quân) จึงได้จัดการชุมนุมขึ้นที่เวียงจันทน์เพื่อประกาศยึดอำนาจการปกครองจากกองทัพญี่ปุ่นภายใต้คำขวัญปลุกระดมว่า "ประเทศลาวเอกราชจงเจริญ" และ "ชื่นชมต่อเอกราชของเวียดนาม" ยิ่งไปกว่านั้น การชุมนุมเพื่อยึดอำนาจจากญี่ปุ่นก็ยังได้ปรากฏขึ้นตามหัวเมืองอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่สะหวันเขต ท่าแขก เขียงขวาง ซำเหนือ พงสาลี ฯลฯ นอกจากนั้น ยังได้มีการยึด

อำนาจในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งมีชาวเวียดนามอาศัยและทำงานอยู่จำนวนมาก เช่น เหมืองแร่ป่อแหง และเหมืองแร่โพนตี๊ เป็นต้น (Lê Quốc Sán, 1989, pp.22-24)

แม้ว่าฝ่ายลาวอิสระที่ได้รับการสนับสนุนจากขบวนการเวียดนามห์จะทำการยึดอำนาจการปกครองจากญี่ปุ่นได้ในหลายพื้นที่ ความไม่สงบเนื่องจากการปะทะกันด้วยอาวุธสงครามระหว่างกองกำลังผสมลาว – เวียดนาม และทหารฝรั่งเศสยังคงเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ บรรดาทหารฝรั่งเศสที่แตกทัพเนื่องจากการเข้ายึดครองลาวของญี่ปุ่นได้หลบหนีเข้าไปอยู่ในเขตป่าเขาและตามหมู่บ้านในเขตชนบทยังคงเฝ้ารอโอกาสที่จะกลับเข้ามาแย่งชิงอำนาจในหัวเมืองต่าง ๆ ของลาว ทั้งยังทำการปลุกปั่นให้ชาวลาวชิงตั้งชาวเวียดนาม ในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) หนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามที่มีชื่อว่า *Nước Nam* (ประเทศตอนใต้) ได้เผยแพร่ความเคลื่อนไหวของพวกทหารฝรั่งเศสที่ได้หลบหนีเข้าไปในพื้นที่ป่าเขาตามแนวชายแดนระหว่างแคว้นอ้ายลาวและอันนัม เนื้อหาบางส่วนเผยว่า “พวกทหารแตกทัพเหล่านี้ได้เกณฑ์เอาชาวลาวบางส่วนให้เข้ามาหาเรื่องชาวเวียดนาม พวกเขาต้องการให้คนลาวเกลียดชังคนเวียดนาม และยังทำลายทรัพย์สินของคนเวียดนามอีกด้วย (Hây hết sức giũ vũng, 1945, p.1)

ในวันที่ 12 กันยายนปีเดียวกัน หนังสือพิมพ์ *Cờ Giải Phóng* (ธงปลดปล่อย) กระบอกลีงของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้เผยว่า “พวกทหารฝรั่งเศสได้หลบหนีเข้าไปในเขตป่าเขา และทำตัวไม่ต่างกับพวกโจรท้องถิ่น (thỏ phi) ไม่กี่เดือนที่ผ่านมา พวกเขาเอาแต่ปล้นจี้ชาวลาว ทั้งยังคอยยุยงให้คนลาวฆ่าคนเวียดนาม และยังสร้างความแตกแยกระหว่างชนเผ่าต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายแก่การปกครองดังอุปายที่เคยใช้ในอดีต” (Tin Đông Dương, 1945, p.2) ดูเหมือนว่ายิ่งนานวันเข้าความไม่สงบและการปะทะกันระหว่างกองกำลังผสมเวียดนาม – ลาว และทหารฝรั่งเศสในพื้นที่เหนือเส้นขนานที่ 16 จะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในวันที่ 28 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เจ้าสุภานุวงศ์ได้ส่งโทรเลขไปยังเวียดนามเพื่อรายงานถึงสถานการณ์การสู้รบในพื้นที่ต่าง ๆ ของลาว ไม่ว่าจะเป็นการปะทะกันที่บ้านนาเป เมืองคำเกิด การปะทะกันระหว่างกองกำลังผสมเวียดนาม – ลาวกับพวกฝรั่งเศสที่แนวรบเมืองเวียงจันทน์ หรือการปะทะกันระหว่างกองกำลังผสมเวียดนาม – ลาวกับพวกฝรั่งเศสที่แนวรบเมืองท่าแขกในช่วงวันที่ 16, 23, 24 และ 26 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการรายงานถึงทหารชาวลาวที่แปรพักตร์จากกองทหารฝรั่งเศสเพื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกองกำลังผสมเวียดนาม – ลาว เป็นระยะ (Chiến sự ở Lào, 1945, p.1)

ในช่วงต้นเดือนมีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) สถานการณ์ในอินโดจีนมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญภายหลังจากที่คณะกรรมการกลางแห่งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนมี

มติให้รัฐบาลดำเนินนโยบาย "ยอมเสมอเพื่อรูกกลับ" (hoà dĩ tiến) เพื่อประวิงเวลาการกลับคืนสู่อำนาจของฝรั่งเศส จากนั้น ในวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) โสจิมินห์ในฐานะตัวแทนรัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม และฌ็อง แซ็งแตนี (Jean Sainteny) ในฐานะตัวแทนพิเศษของฝรั่งเศสได้ลงนามในสนธิสัญญาฉบับวันที่ 6 มีนาคม (the 6 March Accord) ซึ่งแม้ว่าจะส่งผลให้ฝรั่งเศสยอมรับเวียดนามในฐานะรัฐอิสระภายในสหภาพอินโดจีน แต่ก็ต้องแลกมาด้วยการที่รัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามจำต้องยินยอมให้ทหารของฝ่ายฝรั่งเศสจำนวน 15,000 นาย สามารถข้ามเส้นขนานที่ 16 ขึ้นไปประจำการในพื้นที่ตอนเหนือของเวียดนามแทนที่กองกำลังก๊กมินตั๋งจำนวน 200,000 นาย

สภาวะดังกล่าวได้สร้างความหวาดระแวงให้แก่แกนนำของขบวนการลาวอิสระ เนื่องจากผลของสนธิสัญญาดังกล่าวอาจเป็นการเปิดช่องทางให้ฝรั่งเศสสามารถส่งกำลังทหารเข้าไปรื้อฟื้นอำนาจเหนือแผ่นดินลาวได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น สำหรับท่าทีของฝ่ายเวียดนามที่มีต่อลาวนั้น ในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) นายหวางหิวนาม (Hoàng Hữu Nam) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้แจ้งไปยังผู้แทนพิเศษของฝ่ายเวียดนามในลาวว่าจะยังคงให้การช่วยเหลือลาวด้วยกำลังทหารเท่าที่มีอยู่ในลาวภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องเป็นการดำเนินงานภายใต้รูปแบบของภารกิจลับ ด้วยเหตุนี้ กองกำลังทหารของเวียดนามที่ประจำการอยู่ในลาวจึงจำต้องดำรงอยู่ในฐานะทหารอาสาสมัคร อีกทั้งสหายเจิ่นด๊กหวิง (Trần Đức Vinh) ผู้แทนของฝ่ายเวียดนามในลาวก็จำต้องตัดขาดจากความสัมพันธ์กับขบวนการเวียดนามเพื่อแสดงถึงสถานะความเป็นกลางของฝ่ายเวียดนามต่อสถานการณ์ที่กำลังดำเนินไปในลาว (Goscha, 1999, pp.153-154)

ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) สถานการณ์ในลาวเลวร้ายยิ่งขึ้นเมื่อฝรั่งเศสกับฝ่ายก๊กมินตั๋งได้ลงนามในข้อตกลงฝรั่งเศส – จีน (Franco-Chinese Accords) ที่มีเนื้อหายินยอมให้ทหารฝรั่งเศสเข้าไปควบคุมพื้นที่เหนือเส้นขนานที่ 16 (Goscha, 2011, p.443) จากนั้น กองกำลังฝรั่งเศสภายใต้การบัญชาการของพลตรีอเลสซานดรี (Major General Alessandri) ได้เริ่มต้นปฏิบัติการทางทหารโดยการจัดส่งกำลังพล รถถัง และเครื่องบินจากกรุงเทพฯ เข้าไปเสริมกำลังในลาวได้เพื่อเตรียมความพร้อมในการบุกโจมตีขึ้นไปยึดครองพื้นที่เหนือของเส้นขนานที่ 16 โดยเริ่มต้นที่เมืองสะหวันเขต (Goscha, 1999, p.154) สำหรับกองกำลังผสมลาว – เวียดนามนั้น เอกสารของฝ่ายเวียดนามระบุว่า กองกำลังปลดปล่อยของชาวเหวียดเกี้ยว (Việt kiều Giái phóng quân) ได้ร่วมมือกับกองกำลังติดอาวุธของชาวลาวเพื่อเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านยุทธวิธีและกำลังพลเพื่อป้องกันเมืองสะหวันเขต

อย่างไรก็ตาม หลังการสู้รบดำเนินไปในระยะเวลาสามวัน ในวันที่ 14 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) กองกำลังผสมลาว – เวียดนามจึงได้ตัดสินใจอพยพชาวเวียดนามและชาวลาว รวมถึง การถอนกำลังออกจากเมืองสะหวันเขต (Lê Quốc Sán, 1989, p.30) เอกสารของคณะกรรมการกลาง พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามระบุว่า คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนประจำแคว้นอ้ายลาว (Xứ uỷ Ái Lao) ได้มีคำสั่งให้เตรียมความพร้อมในการอพยพชาวเวียดนามเพื่อหลีกเลี่ยงการ เผชิญหน้าและการสูญเสีย (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.56) ในคืนเดียวกันนั้น ชาวเวียดนามและ ชาวลาวจำนวนมากได้อพยพข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเพื่อลี้ภัยสงครามไปยังเมืองมุกดาหารที่ตั้งอยู่บนฝั่ง ขวาของแม่น้ำโขง ภายหลังจากนั้นอีก 3 วัน ในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) กองกำลัง ผสมเวียดนาม – ลาวก็ได้ถอนตัวออกจากเมืองสะหวันเขตเพื่อนำกำลังที่เหลืออยู่ไปสมทบกับ กองกำลังผสมลาว – เวียดนามที่เมืองท่าแขก (Lê Quốc Sán, 1989, p.31)

เหตุการณ์ "ท่าแขกแตก" กับการอพยพของเกี้ยวบ่าวเข้าสู่พื้นที่นครพนม

ภายหลังจากที่เมืองสะหวันเขตตกอยู่ภายใต้การควบคุมของฝรั่งเศส ในวันที่ 17 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) พันเอกฌ็อง บูเชอร์ เดอ เครฟ เกอร์ (Colonel Jean Boucher de Crèvecœur) ตัวแทนของฝรั่งเศส และหลูซิงกู๋ (Lou Tsing Koue) ตัวแทนของฝ่ายก๊กมินตั๋งก็ได้ลง นามในข้อตกลงที่อนุญาตให้ฝรั่งเศสกลับเข้าไปควบคุมเมืองท่าแขกอีกครั้ง ในช่วงรุ่งเช้าของวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) ฝรั่งเศสก็ได้เริ่มเปิดฉากโจมตีเมืองท่าแขก (Goscha, 1999, p.154) เอกสารของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามระบุว่า แกนนำที่รับผิดชอบ ปัญหาการรบที่เมืองท่าแขกนั้นประมาทเลินเล่อ และเชื่อมั่นในศักยภาพของกองกำลังผสมลาว - เวียดนามมากเกินไป จึงมิได้ทำการอพยพชาวเวียดนามให้ข้ามไปลี้ภัยยังเมืองนครพนม นอกจากนั้น ชาวเวียดนามบางคนก็อพยพข้ามไปยังเมืองนครพนมแล้วก็ยังหวนกลับคืนมาที่เมือง ท่าแขกอีกครั้งเนื่องจากยังชะล่าใจ และเป็นห่วงบ้านช่องรวมถึงทรัพย์สินของตนเอง สำหรับกอง กำลังลาว – เวียดนามนั้นก็ยังคงประจำการเฉพาะในที่ตั้งแทนที่จะออกไปตั้งรับในแนวหน้าเพื่อ รับมือกับการโจมตีอย่างฉับพลันของกองกำลังฝรั่งเศส (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.56)

ในช่วงรุ่งเช้าของวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) ฝรั่งเศสเปิดฉากโจมตีเมืองท่า แขกด้วยกองกำลังทหารราบ รถถัง และเครื่องบิน โดยกองกำลังผสมลาว – เวียดนามไม่สามารถ ด้านทานกองกำลังที่มีความพร้อมและศักยภาพเหนือกว่า จึงส่งผลให้เมืองท่าแขกตกอยู่ภายใต้การ ควบคุมของฝรั่งเศสภายในหนึ่งวันเท่านั้น ผลที่ตามมาก็คือ ชาวบ้านหลายพันคนได้หลบหนีจากตัว เมืองท่าแขกออกไปยังริมฝั่งแม่น้ำโขงเพื่อข้ามไปยังฝั่งประเทศไทยแต่ก็ยังถูกโจมตีด้วยระเบิด และ กระสุนปืนจนมีผู้คนล้มตายจำนวนมาก ในขณะเดียวกัน กองกำลังผสมลาว – เวียดนามก็ได้รับ

ความเสียหายจากการโจมตีอย่างหนัก เจ้าสุภานุวงศ์ผู้บัญชาการรบที่เมืองท่าแขกก็ได้รับบาดเจ็บ และข้ามไปรักษาตัวที่เมืองนครพนมก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังกรุงเทพฯ ในช่วงปลายเดือนมีนาคม เมืองเวียงจันทน์ก็ตกอยู่ภายใต้การยึดครองของฝรั่งเศส ชาวเวียดนามจากเมืองเวียงจันทน์อีกจำนวนมากได้อพยพข้ามฝั่งโขงมายังเมืองหนองคาย (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.56)

เอกสารรวบรวมคำบอกเล่าของเกี้ยวป่าวนครพนมได้เผยให้เห็นถึงความทรงจำของเกี้ยวป่าวหลายคนที่ยังคงจดจำถึงเหตุการณ์การสู้รบมายังเมืองไทยเนื่องจากเหตุการณ์ "วันท่าแขกแตก" (Ngày Tha Khach thăt thũ) ได้เป็นอย่างดี คุณตาเวืองดิ่งจิ่ง (Vuong Đình Chính) เกี้ยวป่าวอาวุโสที่เกิดในเวียดนามเมื่อปี ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) และอพยพตามครอบครัวมายังเมืองลาวในปี ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2476) เผยว่า ในคืนวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) คุณแม่ พี่สาว และน้องชายได้หลบหนีข้ามฝั่งโขงไปยังเมืองนครพนมโดยเรือหางยาวก่อน เวลาประมาณ 8 โมงเช้าของวันต่อมา ในขณะที่คุณตาจิ่งและคุณพ่อกำลังขายผักอยู่ที่ตลาดก็เริ่มมีเสียงปืนดังขึ้นจากทั่วสารทิศ หลังจากนั้นประมาณ 15 นาทีก็มีเครื่องบินมาทิ้งระเบิดที่ตลาดเมืองท่าแขก บ้านช่องหลายหลังถูกระเบิดพังเสียหาย ผู้คนส่วนใหญ่วิ่งหนีไปยังริมฝั่งแม่น้ำโขงเพื่อหาหนทางข้ามไปยังเมืองนครพนม เรือของชาวไทยและชาวเวียดนามจำนวนมากลอยลำออกมาจากฝั่งไทยเข้าเทียบท่าฝั่งลาวเพื่อช่วยเหลือผู้ที่กำลังหาหนทางหลบหนี ผู้อพยพตกอยู่ในสภาวะสับสน บ้างก็กระโดดขึ้นเรือเพื่อเอาชีวิตรอด บางคนเมื่อเห็นว่าจวนตัวก็กระโดดลงไปในแม่น้ำโขงแต่ก็ยังถูกกวาดยิงมาจากริมฝั่งจนส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก หลังจากหลบซ่อนตัวอยู่จนถึงเวลาราวหนึ่งทุ่มลุงจิ่งและพ่อจิ่งได้อาศัยดันกล้วย 3 ลำ นำมามัดรวมกันเพื่อให้พุงตัวลอยข้ามแม่น้ำโขงมายังเมืองนครพนม ในอีก 2 – 3 วันถัดมา ศพชาวเวียดนามลอยมาเกยตื้นที่หาดทรายท้ายเมืองนครพนมจำนวนมาก พี่น้องชาวไทยและเวียดนามจึงได้ช่วยกันนำเอาร่างไร้วิญญาณของผู้โชคร้ายเหล่านั้นไปฝังไว้ที่ชายป่าใกล้ริมฝั่งโขง เกี้ยวป่าวหลายคนให้ข้อมูลตรงกันว่าเหตุการณ์ดังกล่าวยังคงอยู่ในความทรงจำของพวกเขาเป็นอย่างดี ทุกวันนี้ ชาวเวียดนามหลายครอบครัวยังคงจุดธูปเพื่อระลึกถึงดวงวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ดังกล่าว (ศูนย์อินโดจีน, 2546, น. 16)

คุณยายเตรินเล (Trần Lê) เกี้ยวป่าวสตรีที่เกิดในจังหวัดกว๋างตรีเมื่อปี ค.ศ. 1928 (พ.ศ. 2474) และได้อพยพติดตามมารดาเข้ามาทำงานในเหมืองแร่บ่อแห่งตั้งแต่เด็กได้เผยว่า ภายหลังจากญี่ปุ่นยึดอำนาจจากฝรั่งเศส พวกเขาบังคับให้ชาวเวียดนามทำงานและอาศัยอยู่ที่เหมืองแร่ต่อไป ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ชาวเวียดนามมีความรู้สึกหวาดกลัวต่ออารักขาของพวกฝรั่งเศส หลายครอบครัวได้ขนย้ายสิ่งของโดยการว่าจ้างเกวียน หรือการเดินทางพร้อมทั้งหอบหิ้วเอาสิ่งของต่าง ๆ เท่าที่จำเป็นเพื่อ

หลบเข้าไปยังเมืองท่าแขก ครอบครัวของคุณยายก็ได้เดินเท้าออกมาจากเหมืองแร่ด้วยเช่นกัน ระหว่างทางคุณยายพบเห็นซากศพของชาวเวียดนามจำนวนมากหนึ่งที่ถูกล้างศพและถูกสังหาร ครอบครัวคุณยายได้รับการช่วยเหลือจากทหารฝ่ายลาวรักชาติที่อนุญาตให้ขึ้นรถทหาร และมาส่งที่ตัวเมืองท่าแขก ในช่วงนั้น แม่ของคุณยายได้ทำอาหารนำไปจำหน่ายที่ตลาดท่าแขก ประมาณ 9 โมงเช้าของวันที่ 21 มีนาคม เครื่องบินของฝรั่งเศสได้บินมาทิ้งระเบิดที่ตลาดเมืองท่าแขก ทหารฝรั่งเศสได้กราดยิงเรือที่ข้ามมาจากฝั่งไทยเพื่อช่วยเหลือชาวลาวและเวียดนาม เรือหลายลำโดนยิงจมลงใต้น้ำโขง ผู้คนล้มตายบริเวณริมฝั่งแม่น้ำจำนวนมาก ชาวบ้านหลายคนถูกทหารฝรั่งเศสจับมัดมือแล้วบังคับให้ยืนเรียงแถว จากนั้นจึงใช้อาวุธปืนกราดยิงจนร่างกายร่วงลงสู่แม่น้ำโขง ครอบครัวของคุณยายโชคดีที่สามารถหลบหนี และเอาชีวิตรอดมาขึ้นฝั่งที่เมืองนครพนม (ศุภย์อินโดจีน, 2546, น. 22)

คุณย่าหวูถิหวิง (Vũ Thị Vinh) เกี่ยวว่าสตรีที่เกิดในจังหวัดนามดิ่งเผยว่า ในวันที่ฝรั่งเศสโจมตีเมืองท่าแขก คุณย่าหวิงกำลังขายผักที่ตลาด เมื่อระเบิดถูกทิ้งลงมาที่ตลาด คุณย่าหวิงจึงได้วิ่งเข้าไปหลบที่ร้านขายเนื้อซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับริมฝั่งแม่น้ำโขง หลังจากนั้น คุณย่าได้วิ่งกลับไปที่บ้านเพื่ออุ้มบึงลูกชายคนโตแล้ววิ่งหนีไปยังริมฝั่งแม่น้ำโขง ในช่วงนั้น ทหารเวียดนามได้จัดให้เด็กคนชรา และคนที่มีลูกเล็กข้ามไปก่อน "พวกเรายังคงได้ยินเสียงปืน และเสียงระเบิดไล่ตามหลังมา เรือบางลำถูกกระสุนปืน ถูกระเบิดลูกหมักกลางแม่น้ำโขง ผู้คนล้มตายจำนวนมาก เมื่อข้ามมาถึงฝั่งนครพนม พวกพี่น้องชาวเวียดนามและชาวไทยก็ได้ให้การช่วยเหลือทางด้านที่พักอาศัย" (ศุภย์อินโดจีน, 2546, น. 34)

ในขณะที่ดั่งกวิงแอง (Đặng Quỳnh Anh) สตรีนักปฏิวัติชาวเวียดนามได้เปิดเผยถึงความทรงจำของเธอเกี่ยวกับเหตุการณ์ "วันท่าแขกแตก" ด้วยมุมมองของสมาชิกขบวนการเหวียดเกี่ยวกับชาติที่เคลื่อนไหวยุติในพื้นที่ยุทธศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าว กล่าวคือ สถานการณ์ในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ดำเนินไปด้วยความโกลาหล เมื่อมองจากฝั่งไทยจะเห็นว่าเมืองท่าแขกตกอยู่ภายใต้ร่มเงาของควันปืนเจือเคล้าด้วยเสียงเครื่องบินที่กำลังแหวกอากาศอยู่เหนือท้องฟ้า ประชาชนในเมืองท่าแขกจำนวนมากวิ่งหนีออกมาไปยังริมฝั่งโขง พี่น้องประชาชนที่หนีตายมาได้เริ่มทยอยขึ้นฝั่งที่เมืองนครพนม พวกเขาหนีเอาตัวรอดมาด้วยความโกลาหล แต่ละคนปีนตลิ่งขึ้นฝั่งมาด้วยมือเปล่าตีนเปลือย เมืองนครพนมเริ่มแออัดมากยิ่งขึ้นภายในระยะเวลาสั้น ๆ ผู้อพยพที่ทยอยเข้ามาใหม่เริ่มขาดแคลนที่พักอาศัย ในช่วงปลาย ผู้อพยพยังคงทยอยขึ้นฝั่งมากยิ่งขึ้น สมาชิกขบวนการเหวียดเกี่ยวกับชาติตกอยู่ในภาวะสับสน เนื่องจากมิได้คาดการณ์ว่า สถานการณ์จะเกิดขึ้นอย่างกระทันหัน (Son Tung, 1976, pp.166-167) ภายหลังจากการโจมตี

เมืองท่าแขกผ่านพ้นไป 4 วัน เหตุการณ์ดังกล่าวยังได้ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* (กู้ชาติ) กระบอกเสียงของฝ่ายเวียดนามห์ โดยมีใจความตอนหนึ่งระบุว่า

...ฝรั่งเศสเปิดฉากโจมตีเมืองท่าแขกด้วยเครื่องบิน รถถัง และยานเกราะ ชาวบ้านที่หนีตายลงไปแม่น้ำโขงถูกปืนกลอากาศที่ยิงลงมาจากเครื่องบินล้มตายจำนวนมาก ในจำนวนผู้เสียชีวิตยังประกอบด้วยผู้หญิง เด็ก และคนชรา รัฐบาลลาวได้ประณามการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมครั้งนี้อย่างหนัก

(Mặt trận Thakhek, 1946, p.2)

ดูเหมือนว่า การโจมตีจากแนวรบทางด้านตะวันตกของอินโดจีนในครั้งนี้ได้กลายเป็นความทรงจำร่วมที่ยังคงฝังแน่นภายใต้จิตสำนึกของเกี่ยวว่าอพยพหลายคนที่ได้เผชิญหน้ากับสถานการณ์ดังกล่าว นอกจากนั้น ความตายและการพลัดพรากอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ในครั้งนี่ยังได้ถูกผลิตซ้ำ และถ่ายทอดออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของอินโดจีน โดยเฉพาะในพื้นที่เวียดนามห์เพื่อกล่าวโทษความโหดร้ายของระบอบอาณานิคม และเพื่อเน้นย้ำถึงความจำเป็นที่ชาวเวียดนามต้องร่วมมือกับขบวนการเวียดนามห์เพื่อขับไล่ฝรั่งเศสในฐานะศัตรูร่วมของพลเมืองอินโดจีน ภายหลังจากเหตุการณ์ท่าแขกแตกผ่านพ้นไปได้ประมาณเกือบสองเดือน วันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) หนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* (กู้ชาติ) กระบอกเสียงของฝ่ายเวียดนามห์ก็ได้เผยแพร่เหตุการณ์ดังกล่าวภายใต้หัวข้อ “เหยียดเกี่ยวจำนวน 4 หมื่นคนถูกสังหารที่ท่าแขก” (4 vạn Việt kiều ở Thakhet bị tàn sát) เนื้อหาของข่าวเผยว่า ภายหลังจากที่สามารถบุกเข้าไปในเมืองท่าแขกได้แล้ว พวกฝรั่งเศสได้สั่งการให้บรรดาสมุนออกไปตามจับชาวเวียดนามห์เพื่อทำการข่มเหงและยึดทรัพย์สิน ภาพความโหดร้ายของพวกฝรั่งเศสยังถูกถ่ายทอดผ่านตัวอักษรในหน้าหนังสือพิมพ์ต่อไปว่า ตลอดพื้นที่เมืองท่าแขก และสะหวันเขตนั้นมีชาวเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนประมาณ 50,000 คน แต่พวกเขาหลบหนีไปได้เพียง 1 ใน 5 ส่วนเท่านั้น ชาวเวียดนามที่ยังหลงเหลืออีก 4 ส่วน ถูกจับ ถูกลักพาตัว หรือไม่ก็ถูกนำไปยิงทิ้งที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่าพวกฝรั่งเศสได้จับเอาเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 2 – 3 คน ยัดลงไปในกระสอบข้าวสารแล้วทิ้งลงไปในแม่น้ำโขง หรือนำตัวไปเป็นของเล่นเพื่อสร้างความรื่นรมย์อันสุดแสนหฤโหดให้แก่พรรคพวกตน ถ้อยคำตอนหนึ่งยังบรรยายถึงความตายของเกี่ยวว่าที่พยายามหลบหนีมายังฝั่งไทยด้วยนัยที่ชวนให้เกิดความคับแค้นใจว่า

...ชาวเวียดนามจำนวน 600 คน ที่พยายามข้ามฝั่งโขงเพื่อหลบหนีมายังฝั่งไทยถูกปืนกลกวาดยิงมาจากเครื่องบินที่กำลังบินอยู่เหนือลำน้ำโขงเสียชีวิตเกือบทั้งหมด กลิ่นเหม็นเน่าของซากศพในสายน้ำโขงโชยคุ้งไปทั่วบริเวณเป็นระยะทางกว่า 10 กิโลเมตร ช่างเป็นความโหดร้ายที่ยากจะหาสิ่งใดมาเปรียบเปรย

(4 Van Việt kiều ở Thakhet bị tàn sát, 1946, p.4)

นอกจากจะกลายเป็นความทรงจำร่วมของเกี้ยวบัวอพยพในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489)

แล้ว เหตุการณ์ "วันท่าแขกแตก" ยังถูกทางการลาวนำมาใช้เป็นบทเรียนในการสร้างความทรงจำให้แก่ประชาชนลาวได้จนกระทั่งถึงการต่อสู้ของกองกำลังผสมลาว – เวียดนาม และพี่น้องประชาชนบรรดาเผ่าของลาวที่ได้ร่วมปกป้องลาวจากลัทธิอาณานิคมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ภายหลังจากที่เจ้าสุภานุวงศ์ได้จัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) รัฐบาลได้มีมติกำหนดให้วันที่ 21 มีนาคมของทุกปีเป็น "วันเคียดแค้นศัตรู" เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์วันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) อย่างไรก็ตาม การจัดงานเพื่อระลึกถึง "วันเคียดแค้นศัตรู" อย่างเอิกเกริกได้ถูกล้มเลิกไปแล้วเมื่อหลายปีก่อน (สัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2561)

วันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 2019 (พ.ศ. 2562) ผู้วิจัยได้มีโอกาสเดินทางไปสังเกตการณ์ และสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการระลึกถึงเหตุการณ์วันท่าแขกแตก ณ อนุสรณ์สถานเจ้าสุภานุวงศ์ที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองท่าแขก จากการสังเกตพบว่า บริเวณพื้นที่ใจกลางของอนุสรณ์สถานี่รองรับผู้คนได้มากกว่าพันคนแห่งนี้เป็นที่ตั้งของปฏิมากรรมเจ้าสุภานุวงศ์ที่สกัดจากหินศิลาขนาดใหญ่ มือขวาของรูปปั้นได้ยื่นออกไปทางทิศตะวันตกประหนึ่งท่วงท่าขณะที่กำลังบัญชาการให้เหล่าทหารในกองกำลังผสมลาว – เวียดนามทำการรบเพื่อรักษาเมืองท่าแขกเอาไว้ ในขณะที่มือซ้ายของรูปปั้นที่มีความสูงมากกว่าสามเมตรนั้นมีลักษณะคล้ายว่ากำลังถือแผนที่อยู่ในมือ เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปปั้นของเจ้าสุภานุวงศ์ยังถูกห้อมล้อมด้วยทหารอาสาลาว – เวียดนาม ทั้งหญิงและชายจำนวน 4 คน ที่อยู่ในท่วงท่ากระชับปืนยาว ปืนกล หน้าไม้ และดาบ เพื่อปกป้องเจ้าสุภานุวงศ์ และพร้อมที่จะประจัญบานกับพวกนักล่าเมืองขึ้น ถ้อยคำที่ปรากฏอยู่เบื้องล่างของรูปปั้นได้ย้ำเตือนถึงวีรกรรมของเจ้าสุภานุวงศ์และเหล่าทหารว่า "รูปปั้นประวัติศาสตร์ 21 มีนาคม" นอกจากนั้นยังปรากฏถ้อยคำบรรยายที่มีเนื้อหาว่า

...วันที่ 21 มีนาคม 1946 ที่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน เสด็จเจ้าสุภานุวงศ์
 ผู้บัญชาการสูงสุดกองกำลังประกอบอาวุธของรัฐบาลลาวเอกราชได้บัญชาการกองทหาร
 ร่วมสัมพันธมิตรลาว - เวียดนามและประชาชนโดยตรง สู้รบอย่างวีระอาญาเพื่อป้องกันท่า
 แขวง ท่ามกลางการโจมตีอย่างป่าเถื่อนของทหารพม่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสผู้รุกราน
 (สุริยา คำหวาน, ถอดความจากป้ายจารึกภาษาลาว)

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังสังเกตพบพงมาลา และช่อดอกไม้ที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้นำมา
 สักการะและจัดวางเอาไว้บริเวณฐานรูปปั้นเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์วันท่าแขกแตก เจ้าหน้าที่ประจำ
 อนุสรณ์สถานยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

...ถึงแม้ว่าการระลึกถึงเหตุการณ์วันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) จะมีได้
 จัดขึ้นอย่างเอิกเกริกดังเช่นในอดีต ทว่าพรรคฯ และรัฐบาลลาวก็ยังคงให้ความสำคัญกับ
 เหตุการณ์ดังกล่าวด้วยการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการประชุม โดยได้เชื้อเชิญบุคคล
 และผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าวเข้ามาร่วมรับฟังการบอกเล่าถึง
 เรื่องราวที่เกิดขึ้นเมื่อกว่า 7 ทศวรรษที่ผ่านมา

(คำสิง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2562)

กิจกรรมดังกล่าวจึงมีนัยในการปลุกฝังความทรงจำเกี่ยวกับความโหดร้ายของระบอบ
 อานานิคม ทั้งยังเน้นย้ำให้เห็นถึงการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างลาว - เวียดนามในฐานะชาติ
 พันธมิตรที่เคยร่วมรบต่อต้านศัตรูโดยเฉพาะในช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ภาพ 5 ปฏิมากรรมเสด็จเจ้าสุภานุวงศ์และกองกำลังผสมลาว เวียดนาม ณ เมืองท่าแขก

ที่มา: เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน, ภาพโดยผู้วิจัย, 2562

สำหรับข้อมูลจากทางฝ่ายฝรั่งเศส พันเอกฌ็อง บูเชอร์ เดอ เครฟเกออร์ (Colonel Jean Boucher de Crèvecœur) ผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในการรบที่เมืองท่าแขก (Battle of Thakhek) ได้บันทึกในเอกสารที่มีชื่อว่า การปลดปล่อยลาว 1945-1946 (La libération du Laos 1945-1946) ด้วยรายละเอียดที่แตกต่างกับข้อมูลของฝ่ายลาวและเวียดนามว่า ทหารฝรั่งเศสสามารถนับจำนวนผู้เสียชีวิตในตัวเมืองท่าแขกได้เพียงประมาณ 250 ศพ ส่วนจำนวนผู้เสียชีวิตในแม่น้ำโขงก็มีอีกประมาณ 100 คน นายทหารชาวฝรั่งเศสผู้นี้ยังอ้างว่า เหตุการณ์ที่ท่าแขกนั้นถูกฝ่ายเวียดนามให้นำมาปลุกปั่น และใช้เพื่อกล่าวโทษฝรั่งเศสในฐานะผู้ทำให้เกิดการสังหารหมู่ นอกจากนี้ การรบที่ท่าแขกได้กลายเป็นบทเรียนครั้งสำคัญที่ฝ่ายเวียดนามที่ได้ถอดถอนประสบการณ์เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนป้องกันการโจมตีกรุงฮานอยในเวลาต่อมา (Goscha, 2011, p.443)

ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรเกี่ยวบ่าวในพื้นที่สองฝั่งโขงนั้น เหตุการณ์ครั้งนี้ได้ส่งผลให้เกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงต้องอพยพโยกย้ายเพื่อลี้ภัยไปยังเมืองไทยเป็นจำนวนมาก นักวิชาการอเมริกันที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยกับความมั่นคงของรัฐเผยว่า ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนกัมพูชาและลาวในช่วงต้นปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) รวมถึงการรบที่ท่าแขกได้ส่งผลให้มีผู้อพยพชาวเวียดนามทะลักเข้ามาในพื้นที่ชายแดนของประเทศไทยจำนวนประมาณ 46,700 คน สำหรับชาวเวียดนามที่อพยพมาจากลาวในช่วงเวลาดังกล่าว

ส่วนใหญ่จะเป็นเกี่ยวป่าวที่มีเชื้อสายเวียดนามกลางและเวียดนามเหนือ พวกเขามักจะตั้งหลักแหล่งอยู่ในจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงตรงกันข้ามกับพื้นที่ซึ่งพวกเขาได้หลบหนีออกมา เช่น มุกดาหาร นครพนม และ หนองคาย เป็นต้น (Poole, 1970, p.41) กล่าวได้ว่า การที่ชาวเวียดนามจำนวนมากได้อพยพข้ามฝั่งโขงเข้ามาลี้ภัยในพื้นที่นครพนมก็ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลในชุมชนเกี่ยวปาวนครพนมดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

ชุมชนเกี่ยวป่าวอพยพภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ภายหลังเหตุการณ์ "ท่าแขกแตก" เมื่อวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ได้ส่งผลให้ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในลาวลี้ภัยเข้ามาอาศัยในพื้นที่จังหวัดนครพนมเป็นจำนวนมาก ในเบื้องต้น เกี่ยวป่าวอพยพเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือจากชาวนครพนมและเกี่ยวปาวรุ่นเก่าที่ได้ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว สหายดั่งกิงแอ็ง (Đặng Quỳnh Anh) สมาชิกองค์การชาตินิยมเวียดนามที่เคลื่อนไหวในพื้นที่นครพนมในช่วงเวลาดังกล่าวเผยว่า "พวกเราคาดไม่ถึงว่าพี่น้องชาวนครพนมจะมีจิตใจที่สูงส่งเยี่ยงนี้ แต่ละครอบครัวได้ช่วยแบ่งปันข้าวสาร เงินทอง และเชิญชวนให้ผู้อพยพไปพักอาศัยที่บ้านของตน บางคนยังได้แบ่งปันข้าวสาร เงินทอง และของใช้ในบ้านเพื่อมอบให้แก่กองทุนช่วยเหลือเกี่ยวป่าวอพยพจากเมืองท่าแขก" (Son Tung, 1976, p.167) อย่างไรก็ตาม การที่หัวเมืองชายแดนขนาดเล็กเช่นเมืองนครพนมจะต้องแบกรับผู้อพยพจำนวนมากในระยะเวลาเพียงชั่วข้ามคืนย่อมส่งผลให้ผู้อพยพที่ส่วนใหญ่หลบหนีเข้ามาด้วยมือเปล่าจะต้องเผชิญหน้ากับสภาวะยากลำบากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนั้นยังส่งผลให้จำนวนประชากรและบริบทของการตั้งถิ่นฐานของเกี่ยวปาวนครพนมมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก

คุณตาเวืองดิ่งจิ่ง (Vuong Dinh Chinh) เผยว่า "ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาได้รับการช่วยเหลือจากชาวไทย และชาวเวียดนามรุ่นก่อน ส่วนมาก [พวกเรา] จะอยู่ในบ้าน ได้ทุนบ้าน หรือในวัดเป็นระยะเวลา 3 - 4 เดือน หรือเป็นปี" สำหรับอาหารการกินและเครื่องใช้อื่น ๆ "ในช่วงที่ยังอยู่ในความโศกเศร้า และไม่สามารถทำมาหากินได้ก็ได้รับการแบ่งปันจากชาวไทยที่ได้นำอาหาร เสื้อผ้า เสื้อผ้าห่ม ถ้วย และหม้อมาให้ใช้ อาหารที่ได้รับมาจะเป็นข้าวเหนียว ปลาทูบิ้ง และน้ำสะอาด" สำหรับชาวเวียดนามรุ่นเก่าได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านการทำมาหากิน "พวกเขาให้ยืมไรราน เมล็ดพืช มีด จอบ เสียม และเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ปลูกผัก ข้าว มันเทศ ข้าวโพด ฯลฯ เพื่อนำพาชีวิตไปสู่ [ความ] ปกติ" สำหรับความรู้สึกนั้น "ต้องอดกลั้นกับความเจ็บปวดและความเสียหาย คอยฟังข่าวคราวของประเทศชาติ[ที่]เพิ่งได้รับเอกราช ตอนกลางวันไปทำสวน ทำนา ตกกลางคืนก็มาคุยกัน เล่าข่าวสารในเวียดนามว่าเป็นอย่างไร ชาวประธานโฮจิมินห์ไปประชุมที่

ฝรั่งเศส ชาวการสู้รบในเวียดนาม” นอกจากนั้น รัฐบาลไทยยังได้มอบอาวุธให้ชาวเวียดนามเพื่อป้องกันพรมแดนแม่น้ำโขงอีกด้วย (ศุภยอินโดจีน, 2546, น. 17)

คุณยายเตรินเล (Trần Lê) เผยว่า “ครอบครัวของฉันได้รับความช่วยเหลือจากคนไทย และคนเวียดนามรุ่นเก่าให้ไปอาศัยอยู่ใต้ถุนบ้านของชาวไทยคนหนึ่งที่บ้านหนองบึก เขานับถือศาสนาคริสต์ ครอบครัวเขาดีมาก จากนั้น สัตวแพทย์คนหนึ่งก็ได้ให้พวกเราไปอาศัยอยู่ที่บ้านของเขาที่บ้านหนองญาติ” สำหรับอาหารการกิน “พวกเราปลูกผัก ปลูกมันเทศในสวนหลังบ้าน กินข้าวกับใบมันเทศอ่อนลวก ผักต้ม และปลาทุเค็ม ต้องเอากะลามะพร้าวมาทำเป็นชามข้าวอยู่ระยะหนึ่ง” สำหรับการทำงานนั้น “เขาให้พวกเราถางป่าที่ภูกระแตเพื่อแบ่งพื้นที่ทำการเพาะปลูกพืชผักเพื่อประทังชีวิต มีการปลูกข้าวในสวนด้วยแต่พวกวัวควายเข้ามากินจนหมด” นอกจากนั้น คุณยายยังได้มีโอกาสออกไปทำงานในพื้นที่อื่น “ที่กาฬสินธุ์เขารับคนงานไปก่อสร้างถนน พวกเราแม่ลูกก็ไปสมัครทำงานด้วย งานส่วนใหญ่คือขุดดิน ขนดิน และทำถนน” เมื่องานที่กาฬสินธุ์แล้วเสร็จก็กลับมาอยู่ที่เมืองนครพนม หลังจากนั้นครอบครัวก็เริ่มเปลี่ยนอาชีพไปค้าขาย “พวกเราไปซื้อของในเมืองไปแลกข้าวตามหมู่บ้าน ทำได้ประมาณ 3 – 4 ปี ก็เลิกทำ เปลี่ยนไปรับซื้อข้าวเปลือกนำมาสีด้วยมือ และนำไปขายที่ตลาดวันละประมาณ 3 หมื่น [30 กิโลกรัม] ต้องเดินเท้าจากบ้านดอนโงงไปที่ตลาด ทำแบบนี้ทุกวันจนเลี้ยงลูกเติบโต” (ศุภยอินโดจีน, 2546, น. 23)

สำหรับคุณยายเหงียนถิเวิน (Nguyễn Thị Vân) เกี่ยวบ่าวสตรีที่เกิดเมื่อปี ค.ศ. 1927 (พ.ศ. 2470) เปิดเผยว่า เมื่อฝรั่งเศสบุกท่าแขก คุณยายเวิน สามี และลูกต้องอพยพโดยเรือหางยาวมายังบ้านหนองแสง จังหวัดนครพนม สภาพของทุกครอบครัวจะมีลักษณะคล้ายกันคือต้องทำทุกอย่างเพื่อจะได้มีเงินมาซื้อข้าวเพื่อเลี้ยงปากท้องของตน งานที่ทำ เช่น เฝ้าถ่าน และรับจ้างทำถนน หลังจากนั้นก็ได้ย้ายไปอยู่หลังวัดศรีเทพแล้วเปลี่ยนอาชีพไปทำเส้นหมี่ และใบเมี่ยงจำหน่าย เมื่อรายได้ดีขึ้นก็ได้สร้างบ้านหลังเล็ก ๆ หลังคามุงด้วยหญ้า พื้นเป็นดิน ฝาผนังทำด้วยไม้ไผ่ ดินผสมแกลบ และฟางข้าว ซึ่งถือว่าดีมากแล้วสำหรับเกี่ยวบ่าวอพยพในช่วงเวลาดังกล่าว (ศุภยอินโดจีน, 2546, น. 26)

ในขณะที่คุณตาเตรินวันนวย (Trần Văn Nuôi) เกี่ยวบ่าวที่เกิดในจังหวัดห่านาม ในแคว้นตั้งเกี่ยเผยว่า ภายหลังจากที่หลบหนีมายังเมืองนครพนม ชาวเวียดนามอพยพก็ได้ติดตามหาญาติของตนกันอย่างอลม่าน คุณตานวยโชคดีที่ได้รับการช่วยเหลือจากชาวเวียดนามรุ่นเก่าที่อนุญาตให้พักอยู่ที่บ้านของเขา ผู้อพยพอยู่ที่บ้านหลังนั้นเต็มไปหมด จากนั้น คุณตานวยจึงเดินเท้าไปที่บ้านดอนโงง และได้พบชาวเวียดนามที่มีพื้นเพเดียวกันอีกหลายคน ไม่นานนัก คุณตาก็ได้พบกับภรรยาที่หลบหนีมาก่อนล่วงหน้า และตัดสินใจลงหลักปักฐานอยู่ที่บ้านดอนโงง โดยเริ่มหา

รายได้ด้วยการรับจ้างตัดฟันและถางหญ้า นอกจากนี้ยังต้องออกไปหากุ้งหอยปูปลาบริเวณหนอง
ญาติมาเป็นอาหาร ครอบครัวคุณใช้ชีวิตอยู่แบบนั้นได้หนึ่งปีก็ย้ายไปอยู่ที่ภูกระแต ทำการถากถาง
ป่า ทำนา ทำสวน ปลูกมันเทศ และปลูกผัก จากนั้นจึงย้ายไปอยู่ที่อำเภอเรณูนคร (ศูนย์อินโดจีน,
2546, น. 29)

การลี้ภัยสงครามของเกี่ยวป่าวจากเมืองท่าแขกมายังประเทศไทย นอกจากจะเป็นการ
เพิ่มจำนวนประชากรเกี่ยวป่าวในพื้นที่เมืองนครพนมแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์
ในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเกี่ยวป่าวในนครพนมอีกด้วย กล่าวคือแต่เดิมนั้น ชุมชนเกี่ยวป่าวรุ่นเก่า
ที่อพยพเข้ามาก่อนปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) มักจะตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณภายในหรือใกล้กับเขต
เทศบาลเมืองนครพนม เช่น ชุมชนหนองแสง (เกี่ยวป่าวคริสตัง) บ้านโพนบก บ้านนาราชควาย
บ้านนาจอก บ้านดอนโฆง และวัดป่า เป็นต้น นอกจากนี้ เกี่ยวป่าวรุ่นเก่าอีกส่วนหนึ่งยังอาศัยอยู่
ที่อำเภอบ้านแพง ท่าอุเทน และธาตุพนมอีกด้วย สำหรับเกี่ยวป่าวกลุ่มใหม่ที่อพยพเข้ามา
ภายหลังจากที่ได้รับการช่วยเหลือเบื้องต้นจากชาวไทย และชาวเวียดนามรุ่นเก่า พวกเขาก็ได้ขยับ
ขยายเข้าไปอยู่อาศัยในพื้นที่ใจกลางของเขตเทศบาลเพราะเห็นว่ามีความสะดวกในการประกอบ
อาชีพค้าขาย และอาชีพอื่น ๆ (จตุพร ดอนโสม, 2551, น. 53) ยิ่งไปกว่านั้น เกี่ยวป่าวอพยพรุ่นใหม่
ยังได้กระจัดกระจายออกไปตั้งหลักแหล่งในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในพื้นที่จังหวัดนครพนม และจังหวัด
ใกล้เคียง ซึ่งได้ส่งผลให้จังหวัดนครพนมกลายเป็นชุมชนเกี่ยวป่าวขนาดใหญ่ในภาคอีสานในช่วง
หลังสงครามโลกครั้งที่สอง

สำหรับในพื้นที่อำเภอท่าอุเทนที่ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองไปทางตอนเหนือประมาณ 26
กิโลเมตร แต่เดิมพื้นที่แห่งนี้ได้มีชาวเวียดนามรุ่นเก่าอาศัยอยู่มานับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19
บันทึกของเอเจียน แอมอนิเยในระหว่างปี ค.ศ. 1882 – 1883 (พ.ศ. 2425 - 2426) ระบุว่า ได้พบ
กระท่อมของชาวอันนัมที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มาได้ 5 – 6 ปี ประมาณ 10 กว่าหลัง (แอมอนิเย, 2539,
น. 154-156) นอกจากนี้ ท่าอุเทนยังมีความสำคัญในฐานะเส้นทางเข้า/ออกของชาวเวียดนาม
จำนวนมากเนื่องจากได้ตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับเมืองหินบูน ซึ่งมีแม่น้ำหินบูนเป็นเส้นทางคมนาคมทาง
น้ำที่สำคัญ และยังเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง ยิ่งไปกว่านั้นท่าอุเทนยังเป็นพื้นที่แห่งแรก ซึ่งแกน
นำขบวนการชาตินิยมเกิ่นเวืองเคยเข้ามาเคลื่อนไหวเพื่อจัดหาอาวุธจัดส่งกลับไปต่อต้านฝรั่งเศส
ตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Goscha, 1999, p.23)

ภายหลังจากเหตุการณ์เมืองท่าแขกแตก ผู้อพยพชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งได้หลบหนี
ข้ามฝั่งโขงจากเมืองหินบูนมายังเมืองท่าอุเทน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกี่ยวป่าวท่าอุเทนมีจำนวนพลเมือง
เพิ่มมากขึ้น เกี่ยวป่าวส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกันในลักษณะของชุมชนโดยได้มีการแบ่งแยก

ออกเป็นแต่ละหมู่บ้านสำหรับในพื้นที่ตอนเหนือของเมืองท่าอุเทนนั้น ชุมชนเกี่ยวป่าถูกแบ่งออกเป็น 8 หมู่ โดยตั้งชื่อตามตัวอักษรกวีวหงือ (Quốc ngữ) เรียงตามลำดับจาก A – H ส่วนชุมชนเกี่ยวป่าทางตอนใต้ของเมืองท่าอุเทนนั้นถูกแบ่งออกเป็น 4 หมู่ นอกจากนั้นยังมีเกี่ยวป่าคริสตังที่รวมตัวกันอาศัยอยู่ภายในชุมชนซึ่งมักจะมีบาทหลวงจากวัดที่หนองแสงขึ้นมาสอนศาสนาอยู่เป็นประจำ (Nguyễn Kim Ngọc, n.d., p.5)

สำหรับในพื้นที่ทางตอนใต้ของจังหวัดนครพนม ภายหลังจากที่เกี่ยวป่าจำนวนมากลี้ภัยมาจากเมืองท่าแขกได้เข้ามาพึ่งพาและพักอาศัยอยู่ที่บ้านของชาวไทย หรือชาวเวียดนามรุ่นเก่าเป็นการชั่วคราวแล้ว ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดความแออัดขึ้นในหลายพื้นที่ ลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลให้เกี่ยวป่าจำนวนหนึ่งเดินทางออกไปยังพื้นที่ทางตอนใต้ของจังหวัดเพื่อแสวงหาแหล่งพักพิง และโอกาสในการทำมาหากินที่ดียิ่งกว่า เกี่ยวป่าอพยพหลายครอบครัวได้เดินทางต่อไปตามเส้นทางระหว่างอำเภอเมืองและอำเภอธาตุพนม ที่มุ่งหน้าลงสู่ทางตอนใต้ รวมระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร เส้นทางดังกล่าวนั้นลัดเลาะและขนานไปตามแนวยาวของแม่น้ำโขง ตลอดสองข้างทางนั้นมีหมู่บ้านของชาวไทยตั้งอยู่หลายแห่งมาเป็นระยะเวลาหลายร้อยปี ระหว่างการเดินทาง เกี่ยวป่าหลายครอบครัวได้ตัดสินใจตั้งหลักแหล่งในหมู่บ้านตามแนวชายแดนไทย – ลาว เช่น บ้านหนองจันทร์ นาถ่อน นาทาม กุดฉิม และบ้านซอง เป็นต้น นอกจากนั้นชาวเวียดนามบางส่วนยังได้ลงหลักปักฐานอยู่ที่บ้านกลาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของเส้นทางระหว่างอำเภอเมืองและอำเภอธาตุพนม หมู่บ้านแห่งนี้มีชาวเวียดนามรุ่นเก่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเนื่องจากตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับบ้านเชียงหวาง ซึ่งเป็นชุมชนเกี่ยวป่าเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ในเมืองหนองบก แขวงคำม่วน (Nguyễn Văn Chính, 2013, pp.2-4)

สำหรับเกี่ยวป่าอีกจำนวนหนึ่งได้เดินทางต่อไปจนถึงตัวเมืองธาตุพนม ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งมีชาวเวียดนามรุ่นเก่าอาศัยอยู่มานานแล้ว หลักฐานเชิงประจักษ์ของการเป็นชุมชนเกี่ยวป่าเก่าแก่ของพื้นที่แห่งนี้ก็คือการดำรงอยู่ของศาลเจ้าเงินฮึงด่าว (Đền thờ Trần Hưng Đạo) ซึ่งเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่บูชาดวงวิญญาณของแม่ทัพชาวเวียดนามในยุคจารีต ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะผู้นำทางการทหารที่สามารถขับไล่กองทัพมองโกลออกไปจากเวียดนามได้ถึงสามครั้ง ต่อมาภายหลังเงินฮึงด่าวจึงได้รับการนับถือในฐานะเทพเจ้าที่มีผู้คนกราบไหว้ในแทบทุกพื้นที่ของประเทศเวียดนาม ชาวเวียดนามรุ่นเก่าเชื่อว่าศาลเจ้าแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในพื้นที่ชุมชนบ้านไต้ ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากวัดพระธาตุพนม นอกจากนั้น เกี่ยวป่าธาตุพนมรุ่นเก่ายังกล่าวถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกองโฮจิมินห์ในพื้นที่ธาตุพนมในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษ 1920 อีกด้วย เกี่ยวป่าอาวุโสหลายคนให้ข้อมูลว่า ชาวเวียดนามได้อาศัยในพื้นที่อำเภอธาตุพนม

มานานแล้ว กล่าวคือ นับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ก็ได้มีชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่เมืองธาตุพนม ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวเวียดนามมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยพวกเขามักจะอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านไต้ บ้านเหนือ ตลาด และหมู่บ้านชาวประมงริมฝั่งแม่น้ำโขง ยิ่งไปกว่านั้น ชาวเวียดนามที่ธาตุพนมยังเล่าขานถึงความเกี่ยวข้องกับขบวนการชาตินิยมของชาวเวียดนามในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายหลังเหตุการณ์ท่าแขกแตกได้ส่งผลให้อำเภอธาตุพนมเป็นหนึ่งในพื้นที่ซึ่งมีจำนวนเกี่ยวปาวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากรองจากอำเภอเมืองนครพนม และมุกดาหาร เท่านั้น (Nguyễn Văn Chính, 2013, pp.2-4)

บนเส้นทางอพยพลงไปยังพื้นที่ทางตอนใต้ของนครพนม เกี่ยวปาวส่วนหนึ่งยังได้แยกย้ายออกไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในพื้นที่เมืองเว (ชื่อเดิมของเมืองเรณูนคร) เกี่ยวปาวอาวุโสบางคนได้เผยว่า ชุมชนเกี่ยวปาวแห่งนี้ได้รับการเรียกขานในชื่อ “บ้านใหม่” กล่าวคือ ภายหลังจากที่เกี่ยวปาวอพยพได้พักอาศัยที่เมืองนครพนมเป็นการชั่วคราวแล้วนั้น เกี่ยวปาวส่วนหนึ่งได้ชักชวนกันให้ออกเดินทางเป็นกลุ่มเพื่อออกไปแสวงหาที่อยู่อาศัย และที่ดินทำกินเพื่อยังชีพ ระหว่างการเดินทางพวกเขาได้รับการช่วยเหลือจากชาวไทยทั้งทางด้านอาหารการกิน และที่พักอาศัยเป็นการชั่วคราว ภายหลังจากการรอนแรมด้วยระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 3 – 4 วัน ก็ได้มาถึงพื้นที่เมืองเว เกี่ยวปาวรุ่นเก่าที่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มีจำนวนไม่มากนัก เช่น ตาจัต (Ông Chát) ตาเหวียน (Ông Huyến) ตาหลี (Ông Lý) ก็ได้ให้การช่วยเหลือในการจัดสรรที่พัก อาหารการกิน และการหางานทำเพื่อหารายได้ประทังชีวิต ในช่วงแรก หญิงชาวเวียดนามต้องออกไปให้แรงงานโดยการตีข้าวเพื่อแลกกับข้าวสารเป็นสิ่งตอบแทน สำหรับพวกเขาต้องออกไปพูดคุยและเจรจากับชาวบ้านเพื่อขอความช่วยเหลือทางด้านที่พักอาศัยชั่วคราว

ในราวปี ค.ศ. 1947 (พ.ศ. 2490) ผู้อาวุโสชาวเวียดนามผู้มีนามว่าคุณตาแดง (Ông Đòng) ได้ปรึกษากับตาจัต (Ông Chát) ตาเหวียน (Ông Huyến) และ ตาหลี (Ông Lý) เพื่อหารือถึงการจัดสรรให้เกี่ยวปาวอาศัยอยู่รวมกันในรูปแบบของชุมชนที่มีรั้วรอบขอบชิด ตัวแทนเกี่ยวปาวได้ทำการขออนุญาตจากทางการไทยเพื่อจัดตั้งชุมชนขึ้นในบริเวณที่มีลักษณะของสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่มีความกว้าง และความยาวด้านละประมาณ 500 เมตร คุณตาแดงได้ออกแบบแผนผังหมู่บ้าน โดยมีถนนสองเส้นตัดกันเป็นรูปกากบาทบริเวณใจกลางของหมู่บ้าน สำหรับ บ้านเรือนของเกี่ยวปาวให้สร้างขึ้นเป็นแนวเดียวกันในพื้นที่สองฝั่งของถนน สำหรับพื้นที่หลังบ้านได้จัดสรรไว้สำหรับเป็นที่เพาะปลูกพืช ผัก ผลไม้ เลี้ยงสัตว์ และบ่อน้ำ หมู่บ้านเกี่ยวปาวเมืองเวยังถูกรายล้อมไว้ด้วยแนวรั้วที่ชาวเวียดนามได้ร่วมกันสร้างขึ้นอย่างมิดชิด โดยกำหนดให้มีประตูทั้งสี่ทิศ และกำหนดเวลาเปิดในช่วงเช้าเวลาตีห้า และเวลาปิดประมาณหนึ่งทุ่มของทุกวัน บริเวณชุมชนประตูใหญ่ทางด้านหน้า

ของหมู่บ้านยังได้มีการสร้างหอคอยเพื่อใช้สำหรับสังเกตการณ์ถึงความเป็นไปทั้งภายใน และภายนอกชุมชนอีกด้วย ชุมชนเกี่ยวป่าบ้านใหม่ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในราวปี ค.ศ. 1947 ได้ปิดตัวลงภายหลังจากการโจมตีและก่อวินของชาวบ้านจำนวนหนึ่ง ที่ได้รับการยุ้งให้ทำร้ายชาวเวียดนาม ภายหลังจากเกี่ยวป่าเมืองเวได้จัดกิจกรรมระลึกถึงการถึงแก่กรรมของโฮจิมินห์ ในช่วงต้นเดือนกันยายน ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) (Vũ Thanh Binh, 2013, pp.3-7) ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงไม่ปรากฏชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ที่เมืองนครพนมแต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การอพยพของเกี่ยวป่าจากเมืองท่าแขกเข้าสู่เมืองนครพนมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้ส่งผลให้ประชากรเกี่ยวป่าในพื้นที่จังหวัดนครพนมมีจำนวนเพิ่มขึ้น แม้ว่าจะยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2449) มีพลเมืองเกี่ยวป่าอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนมเป็นจำนวนเท่าใด อย่างไรก็ตามก็ดี ตัวเลขเชิงสถิติของหน่วยงานความมั่นคงไทย – อเมริกา ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 ระบุว่า เกี่ยวป่าอพยพรวมถึงบุตรหลาน (ไม่นับชาวเวียดนามรุ่นเก่า) อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของนครพนม เช่น มุกดาหาร และดอนตาล (ขณะนั้นมุกดาหารและดอนตาลยังคงเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดนครพนม) จำนวน 3,621 คน อำเภอเมืองนครพนม 2,871 คน อำเภอธาตุพนม 978 คน อำเภอท่าอุเทน 392 คน อำเภอบ้านแพง 339 คน อำเภอนาแก 158 คน อำเภอดำชะอี 139 คน และอำเภอศรีสงคราม 30 คน รวมจำนวนเกี่ยวป่าอพยพและบุตรหลานในนครพนมจำนวน 8,528 คน ในขณะที่สถานทูตเวียดนามได้ประจำกรุงเทพฯ ได้ระบุตัวเลขของเกี่ยวป่าอพยพด้วยจำนวนที่แตกต่างออกไป เช่น อำเภอเมืองนครพนม 3,936 คน อำเภอมุกดาหาร 3,421 คน และ อำเภอธาตุพนม 1,294 คน

ภาพ 6 หลุมฝังเถ้ากระดูกของเกี้ยวบ่าวเมืองเว ระหว่างปี ค.ศ. 1947 - 1969

ที่มา: วัดป่าศิวิลย์ หมู่ที่ 5 อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม, ภายใตยผู้วิจัย, 2562

ตามทัศนะของหน่วยงานความมั่นคงไทยและอเมริกัน เกี้ยวบ่าวเหล่านี้ส่วนใหญ่มีพื้นเพมาจากพื้นที่ตอนกลางและตอนเหนือของเวียดนาม พวกเขามีจิตสำนึกผูกพันกับแผ่นดินปิตุภูมิที่ตั้งอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายเวียดนามเหนือเป็นอย่างมาก ดังนั้น เมื่อสภากาชาดไทยและเวียดนามได้ดำเนินการตามข้อตกลงว่าด้วยการจัดส่งผู้อพยพกลับสู่แผ่นดินปิตุภูมิในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1960 ปรากฏว่ามีเกี้ยวบ่าวอพยพจากพื้นที่นครพนมเดินทางกลับสู่เวียดนามเหนือเป็นจำนวนสูงถึง 14,280 คน โดยเกี้ยวบ่าวเหล่านี้ได้อพยพกลับไปโดยเรือเดินสมุทรจากท่าเรือคลองเตยไปยังท่าเรือไฮฟองรวมจำนวน 38 เกี้ยว ในขณะที่ผู้ลงทะเบียนไม่สมัครใจกลับสู่เวียดนามมีจำนวนเพียง 388 คนเท่านั้น

ลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลให้เกี้ยวบาวนครพนมกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกจับจ้องโดยหน่วยงานความมั่นคงของไทย และอเมริกาที่เรียกขานพวกเขาว่า "พวกชาวญวนลี้ภัย" ในฐานะแนวร่วมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีรูปแบบการปกครองตนเองอย่างไม่เป็นทางการที่ทับซ้อนลงไปบนระบบบริหารราชการของท้องถิ่นไทย (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารระหว่างไทย - สหรัฐ,

น. 2406 - 2410) ในขณะที่นักวิชาการตะวันตกบางคนเสนอว่า เนื่องด้วยพิกัดที่ตั้งที่เอื้ออำนวยต่อการสะสมของเกี่ยวปาวจำนวนมากได้ส่งผลให้นครพนมกลายเป็นหนึ่งในจุดหมายสำคัญของการขยายขบวนการชาตินิยมเวียดนามนับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) (Goscha, 1999) อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานชิ้นใดที่กล่าวถึงรูปแบบการจัดตั้งองค์กรชาตินิยม และการขับเคลื่อนมวลชนเกี่ยวปาวอันนำไปสู่การสร้างสำนักชาตินิยมในพื้นที่จังหวัดนครพนมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองไปจนกระทั่งการสิ้นสุดลงของสงครามเวียดนามได้อย่างลึกซึ้งเพียงพอ ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวปาวนครพนมตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษ 1930

กล่าวได้ว่า ข้อจำกัดสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี่ยวปาวในเมืองไทย โดยเฉพาะในช่วงเวลานับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1950 ไปจนถึงกลางทศวรรษ 1970 นั้น คือการขาดหลักฐานขั้นต้น เอกสารชั้นรอง หรือการขาดตัวบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กร และการขับเคลื่อนมวลชนเกี่ยวปาวในเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างเพียงพอ สำหรับการศึกษาในประเด็นดังกล่าวที่ผ่านมา นักวิจัยส่วนใหญ่มักจะอ้างอิงถึงหนังสือที่แต่งขึ้นโดยสหายหวางวันฮวาน (Hoàng Văn Hoan) อดีตแกนนำพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามที่เคยเข้ามาเคลื่อนไหวในเมืองไทยหลายครั้ง โดยเฉพาะการเข้ามาในฐานะตัวแทนพิเศษของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเพื่อชี้้นำการปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษ 1940 ทั้งนี้ ภายหลังจากที่หวางวันฮวานเกิดความขัดแย้งกับแกนนำระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเนื่องจากความเห็นต่างในประเด็นว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับกับจีนจึงได้ส่งผลให้เขาต้องลี้ภัยทางการเมืองไปยังประเทศจีนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) ในช่วงบั้นปลายของชีวิตเขาได้เผยแพร่หนังสือบันทึกการเคลื่อนไหวปฏิวัติของตนเองที่มีชื่อว่า *Giọt nước trong biển cả* (Hoàng Văn Hoan, 1986) และฉบับแปลภาษาอังกฤษชื่อ *A Drop in the Ocean: Revolutionary Reminiscences* (Hoàng Văn Hoan, 1988) โดยมีเนื้อหาบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทย นอกจากนี้ยังปรากฏงานเขียนเชิงชีวประวัติชิ้นสำคัญของสหายดั่งกวิงแอง (Đặng Quỳnh Anh) นักปฏิวัติสตรีจากจังหวัดเหงะอานที่เคยเข้ามาเคลื่อนไหวที่พิจิตร อุดรธานี ขอนแก่น นครพนม ฯลฯ ในชื่อ *Con người và con đường* (Sơn Tùng, 1976) ซึ่งได้รับการแปลเป็นภาษาไทยในชื่อ *ผู้คนและเส้นทาง* (เชินตุง, 2552) โดยเอกสารทั้งสองเล่มนี้ได้กลายเป็นแหล่งอ้างอิงชิ้นสำคัญให้แก่ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวเวียดนามในเมืองไทยนับตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม นอกจากเอกสารบันทึกความทรงจำดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยยังพบว่าในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ทศวรรษ 1970 หรือภายหลังจากที่สงครามเวียดนามได้ยุติลงแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ชี้แจงให้บรรดาสหประชาชาติที่เคยเคลื่อนไหวในเมืองไทยได้ทำการรวบรวมประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมขององค์กร และเกี้ยวพาราสีในเมืองไทยเพื่อเป็นการบันทึกถึงเกียรติประวัติและคุณูปการของประชาคมเกี้ยวพาราสีในเมืองไทยที่มีต่อการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและอเมริกา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับอนุเคราะห์เอกสารชิ้นสำคัญซึ่งระบุชื่อที่หน้าปกว่า Sơ lược về phong trào cứu nước của Việt kiều ở Thái Lan (Vũ An, 1977) หรือ แปล เป็นภาษาไทยว่า ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการรณรงค์เคลื่อนไหวกู้ชาติของเหยียดเกี่ยวในเมืองไทย ในระหว่างการสัมภาษณ์เกี้ยวพาราสีผู้หนึ่ง ตัวอักษรที่ปรากฏในเอกสารมีลักษณะของการพิมพ์โดยเครื่องพิมพ์ดีด โดยได้ระบุชื่อผู้แต่งร่วมจำนวน 6 คน ซึ่งผู้วิจัยได้รับทราบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าบุคคลเหล่านี้เป็นแกนนำในสมาคมเหยียดเกี่ยวกู้ชาติในช่วงสงครามเวียดนาม ผู้วิจัยได้ประเมินว่าข้อมูลจากเอกสารฉบับนี้มีความสำคัญต่อการอภิปรายถึงการเคลื่อนไหวของเกี้ยวพาราสีในเมืองไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างสูง

ยิ่งไปกว่านั้น ภายหลังจากที่คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเหยียดเกี่ยวในเมืองไทย (Đảng bộ Việt kiều ở Thái Lan) ได้เดินทางกลับไปยังประเทศเวียดนามในปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) เพื่อรายงานผลการเคลื่อนไหวให้แก่คณะกรรมการกลางพรรคฯ และรัฐบาลเวียดนามได้รับทราบแล้วนั้น ในเดือนตุลาคมปีถัดมา คณะเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Ban Bí thư BCHTƯĐCSVN) จึงได้มอบหมายให้สหภาพหว่างวันฮวาน (Hoàng Văn Hoan) ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งสมาชิกคณะกรรมการการเมืองแห่งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Ủy viên Bộ Chính trị BCHTƯ Đảng) ให้เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดพิมพ์เอกสารที่มีชื่อว่า Hoạt động cách mạng của Việt kiều ở Thái Lan (cuối thế kỷ XIX - 1975) หรือ การเคลื่อนไหวปฏิวัติของเหยียดเกี่ยวในเมืองไทย (ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 - ปี ค.ศ. 1975) ทั้งนี้ เอกสารดังกล่าวได้รวบรวมข้อมูลและความทรงจำของบรรดาสหประชาชาติที่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวในเมืองไทยมากกว่า 40 คน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเรียบเรียงแล้วเสร็จ และทำการจัดพิมพ์เป็นหนังสือไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) กระนั้น เอกสารดังกล่าวก็ยังมีได้รับการอนุญาตจากพรรคฯ ให้เผยแพร่ออกไปในหมู่สาธารณชนเนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่ล้วนถือเป็นภารกิจลับ และถือเป็นกิจการภายใน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันเอกสารฉบับนี้จะได้รับการเผยแพร่ในประเทศเวียดนามมากยิ่งขึ้น กระนั้นก็ยังมิได้มีการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ หรือยังไม่พบว่ามีมีการนำมาอ้างอิงในงานวิจัยอื่น ๆ แต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ ในส่วนของ การอภิปรายถึงการเคลื่อนไหวขององค์กร

ชาตินิยม และเกี้ยวพารไณในเมืองไทยในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงยึดถือเอาข้อมูลในเอกสารทั้งสองฉบับข้างต้นเป็นข้อมูลที่สำคัญ

เอกสารสรุปการเคลื่อนไหวของเกี้ยวพารไณในเมืองไทยที่เรียบเรียงโดยบรรดาแกนนำในสมาคมเหยียดเกี้ยวชาติฉบับหนึ่งเผยว่า นับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ต่อเนื่องไปยังต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชุมชนเกี้ยวพารไณในพื้นที่สองฝั่งโขง เช่น เวียงจันทน์ – หลวงคาย ท่าแขก – นครพนม และ สหวันเขต – มุกดาหาร ได้เริ่มกลายเป็นฐานมวลชนให้แก่การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสและสืบเนื่องไปจนถึงการทำสงครามต่อต้านอเมริกา นอกจากนี้ พื้นที่ดังกล่าวยังมีความสำคัญในฐานะ “บานประตูเบื้องหลังของอินโดจีน” (cánh cửa sau của Đông Dương) เนื่องจากชาวเวียดนามจำนวนมากหนึ่งใช้เป็นเส้นทางดังกล่าวในการออกไปเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านลัทธิอาณานิคมจากภายนอกพื้นที่อินโดจีน ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นเส้นทางกลับเข้าสู่อินโดจีนของผู้เคลื่อนไหวเหล่านี้อีกด้วย (Vũ An, 1977, pp.8-9)

ปฐมบทของการเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าวในพื้นที่นครพนมได้ปรากฏขึ้นภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมแบบจารีตที่มีเป้าหมายสำคัญคือการฟื้นฟูพระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์ที่ตกต่ำลงเป็นอย่างมากภายหลังจากที่ฝรั่งเศสเข้ายึดครองเวียดนาม นักวิชาการตะวันตกบางคนเสนอว่า ฟานดิงฝุ่ง (Phan Đình Phùng) แกนนำของขบวนการเกิ่นเวือง (Cần Vương – พิทักษ์กษัตริย์) ซึ่งเป็นปัญญาชนที่มีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ และยังเป็นอดีตขุนนางในราชสำนักเวียดนามนั้นได้ซึมซับเอาแนวคิดการเคลื่อนไหวจากภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิที่เขาเรียนรู้มาจากจักรพรรดิยาหลิง (Gia Long) ที่เคยหลบหนีเข้ามาแสวงหาความช่วยเหลือจากราชสำนักสยามเพื่อกลับไปต่อสู้กับกลุ่มผู้ก่อการเตี้ยเซิน (Tây Sơn) ด้วยเหตุนี้ ฟานดิงฝุ่งซึ่งเคลื่อนไหวในแถบพื้นที่พรมแดนระหว่างลาว – เวียดนามจึงเล็งเห็นความสำคัญของพื้นที่อีสานของสยามในการเคลื่อนไหวของตน

อย่างไรก็ดี บริบทในการเคลื่อนไหวของขบวนการเกิ่นเวืองในพื้นที่นครพนมกลับมีลักษณะแตกต่างออกไป โดยเฉพาะทางด้านการให้เส้นทางในการเดินทางสู่สยามที่มีได้พึ่งพาการเดินทางเรือตามเส้นทางในอ่าวไทยดังเช่นในอดีต หากแต่เป็นการเคลื่อนไหวผ่านเส้นทางเดินเท้าที่ลัดเลาะจากเขตภูเขาด้านทิศตะวันตกของเมืองหงะตัง (Nghê Tinh) ไปยังพื้นที่ตอนกลางของลาวแล้วจึงข้ามแม่น้ำโขงมายังเมืองนครพนม หลักฐานบางชิ้นยังเผยว่า ในราวปี ค.ศ. 1888 (พ.ศ. 2431) ขบวนการเกิ่นเวืองได้ทำการจัดตั้งเส้นทางลับจากเทือกเขาอันนัมมายังเมืองท่าอุเทนเพื่อใช้เป็นเส้นทางลำเลียงอาวุธจากสยามเพื่อนำเข้าสู่ฐานที่มั่นของตนในแถบอำเภอเฮื่องเค่ จังหวัดฮาดิงต์ นอกจากนี้ ขบวนการเกิ่นเวืองยังสร้างสายสัมพันธ์ทางการค้ากับพ่อค้าชาวเวียดนามราย

หนึ่งที่ค้าขายอยู่ในเมืองนครพนมมาเป็นระยะเวลายาวนาน ในอีกแง่หนึ่ง การเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสนั้นยังสมประโยชน์กับความต้องการของสยามที่กำลังหาแรงกดดันต่อการคุกคามของฝรั่งเศสที่ในพื้นที่ทางด้านตะวันตกของอินโดจีนที่ตั้งอยู่ประชิดกับชายแดนสยาม อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุด ขบวนการเกิ่นเวืองก็ได้ถูกปราบปราม ก่อนที่จะแตกพ่ายไปภายหลังการเสียชีวิตของ ฟานดิงฝูในปี ค.ศ. 1896 (พ.ศ. 2439) (Goscha, 1999, pp.23-24) เอกสารประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง บ่าวทำอุเทนผู้หนึ่งเรียบเรียงขึ้นยังเผยว่า ในช่วงประมาณปี ค.ศ. 1900 (พ.ศ. 2443) หรือภายหลัง จากที่ขบวนการเกิ่นเวืองได้ถูกปราบปรามลงนั้น สมาชิกในขบวนการดังกล่าวบางส่วนได้หลบหนี เข้ามาในเมืองท่าอุเทนและได้มีการสร้างศาลเจ้าขึ้นหลังหนึ่งขึ้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ในปัจจุบัน ศาล เจ้าดังกล่าวได้รับการบูรณะขึ้นใหม่โดยใช้ชื่อภาษาเวียดนามว่า ศาลเจ้าตึกก่วนต่ายเวือง (Điện Đức Quận Đại Vương) หรือ ศาลเจ้ามณีธรรมในภาษาไทย (Nguyễn Kim Ngọc, n.d., p.3, 16)

กล่าวได้ว่า ความสำคัญของพื้นที่ชายแดนริมฝั่งโขงของสยามต่อการเคลื่อนไหวเชิง ชาตินิยมในอินโดจีนนั้นมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้นเมื่อฟานโปยเจิว (Phan Bội Châu) แกนนำ ขบวนการดงชู (Đông Du – มุ่งสู่นุรพาทิศ) ได้นำเยาวชนเวียดนามซึ่งถูกเนรเทศออกจากญี่ปุ่นเข้า มาลี้ภัย และพักพิงในสยาม ในปีถัดมา ฟานโปยเจิวซึ่งได้หันไปรับเอาอิทธิพลทางแนวคิดมาจาก ชุนยัตเซ็น โดยเฉพาะภายหลังจากความสำเร็จของการปฏิวัติซินไฮ่ (Xinhai Revolution) จึงได้ จัดตั้งสมาคมฟื้นฟูเวียดนาม (Vietnamese Restoration Association) ที่มีเป้าหมายในการขับไล่ ฝรั่งเศสเพื่อสถาปนาระบอบสาธารณรัฐขึ้นในเวียดนาม (Goscha, 1999, pp.32-35)

ในช่วงเวลาดังกล่าว สมาคมฟื้นฟูเวียดนามได้เริ่มเคลื่อนไหวและเผยแพร่แนวคิด ชาตินิยมที่เทิดทูนระบอบสาธารณรัฐไปยังชุมชนเกี่ยวบ่าวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของสยาม ทั้งนี้ ดัง ทุกเหือ (Đặng Thúc Hứa) ซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำคนสำคัญได้เดินทางออกไปพื้นที่ต่าง ๆ ของสยาม ที่มีเกี่ยวบ่าวอาศัยอยู่เพื่อสร้างฐานการเคลื่อนไหว และยังได้เรียกร้องให้ชาวเวียดนามที่มีแนวคิด ต่อต้านฝรั่งเศสเดินทางออกมาจากเวียดนามเพื่อเข้าร่วมสหบทเคลื่อนไหวในสยาม และในจีนตอน ได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังกวิงแฉิ่ง (Đặng Quỳnh Anh) หนึ่งในบรรดาผู้ที่เดินทางออกมาตามคำ เรียกร้องของดังทุกเหือเผยว่า เธอและผู้นำทางได้ใช้ระยะเวลายาวนานเกือบสองเดือน ในการเดินเท้าจากบ้านเกิดมายังเมืองหินบูน ก่อนที่จะข้ามแม่น้ำโขงมายังเมืองท่าอุเทน และเดินทางต่อไปยัง เมืองปากน้ำโพ (นครสวรรค์) (Son Tung, 1976, p.38)

ยิ่งไปกว่านั้น ในปี ค.ศ. 1915 เส้นทางเดินเท้าจากชายแดนอีสานไปยังแคว้นอันนัมยังถูก ใช้เป็นเส้นทางลำเลียงอาวุธที่ส่งกลับไปเพื่อเตรียมการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสในแคว้นอันนัมใน อีกหลายกรณี (Vũ An, 1977, p.9) อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของขบวนการฟื้นฟูเวียดนามต้อง

ยุติลงเมื่อสยามหันไปสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งส่งผลให้ฝรั่งเศสถือโอกาสบีบบังคับให้สยามดำเนินนโยบายกีดกันชาวเวียดนามพลัดถิ่นในสยามที่ทำการต่อต้านฝรั่งเศสอันเป็นเหตุให้ฐานการเคลื่อนไหวของสมาคมฟื้นฟูเวียดนามในสยามซึ่งแต่เดิมตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านถ้ำ เมืองปากน้ำโพ ต้องสลายตัวลง โดยสมาชิกขององค์กรบางส่วนต้องหลบหนีไปยังจีนตอนใต้ และอีกบางส่วนได้โยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านดง จังหวัดพิจิตร (Lê Manh Trinh, 1961, pp.18-19)

ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1919 (พ.ศ. 2462) การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยกลับมาคึกคักอีกครั้งภายหลังจากที่ดังทุกเหือ (Đặng Thúc Hứa) ได้เดินทางกลับมาจากเมืองจีน และได้ทำการฟื้นฟูฐานการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามที่บ้านดง พิจิตร ดังทุกเหือเริ่มมีความเชื่อมั่นว่าการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสของชาวเวียดนามนั้นจำต้องพึ่งพาอาศัยชุมชนเกี่ยวป่าในเมืองไทยเป็นฐานมวลชนที่สำคัญ (Goscha, 1999, p.46) นอกจากนั้น เอกสารบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับการรณรงค์กู้ชาติของเกี่ยวป่าในเมืองไทยฉบับหนึ่งยังเผยว่า ดังทุกเหือมีความเชื่อมั่นว่าการต่อต้านลัทธิอาณานิคมจะต้องดำเนินไปอย่างยืดหยุ่นและยาวนาน และเขายังสมทวนต่อแนวคิดของปัญญาชนฝ่ายซ้ายชาวเกาหลีเหนือผู้หนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “เมื่อการปฏิวัติเพิ่งเริ่มปมเพาะนั้น องค์กรแกนนำจำต้องตั้งอยู่ภายนอกประเทศ แต่เมื่อไฟแห่งการปฏิวัติลุกโชนขึ้นแล้ว องค์กรแกนนำจำต้องตั้งอยู่ในประเทศ” ดังนั้น พื้นที่สยามซึ่งตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของอินโดจีนจึงมีความเหมาะสมในการจัดตั้งเป็นฐานการเคลื่อนไหวกู้ชาติของบรรดานักชาตินิยมเวียดนาม ด้วยเหตุดังกล่าว ดังทุกเหือจึงได้ออกเดินทางไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ ของสยามเพื่อรณรงค์ให้เกี่ยวป่าหันมาสนับสนุนภารกิจกู้ชาติ เกี่ยวป่าในพื้นที่ต่าง ๆ ต่างเรียกขานนามเขาว่า “Cố Di” (โก่ดี - ผู้เฒ่าเดิน) หรือ “Thầu Đám” (เฒ่าดำ) ในขณะที่เดียวกัน เขายังได้ติดต่อกับผู้รวมอุดมการณ์ที่เคลื่อนไหวอยู่ในเวียดนาม และกลุ่มที่เคลื่อนไหวอยู่นอกประเทศอยู่เสมอ ความพยายามของดังทุกเหือมีส่วนสำคัญในการส่งผลให้สยามมีความสำคัญในฐานะพื้นที่บ่มเพาะการปฏิวัติ และกลายเป็นช่องทางที่เปิดพื้นที่อินโดจีนสู่โลกภายนอกอย่างเด่นชัดยิ่งขึ้น (Lê Manh Trinh, 1961, p.21)

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1922 (พ.ศ. 2465) เป็นต้นมา ดังทุกเหือได้ให้ความสำคัญกับนครพนมในฐานะช่องทางออกจากอินโดจีนของบรรดาปัญญาชน และผู้มีอุดมการณ์ต่อต้านฝรั่งเศสจากแถบเมืองหงะตัง (Nghê Tinh) เพื่อเข้ามาเคลื่อนไหวในสยาม หรือเดินทางต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ กล่าวคือ ชุมชนเกี่ยวป่าในนครพนมอย่างน้อยสองแห่ง เช่น ชุมชนวัดป่าซึ่งเกี่ยวป่าส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และชุมชนหนองแสงซึ่งเป็นชุมชนเกี่ยวป่าคาทอลิก ได้รับการจัดตั้งให้เป็นพื้นที่พัก

พียงของบรรดาเยาวชนหนุ่มสาวชาวเวียดนามที่เพิ่งเดินทางออกมาจากอินโดจีน โดยมีท่านผู้เฒ่าแก่วีตวิง (Ngoét Vinh) ซึ่งมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นคอยทำหน้าที่ประสานงานในพื้นที่ดังกล่าว ภายหลังจากนั้นยังได้มีการจัดตั้งให้ชุมชนอื่น ๆ เช่น บ้านต้นผึ้ง และบ้านใหม่ (บ้านนาจอก) ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวเวียดนามที่มีพื้นเพมาจากแถบเหงะติง และตั้งอยู่ห่างจากนครพนมเพียงประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นฐานการเคลื่อนไหวที่สำคัญในเมืองนครพนมอีกสองแห่ง

ด้วยเหตุดังกล่าว นครพนมจึงมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านอันเป็นที่พักพิงเบื้องต้นของชาวเวียดนามที่เดินทางออกมาเคลื่อนไหวในสยาม ก่อนที่องค์กรจะทำการคัดเลือกให้สมาชิกแต่ละคนเดินทางต่อไปยังพื้นที่อื่น ๆ หรือเดินทางออกไปยังต่างประเทศ นอกจากนั้น ดังทุกเหตุยังได้สร้างเครือข่ายการเคลื่อนไหวในพื้นที่อื่น ๆ เช่น ท่าอุเทน นาแก ธาตุพนม มุกดาหาร และหนองคาย (Goscha, 1999, pp.47-48) กล่าวได้ว่า ปัญญาชนวัยหนุ่มสาวชาวเวียดนามหลายคน ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแกนนำคนสำคัญในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามไม่ว่าจะเป็น โฮ่ตุงเหมียว (Hô Tùng Mượu) เลห่งฟ็อง (Lê Hồng Phong) ฝามห่งถาย (Phạm Hồng Thái) หรือ ตั้งถายเถวี่ยน (Đặng Thái Thụyển) ฯลฯ ล้วนแต่ได้อาศัยเส้นทางการเดินทางจากแคว้นอันนัมมายังนครพนมเพื่อเดินทางต่อไปยังอุรธานี พิจิตร ฯลฯ รวมถึงออกไปเคลื่อนไหวยังต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส หรือ จีน ฯลฯ นับตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา (Lê Mạnh Trinh, 1961, pp.21-22)

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1925 (พ.ศ. 2468) แนวคิดในการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญภายหลังจากที่สหภาพเหยียนฮ่ายก๊วก (โฮจิมินห์) ได้จัดตั้งสมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติ (Việt Nam thanh niên cách mạng đồng chí hội) ภายใต้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ขึ้นที่กวางตุง จากนั้น ฐานการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยก็ได้เริ่มรับเอาแนวทางการเคลื่อนไหวของพวกฝ่ายซ้าย และแนวคิดทางการเมืองของฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าไปเป็นกระแสหลักในการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1926 (พ.ศ. 2469) สมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติสาขาสยามก็ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเป็นแห่งแรก ณ บ้านดง ตำบลป่ามะคาบ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จากนั้นในระหว่างปี ค.ศ. 1927 – 1928 (พ.ศ. 2470 - 2471) ก็ได้มีการขยายสาขาออกไปยังอุรธานี สกลนคร และนครพนม นอกจากนั้นยังได้มีการจัดตั้งสมาคมร่วมมือ (Hội Hợp tác) ซึ่งมีความสำคัญในฐานะองค์กรสำรองของสมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติ และเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นสำหรับเยาวชนเวียดนามที่เดินทางออกมาจากอินโดจีนได้เข้าร่วมเคลื่อนไหว ฝึกฝนแนวคิดทางการเมือง และทำงานร่วมกัน

ในลักษณะของกลุ่มชาวนา หรือการประกอบอาชีพอื่น ๆ ตามแต่บริบทของแต่ละพื้นที่จะเอื้ออำนวย

อีกทั้งยังได้มีการจัดตั้งสมาคมเหยียดเกี่ยวมิตรสัมพันธ์ (Hội Việt kiều thân ái) ซึ่งเป็นองค์กรมวลชนที่มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมและควบคุมการเคลื่อนไหวของมวลชนเกี่ยวปาวในเมืองไทยเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีสมาคมสตรี (Hội Phụ nữ) และสมาคมเยาวชน (Hội Thanh niên) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้โครงสร้างและการกำกับของสมาคมเหยียดเกี่ยวมิตรสัมพันธ์ องค์กรเหล่านี้ยังได้ขยายออกไปในพื้นที่ต่าง ๆ ของสยามโดยเฉพาะในอีสาน โดยในปี ค.ศ. 1929 (พ.ศ. 2472) สมาคมเหยียดเกี่ยวมิตรสัมพันธ์มีสมาชิกจำนวนประมาณ 2,000 คน และภาษาเวียดนามยังคงเป็นภาษาหลักที่ได้มีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกี่ยวปาวในเมืองไทยสามารถฟัง พูด อ่าน เขียน และทำความเข้าใจในแนวทางการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมซึ่งมักจะได้รับการเผยแพร่โดยตัวอักษรเวียดนาม

สำหรับการเผยแพร่อุดมการณ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์นั้นได้มีการจัดพิมพ์ และเผยแพร่หนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามที่มีชื่อว่า *Đông Thanh* (เสียงเดียวกัน) และ *Thân Ái* (มิตรสัมพันธ์) รวมถึงหนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามที่ผลิตโดยสมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติในกวางตุ้งและฮ่องกง ไม่ว่าจะเป็น *Thanh niên* (เยาวชน) หรือ *Quán nhân cách mạng* (กองกำลังติดอาวุธปฏิวัติ) ก็ได้รับการเผยแพร่มายังพื้นที่ต่าง ๆ ของสยามที่เมืองครุฑชาตินิยมของชาวเวียดนามตั้งอยู่ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วงระหว่างต้นปี ค.ศ. 1928 - ปลายปี ค.ศ. 1929 (พ.ศ. 2471 - 2472) สหายเหงียนอ้ายก๊วก (โฮจิมินห์) ยังได้เข้ามาเคลื่อนไหวในสยาม โดยหนึ่งในพื้นที่ซึ่งเหงียนอ้ายก๊วกเคลื่อนไหวอย่างยาวนานก็คือพื้นที่จังหวัดนครพนม (Lê Mạnh Trinh, 1961, pp.23-31)

การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวปาวนครพนมตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 จนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940

การเปลี่ยนแปลงสำคัญในปี ค.ศ. 1930 คือการที่องค์การคอมมิวนิสต์สากลได้ชี้แนะให้มวลชนที่เคลื่อนไหวตามแนวทางคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในประเทศใดก็จะต้องให้การช่วยเหลือต่อภารกิจการปฏิวัติในประเทศนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจากการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน เหงียนอ้ายก๊วก (โฮจิมินห์) ในฐานะตัวแทนองค์การคอมมิวนิสต์สากลจึงได้รับคำสั่งให้เดินทางกลับเข้ามาในสยามอีกครั้งเพื่อทำการหลอมรวมองค์กรคอมมิวนิสต์ของชาวจีน และชาวเวียดนามเพื่อจัดตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์สยาม และดำเนินการได้สำเร็จในวันที่ 26 เมษายน ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) (มูราชิม่า, 2012) นับแต่บัดนั้น การเคลื่อนไหวของมวลชนคอมมิวนิสต์ชาวเวียดนามในเมืองไทยจากเดิมที่มีเป้าหมายคือการโค่นล้มระบอบจักรวรรดินิยม และชนชั้นศักดินา

ในแผ่นดินปิตุภูมิเท่านั้น บัดนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยได้ผนวกภารกิจการสนับสนุนการการปฏิวัติประชาชนในสังคมสยามอีกด้วย

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) สมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติสาขาอุดรธานี ได้จัดการประชุมขึ้น โดยมีสมาชิกองค์กรจากสาขาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอุดรธานี สกลนคร และนครพนม เข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือถึงแนวทางในการยกระดับสมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติสาขาอุดรธานีขึ้นเป็นองค์กรพรรคคอมมิวนิสต์สยามสาขาจังหวัดอุดรธานี โดยกำหนดขอบเขตการเคลื่อนไหวในพื้นที่ภาคอีสาน นอกจากนั้น ในปี ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2474) การลุกฮือของมวลชนคนชั้นล่างในเหตุการณ์ไซเวียต - เห่งตึง (คูที่เซ็งอรรถ 1) (Xô Việt Nghệ Tĩnh) ที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในพื้นที่ตอนกลางของเวียดนามได้ถูกปราบปรามอย่างหนัก คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนประจำจังหวัดฮาทิงห์จำนวน 3 คน ได้ลี้ภัยมายังจังหวัดนครพนม และได้เรียกร้องให้พรรคคอมมิวนิสต์สยามสาขาจังหวัดอุดรธานีให้การช่วยเหลือภารกิจการปฏิวัติในพื้นที่อินโดจีน ซึ่งยังผลให้องค์กรคอมมิวนิสต์ของชาวเวียดนามในอีสานต้องรับผิดชอบภารกิจทั้งภายในพื้นที่อีสาน และการปฏิวัติในอินโดจีน (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.26-34)

สำหรับความเคลื่อนไหวภายใต้การชี้นำขององค์กรคอมมิวนิสต์ของชาวเวียดนามในพื้นที่นครพนมในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1930 นั้นได้เกิดขึ้นในหลายรูปแบบ เช่น การชุมนุมประท้วงขนาดเล็กเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ชาวบ้าน การประท้วงการจับกุมภาษีฆ่าเหละสุกรของเกี่ยวบัวที่บ้านบก และเกี่ยวบัวคาทอลิกที่บ้านหนองแสงในช่วงเทศกาลตรุษญวนในปี ค.ศ. 1932 (พ.ศ. 2475) การประท้วงการย้ายตลาดสดโดยเกี่ยวบัวนครพนมในปี ค.ศ. 1933 (พ.ศ. 2476) ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1933 องค์กรคอมมิวนิสต์ยังได้ทำการเคลื่อนไหวเพื่อเผยแพร่แนวคิดทางการเมืองออกไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตชนบทของจังหวัดนครพนม และยังได้ลักลอบจัดเวทีปราศรัยเพื่อเผยแพร่แนวคิดทางการเมืองในงานประเพณีนมัสการองค์พระธาตุพนมในช่วงต้นปี ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) อีกด้วย นอกจากนั้นยังได้มีการจัดตั้งกลุ่มมวลชนขนาดเล็กเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมแนวคิดทางการเมืองในชุมชนชาวไทย และชาวเวียดนาม สำหรับคำขวัญเพื่อใช้ในการรณรงค์ที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น สนับสนุนสหภาพไซเวียต (Ủng hộ Liên bang Xô Việt !) ต่อต้านสงครามโลก (Chống chiến tranh thế giới !) ลดภาษีและจัดสรรที่ดินให้แก่ชาวนา (Giảm thuế và chia ruộng cho nông dân !) อิสระภาพและประชาธิปไตยสำหรับปวงชน (Tự do dân chủ cho nhân dân !) หรือโค่นล้มรัฐบาลปัจจุบันเพื่อจัดตั้งรัฐบาลไซเวียต (Đánh đổ Chính phủ đương thời, thành lập Chính phủ Xô Việt !) เป็นต้น

ทางด้านสื่อสิ่งพิมพ์ องค์การคอมมิวนิสต์ของชาวเวียดนามยังได้มีการจัดพิมพ์และเผยแพร่หนังสือพิมพ์ภาษาเวียดนามที่มีแนวคิดสนับสนุนการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพในพื้นที่ภาคอีสานหลายฉบับ เช่น *Ngọn đuốc* (คบเพลิง) ที่อุดรธานี *Tiếng chuông* (เสียงระฆัง) ที่สกลนคร และ *Lao khô* (ทุกข์ยาก) ที่นครพนม นอกจากนี้ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1933 – 1934 (พ.ศ. 2476 - 2477) ยังได้มีการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ของฝ่ายซ้ายในภาษาไทย เช่น เพื่อนนักเรียน (*Phuon-nác-riên*) แสงอีสาน (*Xéng-y-sán*) สนามต่อสู้ (*Xà-nám-tò-xu*) ที่อุดรธานี และเพื่อนจน (*Phuon chòn*) ที่โคราชอีกด้วย สำหรับการขยายฐานมวลชนนั้น นอกจากการจัดตั้งองค์กรสาขาของพรรคคอมมิวนิสต์ตามหัวเมืองหลักในจังหวัดต่าง ๆ ที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนมากแล้วยังได้มีการจัดตั้งองค์กรสาขาเพิ่มเติมในท้องถิ่นอื่น ๆ เช่น ธาตุพนม (นครพนม) โพนพิสัย (หนองคาย) และ บ้านกุดตาไก้ (อุดรธานี) เป็นต้น อีกทั้งยังได้มีการจัดตั้งสาขาของคณะเยาวชนคอมมิวนิสต์ (*Đoàn Thanh niên Cộng sản*) ในพื้นที่ซึ่งมีเกี่ยวป่าอาศัยอยู่จำนวนมาก เช่น อุดรธานี สกลนคร นครพนม โคราช ฯลฯ (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.36-38)

เอกสารของฝ่ายเวียดนามยังระบุว่า นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) ทางกรมไทยได้มีการเฟื่องเลี้ยง และทำการกวาดล้างความเคลื่อนไหวของฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งมีเกี่ยวป่าอาศัยอยู่จำนวนมาก เช่น นครพนม สกลนคร และอุดรธานี (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.38) ในยุคนี้ เกี่ยวป่าที่ต้องสงสัยว่าเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์สยามหลายคนได้ถูกทางการไทยเนรเทศกลับสู่เวียดนามจำนวนหนึ่ง ตัวอย่างที่น่าสนใจได้ปรากฏเป็นข่าวเผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์ภายในแคว้นโคชินไชน่า อาทิ หนังสือพิมพ์ *Sài Gòn* (ไซ่งอน) ฉบับวันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 1935 (พ.ศ. 2478) ได้ตีพิมพ์ข่าวในหัวข้อ "ชาวอันนัม 36 คน จะต้องถูกเนรเทศ" เนื้อหาข่าวเผยว่า "หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของจังหวัดนครพนมกำลังคุมตัวชาวอันนัม [เวียดนาม] จำนวน 36 คน ซึ่งเป็นพวกสมุนของเลนินและกำลังสืบสวนอย่างเข้มข้น" รายงานข่าวเดียวกันยังเผยว่า เจ้าหน้าที่จังหวัดนครพนมผู้หนึ่งอ้างว่า "พวกแขนขาของฝ่ายคอมมิวนิสต์เหล่านี้จะต้องถูกเนรเทศออกจากสยามเนื่องจากสายลับของฝรั่งเศสในสยามสามารถยึดใบปลิวและอาวุธของพวกเขาเอาไว้ได้" (36 nguoi Annam ở Xiêm sẽ bị trục xuất, 1935, p.1)

นอกจากนั้น สื่อสิ่งพิมพ์ในดั่งเกีย เช่น หนังสือพิมพ์ *Hà Thành ngọ báo* (กรุงฮานอย) ฉบับวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) ในมุมข่าวการเมืองยังได้พาดหัวข่าวว่า "บุคคลที่ทางการไทยส่งกลับเวียดนามจำนวน 6 คน ซึ่งยังไม่ทราบว่ามีภูมิลาเนาอยู่ที่ใด" เนื้อหาข่าวเผยว่า "ในเดือนธันวาคมที่ผ่านมา ทางการไทยได้ส่งผู้ต้องหาจำนวน 6 คนมายังเรือนจำเมืองวิง ทั้งหกคนต่างก็เป็นผู้ที่เกิดและทำมาหากินอยู่ที่จังหวัดนครพนมมาตั้งแต่รุ่นบิดาและมารดา ดังนั้นจึงยังไม่

ทราบภูมิลำเนาในเวียดนามของพวกเขาที่ได้อาศัยอยู่ตั้งแต่ 20 – 30 ปี บางคนได้มีครอบครัวแล้ว” สำหรับข้อสันนิษฐานของทางการเวียดนามนั้น “แม้จะยังไม่ทราบถึงภูมิลำเนาที่แน่ชัด แต่คาดว่าพวกเขาน่าจะมีพื้นเพมาจากจังหวัดเหงะอาน เนื่องจากพวกเขาพูดคุยกันด้วยภาษาเวียดนามสำเนียงเหงะอานทั้งสิ้น” (Sáu người ở Xiêm giải về không rõ quê quán ở đâu, 1963, p.2)

ภายหลังจากการจับกุมเกี่ยวปาว และชาวไทยที่มาชุมนุมเพื่อระลึกถึงการปฏิวัติรัสเซียซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดขอนแก่นในวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ. 1936 (พ.ศ. 2479) การเคลื่อนไหวของมวลชนเกี่ยวปาวฝ่ายซ้ายโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสานก็ได้ขับเขาลง-เอกสารสรุปการเคลื่อนไหวของศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเผยแพร่ว่า จนถึงปี ค.ศ. 1936 คาดว่าเกี่ยวปาวในเมืองไทยที่ถูกจับกุมเนื่องจากต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์มีจำนวนมากกว่า 500 คน โดยถูกเนรเทศไปยังกัมพูชาจำนวน 60 คน เนรเทศไปยังจีนจำนวน 50 คน ส่งกลับไปยังอินโดจีน 30 คน ส่วนอีกเกือบ 100 คนถูกขังอยู่ที่เรือนจำบางขวาง และอีกจำนวนหนึ่งถูกขังที่เรือนจำกรุงเทพฯ และเรือนจำอื่น ๆ ของสยาม (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.39)

ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1938 (พ.ศ. 2481) การประชุมองค์การคอมมิวนิสต์สากลครั้งที่ 7 ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อแนวทางการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะการลดบทบาทของชนต่างด้าวที่มีต่อภารกิจการปฏิวัติในประเทศที่ตนเข้าไปตั้งหลักแหล่ง ด้วยเหตุนี้ พรรคคอมมิวนิสต์สยามจึงได้กำหนดนโยบายให้ชาวไทย ซึ่งในอดีตไม่ค่อยมีบทบาทมากนักได้เข้ามาเป็นภาคส่วนสำคัญในการปฏิวัติสยาม สำหรับคนต่างด้าวในเมืองไทยนั้นให้ถือเป็นเพียงกำลังสำรองเพื่อสนับสนุนภารกิจการปฏิวัติ นอกจากนั้น พรรคฯ ยังได้ชี้้นำให้คนต่างด้าวในสยามเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์กรชาตินิยมที่เคลื่อนไหวเพื่อการต่อต้านลัทธิอาณานิคมในแผ่นดินปิตุภูมิของตน เช่น คนจีนก็ควรเป็นสมาชิกของสมาคมชาวจีนต่อต้านญี่ปุ่น คนเวียดนามก็ควรเป็นสมาชิกของสมาคมชาวเวียดนามต่อต้านฝรั่งเศส หรือ คนอินเดียนก็ควรเป็นสมาชิกของสมาคมชาวอินเดียนต่อต้านอังกฤษ เป็นต้น สำหรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรนั้น พรรคฯ ได้ยกเลิกคณะเยาวชนคอมมิวนิสต์ องค์กรมวลชนกรรมกร และเกษตรกร รวมถึงชี้้นำให้หลีกเลี่ยงการใช้คำขวัญรณรงค์ที่อาจถูกฝ่ายตรงข้ามนำไปใช้เพื่อยุยง ปลุกปั่น และโจมตีให้ผู้คนชิงชังลัทธิคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตามก็ดี กว่าที่แกนนำองค์กรคอมมิวนิสต์ที่มีเชื้อสายเวียดนามในภาคอีสานจะรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น ระยะเวลาก็ได้ล่วงเลยมาจนถึงประมาณปี ค.ศ. 1941 – 1942 (พ.ศ. 2484 - 2485) เมื่อสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์สยามเชื้อสายเวียดนามจำนวนหนึ่งได้ถูกปล่อยตัวออกมาจากเรือนจำบางขวาง ด้วยเหตุนี้ ทิศทางการเคลื่อนไหวขององค์กรคอมมิวนิสต์ของเกี่ยว

ป่าวจึงได้เปลี่ยนแปลงไปโดยที่พวกเขาจะยึดถือเอาภารกิจการศึกษาปฏิวัติในอินโดจีนเป็นเป้าหมายสำคัญ (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.41)

ภายหลังจากการชี้้นำให้สมาชิกพรรคฯ ที่เป็นคนต่างด้าวหันไปให้ความสำคัญกับภารกิจการศึกษาปฏิวัติในแผ่นดินปิตุภูมิของตนเป็นหลัก การรณรงค์ทางด้านการเมืองของสมาชิกพรรคฯ ชาวเวียดนามจึงหันไปให้ความสำคัญกับการเรียกร้องให้เกี่ยวป่าในสยามได้มีส่วนร่วมสนับสนุนการศึกษาปฏิวัติในอินโดจีน ด้วยเหตุนี้ ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1941 – 1942 (พ.ศ. 2484 - 2485) พื้นที่จังหวัดนครพนมซึ่งตั้งอยู่ประชิดกับอินโดจีนจึงได้กลายเป็นศูนย์กลางของการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของบรรดาสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ชาวเวียดนาม โดยได้มีการสร้างเครือข่ายการติดต่อประสานงานกับบรรดาสหายในพื้นที่อื่น ๆ นอกจากนั้น บรรดาสหายชาวเวียดนามที่เพิ่งได้รับการปล่อยตัวออกมาจากเรือนจำบางขวางยังได้ทำการติดต่อกับพระสงฆ์ชาวเวียดนามในกรุงเทพฯ เช่น หลวงพ่อบา (Su Ba) และหลวงพ่อบัวเงิน (Buu Ân) เพื่อจัดองค์กรของชาวเวียดนามเพื่อการขับเคื่อนมวลชนเกี่ยวป่าภายใต้รูปแบบของสมาคมเหวียดเกี่ยวบรรเทาทุกข์ (Hội Việt kiều cứu tế) ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) ยังได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการรณรงค์เหวียดเกี่ยว (Ban vận động Việt kiều) ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันภายใต้กระแสการเรียกร้องให้เกี่ยวป่าช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Việt kiều tương trợ) โดยกิจกรรมสำคัญประการหนึ่งก็คือการจัดการเรียนการสอนภาษาเวียดนามภายใต้คำขวัญ “เรียนรู้อ่านเขียน เพียรอนุรักษ์ภาษา รักษาเชื้อมรดกเผ่าพันธุ์” (Học lấy chữ, giữ lấy tiếng, để khỏi mất giống nòi) อนึ่ง ครูผู้สอนหนังสือส่วนใหญ่ก็คือบรรดาสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่มักจะสอดแทรกบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักชาติในการสอนของตน ในบางพื้นที่ซึ่งมีเกี่ยวป่าอาศัยอยู่จำนวนมาก อาทิ อุดรธานีก็ได้มีการขยายชั้นเรียนขึ้นเพื่อรองรับนักเรียนประมาณ 40 – 50 คน นอกจากนั้น การรวมตัวของเกี่ยวป่าภายใต้กลุ่มมวลชนต่าง ๆ ก็ยังมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การรวมตัวในลักษณะกลุ่มอาชีพที่ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การรวมตัวในลักษณะของทีมกีฬา หรือสโมสรเยาวชนเกี่ยวป่า เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังของกลุ่มมวลชนเหล่านี้ยังแฝงไว้ด้วยการปลุกฝังสำนึกชาตินิยมที่ดำเนินไปภายใต้องค์กรมวลชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างถูกต้องตามกฎหมายของสยามนับตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) เป็นต้นมา (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.52-53)

สำหรับในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สองนั้นถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเคลื่อนไหวขององค์กรชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยทั้งในแง่รูปแบบการเคลื่อนไหว และสายการบังคับบัญชาอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งนี้ การจัดตั้งขบวนการเสรีไทยในช่วงปลายปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) และสืบเนื่องไปจนถึงการตกจากอำนาจ

ของจอมพล ป. พิบูลสงครามในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1944 (พ.ศ. 2487) ถือเป็นบริบททางการเมืองที่เชื้ออำนาจต่อการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี้ยวปาวในเมืองไทยเป็นอย่างยิ่ง (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.54) กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ชาวเวียดนามได้แยกตัวออกมาจากการเคลื่อนไหวภายใต้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยได้หันไปขึ้นตรงและอยู่ภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (Vũ An, 1977, p.13) นอกจากนี้ การที่สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนจำนวนหนึ่งได้หลบหนีการปราบปรามออกมาจากจังหวัดกว๋างบิ่ง และได้นำเอาเอกสารสำคัญของฝ่ายเวียดนามห์เข้ามาเผยแพร่ในชุมชนเกี้ยวปาวในเมืองไทย (Lê Manh Trinh, 1961, p.51) เอกสารดังกล่าวถือเป็นเอกสารสำคัญฉบับแรกขององค์กรชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยได้รับมาจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนโดยตรง โดยมีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการรณรงค์และจัดตั้งมวลชนเกี้ยวปาวเพื่อนำไปสู่การสนับสนุนการทำสงครามปลดปล่อยในอินโดจีน

ในช่วงกลางปี ค.ศ. 1944 สมาชิกองค์กรชาตินิยมในเมืองไทยจึงได้ยกระดับการเคลื่อนไหวไปสู่การจัดตั้งองค์กรชาตินิยมที่เด่นชัดมากยิ่งขึ้นในนาม "สมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติ" (Hội Việt kiều Cứu quốc) ภายใต้การชี้นำของฝ่ายเวียดนามห์ ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) สมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติได้จัดการประชุมครั้งใหญ่ขึ้นในพื้นที่จังหวัดนครพนม โดยมีสมาชิกในองค์กรจากพื้นที่สองฝั่งโขงเข้าร่วมในการประชุมครั้งนี้ และที่ประชุมได้มีมติสำคัญ เช่น ผลักดันให้เกิดการรณรงค์ภูชาติในชุมชนเกี้ยวปาวไทย - ลาว การคัดเลือกคณะกรรมการบริหารสมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติแห่งประเทศไทย การเผยแพร่หนังสือพิมพ์ *Độc Lập* (เอกราช) ซึ่งเป็นกระบอกเสียงให้แก่สมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติ และการเตรียมความพร้อมเพื่อจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในอินโดจีนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ แกนนำสมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติยังได้รับการคัดเลือกให้จัดตั้งเป็น "คณะแนวหน้า" (Đội Tiên phong) ซึ่งถือเป็นคณะกรรมการชี้นำ และต่อมาภายหลังได้รับการยกระดับขึ้นเป็นคณะกรรมการประชาชนชั่วคราวประจำแคว้นอ้ายลาว (Xứ uỷ Ái Lao lâm thời) ซึ่งได้ทำหน้าที่ประหนึ่งดังคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ประจำท้องถิ่นที่ขึ้นตรงต่อการบังคับบัญชาของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน โดยมีภารกิจสำคัญคือการชี้นำการเคลื่อนไหวขององค์กรชาตินิยมของชาวเวียดนามในพื้นที่สองฝั่งโขง (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.54-56)

ภาพ 7 ปฏิมากรรมที่ระลึกถึงวีรกรรมของกองกำลังโพ้นทะเลที่ 4 (ดูที่เชิงอรรถ 2) ที่จัดตั้งขึ้นจากลูกหลานเกี่ยวป่าวไทย – ลาว ภายใต้การสนับสนุนของฝ่ายเสรีไทย ที่บ้านพุ่มแก – หนงหอย อ.นาแก จ.นครพนม คำบรรยายตอนหนึ่งระบุว่า “เหล่านักรบลูกหลานเกี่ยวป่าวผู้รักชาติจากไทย – ลาว กลับมาร่วมต่อสู้กับฝรั่งเศส”

ที่มา: <https://mapio.net/pic/p-92190132/>

เอกสารสรุปผลการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี่ยวป่าวในเมืองไทยที่เรียบเรียงโดยคณะแกนนำในสมาคมเหวียดเกี่ยวป่าวชาติในปี ค.ศ. 1977 เผยว่า ตลอดระยะเวลาของการเคลื่อนไหวในยุคสงครามต่อต้านฝรั่งเศส (ค.ศ. 1945 - 1954) สมาคมเหวียดเกี่ยวป่าวชาติได้ขับเคลื่อนให้เกี่ยวป่าวในเมืองไทยกลายเป็นแนวร่วมที่สำคัญในการช่วยเหลือการปฏิวัติในลาวและกัมพูชา การจัดตั้งฐานการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสทั้งในลาวและกัมพูชา การสนับสนุนในฐานะฐานมวลชนในแนวหลังให้แก่สมรภูมิต่างด้านตะวันตก (Mặt trận miền Tây) ทั้งทางด้านกำลังคน อาวุธ เสื้อผ้า อาหาร และการรักษาพยาบาลให้แก่ทหารที่ได้รับบาดเจ็บจากการสู้รบ การจัดตั้งและฝึกฝนกองกำลังเกี่ยวป่าวไทย – ลาวที่บ้านพุ่มแก-हनงหอย อำเภอ นาแก จังหวัดนครพนมเพื่อส่งกลับไปสู้รบในพื้นที่โคชินไชน่า การรักษาไว้ซึ่งสถานะของการเป็นประตูทางด้านทิศตะวันตกให้แก่การปฏิวัติอินโดจีน การเรียกร้องการสนับสนุน และความเห็นใจของพี่น้องชาวไทยที่มีต่อภารกิจการกู้ชาติของเกี่ยวป่าว

การต่อต้านแผนการควบคุมเกี่ยวป่าของรัฐบาลไทยในแต่ละยุค และการสร้างชุมชนเกี่ยวป่าให้กลายเป็นสังคมที่มีความสามัคคีเพื่อยกระดับภาพลักษณ์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (เวียดนามเหนือ) และเพื่อขับเคลื่อนให้เกี่ยวป่าในเมืองไทยสนับสนุนภารกิจเพื่อส่วนรวมในแผ่นดินปฏิวัติของตน (Vũ An, 1977, pp.17-48)

บริบททางการเมืองไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กับการจัดตั้งชั้นเรียนแบบปิดลับเพื่อการสร้างสำนึกชาตินิยมทางภาษาในพื้นที่นครพนม

ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2559 - ต้นปี พ.ศ. 2561 อันเป็นช่วงเวลาที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าสู่พื้นที่วิจัยเพื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลในภาคสนามด้วยวิธีการพูดคุย การสัมภาษณ์ รวมถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดงานวันระลึกวันคล้ายวันเกิดของประธานโฮจิมินห์ซึ่งตรงกับวันที่ 19 พฤษภาคมของทุกปี พิธีเปิดอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ที่จัดขึ้นในวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 (พ.ศ. 2559) การจัดเทศกาลตรุษญวนเป็นประจำทุกปี หรือการประชุมคณะกรรมการสมาคมไทย – เวียดนามในบางวาระ กล่าวได้ว่า สิ่งหนึ่งที่สร้างความแปลกใจให้แก่ผู้วิจัยก็คือความสามารถในการใช้ภาษาเวียดนามของเกี่ยวป่าหลายคนจนเกิดเป็นคำถามว่า เหตุใดเกี่ยวปาวนครพนมรุ่นที่ 1 (ดูที่เชิงอรรถ 3) และเกี่ยวปาวรุ่นที่ 2 (ดูที่เชิงอรรถ 4) ยังคงสามารถใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารทั้งในรูปแบบของการฟัง และการพูดได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เกี่ยวป่าอีกหลายคน โดยเฉพาะเกี่ยวปาวรุ่นที่ 1 และ รุ่นที่ 2 ยังสามารถอ่าน และเขียนตัวอักษรควักหงือ (Quốc Ngữ) ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า ความสามารถในการสื่อสารภาษาเวียดนามของเกี่ยวป่าเหล่านี้เกิดจากการกระบวนกรเรียนรู้ตามธรรมชาติหรือเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ อาทิ การจัดการเรียนการสอนโดยหน่วยงานหรือองค์กรใด ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับการปลูกฝังสำนึกความรักชาติหรือไม่ อีกทั้งความสามารถในการสื่อสารภาษาเวียดนามของเกี่ยวป่าเหล่านี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขในการก่อให้เกิดสำนึกชาตินิยมของเกี่ยวปาวนครพนมหรือไม่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาว่าสำนึกชาตินิยมของเกี่ยวปาวนครพนมนั้นเกี่ยวข้องกับทุนนิยมการพิมพ์ดังที่เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน (Anderson, 1983) ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ในข้อเสนอว่า ด้วยชุมชนจินตกรรมหรือไม่ ?

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวปาวอพยพรุ่นที่ 1 ซึ่งเกิดในแคว้นตั้งเกี่ยวเมื่อปี ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) ทำให้ทราบข้อมูลว่า การที่คุณตาได้เกิดและเติบโตอยู่ในเวียดนามจนอายุ 4 ขวบ ก่อนที่จะอพยพมาอาศัยอยู่ในลาวในปี ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) ได้ส่งผลให้เกี่ยวปาวอาวุโสท่านนี้ใช้ภาษาเวียดนามในฐานะภาษาแม่มาตั้งแต่เด็ก เมื่อครอบครัวของคุณตาได้ย้ายมาอยู่ที่ลาวในปี ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) ภาษาหลักที่ใช้ในชีวิตประจำวันก็ยังคงเป็นภาษาเวียดนามอยู่เช่นเดิม

ครั้งเมื่ออายุได้ 11 ขวบ เกียวบ่าวท่านนี้ก็ยังได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนคาทอลิกในตัวเมืองท่าแขก คุณตาเผยว่า “พวกเราเรียนวิชาต่าง ๆ โดยใช้ภาษาเวียดนามเป็นหลัก ได้เรียนภาษาฝรั่งเศสบ้างจนสามารถพูดได้นิดหน่อย แต่ที่แปลกก็คือแทบจะไม่ได้พูดภาษาลาวเลย เนื่องจากในตัวเมืองท่าแขกมีแต่คนเวียดนามเสียเป็นส่วนใหญ่” ภายหลังจากที่ได้อพยพมาอาศัยอยู่ที่เมืองไทยได้ประมาณหนึ่งปี นอกจากการพูดภาษาเวียดนามภายในครอบครัวแล้ว คุณตาก็ยังมีโอกาสได้เข้าเรียนภาษาเวียดนามในบ้านของคบคิดเชื้อสายเวียดนามที่ชื่อว่าท่านหลีบา (Lý Ba) ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนเกียวบ่าวคาทอลิกหนองแสง ชั้นเรียนที่บ้านท่านหลีบาซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยองค์การของเกียวบ่าวรับนักเรียนประมาณ 30 คน โดยแบ่งออกเป็นสองห้อง คือ ห้องอา (a) และห้องเบ (b) ครูที่สอนมีหลายคน เท่าที่จำได้มีครูเหงียนจุงทุ (Nguyễn Trung Thu) ครูหวูอาน (Vũ An) ครูเจื่องแอ่ง (Trương Ánh) และครูเหงียนต่าย (Nguyễn Tái) สำหรับนักเรียนก็มาจากชุมชนเกียวบ่าวต่าง ๆ เช่น ชุมชนเมือง (Mường) วัดโอกาส (Cát) วัดป่า (Pà) ดอนโมง – บ้านใหม่ (Mông Mây) บ้านเหนือ (Ban Núi) และ บ้านบึก (Ban Búc) สำหรับวิชาที่เรียนประกอบด้วย คณิตศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วาดเขียน การเขียน และหน้าที่พลเมือง (Giáo dục công dân)

ในแต่ละวันได้เรียนทั้งภาคเช้า และภาคบ่าย ทั้งยังมีกิจกรรมสันทนาการ อาทิ การเล่นปิงปองอีกด้วย คุณครูมักจะนำเอาจดหมายและบทกลอนของโฮจิมินห์ บทกลอนที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *Độc Lập* (เอกราช) บทเรียนเกี่ยวกับบุญคุณของพ่อแม่ ตำนานเซินติง-ถวีติง (Son tinh - Thủy tinh - ตำนานเกี่ยวกับความรัก และการเกิดพายุฝน) ตำนานเอิวเกอ (Âu cơ - ตำนานการเกิดชาวเวียดนาม) และตำนานห่งบ่าง (Hồng Bàng - ตำนานการเกิดรัฐจารีตในเวียดนาม) มาให้พวกเราได้เรียนรู้ ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1948 (2495) คุณตาก็ได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ในนักเรียน 11 คนจากนครพนมให้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนมัธยมของชาวเวียดนามที่เพิ่งได้รับอนุญาตจากทางการไทยให้จัดตั้งขึ้นที่อุดรธานี (Trường Trung học Udon Thani) กล่าวได้ว่า

...นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากนครพนมถือเป็นสัดส่วนที่มากกว่านักเรียนจากพื้นที่อื่น ๆ โรงเรียนดังกล่าวได้รวบรวมเอาบุตรหลานของเกียวบ่าวที่มีผลการเรียนดีเด่นจำนวน 32 คนจากพื้นที่ภาคอีสานให้มาศึกษาพร้อมกัน โดยมีครูใหญ่ชื่อว่าเลซวีเลื่อง (Lê Duy Luong) เกียวบ่าวอพยพจากเวียงจันทน์ และอดีตครูใหญ่ของโรงเรียนโกแลปาวีเย่ (Collège Pavie) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ภายใต้ระบบการศึกษาของระบอบอาณานิคมอินโดจีน

(องแจ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวป่าวข้างต้นนั้นสอดคล้องกับบริบททางการเมืองของไทย ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองที่ค่อนข้างเอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของเกี่ยวป่าวอพยพ และการปลุกฝังสำนึกชาตินิยมผ่านระบบการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นโดยสมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาติในเมืองไทย กล่าวคือ การที่นายปรีดี พนมยงค์ซึ่งมีสายสัมพันธ์อันดีกับแกนนำขบวนการกู้ชาติฝ่ายซ้ายในแถบอินโดจีนกำลังมีบทบาทอยู่ในรัฐบาลนั้นย่อมส่งผลดีต่อการดำรงชีวิต และการเคลื่อนไหวกว้างของเกี่ยวป่าวอพยพมากกว่าการที่กลุ่มนิยมเจ้า หรือฝ่ายเผด็จการทหารเป็นผู้กุมอำนาจรัฐ นอกจากนี้ ความเอื้อเฟื้อของรัฐบาลไทยยังปรากฏให้เห็นจากการที่นายเตียง ศิริขันธ์ รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นได้สั่งการ และกำกับให้หน่วยงานต่าง ๆ ในแถบพื้นที่ชายแดนทำการช่วยเหลือชาวเวียดนามอพยพที่หลบหนีเข้าสู่เมืองไทยในช่วงต้นปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ในขณะเดียวกัน รัฐบาลยังอนุญาตให้ชาวเวียดนามอพยพมีสิทธิเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ และตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างเสรี โดยมีได้ถูกดำเนินคดีในฐานะผู้เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย อีกทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ก็ยังได้ให้ความช่วยเหลือด้วยการจัดหาอาชีพ เช่น การเป็นแรงงานก่อสร้างถนน การตัดไม้เพื่อนำไปแปรรูปและจำหน่าย ในขณะเดียวกันก็ยังมีชาวเวียดนามอพยพที่ได้ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างกล หรือค้าขาย ฯลฯ รัฐบาลไทยยังได้มอบเงินช่วยเหลือให้แก่สำนักงานผู้แทนสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นที่กรุงเทพฯ จำนวน 700,000 บาท เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการช่วยเหลือชาวเวียดนามอพยพ (Goscha, 1999, p.155)

นอกจากนั้น บริบททางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างไทยกับประเทศในค่ายสังคมนิยมในช่วงเวลาดังกล่าวยังเอื้ออำนวยต่อการเคลื่อนไหวกว้างขององค์การชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทย และชุมชนเกี่ยวป่าวในพื้นที่ภาคอีสานเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ความต้องการเสียงสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตในการสมัครเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติยังผลให้รัฐบาลไทยจำต้องยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) เป็นต้นไป ในปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) รัฐบาลยังอนุญาตให้จัดตั้งสถานเอกอัครราชทูตสหภาพโซเวียตขึ้นที่กรุงเทพฯ ภายใต้อาณัติดังกล่าว สินค้าทางวัฒนธรรมของโลกสังคมนิยมได้รับการเผยแพร่ในเมืองไทยอย่างกว้างขวาง (Kasian Tejapira, 2001, pp.59-64)

ในขณะเดียวกัน ปัญญาชนและสามัญชนไทยยังสามารถเข้าถึงหนังสือที่แต่งโดยนักเขียนชาวรัสเซียที่วางแผงควบคู่กับหนังสือของผู้แต่งจากโลกทุนนิยมตะวันตก ในส่วนของวงการบันเทิงนั้น ภาพยนตร์จากสหภาพโซเวียตหลายเรื่องได้รับอนุญาตให้เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ที่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงเทพฯ ควบคู่ไปกับภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สินค้าทางวัฒนธรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ถูกวางจำหน่ายกันอย่าง

เลิกเกริกในแบบที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน สภาวะดังกล่าวดูเหมือนว่าจะสะท้อนให้เห็นถึงความย้อนแย้งที่เกิดขึ้น เนื่องด้วยทุนนิยมการพิมพ์ และกลไกการค้าเสรีของพวกเขาฝ่ายขวาได้กลายเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดก้าวหน้าของพวกเขาฝ่ายซ้ายไปโดยปริยาย (Kasian Tejapira, 2001, pp.59-64)

ท่ามกลางบริบทดังกล่าว ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1948 – 1949 (พ.ศ. 2491 - 2492) สหายหว่างวันฮวาน (Hoàng Văn Hoan) ตัวแทนจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนยังได้รับคำสั่งจากโฮจิมินห์ให้เข้ามาเคลื่อนไหวในเมืองไทยในฐานะผู้แทนคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (Đại diện Trung ương Đảng) ที่มีอำนาจชี้นำการเคลื่อนไหวของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทย อินเดีย พม่า เซโกสโลวาเกีย และฝรั่งเศส ในขณะเดียวกันเขายังทำหน้าที่เป็นผู้แทนพิเศษของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามอีกด้วย (Hoàng Văn Hoan, 1986) ด้วยเหตุดังกล่าวจึงไม่น่าแปลกใจมากนักที่โรงเรียนของเกี้ยวบ่าวอพยพซึ่งดำเนินการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาเวียดนาม และมีเนื้อหาในการสอนเกี่ยวกับการสร้างสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามจึงได้รับอนุญาตให้ทำการเรียนการสอนได้อย่างค่อนข้างเสรี โดยมีศูนย์กลางทางด้านการศึกษากว้างขวางของเกี้ยวบ่าวอพยพอยู่ที่อุดรธานีในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากที่รัฐบาลไทยได้หันไปรับรองรัฐบาลบาวดายที่ได้รับการหนุนหลังจากฝรั่งเศสอย่างเป็นทางการในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) ได้ส่งผลให้การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยเริ่มตกอยู่ภายใต้การควบคุมจากฝ่ายความมั่นคงไทยอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยเริ่มใช้มาตรการทางด้านความมั่นคงเพื่อควบคุมเกี้ยวบ่าวอพยพโดยการถ่ายโอนย้ายกิจการดังกล่าวไปยังกรมตำรวจโดยการติดตามเกี้ยวบ่าวเหล่านี้ว่าเป็นพวกที่ต้องเฝ้าระวังภายใต้ "หน่วยงานทะเบียนกลางญวนอพยพ" ในฐานะหน่วยงานพิเศษที่ขึ้นตรงต่อกองตำรวจสันติบาลเพื่อควบคุม และสอดส่องพฤติกรรมของชาวเวียดนามอพยพเป็นการเฉพาะ ในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) รัฐบาลยังมีคำสั่งถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้มงวดในการเฝ้าระวังความเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามอพยพมากยิ่งขึ้นเป็นพิเศษ ในขณะเดียวกันก็ได้เริ่มแสดงความไม่พอใจในพฤติกรรมของคนเวียดนามที่ให้การสนับสนุนการทำสงครามเพื่อปลดปล่อยอินโดจีน รวมถึงการที่องค์กรชาตินิยมของชาวเวียดนามได้ทำการชักชวนคนเวียดนามให้เข้าร่วมในการอบรมสั่งสอนลัทธิทางการเมืองซึ่งอ้างว่าเป็นการขัดต่อระบอบการเมืองของไทย (ธนินทร์ ปุณวรรณา, 2545, น. 68, 83)

เอกสารสรุปการเคลื่อนไหวของเกี้ยวป่าวในเมืองไทยซึ่งจัดพิมพ์โดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้นำเสนอข้อมูลที่ค่อนข้างสอดคล้องกับเนื้อหาข้างต้นว่า นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2483) เป็นต้นมา รัฐบาลไทยที่ตกอยู่ภายใต้การนำของฝ่ายทหารก็ได้หันกลับไปดำเนินนโยบายกดดันและจำกัดสิทธิในการเคลื่อนไหวของคนต่างด้าวในเมืองไทย นอกจากนี้ สำนักงานตัวแทนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (เวียดนามเหนือ) ในกรุงเทพฯ ก็ได้ถูกสั่งปิด และเจ้าหน้าที่ในสำนักงานต้องทยอยเดินทางออกจากประเทศไทย สมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติก็ต้องหันไปดำเนินการเคลื่อนไหวในทางลับ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของฝ่ายเวียดนามเหนือกลับกลายเป็นสิ่งต้องห้ามในสังคมไทย นอกจากนี้ ข้อห้ามต่าง ๆ สำหรับคนต่างด้าวได้ถูกนำมาบังคับใช้ไม่ว่าจะเป็นการห้ามประกอบอาชีพที่สงวนไว้สำหรับคนไทยโดยเฉพาะ การห้ามเดินทางออกจากพื้นที่ควบคุม หรือการกีดกันทางด้านการค้า เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์สาขาเหวียดเกี้ยวในเมืองไทย (Đảng bộ Việt kiều Thái Lan) ที่เคยอยู่ภายใต้การชี้นำโดยตรงของผู้แทนพิเศษพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนต้องปรับเปลี่ยนแนวทางโดยการหันไปเคลื่อนไหวในทางลับ การรณรงค์เชิงชาตินิยมที่เคยจัดขึ้นอย่างเอิกเกริกทั้งในทางปฏิบัติ และการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ บัดนี้ต้องดำเนินการอย่างลับ ๆ ภายใต้แนวทางที่หวางวันฮวานระบุว่า “ขยัน ประหยัด ออดทน เพื่อก้าวข้ามอุปสรรค” (cần, kiệm, nhẫn nại, vượt qua khó khăn) (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.106-108) อันเป็นคำขวัญที่ถูกเผยแพร่ออกไป และกำหนดให้ประดับไว้บริเวณแท่นบูชาปฏิวัติในบ้านเรือนของเกี้ยวป่าวตลอดระยะเวลาของการดำเนินนโยบายกดดันเกี้ยวปาวดังที่จะกล่าวถึงในภายหลัง

เกี้ยวปาวอาวุโสที่ให้ข้อมูลข้างต้นยังได้เปิดเผยถึงบรรยากาศในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านจากการเคลื่อนไหวอย่างค่อนข้างเสรีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองไปสู่ยุคสมัยแห่งการเข้มงวดกวดขันที่เริ่มต้นขึ้นในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ

...ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2482) โรงเรียนระดับมัธยมที่จัดตั้งขึ้นโดยองค์การของเกี้ยวปาวที่อุดรธานีก็ได้รับคำสั่งให้ยุติการดำเนินการ คณะครูและนักเรียนได้พากันแยกย้ายกลับไปยังภูมิลำเนาของตน นักเรียนส่วนหนึ่งได้สมัครไปเป็นทหารให้แก่ฝ่ายเวียดนามเหนือเพื่อทำการรบสู้รบในเมืองลาว สำหรับคนที่ไม่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นทหารบางส่วนก็ได้กลับไปเป็นครูในชั้นเรียนของเกี้ยวปาวที่ได้เริ่มมีการจัดตั้งขึ้นอย่างลับ ๆ ในภูมิลำเนาของตน แต่ก็มีนักเรียนบางคนที่ยังไปประกอบอาชีพค้าขาย และไม่ยุ่งเกี่ยวกับ

การเคลื่อนไหวของเกี้ยวบัวในเมืองไทย หรือแม้กระทั่งบางคนก็ยังมีแนวคิดทางการเมืองที่เห็นพ้องกับรัฐไทย และขัดแย้งกับสำนึกกระแสหลักในชุมชนเกี้ยวบัวนครพนมด้วยเช่นกัน

(องแจ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

สำหรับท่าทีของคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์สาขาเหวียดเกี้ยวในเมืองไทย (Đảng bộ Việt kiều Thái Lan) ในฐานะองค์กรที่นำการเคลื่อนไหวของเกี้ยวบัววนั้น ถึงแม้ว่าจะต้องหันไปเคลื่อนไหวอย่างลับ ๆ แต่ก็เน้นย้ำภารกิจการขับเคลื่อนมวลชนเกี้ยวบัวต่อไป (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.108) ต่อกรณีดังกล่าว เกี้ยวบัววนครพนมผู้หนึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งสายการเคลื่อนไหวเพิ่มเติมว่า

...ในยุคที่บริบททางการเมืองเริ่มเลวร้ายลง พรรคคอมมิวนิสต์สาขาเหวียดเกี้ยวในเมืองไทยยังคงกำหนดให้อุตรธานีเป็นพื้นที่ศูนย์กลาง และเป็นที่ตั้งของคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคฯ (trung uong) สำหรับพื้นที่อื่น ๆ เช่น นครพนม สกลนคร อุบลราชธานี และหนองคาย ถูกกำหนดให้เป็นหน่วยการปกครองระดับท้องถิ่น (địa phương) ที่ขึ้นตรงต่ออุตรธานี นอกจากนี้ สมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติในฐานะองค์กรมวลชนภายใต้การชี้นำของพรรคฯ ก็ยังได้ดำเนินการจัดตั้งรูปแบบการปกครองมวลชนที่มีโครงสร้างและขอบเขตเชิงพื้นที่ทับซ้อนลงไปบนรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทย สำหรับในพื้นที่นครพนมนั้นถูกกำหนดให้เป็นหน่วยการปกครองระดับอำเภอที่ขึ้นตรงกับอุตรธานี โดยมีแบ่งแยกพื้นที่การปกครองออกเป็นหน่วยการปกครองระดับหมู่บ้าน (làng) ชุมชน (xóm) และกลุ่ม (tổ) ตามลำดับ

(องสุก, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2560)

สำหรับพื้นที่อื่น ๆ เช่น สกลนคร หนองคาย หรือ อุบลราชธานีก็มีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

สำหรับในพื้นที่ชุมชนเกี้ยวบัววนครพนมได้มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน (làng) และได้กำหนดชื่อหมู่บ้านต่าง ๆ ด้วยคำในภาษาท้องถิ่นผสมกับคำในภาษาเวียดนาม เช่น

...หลังบ้านแพง หลังอุเทน (ท่าอุเทน) หลังธาตุนม หลังเมือง หลังหนองแสง หลังกาส (วัดโอกาส) หลังป่า (วัดป่า) หลังโฌง (ดอนโฌง) และ หลังใหม่ (บ้านนาจอก) พื้นที่แต่ละหมู่บ้านยังถูกแยกย่อยแบ่งออกเป็นชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งอาจจะมีจำนวนมวลชน และขนาดพื้นที่แตกต่างกัน

(ถ่ยซาน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

...ยิ่งไปกว่านั้น เกียวปาวแทบทุกเพศทุกวัยยังได้รับการจัดตั้งไว้ในกลุ่มมวลชนต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มเด็กเล็ก (เด็กอายุตั้งแต่ 0 – 10 ขวบ) กลุ่มเยาวชน (ผู้ที่มีอายุระหว่าง 11 – 17 ปี) กลุ่มเยาวชน (ผู้ที่มีอายุระหว่าง 18 – 35 ปี) กลุ่มผู้ปกครอง (ชายที่มีอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป) และกลุ่มสตรี (หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไป) สำหรับการจัดแบ่งสายงานภายใต้สมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาตินั้นประกอบด้วยภารกิจที่สำคัญ ได้แก่ 1) ภารกิจทางด้านการดำเนินชีวิตแบบใหม่ (nếp sống mới) 2) ภารกิจการสร้างความสัมพันธ์ภาคประชาชนระหว่างชาวเวียดนามและชาวไทย (Việt - Thái thân thiện) และ 3) ภารกิจทางด้านการศึกษา (tiểu học vụ)

(องแจง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

ทั้งนี้ ภารกิจต่าง ๆ ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในทุกพื้นที่ของชุมชนเกี่ยวกับวณครพนม โดยได้มีการแต่งตั้งบุคคลในท้องถิ่นให้เป็นหัวหน้ารับผิดชอบในภารกิจแต่ละด้าน

สำหรับภารกิจทางด้านการศึกษาหรือที่เกี่ยวข้องปาวนิยมเรียกว่า “เตี่ยวหน็อกหุ” (Tiểu học vụ) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในลักษณะภารกิจลับ ถ้อยคำตอนหนึ่งในเอกสารรณรงค์การปฏิวัติของเกียวปาวในเมืองไทยได้ระบุว่า “รัฐบาลปฏิริยาของประเทศไทยได้กำหนดให้ชั้นเรียนที่มีนักเรียนเกินกว่า 7 คน ที่สอนตามหลักสูตรของพวกเรานั้นถือว่าการกระทำที่ผิดกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กร และการกระทำที่เกี่ยวข้องทางการเมือง” อย่างไรก็ตาม คณะแกนนำสมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาติก็ยังยืนยันถึงความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดข้อมูลแห่งสำนึกปฏิวัติให้แก่ลูกหลานเกียวปาวแม้ว่าบริบททางการเมืองในประเทศไทยจะไม่เอื้ออำนวยก็ตามที่ ด้วยเหตุนี้ การเรียนการสอนยังคงดำเนินต่อไปโดยมีเป้าหมายสำคัญในการฝึกฝนให้เกียวปาวแต่ละคนอย่างน้อยที่สุดจะต้องสามารถอ่านข่าว เขียนจดหมาย เขียนรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมของตน มีทักษะในการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เวียดนาม การเรียนการสอนสำหรับเยาวชนเกียวปาวนั้นจะต้องดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยให้ปรับเปลี่ยนขนาด

ห้องเรียนให้มีความกะทัดรัด มีการจัดเวรยามเฝ้าระวังสายลับของทางการไทย มีการสร้างและฝึกฝนคณะครูเกี่ยวกับจำนวนมากเพื่อรองรับจำนวนชั้นเรียนที่เพิ่มมากขึ้น ครูแต่ละคนจะต้องเป็นผู้ที่สามารถทำการสอนหลายชั้นเรียนได้ภายในระยะเวลาเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น ครูผู้สอนซึ่งอาศัยและทำการสอนตามครัวเรือน และชุมชนต่าง ๆ อย่างกว้างขวางยังต้องคอยปฏิบัติงานในฐานะเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมือง (cán bộ chính trị) ให้แก่สมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาติอีกด้วย (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.108-109)

เกี่ยวกับผู้หนึ่งซึ่งเคยอาศัยอยู่ที่นครพนม และต่อมาภายหลังได้กลับไปอาศัยอยู่ในประเทศเวียดนาม อีกทั้งยังเคยปฏิบัติงานในฐานะเจ้าหน้าที่วิจัย และล่ามประจำคณะกรรมการต่างประเทศของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้เผยว่า ภายใต้บริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป สมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาติ (Hội Việt kiều Cứu quốc) ได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวจากที่เคยกระทำการอย่างค่อนข้างเอิกเกริก และเปิดเผยไปสู่การเคลื่อนไหวในทางลับ สมาคมฯ ได้ดำเนินการเคลื่อนย้ายกองกำลังติดอาวุธของเกี่ยวกับที่ตั้งอยู่ในเมืองไทยทั้งหมดกลับสู่เวียดนาม หรือเคลื่อนย้ายเข้าไปจัดตั้งกำลังพลในลาว และกัมพูชา นอกจากนี้ยังได้ยุติการเผยแพร่หนังสือพิมพ์ *Độc Lập* (เอกราช) ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของสมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาติ สำหรับการเรียนการสอนนั้นก็ให้ปรับเปลี่ยนจากการสอนในรูปแบบห้องเรียนขนาดใหญ่ไปเป็นการสอนใน "ระบบครอบครัว" (Gia đình học hiệu) โดยกำหนดให้มีผู้เรียนจำนวน 5 – 6 คน และได้กำชับให้ครูผู้สอน และนักเรียนต้องมีวิธีชักชวน หรืออำพรางแบบเรียน และ สมุดของตนให้พ้นจากสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐ สำหรับสถานที่เรียนนั้นก็ให้คัดเลือกตามความเหมาะสม เช่น ห้องครัว หรือ ตะหล่าง (tạ làng – ภาษาอีสานหมายถึงใต้ถุนเรือน) เป็นต้น (Trần Đình Lưu, 2004, p.169)

ภาพ 8 ครูและนักเรียนเกี่ยวบัวชั้น ป. 5 บริเวณชุมชนวัดโพธิ์ นครพนม
ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960

ที่มา: ถ่ายจากภาพต้นฉบับของคุณตาฟู้ก, ภาพโดยผู้วิจัย, 2560

เอกสารรวบรวมความทรงจำของอดีตครูเกี่ยวบัวที่เคยปฏิบัติภารกิจด้านการศึกษาในพื้นที่นครพนมยังเผยให้เห็นถึงการจัดตั้งสายการบังคับบัญชา และการควบคุมภารกิจทางการศึกษาตั้งแต่ระดับส่วนกลาง (อุดรธานี) ไปจนถึงระดับท้องถิ่น (นครพนม สกลนคร หนองคาย มุกดาหาร และอุบลราชธานี) อย่างครอบคลุม ทั้งนี้ สมาคมเหี้ยมเกี่ยวกับชาติจะทำการแต่งตั้งแกนนำระดับสูงของสมาคมฯ ให้เป็นผู้รับผิดชอบภารกิจด้านการศึกษาเป็นการเฉพาะ (Tiểu học vụ Trung ương – ภารกิจด้านการศึกษาส่วนกลาง) สำหรับหน้าที่ของแกนนำทางการศึกษานั้น ประกอบด้วย การเผยแพร่นโยบายการศึกษา การสร้างข้อตกลงทางด้านหลักสูตรร่วมกันระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ การสร้างแบบเรียน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการสอนระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อกำหนดทิศทางการเรียนการสอนให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันภายในชุมชนเกี่ยวบัวในเมืองไทย

สำหรับในระดับท้องถิ่นก็ได้มีการแต่งตั้งให้แกนนำในสมาคมเหี้ยมเกี่ยวกับชาติในแต่ละพื้นที่ปฏิบัติภารกิจในฐานะหัวหน้าคณะกรรมการการศึกษาท้องถิ่น อันเป็นที่รับรู้ภายใต้นามเรียก

ขานว่า “Tiểu học vụ địa phương” (เดี่ยวหรือหุเตียะเฟื่อง – ภารกิจด้านการศึกษาท้องถิ่น) เกี่ยวข้องบางคนยังเปรียบเทียบผู้รับผิดชอบด้านการศึกษาว่าเปรียบเทียบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาของชุมชนเกี่ยวกับภาว นอกจากนั้น ยังได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาประจำท้องถิ่นเพื่อรับผิดชอบเกี่ยวกับกฎระเบียบ หลักสูตร เอกสารประกอบการสอน อัตรากำลังของครูผู้สอน การกำหนดข้อตกลงเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงภารกิจทางด้านการวัดผล และประเมินผล ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาครอบคลุมลงไปถึงในระดับหมู่บ้าน (lang) และระดับชุมชน (xóm) อีกด้วย (Đặng Minh Cương, n.d., p.8)

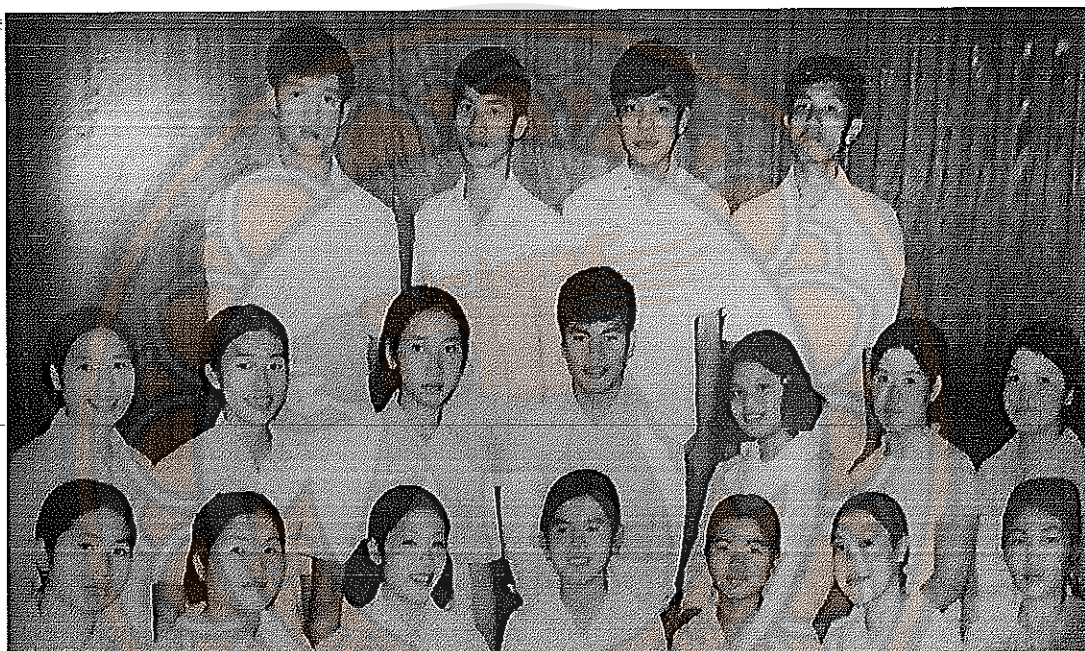
...ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในแต่ละชั้นเรียนนั้นก็มักจะมีการเลือกอำนวยความสะดวกและเน้นย้ำถึงการปลูกฝังสำนึกชาตินิยมอยู่เสมอ กล่าวคือ ก่อนที่จะเข้าสู่บทเรียนนั้นนักเรียนจะต้องทำพิธีเคารพเพลงชาติเวียดนามเหนือ โดยผู้ที่ได้มอบหมายจะต้องปฏิบัติหน้าที่ร้องนำในแต่ละวัน จากนั้น ตัวแทนนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องออกมายืนหน้าชั้นเรียนเพื่อบอกเล่าข่าวสารที่ตนเองได้รับฟังมาจากวิทยุกระจายเสียงแห่งชาติเวียดนามที่ได้ถ่ายทอดสัญญาณผ่านความถี่คลื่นสั้นและสามารถรับฟังได้ในหลายพื้นที่ของภาคอีสาน (Đặng Minh Cương, n.d., p.8) สำหรับการเล่าข่าวในแต่ละชั้นเรียนก็จะมี ความแตกต่างออกไป เช่น ชั้นเรียนระดับ ป. 1 – 2 อาจจะถูกตื้นเนื้อหาข่าวเพียงผิวเผินเท่านั้น แต่สำหรับในชั้นเรียนที่สูงขึ้นจะต้องทำการเล่าข่าวสารอย่างละเอียดยิ่งขึ้น โดยเฉพาะชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไปจะต้องเล่าทั้งข่าวต่างประเทศ และข่าวในประเทศเวียดนาม ทั้งนี้ ข้อบังคับภายในชุมชนสำหรับเด็กนักเรียน และเกี่ยว ภาวทั่วไปก็คือการห้ามฟังวิทยุภาษาไทย วิทยุบีบีซี หรือวิทยุของเวียดนามได้ เมื่อเด็ก ๆ แต่ละคนเล่าข่าวจบแล้ว ครูก็จะเป็นผู้ทำการวิเคราะห์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงอันนำไปสู่ กระบวนการสร้างแรงจูงใจ และเน้นย้ำถึงรายละเอียดที่นำไปสู่การสร้างสำนึกความรักชาติ

(องแจ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

อดีตนักเรียนในชั้นเรียนเกี่ยวภาวซึ่งต่อมาได้กลายเป็นครูผู้สอนในชั้นเรียนเกี่ยวภาวให้ ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

...เราพยายามเชื่อมโยงสถานการณ์บ้านเมืองในเวียดนามเพื่อให้นักเรียนมีความสนใจ และรับรู้ความเป็นไปในเวียดนาม เช่น ชาวอเมริกาทิ้งระเบิด ชาวเครื่องบินอเมริกาตก ชาววีรบุรุษนักรบที่ชื่อเลหมาเลื่อง (Lê Mã Lương) เพื่อเชื่อมโยงให้เด็กมีความรู้สึกอีก เข็ม หรือหากสอนวิชาใดก็จะต้องมีการสรุปเพื่อหาความเชื่อมโยง (liên hệ) เพื่อให้เด็ก ๆ เกิดสำนึกรักชาติ"

(ถ่อยกอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

ภาพ 9 ครูและนักเรียนเกี้ยวบ่าวในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970

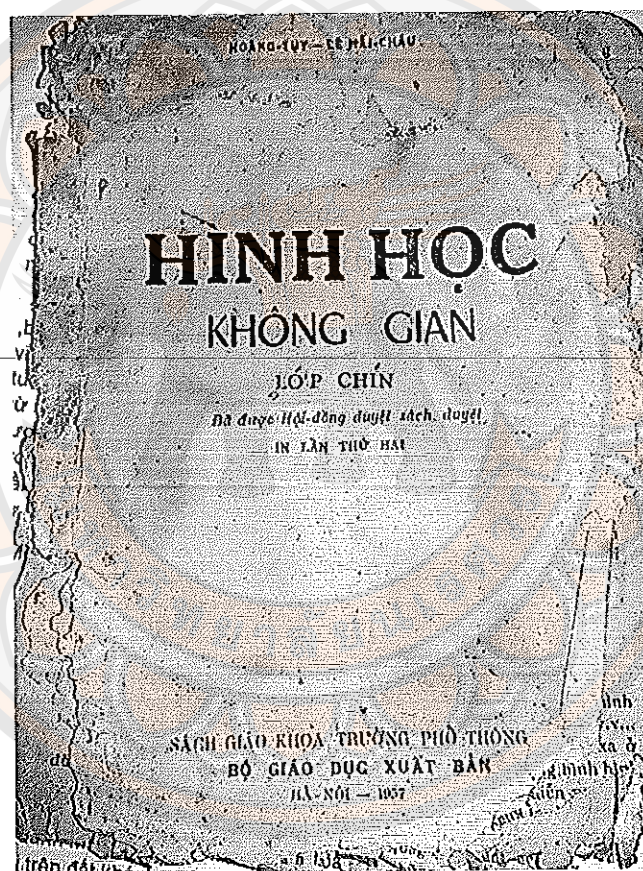
ที่มา: ถ่ายจากภาพต้นฉบับของเกี้ยวบาวนครพนม, ภายโดยผู้วิจัย, 2560

เกี้ยวบ่าวที่มีอายุ 66 ปี ผู้หนึ่งซึ่งเป็นอดีตนักเรียนในชั้นเรียนเกี้ยวบ่าวได้เผยแพร่ประสบการณ์เกี่ยวกับการเล่าข่าวของตนต่อหน้าชั้นเรียนว่า

...พวกเราต้องฟังวิทยุเวียดนามเพื่อนำข่าวมาเล่าในชั้นเรียนฟังไม่จั้นจะโดนหักคะแนน ข่าวที่เล่าบ่อย ๆ คือข่าวยิงเครื่องบินอเมริกัน บางครั้งก็ไม่มีเวลาฟังข่าว ต้องนึกข่าวขึ้นมาเองเพื่อเอามาเล่าให้เพื่อนฟัง 'ครูกะป่อฮู้ดดอก [ครูก็ไม่รู้หรอก]' บางครั้งก็ขอลอกข่าวกันมาก็มี" ภายหลังจากการเล่าข่าวก็จะเริ่มเข้าสู่การเรียนการสอน

(องสุก, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2560)

สำหรับวิชาที่ทำการเรียนการสอนในแต่ละชั้นเรียนนั้น ในระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย วิชาภาษาเวียดนามและการเขียนตามคำบอก (tiếng Việt – chính tả) คณิตศาสตร์ (toán) วรรณคดี (văn) วิทยาศาสตร์ (khoa học) จริยธรรม (đức dục) การฝึกเขียน (tập viết) และการวาดเขียน (tập vẽ) สำหรับในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นประกอบด้วย วิชาเลขาคณิต (hình học) ฟิสิกส์ (vật lý) วรรณคดี (văn học) ภูมิศาสตร์ (địa lý) ประวัติศาสตร์ (lịch sử) หน้าที่พลเมือง (công dân giáo dục) และจริยธรรม (đức dục) เป็นต้น (Đặng Minh Cương, n.d., p.11)

ภาพ 10 แบบเรียนวิชาเลขาคณิตชั้น ม.3 โดยกระทรวงศึกษาธิการเวียดนาม ปี ค.ศ. 1957

ที่มา: ถ่ายจากภาพต้นฉบับของเกี้ยวปาวนครพนม, ภายโดยผู้วิจัย, 2561

ครูรุ่นอาวุโสผู้หนึ่งเผยว่า

...สำหรับการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนก็พยายามที่จะโน้มน้าวให้นักเรียนเกิดสำนึกว่า ในภายภาคหน้าเกี่ยวปาวจะต้องอพยพกลับไปอาศัยในแผ่นดินปิตุภูมิ ดังนั้นภาษาเวียดนามจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต นอกจากนั้นยังพยายามสอดแทรกเนื้อหาที่นำไปสู่ความรักชาติโดยเฉพาะในรายวิชาหน้าที่พลเมือง (Công dân giáo dục) ผ่านประเด็นคำถามที่สำคัญเพื่อสร้างความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ เช่น รากเหง้าของอาณาจักรวันลาว (gốc Văn Lang) การประกาศเอกราชของเวียดนามในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) (Việt Nam độc lập 02/09/1945) การบริหารราชการของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (Tổ chức chính quyền Việt Nam Dân chủ Cộng hòa) และหน้าที่ของพลเมืองเวียดนาม เช่น ความรักชาติ การเลือกตั้ง และการเกณฑ์ทหาร (trách nhiệm công dân) เป็นต้น

การที่ภารกิจด้านการศึกษาก็คือเป็นหนึ่งในรูปแบบการเคลื่อนไหวที่สำคัญ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากได้ส่งผลให้คณะครูเกี่ยวปาวได้กลายเป็นกลุ่มมวลชนชั้นแนวหน้าที่ได้รับการยกย่อง นับถือ และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านต่าง ๆ ของสมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาติ บรรดาครูผู้สอนนั้นจะได้รับการจัดตั้งให้อยู่ภายใต้องค์กรครูเกี่ยวปาว (giáo viên kiều bào) ที่มีหัวหน้าครู (trưởng giáo) ในแต่ละระดับเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหาร การควบคุมครูผู้สอน และการเคลื่อนย้ายบุคคลากรครูภายใต้ขอบเขตการรับผิดชอบของตน เกี่ยวปาวผู้หนึ่งตั้งข้อสังเกตเชิงอุปมาถึงความสำคัญของครูในการขับเคลื่อนชุมชนว่า "ครูเกี่ยวปาวนั้นอาจเปรียบเทียบกับแขนงขาขององค์กร" (giáo viên là cánh tay phải của đoàn thể)

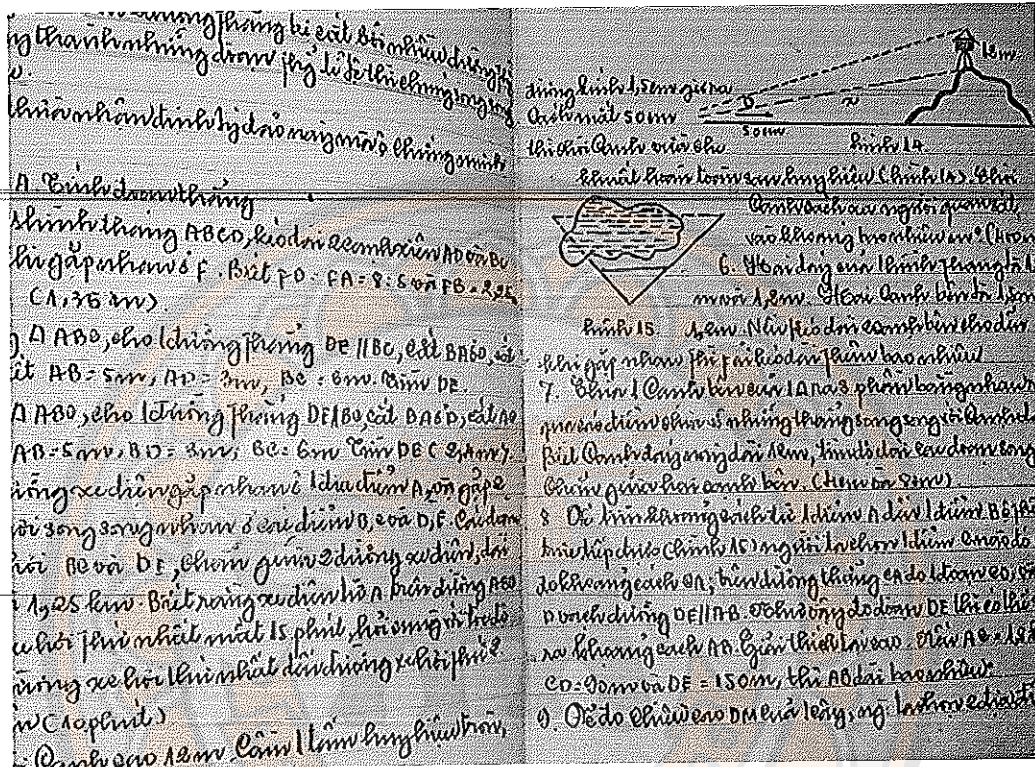
(องแจ็ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

ในขณะที่ครูเกี่ยวปาวอีกคนหนึ่งได้เผยว่า

...ตอนที่เริ่มเป็นครูนั้นอายุเพียงแค่ 16-17 ปี ได้เริ่มสอนหนังสือเป็นงานหลัก นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายเยาวชนของชุมชน (xóm) รับผิดชอบกลุ่มกิจกรรมอีก 5 กลุ่ม เราต้องเป็นแกนนำในกิจกรรมต่าง ๆ คนที่ทำหน้าที่รณรงค์ได้ดีที่สุดก็คือครู

เนื่องจากครูถือว่าเป็นแขนงขององค์กร ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความสามารถ ปฏิบัติการต่าง ๆ ได้ดี นอกจากนั้นยังอยู่อาศัยในชุมชน ใกล้มวลชน ใกล้กับเด็ก ๆ"

(เถยหลอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2560)

ภาพ 11 ลายมือนักเรียนในชั้นเรียนปิดลับของเกี้ยวบ่าวในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1970

ที่มา: ถ่ายจากภาพต้นฉบับของเกี้ยวบาวนครพนม, ภาพโดยผู้วิจัย, 2561

เกี้ยวบาวอาวุโสผู้หนึ่งซึ่งเคยเป็นอดีตครู และในปัจจุบันยังทำหน้าที่เป็นแกนนำชุมชน เกี้ยวบาวในระดับประเทศยังได้เผยว่า

...ครูมีความสำคัญในทุก ๆ สาขา เป็นผู้นำในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่ใน องค์กรท้องถิ่น บานหล่าง [คณะกรรมการหมู่บ้าน] ล้วนแต่เป็นครูเกือบทั้งหมด เนื่องจาก ครูประจำอยู่ทุกหมู่บ้าน จนกระทั่งในปัจจุบัน แกนนำในสมาคมชาวเวียดนามก็เป็นครูเก่า ทั้งสิ้น รวมถึงพื้นที่อื่น ๆ ด้วย เช่น อุตรธานี หนองคาย มุกดาหาร หนองบัวลำภู ภูเก็ต จันทบุรี"

(เถยชาน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2561)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสำนึกชาตินิยมภายในชุมชนเกี่ยวปาวนั้นคือการดำเนินการเพื่อรักษา และส่งเสริมให้ชุมชนเกี่ยวปาวในพื้นที่ต่าง ๆ ยังคงใช้ภาษาเวียดนามเป็นภาษาหลัก โดยการสถาปนาระบบการศึกษาของเกี่ยวปาวที่ครอบคลุมทุกจังหวัดที่มีพลเมืองเกี่ยวปาวอพยพอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก การจัดตั้งชั้นเรียนแบบปิดลับของเกี่ยวปาวในเมืองไทยได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษ 1950 ไปจนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 โดยที่เกี่ยวปาวรุ่นที่ 1 และ รุ่นที่ 2 จำนวนมากได้เข้ารับการศึกษาระบบการศึกษาของเกี่ยวปาวดังกล่าว สำหรับหลักสูตรและแบบเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนนั้น ส่วนใหญ่คณะครูเกี่ยวปาวจะเป็นผู้ออกแบบ และเรียบเรียงขึ้นมาเอง โดยอาจได้รับหนังสือแบบเรียนที่ตีพิมพ์ในเวียดนามมาใช้เป็นต้นแบบจำนวนหนึ่งเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ นักเรียนจะต้องเป็นผู้ทำการคัดลอกแบบเรียนด้วยลายมือของตนเอง หรือแม้กระทั่งการคัดลอกเพื่อส่งต่อไปยังพื้นที่อื่น ทั้งนี้ นอกจากการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานต่าง ๆ แล้ว การปลูกฝังสำนึกความรักชาติผ่านตัวอักษร และภาษาเวียดนามยังได้ถูกสอดแทรกเข้าไปในทุกรายวิชา โดยเฉพาะในวิชาหน้าที่พลเมือง ในขณะเดียวกัน การเรียนการสอนภาษาเวียดนามยังได้ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการสร้างค่านิยมทางภาษาเพื่อลดทอนคุณค่าของภาษาอื่น เช่น ภาษาไทย หรือ ภาษาถิ่น จนส่งผลให้ภาษาเวียดนามกลายเป็นภาษาหลักที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังสำนึกชาตินิยมทางไกลภายในชุมชนเกี่ยวปาวไปจนกระทั่งการสิ้นสุดลงของสงครามเวียดนามในปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) และการสถานปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย – เวียดนามในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1970

สรุป

การกลายเป็นพื้นที่สะสมของพลเมืองเชื้อสายเวียดนามจำนวนมากของพื้นที่นครพนมนั้น ในเบื้องต้นเราอาจจะทำความเข้าใจได้จากลักษณะทางภูมิศาสตร์และพิกัดที่ตั้งของนครพนม ซึ่งเผยให้เห็นการเป็นชุมทางการคมนาคมทางน้ำที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน รวมถึงแม่น้ำสาขาสายอื่น ๆ เช่น แม่น้ำสงคราม แม่น้ำก่ำ แม่น้ำหินบูน หรือ เซบั้งไฟ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากบริบททางด้านประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้งซึ่งมากยิ่งจะพบว่าสาเหตุแห่งการอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่ นครพนมนั้นยังสามารถจำแนกออกเป็นปัจจัยต่าง ๆ เช่น การค้า ความอดอยาก การเบียดเบียนทางศาสนา การอพยพในยุคอาณานิคม และการลี้ภัยทางการเมือง โดยที่ผู้คนจากพื้นที่ทะเลจีนใต้ได้ทยอยหลั่งไหลเข้าสู่หัวเมืองชายแดนริมฝั่งโขงของสยามนับตั้งแต่ยุคจารีตมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ นครพนมจึงได้กลายเป็นพื้นที่ซึ่งมีพลเมืองเชื้อสายเวียดนามในแต่ละรุ่นอาศัยอยู่ปะปนกันเป็นจำนวนมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ทางการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี้ยวปาวในพื้นที่นครพนมนั้นก็ได้ปรากฏขึ้น ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ด้วยรูปแบบและอุดมการณ์ที่แตกต่างกันและมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม ยุคสมัย เช่น การเคลื่อนไหวของผู้ที่สนับสนุนระบอบกษัตริย์นิยม การเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งระบอบ สาธารณรัฐ และการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมตามแนวทางของฝ่ายซ้าย เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ในยุค เปลี่ยนผ่านจากระบอบอาณานิคมไปสู่ความเป็นรัฐเอกราชในอินโดจีนนับตั้งแต่กลางคริสต์ ทศวรรษที่ 1940 ไปจนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1950 นั้น นครพนมได้กลายเป็นพื้นที่ซึ่งมี ความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการชาตินิยมฝ่ายซ้ายในอินโดจีน และเป็น พื้นที่แนวหลังทางยุทธศาสตร์เพื่อสนับสนุนการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและอเมริกาอีกด้วย ทั้งนี้ การขับเคลื่อนมวลชนเกี้ยวปาวให้เกิดสำนึกชาตินิยมทางไกลมีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่ กลางคริสต์ทศวรรษ 1940 ไปจนถึงการสิ้นสุดลงของสงครามเวียดนามในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษที่ 1970 โดยมีสมาคมเหวียดเกี้ยวปาวเป็นองค์กรสำคัญในการรณรงค์เพื่อสร้างสำนึกชาตินิยม ทางไกลผ่านกิจกรรมที่สำคัญโดยเฉพาะภารกิจทางด้านการศึกษา (tiểu học vụ) ซึ่งเป็นเงื่อนไข สำคัญในการปลุกฝังจิตสำนึกร่วมทางด้านประวัติศาสตร์ และภาษา จนเกิดเป็นสำนึกชาตินิยม ทางไกลในชุมชนเกี้ยวปาวนครพนม

ไฮจู้ติ๊กมวนนำ: จากนักปฏิวัติกรรมมาชีพสู่จิตวิญญาณชาตินิยมเวียดนาม

ในช่วงเช้าวันที่ 19 พฤษภาคม 2559 ท่ามกลางบรรยากาศอันแจ่มใสในช่วงต้นฤดูฝนในพื้นที่จังหวัดนครพนมอันตั้งอยู่ ณ ดินแดนปลายสุดทางด้านบูรพาทิศของแผ่นดินสยาม ดูเหมือนว่าจังหวัดชายแดนริมฝั่งโขงแห่งนี้จะมีความคึกคักต่างจากปกติเนื่องด้วยการสัญจรไปมาของรถลาที่คราคร่าบนท้องถนนและการปรากฏตัวของผู้คนจำนวนมากที่แต่งกายด้วยชุดประจำชาติเวียดนาม ซึ่งต่างก็กำลังมุ่งหน้าไปสู่มุ่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม หรือที่ชาวบ้านแถบนี้รู้จักกันดีในชื่อ หมู่บ้านนาจอก ตลอดสองฟากฝั่งถนนจากตัวเมืองมุ่งหน้าออกไปทางทิศตะวันตกของตัวจังหวัด ก่อนที่จะเลี้ยวซ้ายเข้าไปยังถนนลาดยางขนาดสองเลนในหมู่บ้านนั้นได้รับการประดับประดาด้วยธงชาติไทย-เวียดนามสลัดกันไปเป็นแนวยาวผ่านพื้นที่สุสานค่ายเหียว (nghĩa trang Đại Hiếu) ของบรรพชนชาวเวียดนามที่ได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดนครพนมเมื่อกว่าร้อยปีที่ผ่านมา ภายในสถานที่ซึ่งบรรจุความทรงจำแห่งการพลัดพรากชั่วคราวนิตยภัตยังได้ปรากฏบทกลอนคู่ที่ถูกจารึกไว้ด้วยตัวอักษรแก้วห่อ (quốc ngữ) ซึ่งเผยให้เห็นนัยของการรำลึกถึงแผ่นดินปิตุภูมิของบรรพชนเกี่ยวบ่าวที่กำลังเอนกายหลับไหลภายใต้ร่มกอดของผืนแผ่นดินแห่งนี้ด้วยความว่า "เรือนกายฝังไว้ใต้ผืนแผ่นดินเพื่อนบ้าน ดวงวิญญาณล่องลอยสู่พิภพปิตุภูมิ" (Hài cốt yền năm nơi đất bạn, Linh hồn phảng phất chốn quê hương)

ความโหยหาถึงแผ่นดินปิตุภูมียังถูกปรุงแต่งให้นำเอาศูรย์ขึ้นจากทิวต้นหมากสูงชะลูดที่ปลูกไว้เรียงรายตามสองข้างทางซึ่งชวนให้ระลึกถึงบรรยากาศแห่งความเยียบสงบตามรูปแบบหมู่บ้านชนบทของชาวเวียดนามที่ตั้งอยู่บนผืนแผ่นดินไทย ถนนลาดยางภายในหมู่บ้านทอดกายพาดผ่านเบื้องหน้าของศาลเจ้าพ่อค่ายเหียว (Đền thờ Đức Đại Vương) อันเป็นพื้นที่สักการะดวงวิญญาณของเจ้าพ่อเจิ่นฮึงตัวผู้ซึ่งได้รับการสักการะในฐานะแม่ทัพชาวเวียดนามผู้เกรียงไกรในยุคจารีตและได้ถูกอัญเชิญมาสถิตในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ก่อนที่จะนำพาผู้คนไปสู่อนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์อันเป็นสถานที่ซึ่งถูกสร้างขึ้นใหม่เพื่อแสดงถึงความเคารพต่อดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ผู้ซึ่งดำรงตนอยู่ในฐานะวีรบุรุษแห่งชาติของชาวเวียดนามในยุคปัจจุบัน อนุสรณ์สถานแห่งนี้ตั้งอยู่ ณ ริมฝั่งหนองญาติอันเป็นหนองน้ำธรรมชาติขนาดกลางที่หล่อเลี้ยงพื้นที่เรือกสวนไร่นาของเกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้มานานกว่าหนึ่งศตวรรษ บริเวณลานจอดรถด้านหน้าอนุสรณ์สถานฯ ได้รับการตกแต่งอย่างงดงามเพื่อสื่อให้เห็นบรรยากาศของ

มิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-เวียดนามที่กำลังผลิดอกออกผล และบานสะพรั่ง ภายหลังจากสงครามเย็นยุติลงเมื่อเกือบสามทศวรรษที่ผ่านมา

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเกิดของโฮจิมินห์ปีที่ 126 ในครั้งนี้จะมีความคึกครื้นมากกว่าหลายปีที่ผ่านมาหลายเท่าตัวนัก บรรยากาศแห่งการยกย่องสรรเสริญ "ลุงโฮ" ถูกขับเน้นด้วยเสียงเพลงที่มีเนื้อหาเชิดชูโฮจิมินห์ดังก้องไปทั่วบริเวณ สลับกับเสียงป่าวประกาศของพิธีกรชาย/หญิงที่กำลังเชิญชวนให้แขกผู้มีเกียรติที่เดินทางมาร่วมใน "พิธีเปิดอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์" ได้เคลื่อนกายเข้าสู่พื้นที่ซึ่งได้เตรียมไว้ให้แก่ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ ทั้งชาวไทยและเวียดนามได้ร่วมกันเป็นประจักษ์พยานให้แก่เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่กำลังจะดำเนินไปในระยะเวลาอีกไม่นานนัก ผู้คนมากหน้าหลายตาด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสต่างก็ทยอยมาร่วมงานอย่างไม่ขาดสาย คณะผู้แทนเกี่ยวป่าวจากพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยที่ได้เตรียมพวงมาลาเพื่อมาร่วมสักการะดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ต่างก็โอบอ้อมประคองกันด้วยใบหน้าอันชื่นมื่น ตัวแทนเกี่ยวป่าวที่เคยอาศัยอยู่ในเมืองไทย และได้หวนคืนกลับไปตั้งถิ่นฐานในแผ่นดินปิตุภูมิเมื่อต้นคริสต์ทศวรรษ 1960 ได้ตั้งริ้วขบวนและเดินแถวเข้ามาในบริเวณงานด้วยเครื่องแต่งกายอันหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแบบนายทหารชั้นสัญญาบัตร เครื่องแบบทหารผ่านศึกเวียดนาม รวมถึงสตรีในชุดอ่าวสาย หรือชุดไทยประยุกต์

ในระยะเวลาไม่นานนัก ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้แทนฝ่ายไทยก็ได้เดินทางมาถึงบริเวณงาน จากนั้น ขบวนรถประดับธงชาติเวียดนามของเลขาธิการประจำศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในฐานะผู้แทนฝ่ายเวียดนามก็ได้เดินทางมาถึงในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน ทั้งสองฝ่ายต่างจับมือแสดงการทักทายและหยิบยื่นไมตรีจิตต่อกันด้วยใบหน้าที่ชื่นมื่น พิธีเปิดอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์อย่างเป็นทางการได้เริ่มต้นขึ้นภายหลังจากที่ประธานในพิธีฝ่ายไทยและเวียดนาม รวมถึงแขกผู้มีเกียรติได้ร่วมกันทำบุญตักบาตรและประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เมื่อวงดุริยางค์บรรเลงเพลงชาติไทยจบลงก็ถึงเวลาที่พิธีกรชายได้ประกาศเป็นภาษาเวียดนามให้บรรดาแขกผู้มีเกียรติได้สงบนิ่งเพื่อแสดงความเคารพต่อเพลงชาติเวียดนาม ดูเหมือนว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะอยู่ในความสงบในชั่วขณะ และเหตุการณ์ยังคงดำเนินต่อไปอย่างปกติ หากได้มีสิ่งใดบ่งบอกถึงความผิดปกติของเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในเบื้องหน้า ในบัดดล เมื่อเพลงชาติเวียดนามบรรเลงขึ้น บรรดาตัวแทนจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามรวมถึงเกี่ยวป่าวที่มาร่วมในพิธีเริ่มตกอยู่ในอาการประหลาดใจก่อนที่จะเปลี่ยนไปเป็นความตกตะลึงที่เผยให้เห็นอย่างเด่นชัดผ่านทางใบหน้า แขกหรือชาวเวียดนามเริ่มชักสีหน้าแสดงความไม่พอใจมากขึ้น ในขณะที่แขกหรือฝ่ายไทยก็ตกอยู่ในความฉงนถึงความไม่ชอบมาพากลในเบื้องหน้า แกนนำชุมชนเกี่ยวป่าวผู้หนึ่งรีบ

ปรีชาเพื่อร้องขอให้วงดุริยางค์ยุติการบรรเลงเนื่องจากบทเพลงที่กำลังบรรเลงไปกว่าคอนเพลงนั้น แท้จริงแล้วคือเพลง "เสียงเพรียกพลเมือง" (Tiếng gọi công dân) ซึ่งถูกใช้เป็นเพลงชาติแห่งสาธารณรัฐเวียดนามหรือเวียดนามใต้ (Quốc ca Việt Nam Cộng hòa) นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949-1975 (พ.ศ. 2492- 2518) ก่อนที่จะถูกหลอมรวมเข้าไว้ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) เป็นต้นมา บรรยากาศแห่งความอึมครึมได้แผ่ซ่านเข้ามาปกคลุมพื้นที่อนุสรณ์สถานแห่งนี้โดยมิได้นัดหมายไว้ล่วงหน้า ทันใดนั้น ก็พบว่าสตรีผู้หนึ่งรีบคว้าเอาไมโครโฟนจากพิธีกรหญิง ก่อนที่จะเปล่งเสียงร้องเพลง "กรีธาพล" (Tiến Quân Ca) หรือเพลงชาติแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน จากนั้น ตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและเกี่ยวกับที่เข้าร่วมในพิธีจึงเริ่มเปล่งเสียงร้องเพลงชาติเวียดนามดังกึกก้องโดยไปทั่วบริเวณโดยไม่ต้องอ่านเนื้อร้องและมิได้มีการชักซ้อมล่วงหน้าเพื่อให้พิธีเปิดอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ได้ดำเนินลุล่วงต่อไปได้ด้วยดี

เราอาจสังเกตเห็นได้ว่า เหตุการณ์บรรเลงเพลงชาติเวียดนามแบบผิดฝาผิดตัวที่เกิดขึ้นในพื้นที่แห่งความทรงจำอันเกี่ยวเนื่องกับโฮจิมินห์ในครั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) เพลงชาติเวียดนามอันเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติในยุคใหม่ และ 2) โฮจิมินห์ บุคคลผู้ถูกเปรียบเทียบกับประหนึ่งดังจิตวิญญาณแห่งความเป็นชาติเวียดนามภายหลังสงครามเวียดนามยุติลง เหตุการณ์ดังกล่าวยังนำผู้วิจัยไปสู่ข้อสงสัยว่า เหตุใดเกี่ยวกับที่อาศัยอยู่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิเหล่านี้จึงมีความรู้สึกเคารพและเทิดทูนต่อโฮจิมินห์ผู้ซึ่งดำรงอยู่ในสถานะผู้นำสูงสุดของชาติเวียดนามตลอดกาลเป็นอย่างสูง นอกจากนี้ การแสดงออกถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติด้วยการร้องเพลงชาติเวียดนามได้อย่างขื่นใจโดยมิได้มีการชักซ้อมและนัดหมายล่วงหน้าของเกี่ยวกับในเมืองไทยก็น่าสนใจซึ่งข้อสงสัยเกี่ยวกับสำนึกผูกพันระหว่างเกี่ยวกับกับแผ่นดินปิตุภูมิของพวกเขาด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ ในบทนี้และบทต่อไปผู้วิจัยจึงต้องการสืบค้นและหาคำอธิบายว่า การเทิดทูนบูชาโฮจิมินห์ในเวียดนามเกิดขึ้นได้อย่างไร และได้ส่งผลต่อการเทิดทูนบูชาโฮจิมินห์ในชุมชนเกี่ยวกับนครพนมหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ การเทิดทูนบูชาโฮจิมินห์ในชุมชนเกี่ยวกับนครพนมได้ส่งผลต่อการก่อตัวของสำนึกชาตินิยมทางไกลหรือไม่ อย่างไร

ลัทธิบูชาบุคคล: การจรรโลงอำนาจและสำนึกชาตินิยม

การสร้างภาพชอบธรรม และการจรรโลงอำนาจนำทางการเมืองของบรรดาผู้นำภายใต้ระบอบการเมืองแบบต่าง ๆ ได้ปรากฏให้เห็นในสังคมมนุษย์อยู่หลายรูปแบบในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติ อย่างไรก็ตาม ภาวะของความสัมพันธ์ทางอำนาจดังกล่าวมักจะจำกัดขอบเขตอยู่

เฉพาะภายในชุมชนทางการเมืองของตนเป็นหลักเท่านั้น แต่ปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองภายในชุมชนเกี่ยวพันในเมืองไทยกลับเผยให้เห็นถึงร่องรอยของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำสูงสุด (lãnh tụ) กับมวลชนเกี่ยวพัน (kiểu báo) ที่อาศัยอยู่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิโดยเฉพาะในพื้นที่ประเทศไทย ในลักษณะ "ลัทธิบูชาบุคคล" (cult of personality) อันนำไปสู่การก่อร่างของลัทธิชาตินิยมทางไกล (Long-Distance Nationalism) อย่างค่อนข้างเด่นชัด

ในบริบทของรัฐแบบสังคมนิยมแล้วนั้น คำว่า "ลัทธิบูชาบุคคล" ได้ปรากฏขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1877 (พ.ศ. 2420) ในจดหมายจากคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ที่ส่งถึงวิลเฮล์ม บลอส (Wilhelm Bloß) เพื่อวิพากษ์เฟอร์ดินานด์ ลาสซาล (Ferdinand Lassalle) หนึ่งในแกนนำขบวนการแรงงานเยอรมัน ซึ่งเป็นคู่ปรับทางความคิดคนสำคัญของคาร์ล มาร์กซ์ อย่างไรก็ตาม คำว่า "ลัทธิบูชาบุคคล" ที่มาร์กซ์ได้กล่าวถึงในคราวนั้นก็ได้อิทธิพลเกี่ยวข้องกับ "ลัทธิบูชาบุคคล" ตามความเข้าใจของนักวิชาการในปัจจุบัน ซึ่งมักจะหมายถึงรูปแบบในการยกย่องสรรเสริญตัวผู้นำสูงสุดเพียงบุคคลเดียวภายในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม หรือระบอบเผด็จการอำนาจนิยมแต่อย่างใด

จากนั้น ในอีกเกือบศตวรรษต่อมา คำว่า "ลัทธิบูชาบุคคล" ได้ถูกนำกลับมาใช้อีกครั้งในฐานะเครื่องมือเชิงวาทกรรมทางการเมืองโดยนิกิต้า ครุชเชฟ เพื่อกล่าวโจมตีโจเซฟ สตาลิน ซึ่งครองอำนาจในตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการกลางแห่งพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตมา นับตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษ 1920 – ต้นคริสต์ทศวรรษ 1950 บทสุนทรพจน์ของครุชเชฟต่อที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตครั้งที่ 20 ในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1956 ที่ดำเนินไปอย่างเข้มข้นในระยะเวลาประมาณ 4 ชั่วโมง อันเป็นที่รับรู้ในชื่อ "บทปาถกฐาลับ" (The Secret Speech) ภายใต้หัวข้อ "ลัทธิบูชาบุคคลและผลของมัน" (On the Cult of Personality and Its Consequences) เปรียบเสมือนอาวุธทางการเมืองเชิงวาทกรรมอันทรงพลังที่แสดงให้เห็นถึงการพยายามลบล้างภาพลักษณ์เผด็จการอำนาจนิยมภายในพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ครุชเชฟได้กล่าวหาสตาลินว่าเป็นผู้นำพาระบอบเผด็จการแบบเจ้าขุนมูลนายมาสู่พรรคฯ อีกทั้งตลอดระยะเวลาที่สตาลินเถลิงอำนาจอยู่นั้นยังครุชเชฟไปด้วยกลิ่นคาวของสายโลหิตอันหลังวันเนื่องจากการประหารประหารคู่แข่งทางการเมือง และการฆ่าตัดตอนสมาชิกของพรรคฯ ที่ไม่สยบยอมต่อแนวคิดของสตาลินตลอดช่วงระยะเวลาที่เรียกว่าการกวาดล้างครั้งใหญ่ (the Great Purge) ครุชเชฟได้ยกย่องและเหมารวมโศกนาฏกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นว่าเป็นผลงานของสตาลิน ภายใต้การปกครอง "ระบอบสตาลิน" อันสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียกว่า "ลัทธิบูชาบุคคล" (Popan, 2015, p.17)

กล่าวได้ว่า การแสดงปาฐกถาของครุชชอฟได้ส่งผลกระทบทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ทั้งในยุโรปและเอเชียอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ พรรคคอมมิวนิสต์จีนซึ่งได้ดำเนินนโยบายเชิดชู "เหมา เจ๋อตง" ในฐานะผู้นำสูงสุดก็ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจาก "บทปาฐกถาลับ" และได้เตรียมการรับมือกับเหตุดังกล่าวด้วยความระแวดระวัง แกนนำระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เปิดเผยท่าทีต่อ "บทปาฐกถาลับ" ด้วยการตีพิมพ์บทความในหนังสือพิมพ์ เหวินหมินรีเป้า (People's Daily) ฉบับวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1956 (พ.ศ. 2499) โดยให้คำอธิบายในเชิงตีความลัทธิขบวนการบุคคลว่าเปรียบเสมือนดังของเหมาเจ๋อตง และสิ่งมีพิษร้ายแรง ทั้งยังโยนความผิดให้แก่พวกชนชั้นนำในระบอบเก่า และธรรมเนียมปฏิบัติในแบบดั้งเดิมของระบอบบิดาธิปไตย (Paternalism) ที่ได้สืบทอดรูปแบบการทอดทูนองค์พระจักรพรรดิหรือการทอดทูนพระเจ้าซาร์ในฐานะผู้นำสูงสุด และรูปแบบดังกล่าวยังคงหลงเหลือตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน

พรรคคอมมิวนิสต์จีนเสนอว่า ผู้คนในปัจจุบันสามารถรู้ถอนสิ่งแปลกปลอมเหล่านี้ ออกไปจากสังคมใหม่ได้ด้วยกระบวนการขัดเกลาการศึกษาภายใต้รูปแบบอันชอบธรรมของสังคมใหม่ ในขณะที่เดียวกัน ประธานเหมา ยังได้แสดงออกถึงท่าทีแบบแบ่งรับแบ่งสู้ต่อการโจมตีลัทธิสตาลินว่า ในแง่หนึ่ง ลัทธิขบวนการบุคคลยังมีความจำเป็นต่อการสร้างความปรองดอง และความเข้มแข็งให้แก่องค์กรการเมืองและขบวนการคอมมิวนิสต์สากล การกล่าวโจมตีลัทธิสตาลินจึงถือเป็นการบั่นทอนความเข้มแข็งแกร่งขององค์กรคอมมิวนิสต์สากลไปในขณะที่เดียวกัน ทว่าในอีกแง่หนึ่งมุมมองหนึ่ง ปาฐกถาของครุชชอฟได้ทำลายความน่าเชื่อถือของการปกครองที่ยึดถือตนเองเป็นหลักตามรูปแบบของระบอบสตาลิน ทั้งยังบั่นทอนความเชื่อมั่นภายใต้ผู้นำสูงสุดของโซเวียตผู้ถือฉายอีกด้วย

นอกจากนั้น ความเห็นของเหมา ยังเผยให้เห็นความพยายามในการรักษาไว้ซึ่งแนวทางในการยกย่องตัวบุคคลให้อยู่ในฐานะผู้นำสูงสุดเพื่อจรรโลงความชอบธรรมในการนำของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยเหมาแบ่งความศรัทธาในตัวผู้นำออกเป็นสองลักษณะ คือ 1) การยกย่องตัวบุคคลบนพื้นฐานของความเป็นจริง เช่น การยกย่องคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) หรือ วลาดีมีร์ เลนิน (Vladimir Lenin) เป็นต้น และ 2) การยกย่องตัวผู้นำแบบไร้เวลาเบาสติ และบอดใบ้ โดยมีได้คำนึงถึงความสามารถหรือข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ สำหรับในกรณีของจีน การยกย่องผู้นำในพรรคคอมมิวนิสต์จีนตั้งอยู่บนพื้นฐานการอ้างอิงถึงคุณูปการณของประธานเหมาที่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการปฏิวัติให้มีความก้าวหน้า และสามารถจัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้สำเร็จลุล่วง ด้วยเหตุนี้ การยกย่องประธานเหมาจึงได้ดำเนินไปใน

ทิศทางเดียวกันกับการยกย่องมาร์กซ์ เองเกิลส์ หรือเลนิน อันเป็นพื้นฐานทางความคิดที่สำคัญในการสร้าง "ลัทธิเหมา" ที่ได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นตลอดช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติวัฒนธรรม (Leese, 2007, pp.623-639)

สำหรับในกรณีของเวียดนามนั้น แม้ว่าจะมีความใกล้ชิดกับพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตเป็นอย่างมาก แต่ด้วยพิกัดที่ตั้ง และลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับจีน อีกทั้งบริบทของการปฏิวัติในพื้นที่อื่นโดจีนยังสัมพันธ์อยู่กับการปฏิวัติในแผ่นดินจีนอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลให้พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้รับอิทธิพลจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะภายหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถสถาปนาอำนาจในแผ่นดินจีนได้สำเร็จ เอกสารภายในของเวียดนามเผยว่า พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ส่งการไปยังองค์การการเมืองภายใต้กำกับของตนให้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากยิ่งขึ้น โดยหนึ่งในประเด็นที่สำคัญก็คือการสร้างความรู้ในหมู่ประชาชนถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์ในเชิงผูกมัดระหว่างเวียดนาม-จีนเพื่อภารกิจการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพทั้งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยเหตุนี้ การเผยแพร่ประวัติศาสตร์การปฏิวัติ และบทบาทการนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน รวมถึงบทบาทการนำของประธานเหมาจึงถูกกำหนดให้เป็นภารกิจสำคัญที่จักต้องได้รับการเผยแพร่ออกไปสู่การรับรู้ของประชาคมชาวเวียดนามอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ("Chi thi của Ban Thuong vu Trung uong", 2001, p.2)

ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วงเทศกาลตรุษญวนปี ค.ศ.1954 (พ.ศ. 2479) อันเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการรบขึ้นแตกหักในสมรภูมิเดียนเบียนฟู หนังสือพิมพ์ *Cuu Quoc* (กู้ชาติ) กระบอกเสียงของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้อุทิศเนื้อหาส่วนใหญ่ในหนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษประจำวันวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1954 (พ.ศ. 2479) ให้แก่บทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการยกย่องสรรเสริญ การสำนึกบุญคุณ และการให้คำมั่นที่จะดำเนินตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและประธานเหมาเจ๋อตุง พาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวเผยให้เห็นถ้อยคำสรรเสริญผู้นำสูงสุดของทั้งสองพรรค ควบคู่กันว่า "ประธานเหมาจงเจริญ" (Chủ tịch Mao-Trạch-Đông muôn năm !) และ "ประธานโฮจิงเจริญ" (Hố Chủ tịch muôn năm !) นอกเหนือจากนั้น บทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวยังได้เผยให้เห็นนัยของการ "สำนึกบุญคุณของจีนและการดำเนินตามแนวทางของจีน" (Biết ơn Trung-quốc. Đi theo con đường của Trung-quốc) ซึ่งเนื้อหาตอนหนึ่งระบุว่า

"ภายใต้การนำของประธานเหมาและพรรคคอมมิวนิสต์จีน การปฏิวัติจีนได้ ประสบ ความสำเร็จ สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ถูกจัดตั้งขึ้น และได้เชื่อมโยงเอา ชาติ [เวียดนาม] ของเราเข้าสู่โลกแห่งสังคมนิยมและระบอบการเมืองที่ ประชาธิปไตยเป็นของปวงชน นอกจากนั้นยังเป็นการเปิดพื้นที่แนวหลังอันกว้าง ใหญ่ไพศาลซึ่งส่งผลให้สถานการณ์การทำสงครามต่อต้านจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส และ อเมริกามีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ... นอกจากไซเวียดแล้ว บุญคุณของจีนนั้น ยิ่งใหญ่เหนือคณานับ เพื่อแสดงความสำนึกในบุญคุณของจีน สำนึกในบุญคุณ ของประธานเหมา พวกเราขอให้คำมั่นว่าจะทำการฝึกฝนเพื่อปฏิบัติตามแนวทาง ของจีน ... ในบรรดาสิ่งที่จีนได้ส่งสอนพวกเรานั้น สิ่งที่มีค่ามากที่สุดก็คือ ประสบการณ์ในการประยุกต์ใช้ลัทธิมาร์กซ์-เอ็งเกลส์-เลนิน-สตาลิน เข้าสู่บริบท ของประเทศอาณานิคม และกึ่งอาณานิคมที่ยังคงตกอยู่ภายใต้ระบอบเจ้าขุนมูล นายที่ล่าหลัง สิ่งที่มีค่าคือแนวคิดเหมาเจ๋อตงซึ่งถือเป็นประสบการณ์ในการจัดตั้ง แนวร่วมแห่งชาติเพื่อการรวมชาติ การทำสงครามติดอาวุธ และการจัดตั้งการนำ ของพรรคฯ" ("Biết ơn Trung-quốc", 1954, p.1)

ภาพ 12 คำสรรเสริญประธานเหมา (Mao Chủ tịch) และประธานโฮ (Hồ Chủ tịch) ในหน้า 1 หนังสือพิมพ์ Cứu Quốc ฉบับพิเศษประจำวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 1954

ที่มา: <http://baochi.nlv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=WNyf19540202&e=-----vi->

20--1--img-txIN--

ในปี ค.ศ. 1956 (พ.ศ. 2499) ภายหลังจากการแสดงปาฐกถาฉบับประมาณ 2 เดือน พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามซึ่งได้ตระหนักถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อระบอบการเมืองของตนจึงได้นำเนื้อหาในบทปาฐกถาฉบับ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์ลัทธิขบวนการ (Sùng bái cá nhân) บรรจุเข้าไว้ในวาระการประชุมคณะกรรมการพรรคฯ ครั้งที่ 9 ระหว่างวันที่ 19-24 เมษายน ค.ศ. 1956 (พ.ศ. 2499) ในเบื้องต้น พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมิได้ปฏิเสธการยกย่องประธานโฮจิมินห์ให้อยู่ในฐานะผู้นำสูงสุด (lãnh tụ) ของชาติในยุคใหม่ อย่างไรก็ตาม พรรคฯ ได้อ้างว่า การยกย่องโฮจิมินห์นั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณูปการอันแท้จริงเนื่องจากประธานโฮจิมินห์ (Hồ-Chú-tích) เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในกรรก่อตั้งและให้การศึกษาแก่พรรคฯ ทั้งยังเป็นผู้ที่อุทิศทั้งชีวิตให้แก่การปฏิวัติ ยิ่งไปกว่านั้น พรรคฯ ยังอ้างว่า โฮจิมินห์เป็นผู้นำสูงสุดที่มีฐานะบัญญัติอันหลักแหลมที่สามารถนำพาพรรคฯ ปวงชน และชาติบ้านเมืองผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้

อย่างไรก็ตาม ในอีกแง่หนึ่งพรรคฯ ก็ได้ยอมรับว่าการยกย่องตัวบุคคลที่เกิดขึ้นอาจจะส่งผลให้ภารกิจการปฏิวัติเกิดการเบี่ยงเบนออกไปจากแนวทางดั้งเดิมอยู่บ้าง หรืออาจนำไปสู่การเชื้อพองผู้นำสูงสุดจนละเลยกระบวนการคิดพิจารณาอย่างเป็นเหตุเป็นผล พรรคฯ อธิบายว่าปัญหาดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นจากอิทธิพลทางความคิดของระบอบเก่าที่ยังคงหลงเหลืออยู่ และสรุปว่าเชื้อมูลของลัทธิขบวนการอาจเกิดขึ้นจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) การขาดความรู้ และประสบการณ์ในการปฏิวัติ ในทางตรงกันข้าม โฮจิมินห์เป็นผู้ที่เปี่ยมความสามารถ ดังนั้น จึงเกิดความเคารพนับถือโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุด 2) เจ้าหน้าที่และสมาชิกพรรคฯ ส่วนใหญ่เติบโตขึ้นมาภายใต้สังคมจารีตจึงได้รับอิทธิพลทางแนวคิดจากระบอบศักดินา และระบอบปิศาจไปโดย และ 3) เจ้าหน้าที่และสมาชิกพรรคฯ ขาดความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาพรรคฯ และหลักในการบริหารอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงยังไม่ทราบถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากลัทธิขบวนการ

พรรคฯ ยังได้เสนอว่า ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดย 1) การให้ความสำคัญต่อการบริหารอย่างมีส่วนร่วมอยู่เสมอ 2) การเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์ตนเองและผู้อื่น 3) การปฏิรูปองค์กรและแนวทางการปฏิบัติงานภายในพรรคฯ ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น และ 4) ให้ถือเอาวาระแห่งการวิพากษ์สตาลิน และการต่อต้านลัทธิขบวนการเป็นโอกาสให้ความรู้แก่สมาชิกพรรคฯ และประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทของพรรคฯ และประชาชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการยกย่องตัวบุคคลนั้นจะต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำสูงสุด และมวลชนเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเบี่ยงเบนที่จะนำไปสู่ลัทธิขบวนการตัวบุคคล ในท้ายที่สุดพรรคฯ ยังคงยืนยันที่จะยกย่องโฮจิมินห์ให้อยู่ในฐานะผู้นำสูงสุดต่อไปโดยอ้างว่า

...การต่อต้านลัทธิบูชาบุคคลก็อาจจะนำไปสู่ข้อผิดพลาดโดยเฉพาะการปฏิเสธบทบาทของผู้นำสูงสุด 'ประชาชนและพรรคฯ ของประชาชนจะต้องมีบุคคลที่มีความคิดก้าวหน้าซึ่งสามารถเป็นตัวแทนให้แก่ผลประโยชน์ และความคิดของประชาชน ยืนอยู่แนวหน้าของการต่อสู้ในช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ในฐานะผู้นำของมวลชน การปฏิเสธด้านดีของปัจเจกบุคคล ปฏิเสธด้านดีของบุคคลที่มีความก้าวหน้า และด้านดีของเหล่าผู้นำจึงถือเป็นข้อผิดพลาดมหันต์' การเคลื่อนไหวจะต้องมีผู้นำที่แท้จริง และให้ความสำคัญต่อบทบาทการนำของผู้นำสูงสุด (lãnh tụ) และเหล่าผู้นำ (lãnh đạo) [ระดับรองลงมา] อย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง [ด้วยเหตุนี้] การที่พวกเราให้ความสำคัญต่อบทบาทของประธานโฮจิมินห์จึงเป็นสิ่งที่ชอบธรรมแล้ว

(Báo cáo của Bộ Chính trị tại Hội nghị lần thứ chín, 2002, pp.157-165)

สำหรับในแง่มุมมองทางด้านวิชาการ ลัทธิบูชาบุคคลได้กลายเป็นประเด็นเชิงวิชาการที่ได้รับความสนใจในการร่วมสร้างบทสนทนาและข้อถกเถียงโดยเฉพาะในซีกโลกตะวันตกนับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา นักวิชาการบางคนเสนอว่าลัทธิบูชาบุคคลนั้นคือลักษณะของการยกย่องสรรเสริญตัวผู้นำต่อหน้าสาธารณชนในเชิงอวดอ้างถึงปรีชาสามารถอันล้นเหลือ ซ้ำแล้วซ้ำเล่าด้วยความต่อเนื่อง ทั้งนี้ ประเด็นการถกเถียงเกี่ยวกับลัทธิบูชาบุคคลยังถูกศึกษาผ่านกระบวนการทัศน์แขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคำอธิบายจากมุมมองทางวิทยาศาสตร์ด้วยกรอบวิเคราะห์ทางจิตวิทยา (Psychological) จิตวิเคราะห์ (Psychiatric) และจิตเวช (Psychoanalytical) เพื่ออธิบายถึงภูมิหลัง และสภาวะทางจิตที่ส่งผลต่อตัวตนของผู้นำภายใต้ระบอบเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็นสตาลิน (Mcguire, & Hull, 1977; Tucker, 1979; Medvedev, 1979; Medvedev, & Medvedev, 2004; Service, 2004) ฮิตเลอร์ มุสโสลินี (Mcguire, & Hull, 1977) หรือผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ในดินแดนตะวันออก อาทิ เหมาเจ๋อตง (Sheng, 2001, Leese, 2007)

งานบางชิ้นได้ศึกษาตัวผู้นำผ่านกรอบคิดทางจิตสังคม (Psychosocial) เพื่ออธิบายถึงอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางจิตที่ส่งผลกระทบต่อตัวตนของผู้นำเผด็จการ เช่น นิโคไล เซาเซสคู (Borbely, 1996) หรือ โจเซฟ สตาลิน (Shakhireva, 2007) เป็นต้น งานบางชิ้นได้ทำการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ขององค์กรที่มีต่อการจรรโลงอำนาจและการสร้างลัทธิบูชาบุคคลดังเช่นในกรณีของ นิโคไล เซาเซสคู (King, 1980; Fischer, 1989; Izabella, 2004) เนวิน (Chirot; 1994) และเหมาเจ๋อตง (Li and Anne, 1994) ในขณะที่งานบางชิ้นได้ใช้การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง

ทางด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำแบบพ่อขุนอุปถัมภ์ (Patrimonialism) และระบอบอำมาตยาธิปไตย (Bureaucracy) เพื่ออธิบายถึงการจรรโลงอำนาจของผู้นำภายในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอารบิกที่ตั้งอยู่ในแถบแอฟริกาตอนเหนือ เช่น ตูนิเซีย โมร็อกโก และอัลจีเรีย (Charrad, 2001) นอกจากนี้ยังได้มีการวิเคราะห์การสร้างบารมีของผู้นำผ่านทฤษฎีอำนาจเชิงบารมี (Charisma Authority) ที่เสนอโดยแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของผู้นำเชิงบารมี ดังเช่นในกรณีของฮิตเลอร์ (Kershaw, 1987) อยาตอลเลาะห์ โคมัยนี (Moghaddam, 2013) และ ฮวน เปรอน (Madsen, & Snow, 1991 as cited in Popan, 2015, pp.IV-37)

นอกจากการศึกษาลัทธิบูชาบุคคลผ่านกรอบแนวคิดต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กระบวนทัศน์ประเพณีประดิษฐ์ (invented tradition) ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสืบหาต้นเค้าของลัทธิบูชาบุคคล โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าความศรัทธาในตัวผู้นำถูกสร้างขึ้นจากเครื่องมือเชิงประเพณี ทั้งนี้ แนวคิดประเพณีประดิษฐ์ได้รับการนำเสนอในงานศึกษาเรื่อง The Invention of Tradition โดยเอริค ฮอบสบอว์ม (Eric Hobsbawm) และเทเรนซ์ แรเงอร์ (Terence Ranger) (Hobsbawm, & Ranger, 1983) นักวิชาการประวัติศาสตร์สายมาร์กซิสต์ที่ได้รับหน้าที่เป็นบรรณาธิการร่วมเพื่อสังเคราะห์บทความทางวิชาการ และสร้างกรอบวิเคราะห์ในการทำความเข้าใจต่อประเพณีด้วยมุมมองแบบใหม่ซึ่งแตกต่างจากมุมมองแบบเดิมที่มักเชื่อกันว่าประเพณีเป็นสิ่งเก่าแก่มาแต่ดั้งเดิม กระบวนทัศน์ประเพณีประดิษฐ์กลับมองว่า แท้จริงแล้วสิ่งที่เรียกว่าประเพณีเป็นประดิษฐกรรมที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมายมากกว่าที่จะเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ภายใต้กรอบคิดของ ฮอบสบอว์มแล้ว ประเพณีประดิษฐ์จึงหมายถึงปฏิบัติการเชิงประเพณีที่มีเป้าหมายเพื่อการควบคุมสังคมผ่านกลไกเชิงประเพณีอันก่อให้เกิดการยอมรับต่อกฎเกณฑ์ พิธีกรรม หรือสัญลักษณ์ทั้งโดยเปิดเผยและอย่างปิดลับ ด้วยการเน้นย้ำค่านิยม และบรรทัดฐานบางอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกระทั่งสังคมเกิดการยอมรับไปโดยปริยาย อีกทั้งยังได้มีความพยายามในการสร้างความเชื่อมโยง และความต่อเนื่องระหว่างประเพณีกับอดีตกาลอันไกลโพ้น หรืออดีตกาลที่เพิ่งเกิดขึ้นเพื่อสร้างความสอดคล้องให้กับประวัติศาสตร์ของแต่ละสังคม

การประดิษฐ์ประเพณีประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญคือการทำให้เกิดเป็นระเบียบแบบแผน (formalization) และการทำให้เกิดเป็นพิธีกรรม (ritualization) โดยการนำอดีตมาอ้างอิงอย่างซ้ำ ๆ ตัวอย่างที่เด่นชัดของการนำอดีตมาผูกโยงกับสิ่งที่ได้รับการซ่อมสร้างขึ้นใหม่ เช่น การที่รัฐบาลอังกฤษจงใจเลือกรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบกอทิกเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการบูรณะตัวอาคารรัฐสภาอังกฤษในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือ การปรับปรุงห้องประชุมรัฐสภาอังกฤษให้เป็นไปตามรูปแบบดั้งเดิมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง และความเชื่อมโยงกับ

อดีตกาลที่ผ่านมา นอกจากนั้น ฮอบสบอว์มยังเสนอว่าอดีตที่ถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยในการสร้าง ประเพณีใหม่นั้นต้องไม่เก่าแก่ คร่ำครึ หรือพรมัวจนเกินไป สำหรับในกรณีของประเพณีประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของการปฏิวัติ หรือการเคลื่อนไหวในเชิงการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบก้าวหน้า (progressive movements) ซึ่งมักจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบที่มีความแตกหักกับ ช่วงเวลาที่ดำเนินมาก่อนหน้านั้นมักจะมีอดีตกาลที่สัมพันธ์กับตัวมันเอง และกลายเป็นหมุดหมาย ที่สามารถใช้อ้างอิงได้อย่างเด่นชัดดังเช่นในกรณีของเหตุการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศสในปี 1789 เป็นต้น (Hobsbawm, & Ranger, 1983, pp.1-4)

นักวิชาการบางคนตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีประชาธิปไตยกับลัทธิ บุษานบุคคลซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า นับตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา แนวคิด ประเพณีประชาธิปไตยได้ถูกนำมาใช้เพื่อทำความเข้าใจและสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับลัทธิบุษานบุคคลใน หลายกรณี โดยเฉพาะภายในรัฐที่ปกครองภายใต้ระบอบสังคมนิยม งานการศึกษาภายใต้มนทัศน์ ประเพณีประชาธิปไตยได้เผยให้เห็นว่าโดยทั่วไปลัทธิบุษานบุคคลมักจะมีลักษณะที่สำคัญอยู่สองประการ คือ

ประการแรก การเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อแทนที่อุดมการณ์ทางศาสนา ภายใต้วิธีคิดดังกล่าว การเฉลิมฉลองประจำปีเนื่องในวาระสำคัญทางศาสนาโดยเฉพาะในประเทศ สังคมนิยมได้กลายเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักที่จำต้องถูกลดทอนความสำคัญลง ดังเช่น ในกรณีที่ วันคริสมาสต์อีฟ หรือเทศกาลอีสเตอร์ได้ถูกลดทอนความหมายจากเดิมที่เคยเป็นวันหยุดให้ กลายเป็นเพียงวันทำงานปกติ ในขณะที่รัฐหันไปให้ความสำคัญกับวาระต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับชนชั้น กรรมกรมากขึ้น เช่น วันแรงงานสากล (1 พฤษภาคม) วันครบรอบเหตุการณ์ปฏิวัติบอลเชวิค (7 พฤศจิกายน) และวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินสากล (1 มกราคม) ซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นวันหยุด ประจำปีเพื่อสร้างหมุดหมายแห่งความทรงจำตามธรรมเนียมของสังคมใหม่

ภายใต้วิธีคิดแบบเดียวกันนี้ ประเพณี และกิจกรรมทางโลกียะหลายอย่างได้ถูกสร้างขึ้น เพื่อทดแทนพิธีกรรมทางศาสนาโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ และผู้นำของพรรคฯ ทั้งนี้อาจมีการอ้างอิงถึงความศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติ รวมถึงบุญญาภิ การของบรรดาผู้นำในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม เช่น ในกรณีของพรรคคอมมิวนิสต์คิวบา ที่ได้มีการนำเสนอภาพเหมือนของฟิเดล คาสโตรในลักษณะที่คล้ายคลึงกับพระเจ้า ทั้งยังเป็น ผู้ที่มีถิ่นกำเนิดมาจากเทือกเขาคีร์คิสต์ และได้เข้าร่วมขบวนการปฏิวัติตั้งแต่เยาว์วัย โดยวางเป้าหมายสำคัญในชีวิตเพื่อการปกป้องชาติบ้านเมืองจากทรราช และการคอร์รัปชัน ในกรณีของเหมาเจ๋อตุง ผู้นำคอมมิวนิสต์จีนมักจะถูกนำเสนอด้วยแง่มุมที่โดดเด่นทางด้านแนวคิด

ทางการเมือง ทว่าในหนังสือแนวคิดเหมาเจ๋อตง และสมุดปกแดงกลับเผยให้เห็นนัยแห่งมนต์ขลัง และพลังเหนือธรรมชาติที่มีความเชื่อมโยงกับประธานเหมาอย่างน่าอัศจรรย์ ในกรณีของเกาหลีเหนือ นั้น หนังสือชีวประวัติของคิมจองอิลระบุว่า ท่านผู้นำคิมได้ถือกำเนิดขึ้นในกระท่อมหลังเล็กในแถบเทือกเขาพิทตูอันศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อของชาวเกาหลี ทว่าในความเป็นจริงแล้ว ประธานคิมได้ลี้ภัยมาอยู่โลกในขณะที่บิดาของเขายังคงลี้ภัยอยู่ในรัสเซีย ในกรณีของอิหร่าน รัฐอิสลามซึ่งศาสนาอิทธิพลทางการเมืองเป็นอย่างสูงก็ได้ปรากฏเสียงลือเสียงเล่าอ้างว่าใบหน้าของอยาตอลเลาะห์ โคมัยนีได้สถิตอยู่บนดวงจันทร์อย่างแจ่มจรัส อีกทั้งภาพเหมือนของสตาลินที่ถูกจัดแสดงอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในสหภาพโซเวียตก็ยังได้เผยให้เห็นเค้าลางแห่งความคล้ายคลึงกับภาพของพระเยซูในศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์อีกด้วย (Popan, 2015, pp.44 – 47)

ประการที่สอง การหยิบเอาอดีตกลับมาใช้เพื่อสร้างประเพณีใหม่ เป็นที่น่าสังเกตว่าภายใต้ระบอบการเมืองแบบอำนาจนิยมซึ่งมักจะปฏิเสธอดีตอันสัมพันธ์กับระบอบเก่า ทว่าในอีกแง่มุมหนึ่งกลับพบว่าได้มีการหยิบยืมเอาปัจจัยบางอย่างในอดีตมาหลอมรวมไว้ในประเพณีใหม่อย่างแยบยล และย่อนแย้ง ดังเช่น ในกรณีของการสร้างลัทธิสตาลินที่เผยให้เห็นถึงความพยายามในการลบล้างภาพลักษณ์ของพระเจ้าซาร์ออกไปจากความทรงจำของประชาชน แต่ทว่าภาพเหมือนของสตาลินกลับมีส่วนละม้ายคล้ายคลึงกับภาพเหมือนของพระเจ้าซาร์ในหลายมิติ สำหรับในกรณีของจีนแผ่นดินใหญ่ พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้มีการหยิบยกเอาสัญลักษณ์บางอย่างอันเกี่ยวข้องกับ การเคารพบูชาของคัมภีร์พรดิเพื่อกลับมาใช้ภายใต้บริบทของสังคมใหม่ เช่น การออกแบบสัญลักษณ์เชิงอุดมการณ์โดยการเลือกใช้เจดีย์ที่มักจะปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์เชิงอำนาจในยุคจารีต นอกจากนี้ยังได้มีการหยิบยืมเอาแนวปฏิบัติในราชสำนักจีนโบราณมาประยุกต์ใช้กับผู้นำในระบบคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในยุคที่ประธานเหมายังคงเรื่องอำนาจ ซึ่งการเปล่งคำอวยพร และการสรรเสริญตัวผู้นำมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการสรรเสริญของคัมภีร์พรดิว่า “ท่านประธานเหมาจงเจริญ หมื่นปี หมื่นปี หมื่นหมื่นปี” เป็นสิ่งที่มักได้ยินกันจนคุ้นหู (Popan, 2015, pp.47-50)

กล่าวได้ว่า การพยายามทำความเข้าใจและสืบสาวไปยังต้นตอของการยกย่อง เทิดทูน และบูชาไฮจิมีนฮีในฐานะผู้นำสูงสุดของเวียดนามอันสัมพันธ์กับลัทธิชาตินิยมขที่ปรากฏให้เห็นในชุมชนเกี่ยวบวกรพนมในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางด้านบริบทของการก่อตัวของลัทธิบูชาบุคคลที่ได้นำเสนอไปแล้วอยู่บางประการ กล่าวคือ การยกย่องบูชาไฮจิมีนฮีในพื้นที่นครพนม รวมถึงในพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสานนั้นเกิดขึ้นภายใต้บริบทของชุมชนพลัดถิ่นซึ่งตัวผู้นำสูงสุดที่ได้รับการเทิดทูนและ

เหล่ามวลประชาเกี่ยวปาวมิได้อาศัยอยู่ภายใต้ขอบเขตในเชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของการเป็นรัฐชาติเดียวกัน จึงมิได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะทำความเข้าใจกับลัทธิบูชาโฮจิมินห์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ประเทศไทย ในบทนี้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะสืบสาวกลับไปยังจุดกำเนิดของการสร้างความศรัทธาในตัวโฮจิมินห์ที่เกิดขึ้นภายในอาณาบริเวณของประเทศเวียดนามนับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1940 เป็นต้นมาเพื่ออธิบายว่าความศรัทธาในตัวโฮจิมินห์อันนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าลัทธิโฮจิมินห์ในเวียดนามนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร จากนั้น ความศรัทธาในลักษณะดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นปัจจัยในการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลภายในชุมชนเกี่ยวปาวที่ตั้งอยู่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิหรือไม่ อย่างไร เพื่อนำไปสู่การอธิบายถึงการทอดทูลบูชาโฮจิมินห์ในชุมชนเกี่ยวปาวนครพนมที่จะกล่าวถึงในบทถัดไป

โฮจิมินห์: จากนักปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพสู่ศูนย์กลางชาตินิยมเวียดนาม

การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เวียดนามในยุคอาณานิคม และหลังอาณานิคมนั้นได้ปรากฏงานวิชาการที่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์เวียดนามผ่านเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์อยู่จำนวนไม่น้อย งานหลายชิ้นได้พยายามศึกษาประวัติศาสตร์และการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์มาตั้งแต่ในช่วงที่เขายังมีชีวิตอยู่ (ก่อนปี ค.ศ. 1969) อาทิ Ho-Chi-Minh, Abd-El-Krim et cie (Renaud, 1949) งานในภาษาฝรั่งเศสที่อธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อาณานิคมผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์และการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ รวมถึงแอบด์ แอล คริม (Abd-El-Krim) ผู้นำทางการเมือง และการทหารชาวริฟเฟียน (Riffian) ในโมร็อกโก ในอีกสองปีต่อมา Ho Chi Minh: Nationalist or Soviet Agent? (Mohan, 1951) ก็ได้ตั้งคำถามว่า อะไรกันแน่ที่เป็นแรงผลักดันสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของโฮจิมินห์ ระหว่างสำนึกชาตินิยมหรือพันธกิจในฐานะตัวแทนขององค์กรคอมมิวนิสต์สากลภายใต้การชี้นำของโซเวียต หรืองานการศึกษาเรื่อง Ho-chi-Minh: Ein leben für Vietnam (Stuhlmann, 1960) ที่ศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติและการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ที่ตีพิมพ์ในภาษาเยอรมัน เป็นต้น

นอกจากนั้น ยังมีงานที่ศึกษาเกี่ยวกับโฮจิมินห์ที่ถูกเขียนขึ้นภายหลังการถึงแก่สังกรรม (ปี 1969) ของผู้นำสูงสุดภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ของฝ่ายเวียดนามเหนือ เช่น Ho Chi Minh, notre camarade: souvenirs de militants français rassemblés (Figueres and Fourniau, 1970); Ho Chi Minh: Legend of Hanoi (Archers, 1971); Ho Shi Min (Kobelev, 1979); Ho Chi Minh (Duiker, 2000) หรือ Ho Chi Minh: The Missing Years (Judge, 2002) เป็นต้น นอกเหนือจากงานที่กล่าวไปแล้ว ยังปรากฏงานเขียนและงานวิชาการที่ผลิตโดยนักวิชาการ

ชาวเวียดนามซึ่งอิงอยู่กับกระแสการของประวัติศาสตร์ชาตินิยมแนวมาร์กซิสต์ที่ได้รับการเผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ของรัฐและพรรคคอมมิวนิสต์อีกจำนวนมากที่ยังมิได้ถูกกล่าวถึงในวาระนี้ อย่างไรก็ตาม ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้เขียนจะพยายามทำความเข้าใจเฉพาะคำอธิบายเชิงวิชาการของงานบางชิ้นที่ได้นำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ในรูปแบบของลัทธิบูชาบุคคลทั้งโดยตรง และโดยอ้อม เพื่อทำความเข้าใจถึงการจัดวางโฮจิมินห์ให้เป็นผู้นำสูงสุดในการทำสงครามต่อต้านจักรวรรดินิยม และการปฏิบัติสังคมนิยมในเวียดนาม

ในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1990 ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญภายในเวียดนามอันสืบเนื่องมาจากการปฏิรูปทางเศรษฐกิจตามนโยบาย “ได้ย่เหมย” (Đổi Mới) มาได้เกือบหนึ่งทศวรรษ เหวะเตมให้ต่าย (Ho Tai, 1995) นักวิชาการประวัติศาสตร์ประจำมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้เปิดประเด็นการศึกษาการสร้างควมศรัทธาในตัวโฮจิมินห์ให้กลายเป็นบุคคลที่ควรได้รับการยึดถือเป็นแบบอย่าง และเป็นเสาหลักของระบอบการเมืองภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามอย่างเบ็ดเสร็จ เหวะเตมเสนอว่า ลัทธิโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh's cult) มีแนวโน้มที่จะถูกสร้างขึ้นอย่างรัดกุมภายใต้การริเริ่มของตัวโฮจิมินห์เองก่อนที่จะไปถึงแก่อสังขารในปี ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) อย่างไรก็ตาม งานของเหวะเตมนั้นมุ่งอภิปรายในหัวข้อที่สัมพันธ์อยู่กับการสร้างควมศรัทธาภายหลังการถึงแก่อสังขารของโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh's posthumous cult) โดยได้ชี้ให้เห็นถึงความพยายามของพรรคฯ และรัฐในการปลุกฝัง และการบรรจุความทรงจำอันล้ำค่าที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ผ่านพื้นที่แห่งการผลิตซ้ำความทรงจำ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ในกรุงฮานอย ที่ได้เปิดให้ประชาชนได้เข้าชมอย่างเป็นทางการในวาระฉลองครบรอบ 100 ปี แห่งชาตกาลของโฮจิมินห์ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ถึงแม้ว่าโฮจิมินห์จะเป็นผู้ริเริ่มในการสร้างควมศรัทธาในตัวเขาเอง ทว่าภายหลังจากถึงแก่อสังขาร พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามก็ได้ยกระดับการเชิดชูโฮจิมินห์ให้อยู่ในสถานะกึ่งเทพเจ้าผู้ที่เป็นเสาหลักในการนำพาชาติบ้านเมืองไปสู่ความวัฒนาถาวร (Ho Tai, 1995. p.274)

ในอีกกึ่งทศวรรษต่อมา งานของวิลเลียม ดุยเกอร์ (William J. Duiker) ในชื่อ Ho Chi Minh: A Life ในหัวข้อ “From Man to Myth” ได้อภิปรายเกี่ยวกับการสร้างควมทรงจำในตัวโฮจิมินห์ผ่านแง่มุมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ดุยเกอร์เสนอว่า แม้ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ภายใต้กระแสการปัจจุบันมักจะมุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจพลวัตทางสังคมเพื่ออธิบายความเป็นไปทางประวัติศาสตร์ได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น แต่ในกรณีของเวียดนามนั้นคงยากที่จะปฏิเสธถึงความสำคัญของโฮจิมินห์ในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของชาติอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าโฮจิมินห์จะมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างค่อนข้างจำกัดในช่วง

ที่บรอกโซซีให้คำนิยามในเชิงอุปลักษณ์ว่า "มนุษย์หินอ่อน" (man of marble) เนื่องจากรูปปั้นของเขาได้ปรากฏให้เห็นทั้งในประเทศเวียดนามและในพื้นที่อื่น ๆ เช่น มอสโคว มาดากาสกา หรือแม้กระทั่งในหมู่บ้านนาจอก (นครพนม) ที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย สำหรับในแผ่นดินปิตุภูมิเองนั้น โฮจิมินห์ได้กลายเป็นเป้าหมายในการสรรเสริญในเชิงศาสนาโดยถูกนำไปผูกโยงเข้ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน พระโพธิสัตว์ หรือแม้กระทั่งรูปเคารพในลัทธิกาวด่าย นอกจากนี้ การเผยแพร่ภาพลักษณ์โฮจิมินห์ยังได้ถูกจัดการอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการบรรจุเนื้อหาของ "แนวคิดโฮจิมินห์" ไว้ในชั้นเรียนระดับต่าง ๆ (ค.ศ. 1997) เพื่อทดแทนสภาวะถดถอยทางทฤษฎีของแนวคิดมาร์กซ์-เลนินที่ได้เปลี่ยนแปลงให้แก่ลัทธิทุนนิยมไปหนึ่งยกภายหลังจากการล่มสลายของรัฐสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในกรณีของโฮจิมินห์ ลัทธิบูชาบุคคล (cult of personality) ที่เกิดขึ้นนั้นดูเหมือนจะเกิดจากการสร้างสรรค์ของเหล่าบิรวารวานครือที่อยู่รอบกายและผู้สืบทอดอำนาจต่อจากโฮจิมินห์ในสัดส่วนที่มากกว่าสิ่งที่เขาเป็นผู้สร้างมันขึ้นมาเอง (Brocheux, 2007, pp.XIII – XIV)

สำหรับเดวิด มาร์ร (Marr, 2013) ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์เวียดนามก็ได้ตั้งข้อสังเกตต่อประเด็นนี้ไว้ในผลงานชื่อ Vietnam: State, War, and Revolution (1945–1946) ในหัวข้อ "Mass mobilization" ว่าการก่อตัวของรัฐชาติสมัยใหม่ในเวียดนามซึ่งเริ่มตั้งเค้ามาตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการนำของฝ่ายเวียดนามนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงอำนาจทางการเมือง และบารมีของโฮจิมินห์อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ มาร์รอธิบายว่าโฮจิมินห์มีลักษณะของผู้นำเชิงบารมีตามนัยที่เวบบอร์ได้เคยเสนอไว้ ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและผู้อุทิศตนเพื่อส่วนรวมอย่างแรงกล้าได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างชาติ และการทำสงครามต่อต้านจักรวรรดินิยม ความศรัทธาของชาวบ้านต่อโฮจิมินห์ดูเหมือนจะกระเด็นออกไปในลักษณะความเลื่อมใสทางศาสนามากกว่าที่ผู้คนจะรับรู้ตัวตนของเขาในรูปแบบองค์จักรพรรดิในยุคจารีต อีกทั้งโฮจิมินห์ยังถูกรับรู้ด้วยภาพลักษณ์ของบุคคลที่ผสมกันระหว่างศีลธรรม อำนาจ และความรอบรู้โลกกว้าง ปัญญาชนเวียดนามบางคนอุปมาโฮจิมินห์ประหนึ่งดังจอร์จ วอชิงตันผู้มีคุณูปการในการปกป้องเอกราช และผู้ค้าชูนาคตอันสดใสของชาติอเมริกาในขณะเดียวกัน มาร์รให้ความเห็นว่า โดยส่วนตัวนั้น โฮจิมินห์มีความประสงค์ที่จะให้เพื่อนร่วมชาติรับรู้เรื่องราวของเขาในฐานะสามัญชนที่ขึ้นสู่อำนาจโดยล้มทมิฬของพรรคฯ และเป็นผู้ที่ได้อุทิศทุกเศษเสี้ยวของชีวิตให้แก่ภารกิจส่วนรวมโดยพร้อมที่กางแขนออกไปเพื่อโอบกอดประชาชนทุกหมู่เหล่าไว้ในอ้อมอกโดยไม่คำนึงถึงชนชั้นวรรณะ เชื้อชาติ และศาสนา โฮจิมินห์จึงปฏิเสธทุกแนวทางที่จะนำเขาไปสู่การเป็น "ผู้นำแบบสัมบูรณ์" (absolute

master) ตามแบบอย่างของสตาลิน อย่างไรก็ตาม ความต้องการของเขาก็ได้ถูกปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ในทางตรงข้าม พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามกลับเทิดทูนโฮจิมินห์ให้ขึ้นไปสถิตอยู่บนหิ้งบูชาอันสูงส่งเพื่อให้มวลประชาได้ร่วมกันแช่ซ้อง สรรเสริญ เย็นเยอ และเทิดทูนโฮจิมินห์ในระดับสูงสุดอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์เวียดนาม

นอกจากงานทางด้านประวัติศาสตร์ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว มารินา มาเรดา (Marouda, 2013) นักวิชาการผู้อุทิศเวลาให้แก่การเก็บข้อมูลภาคสนามในเวียดนามอยู่หลายปีก็ได้นำเสนอบทความเรื่อง "The Unending Death of an Immortal: The State Commemoration of Hồ Chí Minh in Contemporary Việt Nam" โดยเธอได้พยายามทำความเข้าใจและอภิปรายถึงการยกย่องบูชาโฮจิมินห์ผ่านมุมมองทางด้านมานุษยวิทยาเพื่ออธิบายถึงพัฒนาการในการสร้างโฮจิมินห์ให้กลายเป็นเสาหลักแห่งความทรงจำทางประวัติศาสตร์แห่งชาติ (monumentalizing project) โดยมองไปที่การเคลื่อนไหวปฏิวัติและมรดกทางการเมืองของโฮจิมินห์ มาเรดาเสนอว่า ช่วงระยะเวลาภายหลังจากที่โฮจิมินห์ถึงแก่กรรม และโดยเฉพาะภายหลังจากการดำเนินนโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจ (Đổi mới) พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามได้ดำเนินการรณรงค์ส่งเสริมการสร้างอนุสรณ์สถานในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งโฮจิมินห์ได้เคยพักอาศัยและเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อกอบกู้ชาติและเพื่อภารกิจการปฏิวัติ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พรรค และรัฐได้พยายามฉาบเคลือบ และบันทึกเรื่องราวทางความทรงจำในการปฏิวัติที่นำโดยโฮจิมินห์ลงบนพื้นที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อสร้างภาพจำให้แก่ชาวเวียดนามรุ่นใหม่ที่เกิด และเติบโตขึ้นมาในยุคหลังการปฏิวัติให้จดจำโฮจิมินห์ในฐานะบิดาแห่งเอกราชของชาติสืบไป

อย่างไรก็ตาม งานที่ชี้ชัดว่าโฮจิมินห์เองนั้นแหละคือองค์ประธานในการสร้างลัทธิบูชาตนเองขึ้นมาได้รับการเสนอโดยอลกา ดอร์ ในบทความเรื่อง "Establishing Hồ Chí Minh's Cult: Vietnamese Traditions and Their Transformations" ซึ่งได้ศึกษาการก่อตัวของลัทธิโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh Cult) ในรูปแบบศาสนาการเมือง (political religion) โดยมุ่งอธิบายบทบาทของโฮจิมินห์ที่มีต่อการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่ตนเองในฐานะ "บิดาแห่งชาติ" ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนทุกคนในครอบครัวเดียวกันด้วยคำว่า "บ๊ากโฮ" (ลุงโฮ) ดอร์เสนอว่า โฮจิมินห์เป็นผู้ริเริ่มลัทธิโฮจิมินห์ขึ้นในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 ผ่านการเขียน และเผยแพร่หนังสือชื่อ "รวมเรื่องสั้นโฮจิมินห์" (Hu Zhiming zhuan, 胡志明傳) ฉบับภาษาจีนภายใต้นามแฝงเจินเซินเตียน (Trần Dân Tiên) และหนังสือเรื่อง "ชีวประวัติประธานโฮจิมินห์" (Tiểu sử Hồ Chủ Tịch) ฉบับภาษาเวียดนามที่เผยแพร่ในฝรั่งเศสภายใต้นามแฝงว่าเจินหงอกแตง (Trần Ngọc Danh) รวมถึง

"รวมเรื่องสั้นการปฏิวัติของประธานโฮจิมินห์" (Những mẩu chuyện về đời hoạt động của Hồ Chủ tịch) ฉบับแปลภาษาเวียดนามโดยเจิ่นเซินเตียน (Trần Dân Tiên) ดรอร์ได้ตั้งข้อสังเกตถึงความละม้ายคล้ายคลึงทางด้านเนื้อหาระหว่างหนังสือทั้งสามเล่ม และได้ยืนยันว่าหนังสือทุกเล่มที่ได้กล่าวถึงนั้นเป็นฝีมือจากปลายปากกาของผู้แต่งคนเดียวก็คือโฮจิมินห์ภายใต้นามแฝงอื่น ๆ นอกจากนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลเวียดนามก็ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่โฮจิมินห์ด้วยการจัดการเฉลิมฉลองเนื่องในวาระต่าง ๆ เช่น วันเกิดโฮจิมินห์ วันถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ รวมถึงการละเมิดพิธีกรรมของโฮจิมินห์ด้วยการเก็บรักษาร่างของเขาไว้ในสุสานโฮจิมินห์เพื่อธำรงสถานะสัญลักษณ์ที่คอยเตือนใจให้ปวงประชาได้ระลึกถึงนักปฏิวัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีควรยึดถือตามแนวทางสังคมนิยมสืบไป (Dror, 2016)

ท่ามกลางสภาวะสมัยใหม่ที่ปกคลุมไปทุกพื้นที่ การรณรงค์เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์และการใช้ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์มิได้ปรากฏให้เห็นจากพื้นที่ศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลกลางที่กรุงฮานอยเท่านั้น จุงวันหว่าง (Chung Văn Hoàng) นักวิชาการชาวเวียดนามได้ศึกษาพัฒนาการของลัทธิพิธีที่ยกย่องและบูชาโฮจิมินห์ในฐานะ "เจ๊กเทียนฮ่องเต้" เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางความเชื่อที่สัมพันธ์กับปัญหาปากท้อง ทุกข์โศกโรคภัย การเมือง และแม้กระทั่งความขัดแย้งทางด้านอธิปไตยของชาติที่เกิดขึ้นในช่วงหลังการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ (Đổi Mới) นับตั้งแต่ปี 1986 เป็นต้นมา จุงเสนอว่า โดยเหมาได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายทางด้านศาสนาอันส่งผลให้มีการลดข้อจำกัดที่คอยควบคุมความเคลื่อนไหวทางด้านศาสนาในเวียดนามลง และได้สร้างเงื่อนไขใหม่ที่เอื้ออำนวยต่อการเคลื่อนไหวทางศาสนาให้เปิดกว้างมากยิ่งขึ้น จุงเผยว่า โฮจิมินห์ยังคงเป็นสัญลักษณ์ที่ทรงพลังภายใต้บริบททางการเมือง และการสร้างชาตินิยมเวียดนามในยุคปัจจุบัน นอกจากนั้น แรงศรัทธาในตัวโฮจิมินห์ก็ยังคงอ้างอิงโดยชาวบ้านผู้ตากแดดหน้าดำ หงเข้ากินคำ ด้วยการสร้างลัทธิความเชื่อที่อ้างอิงถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของโฮจิมินห์ในพื้นที่ชนบททางตอนเหนือของเวียดนาม กรณีดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าท่ามกลางสภาวะสมัยใหม่ พรรคฯ และรัฐ อาจมีช่องทางที่ประชาชนสามารถผูกขาดการขับเคลื่อนภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์เพื่อเรียกร้องให้ประชาชนยึดมั่นและศรัทธาในระบบคอมมิวนิสต์แต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากในอีกซอกหลืบของสังคม มวลชนผู้มีสถานะรองบางกลุ่มเองก็อาจแบ่งปันส่วนร่วมในการแต่งเติมภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ให้ทรงฤทธานุภาพในการพิชิตสัมภเวสี และดวงวิญญาณอันชั่วร้ายของบรรดาทหารต่างดาวที่ดาหน้าเข้ามาสังเวชชีวิตในแผ่นดินเวียดนาม อีกทั้งยังสามารถปิดเป่าบรรเทาปัญหาปากท้อง โรคภัยไข้เจ็บ และขจัดพวงอริราชศัตรูที่จ้องจะยึดเอาผืนดิน แผ่นน้ำ

และพื้นที่หมู่เกาะในทะเลตะวันออก (ทะเลจีนใต้) อันเป็นสมบัติโดยชอบธรรมของชาวเวียดนาม อันเป็นอันมิได้ (Hoang, 2016)

จากกล่าวโดยสรุปได้ว่า งานการศึกษาเกี่ยวกับโฮจิมินห์นับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา นอกจากงานจำนวนมากที่มุ่งเน้นการอธิบายถึงประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในฐานะบิดาแห่งเอกราชของชาวเวียดนามแล้วนั้นยังได้ปรากฏความพยายามในการทำความเข้าใจในการเกิดขึ้นของลัทธิโฮจิมินห์รูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย ในภาพรวม ข้อเสนอของงานที่ได้กล่าวถึงไปแล้วนั้นได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของลัทธิโฮจิมินห์อย่างน้อยสามแนวทาง ได้แก่ 1) งานที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของพรรคฯ และรัฐในฐานะแกนกลางในการขับเคลื่อนกระบวนการยกย่องสรรเสริญ และสร้างสรรคัลลัทธิบูชาโฮจิมินห์ (Ho Tai, 1995; Duiker, 2000; Brocheux, 2007; Marouda, 2013; Marr, 2013) 2) งานที่ให้ผู้นำนักในการอธิบายว่าโฮจิมินห์เป็นองค์ประธานในการจัดวางตนเองให้อยู่ในฐานะผู้นำอันสูงส่ง และมีความเสียสละเพื่อชาติอันนำไปสู่ลัทธิโฮจิมินห์ (Dror, 2016) และ 3) งานที่ให้คำอธิบายว่าประชาชนเป็นผู้นำพาภาพลักษณ์และความศักดิ์สิทธิ์ของโฮจิมินห์มาใช้เพื่อเคลื่อนไหวในรูปแบบลัทธิความเชื่อเพื่อบรรเทาปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ในชีวิตประจำวันโดยอิงแอบกับสำนึกชาตินิยมไว้ด้วย (Hoang, 2016) อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่ายังไม่ม้งานชิ้นใดเลยที่สร้างคำอธิบายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของลัทธิโฮจิมินห์ในพื้นที่ภายนอกประเทศเวียดนามนับตั้งแต่ยุคอาณานิคมอันสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ชาตินิยมทางไกลในเมืองไทย รวมถึงในพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น ในบทนี้และบทต่อไป ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาพัฒนาการของลัทธิโฮจิมินห์ตั้งแต่ช่วงก่อเกิดในแผ่นดินปิตุภูมิ จนกระทั่งการแพร่กระจายออกไปยังพื้นที่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิ โดยเฉพาะในพื้นที่ประเทศไทยอันนำไปสู่การก่อตัวของสำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวบาวนครพนมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโลกทางด้านจิตวิญญาณโดยเฉพาะการเคารพบูชาโฮจิมินห์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำครัวเรือน

โฮจิมินห์คือใคร?

หากกล่าวถึงผู้นำทางการเมืองที่มีบทบาทและบารมีโดดเด่นที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนามสมัยใหม่ นับตั้งแต่ยุคอาณานิคมสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน คงยากที่จะปฏิเสธได้ว่าโฮจิมินห์คือผู้ที่อยู่ในสถานะดังกล่าว งานวิชาการหลายชิ้นได้เสนอว่า อำนาจนำทางการเมืองของโฮจิมินห์ปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องและได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนจิตสำนึกชาตินิยมเวียดนามทั้งในขณะที่ยังคงมีชีวิตอยู่และภายหลังจากการถึงแก่อสัญกรรมในปี ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) ดังที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น ข้อมูลจากพื้นที่วิจัยและจากเอกสารบางชิ้นได้เผยให้เห็นว่าในชุมชนเกี่ยวบาวอีสานโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดนครพนมนับตั้งแต่ปลาย

คริสต์ทศวรรษ 1920 จนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 นั้นก็ยังปรากฏให้เห็นร่องรอยอำนาจนำของโฮจิมินห์อย่างน่าสนใจ ทั้งยังได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาอย่างมีนัยสำคัญในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจและสร้างคำอธิบายต่อการเกิดทุนโฮจิมินห์ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของสังคมเกี่ยวกับในเมืองไทยนั้นก็คงมีอาจหลีกเลี่ยงที่จะหันกลับไปทำความเข้าใจกับตัวตนของโฮจิมินห์ในช่วงแรกเริ่มของการก้าวขึ้นสู่อำนาจ ดังนั้น เนื้อหาที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จึงต้องการที่จะตอบคำถามว่า โฮจิมินห์คือใคร และมีความสำคัญต่อประเทศเวียดนามอย่างไร?

โดยทั่วไปประวัติศาสตร์กระแสหลักในเวียดนามมักจะทำให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า เมื่อแรกเกิด โฮจิมินห์ (1890-1969) มีนามว่าเหงียนซิงกุง (Nguyễn Sinh Cung) เขาเป็นบุตรของอดีตขุนนางปัญญาชนผู้มีนามว่าเหงียนซิงซัค (Nguyễn Sinh SẮc) ซึ่งมีพื้นเพมาจากจังหวัดเหงะอานในเขตภาคกลางตอนบนของเวียดนาม ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) เหงียนซิงกุงได้เข้าศึกษาในโรงเรียนก๊วกห็อก (Quốc Học) ภายใต้ระบบการศึกษาแบบอาณานิคมของฝรั่งเศส แต่ในเดือนพฤษภาคม 1908 เขาก็ถูกไล่ออกจากโรงเรียนเนื่องจากได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการจัดเก็บภาษีอย่างอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในแคว้นอันนัม ในปี ค.ศ. 1911 (พ.ศ. 2454) เขาเดินทางออกจากแผ่นดินเวียดนามด้วยเรือขนส่งสินค้าข้ามทวีปของฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า "Latouche-Tréville" งานวิชาการเชิงชาตินิยมส่วนใหญ่ให้คำอธิบายต่อการตัดสินใจเดินทางออกไปยังต่างประเทศของโฮจิมินห์ในครั้งนี้ว่าเป็นการเดินทางไปเพื่อแสวงหาแนวทางในการกู้ชาติ (Bác Hồ ra đi để tìm đường cứu nước) ภายหลังจากการรอนแรมบนเรือสินค้าโดยหาเลี้ยงชีพด้วยการทำงานในตำแหน่งผู้ช่วยพ่อครัวอยู่หลายปี ในท้ายที่สุดโฮจิมินห์ก็ได้เดินทางถึงฝรั่งเศสเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ยุติลง ในขณะที่อาศัยอยู่ในปารีส เขาได้เปลี่ยนชื่อเป็นเหงียนอายก๊วก (Nguyễn Ái Quốc) และได้เป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสขึ้นในปี ค.ศ. 1920 (พ.ศ. 2463) จากนั้น ในปี ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) เขาก็ออกเดินทางไปยังมอสโคว์เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมในองค์การคอมมิวนิสต์สากล (Comintern) ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1924 (พ.ศ. 2467) เขาเดินทางกลับมายังกวางตุ้งและได้ทำการจัดตั้ง "สมาคมสหหายเยาวชนเวียดนามปฏิวัติ" (Hội Việt Nam Cách mạng Thanh niên) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นองค์กรแกนนำต่อต้านฝรั่งเศสที่มีความเข้มแข็งมากขึ้นเรื่อย ๆ จนยกระดับเป็นพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (Indochinese Communist Party-ICP) และพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปัจจุบัน (Lockhart, & Duiker, 2006, p.156)

ภายหลังจากนั้น ในระหว่างปี ค.ศ. 1930-1931 (พ.ศ. 2473 - 2474) แม้ว่าโฮจิมินห์จะยังมิได้กลับเข้าไปเคลื่อนไหวภายในเวียดนาม แต่สัญญาณเตือนแห่งภัยคุกคามจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มีต่อจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสก็ได้ถูกจุดชนวนขึ้นในเหตุการณ์ที่เรียกว่า "การลุกฮือไซเยิต-เหงะตึง"

(Nghệ Tĩnh Revolt) ซึ่งเกิดจากความไม่พอใจของเหล่ากรรมกรและชาวนาในพื้นที่ห่งฮานและท่าตั้งอันมีสาเหตุมาจากการจัดเก็บภาษีอย่างรวิดนาทาเร้นและการคอร์รัปชั่นของพวกเขาในระบอบศักดินาภายใต้การอุปถัมภ์ของฝรั่งเศส ความโกรธแค้นของมวลชนคนชั้นล่างยังมีผลมาจากสภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่ตกอยู่ในสถานะที่ย่ำแย่เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งนี้ ในช่วงฤดูร้อนต่อเนื่องไปยังฤดูฝนของปี ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) ชาวนาผู้เกรี้ยวกราดได้ทำการล้มล้างอำนาจรัฐภายใต้ระบอบอาณานิคมในหลายหมู่บ้านและได้ทำการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นของชาวนา (xã bộ nông) ขึ้นมาแทนที่ โดยที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เรียกหน่วยปกครองที่ถูกจัดตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า “โซเวียต” (Soviets) ซึ่งได้ทำการลดค่าเช่าและภาษีที่นำลง และในบางกรณีก็ได้ทำการยึดเอาที่ดินจากพวกเศรษฐีและจัดการลงโทษพวกเจ้าของที่ดินซึ่งถูกตราหน้าว่าเป็นพวกขี้ฉ้อฉลที่ชั่วร้าย ถึงแม้ว่าการลุกฮือดังกล่าวจะจำกัดขอบเขตอยู่แค่ภายในเขตพื้นที่จังหวัดห่งฮานและท่าตั้งและได้ยุติลงภายหลังจากการปราบปรามอย่างรุนแรงโดยฝรั่งเศส ในช่วงฤดูใบไม้ผลิปีถัดมา อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ดังกล่าวก็ได้เผยให้เห็นถึงแนวทางและศักยภาพในการขับเคลื่อนมวลชนในพื้นที่ชนบท อันเป็นประสบการณ์สำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการปฏิวัติเพื่อล้มล้างอำนาจของฝรั่งเศสภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ล็อกฮาร์ต และ ดูเอเกอร์ (Lockhart, & Duiker, 2006, pp.254-255)

ในระหว่างที่เกิดการลุกฮือโซเวียต-ห่งฮานในพื้นที่ภาคกลางตอนบนของเวียดนามนั้น เหงียนอ๋ายก๊วกก็ได้ถูกเจ้าหน้าที่อังกฤษจับกุมตัวไว้ได้ที่ฮ่องกงแต่ก็ได้รับการปล่อยตัวในอีกสองปีถัดมา ภายหลังจากได้รับอิสรภาพ เขาได้เดินทางไปกลับไปที่สหภาพโซเวียตและใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นหลายปีเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยและพักฟื้นร่างกายจากวัณโรค ในปี ค.ศ. 1938 (พ.ศ. 2481) เขาได้เดินทางไปยังซีอาน อันเป็นศูนย์กลางการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและเคลื่อนไหวอยู่ที่นั่นในระยะเวลาสั้น ๆ จากนั้นเขาได้ทำการจัดตั้งฐานการเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสในแถบพื้นที่ชายแดนจีน-เวียดนาม และทำการฟื้นฟูช่องทางติดต่อสื่อสารกับบรรดาผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนคนอื่น ๆ ในปี ค.ศ. 1941 (พ.ศ. 2484) ณ ที่ประชุมใหญ่ศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนซึ่งจัดขึ้นที่ปากบ่อ (Pác Bó) ในแถบชายแดนจีน-เวียดนาม เหงียนอ๋ายก๊วกได้ประกาศจัดตั้งสันนิบาติเพื่อเอกราชเวียดนาม (Việt nam Độc lập đồng minh hội) หรือเวียดนามห์ (Việt Minh) ซึ่งเป็นขบวนการกู้ชาติที่มีเป้าหมายในการเคลื่อนไหวเพื่อทำการปลดแอกเวียดนามจากการปกครองของฝรั่งเศส รวมถึงการต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่นในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เหงียนอ๋ายก๊วกภายใต้นามเรียกขานใหม่ว่า “โฮจิมินห์” ได้ปรากฏตัวในฐานะแกนนำพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและผู้นำขบวนการ

เวียดนามเพื่อทำการยึดอำนาจจากญี่ปุ่นที่ได้วางอาวุธและยอมแพ้ต่อฝ่ายสัมพันธมิตรไปแล้ว ในช่วงก่อนหน้านั้น ในเดือนกันยายนปีเดียวกัน โฮจิมินห์ในฐานะประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามก็ได้ทำการประกาศเอกราชต่อหน้ามวลมหาประชาชน ณ จัตุรัสบาติงใจ ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางกรุงฮานอย ในขณะที่ฝรั่งเศสก็ยังคงปฏิเสธเอกราชในอินโดจีนต่อไป (Lockhart, & Duiker, 2006, pp.156-157)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์กระแสหลักที่กล่าวถึงโฮจิมินห์มักจะทำให้คำอธิบายไปในแนวทางเดียวกันกับข้อมูลที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น แต่นักวิชาการตะวันตกบางคนก็ได้นำเสนอข้อมูลที่แตกต่างออกไปโดยเผยให้เห็นถึงแง่มุมเชิงวิเคราะห์ที่น่าสนใจบางอย่าง คริสโตเฟอร์ ก็อชชา (Goscha, 2011) เสนอว่า เหงียนเต็ดแตง (Nguyễn Tất Thành) คือนามเรียกขานแรกของโฮจิมินห์หลังจากที่เขาถือกำเนิดลี้มตาตูล็อก และการที่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในระบบการศึกษาของอาณานิคมต่างหากที่น่าจะเป็นแรงผลักดันให้โฮจิมินห์ออกเดินทางไปยังต่างประเทศ อีกทั้งแนวคิดชาตินิยมของโฮจิมินห์ยังมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอโดยพิจารณาได้จากการที่เขาได้ติดต่อกับฟานจูจิง (Phan Chu Trinh) นักชาตินิยมคนสำคัญที่มีหัวใจเชิงปฏิรูปในขณะที่อาศัยอยู่ในปารีส นอกจากนี้ เขายังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดว่าด้วยหลักสิทธิอัตวิญจัย (self determination) ที่เสนอโดยวู้ดโร วิลสัน ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแนวคิดที่โฮจิมินห์นำมาใช้เป็นแนวทางในการร่างข้อเรียกร้องจากสมาคมผู้รักปิตุภูมิแห่งอันนัม (Association des Patriotes Annamites) เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมว่าด้วยสันติภาพ ณ พระราชวังแวร์ซาย ทว่าข้อเรียกร้องดังกล่าวกลับไม่ได้รับการตอบรับจากฝรั่งเศส ด้วยความผิดหวังจากกรณีดังกล่าว ส่งผลให้โฮจิมินห์หันไปสมทวนแนวคิดการปฏิวัติสังคมนิยมภายใต้การนำของโซเวียต โดยในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 โฮจิมินห์ได้เดินทางเข้ามาเคลื่อนไหวเพื่อสร้างองค์กรปฏิวัติและปลุกกระแสชาตินิยมขึ้นในชุมชนเกี่ยวป่าวในจีนตอนใต้ และสยามตามลำดับ เขากลายเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 รวมถึงการจัดตั้งขบวนการเวียดนามในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1940 ต่อมาชื่อเสียงของโฮจิมินห์ก็เริ่มเป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้นภายหลังจากที่เขาได้เป็นแกนนำในการประกาศยึดอำนาจจากญี่ปุ่น และเป็นผู้อ่านคำประกาศเอกราชเพื่อปลดแอกเวียดนามในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) (Goscha, 2011, pp.204-206)

ยิ่งไปกว่านั้น งานวิชาการบางชิ้นได้นำเสนอประวัติของโฮจิมินห์ในแง่มุมที่แตกต่างออกไปด้วยน้ำเสียงและถ้อยคำที่พยายามคืนความเป็นมนุษย์ปูลุชนให้แก่โฮจิมินห์ทั้งในด้านชีวิตส่วนตัวและการเคลื่อนไหวปฏิวัติ งานของไซเฟีย คิวิน จัดจ์ เรื่อง Ho Chi Minh: The Missing

Years (Judge, 2002) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในระหว่างปี ค.ศ. 1919 - 1941 (พ.ศ. 2462 - 2484) โดยวางอยู่บนพื้นฐานของข้อสงสัยที่มีต่อประวัติของโฮจิมินห์ที่ถูกผลิตและเผยแพร่โดยพรรคฯ และรัฐ ทั้งนี้ จัดจ์ได้ตั้งคำถามถึงสถานะ และระดับความน่าเชื่อถือของโฮจิมินห์ในช่วงแรกเริ่มของการเคลื่อนไหวภายใต้องค์การคอมมิวนิสต์สากล นอกจากนั้น จัดจ์ยังได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นนักระหว่างโฮจิมินห์กับบุคคลต่าง ๆ ภายในพรรคฯ โดยเฉพาะในช่วงต้นของการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ยิ่งไปกว่านั้น จัดจ์ยังได้พยายามอภิปรายถึงแง่มุมต่าง ๆ ในชีวิตส่วนตัว และสถานภาพการสมรสของโฮจิมินห์ไว้ในงานชิ้นนี้

กล่าวในภาพรวม จัดจ์เสนอว่าประวัติของโฮจิมินห์ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1919-1941 (พ.ศ. 2462 - 2484) ที่ถูกนำเสนอโดยพรรคฯ และรัฐยังคงมีความคลุมเครือ และขาดความกระจ่างชัดในหลายแง่มุม โดยเธอเสนอว่าช่วงเวลาว่าสองทศวรรษดังกล่าวเป็นช่วงแห่งการหายสาบสูญไปของโฮจิมินห์

อาจกล่าวได้ว่า แม้ว่าโฮจิมินห์จะมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนมาตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 ทว่าในช่วงก่อนต้นคริสต์ทศวรรษ 1940 การเคลื่อนไหวของเขาที่ยังคงปรากฏอยู่นอกพื้นที่อินโดจีนเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ รัฐบาลอาณานิคมเองก็รับรู้ได้ถึงความสำคัญและได้ขึ้นบัญชีเขาไว้ในฐานะบุคคลอันตรายที่ฝ่ายความมั่นคงและหน่วยสืบราชการลับของฝรั่งเศสในอินโดจีน (Sûreté générale indochinoise) ต้องการตัวมากที่สุดผู้หนึ่ง ความคลุมเครือในการระบุตัวตนของเขายังสามารถยืนยันได้จากข่าวลือหลายกระแสที่ปรากฏในพื้นที่สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ภายในอินโดจีนในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 เช่น ในวันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2474) หนังสือพิมพ์ Hà Thành ngo (กรุงฮานอย) ได้นำเสนอข่าวสั้นในหัวข้อ “ความคิดเห็นของสาธารณชนต่อข่าวลือเหยียนอ้ายก๊วกก็วกถูกจับกุมตัว” (Du luận về việc bắt Nguyễn Ái Quốc)

เนื้อหาของข่าวดังกล่าวเผยให้เห็นใจความสำคัญเกี่ยวกับกระแสข่าวลือที่สายลับฝรั่งเศสสามารถจับกุมตัวเหยียนอ้ายก๊วกไว้ได้ภายหลังจากที่เขาถูกเนรเทศออกจากฮ่องกงในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1930 อีกทั้งยังมีการอ้างอิงถึงเนื้อหาของข่าวในลักษณะเดียวกันที่ถูกนำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ภาษาฝรั่งเศสชื่อ *La Tribune Indochinoise* ที่ตีพิมพ์และเผยแพร่ในเขตโคชินไชน่าอีกด้วย (“Du luận,” 1931, p.1) นอกจากนั้น ในช่วงต้นเดือนมกราคม ค.ศ. 1933 (พ.ศ. 2476) ก็มีรายงานจากสายลับถึงการเคลื่อนไหวของเหยียนอ้ายก๊วกในพื้นที่นครพนมซึ่งตั้งอยู่ในภาคอีสานของสยาม อย่างไรก็ดี เมื่อทำการตรวจสอบในพื้นที่กลับพบว่าข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นความจริงแต่ประการใด ในเดือนกันยายนปีเดียวกันนั้น สายลับฝรั่งเศสอีกผู้หนึ่งรายงานว่าได้พบร่องรอยของ

เหียงอ้ายก๊วกกับพรรคพวกรวม 4 คนกำลังเคลื่อนไหวยุติที่หนานหนิงในจีนใต้ (Judge, 2002, p.164) อย่างไรก็ตาม ทั้งสามกรณีต่างก็เป็นเพียงข่าวลือ และส่งผลให้หน่วยสืบราชการลับของรัฐบาลอาณานิคมในอินโดจีนก็ยังคงคว้าน้ำเหลวอยู่เช่นเคย กล่าวได้ว่า ประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวยุติต้องคัดกรคอมมิวนิสต์สากล และบริบททางการเมืองในจีนตอนใต้ได้ฝึกฝนให้เหียงอ้ายก๊วกมีความเข้าใจของการปลางตัว และสามารถหลบหนีจากการจับกุมได้อยู่เสมอ นอกจากนี้ เขาเองก็ตระหนักดีว่า การเปิดเผยอัตลักษณ์และตัวตนให้แก่บุคคลทั่วไปได้รับทราบนั้นน่าจะไม่เป็นผลดีต่อการเคลื่อนไหวในช่วงเวลาดังกล่าว

ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1940 เหียงอ้ายก๊วกได้กลับเข้ามาเคลื่อนไหวในพื้นที่จีนตอนใต้ จากนั้นในช่วงต้นปี ค.ศ. 1941 (2484) เขาก็ได้เดินทางข้ามพรมแดนจีนเพื่อกลับเข้าไปเคลื่อนไหวในแผ่นดินเวียดนามเป็นครั้งแรกภายหลังจากที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในต่างประเทศรวมระยะเวลาประมาณสามทศวรรษ ทั้งนี้ เขาเป็นหนึ่งในแกนนำคนสำคัญที่ได้มีส่วนร่วมกำหนดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในการประชุมคณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนครั้งที่ 8 ในระหว่างวันที่ 10 – 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1941 (พ.ศ. 2484) ในพื้นที่ปากบ๋อ (Pác Bó) ในการประชุมครั้งนี้ พรรคฯ ได้เห็นชอบในมติสำคัญว่าด้วยท่าทีในการ “ต่อต้านฝรั่งเศส ขับไล่ญี่ปุ่น ร่วมมือกับจีน” (oppose the French, resist the Japanese, join with the Chinese) ซึ่งได้กลายเป็นแนวทางหลักในการเคลื่อนไหวของพรรคฯ ในเวลาต่อมา อีกทั้งยังเห็นชอบให้จัดตั้งสันนิบาตเพื่อเอกราชเวียดนาม (Việt Nam Độc Lập Đồng Minh Hội) หรือขบวนการเวียดนามห์ (Việt Minh) เพื่อเป็นแนวร่วม และหัวหอกที่สำคัญในการต่อต้านฝรั่งเศสและญี่ปุ่นในเวลาต่อมา (Marr, 1995, pp.166-175) ด้วยเหตุนี้ โฮจิมินห์ภายใต้นามเดิมคือเหียงอ้ายก๊วก จึงเริ่มเผยให้เห็นบทบาททางการเมืองของตนอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

จากเหียงอ้ายก๊วกสู่โฮจิมินห์: จากแกนนำขบวนการชาตินิยมสู่ผู้นำสูงสุดในระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม

ในปี ค.ศ. 1942 (พ.ศ. 2475) นาม “โฮจิมินห์” (Hồ Chí Minh) ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในระหว่างที่เหียงอ้ายก๊วกแจ้งความประสงค์ถึงการเดินทางไปยังจีนตอนใต้เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับทั้งฝ่ายก๊กมินตั๋ง และพรรคคอมมิวนิสต์จีนในเวลาเดียวกัน ข้อมูลอย่างเป็นทางการของฝ่ายเวียดนามให้คำอธิบายถึงที่มาของชื่อโฮจิมินห์ว่า ในระหว่างเตรียมการเดินทาง เหียงอ้ายก๊วกได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่นำหินสองก้อนมาแกะสลักเป็นตราประทับ ก้อนที่หนึ่งให้สลักเป็นตราสัญลักษณ์ของขบวนการเวียดนามห์ ส่วนก้อนที่สองให้สลักเป็นตราสัญลักษณ์ของสมาคมต่อต้านการรุกรานสากลสาขาเวียดนาม (Quốc tế phản xâm lược Việt Nam phân

hội) นอกจากนั้น เขายังได้เขียนเอกสารแนะนำตนเองมีใจความว่า “มอบหมายให้ท่านโฮจิมินห์เดินทางไปพบปะกับรัฐบาลจีน” (cử cụ Hồ Chí Minh đi gặp chính phủ Trung Quốc) (Tên gọi Hồ Chí Minh có từ bao giờ, 2010, online) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการใช้นามว่าโฮจิมินห์ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในบริบทของการเดินทางไปปฏิบัติภารกิจกระชับความสัมพันธ์กับจีนในครั้งนี้

ในการนี้ เหงียนอ้ายก๊วกได้เดินทางข้ามพรมแดนไปยังกวางสีในช่วงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1942 (พ.ศ. 2485) โดยใช้เอกสารเดินทางที่ระบุตัวตนด้วยชื่อสกุล “โฮจิมินห์” ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม ภารกิจในจีนมิได้ราบรื่นตามที่คาดหวัง เหงียนอ้ายก๊วกถูกควบคุมตัวเนื่องจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสงสัยว่าเขาเป็นสายลับให้แก่ฝรั่งเศสหรือญี่ปุ่น ด้วยเหตุดังกล่าว เขาอาจจะต้องเผชิญหน้ากับโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือไม่ก็โทษประหารเนื่องจากคดีพกพาเอกสารเดินทางปลอมในสภาวะสงครามนั้นถือเป็นมหันตโทษ ในระหว่างที่ถูกคุมขัง เหงียนอ้ายก๊วกได้ถูกย้ายไปยังเรือนจำต่าง ๆ หลายแห่ง เขาถูกจองจำร่วมกับนักโทษหลายจำพวกไม่ว่าจะเป็นนักพนัน โสเภณี พวกติดฝิ่น และพวกทหารหนีทัพ ในช่วงเวลาดังกล่าวเขาได้แต่งกลอนขึ้นหลายบท ซึ่งต่อมาได้ถูกตีพิมพ์และเผยแพร่ในชื่อ “บันทึกจากคุกจีน” (Ngục Trung Nhật Ký, 獄中日記) ในขณะที่ บรรดาสหายนำในพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนหลายคนเชื่อว่าเหงียนอ้ายก๊วกได้เสียชีวิตลงแล้วในระหว่างที่ถูกคุมขังในเมืองจีน และได้มีการวางแผนเพื่อจัดพิธีศพ รวมถึงการค้นหาสถานที่ฝังร่างของเขาในแผ่นดินจีน อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุด เหงียนอ้ายก๊วกก็ได้รับการปล่อยตัว โดยเขาได้รับการช่วยเหลือจากหลายฝ่าย และได้เดินทางกลับสู่เวียดนามในช่วงปลายเดือนกันยายน ค.ศ. 1944 (พ.ศ. 2487) (Marr, 1995, pp.177-178)

ภายหลังถูกปล่อยตัวและเดินทางกลับสู่พื้นที่ศูนย์กลางของการปฏิวัติในเขตกาว-บั๊ก-หล่าง (Cao-Bắc-Lạng) นามของโฮจิมินห์เริ่มเป็นที่รู้จักในกลุ่มมวลชนต่าง ๆ และถูกใช้เพื่อสื่อสารไปยังสาธารณชนโดยมีเป้าหมายทางการเมืองภายในพื้นที่อินโดจีนอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้น หนึ่งในเอกสารทางการเมืองชิ้นแรกที่ลงนามโดยโฮจิมินห์ และได้ถูกเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนได้แก่ “จดหมายถึงพี่น้องประชาชนทั่วประเทศ” (Thư gửi đồng bào toàn quốc) ที่เขียนขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1944 (พ.ศ. 2487) เนื้อหาภายในจดหมายฉบับดังกล่าวได้อธิบายถึงเหตุการณ์ที่โฮจิมินห์เดินทางไปร้องขอความช่วยเหลือจากจีนในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1940 โดยโฮจิมินห์ได้อธิบายบทในตอนต้นว่า เนื่องจากตนเองมิได้ระแวงระวังตนอย่างเพียงพอจึงเป็นเหตุให้ถูกจับกุมตัวคุมขัง นอกจากนั้นเขายังได้แสดงความขอบคุณไปยังพี่น้องประชาชน และบรรดาสหายนในพรรคที่ได้แสดงความห่วงใยต่อสวัสดิภาพของเขา โฮจิมินห์เผยว่า ถึงแม้จะถูกคุมขังอยู่ในคุกจีนเป็นเวลา

มากกว่าหนึ่งปี แต่ภายหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัว เขายังคงเคลื่อนไหวอยู่ในจีนในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งส่งผลให้เขาได้รับทราบถึงสถานการณ์ทางการเมืองของโลก และนโยบายของมิตรประเทศ โดยเฉพาะประเทศจีนเป็นอย่างดี เขาอ้างว่า ตนเองได้นำของขวัญอันมีค่าอย่างยิ่งซึ่งก็คือความเห็นอกเห็นใจและความช่วยเหลือต่อภารกิจการปฏิวัติจากพี่น้องประชาชนจีนจำนวน 450 ล้านคนมามอบให้แก่ประชาชนชาวเวียดนามกว่า 25 ล้านคน โฮจิมินห์วิเคราะห์ว่า "โอกาสในการปลดปล่อยชาติบ้านเมืองกำลังจะมาถึงภายในระยะเวลาหนึ่งปีหรือหนึ่งปีครึ่ง เวลาได้งวดเข้ามาทุกขณะ พวกเราต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน" อีกทั้งยังได้เรียกร้องให้มีการคัดเลือกคณะตัวแทนจากองค์กรชาตินิยมต่าง ๆ เพื่อความสามัคคีอันแท้จริง และการเคลื่อนไหวที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้นจะนำมาซึ่งความช่วยเหลือจากต่างชาติ (Thư gửi đồng bào toàn quốc, 2000, pp.446-447)

เอกสารที่กล่าวถึงข้างต้นถือเป็นหนึ่งในหลักฐานชิ้นสำคัญที่เผยให้เห็นปฐมบทของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเหิงย่นอายุักวกภายใต้นามโฮจิมินห์ ในระยะเวลาเดียวกันก็ยังสามารถเผยแพร่เอกสารสำคัญอีกบางชิ้นที่ลงนามโดยโฮจิมินห์ เช่น ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1944 (พ.ศ. 2487) โฮจิมินห์ได้ลงนามในเอกสารคำสั่งจัดตั้งหน่วยโฆษณาการประจำกองทัพปลดแอกเวียดนาม (Đội Việt Nam tuyên truyền giải phóng quân) โดยเนื้อหาของเอกสารดังกล่าวมีเป้าหมายในการอธิบายถึงความสำคัญในการดำเนินนโยบายการเมืองนำหน้าการทหาร นอกจากนี้ยังเผยให้เห็นนัยของการปลุกระดม และการติดอาวุธให้แก่มวลชน การเน้นย้ำยุทธวิธีการรบแบบจรรยาที่อาศัยการซุ่มโจมตีอย่างรวดเร็ว และการถอนตัวอย่างไร้ร่องรอย (Chi thi thành lập đội Việt Nam, 2000, pp.356-357)

ยิ่งไปกว่านั้น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ให้แก่ฝ่ายพันธมิตร ขบวนการเวียดนามก็ได้ฉวยโอกาสเข้าช่วงชิงอำนาจรัฐ (cuộc chính quyền) เพื่อกุมความได้เปรียบทางการเมืองภายใต้สภาวะสุญญากาศแห่งอำนาจในอินโดจีนภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในกรณีนี้ ฝ่ายเวียดนามก็ได้เผยแพร่จดหมายเรียกร้องให้ประชาชนลุกฮือขึ้นต่อต้านญี่ปุ่น โดยมีใจความสำคัญที่เผยให้เห็นความพ่ายแพ้ของกองทัพญี่ปุ่น และการลุกฮือของชาวเวียดนามในพื้นที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ เนื้อความในจดหมายยังเผยให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ฝ่ายฝ่ายของตน โดยอ้างว่าขบวนการเวียดนามเป็นกลุ่มมวลชนปฏิวัติที่ประกอบด้วยสมาชิกจากภาคส่วนต่าง ๆ จำนวนมาก ทั้งยังประกอบด้วยตัวแทนจากสาขาอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนักปราชญ์ เกษตรกร ข้าราชการ พ่อค้า ทหาร รวมถึงตัวแทนจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในตอนท้ายของจดหมายได้มีการเรียกร้องให้ประชาชนสามัคคี และพร้อมใจกันเข้าร่วมเป็นสมาชิกขบวนการเวียดนาม รวมถึงสนับสนุนฝ่ายเวียดนามให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เอกสาร

ดังกล่าวลงท้ายด้วยถ้อยคำที่เปี่ยมด้วยน้ำเสียงแห่งการปลุกกระดมว่า "ก้าวต่อไป! ก้าวต่อไป! ภายใต้อำนาจเวียดมินห์ พี่น้องประชาชนผู้หาญกล้าจงลุกขึ้นมา!" และลงนามในท้ายจดหมายโดย "โฮจิมินห์" (Thư kêu gọi tổng khởi nghĩa, 2000, pp.417-418)

ในช่วงต้นเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) นามของโฮจิมินห์ได้แพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชนในวงกว้างมากยิ่งขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เหตุการณ์การประกาศเอกราชในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ได้กลายเป็นหมุดหมายที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังถือเป็นปฐมบทในการยกย่องเทิดทูนโฮจิมินห์ในฐานะ "ท่านผู้นำ" (lãnh tụ) ของพรรค และรัฐจนกระทั่งในปัจจุบัน ก่อนพิธีการประกาศเอกราชอย่างเป็นทางการจะเริ่มดำเนินขึ้น รัฐบาลชั่วคราวได้ดำเนินการตระเตรียมความพร้อมในหลายพื้นที่เพื่อเฉลิมฉลองวาระสำคัญในการประกาศเอกราชครั้งแรกในประวัติศาสตร์เวียดนามยุคอาณานิคม สำหรับในพื้นที่เขตโคชินไชนา จตุรัสโรดมซึ่งตั้งอยู่ใจกลางเมืองไซ่งอนได้ถูกตระเตรียมให้เป็นสถานที่ชุมนุมของมวลชนที่มาร่วมรับฟังคำประกาศเอกราชผ่านเครื่องขยายเสียงที่ได้ติดตั้งเอาไว้ล่วงหน้า ที่เตินอาน (Tân An) เมืองเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงก็ได้มีการเตรียมพื้นที่สำหรับผู้ที่มาร่วมรับฟังคำประกาศเอกราชผ่านทางวิทยุกระจายเสียง โดยกลุ่มเยาวชนได้หยิบยืมเครื่องขยายเสียงจากหน่วยงานสัตวแพทย์ท้องถิ่นเพื่อใช้ในพิธีเฉลิมฉลองวาระดังกล่าวด้วยเช่นกัน

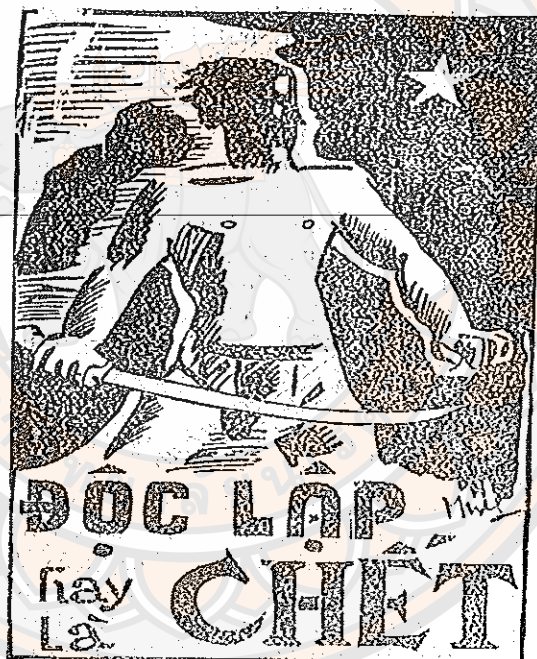
สำหรับในเมืองฮานอย จตุรัสบาติงซึ่งตั้งอยู่ในใจกลางของเมืองหลวงได้รับเลือกเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ในวาระสำคัญครั้งนี้ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ถูกจัดวางในพื้นที่พิธีเผยให้เห็นถึงความพยายามในการขบเน้นความสำคัญของความเป็นชาติให้แก่รัฐชาติที่กำลังจะได้รับการจัดตั้งขึ้นใหม่ สัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติถูกประดับประดา และติดตั้งอยู่รายรอบพื้นที่ประกอบพิธีโดยได้มีการติดตั้งเสาธงที่มีความสูงชะลูดเพื่อประดับธงชาติสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามให้แลเห็นอย่างโดดเด่นเป็นสง่าไปที่จัตุรัสบาติง และบริเวณใกล้เคียง พื้นที่ประรำพิธีได้รับการตกแต่งด้วยผ้าสีขาวสลัปลีแดง และประดับด้วยธงชาติขนาดใหญ่ไว้ในเบื้องหน้าเพื่อขบเน้นความเป็นผู้นำของชาติให้แก่ประธานในพิธี และเหล่าสหายนกผู้นำในรัฐบาลชั่วคราวอย่างโดดเด่น บริเวณเบื้องล่างของประรำพิธียังได้มีการติดตั้งห้องทองแดง และกลองขนาดใหญ่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบ่งบอกฤกษ์ยามอันเป็นศุภมงคลให้แก่เหตุการณ์สำคัญที่เชื่อมโยงกับการสถาปนารัฐชาติในครั้งนี้ นักดนตรีประจำวงโยธาที่ติดกายด้วยชุดลูกเสือ สวมหมวกหนีบไว้บนศีรษะ และสวมรองเท้าหนังคู่ใหม่เยี่ยมได้ร่วมกันบรรเลงบทเพลง "กรีธาพล" (Tiến quân ca) เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการปลุกเร้าฝูงชนให้มีความฮึกเหิมท่ามกลางบรรยากาศ

แห่งการเฉลิมฉลองเอกราชด้วยสุนทรียะสัมผัสที่รับรู้ได้จากบทเพลงแห่งชาติดังกล่าว (Marr, 1995, p.531)

พิธีประกาศเอกราชได้ถูกจัดขึ้นในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) โดยโฮจิมินห์ และเหล่าแกนนำในรัฐบาลชั่วคราวได้เดินทางถึงจัตุรัสบาติงในเวลาประมาณ 14.25 นาฬิกา เป็นที่น่าสังเกตุว่า ในขณะที่แกนนำคนอื่น ๆ พากันแต่งกายด้วยชุดสากลนิยม แต่โฮจิมินห์กลับเลือกปรากฏตัวด้วยเสื้อคอปกสีทึบดำที่ซีดจาง ซึ่งแลดูไม่แตกต่างจากการแต่งกายของประธานเหมาแห่งจีนแผ่นดินใหญ่ หรือประธานคิมแห่งเกาหลีเหนือมากนัก เขาสวมรองเท้าแตะที่ทำจากยางรถยนต์เก่า ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวตลอดระยะเวลา 24 ปีแห่งการดำรงตนในสถานะท่านผู้นำสูงสุดของพรรคฯ และรัฐ ภายหลังจากการบรรเลงเพลงชาติ สตรีชาวเวียดนามสองคนได้ทำหน้าที่เชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา จากนั้น หวอเจียนซึ๊าบ (Võ Nguyên Giáp) ก็ได้แนะนำโฮจิมินห์ต่อหน้าฝูงชนที่ต่างพร้อมใจกันเปล่งเสียงตะโกนคำว่า "อิสรภาพ อิสรภาพ" อย่างพร้อมเพรียงกัน ประหนึ่งได้มีการเตรียมกันไว้ล่วงหน้า

โฮจิมินห์เริ่มต้นพิธีการประกาศเอกราชโดยการกล่าวทักทายเชิงถามไถ่อย่างไม่เป็นทางการด้วยสำเนียงท้องถิ่นเหงะอานของเขาว่า "พี่น้องประชาชนได้ยินเสียงของข้าพเจ้าชัดเจนหรือไม่?" (Tôi nói, đồng bào có nghe rõ không?) หวอเจียนซึ๊าบได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคำทักทายของโฮจิมินห์ว่า "มันเป็นประโยคที่ดูเหมือนเรียบง่ายแต่กลับทรงพลังประหนึ่งเครื่องมือชิ้นสำคัญที่สามารถหลอมรวมเอาโฮจิมินห์ และฝูงชนให้กลายเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันไว้ได้อย่างเหลือเชื่อ" ผู้ที่มีโอกาสได้เข้าร่วมในพิธีบางคนให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ถึงแม้จะยังไม่ทราบแน่ชัดว่าใครคือโฮจิมินห์? หรือ โฮจิมินห์คือใคร? ทว่าด้วยประโยคเริ่มต้นที่เรียบง่ายดังกล่าวได้ทำให้ประชาชนที่เข้าร่วมในพิธีบางคนถึงกับกลืนน้ำตาเอาไว้ไม่อยู่ ทั้งยังสำนึกถึงความหมายของถ้อยคำที่ปรากฏบนป้ายที่ได้มีการเตรียมไว้ล่วงหน้าว่า "เอกราชหรือความตาย" การปรากฏตัวของโฮจิมินห์ท่ามกลางบริบท และสภาวะดังกล่าวข้างสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มมวลชนที่กำลังโหยหาตัวผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้ที่สามารถหล่อเลี้ยงความใฝ่ฝันของมวลชน และสามารถสร้างตำนานบทใหม่ให้แก่ชาติบ้านเมืองให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง คำประกาศเอกราชของโฮจิมินห์ที่ได้รับการบันทึกไว้ได้เผยให้เห็นถึงน้ำเสียงที่หนักแน่น ก้องกังวาล พรศวรรค์และชั้นเชิงในการใช้สำนวนโวหารประกอบกับการเน้นย้ำจังหวะจะโคนเพื่อสร้างความประทับใจ และความน่าเชื่อถือให้แก่โฮจิมินห์ และคำประกาศเอกราชของเขาให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (Marr, 1995, pp.532-533)

ยิ่งไปกว่านั้น สภาวะของการเปลี่ยนผ่านอำนาจรัฐจากระบอบศักดินาหุ่นเชิดภายใต้การ
 ครอบงำของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส และความล่มสลายของพวกเขาเผด็จการอำนาจนิยมจากดินแดน
 อาทิตย์อุทัยยังได้ถูกตอกย้ำให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อเจิ่นฮวีเหลี่ยว (Trần Huy Liệu) ผู้แทน
 สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามได้ทำพิธีส่งมอบดาบทองคำประจำองค์จักรพรรดิบัวดำที่ได้
 ประกาศสละราชสมบัติไปตั้งแต่ช่วงปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ให้แก่โฮจิมินห์ใน
 สถานะประมุขของรัฐคนใหม่ จากนั้น โฮจิมินห์ได้ชูดาบทองคำขึ้นเหนือศีรษะพร้อมกับเสียงแซ่ซ้อง
 สรรเสริญ ระคนกับเสียงอึงอลของผู้คนที่ต่างสนทนาปราศรัยถึงการล่มสลายของระบอบศักดินาที่
 ปกครองแผ่นดินเวียดนามมากกว่า 400 ปี และการเข้ามาแทนที่ของระบอบการเมืองแบบใหม่ (Ngày
 độc-lập I, 1945, p.23)

ภาพ 13 ภาพการ์ตูนปลุกใจที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ Cứu Quốc วันที่ 9 กันยายน 1945
 พร้อมคำบรรยายว่า “Độc lập hay là chết” (เอกราชหรือความตาย)

ที่มา: <http://baochi.nlv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=WNyf19450909&e=-----vi-20--1--img-txIN-----#, 1945>

ความทรงจำต่อเหตุการณ์วันประกาศเอกราช (Ngày Độc Lập) และการปรากฏตัวต่อหน้าสาธารณชนเป็นครั้งแรกของโฮจิมินห์ได้ถูกบันทึก ผลิตซ้ำ และเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ของฝ่ายเวียดนามห์ อาทิ หนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* (กู้ชาติ) ฉบับวันที่ 5 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ซึ่งได้อุทิศหน้ากระดาษส่วนใหญ่เพื่อนำเสนอเหตุการณ์ดังกล่าวไว้อย่างละเอียดเพื่อสร้างภาพจำให้เกิดขึ้นในประชาชนชาวเวียดนาม เนื้อหาของข่าวบางช่วงได้เน้นย้ำถึงห้วงเวลาแห่งประวัติศาสตร์ครั้งนี้ว่า "ความสนใจของพี่น้องประชาชนจำนวนมากที่หลั่งไหลมาร่วมในพิธีต่างก็จดจ่ออยู่ที่ตัวบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นประธานรัฐบด ซึ่งถือเป็นการเปิดตัวต่อฝูงชนจำนวนมากเนื่องในวาระของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามอย่างเป็นทางการ" นอกจากนี้ยังถ้อยคำที่บรรยายถึงโฮจิมินห์ยังดูเหมือนจะมีการขบเน้นนุติภาวะ วัชวุฒิ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักนริลักษณ์ศาสตร์ รวมถึงการยินยอมประสพการณ์ในการเคลื่อนไหวกู้ชาติของโฮจิมินห์ทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่สั่งสมอยู่ภายใต้ทุกอณูร่างกายของชายผู้มีอายุเพียง 55 ปี และมีร่างกายผอมบางผู้นี้ด้วยถ้อยคำบรรยายว่า

...ชายชราผู้ผอมแห้งแรงน้อยแต่เปี่ยมด้วยจิตวิญญาณแห่งความทรงซึ่งฉายแววออกมาจากท่วงท่าลีลาอันสงบบิ่ง ประกอบกับลักษณะของหน้าผากที่กว้างสูงและดวงตาที่สว่างไสว เขาปรากฏตัวด้วยเสื้อผ้าสีเหลือง ...ซึ่งน่าจะเป็นชุดที่เขาสวมใส่ในช่วงที่เดินทางรอนแรมในต่างประเทศ ลักษณะท่าทางของเขาช่างคล้ายคลึงกับภาพลักษณ์ที่ประชาชนได้จินตกรรมถึงราชบัณฑิตผู้มีผมสีดอกเลาที่ได้เดินทางรอนแรมในโลกกว้างมาเนิ่นนาน เพื่อวางแผนให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ และเอกราชให้แก่ชาติบ้านเมือง

(สุริยา คำหวาน, ผู้แปล)

หนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันยังได้เน้นย้ำถึงเนื้อหาในคำประกาศเอกราชของโฮจิมินห์ซึ่งเผยให้เห็นถึงบทบาทการนำในการเรียกร้องเอกราชให้แก่ชาติบ้านเมืองโดยอ้างอิงจากคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 (พ.ศ. 2319) (The United States Declaration of Independence) และคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง (Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen) ของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 (พ.ศ. 2332) โดยมีใจความว่า

...โฮจิมินห์ได้กล่าวอ้างถึงสิทธิธรรมขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของประชาชนบนผืนพิภพแห่งนี้ สิทธิในการได้รับเสรีภาพและสิทธิในการได้ลิ้มรสชาติแห่งความผาสุกที่ประชาชนทั่วโลกพึงได้รับ ดังนั้น ชาวเวียดนามจึงสามารถอ้างอิงสิทธิดังกล่าวเพื่อการโค่น

ล้มระบอบอาณานิคมฝรั่งเศส และระบอบศักดินาสวามิภักดิ์ที่ล้าหลัง และทำการจัดตั้งประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามขึ้นมาแทนที่ กล่าวได้ว่า คำประกาศเอกราชดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างใหญ่หลวง พี่น้องประชาชนที่ร่วมชุมนุมอยู่ในเหตุการณ์ต่างก็เปล่งเสียงแซ่ซ้องดังกึกก้องประหนึ่งท้องฟ้าคำรามท่ามกลางความปราบปลื้มปิติของมวลประชาอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

(สุริยา คำหว่าน, ผู้แปล)

ภายหลังจากการอ่านคำประกาศเอกราช ขึ้นตอนต่อไปเป็นพิธีสาบานตนของรัฐบาลต่อหน้าธงชาติเวียดนามอันเปรียบเหมือนสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติที่เพิ่งหลุดพ้นจากสภาวะอาณานิคมอันมีดমনธการอันแสนยาวนาน ในวันนี้ สมาชิกคณะรัฐบาลได้เปล่งคำสาบานตนต่อพี่น้องชาติด้วยถ้อยคำที่เผยให้เห็นถึงความเสียสละของตนที่มีต่อชาติและประชาชน ด้วยถ้อยวาจา ดังนี้

...พวกเรา รัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ในฐานะตัวแทนประชาชนที่ได้รับการเลือกตั้งขอสาบานว่าจักมุ่งมั่นในการนำพาประชาชนเพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกราชของชาติบ้านเมือง ภายใต้แผนการณ์ของฝ่ายเวียดนามที่กำลังนำมาซึ่งเสรีภาพและความผาสุกให้แก่มวลประชา ในขณะที่เราเคลื่อนไหวเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชนั้น จำต้องก้าวข้ามอุปสรรค ภัยอันตราย แม้จักต้องเสียสละชีวิตของตนก็ไม่หวาดหวั่น

(สุริยา คำหว่าน, ผู้แปล)

เมื่อการกล่าวคำสาบานของรัฐบาลชั่วคราวสิ้นสุดลงก็ถึงคราวที่ประชาชนที่ได้เข้าร่วมในพิธีได้เปล่งวาจาสาบาน และให้คำมั่นที่ดูเหมือนจะได้รับการเตรียมมาเป็นอย่างดีเพื่อแสดงให้เห็นถึงการตกลงปลงใจในการสนับสนุนรัฐบาลชั่วคราวและประธานโฮจิมินห์ ด้วยถ้อยวาจา ดังต่อไปนี้

...พวกเราประชาชนชาวเวียดนามทั้งผองขอสาบานว่า จะมุ่งมั่นสนับสนุนรัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม สนับสนุนประธานโฮจิมินห์ ขอสาบาน! พวกเราขอสาบานว่า จะร่วมมือกับรัฐบาลเพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกราชให้แก่ ชาติบ้านเมือง ป้องกันการรุกรานของศัตรู แม้ว่าจะต้องตายก็พึงพอใจ ขอสาบาน! หากฝรั่งเศสกลับมา

รุกรานอีกครั้ง พวกเราขอสาบานว่า จะไม่เป็นทหารให้ฝรั่งเศส จะไม่ทำงานให้ฝรั่งเศส จะไม่ขายเสรียงให้ฝรั่งเศส และจะไม่นำทางให้ฝรั่งเศส ขอสาบาน!

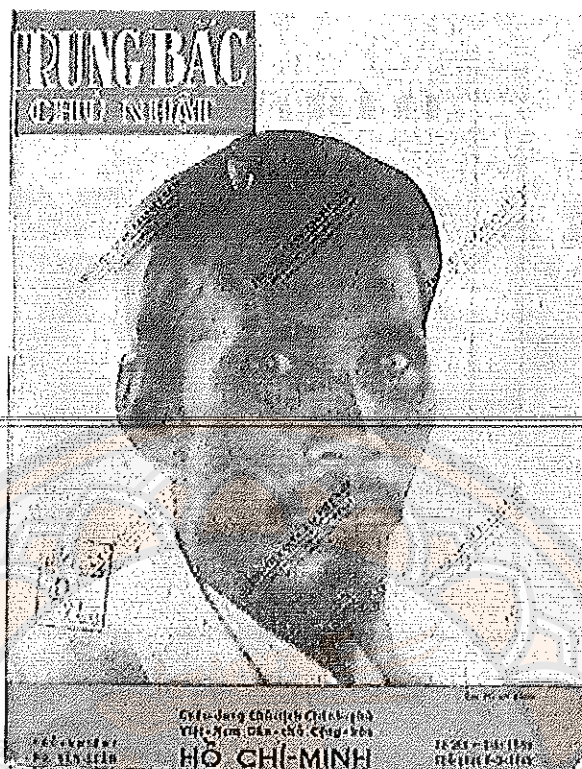
(Cuộc mít tinh và biểu tình, 1945, p.1)

นอกจากการเผยแพร่คำประกาศเอกราชตามสื่อสิ่งพิมพ์ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว การเผยแพร่ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ให้แก่สาธารณชนได้รับรู้และจดจำในฐานะผู้นำของรัฐยังได้ปรากฏให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในสื่อสิ่งพิมพ์ กล่าวคือ ภายหลังการประกาศเอกราช 1 สัปดาห์ในหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์หัวก้าวหน้า *Trung Bắc Tân Văn* (ภาคเหนือตอนบนใหม่) ฉบับวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ซึ่งวางจำหน่ายในเขตพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และอันันันได้ตีพิมพ์ภาพถ่ายขาวดำของโฮจิมินห์เพื่อเผยแพร่ภาพลักษณ์ของชายวัยกลางคนที่มีแววตามุ่งมั่น หน้าผากกว้างสูงไว้หนวดเครายาว ท่าทางเคร่งขรึม พร้อมคำบรรยายใต้ภาพว่า “ภาพถ่ายประธานรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม โฮจิมินห์” (Chân dung Chủ tịch Chính phủ Việt Nam Dân chủ Cộng hoà, HỒ CHÍ MINH)

ในหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันยังได้เผยแพร่บทความที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการประกาศเอกราชในหัวข้อ “วันนี้คือวันเอกราช! เอกราชชั่วนิรันดร์! เอกราชจงเจริญ!” (HÔM NAY LÀ NGÀY ĐỘC LẬP! Muốn năm Độc-lập! Độc-lập muốn năm!) ทั้งยังเผยแพร่บทความโจมตีและตั้งคำถามต่อการดำรงอยู่ของระบอบศักดินาราชานิปไตยในหัวข้อ “ในปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) ยังมีอีกกี่ประเทศที่ปกครองโดยระบอบกษัตริย์หลงเหลืออยู่?” (Đến 1945, trên thế giới còn sót lại bao nhiêu nước quân chủ?) (Ngày độc-lập!, 1945, p.23)

นอกจากนั้นยังเผยแพร่ให้เห็นความพยายามในการสร้างความรับรู้ต่อโฮจิมินห์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ในช่วงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1946 ได้มีการวางจำหน่ายรูปปั้นโฮจิมินห์ที่ผลิตจากปูนปลาสเตอร์ให้แก่หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ดังคำโฆษณาที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งใจความว่า “แต่ละองค์กร คณะกรรมการ ภาครัฐ-เอกชน และแต่ละครัวเรือนควรถือหาหุ่นจำลองประธานโฮประดับไว้ในพื้นที่ของตน” โดยได้ระบุที่อยู่ของสถานที่สั่งซื้อสินค้าที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครถึงราคาของหุ่นจำลองที่มีทั้งขนาดใหญ่ในราคา 350 ด่งและขนาดเล็กราคา 60 ด่ง อีกด้วย (Nhân dịp Hồ Chủ Tịch về nước, 1946, p.3)

กล่าวได้ว่า พิธีประกาศเอกราชในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) นอกจากจะเป็นการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง และการแสดงบทบาทการนำของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามที่ได้เปิดเผยตัวตนออกมาท่ามกลางสภาวะของการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ในขณะเดียวกัน ปัจจัยทางด้านตัวผู้นำก็ได้ถูกขับเน้นให้ประชาชนได้เห็นถึงความสำคัญ และความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของชาติที่มีความเชื่อมโยงกับผู้นำเชิงอุดมคติในฐานะศูนย์กลางในการขับเคลื่อนกระแสชาตินิยมซึ่งถือเป็นพลังสำคัญในการผลักดันภารกิจการปลดปล่อยชาติให้หลุดพ้นจากสภาวะอาณานิคม ในกรณีนี้ หลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายชิ้นได้เผยให้เห็นถึงนัยของการยกย่องเชิดชูโฮจิมินห์ให้อยู่ในสถานะผู้นำสูงสุดที่มีบารมี และบทบาทสำคัญต่อภารกิจการปฏิวัติและการปลดแอกชาติให้หลุดพ้นจากอำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตกและพวกฟาสซิสต์ตะวันออก กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พิธีการประกาศเอกราชได้นำพาโฮจิมินห์ก้าวข้ามจากสภาวะของบุคคลที่มีความคลุมเคลือในแง่ของสถานะและชื่อเสียงเรียงนามขึ้นไปสู่การเป็นผู้นำสูงสุดที่มีตัวตนที่สามารถสื่อสารและขับเคลื่อนมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านั้น บทบาทของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำที่มีสถานะโดดเด่นเหนือผู้นำคนอื่นยังคงได้รับการเชิดชูอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่หลากหลายและดูเหมือนจะทรงพลังมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1

ภาพ 14 ภาพถ่ายโฮจิมินห์ในหนังสือพิมพ์ *Trung Bắc Tân Văn* วันที่ 9 กันยายน 1945 เพื่อแนะนำโฮจิมินห์ในฐานะประธานรัฐบาล (Chủ tịch Chính phủ)

ที่มา: <http://baochi.nlv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=ICKH19450909&e=-----vi-20--1--img-txIN----->, 1945

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากพิธีการประกาศเอกราช บรรรยากาศทางการเมืองในเวียดนามดำเนินไปภายใต้บริบทของการต่อรองอำนาจในประเด็นสำคัญว่าด้วยอำนาจอธิปไตย และสิทธิในการปกครองตนเองของเวียดนาม คู่เจรจาที่สำคัญได้แก่สาธารณรัฐฝรั่งเศสที่ 4 ซึ่งยังคงมีความประสงค์ที่จะสานต่อการครองอำนาจในอินโดจีน และคู่ตรงข้ามคือฝ่ายเวียดนามที่มีเป้าหมายหลักคือการได้มาซึ่งเอกราชทางการเมือง และการรวมชาติเวียดนามจากเหนือจรดใต้ (เหงียนคักเวียน, 2545, น. 277) การเจรจาครั้งสำคัญเกิดขึ้นอย่างน้อยสองครั้ง ได้แก่ การประชุมเบื้องต้นที่ดาลัด ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) และการประชุมที่พระราชวังฟงแตนโบลในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคมของปีเดียวกัน การประชุมทั้งสองครั้งต่างก็ประสบความล้มเหลว โดยฝ่ายเวียดนามอ้างว่าฝรั่งเศสไม่มีความจริงใจในการส่งมอบเอกราชให้แก่เวียดนาม นอกจากนี้ ฝรั่งเศสยังปฏิเสธที่จะกำหนดระยะเวลาที่แน่ชัดในการจัดทำประชามติเพื่อรวมเขตโคชินไชน่าเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งใน

เนื้อหาของสนธิสัญญาฟงเตนโบลอันเป็นสาเหตุให้ผู้แทนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามที่นำโดยนายฟามวันต่งได้ถอนตัวออกจากที่ประชุมในครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม เพื่อมิให้ดูเหมือนเป็นการคว่ำน้ำเหลว ไฮจิมีนก็ได้เกลี้ยกล่อมให้มารีอูส มูเตท์ (Marius Moutet) ตัวแทนรัฐบาลฝรั่งเศสลงนามในความตกลงชั่วคราว (modus vivendi) ว่าด้วยการหยุดยิง และการเลือกตั้งในเขตโคชินไชน่าเพื่อหลีกเลี่ยงสงครามที่จะเกิดขึ้นในระยะเวลาอันใกล้ และเพื่อใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงว่าฝ่ายไฮจิมีนประสบความสำเร็จอยู่บ้างจากการประชุมกับฝรั่งเศสเพื่อหลีกเลี่ยงการโจมตีโดยกองกำลังการเมืองที่ต้องการกำจัดไฮจิมีนให้ออกจากเวทีการต่อรองอำนาจในเวียดนาม (Goscha, 2011, p.173)

ภายหลังเดินทางกลับจากฝรั่งเศส ไฮจิมีนก็ได้ออกแถลงการณ์ต่อประชาชนเพื่อยืนยันถึงความสำเร็จในการเจรจากับฝรั่งเศสโดยมีเนื้อความตอนหนึ่งว่า "เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสได้ลงนามในความตกลงชั่วคราวแล้วพวกเขาก็น่าจะปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว" นอกจากนี้ ใจความสำคัญในเอกสารยังเรียกร้องให้ประชาชน และทหารทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ ได้แก่ 1) ให้ทหารทั้งสองฝ่ายหยุดยิง 2) ให้ประชาชนปฏิบัติตามแนวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 3) ให้มีความสามัคคีปรองดองไม่แบ่งแยกฝักฝ่าย ชนชั้น และศาสนา จงรวบรวมความสามัคคีให้เป็นพลังการแบ่งแยกคือความซี้ซลาดอ่อนแอ และ 4) ไม่คิดทำการแก้แค้น ให้อภัยแก่ผู้ที่หลงทาง ใช้เหตุผลเพื่ออธิบายถึงสิ่งที่ถูกที่ควรและไม่ใช้แนวทางแห่งความรุนแรงโดยเด็ดขาด (Lời tuyên bố với quốc dân sau khi di Pháp về, 2000, pp.132-137)

กล่าวได้ว่า ท่าทีของฝ่ายเวียดนามในช่วงเวลาดังกล่าวได้เผยให้เห็นถึงความหวาดระแวงต่อฝรั่งเศสที่มีได้แสดงให้เห็นถึงความจริงใจต่อเอกราชของเวียดนามมากนัก เนื้อความบางส่วนของแถลงการณ์ยังเผยให้เห็นถึงบริบททางการเมืองภายในเวียดนามที่ยังคงมีการช่วงชิงการนำระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ที่มีแนวทางการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน ซึ่งต่างก็ต้องการที่จะขึ้นมามีอำนาจเหนือกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ เนื้อหาส่วนหนึ่งยังเผยให้เห็นถึงความพยายามในการทำสงครามช่วงชิงมวลชนให้หันมาเห็นพ้องกับการดำเนินงานของฝ่ายเวียดนามภายใต้การนำของไฮจิมีน ในช่วงเดียวกัน ฝรั่งเศสก็ได้แสดงท่าทีคุกคามต่อความต้องการอำนาจอธิปไตยในเวียดนามมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจับกุมกักขัง การเข้าครอบครองสถานที่สำคัญทางราชการ การโจมตีและการเสริมกำลังทางทหารอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่การที่ไฮจิมีนประกาศเรียกร้องให้ประชาชนในชาติลุกขึ้นจับอาวุธเท่าที่มีตนมีอยู่เพื่อต่อสู้กับฝรั่งเศสในช่วงครึ่งหลังของเดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) (เหียงนัคเกียน, 2545, น. 279)

ในการนี้ บทบาทในการสื่อสารทางการเมืองของโฮจิมินห์เพื่อกระตุ้นสำนึกชาตินิยมได้ถูกแสดงออกอย่างเด่นชัดด้วยวาทะศิลป์แห่งการปลุกกระดมผ่านคำประกาศเรียกร้องให้ประชาชนลุกฮือขึ้นทำสงครามต่อต้านทั่วประเทศ (Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến) ด้วยถ้อยคำที่ปลุกเร้าอารมณ์ให้ผู้คนสละแม้กระทั่งชีวิตของตัวเองโดยลุกขึ้นมาหยิบจับทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่หามาได้เพื่อใช้เป็นอาวุธในการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศส โดยมีใจความตอนหนึ่งว่า

...พี่น้องร่วมชาติทั้งหลาย พวกเราต้องการสันติ พวกเราได้ยอมอ่อนข้อมาโดยตลอด ทว่า ยิ่งพวกเรายอมอ่อนข้อมากเท่าใด พวกจักรวรรดินิยมก็ยิ่งรุกคืบเข้ามามากยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะพวกมันต้องการปล้นชาติบ้านเมืองของเราอีกครั้งหนึ่ง

ไม่! พวกเรายอมเสียสละทุกสิ่งแต่จะไม่ยินยอมสิ้นชาติอีกต่อไป จักไม่ยอมตกเป็นทาสอีกต่อไป... ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด สังกัดใด เผ่าพันธุ์ใด ไม่ว่าจะเป็นคนชรา หรือคนหนุ่มสาว หากมันเป็นชาวเวียดนามแล้ว ต้องลุกขึ้นมาต่อสู้กับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสเพื่อกอบกู้ชาติบ้านเมือง ใครมีปืนจงใช้ปืน ใครมีดาบจงใช้ดาบ หากไม่มีดาบจงใช้จอบ พลั่ว เสียม ท่อนไม้...

พี่น้องทหาร กองกำลังป้องกันตนเอง และกองกำลังอาสาสมัคร
ช่วงเวลาแห่งการกู้ชาติได้มาถึงแล้ว พวกเราต้องเสียสละชีวิตแม้จะต้องหลังเลือดจนหยดสุดท้ายเพื่อปกป้องแผ่นดิน...
เวียดนามเอกราชและการรวมชาติจงเจริญ!
ชัยชนะในสงครามต่อต้านจงเจริญ!

(Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến, 2000, pp.360-362)

หากการประกาศเอกราชในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เป็นช่วงเวลาสำคัญที่นำพาโฮจิมินห์ไปสู่การเป็นผู้นำแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม และเป็นที่รับรู้ของมวลชนในเวียดนามอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น การประกาศเรียกร้องให้ประชาชนในชาติลุกขึ้นมาทำสงครามต่อต้านทั่วประเทศในปลายปีถัดมาก็ได้กลายเป็นหมุดหมายสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงการเริ่มต้นบทบาทใหม่ของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำในการปลุกกระดมสำนึกชาตินิยมเพื่อนำพาเวียดนามก้าวเข้าสู่การทำสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 ซึ่งได้สิ้นสุดลงในอีกเกือบหนึ่งทศวรรษต่อมา ทั้งนี้หลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายชิ้นได้ชี้ให้เห็นว่าโฮจิมินห์ได้ถูกยกย่องให้กลายเป็นผู้นำสูงสุดที่มีบทบาทโดดเด่นเหนือบุคคลอื่น ๆ ทั้งยังมีบทบาทเชิงสัญลักษณ์ที่กระตุ้นให้ประชาชนในชาติได้จิน

ตกรวมถึงความเป็นชาติที่มีผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียว รวมถึงการปลุกกระแสชาตินิยม และเรียกร้อง การเสียสละเพื่อชาติตลอดช่วงระยะเวลาแห่งการทำสงครามครั้งนี้

ภายหลังจากพิธีประกาศเอกราช และการประกาศเรียกร้องการทำสงครามต่อต้าน ฝรั่งเศส สภาวะแห่งการชิงไหวชิงพริบเพื่อการครองอำนาจในเวียดนามได้เกิดขึ้นอย่างแหลมคม หลักฐานหลายชิ้นชี้ให้เห็นถึงความพยายามของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และฝ่ายเวียดนามใ นการโจมตีคู่แข่งทางการเมือง และการสร้างความชอบธรรมให้แก่ฝ่ายตนเองผ่านทางสถานีวิทยุ และ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ข้อความส่วนหนึ่งในเอกสารคำสั่งจากศูนย์กลางพรรคฯ ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติ โดยเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของการเปิดโปงโฉมหน้ากลุ่มการเมืองที่ฝ่ายเวียดนามใต้ตราหน้าว่า เป็นพวกปฏิกริยาแนวร่วมสหชาติ (Mặt trận liên hiệp quốc gia) ไม่ว่าจะเป็นเหยียนวันเซิม เลวันแฮวีก เหยียนเตื่องตาม และเหยียนห่ายเถิน บุคคลเหล่านี้ล้วนแต่มีท่าทีเป็นปรปักษ์ต่อฝ่าย เวียดนามเหนือ ยิ่งไปกว่านั้น เอกสารบางชิ้นยังเผยให้เห็นถึงความหวาดระแวง และความไม่มั่นใจใน ท่าทีของอดีตจักรพรรดิปาวด่ายซึ่งอาจถูกฝรั่งเศสเชิดชูขึ้นมาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลที่มีท่าทีคุกคามต่อ ฝ่ายเวียดนามเหนือ และทำทลายต่อความนิยมในตัวโฮจิมินห์ (Bòta nói gì?, 2000, pp.289-302)

ในเบื้องต้นศูนย์กลางพรรคฯ ได้กำชับให้แต่ละฝ่ายสงวนท่าทีในการกล่าวประณาม ปาวด่ายเนื่องจากยังไม่แน่ใจในท่าทีของพระองค์ (Chi thị của Trung ương ngày 22-5-1947, 2000, pp.207-212) ทว่า เมื่อฝรั่งเศสได้เผยให้เห็นถึงความต้องการในการเชิดชูปาวด่ายเพื่อจัดตั้ง รัฐบาลที่มีความใกล้ชิดกับฝ่ายของตน ทั้งยังได้เปิดสงครามแย่งชิงมวลชนกับฝ่ายเวียดนามเหนือโดย การจัดกิจกรรมการชุมนุมทางการเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น เว้ ฮานอย ฯลฯ เพื่อแสดงการสนับสนุน ปาวด่าย สถาปแห่งเวียดนามเหนือ และประณามพวกต่อต้านฝรั่งเศส (Ở phòng cái bà độc lập, 2000, pp.269-272) ฝ่ายเวียดนามเหนือจึงได้ตอบโต้โดยการกล่าวหาว่าการชุมนุมดังกล่าวว่าเป็นเพียง การจัดฉากโดยมีฝรั่งเศสอยู่เบื้องหลัง และได้ย้ำเตือนถึงถ้อยคำที่ปาวด่ายได้เคยกล่าวโจมตี ฝรั่งเศสในช่วงก่อนหน้านั้น (Tuyên truyền chống âm mưu của Pháp, 2000, pp.302-303) การประณามปาวด่ายทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อฝรั่งเศสปฏิเสธการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยเวียดนามภายใต้การนำของโฮจิมินห์ และทำการจัดตั้งรัฐบาลปาวด่ายขึ้นในปี ค.ศ. 1947 (พ.ศ. 2490) (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2561, น. 54) ทั้งนี้ สื่อของฝ่ายเวียดนามเหนือได้กล่าวโจมตี ปาวด่ายว่าเป็นตัวแทนของพวกจักรวรรดินิยมปฏิกริยา (Điều đình với Bảo Đại, 1947, p.1)

ยิ่งไปกว่านั้น สื่อของฝ่ายเวียดนามเหนือยังระบุว่า "การเป็นจักรพรรดิ หรือประมุขแห่งรัฐแบบ หุ่นเชิดของปาวด่ายนั้นย่อมต้องถึงการอวดसानด้วยโศกนาฏกรรมเชกเชกของพวก[เล]เจียวถง จักรพรรดิบูยี วาจิงเว่วย [ฟิลิป] เปแตง ฯลฯ" (Thất bại và thất bại, 1947, pp.1-2) ภายหลั

จากนั้น ในช่วงปลายสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 เมื่อปาวด่ายแสดงท่าทีใกล้ชิดกับอเมริกามากยิ่งขึ้น ความเป็นปรปักษ์ระหว่างปาวด่าย และฝ่ายเวียดนามที่ยึดมั่นตามแนวทางเชิดชูโฮจิมินห์ก็ได้ แสดงออกอย่างเด่นชัด ด้วยเหตุดังกล่าว พรรคฯ จึงได้กำหนดคำกล่าวโจมตีปาวด่ายอย่างรุนแรง มากยิ่งขึ้นว่า "โค่นล้มลูกสมุนหุ่นเชิดของพวกกระหายสงครามฝรั่งเศส และพวกอเมริกาจอม แทรกแซง" และ "โค่นล้มพวกเวียดนาม [เวียดนามชายชาติ] ปาวด่าย-โง่ดั่งเสียม !" (Chí thị của Ban bí thư ngày 5 tháng 7 năm 1954, 2001, pp.153-161) เพื่อลดทอนความน่าเชื่อถือของ บุคคลที่อเมริกาเชิดชูให้เป็นผู้นำทางการเมืองในพื้นที่เวียดนามใต้

การโจมตีคู่แข่งทางการเมืองของฝ่ายเวียดนามใต้ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการยกย่อง สรรเสริญโฮจิมินห์ให้อยู่ในสถานะผู้นำสูงสุดที่มีบทบาทโดดเด่นในการขับเคลื่อนกระแสชาตินิยม เวียดนามภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนอย่างเด่นชัด ในกรณีนี้ พรรคฯ ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ในการรณรงค์โดยการเผยแพร่คำขวัญปลุกกระดม (khẩu hiệu) เพื่อสร้างกระแส ชาตินิยม และเชิดชูโฮจิมินห์อย่างต่อเนื่อง ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) พรรคฯ ได้ กำหนดกรอบแนวทางในการใช้คำขวัญเพื่อรณรงค์ทางการเมืองภายใต้แนวคิด "ต้องสนับสนุน รัฐบาลโฮจิมินห์และประธานโฮ" (phải ủng hộ chính phủ Hồ Chí Minh và Hồ Chủ tịch) หนึ่งใน คำขวัญหลักที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในครั้งนี้คือ "สนับสนุนรัฐบาลโฮจิมินห์" (ủng hộ chính phủ Hồ Chí Minh) (Toàn dân kháng chiến, 2000, pp.149-153)

ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วงเดือนพฤษภาคมปีถัดไป พรรคฯ ได้แสดงความพยายามในการแสดง ให้เห็นถึงความนิยมในตัวโฮจิมินห์โดยการออกคำสั่งให้องค์กรแนวร่วมชาตินิยมส่งโทรเลขไปถึงโฮจิมินห์เพื่อแสดงจุดยืนในการสนับสนุนโฮจิมินห์ และรัฐบาลภายใต้การนำของเขา รวมทั้งยังให้มีการ เผยแพร่ข้อความที่มิ้นยของการสนับสนุนรัฐบาลออกไปสู่ "พี่น้องประชาชนของประธานโฮ" (đồng bào của Hồ Chủ tịch) ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น แผ่นป้ายโปสเตอร์ โบปลิว หนังสือพิมพ์ และวิทยุกระจายเสียง ทั้งในพื้นที่ตั้งเกี่ยว อันนัมและโคชินไชนา ตัวอย่างของบรรดาคำขวัญที่ถูก เผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางก็คือ "รัฐบาลโฮจิมินห์จงเจริญ" (Chính phủ Hồ Chí Minh muôn năm) (Chí thị của Trung ương ngày 22-5-1947, 2000, p.210) และ "ประธานโฮจงเจริญ" (Hồ Chủ tịch muôn năm) (Bôla nói gì ?, 2000, p.301) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นคำที่ถูกใช้เพื่อ เชิดชูโฮจิมินห์ในระดับเดียวกันกับผู้นำในรัฐสังคมนิยมอื่น ๆ นอกจากนี้ การสรรเสริญโฮจิมินห์ ด้วยถ้อยคำดังกล่าวยังได้กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ดังถ้อยคำที่ปรากฏในคำลงท้ายบทสุนทรพจน์ของ ตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์สยามในการประชุมใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนครั้งที่สองในปี

ค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) ด้วยถ้อยคำสรรเสริญเยินยอลัทธิคอมมิวนิสต์ และผู้นำรัฐคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ เช่น "ลัทธิคอมมิวนิสต์สากลจงเจริญ" (Chủ nghĩa cộng sản quốc tế muôn năm!) "สหยาสดาลินจงเจริญ" (Đồng chí Xtalin muôn năm!) "สหยาเมาเจ๋อตุงจงเจริญ" (Đồng chí Mao Trạch Đông muôn năm!) และ "ประธานโฮจุงเจริญ" (Hố Chủ tịch muôn năm!) เป็นต้น (Diễn văn của đại biểu Đảng Cộng sản Xiêm, 2001, p.633)

การสร้างอำนาจนำทางการเมืองผ่านคำเรียกขานฉันทัญญาติมิตร

แม้ว่าการประกาศเอกราชในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) จะส่งผลให้โฮจิมินห์ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำสูงสุดในรัฐบาลชั่วคราวแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ดูเหมือนว่าสถานะทางการเมืองของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำรัฐบาลจะยังไม่มั่นคงมากนัก บริบทของการช่วงชิงอำนาจนำทางการเมืองระหว่างฝ่ายต่าง ๆ และภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสยังคงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องเร่งสร้างแรงศรัทธาเพื่อช่วงชิงมวลชนให้หันมาฝักใฝ่ และสนับสนุนฝ่ายตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้ การสื่อสารทางการเมืองระหว่างโฮจิมินห์และประชาชนจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการโฆษณาชวนเชื่อ และการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายโฮจิมินห์ผ่านช่องทางสื่อสารหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ใบปลิว และจดหมาย ทั้งนี้ การใช้คำเรียกขานโฮจิมินห์อย่างเป็นทางการที่พบในเอกสารทางการเมือง และเอกสารคำแถลงการณ์ต่าง ๆ ของพรรคฯ และรัฐบาลมักจะปรากฏในรูปแบบของการใช้คำนำหน้าที่แสดงตำแหน่งทางการเมืองที่เผยแพร่ให้เห็นกลิ่นอายของลัทธิบูชาบุคคลด้วยนามวลีว่า "ประธานโฮจิมินห์" (Chủ tịch Hồ Chí Minh-จูติกโฮจิมินห์) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเรียกขานผู้นำในระบบคอมมิวนิสต์คนอื่น ๆ เช่น "ประธานมาเลนคอฟ" (Chủ tịch Malêncốp) "ประธานคิมอิลซุง" (Chủ tịch Kim Nhật Thành) "ประธานฟีเดล คาสโตร" (Chủ tịch Fidel Castro) "ประธานไกสอน" (Chủ tịch Kaysone) หรือการเรียกขานด้วยนามสกุลและตามด้วยคำระบุตำแหน่งทางการเมืองด้วยคำว่า "Hố Chủ tịch" (โฮจูติก-ประธานโฮ) ตามรูปแบบไวยากรณ์จีนที่สามารถพบเห็นได้ในกรณีการเรียกขาน "Mao Chủ tịch" (เหมาจูติก-ประธานเหมา) ซึ่งเป็นคำที่มักจะถูกใช้ในการสรรเสริญท่านผู้นำสูงสุดของพรรคฯ เช่น "ประธานโฮจุงเจริญ" (Hố Chủ tịch muôn năm !-โฮจูติกมวอนนำ) หรือ "ประธานเหมาจุงเจริญ" (Mao Chủ tịch muôn năm !-เหมาจูติกมวอนนำ) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบการใช้คำเรียกขานโฮจิมินห์ที่น่าสนใจ และมีความแตกต่างจากผู้นำคนอื่น ๆ คือการใช้คำเรียกเครือญาติ (kinship terms) ที่มีนัยของการเสริมสร้าง

ความใกล้ชิดระหว่างตัวผู้นำกับมวลชนหาประชาชนทุกหมู่เหล่า ทั้งยังแฝงไว้ด้วยกลิ่นอายของความ เป็นญาติมิตรภายในชุมชนเงินตรกรรรมเดียวกันดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

แนวคิดทางด้านภาษาศาสตร์สังคมเสนอว่าการใช้คำเรียกขาน (address terms) สามารถแสดงบทบาทหน้าที่ทางสังคมซึ่งอาจมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละภาษา การเลือกใช้ คำเรียกขานจึงมีเป็นเพียงแค่การสื่อสารระหว่างบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกลยุทธ์ที่ต่องคำนี้ถึง การสรรหาคำที่เหมาะสมเพื่อเผยให้เห็นบทบาททางสังคม วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการ สนทนาอีกด้วย ในบางกรณีจะพบว่า แม้ผู้ฟังจะยังมีได้รับฟังเนื้อหาของสนทนา แต่เพียงแคได้ ยินคำเรียกขานก็สามารถรับรู้ได้ถึงวัตถุประสงค์ ท่าที และความรู้สึกของผู้สนทนาได้ทันที (Nguyễn Văn Khang, 2014, p.38) ทั้งนี้ นักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์ระบุว่า คำเรียกขานที่หยิบยืมจาก คำเรียกเครือญาติในภาษาเวียดนาม (ไม่นับรวมภาษาถิ่น) มีจำนวนทั้งสิ้น 25 คำ (Truong Thi Diêm, 2002, pp.1-2) อย่างไรก็ดี คำเรียกเครือญาติที่ถูกใช้ในการเรียกขานโฮจิมินห์ได้ปรากฏให้ เห็นอย่างมีนัยสำคัญในการเผยให้เห็นการเทิดทูนโฮจิมินห์ปรากฏให้เห็นเพียงบางคำเท่านั้น เช่น คำว่า “Cu” (กู) ซึ่งหมายถึง บุพการีของปู่ย่าตายาย และยังสามารถนำมาใช้เรียกขานผู้สูงอายุที่ มิใช่ญาติมิตรเพื่อแสดงความเคารพนับถือในเชิงวัชวลิตอีกด้วย ทั้งนี้ การเรียกขานโฮจิมินห์ด้วยคำ ว่า “Cu Hồ” (กูโฮ-ท่านผู้เฒ่าโฮ) ได้ปรากฏในเอกสารร่วมสมัยหลายชิ้นตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีความใกล้ชิดกับฝ่ายคอมมิวนิสต์และ ขบวนการเวียดนามห์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488)

หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งได้บรรยายถึงบรรยากาศของการพบปะระหว่างโฮจิมินห์กับ กลุ่มมวลชนเนื่องในโอกาสที่อดีตจักรพรรดิปาวตายในฐานะที่ปรีกษารัฐบาลชั่วคราวได้จัดงานเลี้ยง อาหารมังสวิรัตให้แก่พุทธศาสนิกชนและชาวคริสต์ ณ ศาสนสถานแห่งหนึ่งเนื่องในสัปดาห์ วัฒนธรรม ซึ่งโฮจิมินห์ได้ถือโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวด้วยเช่นกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า น้ำเสียงในหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวได้กล่าวบรรยายถึงโฮจิมินห์ด้วยถ้อยคำที่ขบขันวัชวลิต ความนิยม และความน่าเชื่อถือของเขาว่า “ผู้ที่เข้าร่วมในพิธีเมื่อได้ทราบถึงการปรากฏตัวของท่าน ผู้เฒ่าโฮ (Cu Hồ) ต่างก็ปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งและพยายามที่จะแทรกตัวเข้าไปสู่พื้นที่ส่วนกลาง เพื่อที่จะได้มองเห็น ‘กูโฮ’ ด้วยสายตาของตัวเองให้ได้สักครั้งหนึ่งในชีวิต” หนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน ยังรายงานต่อไปว่า “เนื่องจากความเคารพในตัวท่านเป็นอย่างสูง สุภาพสตรีบางคนถึงกับพนมมือ ขึ้นเพื่อแสดงการกราบไหว้ท่านด้วยความซาบซึ้งใจ จากนั้น ผู้เฒ่าโฮจึงได้บอกให้ทุกคนหยุดกราบ ไหว้ท่าน และท่านได้ก้าวเท้าขึ้นไปยืนบนเก้าอี้เพื่อให้ทุกคนได้มองเห็นอย่างทั่วถึง และชัดเจนมาก

ยิ่งขึ้น" หนึ่ง กิจกรรมดังกล่าวสิ้นสุดลงด้วยการประมุขภาพถ่าย "กูโฮ" ซึ่งมีผู้ที่ประมุขไปได้ในราคาสูงถึง 11,000 ด่ง (Hồ Chủ tịch đã đến chùa Quán-Sứ, 1945, p.2)

การปรากฏตัวของโฮจิมินห์ในวาระดังกล่าว นอกจากจะเผยให้เห็นนัยของการแข่งขันเพื่อช่วงชิงความนิยมทางการเมืองระหว่างผู้นำในระบบเก่ากับโฮจิมินห์ซึ่งปรากฏตัวในฐานะผู้นำของรัฐในระบบใหม่แล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้คำเรียกขานที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือและความใกล้ชิดกับประชาชนเนื่องในวาระที่โฮจิมินห์ปรากฏตัวร่วมกับบุคคลอื่นที่มีสถานะสูงส่ง ดังเช่นจักรพรรดิของเวียดนามในอดีต ทั้งนี้ การเรียกขานโฮจิมินห์ว่ากูโฮ (ท่านผู้เฒ่าโฮ) ในขณะที่เขามีอายุเพียงแค่ว่า 55 ปีเท่านั้น ยังอาจถือได้ว่าเป็นความจงใจในการยกย่องโฮจิมินห์ทางด้านวิญญูณี รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ในด้านความใกล้ชิดกับประชาชนในทุกคร้วเรือนผ่านการเรียกขานโฮจิมินห์ด้วยคำเรียกเครือญาติดังกล่าว

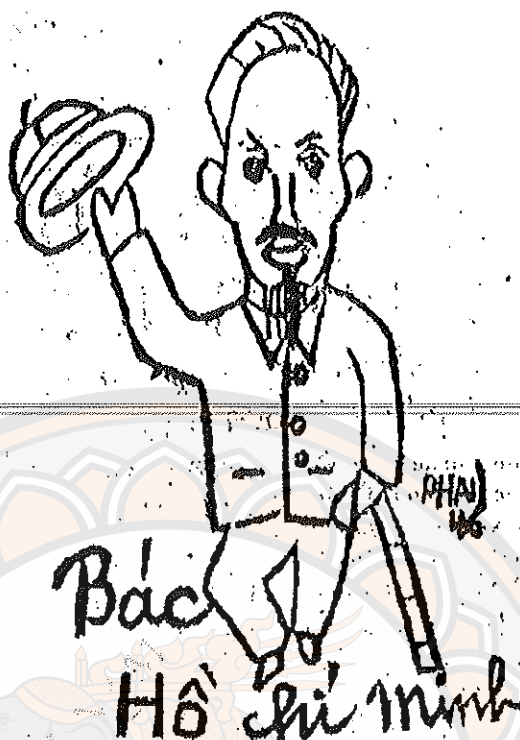
การสื่อสารทางการเมืองด้วยคำว่า "กูโฮ" ยังสามารถพบเห็นได้ในอีกหลายวาระ ดังเช่นในกรณีของการสื่อสารระหว่างโฮจิมินห์ และเหล่าทหารที่ฝึกฝฝายเวียดนามห์ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) "Cu Hồ Chủ tịch" (กูโฮจู่ติก-ท่านผู้เฒ่าประธานโฮ) ได้ส่งข้อความแสดงความชื่นชมไปยังทหารที่กำลังปฏิบัติกรรบในสมรภูมิกภาคใต้ ในพื้นที่จังหวัดญัตราง (Nha Trang) และจ่าวิง (Trà Vinh) ที่ได้ทำการต่อสู้กับศัตรูอย่างห้าวหาญ และควรได้รับการยกย่องและยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านการเสียสละชีวิตเพื่อชาติบ้านเมือง (Cu Hồ Chủ Tịch Ủy lao các chiến sĩ miền Nam, 1945, p.2) นอกจากนั้น การเรียกขานโฮจิมินห์ด้วยคำว่า "กูโฮ" ยังได้ถูกใช้เพื่อการสร้างความศรัทธาในตัวผู้นำด้วยวลี "ทหารของกูโฮ" (bộ đội Cu Hồ) ดังที่ปรากฏในข่าวบางชิ้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความชื่นชมต่อความห้าวหาญของ "ทหารของกูโฮ" ที่ได้เข้ามาทำการปลดปล่อยและขับไล่พวกฝรั่งเศสออกไปจากพื้นที่อำเภอเหงียโหละ (Nghĩa Lộ) จังหวัดเถียนบาย (Nghĩa Lộ) ซึ่งเป็นเขตที่อยู่อาศัยของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทจำนวนมาก (Nhân dân vùng Nghĩa Lộ hoan nghênh chiến thắng, 1952, p.1)

ยิ่งไปกว่านั้น เนื้อความตอนหนึ่งซึ่งอ้างอิงถึงรายงานข่าวเกี่ยวกับข้อเรียกร้องให้มีการหยุดยิงระหว่างฝายเวียดนามห์ และฝรั่งเศสก็ยังคงเผยให้เห็นว่า แม้แต่ทหารของพวกจักรวรรดินิยมก็ยังคงแสดงความหวาดหวั่นและยกย่องทหารของโฮจิมินห์ด้วยคำกล่าวที่ว่า "ทหารของกูโฮ ยิ่งรบยิ่งชนะ" เป็นต้น (Phong trào nguy binh, 1954, p.4) นอกจากนั้น เอกสารบางชิ้นยังชี้ให้เห็นว่า แกนนำระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนหลายคนก็ได้ใช้คำเรียกขานโฮจิมินห์ว่า "กู" ดังที่ปรากฏในจดหมายจากสหหายเจื่องจิง (Trường Chinh) อดีตเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่ส่งถึงโฮจิมินห์ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรึกษาหารือว่าด้วยกิจการทางด้านวัฒนธรรมภายใต้บริบทของ

การกู้ชาติ จดหมายฉบับดังกล่าวได้เผยให้เห็นการใช้คำทักทายด้วยรูปแบบที่ไม่เป็นทางการแต่เปี่ยมด้วยกลิ่นอายของการยกย่องสรรเสริญโฮจิมินห์ โดยแกนนำของพรรคฯ ซึ่งในตอนต้นของจดหมายฉบับดังกล่าวระบุว่า "Thư cụ" (เพื่อคุณ-เรียนท่านผู้เฒ่า) เป็นต้น (Thư của đồng chí Trường Chinh, 2000, p.141)

นอกเหนือจากนั้น คำเรียกเครือญาติที่ปรากฏในการสื่อสารระหว่างโฮจิมินห์กับประชาชนเวียดนามอย่างแพร่หลายอีกคำหนึ่งคือคำว่า "Bác" (ป้า) ซึ่งมีความหมายว่า ลุงหรือป้า อีกทั้งยังสามารถนำมาใช้เป็นคำเรียกขานผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่ผู้พูดจะคุ้นเคยหรือไม่ก็ตาม การเรียกโฮจิมินห์ว่า "ป้าโฮ" (Bác Hồ-ลุงโฮ) ได้เริ่มปรากฏให้เห็นในสื่อสิ่งพิมพ์เวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) เป็นต้นมา กล่าวคือ ในช่วงฤดูหนาวปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) จดหมายฉบับหนึ่งที่ส่งมาจากกลุ่มยุวชน/เยาวชนแนวหน้าถึงโฮจิมินห์ได้เผยให้เห็นเนื้อหาที่รำพึงรำพันและการระลึกถึงลุงโฮ (Bác Hồ) ผู้ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการนำพาเอกราชมาสู่เวียดนาม เนื้อความในจดหมายระบุว่า "เด็ก ๆ เหล่านี้ได้ส่งเสื้อแขนยาวมามอบให้แก่ 'ป้าโฮ' (ลุงโฮ) ได้สวมใส่เพื่อคลายความหนาวเหน็บในช่วงเทศกาลตรุษญวนที่กำลังจะมาถึง" ในตอนท้ายของจดหมายยังได้ระบุว่า ในอนาคตพวก เด็ก ๆ ต่างให้คำมั่นว่าจะเป็นเยาวชนที่ดีของเวียดนามที่มีความเป็นประชาธิปไตยและเป็นชาติเอกราชในที่สุด (Nhi đồng và thiếu niên, 1946, p.2)

ในช่วงเวลาคาบเกี่ยวกันนั้น ในคอลัมป์เยาวชนและยุวชนประจำสัปดาห์ได้ตีพิมพ์คำกล่าวแนะนำหนังสือที่มีชื่อว่า "ลุงโฮจิมินห์" (Bác Hồ Chí Minh) ซึ่งได้นำเสนอเนื้อหาจากจดหมายฉบับหนึ่งซึ่งผู้เป็นพี่ชายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือได้ส่งถึงน้องชายที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ เนื้อความในจดหมายได้อธิบายถึงลักษณะเด่นของลุงโฮ (Bác Hồ) ว่าเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชน ทั้งยังเป็นผู้นำแสงสว่างมาสู่วิถีชีวิตของชาวเวียดนาม และยังสามารถกำชับให้น้องชายของตนเรียกชายชราผู้นี้ด้วยความเคารพรักว่า "ลุงโฮจิมินห์ที่สว่างเรืองรองของพวกเรา" (Bác Hồ Chí Minh sáng ngời của lũ chúng ta) นอกจากนี้ ในตอนต้นของบทความเดียวกันยังได้มีการเผยแพร่ภาพวาด "ป้าโฮจิมินห์" (Bác Hồ Chí Minh) ซึ่งเป็นภาพวาดแบบสองมิติที่ขีดเขียนขึ้นด้วยลายเส้นแบบเรียบง่าย ซึ่งเผยให้เห็นภาพชายชราไว้หนวดเครายาว สวมเสื้อกาก็แขนยาวแลดูเรียบง่าย ในขณะที่มือขวาของท่านถือหมวกกะโล่ และได้ชูขึ้นเหนือป่าในลักษณะการโบกมือทักทายเหล่าลูกหลานเยาวชน ส่วนในมือซ้ายถือไม้เท้าที่ปักลงกับพื้นดินด้วยท่าที่ผ่อนคลาย อีกทั้งยังได้มีการเผยแพร่บทกลอนซึ่งมีใจความว่า "ลุงหวังว่าหลาน ๆ จะเป็นเด็กดี ต่อไปภายหน้าจะทำหน้าที่ปกป้องแผ่นดินให้เลื่องชื่อ ระเบิดนาม สมกับที่เป็นชาติพันธุ์แห่งเทวมังกร และสมกับที่เป็นยุวชนเวียดนาม" อีกด้วย (Thư của bác Hồ tặng các cháu Nhi đồng, 1946, p.2)

ภาพ 15 ภาพวาดโฮจิมินห์โดยเยาวชนชาวเวียดนามที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ *Cứu Quốc* ฉบับวันที่ 14 พฤษภาคม 1946

ที่มา: [http://baochi.nlv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=WNyf19460514&e=---](http://baochi.nlv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=WNyf19460514&e=---vi-20--1--img-txIN-----#)
[http://baochi.nlv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=WNyf19460514&e=---](http://baochi.nlv.gov.vn/baochi/cgi-bin/baochi?a=d&d=WNyf19460514&e=---vi-20--1--img-txIN-----#)
 ----vi-20--1--img-txIN-----#, 1946

บรรยากาศของการสื่อสารระหว่างโฮจิมินห์ และเยาวชนเวียดนามยังสามารถสัมผัสได้ในเนื้อหาของจดหมายจากเยาวชนในเขตภาคกลางตอนบนที่ได้แสดงความรู้สึกปลื้มใจแกมอิจฉาต่อบรรดาเยาวชนในเมืองหลวงที่ได้มีโอกาสพบปะ และได้รับชมหรือดูคอมมิวนิสต์อยู่เสมอ เด็กเล็กบางคนยังได้รับการแสดงความรักด้วยการโอบกอด และโอบก้อมโดยลุงโฮ พวกเด็ก ๆ ในเมืองหลวงยังได้มีโอกาสเรียกขานนามโฮจิมินห์ด้วยคำว่า "ป้าโฮ" อย่างใกล้ชิด ในขณะที่ลุงโฮเองก็ได้ใช้คำสรรพนามแทนตนเองว่าลุงเมื่อสนทนากับเด็ก ๆ เหล่านี้ เนื้อความตอนหนึ่งในจดหมายระบุว่า "พวกเราหวังว่าลุงจะมาเยี่ยมเยียนพวกเราสักครั้งหนึ่งเพื่อให้พวกเราได้มีโอกาสเรียกท่านว่าลุงโฮอย่างเต็มปากเต็มคำ" (Thiếu nhi Hà Nội sung sướng nhất nước, 1946, p.2) คำว่าลุงโฮยังได้ถูกตั้งเป็นชื่อหลักสูตรการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ (cán bộ) ระดับเยาวชนของพรรคฯ ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางตอนบนในช่วงเดือนมิถุนายน 1946 (Cán bộ khoá "Bác Hồ", 1946, p.1) อีกทั้ง พรรคฯ ยังได้กำหนดคำขวัญเพื่อสร้างสำนึกผูกพันระหว่างเยาวชนของชาติกับ

โฮจิมินห์เนื่องในวาระสำคัญต่าง ๆ เช่น "พวกหนูรักลุงโฮ !" (Các cháu yêu Bác Hồ !) (Chỉ thị về ngày sinh nhật Hồ Chủ tịch (ngày 19-5), 2001, p.89)

เนื่องในวาระวันเยาวชนสากล และวันเคียดแค้นจักรวรรดินิยม พรรคฯ ได้เรียกร้องให้เยาวชน/เยาวชนได้แสดงออกซึ่งความเคารพรัก และความเชื่อมั่นในตัวลุงโฮอย่างแรงกล้า “เนื่องจากภายใต้การชี้นำของลุงโฮนั้น อนาคตของเยาวชนเวียดนามจะสว่างไสวหาสิ่งใดเทียบเคียงไม่” (1-6 ngày Đoàn kết Thiếu nhi quốc tế, 1952, p.1) ยิ่งไปกว่านั้น พรรคฯ ยังได้กำหนดให้มีการรณรงค์ให้เยาวชนปฏิบัติตาม "บัญญัติ 5 ประการจากลุงโฮ" (5 điều Bác Hồ dạy) เนื่องในวาระครบรอบ 20 ปีแห่งการจัดตั้งคณะเยาวชนแนวหน้าเวียดนาม ซึ่งประกอบด้วย 1) รักษาติ รักประชาชน 2) เรียนดี ทำงานดี 3) สมัครสมาน สามัคคี มีวินัย 4) รักษาความสะอาด และ 5) สุจริต กล้าหาญ ซึ่งได้กลายเป็นแนวปฏิบัติ และคำสั่งสอนที่เยาวชนเวียดนาม รวมถึงเยาวชนเกี่ยวปาวในเมืองไทยที่หลายคนสามารถจดจำได้จนถึงปัจจุบัน

ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1950 ดูเหมือนว่าการรณรงค์สร้างสำนักทางการเมืองในกลุ่มเด็กและเยาวชนจะยังไม่เป็นที่พึงพอใจของพรรคฯ เท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ พรรคฯ จึงได้กำหนดแนวทางในการชี้นำกิจการเยาวชนให้เกิดประสิทธิผลตามแนวคิด และค่านิยมของระบบคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าเป้าหมายที่สำคัญของการดำเนินการในครั้งนี้คือการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีแนวคิดก้าวหน้า มีจิตใจเสียสละอย่างไร้ขีดจำกัด และยึดมั่นอุดมการณ์ของพรรคฯ อย่างมั่นคง ดังนั้น หน้าทีของสมาชิกรุ่นเยาว์ และเยาวชนเวียดนามคือการเรียนรู้เกี่ยวกับลัทธิมาร์กซ์-เลนิน รวมถึงการฝึกฝนแบบอย่างทางคุณธรรมของประธานโฮ (đạo đức Hồ Chủ tịch) เพื่อประดับไว้เป็นความรู้สำหรับตน ทั้งยังเรียกร้องให้เยาวชนเวียดนามเป็นคอมมิวนิสต์ที่ดี มีสัมมาอาชีวะ มีการศึกษา รวมถึงมีมโนสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิประโยชน์ของเหล่าเยาวชนเองอีกด้วย สำหรับกิจกรรมในครั้งนี้เรียกว่าการรณรงค์ "หลานลุงโฮ" (cháu Bác Hồ) โดยมอบหมายให้องค์กรเยาวชนคอมมิวนิสต์เป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการดำเนินการ (Nghị quyết của Ban Chấp hành Trung ương Đảng về chuyển hướng công tác thanh vận, 2001, p.409)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า นับตั้งแต่การประกาศเอกราชในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) การดำเนินการสร้างความนิยมให้แก่สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ การใช้คำเรียกขานตัวผู้นำเพื่อสื่อสารไปยังประชาชนได้เผยให้เห็นความพยายามในการช่วงชิงมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ให้หันมาฝักใฝ่และเชิดชูโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของรัฐที่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าได้อย่างทั่วถึง นอกจากการเรียกขานโฮจิมินห์ด้วยคำระบุตำแหน่ง เช่น "ประธานโฮจิมินห์"

(Chủ tịch Hồ Chí Minh) หรือ "ประธานโฮ" (Hồ Chủ tịch) แล้วยังปรากฏคำเรียกขานโฮจิมินห์ด้วยคำเรียกเครือญาติที่มีนัยของการยกย่องเชิงวิญญูติ และการสร้างความผูกพันฉันท์ญาติมิตรในครัวเรือน เช่น "ท่านผู้เฒ่าโฮ" (Cụ Hồ) และ "ลุงโฮ" (Bác Hồ) ซึ่งมีความความเชื่อมโยงกับการปลูกฝังแนวคิดคอมมิวนิสต์ และสำนึกชาตินิยมอย่างมีนัยสำคัญ การเรียกขานโฮจิมินห์ด้วยคำเรียกเครือญาติเหล่านี้ได้กลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโฮจิมินห์กับมวลชนกลุ่มต่าง ๆ เช่น ทหาร นักการเมือง กลุ่มเยาวชน และกลุ่มเยาวชน รวมถึงเกี่ยวพันที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ นอกจากนี้ คำต่าง ๆ เหล่านี้ยังได้กลายเป็นวลีที่คุ้นชินที่ถูกใช้ในการรณรงค์โดยรัฐบาลคอมมิวนิสต์สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น "ทหารของผู้เฒ่าโฮ" (bộ đội cụ hồ) "หลานที่ดีของลุงโฮ" (cháu ngoan Bác Hồ) เป็นต้น ทั้งนี้ ยังปรากฏการใช้คำเรียกญาติเพื่อใช้เป็นชื่อสำหรับการอบรม ปลูกฝังอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และสำนึกชาตินิยมในหมู่เยาวชนที่จะกลายเป็นพลเมืองเวียดนามที่จินตกรรมถึงโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดเพื่อจรรโลงอำนาจนำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต่อไป

ชิงเหญิดโฮจู้ติก (Sinh nhật Hồ-Chủ tịch): วันเกิดประธานโฮกับการสร้างความทรงจำของชาติภายใต้ระบอบสังคมนิยม

ภายหลังจากการประกาศเรียกร้องให้ประชาชนลุกขึ้นจับอาวุธต่อต้านฝรั่งเศสในช่วงปลายปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) การรณรงค์เพื่อเรียกร้องการเสียดสละในสมรภูมิต่างได้ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการสร้างความนิยมให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาล และประธานโฮจิมินห์อย่างแข็งขัน เป้าหมายหลักในการต่อสู้กับฝรั่งเศสคือการรวมชาติ และการสถาปนาเอกราชให้แก่เวียดนาม ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านยุทธศาสตร์ของฝ่ายเวียดนามก็กำหนดว่า การทำสงครามในครั้งนี้จะยืดเยื้อยาวนาน และเป็นสงครามประชาชน หลักการที่สำคัญคือจะต้องสร้างความเสียหายให้แก่ฝ่ายศัตรูด้วยวิธีการซุ่มโจมตีมากกว่าการโรมรันพันตูกันแบบตาต่อตาฟันต่อฟัน จึงต้องทำให้พวกศัตรูตกอยู่ในสภาวะอดอยาก หิวโหย กระจาย ง่ายเปื่อย ตาบอด หูหนวก บ้าใบ อ่อนแรง เหน็ดเหนื่อย และเบื่อหน่าย พรรคฯ จะต้องฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ และสมาชิกพรรคฯ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่แนวร่วมเวียดนาม และพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนควบคู่ไปกับการทำสงครามในขณะเดียวกัน กำลังพลและเจ้าหน้าที่ต้องยึดถือแนวปฏิบัติทางการเมืองที่ได้กำหนดไว้ว่า "ต้องสนับสนุนรัฐบาลปฏิวัติและเขตชูประธานโฮ" (Toàn dân kháng chiến, 2000, p.153) องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการทำสงครามประชาชนนั้นก็คือการรณรงค์ชวนให้หันมาเข้าร่วม และสนับสนุนฝ่ายของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หนึ่งในแนวทางที่พึงปฏิบัติคือการประกาศให้วันสำคัญต่าง ๆ ของผู้นำสูงสุด และพรรคคอมมิวนิสต์มีสถานะเป็นวันสำคัญของ

ชาติเพื่อประชาชนจะเกิดเกิดความทรงจำเกี่ยวกับความเป็นชาติในรูปแบบใหม่อันนำไปสู่การจินตกรรมถึงความเป็นสมาชิกภายในรัฐชาติเดียวกันได้อย่างกลมกลืน ทั้งนี้ ชาติและระบอบการเมืองที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นใหม่ภายหลังจากการปฏิวัตินั้นต่างก็มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีพิธีกรรมทางการเมืองเพื่อเป็นสิ่งยืนยันถึงความชอบธรรมของระบอบการเมืองของตนทั้งสิ้น ดังนั้น สิ่งแรกที่ถูกมออำนาจรัฐพึงกระทำคือการรื้อถอน และปรับเปลี่ยนปฏิทินทางพิธีกรรมของชาติให้มีความสอดคล้องกับระบอบใหม่มากยิ่งขึ้น (Evans, 1998, p.15)

ด้วยเหตุดังกล่าว พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนจึงได้กำหนดให้มีการเฉลิมฉลองวันสำคัญของชาติ

ของชาติ เช่น วันชาติเวียดนาม (2 กันยายน) วันรำลึกถึงการปฏิวัติเดือนสิงหาคม (19 สิงหาคม) วันรำลึกถึงการประกาศสงครามทั่วประเทศ (19 ธันวาคม) อีกทั้งยังได้กำหนดให้มีการเฉลิมฉลองวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับระบอบคอมมิวนิสต์ และการปฏิวัติในพื้นที่อื่น ๆ เช่น วันแรงงานสากล (1 พฤษภาคม) วันรำลึกการปฏิวัติบอลเชวิก (10 ตุลาคม) และวันก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (3 มีนาคม) เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญเหล่านี้มักจะมีเป้าหมายเพื่อนำมาซึ่งความทรงจำเกี่ยวกับชาติ พรรคคอมมิวนิสต์ และรัฐบาล หนึ่งในกิจกรรมหลักที่สำคัญก็คือการยกย่องโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของชาติ (lãnh tụ) ด้วยการเผยแพร่คำขวัญรณรงค์ในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น เวียดนามเอกราชและการรวมชาติจงเจริญ! (Việt Nam độc lập và thống nhất muôn năm!) และประธานโฮจิมินห์! (Hồ Chủ tịch muôn năm) เป็นต้น (Chỉ thị Về ngày kỷ niệm 1-5, 2001, p.91)

การสร้างความทรงจำทางการเมืองโดยการยกระดับให้วันสำคัญของผู้นำสูงสุดเป็นวันสำคัญของชาติเพื่อสร้างความหมายของความเป็นชาติ และปลูกฝังสำนึกชาตินิยมได้ปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในรัฐที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ไม่ว่าจะเป็นโซเวียต จีน โรมานีเย ยูโกสลาเวีย เกาหลีเหนือ หรือลาว เป็นต้น ในกรณีของเวียดนาม วันคล้ายวันเกิดโฮจิมินห์ (19 พฤษภาคม ค.ศ. 1890) ได้ถูกกำหนดให้เป็นวันสำคัญในระดับต้น ๆ เพื่อขับเน้นบทบาทของประธานโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดนับตั้งแต่กลางคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา ทั้งนี้ เอกสารสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้กำหนดรายละเอียดในการสถาปนารวันคล้ายวันเกิดของโฮจิมินห์ให้เป็นวันสำคัญของชาติไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร โดยได้กำหนดให้องค์กรต่าง ๆ ร่วมกันจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวันคล้ายวันเกิดโฮจิมินห์อย่างยิ่งใหญ่เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่เปี่ยมด้วยจิตวิญญาณของความเป็นชาติและเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความยินดีปรีดาภายใต้การกำกับควบคุมของพรรคคอมมิวนิสต์อย่างรัดกุม ในปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) พรรคฯ ได้วางกรอบแนวทางในการเฉลิมฉลองวันเกิดโฮจิมินห์ในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วยกิจกรรมที่

หลากหลาย อาทิ การจัดขบวนแห่ภาพเหมือนโฮจิมินห์ไปตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ชาวเวียดนามสามารถรับรู้และจดจำภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของรัฐไว้ในมโนสำนึกของตนเอง นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันสร้างบรรยากาศแห่งความครื้นเครงที่คละเคล้าไปด้วยสุนทรียะทางภาษาในรูปแบบของการจัดงานพบปะสังสรรค์ที่สอดแทรกกิจกรรมการวิพากษ์บทกลอนที่ประพันธ์โดยโฮจิมินห์ รวมถึงบทกลอนและบทเพลงอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญโฮจิมินห์อีกด้วย

สำหรับในพื้นที่ชนบทจะต้องจัดให้มีกิจกรรมการเลี้ยงน้ำชาเพื่อสร้างโอกาสในการพบปะสังสรรค์ และการแสดงความชื่นชมต่อเยาวชนเกียรติยศ (các cháu danh dự) ที่มีส่วนสนับสนุนการทำสงครามปฏิวัติ และเยาวชนหลานลุงโฮที่มีความประพฤติ และผลการเรียนดีเด่นที่สุด (cháu ngoan hay học giỏi nhất của Bác Hồ) ทางด้านองค์กรเยาวชน/เยาวชน จะต้องจัดให้มีการพบปะสังสรรค์ในภาคค่ำเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับลุงโฮสำหรับองค์กรการเมือง หน่วยงานราชการ และกองกำลังทหารให้จัดกิจกรรมเพื่อคัดสรรคำอวยพรวันเกิดที่เหมาะสมส่งให้แก่ประธานโฮ อีกทั้งยังเรียกร้องให้เหล่าทหารจัดส่งของขวัญหรือสิ่งของที่ยึดได้จากสมรภูมิมอบให้แก่ประธานโฮเพื่อใช้เป็นประจักษ์พยานอ้างอิงถึงความสามารถ และความกล้าหาญในการรบกับฝ่ายศัตรู ทั้งนี้ ยังให้ยึดถือเอาวันคล้ายวันเกิดประธานโฮจิมินห์ให้เป็นหมุดหมายในการเปิดฉากการรบในปฏิบัติการทางทหารครั้งสำคัญเพื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดี และเพื่อมอบเป็นของขวัญวันเกิดให้แก่ประธานโฮจิมินห์ ทางด้านการโฆษณาชวนเชื่อ พรรคฯ และรัฐได้มอบหมายให้หนังสือพิมพ์ และสถานีวิทยุเผยแพร่บทความพิเศษที่มีเนื้อหายกย่องชื่นชมประธานโฮให้เป็นที่รับรู้อย่างแพร่หลาย พรรคฯ ยังได้กำชับให้คณะกรรมการควบคุมดูแลกิจการทางด้านวัฒนธรรมจัดทำบทเพลงสรรเสริญโฮจิมินห์ และเรียบเรียงหนังสือรวมคำกล่าวของประธานโฮเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวาง ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้มีคำสั่งให้องค์กรการเมืองในระดับท้องถิ่นจัดการประชุมเพื่อสรรเสริญความรู้ความสามารถ และคุณธรรมของประธานโฮเพื่อเป็นแนวปฏิบัติให้แก่บรรดาสมาชิกพรรคฯ ได้ร่วมกันยึดถือ ทั้งนี้ ประธานโฮจิมินห์เองยังได้ประกอบความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเฉลิมฉลองวันเกิดของตนเองว่าควรบรรจุกิจกรรมการแข่งขันกันทำงาน (thi đua công tác) เพื่อสร้างบรรยากาศในการแข่งขันกันรักชาติ (thi đua ái quốc) และให้รายงานผลการแข่งขันดังกล่าวในวันที่ 19 พฤษภาคม ซึ่งตรงกับวันเกิดโฮจิมินห์ในแต่ละปี (Chỉ thị về ngày sinh nhật Hồ Chủ tịch, 2001, p.89)

การกำหนดให้วันเกิดโฮจิมินห์เป็นวันสำคัญของชาติได้ส่งผลให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองในวาระดังกล่าวอย่างต่อเนื่องแต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหาในการรณรงค์เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับบริบททางการเมืองและสถานการณ์ในการสู้รบที่กำลังดำเนินไปในแต่ละปี ในปี ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) นอกจากการที่พรรคคอมมิวนิสต์จะได้เรียกร้องให้กลุ่มมวลชนในเวียดนามแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตัวประธานโฮจิมินห์อย่างแรงกล้า (mãnh liệt) แล้วนั้น พรรคฯ ยังได้ถือเอาวาระวันเกิดของโฮจิมินห์เป็นโอกาสในการกล่าวประณามอดีตจักรพรรดิว่าด้วยว่าเป็นพวกขายชาติเนื่องจากการสมคบคิดกับฝรั่งเศสเพื่อดำเนินแผนการณืให้ชาวเวียดนามทำร้ายชาวเวียดนามด้วยกันเอง (dùng người Việt hại người Việt) อีกทั้งยังให้ถือเอาวันเกิดโฮจิมินห์เป็นหมุดหมายในการดำเนินกิจกรรม "การแข่งขันรักชาติ" (thi đua ái quốc) เพื่อเตรียมความพร้อมในการเปลี่ยนผ่านรูปแบบการสู้รบไปสู่ยุทธการโจมตีได้กล้าอย่างเบ็ดเสร็จ (tổng phản công) และยังให้ถือเป็นโอกาสอันดีในการรำลึกถึงการจัดตั้งและการเชิดชูการนำของฝ่ายเวียดนามในอดีต ในขณะเดียวกันก็ยังได้เน้นย้ำให้กองทัพเปิดฉากการสู้รบด้วยการโจมตีศัตรูอย่างหนักหน่วงเพื่อนำชัยชนะในสมรภูมิมามอบแทนคำอวยพร และของขวัญวันเกิดให้แก่โฮจิมินห์ นอกจากนี้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติที่ได้กล่าวไปแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าได้มีความพยายามในการสร้างภาพลักษณ์แห่งความเมตตากรุณาให้แก่โฮจิมินห์ด้วยการใช้วาระวันเกิดของเขาเพื่อการพิจารณาลดโทษให้แก่ผู้ที่ได้ละเมิดกฎระเบียบของพรรคฯ โดยให้นำผลการพิจารณาดังกล่าวมาเผยแพร่ในวันคล้ายวันเกิดโฮจิมินห์ซึ่งตรงกับวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) อีกด้วย (Thông tri của ban thường vụ trung ương, 2001, p.203)

สำหรับในปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสพ่ายแพ้ในสมรภูมิเดียนเบียนฟู วันเกิดโฮจิมินห์ได้ดำเนินไปท่ามกลางบริบทของการฟื้นฟูประเทศภายหลังสภาวะสงคราม ทั้งนี้การเน้นย้ำความเชื่อมั่นตามแนวทางการปฏิวัติสังคมนิยมยังคงดำเนินต่อไปอย่างแน่วแน่ควบคู่กับการรณรงค์เพื่อฟื้นฟูระบบสาธารณูปโภคที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้มีการนำภาพลักษณ์และวันเกิดของโฮจิมินห์มาใช้เพื่อดำเนินการผลักดันนโยบายสำคัญ และข้อความที่สุุดครั้งหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม คือ "นโยบายการปฏิรูปที่ดิน" (cách ruộng đất) ที่มีเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการถือครองที่ดินและการโจมตีชนชั้นนายทุนผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินจำนวนมาก (Chỉ thị của Ban Bí thư, ngày 10 tháng 2 năm 1954, 2001, p.131; ดุมรกตวงศ์ ภูมิพลับ, 2558) ทั้งนี้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นไม่ได้ดำเนินควบคู่ไปกับการเผยแพร่คำขวัญเพื่อสร้างสำนึกรัก และเทิดทูนโฮจิมินห์ที่ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชินตา เช่น "ขอให้ประธานโฮอายุยืนยาวเพื่อนำพาการทำสงครามไปสู่ชัยชนะอย่างเบ็ดเสร็จ!" (Hồ Chủ tịch

sống lâu để lãnh đạo cuộc kháng chiến đến hoàn toàn thắng lợi!) “หลาน ๆ รักลุงโฮ!” (Các cháu yêu Bác Hồ!) และ “จงดำเนินตามแบบอย่างในความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ ซื่อตรง ของประธานโฮ!” (Noi gương cần kiệm liêm chính của Hồ Chủ tịch!) (Chỉ thị về ngày sinh nhật Hồ Chủ tịch (ngày 19-5), 2001, p.89) สำหรับคำขวัญเพื่อการรณรงค์ในปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) ยังได้เผยแพร่ให้เห็นนัยของการเรียกร้องให้ประชาชนเชื่อมั่น และรำลึกถึงบุญคุณของ โฮจิมินห์ที่สามารถนำพาเอกราชมาสู่เวียดนามได้สำเร็จด้วยประโยค “ประชาชนทั้งผองต่างเชื่อมั่น และซาบซึ้งในบุญคุณของประธานโฮ” (Toàn dân tin tưởng và biết ơn Hồ Chủ tịch) (Chỉ thị của Ban bí thư, ngày .. tháng 5 năm 1954, 2001, p.125)

นอกจากแผนการรณรงค์เกี่ยวกับวันเกิดของโฮจิมินห์โดยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว บรรยากาศแห่งการเฉลิมฉลองเนื่องในวันคล้ายวันเกิดโฮจิมินห์ยังสามารถรับรู้ได้จากกิจกรรม และการเคลื่อนไหวที่องค์กร หน่วยงาน หรือปัจเจกบุคคลได้ดำเนินการเพื่อยกย่อง และเชิดชูโฮจิมินห์ พิธีกรรมทางศาสนาถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมสำคัญที่ปรากฏในการเฉลิมฉลองวันเกิดโฮจิมินห์ ดังเช่นในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) พุทธศาสนิกชนจำนวนหนึ่งได้ร่วมกันประกอบพิธีอธิษฐานจิตเพื่ออวยพรให้ประธานโฮมีอายุยืนยาว และเพื่อเป็นการเสริมความเป็นสิริมงคลให้แก่โฮจิมินห์ ณ วัดกวานสือ (Ngày sinh nhật Hồ Chủ tịch, 1946, p.1) ในขณะเดียวกัน การปลุกฝังสำนึกชาตินิยม การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมถึงการเสริมความกล้าหาญให้แก่เหล่าทหารก็สามารถพบเห็นในวาระดังกล่าวอย่างต่อเนื่องดังเช่นในปี ค.ศ. 1952 (พ.ศ. 2495) นายพลหวอเหงียนซึาปได้กล่าวปราศรัยต่อหน้าเหล่าทหารเพื่อระลึกถึงบทบาทของประธานโฮที่มีต่อการจัดตั้งกองกำลังเวียดนามห์ อีกทั้งยังได้กล่าวปลุกกระตมเหล่าทหารให้ออกไปสู้รบอย่างห้าวหาญท่ามกลางสถานการณ์สงครามที่ดำเนินไปอย่างเข้มข้น และใกล้ถึงจุดแตกหักเข้ามาทุกที ในขณะเดียวกันยังได้มีการเรียกร้องให้กองกำลังฝ่ายเวียดนามห์ปฏิบัติตามคำสอนของลุงโฮว่าด้วย “การแข่งขันรักชาติ” (thi đua ái quốc) เพื่อกระตุ้นให้พี่น้องทหารเกิดความหึกเหิมในการแข่งขันกันเพื่อสังหารศัตรูและยึดเอาอาวุธจากฝ่ายตรงข้ามให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Đại tướng tổng tư lệnh, 1952, p.1) ในแง่มุมที่ต่างออกไป ยังได้ปรากฏกิจกรรมที่แสดงถึงความเมตตากรุณาโดยการถือเอาวาระวันคล้ายวันเกิดของโฮจิมินห์เพื่อเป็นหมุดหมายในการประกอบพิธีปล่อยตัวเชลยศึกจำนวน 882 คนให้เป็นอิสระหรือเกลี้ยกล่อมให้กลับใจเข้าร่วมกับฝ่ายโฮจิมินห์เพื่อทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสต่อไป (Nhân dịp mừng sinh nhật Hồ Chủ tịch, 1952, p.2) มิเพียงแต่ชาวเวียดนามในประเทศเท่านั้นที่ได้มีส่วนร่วมในวาระดังกล่าว ชาวเวียดนามในต่างประเทศส่วนหนึ่งก็ยังคงร่วมส่งคำอวยพรมายังโฮจิมินห์ด้วยเช่นกัน หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งรายงานว่ เกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่

ในเกาะวานูอาตู และนิวแคลิโดเนียอันไกลโพ้นได้จัดพิธีเฉลิมฉลองเนื่องในวาระวันคล้ายวันเกิดของโฮจิมินห์อย่างสมเกียรติ นอกจากนั้นยังได้ส่งคำอวยพร เอกสาร รูปภาพ และเงินสดจำนวนหนึ่งกลับไปช่วยเหลือแผ่นดินปิตุภูมิเนื่องในวาระวันคล้ายวันเกิดโฮจิมินห์ด้วยเช่นกัน (Cộng nhân Việt kiều tại Tân đảo và Tân Thế giới, 1949, p.19)

ในขณะที่โฮจิมินห์เองก็ได้ถือเอาวันคล้ายวันเกิดของตนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และแสดงความขอบคุณไปยังกลุ่มมวลชนต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศที่ได้ให้การสนับสนุน และร่วมส่งคำอวยพรวันเกิดให้แก่เขา ดังคำกล่าวในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ว่า

...ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่รัฐสภา รัฐบาล พรรคการเมือง องค์กร พี่น้องประชาชนชาวตั้งเกีย อันนัม และโคชินไชน่า พี่น้องทหาร พี่น้องชาวพุทธ คริสตัง คริสเตียน ยูวชน เยาวชน มิตรประเทศชาวจีน ฝรั่งเศส อเมริกัน อังกฤษได้แสดงความปรารถนาดี และส่งคำอวยพรมายังข้าพเจ้าเนื่องในวันคล้ายวันเกิดในปีนี้ เนื่องในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าขอให้คำมั่นกับพี่น้องประชาชนว่า... จะพยายามอย่างถึงที่สุดในการรักษาไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยของชาติ เสรีภาพของชาติ และอำนาจอธิปไตยของปวงประชา ข้าพเจ้าขอให้คำมั่นกับมิตรสหายต่างชาติทั้งหลายว่าจะใช้จิตวิญญาณอันเข้มแข็ง และกองกำลังของข้าพเจ้าเพื่อช่วยเหลือ และสร้างความใกล้ชิดระหว่างชาติต่าง ๆ

(Hồ Chủ tịch cảm ơn các giới đồng bào; 1946, p.1)

ก่อนการประกาศเอกราชในปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) นั้น การกำหนดให้วันสำคัญของตัวบุคคลเป็นวาระสำคัญระดับชาติจะพบเห็นได้เฉพาะในกรณีการเฉลิมฉลองให้แก่ชนชั้นนำในระบอบเก่า เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาขององค์จักรพรรดิ หรือวันเกิดของชนชั้นนำในศาสนจักรเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การเชิดชูวันเกิดของโฮจิมินห์จึงเผยให้เห็นนัยของการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง การชวชิงอำนาจการนำ รวมถึงการเน้นย้ำความสำคัญของกลุ่มอำนาจใหม่ในช่วงผลัดใบจากสภาวะอาณานิคมไปสู่การเป็นรัฐเอกราชในพื้นที่ตั้งเกีย และบางส่วนของอันนัมในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1945 จนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1950 นอกจากนั้น การเชิดชูโฮจิมินห์ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการก่อตัวของชุมชนจินตกรรมของชาติในรูปแบบใหม่ภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ที่มักจะมีการยกย่องตัวผู้นำให้อยู่ในสถานะสูงสุด และเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างจินตกรรมถึงความเป็นชาติที่มีผู้นำสูงสุดคนเดียว และเพียงคนเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ วันเกิดโฮจิมินห์จึงถูกสถาปนาให้เป็นวันสำคัญแห่งชาติเพื่อสร้างความทรงจำแบบใหม่ การปลุกฝังสำนึกชาตินิยม

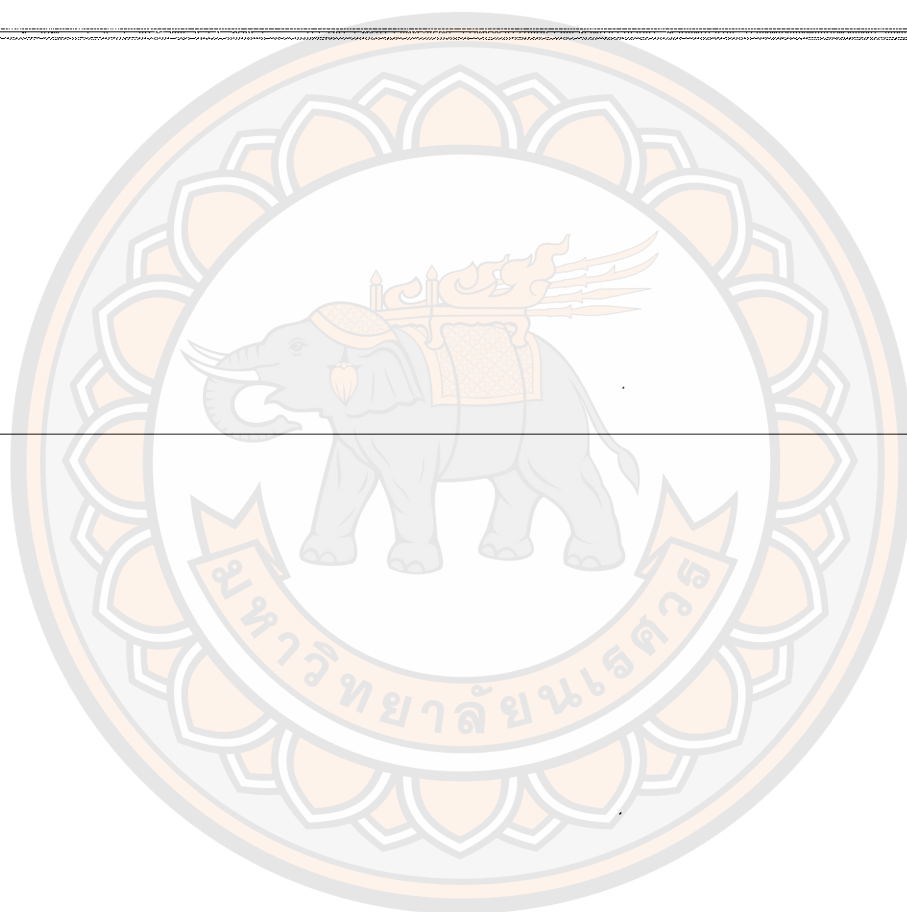
การเรียกร้องให้ทหาร และประชาชนเสียสละเพื่อชาติแม้จะต้องแลกด้วยชีวิตของตนก็ตามที่ อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการกำหนดคุณลักษณะของประชาชนที่พึงประสงค์ตามแนวทางพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีโฮจิมินห์เป็นแม่แบบที่สำคัญ วาระแห่งนี้เป็นโอกาสอันดีในการสร้างความผูกพันระหว่างโฮจิมินห์กับกลุ่มมวลชนต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการก้าวขึ้น และการดำรงอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามท่ามกลางบริบทการทำสงครามต่อต้านจักรวรรดินิยม และภัยคุกคามแบบใหม่จากกลุ่มที่เรียกตนเองว่าโลกเสรีที่มีอเมริกาเป็นแกนนำ การยกย่องสรรเสริญวันเกิดโฮจิมินห์ยังถูกเผยแพร่ออกไปในพื้นที่อื่น ๆ ภายนอกพื้นที่อินโดจีน โดยเฉพาะในประเทศที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนมากดังที่จะกล่าวถึงในส่วนต่อไป

สรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การประกาศเอกราชในช่วงปลายปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) เป็นหมุดหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งเผยให้เห็นนัยของการเปลี่ยนผ่านทางด้านการเมืองในเวียดนามในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการสิ้นสุดยุคอาณานิคมซึ่งได้กินเวลายืดเยื้อยาวนานมาอีกถึง 9 ปีจึงได้ยุติลงด้วยชัยชนะที่สมรภูมิตีเยนเปียนฟูในปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) ภายหลังจากนั้น ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่รัฐบาลเวียดนามเหนือต้องเผชิญก็คือการแทรกแซงจากฝ่ายโลกเสรีเพื่อสกัดกั้นการลุกลามของลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแนวคิดกระแสหลักของสหรัฐอเมริกาในยุคดังกล่าว ทั้งนี้พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและฝ่ายเวียดนามใต้ได้ประเมินยุทธวิธีการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและอเมริกาว่าจำเป็นต้องดำเนินไปภายใต้รูปแบบสงครามประชาชน โดยอาศัยการรบที่ยืดเยื้อยาวนานเพื่อกัดกร่อนบ่อนทำลายกำลังของฝ่ายศัตรูให้อ่อนแอลงไปเรื่อย ๆ

ในขณะเดียวกัน การรณรงค์ทางการเมืองก็ได้กลายเป็นภารกิจสำคัญควบคู่กับการรบในสมรภูมิ เพื่อช่วงชิงมวลชนกับฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มการเมืองที่มีท่าทีเป็นปรปักษ์กับฝ่ายเวียดนามใต้ รัฐบาลหุ่นเชิดที่ได้รับการสนับสนุนจากฝรั่งเศส รัฐบาลเวียดนามใต้ที่มีสหรัฐอเมริกาหนุนหลัง เป็นต้น ท่ามกลางบริบทดังกล่าว การยกย่องเชิดชูตัวผู้นำสูงสุดตามนัยของลัทธิบูชาบุคคล (cult personality) โดยเฉพาะในรัฐสังคมนิยมที่มักจะมีเชิดชูผู้นำสูงสุดเพียงหนึ่งเดียวเพื่อสถาปนาอำนาจนำทางการเมือง เช่น สตาลิน เหมาเจ๋อตง คิมอิลซุง โกลลอน พรมวิหาร ฯลฯ ก็ได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในเวียดนามเหนือโดยการยกย่องโฮจิมินห์ให้อยู่ในสถานะผู้นำสูงสุด (lãnh tụ-แหลิ่งตุ) นอกจากนี้ หลักฐานบางชิ้นยังเผยให้เห็นการเผยแพร่การเชิดชูโฮจุงติก (ประธานโฮ) ไปยังภายนอกแผ่นดินเวียดนามในชุมชนเกี่ยวป่าวต่างแดนหลายแห่งเพื่อเชื่อมโยงสำนึกผูกพันระหว่างเกี่ยวป่าวอพยพกับแผ่นดินเกิด โดยมีเป้าหมายในการเรียกร้องการสนับสนุนการกู้ชาติจากพื้นที่ภายนอกประเทศดังที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะลัทธิบูชาโฮจิมินห์

ในเมืองไทย ซึ่งนำไปสู่สำนักชาตินิยมเชิงพันธสัญญาโดยการเน้นย้ำปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณ
ดังที่จะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

ไฮจู้ติกและเกี้ยวป่าว 1: ความเชื่อทางด้านจิตวิญญาณกับการสร้างสำนึก ชาตินิยมในชุมชนเกี้ยวป่าวนครพนมก่อนการถึงแก่อสัญกรรม ของไฮจิมินห์

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง พื้นที่อินโดจีนได้ก้าวเข้าสู่สภาวะการเปลี่ยนแปลงจากยุคอาณานิคมสู่ยุคหลังอาณานิคมซึ่งกินเวลายาวเกือบหนึ่งทศวรรษ ในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากการทำสงครามจรยุทธ์เพื่อต่อต้านฝรั่งเศสแล้ว ขบวนการเวียดนามห์ในฐานะแกนนำสำคัญในการต่อต้านฝรั่งเศสที่มีพลังมากที่สุดยังได้เปิดสงครามช่วงชิงมวลชนกับฝรั่งเศส โดยการเชิดชูไฮจิมินห์ให้เป็นผู้นำสูงสุดของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามด้วยกลิ่นอายของการสร้างลัทธิบูชาบุคคลภายใต้ระบอบการเมืองแบบคอมมิวนิสต์ที่ได้ริเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา นอกจากนี้ หลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายชิ้นยังได้เผยให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างไฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของพรรคฯ และรัฐได้ทำการเรียกร้องให้ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่นอกประเทศได้หันกลับไปสนับสนุนการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสภายในแผ่นดินพิภพของตนอีกด้วย สำหรับชุมชนเกี้ยวป่าวในเมืองไทยซึ่งมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ภายหลังจากการบุกยึดครองลาวอีกครั้งโดยกองทัพฝรั่งเศสในช่วงต้นปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) จึงส่งผลให้พื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในภาคอีสานกลายเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการขับเคื้อนองครหาชาตินิยมที่นำโดยฝ่ายเวียดนามห์เพื่อเรียกร้องการสนับสนุนสงครามปลดปล่อยอินโดจีนจากพื้นที่แนวหลังทางด้านทิศตะวันตก รูปการดังกล่าวยังสอดคล้องข้อมูลที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้ในพื้นที่จังหวัดนครพนมซึ่งพบว่า เกี้ยวป่าวที่อพยพเข้ามาสู่เมืองไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รวมถึงบุตรหลานในรุ่นต่อมาได้มีความทรงจำเกี่ยวกับการเทิดทูนไฮจิมินห์ และคำบอกเล่าที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของไฮจิมินห์ รวมถึงยังปรากฏสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับไฮจิมินห์อย่างน้อยถึงสามแห่ง

จากการทบทวนเอกสารของผู้วิจัยพบว่า นักวิชาการหลายคนได้พยายามผลิตคำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวของไฮจิมินห์ในเมืองไทยด้วยกระบวนทัศน์ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาผ่านกรอบวิเคราะห์ของสำนักวัฒนธรรมชุมชน (ธันวา ใจเที่ยง, 2544) หรือการศึกษาผ่านคำบอกเล่าของชาวบ้าน (ธันวา ใจเที่ยง, 2546) การศึกษาประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของไฮจิมินห์และกล่าวถึงไฮจิมินห์ในฐานะปัจเจกแห่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ (Nguyễn Quốc Toan, 2009; Thanyathip Sripana, 2013) การวิเคราะห์จากกรอบคิดที่ว่าด้วยการสร้างความหมายและ

การให้คำนิยามเกี่ยวกับวัฒนธรรมเวียดนามผ่านเรื่องราวของโฮจิมินห์ (ศรีญา สุขรี, 2557) การอธิบายถึงความสำคัญเชิงพื้นที่ของแหล่งประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ที่มีต่อชาวเวียดนาม (พิสิฐ อำนวยเงินตรา, 2557) การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เพื่ออธิบายถึงความเชื่อมโยงของกลุ่มทุนชาวเวียดนามจากพื้นที่ความทรงจำของโฮจิมินห์ (Setthasart Watrasoke, 2015) การวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยการเลื่อนชั้นทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่ส่วนหนึ่งมาจากการเชื้อพ้องคำสั่งสอนของโฮจิมินห์ (กฤษณะ ทองแก้ว, 2558) เป็นต้น

กล่าวได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในเมืองไทยที่ผ่านมานั้นหากไม่มุ่งเน้นไปที่การเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในเมืองไทย ก็จะไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาพื้นที่แหล่งประวัติศาสตร์ที่โฮจิมินห์เคยเคลื่อนไหว หรือแม้จะมีการศึกษาในแง่มุมของความเชื่ออยู่บ้างแต่ก็มักจะศึกษาจากแง่มุมที่เกิดขึ้นในเมืองไทยเท่านั้น โดยยังไม่มีการขุดคุ้ยไปถึงพลังแห่งความศรัทธาของเกี่ยวบ่าวในเมืองไทยที่มีต่อโฮจิมินห์ อันสัมพันธ์กับสำนึกชาตินิยมทางไกล ซึ่งส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างแผ่นดินปิตุภูมิ และเกี่ยวบ่าวในเมืองไทยเกิดอยู่ตลอดเวลา รวมถึงยังได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามในบทนี้ว่า ความศรัทธาของเกี่ยวบ่าวที่มีต่อโฮจิมินห์เกิดขึ้นได้อย่างไร? และความศรัทธาดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับสำนึกชาตินิยมทางไกลหรือไม่ อย่างไร? รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของความศรัทธาที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะอย่างไร? เพื่อตอบคำถามหลักว่า ปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณนั้นมีผลต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมเชิงพันธะสัญญาดังที่ได้เสนอไว้ในกรอบแนวคิดของวิทยานิพนธ์เล่มนี้หรือไม่?

โฮจิมินห์และเกี่ยวบ่าว: โฮจิมินห์กับสำนึกชาตินิยมภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิ

การยกย่องเชิดชูโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดมิได้ปรากฏให้เห็นในพื้นที่ประเทศเวียดนามเท่านั้น หากแต่ยังสามารถสัมผัส และรับรู้ได้ถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวในชุมชนเกี่ยวบ่าวพลัดถิ่นอีกหลายแห่งที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เอกสารร่วมสมัยหลายชิ้นได้เผยให้เห็นการยกย่องเชิดชูโฮจิมินห์ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างโฮจิมินห์กับเกี่ยวบ่าวในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝรั่งเศส จีน สยาม ลาว กัมพูชา หรือแม้กระทั่งในดินแดนอาณานิคมอันไกลโพ้นของฝรั่งเศสในแปซิฟิกตอนใต้ เช่น วานูอาตู และนิวแคลิโดเนีย เป็นต้น ในหัวข้อต่อไป ผู้วิจัยจึงต้องการอธิบายถึงการสร้าง และการแสดงออกถึงสำนึกผูกพันระหว่างแผ่นดินปิตุภูมิและเกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ เพื่อเผยให้เห็นนัยของการยอมรับ และเชิดชูโฮจิมินห์ให้อยู่ในสถานะผู้นำสูงสุดอันสามารถเชื่อมโยงไปยังสิ่งที่เรียกว่าสำนึกชาตินิยมทางไกลที่เกิดขึ้นในสภาวะเปลี่ยนผ่านจากยุคอาณานิคมไปสู่รัฐเอกราชในเวียดนามว่ามีลักษณะอย่างไร

หลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายชิ้นยืนยันว่า ชาวเวียดนามได้โยกย้ายถิ่นฐานออกไปอาศัยภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ยุคจารีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การดำรงอยู่ของชุมชนเกี่ยวป่าในต่างแดนไม่ว่าจะเป็นในลาว กัมพูชา และสยาม เป็นหลักฐานที่ยืนยันถึงข้อเสนอข้างต้นได้เป็นอย่างดี สำหรับในสยาม ข้อมูลจากสถานกงสุลฝรั่งเศสในบางกอกระบุว่า ในปี ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคอีสานประมาณ 15,200 คน (Goscha, 1998, p.239) สำหรับในลาวพบว่า ในปี ค.ศ. 1943 (พ.ศ. 2486) มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่ตามหัวเมืองใหญ่ เช่น เวียงจันทน์ในอัตราส่วนร้อยละ 53 ท่าแขก ร้อยละ 85 และปากเซร้อยละ 62 เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด (ฟอกซ์, 2556, น. 88) สำหรับในกัมพูชา ในปี ค.ศ. 1937 (พ.ศ. 2480) พบว่ามีชาวเวียดนามอาศัยอยู่จำนวนประมาณ 191,000 คน และเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) มีประชากรเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ในกัมพูชาเป็นจำนวนมากถึง 319,596 คน (Poole, 1970, p.131) เมื่อสิ้นสุดยุคอาณานิคม ชาวเวียดนามเหล่านี้บ้างก็เดินทางกลับไปยังแผ่นดินปิตุภูมิ บ้างก็ยังคงตั้งหลักแหล่งภายนอกเวียดนามอย่างถาวร ไม่ว่าจะเป็นในสยาม ลาว และกัมพูชา ทั้งนี้ ยังมีชาวเวียดนามจำนวนมากกลายเป็นคนพลัดถิ่นในประเทศฝรั่งเศสและดินแดนอาณานิคมอื่น ๆ ของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ทั้งยังมีชาวเวียดนามจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่มหาอาณาจักรจีนซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับเวียดนามทางด้านทิศเหนือมาช้านานอีกด้วย

กล่าวได้ว่า การที่ชาวเวียดนามพลัดถิ่นอาศัยอยู่ในต่างประเทศจำนวนมากนั้นได้ส่งผลกระทบต่อแนวทางในการรณรงค์เพื่อสร้างสำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวป่าในทะเลอย่างมีนัยสำคัญ พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนและขบวนการเวียดนามห์ถือเป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อน และส่งออกสำนึกชาตินิยมทางไกลไปยังชุมชนเกี่ยวป่าโดยเฉพาะในพื้นที่ ๆ มีอาณาเขตใกล้ชิดกับเวียดนาม เช่น จีน ลาว กัมพูชา และสยาม นอกจากนี้ เกี่ยวป่าที่อาศัยอยู่ในฝรั่งเศสหรือในพื้นที่อื่น ๆ ภายใต้อิทธิพลของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสก็ยังเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการรณรงค์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 พรรคฯ ได้จัดตั้งองค์กรตัวแทนในต่างประเทศขึ้นหลายแห่ง โดยมอบหมายให้คณะกรรมการกลางเพื่อการบริหารกิจการพรรคฯ ภายนอกประเทศ (Ban Cán sự trung ương ở ngoài) ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวป่าลาว กัมพูชา หรือสยาม เป็นต้น (Tinh hình và nhiệm vụ mới của Đảng, 2001, p.276) อีกทั้ง สมาคมเหวียดเกี่ยวป่าในสยามซึ่งเป็นองค์กรมวลชนของเกี่ยวป่าสยามที่ขึ้นตรงต่อขบวนการเวียดนามห์ยังได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจในการติดต่อประสานงานระหว่าง

เกี่ยวบ่าวกับองค์กรต่าง ๆ ภายในประเทศเวียดนาม (Lê Manh Trinh, 1961, p.68) ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษ 1940 คณะกรรมการศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนยังกำหนดให้มีตัวแทนจากเกี่ยวบ่าวที่เคลื่อนไหวยุ่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิ โดยเป็นตัวแทนจากสยามจำนวน 3 คน ลาว 2 คน กัมพูชา 2 คน และฝรั่งเศสอีก 1 คน (Quyết nghị của Ban Thường vụ Trung ương, 2001, p.85) รวมทั้งสิ้น 8 คน จากจำนวนคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคฯ ทั้งหมด 150 คน ฉะนั้น จึงไม่น่าแปลกใจนักที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของขบวนการชาตินิยมเวียดนาม และประชาชนชาวเวียดนามนั้นมิได้ปรากฏอยู่เพียงแคภายในแผ่นดินปิตุภูมิตำนั้น

หากแต่ยังแพร่หลายเข้าไปในชุมชนเกี่ยวบ่าวในต่างแดนหลายแห่งภายหลังจากการประกาศเอกราชและการจัดตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ทั้งนี้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโฮจิมินห์กับเกี่ยวบ่าวในต่างแดนได้ปรากฏในเอกสารสำคัญของพรรคฯ บางชิ้น เช่น แถลงการณ์ว่าด้วยผลการเจรจาระหว่างโฮจิมินห์กับฝรั่งเศสในช่วงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ซึ่งได้เผยให้เห็นข้อความที่โฮจิมินห์แสดงความขอบคุณไปยังชาวเวียดนามที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันต่อสู้ และแก้ไขปัญหายุ่งยากของประเทศ ในขณะที่เดียวกัน เขายังได้สื่อสารไปยังชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศว่า “ข้าพเจ้าได้คำนึงถึงพี่น้องเกี่ยวบ่าวในต่างประเทศที่ได้ร่วมมือร่วมใจกันต่อสู้อย่างเสียสละแม้ว่า [พวกท่าน] จะประสบความยากลำบากสักเพียงใดก็ตาม [แต่พวกท่าน] ก็ยังคงมีจิตใจเป็นหนึ่งเดียวกับแผ่นดินปิตุภูมิอยู่มิคลาย” (Lời tuyên bố với quốc dân sau khi đi Pháp về, 2000, p.132)

นัยของการเรียกร้องให้เกี่ยวบ่าวในต่างประเทศแสดงออกถึงความรักและความเสียสละเพื่อแผ่นดินปิตุภูมิยังปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งเนื่องในวาระสำคัญต่าง ๆ เช่น วันชาติ (19 สิงหาคม) วันเอกราช (2 กันยายน) และวันทำสงครามต่อต้าน (23 กันยายน) ซึ่งได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับสำนึกชาตินิยม เช่น การจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิ (bàn thờ tổ quốc) การประดับธงชาติ การประดับคำขวัญชาตินิยม การอ่านคำเรียกร้องจากประธานโฮ รัฐบาล และรัฐสภา ในอีกแง่หนึ่งก็ยังได้มีการเรียกร้องให้กลุ่มมวลชนได้ส่งโทรเลขเพื่อยืนยันถึงความรักชาติไปยังประธานโฮ ซึ่งหนึ่งในกลุ่มมวลชนดังกล่าวยังหมายรวมถึงเกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศอีกด้วย (Kỷ niệm cách mạng tháng Tám, 2000, p.252) นอกจากนั้น เอกสารสำคัญของพรรคฯ ที่ลงนามโดยโฮจิมินห์อีกหลายชิ้นก็มักจะเน้นย้ำความสำคัญของเกี่ยวบ่าวในต่างประเทศที่ได้มีส่วนช่วยเหลือประเทศชาติมาโดยตลอด ซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่าการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวมีเป้าหมายสำคัญในการกระตุ้นเตือนให้เกี่ยวบ่าวในต่างประเทศมีส่วนร่วมสนับสนุนภารกิจกู้ชาติไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ภายในประเทศ อีกทั้งยังเป็น

การเน้นย้ำถึงความผูกพันระหว่างชาวเวียดนามทั่วโลกว่าพวกเขาเป็นผู้ที่มีสาแหรกมาจากอุทรเดียวกัน (đồng bào)

การสร้าง ความผูกพันระหว่างโฮจิมินห์และเกี๋ยบ่าวยังได้ปรากฏให้เห็นเนื่องในวาระสำคัญตามประเพณีดั้งเดิมของชาวเวียดนามด้วยเช่นกัน ในฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) เนื่องในวาระเทศกาลตรุษญวน โฮจิมินห์ได้ส่งจดหมายอวยพรปีใหม่ไปยังเกี๋ยบ่าวที่อาศัยอยู่ในลาวและสยามด้วยถ้อยวาจาที่เปี่ยมไปด้วยความห่วงหาอาทร และแฝงเร้นไว้ด้วยเนื้อหาของ การเรียกร้องให้เกี๋ยบ่าวพลัดถิ่นมีส่วนร่วมในการกิจการกู้ชาติมากยิ่งขึ้น ดังใจความตอนต้นของจดหมายฉบับดังกล่าว

“พี่น้องร่วมชาติทั้งหลาย แม้ว่าท่านจะอาศัยอยู่ต่างบ้านต่างเมือง แต่ท่านก็ยังมีจิตใจรักมั่นในแผ่นดินปิตุภูมิ สำหรับแผ่นดินปิตุภูมิ และรัฐบาลก็ยังคงห่วงหาอาทรถึงท่าน ประหนึ่งบิดามารดรที่อาวรณ์ถึงบุตรธิดาที่ห่างร้างไกล สิ่งนั้นคือความห่วงหาอาวรณ์ คือจิตใจของมนุษย์ คือความผูกพันทางสายโลหิต...”

นอกจากนั้น เนื้อหาส่วนหนึ่งของจดหมายยังได้กล่าวถึงพี่น้องเกี๋ยบ่าวที่อาศัยในลาวภายใต้บริบทของความสัมพันธ์แบบพิเศษระหว่างเวียดนาม-ลาว ทั้งยังเน้นย้ำให้เกี๋ยบ่าวได้สำนึกถึงการมีส่วนร่วมในการกิจการกอบกู้ชาติบ้านเมืองไว้อย่างน่าสนใจว่า

“แต่พี่น้องเวียดนามร่วมอุทร (đồng bào) ที่อาศัยอยู่ในลาว !

ลาวและเวียดนามเป็นสองชาติที่มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างสองชาติมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างยิ่ง สำหรับเกี๋ยบ่าวของเราที่กำลังทำมาหากินอยู่ในลาวย่อมต้องระลึกอยู่เสมอว่าแผ่นดินลาวคือปิตุภูมิที่สองของตน คำพังเพยโบราณกล่าวไว้ว่า ‘ชายญาติมิตรไกลเพื่อชื่อเพื่อนบ้านใกล้’ มีความหมายตามนัยดังกล่าว ดังนั้น นอกจากท่านจะสมัครสมานสามัคคีกับพี่น้องเวียดนามร่วมอุทร (đồng bào) แล้วท่านยังต้องสมัครสมานสามัคคีกับพี่น้องชาวลาวอีกด้วย สามัคคีชิดใกล้กลายเป็นกองกำลังที่เติบโตใหญ่ และเมื่อกองกำลังเติบโตใหญ่ก็ย่อมได้รับชัยชนะในที่สุด”

ในจดหมายฉบับเดียวกัน โฮจิมินห์ยังได้กล่าวคำอวยพรปีใหม่มายังชุมชนเกี่ยวบ่าวใน สยาม และยังได้แสดงความขอบคุณที่เกี่ยวบ่าวสยามได้สนับสนุนการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสใน ช่วงเวลาที่ผ่านมา รวมถึงการเรียกร้องให้เกี่ยวบาวมีส่วนร่วมในการรักษาเอกราชของแผ่นดินปิตุ ภูมิ ดั่งใจความตอนหนึ่งว่า

...ในช่วงปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะอาศัยอยู่ในดินแดนเพื่อนบ้าน แต่พี่น้องร่วมอุทรของ เรา (đồng bào) ก็ยังคงมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อปลดแอกชาติบ้านเมืองมาโดย ตลอด แม้ว่าท่านทั้งหลายยังต้องเผชิญกับความยากลำบากอยู่ก็ตามที่ ในปัจจุบัน แม้ว่า เราจะช่วงชิงอำนาจรัฐมาได้ แต่พี่น้องร่วมชาติในสยามก็ยังคงมีความมุ่งมั่นในการ สนับสนุนเอกราชของชาติและการทำสงครามในโคชินไชนาต่อไป... ข้าพเจ้าหวังว่า เนื่อง ในวาระตรุษญวน พี่น้องร่วมชาติในสยามจะร่วมกับพี่น้องประชาชนในชาติสนับสนุน ภารกิจการกู้ชาติอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ยังหมายรวมถึงพี่น้องเกี่ยวบาวที่อาศัยอยู่ในประเทศ อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ในโอกาสอันเป็นศุภคติเช่นนี้ ข้าพเจ้าขออวยอวยชัยให้พี่น้องร่วมชาติ ที่อาศัยอยู่ในสยามจงประสบแต่ความสุข ก้าวข้ามปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และมีส่วนร่วมใน การรักษาไว้ซึ่งเอกราชของแผ่นดินปิตุภูมิอย่างมีประสิทธิภาพสืบไป

(Bức thư của Hồ Chủ tịch, 1946, p.1)

หนังสือพิมพ์บางฉบับรายงานว่า ในวาระเดียวกันนั้น เกี่ยวบ่าวในลาว สยาม และจีนก็ได้ ส่งจดหมายอวยพรเนื่องในเทศกาลตรุษญวนมาให้แก่โฮจิมินห์และแผ่นดินปิตุภูมิจำนวนมากกว่า สองพันฉบับอีกด้วย (Hồ Chủ tịch cảm ơn các giới đồng bào, 1946, p.1)

บรรยากาศและกลิ่นอายของการสนับสนุนรัฐบาลโฮจิมินห์จากภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิยัง สามารถสัมผัส และรับรู้ได้จากรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ใกล้ชิดกับฝ่ายเวียดนามที่อีกหลาย ฉบับ ดังเช่นในช่วงต้นปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) ตัวแทนทหารเวียดนามในเชียงไฮ้ที่เคยอยู่ภายใต้ การบังคับบัญชาของฝรั่งเศสได้ส่งจดหมายแสดงความเชื่อมั่น และการสนับสนุนรัฐบาลสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยเวียดนามภายใต้การนำของประธานโฮ และยังสามารถแสดงความประสงค์ที่จะแปรพักตร์ เพื่อเข้าร่วมในกองทัพเวียดนามทำการต่อต้านฝรั่งเศส ถัดจากนั้นไม่นาน เกี่ยวบ่าวในเชียงไฮ้อีก กลุ่มหนึ่งก็ได้ส่งจดหมายแสดงความยินดีมายังโฮจิมินห์เนื่องในโอกาสที่เขาได้รับเลือกให้ดำรง ตำแหน่งประธานรัฐบาล (chủ tịch chính phủ) อีกวาระหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อเฉลิมฉลองในวาระดังกล่าว

พวกเขายังได้จัดพิธีกรรมที่แฝงด้วยความศักดิ์สิทธิ์เพื่อแสดงความรักชาติต่อหน้าแทนบูชาปีศาจ (bàn thờ tổ quốc) เพื่อระลึกถึงวีรชนที่เสียสละเลือดเนื้อให้แก่แผ่นดินปีศาจและนำมาซึ่งเอกราชและอธิปไตยของชาติ ("Kiểu bào ở Thượng Hải", 1946, p.1) ไกลออกไปในแผ่นดินยุโรป เกี่ยวข้องที่อาศัยอยู่ในฝรั่งเศสก็ได้แสดงความยินดีปรีดาเนื่องในวาระที่โฮจิมินห์ได้จัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจให้แก่ฝ่ายเวียดนาม (Việt kiều ở hải ngoại tỏ lòng tín nhiệm Hồ chủ tịch, 1946, p.1)

ในอีกซีกโลกหนึ่ง เกี่ยวข้องที่อาศัยอยู่ในนิวแคลิโดเนียดินแดนอาณานิคมอันไกลโพ้นของฝรั่งเศสยังได้บริจาคเงินสดจำนวนหนึ่งผ่านมายังประธานโฮจิมินห์เพื่อใช้ในภารกิจการกู้ชาติภายในแผ่นดินปีศาจของตน (Kiểu bào ở Tân Thế giới giúp nước, 1946, p.1) นอกเหนือจากนั้น ชุมชนเกี่ยวข้อในสยามก็ยังคงจัดพิธีทางศาสนาเพื่อเซ่นไหว้ดวงวิญญาณของเหล่าวีรชนที่สละชีวิตในสงครามเพื่อเอกราช และแสดงการสนับสนุนรัฐบาลประธานโฮจิมินห์ให้นำพาเอกราชมาสู่แผ่นดินปีศาจได้อย่างเบ็ดเสร็จ ("Hon 1000 kiều bào Công giáo ở Xiêm", 1947, p.1) โดยเป็นที่น่าสังเกตว่าข้อความจากเกี่ยวข้อที่ส่งถึงโฮจิมินห์แทบทุกฉบับจะลงท้ายด้วยถ้อยคำที่แสดงถึงการยกย่องและสรรเสริญโฮจิมินห์ เช่น "ประธานโฮจิมินห์" หรือ "โฮจิมินห์จงเจริญ" เช่นเดียวกับที่พบเห็นได้ในเอกสารเวียดนามร่วมสมัยอีกหลายชิ้น

ศาลเจ้าตึกแดงเงิน (Đền thờ Đức Thánh Trần): พื้นที่ทางความเชื่อเชิงชาตินิยมของเกี่ยวข้อก่อนการเกิดขึ้นของลัทธิบูชาโฮจิมินห์ในนครพนม

หากย้อนกลับไปสำรวจพื้นที่ทางความเชื่อ และความศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องบูชาวีรบุรุษแห่งชาติ (national hero) อันสัมพันธ์กับสำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวข้อนครพนม ก่อนที่จะเกิดลัทธิบูชาโฮจิมินห์ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 นั้น เราคงไม่สามารถละเลยที่จะกล่าวถึงและทำความเข้าใจต่อการดำรงอยู่ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบศาลเจ้าหลายแห่งที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดนครพนม โดยเฉพาะศาลเจ้าพ่อเงินสิ่งดำ (Đền Đức Thánh Trần) ที่พบเห็นได้ในชุมชนเกี่ยวข้อหลายแห่ง กล่าวได้ว่า ชาวเวียดนามส่วนใหญ่รับรู้เกี่ยวกับเงินสิ่งดำ (คูที่เชิงอรอด 5) (Trần Hưng Đạo) ในฐานะแม่ทัพผู้เกรียงไกรซึ่งดำเนินชีวิตอยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 หรือกว่า 800 ปีมาแล้ว ประวัติศาสตร์เวียดนามยังได้จดจำ และจารึกถึงวีรบุรุษผู้นี้ในฐานะแม่ทัพที่สามารถปราบปรามการรุกรานของกองทัพมองโกลได้ถึง 2 ครั้งภายในช่วงระยะเวลาเพียง 4 ปีเท่านั้น (ค.ศ. 1285-1288) ด้วยเหตุนี้ เงินสิ่งดำจึงได้รับการจัดวางให้ดำรงอยู่ในสถานะนักรบทหารผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านยุทธศาสตร์การรบมากที่สุดผู้หนึ่งในประวัติศาสตร์เวียดนามยุคจารีต ทั้งนี้ รูปแบบการทำสงครามจรยุทธ์ (guerrilla warfare) ตามแบบฉบับของเงินสิ่งดำยังได้

กลายเป็นแม่แบบให้ฝ่ายเวียดนามเหนือ และกองกำลังเวียดนามนำไปใช้อ้างอิงถึงผลสัมฤทธิ์ในการต่อสู้กับกองทหารที่มีกำลังพล และยุทธโศปกรณ์เหนือกว่าหลายเท่าตัวอย่างเช่นกองทัพฝรั่งเศส และกองทัพอเมริกา

ในทางวรรณกรรมนั้น ตำรา "แก่นแห่งศิลปะสงคราม" (Binh thư yếu lược) ที่เชื่อกันว่าแต่งขึ้นโดยเจิ่นฮึงด่าวยังได้รับการยกย่องให้เป็นคัมภีร์พิชัยยุทธฉบับคลาสสิกในแวดวงวรรณกรรมสงครามไปโดยปริยาย ด้วยเหตุดังกล่าว ดวงวิญญาณของเจิ่นฮึงด่าวจึงได้ถูกอัญเชิญให้สถิตอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และได้รับการเคารพบูชาจากชาวเวียดนามในเกือบทุกหย่อมย่านเหนือได้ออกกตลัทธิบูชาเจิ่นฮึงด่าว (the cult of Trần Hưng Đạo) จึงได้กลายเป็นหนึ่งในลัทธิบูชาวีรชนที่ทรงพลัง และถือว่าเป็นหนึ่งในความเชื่อที่เกิดขึ้นจากท้องถิ่นโดยมิได้หยิบยืม หรืออัญเชิญทวยเทพต่างถิ่นจากมหาอาณาจักรจีนเอกเช่นเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ที่ได้รับการเคารพนับถือในเวียดนาม (Lockhart and Duiker, 2006, p.375) นอกจากนั้น นามของเจิ่นฮึงด่าวยังได้ถูกนำมาใช้เพื่อตั้งเป็นชื่อสถาบันทางการทหารที่สำคัญภายใต้นามเรียกขานว่า "สถาบันการทหารเจิ่นก๊วกต่วน" (Trường Võ Bị Trần Quốc Tuấn) (ดูที่เชิงอรรถ 6) (Goscha, 2011, p.459) ก่อนจะได้การปรับปรุงโครงสร้างและเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนนายร้อยทหารบกที่ 1 (Trường Sĩ quan lục quân 1) หรือมหาวิทยาลัยเจิ่นก๊วกต่วน (Trường Đại học Trần Quốc Tuấn) สถาบันการศึกษาวิชาทหารที่ผลิตนายทหารชั้นสัญญาบัตรภายใต้การควบคุมของกระทรวงกลาโหมเวียดนามในปัจจุบัน

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปนั้นชี้ให้เห็นว่าเจิ่นฮึงด่าวได้ดำรงอยู่ในสถานะวีรบุรุษแห่งชาติ (national heroes) ผู้มีคุณูปการในการต่อต้านอิทธิพลต่างชาติจากต่างแดนตั้งแต่ในยุคจารีต และได้รับการเคารพนับถือในสังคมเวียดนามอย่างสูงจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ จึงไม่แปลกนักที่บรรดานักประวัติศาสตร์เวียดนามที่ผลิตงานเขียนในแนวชาตินิยมจึงได้หยิบยกเอาภาพลักษณ์ของเจิ่นฮึงด่าวขึ้นมาใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่ออธิบายถึงสิ่งที่เรียกว่าลัทธิชาตินิยมเวียดนาม (Chủ nghĩa yêu nước Việt Nam) ที่อิงอยู่กับการยกย่องวีรบุรุษในยุคจารีต ในบางพื้นที่ เจิ่นฮึงด่าวยังได้ถูกเทิดทูนให้กลายเป็นตำนานศักดิ์สิทธิ์ในฐานะอารักษ์ประจำหมู่บ้าน ทั้งในพื้นที่ชุมชนเมือง และหมู่บ้านในชนบท รวมถึงการยกระดับไปสู่การเป็นศาสนาพื้นเมือง (folk religion) ซึ่งชาวบ้านต่างเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ในหลายศตวรรษที่ผ่านมา ในปัจจุบัน ชาวเวียดนามจากเหนือจรดใต้ ทั้งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำ ผู้ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ราบสูง ชุมชนชาวเวียดนามทั้งในประเทศ และในต่างประเทศ เช่น ไทย จีน หรือแม้กระทั่งในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ล้วนได้ปรากฏให้เห็นถึงการยกย่องบูชาเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ (Đức Thánh Trần) ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่พิธีกรรมทางความเชื่อในรูปแบบศาลเจ้าพ่อเจิ่นฮึงด่าว (Phạm Quỳnh Phương, 2009, pp.34-35)

สำหรับในพื้นที่นครพนมนั้น การดำรงอยู่ของศาลเจ้าพ่อเงินซึ่งด้าวเปรียบเสมือนหลักฐานเชิงประจักษ์ที่บ่งชี้ให้เห็นถึงจิตสำนึกชาตินิยมเวียดนามในรูปแบบเก่าที่อิงแอบอยู่กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ และบารมีของวีรบุรุษในยุคจารีตซึ่งได้เผยแพร่เข้าสู่สยามพร้อมกับเกี่ยวบ่าวรุ่นเก่าเมื่อครั้งอพยพเข้ามาในเมืองไทย จากการลงพื้นที่สำรวจพบว่า ในพื้นที่จังหวัดนครพนมได้พบศาลเจ้าที่บูชาเทพเจ้าเงินซึ่งด้าวอยู่อย่างน้อย 4 แห่ง ตั้งกระจุกกระจายอยู่ในชุมชนเกี่ยวบ่าวในหลายอำเภอ เอกสารฉบับหนึ่งที่เรียบเรียงโดยเกี่ยวบ่าวอพยพรุ่นแรกซึ่งเคยทำหน้าที่ครูสอนภาษาเวียดนามในชุมชนธาตุพนม และมุกดาหารให้ข้อมูลโดยสรุปว่า ในอำเภอธาตุพนมมีศาลเจ้าของชาวเวียดนามแห่งหนึ่งชื่อว่าศาลเจ้าพ่อดึกแดงเงิน (Đền thờ Đức Thánh Trần) ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากพระธาตุพนมมากนัก (Nguyễn Văn Chính, 2013, p.1) สักการะสถานแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นโดยบรรพชนเกี่ยวบ่าวกลุ่มหนึ่งที่เคยเคลื่อนไหวในกลุ่มวันเทิน (คูที่เชิงอรอด 7) (Văn Thân) และเวียดนามกวางฝุกโฮย (คูที่เชิงอรอด 8) (Việt Nam Quang Phục hội) ตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 – ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตัวอาคารศาลเจ้าถูกใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีเช่นไหว้ดวงวิญญาณบรรพชน ทั้งยังเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวเพื่อปลุกสำนึกชาตินิยม และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่พึ่งทางใจให้แก่เกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธาตุพนม

ผู้วิจัยพบว่า ตัวอาคารศาลเจ้าได้หันหน้าออกไปทางทิศตะวันออกซึ่งเป็นทิศทางที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน ทั้งยังเป็นทิศเดียวกันกับที่ตั้งของประเทศเวียดนามอันเป็นแผ่นดินปิตุภูมิของบรรพชนเกี่ยวบ่าวเหล่านี้ เมื่อเพ่งทัศนในสถานที่ศาลเจ้าโดยละเอียดจะพบบทกลอนคู่ (câu đối) หลายบทที่มีเนื้อหาพรรณนาถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของของเจ้าพ่อเงินซึ่งด้าว และเผยให้เห็นถึงความห่วงหาอาวรณต่อแผ่นดินปิตุภูมิซึ่งได้ถูกจารึกไว้ในรูปแบบตัวอักษรก๊วกหงือ (Quốc Ngữ) เช่น บริเวณฉากกั้นลม (bình phong) ระหว่างประตูทางเข้าและตัวอาคารศาลเจ้า ซึ่งสร้างขึ้นตามคติ “ฟองถวี่” (phong thủy-ฮวงจุ้ย) ได้จารึกบทกลอนคู่ที่สามารถแปลความหมายได้ว่า “ชื่อเสียงขจรไกลไปทั่วจตุรสมุทร สุดสว่างไสวไปทั่วทั้งเบญจทิศ เหวียดเกี่ยวบนผืนแผ่นดินไทย พร้อมใจสักการะดึกแดงเทริน” (Công danh vang bốn bể Rạng rỡ khắp năm châu, Việt kiều trên đất Thái Cùng bái Đức Thánh Trần)

ห่างออกไปอีกประมาณ 60 กิโลเมตร ในพื้นที่หมู่บ้านนาจอกหรือบ้านใหม่ (Bản Mây) อันเป็นชุมชนเกี่ยวป่าวเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งในจังหวัดนครพนมซึ่งมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมเวียดนาม และยังเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับโฮจิมินห์ถึง 3 แห่งก็ได้ปรากฏศาลเจ้าบูชาเทพเจ้าเงินซึ่งดำตัวตั้งอยู่เช่นกัน ผู้อาวุโสในหมู่บ้านเผยว่า ศาลเจ้าแห่งนี้สร้างขึ้นในราวปี ค.ศ. 1898 (พ.ศ. 2441) หรือเมื่อกว่าร้อยปีที่ผ่านมา สำหรับนามเรียกขานของสักการะสถานแห่งนี้คือ ศาลเจ้าพ่อดึกด้ายเวือง (Đền Đức Dại Vương) (จุดพร ดอนโสม, 2551, น. 103) ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ และบ้านลุงโฮจิมินห์ด้วยระยะทางไม่เกิน 1 กิโลเมตร อีกทั้งยังเป็นที่น่าสนใจที่เห็นว่า พื้นที่ศาลเจ้าแห่งนี้ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่ค่อนข้างสอดคล้องกับคติความเชื่อที่ว่าด้วยพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามคติเวียดนามโบราณ กล่าวคือด้านหน้าของตัวอาคารศาลเจ้าตั้งอยู่บนพื้นที่ริมฝั่งหนองน้ำขนาดใหญ่ (หนองญาติ) ในขณะที่พื้นที่ด้านหลังศาลเจ้ามีความลาดเอียงสูงชันขึ้นไปซึ่งดูเหมือนจะช่วยขั้บแน่นให้ศาลเจ้ามีความโดดเด่น และศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น ทั้งยังสร้างความสมดุลให้แก่การไหลเวียนพลังงานในธรรมชาติด้วยภูมิทัศน์ด้านหน้าคือน้ำ และด้านหลังคือพื้นที่สูง บริเวณซุ้มประตูทางเข้าศาลเจ้ามีการจารึกบทกลอนคู่ (câu đối) ความว่า “ศาลเจ้าศักดิ์สิทธิ์สถิต ณ ริมหนองญาติ สองสว่างชีทางมवलมนุษย” (Bên hồ Noóng Nhật miếu linh thiêng toả ánh hào quang cứu thế) และ “ผู้คนจากทิศหลังไหลสู่บ้านใหม่เพื่อสักการะเทพเจ้าเสริมสร้าง ความสันติสุข” (Khắp đưòng Bản Mây khách thập phương qua lại lễ thánh cầu an) บริเวณฉากกันลม (bình phong) ระหว่างประตูทางเข้า และตัวศาลเจ้า ได้จารึกบทกลอนคู่ที่ช่วยย้ำเตือนให้ผู้มาเยือนได้ระลึกถึงความเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ความว่า “ฉากกันลมปกปักรักษาศาลเจ้า พื้นที่ตรวจตราของทวยเทพผู้สิงสถิต” (Nơi chắn gió bảo vệ diên đài, Chỗ tuần tra chư thần tại vi)

นอกจากนั้น ในระหว่างพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่มักจะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลตรุษญวนจะต้องมีพิธีการอ่านบทสักการะเทพเจ้า (văn tế-วันเต้) ซึ่งผู้เข้าร่วมในพิธีอาจสัมผัสได้ถึงกลิ่นอายของสำนึกชาตินิยมทางไกลที่แฝงอยู่ภายใต้ถ้อยคำอัญเชิญทวยเทพให้มาร่วมในพิธีศักดิ์สิทธิ์อย่างเด่นชัด กล่าวคือ เมื่อ “เฝ่ย์กู่่ง” (thầy cúng-ซินแสผู้นำในการประกอบพิธี) ได้อารัมภบทถึงวันเวลารายชื่อเจ้าภาพ และเครื่องเซ่นคาวหวานต่าง ๆ แล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการอ่านบทอัญเชิญทวยเทพ เทวดา และดวงวิญญาณที่สถิตอยู่ในศาลเจ้าแห่งนี้ให้มาเข้าร่วมในพิธีตามลำดับ โดยเริ่มจากการขานชื่อเทพเจ้าองค์ประธานลำดับต้นคือ “เจ้าพ่อดึกถึงเงิน” เป็นองค์แรก จากนั้น จึงตามด้วยการขานนามทวยเทพบริวารองค์อื่น ๆ และที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ คือมีการขานนามเพื่อ

เรียกขานดวงวิญญาณโฮจิมินห์ด้วยถ้อยประโยค "ท่านผู้นำโฮจิมินห์ ประธานประเทศแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามผู้เปี่ยมไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์" (Lãnh tụ Hồ Chí Minh chủ tịch nước Cộng hoà Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam linh phù tôn thần tôn vị)

ภาพ 17 ภาพแม่ทัพเงินซึ่งด้าวและภาพโฮจิมินห์เคียงคู่กันในศาลเจ้าบ้านนาจอก

ที่มา: <https://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=peeradol33189&month=09-2012&date=30&group=6&gblog=53>

นอกจากนั้น ภายในแท่นบูชาของศาลเจ้ายังได้ปรากฏภาพเหมือนของโฮจิมินห์ตั้งอยู่เคียงคู่กับภาพและป้ายสัญลักษณ์ของเทพเจ้าตนอื่น ๆ ลักษณะดังกล่าวได้เผยให้เห็นร่องรอยของการปะทะสังสรรค์ การสืบทอด และเปลี่ยนผ่านระหว่างสำนักชาตินิยมแบบจารีตที่ยกย่องเทิดทูนดวงวิญญาณของแม่ทัพผู้เก่งกาจในยุคศักดินา และสำนักชาตินิยมแบบใหม่ที่ยึดโยงอยู่กับโฮจิมินห์ ในฐานะแกนนำขบวนการกู้ชาติของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ศาลเจ้าแห่งนี้ได้อย่างแนบเนียน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะปรากฏนามเรียกขานโฮจิมินห์ในฐานะดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ แต่สำหรับในพื้นที่ทางความเชื่อแห่งนี้นี้ดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ก็ยังคงมีความสำคัญรองลงมาจากดวงวิญญาณของวีรบุรุษของชาติในยุคจารีตผู้มีนามว่าเทพเจ้าเงินซึ่งด้าว

นอกจากจะปรากฏในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เชิงชาตินิยมดังที่ได้กล่าวไปแล้ว คติความเชื่อและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแม่ทัพเงินสิ่งตัวก็ยังได้ถูกเชื่อมโยงเข้ากับการรณรงค์เคลื่อนไหวเพื่อปลุกกระแสชาตินิยมตามแนวทางของฝ่ายคอมมิวนิสต์อีกด้วย กล่าวคือ ในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1920 การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมตามแนวทางของฝ่ายซ้ายได้แทรกซึมเข้ามาจนกลายเป็นกระแสธารหลักในการขับเคื่อนขบวนการกู้ชาติของเกี้ยวปาวในสยาม จากนั้นได้มีการจัดตั้งสมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติสาขาสยามขึ้นเป็นแห่งแรกที่พิจิตรในปี ค.ศ. 1926 (พ.ศ. 2469) (chi bộ Thanh-niên-Gách-mang-đông-chi-hội) ในระหว่างปี ค.ศ. 1928-1929 (พ.ศ. 2471 - 2472) เหยียนอ้ายก๊วก (โฮจิมินห์) ก็ได้เข้ามาเคลื่อนไหวในสยาม (Vũ An, 1977, p.9) เอกสารของฝ่ายเวียดนามบางชิ้นให้ข้อมูลว่า เมื่อเดินทางมาถึงสกลนคร โฮจิมินห์ซึ่งใช้นามแฝงว่า “เฒ่าจีน” (thầu Chin) ได้ประเมินว่าเกี้ยวปาวแถบนี้ยังคงมีความคิดที่ล่าหลังและงมงาย ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ (บ้านท่าแร่) คนที่อยู่ในหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนคนที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองสวนใหญ่บูชา “ตึกถึงเงิน” ด้วยเหตุนี้ โฮจิมินห์จึงได้แต่งเพลงที่มีชื่อว่า “บทเพลงเงินสิ่งตัว” (Bài ca Trần Hưng Đạo) เพื่อใช้ประกอบการแสดงละครที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกู้ชาติ บทเพลงดังกล่าวสามารถถอดความได้ดังนี้

...ณ ที่ประชุมเสียนห่งแห่งนี้พวกเราขอสาบานต่อทวยเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์
 เหล่าประชาราษฎร์ให้คำมั่นที่จะเสียสละแม้กระทั่งชีวิต ...
 หากอริราชศัตรูประสงค์จักแย่งเอาแผ่นดินของพวกเราไป
 หรือจักประหารชีวิตประหารพี่น้องเราจนหมดสิ้น
 จงพึงสังวรไว้เถิดว่า หากพี่น้องชาวเวียดนามยังคงหลงเหลืออยู่แม้เพียงผู้เดียว
 แผ่นดินเวียดนามก็จักยังคงเป็นแผ่นดินของเรา

(Lê Mạnh Trinh, 1961, p.37)

เอกสารของฝ่ายเวียดนามยังระบุอีกว่า บทเพลง “เงินสิ่งตัว” ได้แพร่หลายเข้าไปยังชุมชนเกี้ยวปาวหลายแห่งอย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลาไม่นานนัก เจ้าพ่อตึกถึงเงิน (Ông Trần Hưng Đạo) ก็ได้กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกเชื่อมโยงเข้ากับการกอบกู้ชาติของฝ่ายซ้าย นอกจากนั้น บรรดาสาวกผู้ที่นับถือตึกถึงเงินอีกหลายคนได้เริ่มซึมซับเอาแนวทางการเคลื่อนไหวแบบมาร์กซ์-เลนิน และได้กลายเป็นสมาชิกในสมาคมมิตรสัมพันธ์ซึ่งเคลื่อนไหวตามแนวทางชาตินิยมของฝ่ายซ้ายไปในที่สุด (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.9) เอกสารอีกฉบับหนึ่งได้ให้ข้อมูลในลักษณะเรื่องเล่าขาน โดยได้ระบุว่า ในช่วงฤดูฝนปี ค.ศ. 1928 (พ.ศ. 2471) โฮจิมินห์ได้มีคำสั่ง

ให้สหาย 2 คนเดินทางไปเคลื่อนไหวกวในพื้นที่มุกดาหารซึ่งขณะนั้นยังคงเป็นอำเภอกึ่งหนึ่งของจังหวัดนครพนม ในการนี้ โสจิมินห์ได้มอบห่อผ้าให้แก่สหายทั้ง 2 คน และกำชับมิให้แกะห่อผ้าออกจนกว่าจะเดินทางถึงที่หมาย เมื่อถึงมุกดาหาร สหายทั้งสองได้คลี่ห่อผ้าออก และพบว่าภายในได้บรรจุหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า “บทเพลงเงินสิ่งดาว” ทีโสจิมินห์ได้มอบไว้ให้แก่พวกเขาเพื่อนำไปเผยแพร่ในพื้นที่มุกดาหารต่อไป (Lê Mạnh Trinh, 1961, p.15) กรณีดังกล่าวได้เผยให้เห็นความพยายามของแกนนำการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมตามแนวทางคอมมิวนิสต์ที่ได้หยิบยืมเอาความเชื่อเรื่องเงินสิ่งดาวมาใช้เพื่อปลุกกระดมมวลชนเกี่ยวกับด้วยเช่นกัน

นอกจากการบูชาวีรบุรุษของชาติดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในบางพื้นที่ของจังหวัดนครพนมยังปรากฏศาลเจ้าอันเป็นที่สำหรับสักการะบูชาดวงวิญญาณของวีรบุรุษ และวีรชนในระดับท้องถิ่นองค์อื่น ๆ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับสำนึกชาตินิยม และร่องรอยของการต่อต้านจักรวรรดินิยมในยุคอาณานิคมอีกด้วย เอกสารประวัติชุมชนเกี่ยวกับอำเภอเทนมให้ข้อมูลว่า ในพื้นที่อำเภอเทนมได้มีการตั้ง “ศาลเจ้าดีก่กว๋นต๋ายเวือง” (Đền thờ Đức Quận Đại vương) อันเป็นสักการสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวของขบวนการก่อกำเนิด (คู่มือเชิงบรรณ 9) (Cán Vương) ซึ่งได้ตั้งฐานการเคลื่อนไหวในเขตชายแดนระหว่างแคว้นอันนัม – ลาว ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ศาลเจ้าแห่งนี้ถูกสร้างขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 และได้ผ่านการบูรณะมาแล้วอย่างน้อยสองครั้งในปี ค.ศ. 1926 และการบูรณะครั้งสำคัญในปี ค.ศ. 2014 (พ.ศ. 2557) โดยได้จัดให้มีพิธีสมโภชศาลเจ้าเมื่อวันที่ 29 มีนาคม ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) หากยืนอยู่เบื้องหน้าและหันหลังให้แก่แม่น้ำโขงเพื่อเพ่งมองเข้าไปในศาลเจ้าจะพบว่า บริเวณซุ้มประตูทางเข้าของศาลเจ้าได้จารึกบทกลอนคู่ที่มีนัยของการขับเน้นความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่พื้นที่ และการให้ความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนาม ซึ่งสามารถถอดความได้ว่า “บรรพชนที่ผ산ความศักดิ์สิทธิ์ อธิฤทธิ์ทวยเทพปกป้องรักษา” (Sơn thủy linh thiêng thần chúng giám) และ “ไทย-เวียดนามร่วมใจ องค์อารักษ์สอดส่องคุ้มภัย” (Thái Việt đồng tâm thành minh soi) ทั้งนี้ เกี่ยวกับอำเภอเทนมผู้หนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า ในพื้นที่ศาลเจ้าได้พบเอกสารเก่าแก่ที่ได้มีการคัดลอกสืบต่อกันมาโดยระบุว่าเป็นพระราชโองการที่มีความเชื่อมโยงกับการก่อตั้งศาลเจ้าเนื่อหาในโองการต้นฉบับถูกจารึกไว้ด้วยตัวอักษรโนม (chữ Nôm) ซึ่งเป็นอักษรที่ประยุกต์มาจากอักษรจีน และได้มีการปรับเปลี่ยน และคัดลอกให้เป็นตัวอักษรก๊วกหงือ (quốc ngữ) ในภายหลัง โดยสามารถถอดความได้ว่า

...Sắc Hà Tĩnh tỉnh, Hương Sơn huyện, Phước Dương xã phụng sự “Ba Phong Huy Quận chi thần”. Hộ quốc tí dân, nắm trứ linh ứng. Hướng lai vị hữu dự phong. Kim thừa miếu (diếu) mệnh, miến niệm thần huu. Trứ phong vi “Đoan Túc Dục Bảo Trung Hưng chi thần”. Thần kỳ tướng hữu, bảo ngã lê dân. Khâm tai. Thành Thái nhị niên nhị nguyệt nhị thập nhật (sắc mệnh chi bảo)

...ให้ตำบลดงเพือกเขื่อง อำเภอเขื่องเขิน จังหวัดฮาดิงห์รับใช้องค์เทพผู้มีนามว่า 'บาฟองฮุยเกวีนจีเถิน' ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการในการปกป้องชาติ ช่วยเหลือมวลประชา ผู้เปี่ยมด้วยบุญญาอิทธิฤทธิ์ ทว่าในอดีตกาลที่ล่วงเลยผ่านมา ยังมิได้รับการพระราชทานยศเนื่องในวาระที่องค์จักรพรรดิได้สานต่อภารกิจอันใหญ่หลวงจึงได้แต่งตั้งให้เป็น 'ดวานตุ๊กชิกป่าวจุงฮึงจีเถิน' และอนุญาตให้บุชของค์เทพได้เช่นเคย เพื่อที่ท่านจะได้ให้การคุ้มครองปวงประชาของเรา ให้ไว้เมื่อวันที่สอง เดือนสอง ปีที่สองในรัชสมัยจักรพรรดิแห่งถาย

(เถยริว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 สิงหาคม 2561)

หากพิจารณาตามเนื้อหาในพระราชโองการแต่งตั้งองค์เทพ และการก่อตั้งศาลเจ้าร่วมกับเอกสารประวัติเกี่ยวบ่าวท่าอุเทน รวมถึงคำบอกเล่าของชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวอาจสันนิษฐานได้ว่า แต่เดิมในพื้นที่อำเภอเขื่องเขิน จังหวัดฮาดิงห์ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนระหว่างเวียดนาม-ลาวเป็นฐานการเคลื่อนไหวของกลุ่มมวลชนที่ทำการต่อต้านฝรั่งเศสภายใต้การนำของขบวนการเกิ่นเวืองและเป็นบ้านเกิดของเกี่ยวบ่าวนครพนมจำนวนหนึ่ง ในบริเวณดังกล่าวได้มีการก่อตั้งศาลเจ้าแห่งหนึ่งขึ้นมา และได้ตั้งชื่อว่า "ศาลเจ้าตึกก่วนด่ายเวือง" (Đền thờ Đức Quận Đại vương) เพื่อใช้เป็นพื้นที่บูชาดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นที่เคารพนับถือของเหล่าสมาชิกขบวนการเกิ่นเวืองและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในระแวกใกล้เคียง เมื่อเวลาล่วงเลยมาถึงปี ค.ศ. 1890 (พ.ศ. 2433) ซึ่งเป็นปีที่สองในรัชสมัยจักรพรรดิแห่งถาย (Thành Thái) ได้มีพระราชโองการเพื่ออวยยศให้แก่เทพเจ้าประจำท้องถิ่นนามว่า "บาฟองฮุยเกวีนจีเถิน" (Ba Phong Huy Quận chi thần) ชัยบั้นเป็นเทพ "ดวานตุ๊กชิกป่าวจุงฮึงจีเถิน" (Đoan Túc Dục Bảo Trung Hưng chi thần) จากนั้น เมื่อขบวนการเกิ่นเวืองพ่ายแพ้ให้แก่ฝรั่งเศส อันเป็นผลทำให้สมาชิกขบวนการบางส่วนหลบหนีเข้ามาเคลื่อนไหวและลี้ภัยในแถบเมืองท่าอุเทนจึงได้มีการก่อตั้งศาลเจ้าตึกก่วนด่ายเวืองขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ณ ริมฝั่งแม่น้ำโขงที่เมืองท่าอุเทน (Nguyễn Kim Ngọc, n.d., pp.3, 18) และยังคงบูชาเทพเจ้าองค์เดิมที่เคยได้บูชาในแผ่นดินปัตภูมิของตน

กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศาลเจ้าที่ถูกสร้างขึ้นโดยสมาชิกขบวนการเกินเวียงที่ได้ลี้ภัยเข้ามาในพื้นที่อำเภอท่าอุเทนเพื่อทดแทนศาลเจ้าแห่งเดิมที่ตั้งอยู่ในบ้านเกิดของตน นอกจากนี้ ศาลเจ้าแห่งนี้ยังถือเป็นหนึ่งในศาลเจ้าเพียงไม่กี่แห่งที่มีได้มีการสักการะบูชาเทพเจ้าเงินสิ่งดาวเป็นองค์ประธาน หากแต่เป็นพื้นที่การบูชาเทพเจ้าที่มีสถานะของผู้ศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น อันเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอเมืองเขิน และได้ถูกอัญเชิญมาประทับไว้ในชุมชนเกี่ยวบ่าวท่าอุเทนในภายหลัง

ภาพ 18 "เหลเถียวเอียน" (Lễ Cầu Yên) พิธีเซ่นไหว้เพื่อความสงบตามธรรมเนียมดั้งเดิม ณ ศาลเจ้ามณีธรรม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ที่มา: ภาพถ่ายโดยสุริยา คำหวาน, 2562

กล่าวโดยสรุป เมื่อมองย้อนกลับไปพิจารณาพื้นที่ทางความเชื่อเชิงชาตินิยมของเกี่ยวบ่าวในนครพนม (ก่อนที่จะปรากฏรูปแบบการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมฝ่ายซ้าย) ได้ปรากฏร่องรอยของการสักการะบูชาวีรบุรุษ และวีรชนแห่งชาติในยุคจารีตอยู่หลายแห่ง จากการสำรวจในพื้นที่พบว่า พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบศาลเจ้าตามคติความเชื่อของชาวเวียดนามกระจัดตัวอยู่ในเขตอำเภอต่าง ๆ ที่มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขง เช่น อำเภอเมือง อำเภอธาตุพนม และอำเภอท่าอุเทน รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 แห่ง พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้หลายแห่งถูกใช้เพื่อบูชาเทพเจ้าเงินสิ่งดาว ซึ่งมีสถานะเป็นวีรบุรุษแห่งชาติในยุคจารีต นอกจากนี้ยังได้ปรากฏศาลเจ้าที่ได้มีการบูชาเทพเจ้าท้องถิ่นองค์อื่น ๆ ดังเช่นในเขตพื้นที่อำเภอท่าอุเทน เป็นต้น ต่อมาภายหลังยังได้มีการสักการะ

ดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ในพื้นที่ศาลเจ้าบางแห่ง เช่น ศาลเจ้าดึกแดงเงินในพื้นที่บ้านนาจอก เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จึงถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของสำนักชาตินิยมทางไกลแบบเก่าซึ่งได้มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่นวนคติชาตินิยมแบบใหม่ที่เริ่มปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้นในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา จากนั้น ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 จึงได้มีการสถาปนาอำนาจนำทางการเมือง และการเชิดชูโฮจิมินห์ให้กลายเป็นศูนย์กลางของสำนักชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวบ่าวในรูปแบบของลัทธิบูชาบุคคลดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไปในภายหลัง

ความทรงจำเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในนครพนม

การปรากฏตัวของโฮจิมินห์ในสยามตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1928 (พ.ศ. 2471) จนถึงปลายปี ค.ศ. 1929 (พ.ศ. 2472) และต้นปี 1930 (พ.ศ. 2473) ถือเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญซึ่งถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในช่วงเวลาที่เรียกว่า "การเดินทางเพื่อแสวงหาหนทางกู้ชาติของประธานโฮจิมินห์" (Hành trình đi tìm đường cứu nước của Chủ tịch Hồ Chí Minh) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1911 –1941 (พ.ศ. 2454 - 2484) ทั้งนี้ ก่อนที่โฮจิมินห์จะเดินทางเข้ามาเคลื่อนไหวในสยามประมาณสองปี รายงานที่เขียนโดยโฮจิมินห์ชิ้นหนึ่งเผยว่า เขาได้สังเกตเห็นความสำคัญของแผ่นดินสยามในฐานะพื้นที่บ่มเพาะ และสนับสนุนการปฏิวัติในอินโดจีนอย่างช้าที่สุดตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1920 เป็นต้นมา กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยและการที่สยามเป็นพื้นที่ซึ่งมีมวลชนเกี่ยวบ่าวอาศัยอยู่จำนวนมากได้ส่งผลให้ขบวนการชาตินิยมเวียดนามรวมถึงโฮจิมินห์ให้ความสนใจในพื้นที่สยามเป็นพิเศษ โฮจิมินห์ประเมินว่าในช่วงปลายปี ค.ศ. 1926 (พ.ศ. 2469) มีชาวอันนัมอาศัยอยู่ในสยามประมาณ 30,000 คน นอกจากนั้น เขายังได้แสดงความกังวลที่เกี่ยวบ่าวในสยามมีแนวโน้มที่จะหลงใหลมรดกเหง้าของตนเอง และถึงแม้เกี่ยวบ่าวเหล่านี้จะมีความเกลียดชังลัทธิจักรวรรดินิยมอยู่เป็นทุนแต่ก็ไร้ซึ่งแนวทางในการเคลื่อนไหวที่สามารถปลุกระดมมวลชนที่ถูกกดขี่เอาไว้ภายใต้ร่มธงการเคลื่อนไหวเดียวกัน โดยเขาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความเป็นอยู่และสำนึกปิตุภูมิของเกี่ยวบ่าวสยามในเชิงตีเตียนกลุ่มคนเหล่านี้ว่า

...เกี่ยวกับที่อาศัยปะปนกับชาวสยามหลายคนได้สัมผัสภาษาอันนุ่ม
[เวียดนาม]ไปเสียสิ้น นอกจากนั้น พวกเขายังปั้นข้าวกินด้วยมือเปล่า และมีธรรมเนียมการ
แต่งตัวตามแบบชาวสยาม ทางด้านความเชื่อ บุคคลเหล่านี้บ้างก็นับถือพุทธ
บ้างก็นับถือผีสางเทวดา และบ้างก็นับถือศาสนาคริสต์ หากมองในภาพรวมแล้ว พวกเขา
ต่างก็เป็นผู้ที่หลบหนีการกดขี่มาทั้งสิ้น เมื่ออพยพมาถึงสยามก็ทำมาหากินได้โดยง่าย เมื่อ
มีที่ทางทำกินแล้วจึงหลงลืมรากเหง้าไปเสียสิ้น ชาวอันนัมในสยามประกอบอาชีพ

หลากหลาย บ้างก็ทำนา บ้างก็หาปลา บ้างก็เป็นช่างไม้ หรือช่างเย็บผ้า โดยภาพรวมแล้ว
ถือว่าทำมาหากินได้อย่างสะดวกสบาย ในสยามผู้คนชอบเล่นการพนัน สูบฝิ่น และเที่ยว
ผู้หญิง ดังนั้น เมื่อหาเงินได้เท่าไรก็กินใช้ไปเท่านั้น ชาวอันนัมต้องจ่ายภาษีให้สยามปีละ
6 บาท และค่าธรรมเนียมอื่น ๆ อีก อาทิ ค่าธรรมเนียมที่นาปีละ 80 สตางค์ ถึงแม้จะเสีย
ภาษีให้หลวง แต่ชาวอันนัมเหล่านี้ก็ไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชาวสยาม ในแง่ของ
ความสัมพันธ์ในชุมชน แทนที่พวกเขาจะสมัครสมานสามัคคีกัน แต่ที่ไหนได้กลับทะเลาะ
เบาะแว้ง แบ่งคริสต์แยกพุทธ แย่งชิงผลประโยชน์ หลอกหลวง เช่นฆ่า จนถึงขั้นเป็นคดีความ
ขึ้นโรงขึ้นศาลก็ปรากฏให้เห็น เมื่อไม่รู้จักสามัคคีเช่นนี้แล้วจะหวังว่าชาวสยามจะถูกดูแล
พวกตนคงไม่ได้

(Người An Nam ở Xiêm, 1997, pp.416-417)

เป็นที่น่าสังเกตว่า บทความชิ้นนี้เขียนขึ้นก่อนที่โฮจิมินห์จะเดินทางมาถึงสยามเกือบสอง
ปี ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า โฮจิมินห์อาจได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเกี่ยวบ่าวสยามจากเหล่าสาย
และบรรดาลูกศิษย์ของเขาที่เคยเคลื่อนไหวในสยาม นัยสำคัญของข้อความดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึง
การดำรงอยู่ของชุมชนชาวเวียดนามจำนวนมากในสยาม เกี่ยวบ่าวเหล่านี้มีแนวโน้มว่าจะถูกกลืน
กลายเป็นคนไทย ทั้งในแง่วิถีชีวิตและลักษณะนิสัย ดูเหมือนว่าความผูกพัน
ระหว่างพวกเขากับแผ่นดินปิตุภูมิจะค่อย ๆ จืดจางลงไปซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการเคลื่อนไหวเชิง
ชาตินิยมทางไกลในชุมชนเกี่ยวบ่าวสยาม ด้วยเหตุนี้ เมื่อเจียงไคเช็คปราบปรามฝ่ายคอมมิวนิสต์
อย่างหนักส่งผลให้โฮจิมินห์ต้องหลบหนีออกจากประเทศจีน และเดินทางเข้ามาเคลื่อนไหวในสยาม
เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมและเพื่อขับเคลือนองค์การชาตินิยมซึ่งได้รับการจัดตั้งไว้แล้วหลายแห่ง
เช่น พิจิตร อุดรธานี สกลนคร และนครพนม การเดินทางเข้ามาในสยามของโฮจิมินห์ในครั้งนี้จึงถูก
อธิบายว่าเป็นการเดินทางเข้ามาเพื่อขับเคลือนภารกิจกู้ชาติของเกี่ยวบ่าวสยามให้เป็นไปตาม

แนวทางของการปฏิบัติของชนชั้นกรรมมาชีพ และเพื่อให้เกี่ยวปาวได้เข้าใจแนวคิดของขบวนการคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น

การอธิบายถึงช่วงเวลาในการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในสยามเป็นที่รับรู้ในเวียดนามและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเมื่อสำนักพิมพ์ Sự Thật (ความจริง) กระทบกเสียงของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ได้ตีพิมพ์ และเผยแพร่หนังสือชื่อว่า “Cuộc vận động cứu quốc của Việt kiều ở Thái Lan” (การรณรงค์กู้ชาติของเวียดนามในประเทศไทย) โดย Lê Mạnh Trinh (1961) ผู้ที่เคยมีบทบาทสำคัญในสายงานโฆษณาชวนเชื่อในชุมชนเกี่ยวปาวสยามในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1930 เป็นต้นมา ในหัวข้อ “ท่านผู้นำที่เคารพ-ลุงโฮของพวกเรากับเวียดนามในเมืองไทย” (Vị lãnh tụ kính mến - Bác Hồ của chúng ta đối với Việt kiều ở Thái Lan) ให้ข้อมูลว่า “บ้างโฮ” (ลุงโฮ) ภายใต้นามแฝง “เฒ่าจีน” ได้เดินทางมาเคลื่อนไหวในหมู่บ้านเหียดเกี้ยวแห่งหนึ่งในพื้นที่บ้านดงจังหวัดพิจิตร แต่เดิมหมู่บ้านแห่งนี้เคยเป็นฐานการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมที่ได้รับอิทธิพลตามแนวคิดฟังกุญแจของฟานโบยเจิวก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุดมการณ์มาเป็นการเคลื่อนไหวตามแนวทางคอมมิวนิสต์ในภายหลัง

ความคลุ้มคลั่งในตัวตนของโฮจิมินห์ทำให้ชาวบ้านต่างคาดเดาถึงตัวตนที่แท้จริงของบุคคลผู้นี้ไปต่าง ๆ นานา อีกทั้งโฮจิมินห์ยังได้สร้างความประหลาดใจให้แก่ชาวบ้านเนื่องจากความรู้รอบตัวเกี่ยวกับสถานการณ์ภายในเวียดนาม และบริบททางการเมืองของโลกอย่างแตกฉานเหนือบุคคลอื่น ๆ โฮจิมินห์เคลื่อนไหวอยู่ที่พิจิตรไม่นานนัก จากนั้นเขาก็ได้เดินทางไปยังหัวดอุดรธานีซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนเกี่ยวปาวขนาดใหญ่ และเป็นชุมทางการคมนาคมในพื้นที่อีสานตอนบน ในระหว่างการเดินทาง โฮจิมินห์ได้แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำเชิงอุดมคติที่มักจะวางตัวอย่างเรียบง่าย สมถะ และพึ่งพาตนเอง อุดรธานีเป็นพื้นที่ซึ่งได้มีการจัดตั้งสาขาของสมาคมนักเรียนเวียดนามเวียดนามปฏิบัติไว้แล้ว เมื่อมาถึงที่นี่โฮจิมินห์ได้วิเคราะห์ถึงสถานการณ์การปฏิบัติภายในเวียดนามและสถานการณ์ของโลกที่กำลังดำเนินไปอย่างเข้มข้นให้เกี่ยวปาวได้เข้าใจในบริบทของการปฏิบัติ

เขาได้เน้นย้ำความสำคัญของภารกิจต่าง ๆ เช่น การพัฒนาองค์กรปฏิบัติ การให้พี่น้องเกี่ยวปาวผูกมิตรกับพี่น้องชาวไทย การอบรมให้เกี่ยวปาวเคารพในขนบธรรมเนียมประเพณี และกฎหมายของไทย นอกจากนั้นเขายังได้ปรับปรุงภารกิจทางการโฆษณาชวนเชื่อโดยได้เปลี่ยนชื่อหนังสือพิมพ์จาก “Đông Thanh” (เสียงเดียวกัน) เป็น “Thân Ái” (มิตรสัมพันธ์) อีกทั้งยังได้เปิดรับสมาชิกเข้าสู่องค์กรชาตินิยมมากยิ่งขึ้น และยังสามารถขออนุญาตจากทางการไทยเพื่อเปิดโรงเรียนสอนภาษาไทย และตัวอักษรก๊วกหงือให้แก่เกี่ยวปาวอีกด้วย โฮจิมินห์ยังได้เผยให้เห็น

อัจฉริยภาพทางด้านภาษาของเขาเมื่อเขาสามารถอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทยได้ภายหลังจากที่เรียนภาษาไทยได้เพียงสามเดือนเท่านั้น นอกจากนั้น โฮจิมินห์ยังได้เดินทางไปเคลื่อนไหวในพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ สกลนคร และมุกดาหาร (Lê Manh Trinh, 1961, pp.31-40) นอกจากงานชิ้นสำคัญที่ได้กล่าวถึงข้างต้น เอกสารชิ้นอื่น ๆ ที่ผลิตโดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็ได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในเมืองไทยในทิศทางเดียวกันกับงานเล่มดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เอกสารบางชิ้นยังได้ขยายพื้นที่การเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในเมืองไทยให้ครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น นครพนม และหนองคาย เป็นต้น (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.18-19)

ถึงแม้ว่างานที่ผลิตโดยพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในยุคแรกมิได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในพื้นที่นครพนมมากนัก อย่างไรก็ตาม งานค้นคว้าในยุคหลังกลับมีการกล่าวถึงการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในนครพนมมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ในนครพนมส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวในพื้นที่บ้านนาจอกเพื่อขับเค้นองค์กรชาตินิยมในพื้นที่แห่งนี้ กล่าวคือเมื่อเดินทางมาถึงนครพนม โฮจิมินห์ได้พักอาศัยและทำการเคลื่อนไหว ณ บ้านใหม่ (คูที่เชิงอรุณ 10) ในระยะเวลายาวนานที่สุด บ้านใหม่เป็นแหล่งกิจกรรมและการประมงที่อุดมสมบูรณ์เนื่องจากเป็นที่ตั้งของ "หนองญาติ" หนองน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองนครพนมมากนัก เกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้มีพื้นเพมาจากแถบหงะตั้งและสว่นใหญ่เป็นเกษตรกรที่หาเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่ นา ทำสวนผักและการประมง ทางด้านการเคลื่อนไหวทางการเมือง ได้มีการจัดตั้งสาขาของสมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติ (Hội Thanh niên cách mạng) และสมาคมร่วมมือ (Hội Hợp tác) ซึ่งเป็นองค์กรเคลื่อนไหวตามแนวทางการปฏิวัติขึ้นในพื้นที่แห่งนี้อีกด้วย

โฮจิมินห์ใช้ชีวิตเช่นเดียวกับชาวบ้านทั่วไป โดยออกไปทำงานในเวลากลางวัน แต่พอตกกลางคืนเขาได้เปิดชั้นเรียนอบรมแนวคิดทางการเมืองให้แก่บรรดาสหยา และเกี่ยวบ่าวในละแวกใกล้เคียง นอกจากนั้น เขายังได้อบรมเกี่ยวกับการดำเนินภารกิจลับ การหลบหนีสายลับ ฝรั่งเศษ การจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนและการขับเค้นภารกิจกลุ่มสตรีอีกด้วย (Thanyathip Sripana, 2013, pp.545-548) เอกสารของฝ่ายเวียดนามระบุว่า นอกจากพื้นที่บ้านใหม่แล้ว โฮจิมินห์ยังได้อาศัยและเคลื่อนไหวอยู่ในตัวเมืองนครพนมที่ร้านยาแผนโบราณของสหยาเหียงบั้งก๊าด (Nguyễn Bàng Cát) หรือคุณตาแสวหล่ย (Hoe Lôi) ซึ่งเคยเป็นสมาชิกของสมาคมเยาวชนเวียดนามปฏิวัติตั้งแต่ต้น นอกจากนั้นยังมีเรื่องเล่าที่น่าสนใจว่า โฮจิมินห์ภายใต้นามแฝง "จู่ลางติน" (Chú lang Tín) ได้ตั้งชื่อให้แก่บุตรทั้งสี่คนของสหยาเหียงบั้งก๊าดตามลำดับว่า "แก๊ก"

(Cách) “หม่าง” (Mang) “แต่ง” (Thành) “กง” (Công) ซึ่งเมื่อรวมคำดังกล่าวเข้าด้วยกันแล้วจะหมายถึง “การปฏิบัติประสบความสำเร็จ” (Cách mạng thành công) (Trần Duong, 2013, pp.154-159) นอกจากนั้น ยังพบเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในพื้นที่อื่น ๆ เช่น ท่าอุเทน ธาตุพนม นาแก และชุมชนเกี่ยวบัว ณ หมู่บ้านเซียงหวางในประเทศลาวอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ การปรากฏตัวของโฮจิมินห์ในสยามถือเป็นหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์สำคัญที่สามารถนำมาใช้เพื่อเชื่อมโยงเกี่ยวบัวในสยามเข้ากับแผ่นดินปิตุภูมิผ่านความทรงจำทางประวัติศาสตร์ที่ยึดโยงกับโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของรัฐ งานเขียนชิ้นสำคัญที่ถูกเผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ Sự Thật (ความจริง) ที่มีความสนิทชิดเชื้อกับพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนาม ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1960 ได้กลายเป็นแม่แบบให้แก่งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ในสยาม ต่อมาภายหลัง ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ได้รับการยกย่องผ่านประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยแกนนำองค์กรชาตินิยมเวียดนามที่เคยรับผิดชอบด้านงานโฆษณาชวนเชื่อในชุมชนเกี่ยวบัวสยามและต่อมาได้เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับงานทางด้านประวัติศาสตร์ของพรรคฯ

สำหรับเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ได้เผยให้เห็นว่าโฮจิมินห์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางการเมืองเชิงชาตินิยมแบบจารีตไปสู่การเคลื่อนไหวตามแนวทางคอมมิวนิสต์ให้แก่ชุมชนเกี่ยวบัวสยาม การเคลื่อนไหวในสยามของเขาได้กลายเป็นแบบอย่างเชิงอุดมคติให้แก่เกี่ยวบัวได้ดำเนินตามแนวทาง ไม่ว่าจะเป็แบบอย่างทางการเมือง แบบอย่างในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ความเป็นผู้มีอัจฉริยภาพทางด้านภาษา ความเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย การเป็นแบบอย่างของความสามัคคี การทำงานอย่างมีแบบแผน ความขยัน ประหยัด มัธยัสถ์ และความรักชาติเหนือสิ่งอื่นใด กล่าวได้ว่า ความทรงจำว่าด้วยโฮจิมินห์ในสยามได้กลายเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการสร้างจินตกรรมถึงความเป็นคนพลัดถิ่นที่ยังคงมีสถานะบุตรร่วมอุทรเดียวกันกับชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ภายในแผ่นดินแม่

ยิ่งไปกว่านั้น การเชิดชูโฮจิมินห์ในรูปแบบที่ผสมผสานกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการเคารพบรรพชนที่ยึดโยงกับสำนึกชาตินิยมยังได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดตลอดช่วงระยะเวลาในการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและอเมริกา ต่อมาภายหลัง เรื่องราวของโฮจิมินห์ในสยามได้ถูกฟื้นฟูและกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับการเชิดชูโฮจิมินห์ภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของเขาในรูปแบบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่พบเห็นได้ในหลายพื้นที่โดยเฉพาะในจังหวัดนครพนมซึ่งจะได้อธิบายอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นในหัวข้อต่อไป

บ้านเถ่อโต่ก๊วก (Bàn thò tở quốc): แทนบูชาปีตุภูมิกับการบูชาโฮจิมินห์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำครัวเรือนเกี่ยวบ่าว

แม้ว่าโฮจิมินห์จะเคยเดินทางเข้ามาเคลื่อนไหวในสยามภายใต้นามแฝง "เฒ่าจีน" ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (ปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 และต้นคริสต์ทศวรรษ 1930) ดังที่งานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ในภาษาเวียดนามหลายเล่มได้กล่าวถึง กระนั้น การรับรู้ถึงตัวตนของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของรัฐได้ปรากฏอย่างเป็นทางการในพิธีประกาศเอกราชและการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945

(พ.ศ. 2488) ดังที่ได้ให้คำอธิบายไว้แล้ว ขณะเดียวกัน การสร้างปฏิสัมพันธ์และการยกย่องเทิดทูนโฮจิมินห์ในชุมชนเกี่ยวบ่าวภายนอกแผ่นดินปีตุภูมิ โดยเฉพาะในสยามก็ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา โดยสามารถอ้างอิงได้จากหลักฐานประเภทต่าง ๆ เช่น คำประกาศเรียกร้อง แดงการณ จดหมาย หนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การยกย่องเทิดทูนโฮจิมินห์ตามนัยของลัทธิบูชาบุคคลได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 เมื่อบริบททางการเมืองในประเทศไทย และการเมืองระหว่างประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญเนื่องจากการที่ผู้นำฝ่ายทหารสามารถระงับอำนาจทางการเมืองจากรัฐบาลพลเรือน และนำพาประเทศไทยไปสู่สัมพันธภาพกับสหรัฐอเมริกาอย่างลึกซึ้ง ดังที่นักวิชาการตะวันตกบางคนเรียกประเทศไทยในยุคนี้ว่าเป็น “ยุคอเมริกัน” (the American Era) ซึ่งถือเป็นจุดจบของนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่รัฐไทยได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบการเมือง เศรษฐกิจและความมั่นคงของไทยอย่างกว้างขวางเนื่องจากสหรัฐอเมริกามีเป้าหมายอย่างแนชัดในการใช้ไทยเป็นฐานสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ด้วยเหตุดังกล่าว ไทยจึงเริ่มดำเนินนโยบายทางการเมืองที่ไม่เป็นมิตรกับขบวนการชาตินิยมเวียดนามที่อยู่ภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และตามด้วยการประกาศรับรองรัฐบาลบ่าวต่ายที่มีความใกล้ชิดกับฝ่ายโลกเสรีในช่วงต้นปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) ภายหลังจากนั้น สังคมไทยจึงตกอยู่ในวังวนของการรณรงค์อย่างต่อเนื่องโดยกลไกด้านอุดมการณ์ของรัฐ และชนชั้นนำไทยที่มุ่งสร้างความหวาดกลัวต่อภัยคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความเกลียดชังและความรุนแรงต่อชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในหลายจังหวัดในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทย (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2561, น.18-145) ไปตลอดระยะเวลาที่รัฐไทยดำเนินนโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ ทั้ง ๆ ที่ชาวเวียดนามอพยพเหล่านี้เคยได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลพลเรือนของไทยเป็นอย่างดีในช่วงที่หลบหนีภัยสงครามมาจากดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง

การเปลี่ยนแปลงท่าทีของรัฐบาลไทยต่อขบวนการชาตินิยมในอินโดจีนได้ส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนไหวขององค์กรชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยอย่างชัดเจน ผลกระทบที่เป็นรูปธรรมคือ การที่ขบวนการชาตินิยมเวียดนาม และสำนักงานตัวแทนแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนไม่สามารถใช้พื้นที่ประเทศไทยเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้าน ระบอบอาณานิคมได้อย่างเปิดเผยอีกต่อไป ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลไทยได้เริ่มกดดันองค์กรตัวแทน ของฝ่ายเวียดนามเหนือในเมืองไทย โดยสั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการตรวจค้นสำนักงาน ตัวแทนสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามในกรุงเทพฯ และอ้างว่าได้ค้นพบอาวุธจำนวนหนึ่งถูก ซ่อนอยู่ภายในพื้นที่ของสำนักงานฯ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทยพยายามใช้กรณี ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการกล่าวร้ายฝ่ายปรีดี พนมยงค์โดยการบีบบังคับให้เจ้าหน้าที่เวียดนาม กล่าวหารัฐบาลหลวงจักรีนวาทสวัสด์ว่าเป็นผู้มอบอาวุธดังกล่าวให้แก่ตัวแทนฝ่ายเวียดนาม (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.68) เอกสารประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยม เวียดนามชิ้นหนึ่งได้เผยให้เห็นถึงความวิตกกังวลและบรรยากาศที่ไม่เป็นมิตรที่ฝ่ายเวียดนามต้อง เผชิญในช่วงเวลาดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ เจ้าหน้าที่ (cán bộ) ขององค์กรชาตินิยมเวียดนามจึงได้มองหาช่องทางในการ หลบหนีหากถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในพื้นที่จังหวัดนครพนม เจ้าหน้าที่ขององค์กรบางคนได้ ตระเตรียมเรือหางยาวจอดเทียบท่าไว้ริมฝั่งโขงเพื่อเตรียมความพร้อมในการหลบหนี ด้วยเหตุ ดังกล่าว องค์กรชาตินิยมของเกี้ยวบัวในภาคอีสานจึงได้ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการเคลื่อนไหวเพื่อ ป้องกันการเสียดับ โดยทำการแต่งตั้งให้เกี้ยวบัวอาวุโสซึ่งไม่มีประวัติในการเคลื่อนไหวทำหน้าที่ ตัวแทนของชุมชนเกี้ยวบัว (đại diện) เพื่อคอยประสานงานกับหน่วยงานราชการของไทย ในขณะที่ แกนนำคนสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเหวียดเกี้ยว (Đảng bộ Việt kiều) และ แกนนำในสมาคมเหวียดเกี้ยวกู้ชาติ (Hội Việt kiều Cứu quốc) ที่เคยเคลื่อนไหวอย่างค่อนข้างเสรี ก็เริ่มอำพรางตัวตน แต่ก็ยังคงแฝงตัวอยู่ในชุมชนเพื่อขึ้นากการเคลื่อนไหวอย่างปิดลับ ในช่วง ปลายปี ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) หนังสือพิมพ์ Vietnam News ที่เคยตีพิมพ์และเผยแพร่ใน กรุงเทพฯ ก็ได้ถูกสั่งห้ามและได้ย้ายที่ทำการไปยังกรุงย่างกุ้ง ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ได้ร้องขอให้ฝ่ายเวียดนามปิดสำนักงานตัวแทนสาธารณรัฐประชาธิปไตย เวียดนามในกรุงเทพฯ และห้ามมิให้มีการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำสงคราม ปลดแอกเวียดนามในพื้นที่ประเทศไทยอีกต่อไป (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.66-78)

กล่าวได้ว่า ท่าทีที่ไม่เป็นมิตรของรัฐบาลทหารไทยต่อขบวนการชาตินิยมเวียดนามเป็นเหตุผลสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการพลิกโฉมรูปแบบการเคลื่อนไหวขององค์กรชาตินิยมเวียดนามในเมืองไทยจากการเคลื่อนไหวอย่างค่อนข้างเปิดเผยไปสู่การเคลื่อนไหวแบบปิดลับ นับตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) เป็นต้นมา พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเหวียดเกี๋ยว (Đảng bộ Việt kiều) และสมาคมเหวียดเกี๋ยวกู้ชาติ (Hội Việt kiều cứu quốc) ได้กำหนดแนวทางการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้นหลายประการ เช่น การให้เจ้าหน้าที่องค์กรชาตินิยม (cán bộ) และตัวแทนเกี่ยวว่าบางคนยื่นคำร้องเพื่อขอใบต่างด้าวอันนำมาซึ่งสิทธิในการเดินทางไปเคลื่อนไหวในพื้นที่ต่าง ๆ ของเมืองไทยได้อย่างเสรีและถูกต้องตามกฎหมาย (แต่เดิมคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์สาขาเหวียดเกี๋ยวมินนโยบายมิให้เกี่ยวว่ายื่นขอใบต่างด้าว)

ในขณะเดียวกัน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับมวลชนชาวไทยเพื่อแสวงหาแนวร่วมในภาคประชาชนตามแผนการ “เวียดนาม-ไทยใกล้ชิด” (Việt-Thái thân thiện) เป็นอีกแนวทางสำคัญที่ได้มีการรณรงค์ให้เกี่ยวว่าในพื้นที่ต่าง ๆ ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อเรียกร้องความเห็นอกเห็นใจจากประชาชนไทยในกรณีที่ถูกทางการไทยกดดันด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจำกัดพื้นที่พักอาศัยในอาณาบริเวณของ 5 จังหวัดชายแดนในภาคอีสาน หรือการบังคับให้ชายฉกรรจ์ชาวเวียดนามย้ายไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ห่างไกลจากชายแดนไทย-ลาว เช่น จังหวัดพัทลุงและสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

นอกจากนั้น การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับสำนึกความเป็นชาติของชาวเวียดนามก็ได้กลายเป็นสิ่งต้องห้าม อันเป็นเหตุให้พรรคฯ ได้ออกคำสั่งในทางลับให้เปลี่ยนชื่อองค์กรกู้ชาติของชาวเวียดนามจาก “สมาคมเหวียดเกี๋ยวกู้ชาติ” (Hội Việt kiều cứu quốc) เป็น “สมาคมเหวียดเกี๋ยวบรรเทาทุกข์” (Hội Việt kiều cứu tế) เป็นการชั่วคราว และให้มีการจัดเก็บตราสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกับฝ่ายเวียดนามเหนือไม่ว่าจะเป็นธงชาติสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (cờ đỏ sao vàng) หรือภาพเหมือนของโฮจิมินห์ออกไปจากพื้นที่ต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นได้โดยง่าย (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.73)

นอกจากการถูกกดดันจากรัฐไทยแล้ว การทำสงครามช่วงชิงมวลชนเกี่ยวว่าในเมืองไทยระหว่างฝ่ายเวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ก็มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้นในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ทศวรรษ 1950 เมื่อฝ่าย “รัฐเวียดนาม” (Quốc gia Việt Nam) ที่มีอดีตกษัตริย์บาวด้ายดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐภายใต้อิทธิพลของฝรั่งเศสได้อาศัยความใกล้ชิดกับรัฐบาลทหารไทยเพื่อร้องขอการสนับสนุนในการเปิดสถานเอกอัครราชทูตของตนขึ้นในกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศส ณ สมรภูมิตีเยนเปียนฟู หน่วยงานดังกล่าวก็ตกอยู่ในการกำกับ

ของสาธารณรัฐเวียดนาม (เวียดนามใต้) ภายใต้การนำของประธานาธิบดีโงดิ่งเลียม (Ngô Đình Diệm) ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาและกลุ่มโลกเสรี รวมถึงรัฐบาลไทยให้การสนับสนุน

ยิ่งไปกว่านั้น ฝ่ายเวียดนามใต้ยังได้อาศัยความใกล้ชิดกับรัฐบาลไทยในการจัดตั้งหน่วยงานโฆษณาชวนเชื่อในรูปแบบสำนักงานข้อมูลข่าวสาร (phòng thông tin) ตามหัวเมืองในภาคอีสานที่มีชาวเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (Vũ An, 1977, p.22) ในขณะที่องค์กรชาตินิยมที่ใกล้ชิดกับฝ่ายเวียดนามเหนือเผยว่า หน่วยงานดังกล่าวมีหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้แก่สหรัฐอเมริกา และฝ่ายเวียดนามใต้ (Nguy) อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานที่ใช้ಾಮิสลินจ้งเป็นเครื่องมือหวานล่อมเกี่ยวปาวให้หันมาฝักใฝ่ฝ่ายตน รวมทั้งยังเป็นแหล่งช่องสุ่มของพวกสายลับเวียดนามใต้ที่คอยสอดส่องความเคลื่อนไหวขององค์กรชาตินิยมเวียดนามเหนือตามชุมชนเกี่ยวปาวเพื่อแจ้งเบาะแสให้แก่ฝ่ายความมั่นคงของไทยได้รับทราบ (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.81) ทั้งนี้ ข้อมูลจากหนังสือที่เขียนโดยเกี่ยวปาวผู้หนึ่งที่เคยอาศัยอยู่ในเมืองไทยได้อธิบายถึงบรรยากาศภายในสำนักงานข่าวสารเวียดนามใต้ที่ได้รับการประดับประดาด้วยสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติไว้อย่างน่าสนใจว่า

...สำนักงานข่าวสารเวียดนามใต้ไม่ว่าจะตั้งอยู่ที่ใดก็มักจะมีการประดับธงสามแถบ (cờ ba que) หรือธงชาติเวียดนามใต้ บรรยากาศภายในดูโอโงง มีรูปภาพ หนังสือ หนังสือพิมพ์ โต๊ะเก้าอี้ที่จัดวางไว้อย่างหรูหราเพื่อเชิญชวนให้เหยียดเกี่ยวเข้าไปอ่านหนังสือ ทั้งยังมีการแจกหนังสือและหนังสือพิมพ์ให้แก่ครอบครัวเกี่ยวปาวอีกด้วย

(Nguyễn Văn Vinh, 2010, pp.196-197)

เกี่ยวปาวนครพนมส่วนหนึ่งเชื่อว่า สำนักงานข่าวสารประกอบด้วย หน่วยสืบราชการลับเจ้าหน้าที่ฝ่ายโฆษณาชวนเชื่อที่ถูกส่งมาจากไซ่งอนเพื่อปฏิบัติการด้านจิตวิทยาเพื่อชักชวนให้เกี่ยวปาวปลีกตัวออกจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ และหันมาร่วมมือกับฝ่ายเวียดนามใต้ ภายในสำนักงานได้มีการเตรียมเอกสารไว้ให้แก่ผู้ที่กลับใจเข้าร่วมกับฝ่ายเวียดนามใต้ได้แจ้งความจำนงต่อสถานทูตได้ในทันที นอกจากนั้น สถานดังกล่าวยังมีคณะตัวแทนฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนจากสถานทูต ตัวแทนคณะสงฆ์คาทอลิก และตัวแทนจากพุทธสมาคมเวียดนามใต้แวะเวียนมาเยี่ยมเยียน และจัดกิจกรรมชวนเชื่อเพื่อชักชวนให้เกี่ยวปาวหันมาฝักใฝ่ฝ่ายเวียดนามใต้อย่างไม่ขาดสาย (Nguyễn Văn Vinh, 2010, p.197)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับว่าในพื้นที่ช่วยสร้างความเข้าใจในพันธกิจ และผลการดำเนินงานของสำนักงานข่าวสารเวียดนามได้ในจังหวัดนครพนมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ แม้ว่าในสายตาเกี่ยวกับว่า ปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาของสำนักงานข่าวสารเวียดนามได้จะไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก แต่ก็มีเกี่ยวกับจำนวนหนึ่งที่ทำให้ความร่วมมือและหันไปฝักใฝ่รัฐบาลเวียดนามได้ ทั้งนี้ กลุ่มที่มักจะถูกจับตามองว่ามีความสัมพันธ์กับรัฐบาลเวียดเฉียงอย่างใกล้ชิดคือเกี่ยวกับคาทอลิกจำนวนหนึ่ง เกี่ยวกับที่เคยเป็นอดีตครูสอนในชั้นเรียนแบบปิดลับ และปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้นำมวลชนให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยว่า

...มีคนไม่มากนักหรอกที่ไม่เห็นด้วยกับความเห็นของคนส่วนใหญ่ เท่าที่รู้จักคือคนที่ชื่อลอ (นามสมมุติ) เขาเป็นเวียดนาม (Việt gian) อีกคนคือนางสวย (นามสมมุติ) พวกนี้มีความใกล้ชิดกับบาทหลวงในโบสถ์คริสต์ซึ่งมักจะมีแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์หรือฝักใฝ่เวียดนามได้ คนที่ชื่อลอยังทำงานให้สำนักงานข่าวสารเวียดนามได้ด้วย ในสำนักงานมีการติดใบปลิวให้ข้อมูลใส่ร้ายโฮจิมินห์ และคอมมิวนิสต์ว่าเป็นพวกชั่วร้ายทำให้คนเวียดนามหลายคนไม่พอใจ ตอนนั้นผมยังเด็กนะ แต่รู้สึกโกรธมาก เกี่ยวกับอายุคนหนึ่งชวนผมเข้าไปในสำนักงานเพื่อฉีกใบปลิวทิ้งและทำร้ายไอลอ พวกเวียดนามที่หนองแสงก็โดนกำนันโอะ (cán bộ-เจ้าหน้าที่องค์กรชาตินิยม) ของเราจัดการไปหลายคนทีเดียว

(เถยซาน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2560)

จากการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้รับมอบภาพถ่ายขาวดำจำนวนหนึ่งจากเกี่ยวกับว่าวัยกลางคนท่านหนึ่ง ผู้ที่มอบภาพถ่ายดังกล่าวได้ให้คำอธิบายในเบื้องต้นว่าเป็นภาพของหนึ่งในแกนนำกลุ่มเกี่ยวกับว่าคาทอลิกซึ่งมีความใกล้ชิดกับฝ่ายเวียดนามใต้ (เฟื่องศักดิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2561) ภาพถ่ายชุดดังกล่าวจึงสามารถใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อยืนยันถึงการดำรงอยู่ และความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างเกี่ยวกับว่าคาทอลิกกลุ่มหนึ่งที่ฝักใฝ่และสนับสนุนกิจการของฝ่ายเวียดนามใต้ ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นโอกาสอันดีในการสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ระดับสูงในท้องถิ่นเนื่องจากฝ่ายของตนให้การสนับสนุนภารกิจการต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยเรียกกลุ่มตนเองว่า "กลุ่มเวียดนามเสรี" ทั้งนี้ ภาพถ่ายฉบับหนึ่งเผยให้เห็นกลุ่มชายหนุ่มแต่งกายด้วยชุดสากลยืนจับกลุ่มสนทนาอยู่บริเวณหน้าโบสถ์คริสต์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม

ภาพต่อมาเป็นภาพหมู่ของผู้นำทางศาสนาระดับสูงสุดแห่งคริสตจักรโรมันคาทอลิก และ คริสตจักรเวียดนามที่ดำรงตำแหน่งในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1930 - 1970 จำนวน 5 คน ประกอบด้วย สมเด็จพระสันตะปาปาปิอุสที่ 12 (Pope Pius XII, ดำรงตำแหน่งระหว่างปี 1939-1958) และ พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ระดับพระสังฆราชในเวียดนามได้จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ พระสังฆราชเฟโร มาร์ตินโง่ ดิงตุก (Phêrô Máctinô Ngô Đĩnh Thục, น้องชายประธานาธิบดีโง่ดิ่งเลียม) แห่งสังฆมณฑลหวิงล็อง (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1938-1960) พระสังฆราชธาเดโอ เลหิวตีอ (Tadêô Lê Hữu Tú) แห่งสังฆมณฑลฟิาดเลียม (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1945-1959) พระสังฆราชเฟโร มาเรีย ฝามหังอกจี (Phêrô Maria Pham Ngọc Chi) แห่งสังฆมณฑลนุ่ยจุก (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1950-1960) และพระสังฆราชชั้นผู้ใหญ่ในฮานอยอีก 1 ท่าน คือ พระสังฆราชจุสเซ มาเรีย จิ่งฎือเคว (Giuse Maria Trịnh Như Khuê) แห่งสังฆมณฑลฮานอย (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1950-1978)

ภาพ 19 ภาพผู้นำทางศาสนาแห่งคริสตจักรโรมันคาทอลิกและคริสตจักรเวียดนาม ที่พบเป็นภาพสะสมของเกี่ยวกับคาทอลิกในพื้นที่นครพนม

ที่มา: ภาพถ่ายของเกี่ยวกับววนครพนม, ภาพโดยผู้วิจัย, 2561

ภาพถ่ายอีกใบเผยให้เห็นชายสูงอายุสวมชุดสากลกำลังยืนสนทนากับชายหนุ่มวัยกลางคนในชุดสากลอีก 4 คน ในงานพิธีครั้งหนึ่งซึ่งมีการประดับธงชาติไทยสลักรับกับธงชาติเวียดนามใต้ (ธงสามแถบ) และยังปรากฏป้ายคำขวัญที่มีใจความว่า "ไทย-เวียดนามสามัคคีร่วมปราบปรามคอมมิวนิสต์" (Việt Nam-Thái Lan đoàn kết diệt cộng) ผู้วิจัยได้รับคำยืนยันจากเกียบ่าวอาวุโสผู้หนึ่งว่า ภาพดังกล่าวเป็นภาพของแกนนำฝ่ายเวียดนามเสรีในพื้นที่นครพนม (เถยกอง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561) นอกจากนี้ยังพบภาพถ่ายอีกแผ่นหนึ่งซึ่งเป็นพิธีส่งมอบประตูเหล็กให้แก่ที่ทำการอำเภอเมืองนครพนม โดยป้ายตัวอักษรที่ติดอยู่บริเวณรั้วระบุว่า "อภินันทนาการจากชาวเวียดนามเสรีจังหวัดนครพนม" เป็นที่น่าเสียดายว่า ในปัจจุบัน ผู้วิจัยยังไม่สามารถติดต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาพถ่ายดังกล่าวโดยตรง อย่างไรก็ตาม ภาพถ่ายชุดนี้เป็นหนึ่งในหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เผยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเกียบ่าวแคธลิกกลุ่มหนึ่งที่เรียกตนเองว่ากลุ่มชาวเวียดนามเสรีที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสำนักงานข่าวสารเวียดนามใต้ได้อย่างค่อนข้างชัดเจน นอกจากนี้ พวกเขายังมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงในท้องถิ่นอีกด้วย

นอกจากเกียบ่าวคาทอลิกที่มีความใกล้ชิดกับฝ่ายเวียดนามใต้ดังกล่าวไปแล้ว เกียบ่าวอาวุโสผู้หนึ่งที่มีอายุย่าง 80 ปี และเป็นอดีตครูสอนในระบบการศึกษาเดี่ยวหรือทิว (tiểu học vụ) ที่ได้ใช้ชีวิตวัยเยาว์ในพื้นที่อำเภอเรณูนครก็ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเกียบ่าวที่ฝึกฝฝฝ่ายเวียดนามใต้ว่า กลุ่มคนเหล่านี้ นอกจากจะมีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างจากเกียบ่าวที่นิยมเวียดนามเหนือแล้วนั้น บางคนยังมีฐานะดี และเคยได้รับการศึกษาในระบบการศึกษาของอาณานิคม จึงมีทัศนคติและคุณความรู้ความสามารถของ "ก้านโอะ" (cán bộ-เจ้าหน้าที่องค์กรชาตินิยม) ที่ใกล้ชิดกับฝ่ายเวียดนามเหนืออีกด้วย

...พวกเหวียดยาน [พวกเวียดนามกบฏ] บางคนเป็นลูกหลานคนรวย และมีความรู้สูง บางคนเคยเรียนในระบบการศึกษาของฝรั่งเศสในระดับปรีแม [Primaire Élémentaire] และระดับดีบิโลม [Diplôme d'Étude Primaire Supérieurs Franco-Indigène] ที่เรณูนครก็มีบางคน เช่น องหยิ่ง [นามสมมุติ] องมี [นามสมมุติ] พวกนี้ไม่มาอยู่ร่วมกับชุมชนเวียดนาม พวกเขาคิดว่าก้านโอะ [เจ้าหน้าที่องค์กรชาตินิยม] ของเราไม่มีความรู้อะไรเลย พูดจากก็ไม่เข้าที่ ไม่สามารถดึงพวกเขามาเป็นพวกได้ อยู่ที่นคร [พนม] ก็มีพวกองสูก [นามสมมุติ] องลอ [นามสมมุติ] น้ององสูกนั้นแหละ พวกเขาคิดว่าก้านโอะของเราเป็นพวกที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากในครัวจะรู้เรื่องอะไร

(หวอบิ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2560)

ท่ามกลางความกดดันของรัฐไทย และการเปิดศึกช่วงชิงมวลชนของฝ่ายเวียดนามใต้โดยการจัดตั้งองค์กรตัวแทนในพื้นที่ซึ่งมีเกี้ยววาวอาศัยอยู่จำนวนมากดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ในขณะเดียวกัน องค์กรชาตินิยมเวียดนามเหนือก็ได้กำหนดแนวทางการต่อสู้ของตนในลักษณะของการเคลื่อนไหวในทางลับเพื่อตอบโต้นโยบายของรัฐไทย และปฏิบัติการเชิงจิตวิทยาของฝ่ายเวียดนามใต้ด้วยเช่นกัน หนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ถูกใช้เป็นอาวุธในการทำสงครามช่วงชิงมวลชนในครั้งนี้ความเชื่อทางด้านจิตวิญญาณอันเกี่ยวเนื่องกับธรรมเนียมการบูชาบรรพชนของชาวเวียดนาม กล่าวคือ องค์กรชาตินิยมที่เคลื่อนไหวในทางลับได้รณรงค์ให้มีการจัดตั้ง “แท่นบูชาปิตุภูมิ” (Bàn thờ tổ quốc) ในบ้านเรือนของเกี้ยววาวเพื่อปลุกฝังและหล่อเลี้ยงสำนึกชาตินิยมและโฆษณาชวนเชื่อให้เกี้ยววาวในเมืองไทยเข้ามาเป็นแนวร่วมทางการเมืองของฝ่ายตนด้วยการอำพรางการเคลื่อนไหวทางการเมืองไว้ภายใต้รูปแบบปฏิบัติการเชิงประเพณีและความเชื่อทางศาสนา (Vũ An, 1977, p.24)

กล่าวได้ว่า แท่นบูชาปิตุภูมิ (Fatherland Altars) เป็นหนึ่งในรูปแบบการปลุกฝังและการแสดงออกถึงความรักชาติที่พบในเวียดนาม และคาดว่าได้มีการเผยแพร่มายังประเทศไทยในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา เดวิด มาร์ร ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งข้อสังเกตว่า แท่นบูชาปิตุภูมิได้ปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ของกรุงฮานอย โดยเฉพาะในช่วงการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2498) ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และขบวนการเวียดนามกำลังดำเนินการสร้างรัฐชาติเอกราชของตนขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวได้ว่า การจัดวางแท่นบูชาปิตุภูมิเป็นการหยิบยืมประเพณีดั้งเดิมที่สัมพันธ์กับการเคารพบูชาบรรพชนของชาวเวียดนามมาประยุกต์ใช้โดยมีเป้าหมายเพื่อปลุกเร้าให้ชาวเวียดนามเกิดความกระตือรือร้นในความรักชาติ ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ปัจเจกบุคคลได้ตระหนักถึงภารกิจอันศักดิ์สิทธิ์ของพลเมืองเวียดนามภายใต้บริบทของรัฐชาติแบบใหม่ที่ชายฉกรรจ์จะต้องเข้าประจำการในกองทัพเพื่อรับใช้ชาติ

การปลุกกระแสชาตินิยมโดยการใช้แท่นบูชาปิตุภูมิ ได้ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการสร้างค่านิยมแห่งการรักชาติผ่านวาทกรรมของโฮจิมินห์ที่มักจะเน้นย้ำให้ชาวเวียดนามแสดงความจงรักภักดี (trung) ต่อแผ่นดินปิตุภูมิและแสดงความกตัญญู (hiếu) ต่อพี่น้องประชาชน อันเป็นจิตสำนึกที่สัมพันธ์กับบทบัญญัติว่าด้วยคุณธรรมตามคติความเชื่อของลัทธิขงจื้อ ทั้งยังเป็นการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางการเมืองรูปแบบใหม่อีกด้วย ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังจากการเปิดเผยตัวตนของโฮจิมินห์ต่อหน้าสาธารณชนในพิธีประกาศเอกราช และการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ซึ่งส่งผลให้โฮจิมินห์กลายเป็นบุคคลที่ดำรงอยู่ในสถานะ

ศูนย์กลางของอุดมการณ์ทางการเมืองแบบใหม่ (a new synthesis of ideologies) ภายใต้ภาพลักษณ์ที่แลดูเรียบง่ายและสมถะ (Marr, 1984, p.133) นอกจากนี้ การจัดตั้งแทนนุชาปิตุภูมิ ยังได้ถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในรูปแบบการเฉลิมฉลองเนื่องในวาระครบรอบ 1 ปีแห่งการประกาศเอกราช และการเปิดเผยตัวตนของโฮจิมินห์ต่อหน้าสาธารณชนเวียดนาม โดยได้มีการรณรงค์ให้จัดตั้งแทนนุชาปิตุภูมิพร้อมด้วยการประดับธงชาติ คำขวัญปลุกสำนึกชาตินิยม และการเผยแพร่คำประกาศเรียกร้องของโฮจิมินห์อีกด้วย (Kỷ niệm cách mạng tháng Tám, 2000, p.252) จากนั้นแทนนุชาปิตุภูมิจึงได้กลายเป็นเครื่องมือเชิงประเพณีอันสัมพันธ์กับโลกทางด้านจิตวิญญาณเพื่อสร้างสำนึกชาตินิยมที่ปรากฏให้เห็นในเวียดนามและในชุมชนเกี่ยววาวอื่น ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทยอย่างแพร่หลาย

สำหรับในเมืองไทย เป็นที่น่าประหลาดใจว่าได้พบร่องรอยในการอ้างอิงถึงสำนึกชาตินิยมที่เชื่อมโยงกับแทนนุชาปิตุภูมิเป็นครั้งแรกก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) และก่อนมีพิธีสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามในเดือนถัดมาเสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้ เอกสารฉบับหนึ่งที่ขบวนการเวียดนามที่ส่งมายังองค์กรปฏิวัติของชาวเวียดนามในสยามในช่วงเดือนตุลาคม ค.ศ. 1944 (พ.ศ. 2487) ได้ระบุว่า "แผ่นดินเวียดนามต้องตกอยู่ภายใต้การกดขี่ข่มเหงของพวกศัตรูผิวขาว (ฝรั่งเศส) และพวกศัตรูแควะ (ญี่ปุ่น) ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาขูดรีดชาวเวียดนามมานานนับศตวรรษ" ความคับแค้นใจจึงเกิดขึ้นเนื่องจาก "การที่ชนชาติที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานนับสี่พันปีต้องตกอยู่ภายใต้สภาวะ 'หนึ่งคอกสองแอก' (một cõ hai trõng) อันเป็นเรื่องที่น่าอดสูอย่างยิ่ง"

ฝ่ายเวียดนามเองได้ประเมินว่าจุดอ่อนของการปฏิวัติเพื่อปลดแอกเวียดนามที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ยุคอาณานิคมเป็นต้นมาคือการที่องค์กรกู้ชาติต่าง ๆ มักจะขาดความสามัคคี และแตกแยกกันเอง ดังนั้น แกนนำขบวนการเวียดนามจึงได้เชื่อเชิญให้ตัวแทนองค์กรปฏิวัติที่เคลื่อนไหวอยู่ภายในเวียดนาม และภายนอกอินโดจีนได้มาร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางหลอมรวมองค์กรเหล่านี้ให้อยู่ภายใต้ร่มธงเดียวกัน และที่สำคัญ เอกสารดังกล่าวยังได้ระบุว่า "พวกเรายังคงรอคอยการตอบรับเข้าร่วมประชุมจากบรรดาสหราชอาณาจักรและขอสาบานต่อหน้า 'แทนนุชาปิตุภูมิ' ว่าจะทุ่มเทจิตวิญญาณและแรงกำลังเพื่อนำพาบ้านเมืองให้เป็นชาติเอกราชเพื่อความผาสุก เอกราชและเสรีภาพ" (Thư của Tổng bộ Việt Minh, 2000, p.506)

ปฏิบัติการเชิงประเพณีอันสัมพันธ์กับโลกแห่งจิตวิญญาณเพื่อปลุกกระดมความรักชาติด้วยการรณรงค์ให้เกี่ยววาวประดับแทนนุชาปิตุภูมิในครัวเรือนของตนยังได้ถูกกล่าวถึงโดยสหยาหว่างวันฮวาน (Hoàng Văn Hoan) อดีตแกนนำระดับสูงของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่ได้รับการ

แต่งตั้งให้มาปฏิบัติภารกิจในฐานะผู้แทนพรรคฯ เพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวในสยามระหว่างปี ค.ศ. 1948 – 1949 (พ.ศ. 2491 - 2492) เอกสารบันทึกความทรงจำในการปฏิบัติที่เขียนขึ้นโดย สหายหว่างวันสวานในฉบับภาษาเวียดนาม *Giọt nước trong biển cả* (หยดน้ำในมหาสมุทร) (Hoàng Văn Hoan, 1986) และฉบับภาษาอังกฤษในชื่อ *A drop in the ocean* (1988) ได้วิเคราะห์ว่า การที่รัฐบาลทหารของไทยดำเนินนโยบายที่ไม่เป็นมิตรต่อฝ่ายเวียดนามเหนือได้ ส่งผลให้องค์กรชาตินิยมเวียดนามต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเคลื่อนไหวด้วยการหันไปใช้ เครื่องมือเชิงประเพณีและความเชื่อทางศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการหล่อเลี้ยงสำนึกชาตินิยมของ

อย่างไรก็ตาม ชาวเวียดนามเองก็ต้องยอมรับความจริงประการหนึ่งว่า เกือบว่าในเมืองไทยมักจะแสดงออกถึงความรักชาติของตนอย่างเอิกเกริกโดยไม่เกรงใจชาวไทยแม้แต่บ่อย และการกระทำเยี่ยงนี้ถือเป็นการผิดพลาดที่จะต้องได้รับการแก้ไข กล่าวได้ว่า ภัยคุกคามสำคัญคือรัฐบาลทหารไทยซึ่งมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายความมั่นคงจากการสนับสนุนขบวนการชาตินิยมที่นำโดยฝ่ายเวียดนามเหนือไปเป็นการเข้มงวดต่อภารกิจการปฏิบัติของเกือบว่าในเมืองไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น สหายสวานจึงได้กำหนดแนวทางเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ในรูปแบบใหม่ โดยเน้นย้ำการควบคุมเกือบว่าในเมืองไทยมิให้แสดงออกเชิงชาตินิยมอย่างเปิดเผยดังเช่นในอดีต

อย่างไรก็ดี องค์การจะต้องรักษาและส่งเสริมสำนึกชาตินิยมของมวลชนเกือบว่าในเมืองไทยต่อไป การประดับธงแดงดาวเหลือง (*cờ đỏ sao vàng*) และรูปภาพของโฮจิมินห์ (ประธานโฮ) นั้นเปรียบได้กับการบูชาสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์จึงมีอาจยกเลิกธรรมเนียมดังกล่าวได้โดยทันที หากแต่จะต้องรณรงค์ให้เกือบว่าเปลี่ยนแปลงวิธีการประดับธงชาติ และรูปโฮจิมินห์ให้วางอยู่บนแท่นบูชาปิตุภูมิ ซึ่งเชื้อเคล้าด้วยกลิ่นอายของความเชื่อทางศาสนาเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำที่มิชอบแห่งการยั่วยุทธทางการเมืองอย่างแจ่มแจ้ง ในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจของไทยเข้ามาแทรกแซงหรือทำลายการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิก็จงอ้างว่าการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิเป็นหลักปฏิบัติตามคติความเชื่อทางศาสนาแบบดั้งเดิมของชาวเวียดนาม (Hoàng Văn Hoan, 1986, p.124) เพื่อรักษาไว้ซึ่งความเคารพต่อโฮจิมินห์ และการระลึกถึงแผ่นดินปิตุภูมิอันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการหล่อเลี้ยงสำนึกชาตินิยมของเกือบว่าในเมืองไทยให้ดำรงอยู่ต่อไป

เอกสารสรุปการเคลื่อนไหวขององค์การพรรคคอมมิวนิสต์สาขาเวียดนามเหนือ (*Đảng bộ Việt kiều*) ได้กล่าวถึงบทบาทของแท่นบูชาปิตุภูมิไปในทิศทางเดียวกันกับบันทึกความทรงจำของ สหายหว่างวันสวานข้างต้น กล่าวคือ แม้ว่าฝ่ายความมั่นคงไทยจะทำการกีดกันการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ด้านชาตินิยมของเกือบว่าด้วยการบีบบังคับให้ปลดธงชาติเวียดนามเหนือ และรูปภาพโฮจิมินห์ออกจากบ้านเรือนของตน อย่างไรก็ตาม องค์การพรรคคอมมิวนิสต์สาขาเวียดนามยังคงยึด

มันในแนวทางการรณรงค์ให้เกี่ยวป่ารักษาไว้ซึ่งสัญลักษณ์ของความเป็นชาติอันได้แก่ ธงชาติ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (cờ đỏ sao vàng) และรูปภาพโฮจิมินห์ โดยให้ระดับสิ่งสำคัญยิ่งเหล่านี้ไว้ในพื้นที่มืดชิดเพื่อหล่อเลี้ยงสำนึกความรักชาติ เสริมสร้างความเคียดแค้น และชิงชังพวกจักรวรรดินิยม สร้างความเชื่อมั่นให้แก่เกี่ยวป่าได้ดำเนินการตามแนวทางการปฏิวัติของพรรคฯ ทั้งยังเป็นโอกาสในการฝึกฝนการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิทางการเมืองและเป็นการส่งสัญญาณเตือนไปยังรัฐบาลปฏิกิริยาขวาจัดของไทย รวมทั้งพวกเหวียดยานขายชาติทั้งปวง เป้าหมายสำคัญของการรณรงค์ในครั้งนี้คือการที่ครอบครัวชาวเวียดนามจะต้องประดับประดาและตกแต่งแท่นบูชาปิตุภูมิของตนให้มีความสง่างาม โดยให้เปรียบธงแดงดาวเหลือง (cờ đỏ sao vàng) ประหนึ่งดังเครื่องรางของขลัง (bùa hộ mệnh) และอุปมาภาพเหมือนของโฮจิมินห์ประหนึ่งดังภาพอันศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพเจ้าที่ยังคงใช้ชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์ (ông thần sống)

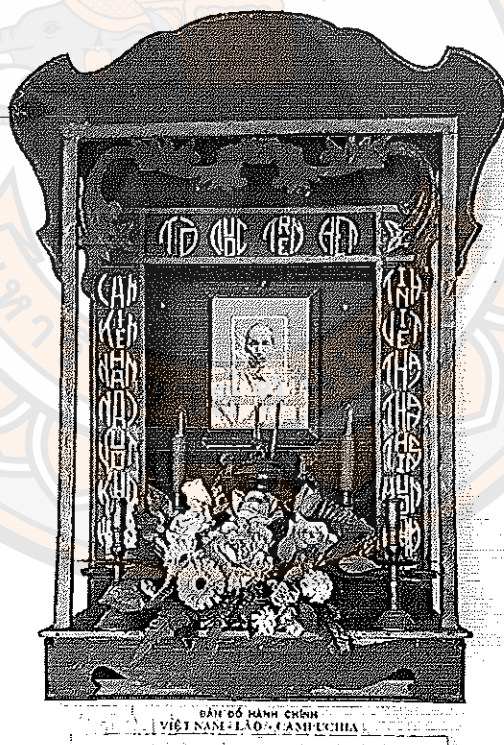
นอกจากนั้นยังได้มีการกำหนดคำขวัญที่มีความหมายเชื่อมโยงไปสู่การสร้างความรักความเป็นชาติ และการบูชาตัวผู้นำของชาติ เช่น "ปิตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด" (tổ quốc trên hết), "ขยัน ประหยัด อุตทน เพื่อก้าวข้ามความยากลำบาก" (cần kiệm nhẫn nại vượt gian khổ), "เวียดนาม-ไทยใกล้ชิดจงเจริญ" (Việt-Thái thân thiện muôn năm) และ "ประธานโฮจิมินห์จงเจริญ" (Hồ Chủ tịch muôn năm) ซึ่งถูกกำหนดให้ประดับประดาไว้รายรอบพื้นที่แท่นบูชาปิตุภูมิเพื่อทำหน้าที่ในการกำกับความหมายว่าด้วยสำนึกชาตินิยม และการเน้นย้ำความเคารพผู้นำสูงสุด โดยเป็นที่น่าสังเกตว่า คำขวัญดังกล่าวได้ทำหน้าที่ประหนึ่งดังบทกลอนคู่ (câu đối) ที่มักจะปรากฏตามแท่นบูชาบรรพบุรุษเพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของผู้วายชนม์ตามธรรมเนียมปฏิบัติในการจัดตั้งแท่นบูชาบรรพบุรุษประจำครัวเรือนของชาวเวียดนามโดยทั่วไป (Vũ An, 1977, p.24) กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แท่นบูชาบรรพบุรุษตามธรรมเนียมดั้งเดิมของชาวเวียดนามได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความหมายใหม่เพื่อสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่ความเป็นชาติและการยกย่องโฮจิมินห์ไว้ในฐานะผู้นำสูงสุดของชาติ

จากการศึกษาข้อมูลในลักษณะความทรงจำของเกี่ยวป่าอพยพในพื้นที่ภาคอีสาน โดยเฉพาะในจังหวัดนครพนมพบว่า ก่อนที่รัฐไทยจะดำเนินนโยบายที่เข้มงวดกวดขันกับชาวเวียดนามในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา เกี่ยวป่าในอีสานยังคงสามารถแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงออกซึ่งความความรักชาติ และการรณรงค์เพื่อช่วยเหลือฝ่ายเวียดนามทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสได้อย่างค่อนข้างเปิดเผย เกี่ยวป่าอาวุโสผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นอดีตแกนนำทางการศึกษาในพื้นที่นครพนม และมุกดาหารได้เล่าถึงความทรงจำเกี่ยวกับบรรยากาศการเคลื่อนไหวเชิง

ชาตินิยมของเกี๊ยวป่าวในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองก่อนที่ฝ่ายทหารจะเข้ามายึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนในช่วงปลายทศวรรษ 1940 ให้ผู้วิจัยฟังว่า

...ในช่วงหลังสงครามโลก ลุงจำได้ว่าการเคลื่อนไหวหลายอย่าง เช่น การขายพันธบัตรเพื่อหาเงินมาทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศส (công phiếu kháng chiến chống Pháp) ซึ่งส่งมาจากฮานอย มันเหมือนกับชาวบ้านให้รัฐบาลยืมเงินเพื่อใช้จ่ายในสงคราม การประมูลภาพของลุงโฮ (Bác Hồ) ลุงซำบ (Bác Giáp) ลุง เจื่องจิง (Bác Trường Chinh) ลุงโตนดึกถั่ง (Bác Tôn Đức Thắng) เพื่อหารายได้มาช่วยเหลือการทำสงคราม มีการจ่ายเงินช่วยเหลือสงครามเป็นรายเดือน (nguyệt phí) ผู้ใหญ่แทบทุกคนต่างก็จ่ายกันเดือนละหนึ่งบาทต่อหนึ่งคน

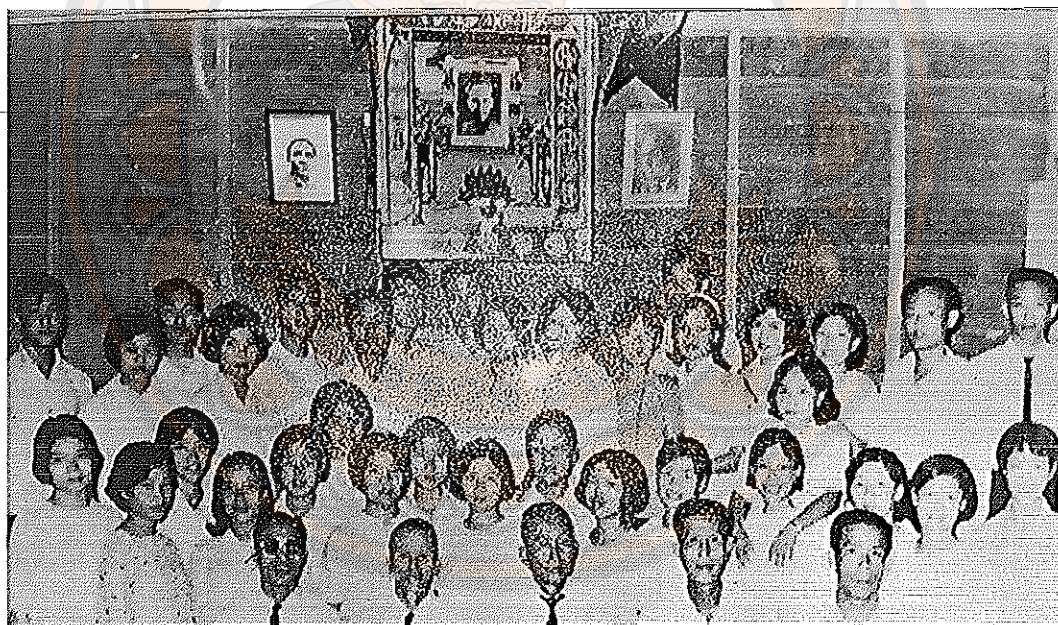
(องแจ้ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

ภาพ 20 แท่นบูชาปิตุภูมิที่ปรากฏให้เห็นอย่างแพร่หลายในภาคอีสาน
ในช่วงเวลาดั้งแต่ปลายทศวรรษ 1940-กลางทศวรรษ 1970

ที่มา: เกี๊ยวป่าวอุตรธานีผู้หนึ่งส่งภาพนี้ให้แก่ผู้วิจัยเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2561

คำบอกเล่าข้างต้นเผยให้เห็นว่า การเรียกร้องให้เกี่ยวบ่าวร่วมกันบริจาคทรัพย์สินเพื่อสนับสนุนฝ่ายเวียดนามที่ทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศส และการเผยแพร่รูปภาพโฮจิมินห์ด้วยวิธีการจัดประมูลหรือแจกจ่ายในระยะเวลาดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างความทรงจำให้เกี่ยวบ่าวสามารถจดจำ และรับรู้ถึงตัวตนของโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม อันเป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในเวียดนามภายหลังการประกาศเอกราช เมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) อาจกล่าวได้ว่า การรณรงค์เพื่อเรียกร้องให้ชาวเวียดนามที่อาศัยในแผ่นดินปิตุภูมิสนับสนุนฝ่ายเวียดนาม และสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ภายใต้การนำของโฮจิมินห์มีความสัมพันธ์กับการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลในชุมชนเกี่ยวบ่าวอย่างใกล้ชิด ในขณะที่เดียวกันยังเผยให้เห็นว่า ขณะที่รัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของฝ่ายปรีดี พนมยงค์ยังคงครองอำนาจอยู่นั้น องค์กษัตริย์เวียดนามและเกี่ยวบ่าวในเมืองไทยยังสามารถเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมได้อย่างค่อนข้างเสรี

ภาพ 21 ภาพโฮจิมินห์ที่ปรากฏในแท่นบูชาปิตุภูมิเนื่องในวาระการประชุมคณะครู
เกี่ยวบ่าวในพื้นที่แห่งหนึ่งของจังหวัดนครพนมในช่วงปลายคริสต์
ทศวรรษ 1960

ที่มา: ถ่ายจากภาพต้นฉบับ, ภาพโดยผู้วิจัย, 2560

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา เมื่อรัฐบาลทหารไทย ได้ดำเนินนโยบายกีดกันและเข้มงวดต่อการเคลื่อนไหวของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยด้วยรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจำกัดพื้นที่พักอาศัย การโยกย้ายชายฉกรรจ์ชาวเวียดนามในพื้นที่ภาคอีสานให้ไปอาศัยในพื้นที่ห่างไกลในภาคใต้ของไทย หรือการห้ามมิให้เกี้ยวบ่าวประดับประดาและการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม โดยเฉพาะธงชาติเวียดนาม (ธงแดงดาวเหลือง) หรือรูปภาพโฮจิมินห์ ฯลฯ เกี้ยวบ่าวอาวุโสผู้หนึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ม่านหมอกแห่งความอึมครึมและบรรยากาศแห่งความกดดันที่เกี้ยวบ่าวนครพนมต้องเผชิญ นับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมาว่า

...พวกเราถูกห้ามหลายอย่าง ห้ามทำงาน 21 อย่าง [ข้อเท็จจริงคือ 23 ประเภท] ห้ามออกจากเขตที่พักอาศัยโดยไม่ได้รับอนุญาต ตำรวจทำป้อมยามเพื่อตรวจชาวเวียดนามที่เดินทางโดยไม่ขออนุญาต บ้านลุงอยู่ที่เรณูนครถ้าจะไปไหนไกล ๆ ไม่ได้นะ ถ้าไปใกล้ ๆ เช่น ธาตุพนมได้ ไปสามแยกเรณูก็ได้ แต่ถ้าจะออกนอกเขตบ้านแสนพัน (รอยต่อระหว่างอำเภอเมืองและอำเภอธาตุพนม) จะถูกตรวจทันที ถ้าหากถูกจับได้ครั้งแรกจะถูกขัง ครั้งที่สองจะปรับเงิน 500 บาท และครั้งที่สามจะไล่อับเวียดนาม บ้านหลังไหนที่มีบ้านต่อไต่ก๊วก (Bàn thờ tổ quốc-แท่นบูชาปิตุภูมิ) หรือธงชาติเวียดนามจะถูกทำลาย โดยพวกเจ้าหน้าที่ทันที

(หวอบิ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 มกราคม 2560)

ถึงแม้ว่าจะถูกกดดันจากรัฐไทยอย่างหนัก ทว่าในครัวเรือนของเกี้ยวบ่าวนครพนมจำนวนมากยังคงปรากฏแท่นบูชาปิตุภูมิที่ได้จัดตั้งไว้ในบริเวณที่ปกปิดมิดชิดมากยิ่งขึ้น ต่อกรณีดังกล่าว เอกสารสรุปความทรงจำของเกี้ยวบ่าวนครพนมที่เรียบเรียงโดยอดีตแกนนำทางด้านการศึกษาในพื้นที่นครพนม และมุกดาหารได้อธิบายถึงสถานการณ์ทางการเมืองของไทยที่ส่งผลกระทบต่อ การเคลื่อนไหวของเกี้ยวบ่าวในช่วงเวลาที่กำลังเปลี่ยนผ่านไปสู่วัยยุคสงครามเย็น เนื้อหาของเอกสารดังกล่าวได้อธิบายถึงสถานการณ์ในปี ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) ที่เกี้ยวบ่าวนครพนมต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบากที่ธำโสมเข้ามาอย่างต่อเนื่อง (khó khăn cực nhọc chóng chát) เมื่อองค์กษัตริย์นิยมของเกี้ยวบ่าวในระดับท้องถิ่นได้รับทราบถึงแนวทางการเคลื่อนไหวภายใต้ทิศทางที่องค์กษัตริย์คอมมิวนิสต์อินโดจีนสาขาเวียดนามได้ปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ ภายใ

ปณิธาน “รักษาฐานการเคลื่อนไหวของเกี้ยวบ่าวเพื่อสานต่อภารกิจการต่อต้านฝรั่งเศสผู้รุกราน”
(Giữ vững cơ sở kiêu bào để tích cực góp phần chống Pháp xâm lược)

เป็นที่น่าสังเกตว่า กิจกรรมเชิงประเพณี และความเชื่อทางจิตวิญญาณได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้เชิงอุดมการณ์ขององค์การชาตินิยมเกี้ยวบ่าวกับรัฐไทย และฝ่ายเวียดนามใต้ รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งสำนึกชาตินิยม และการสร้างค่านิยมในการยกย่องบูชาโฮจิมินห์ ด้วยเหตุนี้ บ้านเรือนเกี้ยวบ่าวแทบทุกหลังจึงได้รับการรณรงค์ให้จัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิที่มีรูปโฮจิมินห์เป็นองค์ประธาน และประดับไว้ในตำแหน่งใจกลางของแท่นบูชาประหนึ่งดังโฮจิมินห์ได้สถิตอยู่ในสถานะศูนย์รวมจิตใจของชาติที่ถูกรายล้อมด้วยคำขวัญที่มีนัยของการเรียกร้องให้เกี้ยวบ่าวคำนึงถึงแผ่นดินปิตุภูมิของตน เช่น ปิตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด (Tổ quốc trên hết) โฮจิมินห์จงเจริญ (Hồ Chí Minh muôn năm) ขยัน ประหยัด อุตุน ฝื่อแผ่ (Cần, kiệm, nhản nại, tương trợ) และเวียดนาม – ไทย ใกล้ชิดจงเจริญ (Việt - Thái thân thiện muôn năm) เป็นต้น (Nguyễn Văn Chính, 2013, p.4)

จากคำบอกเล่าของสตรีอาวุโสที่เคยปฏิบัติภารกิจใกล้ชิดกับผู้นำระดับสูงขององค์การชาตินิยมเวียดนามในพื้นที่นครพนมช่วยให้เข้าใจถึงเป้าหมาย และบริบทของการรักษาไว้ซึ่งสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติผ่านการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิภายในครัวเรือนของเกี้ยวบ่าวในพื้นที่นครพนมได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

...การจัดทำแท่นบูชาปิตุภูมิเป็นนโยบายของส่วนกลาง (trung ương) เมื่อก่อนเราติดธงเวียดนามก็จะโดนฉีกออก หรือโดนทำลาย แต่ตอนนั้นเราทำแท่นบูชาปิตุภูมิ แล้วก็ทำธงชาติลงไปบนแผ่นไม้อย่างถาวรเลย นอกจากนั้นก็ยังมี การติดรูปลุงโฮอยู่ตรงกลางแท่นบูชา การตั้งแท่นปิตุภูมิน่าจะเกิดในปี ค.ศ. 1953 - 1954 นั้นแหละ ตอนนั้น บางครอบครัวก็ยังมี การบูชารูปลุงโฮในแท่นบูชาบรรพบุรุษ (bàn thờ gia tiên) ของตน โดยการติดตั้งรูปลุงโฮไว้สูงกว่ารูปบรรพบุรุษเสียอีก

(ปาหุง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

ถึงแม้ว่าการระบุถึงช่วงเวลาในการเกิดขึ้นของแท่นบูชาปิตุภูมิดูเหมือนจะมีความแตกต่างออกไปจากที่ปรากฏในเอกสารอยู่บ้าง ทว่าความทรงจำของสตรีเกี้ยวบ่าวอาวุโสดังกล่าวได้ช่วยอธิบายถึงต้นเค้าของการยกย่องโฮจิมินห์ด้วยการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิในพื้นที่ต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ตามทัศนะของเกี้ยวบ่าวท่านนี้ การจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิเพื่อการสร้างสำนึกชาตินิยมนั้นหา

ไซสิ่งที่เกิดขึ้นเองหรือเป็นประเพณีดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่อดีต หากแต่เกิดจากการหยิบยืมประเพณีการเคารพบรรพบุรุษตามคติความเชื่อดั้งเดิมของชาวเวียตนาม อีกทั้งการแสดงออกถึงสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบที่ตายตัวมากนักดังเช่นการเปลี่ยนจากธงชาติที่ทำจากผืนผ้ามาเป็นธงสีลงบนแผ่นไม้ให้เป็นรูปธงแดงดาวเหลือง (cờ đỏ sao vàng) อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งศูนย์กลางของแท่นบูชาปิตุภูมินั้นจะประดับด้วยรูปกายของใครอื่นมิได้นอกจากรูปไฮจิมินห์เท่านั้น นอกจากนั้น ภายหลังยุคสมัยแห่งการรณรงค์ให้เกี่ยวป่าวจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิลดความเข้มข้นลงไปในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 กระนั้น การบูชารูปภาพไฮจิมินห์ยังคงได้รับการสานต่อจากเกี่ยวป่าวหลายครอบครัวสืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และส่วนใหญ่รูปภาพไฮจิมินห์จะได้รับการประดับไว้ในระดับที่สูงกว่าการบูชาบรรพบุรุษในครอบครัวของตนเสียด้วยซ้ำ เกี่ยวป่าวสูงอายุที่เกิดในเมืองท่าแขก สปป.ลาว ก่อนที่จะอพยพมาอยู่ในจังหวัดนครพนมผู้หนึ่งให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

...อยู่ที่บ้านลุงก็มีโต๊ะบูชาบ้านไฮ [ลุงไฮ] เราแยกโต๊ะบูชาบ้านไฮออกมาไว้ต่างหาก สูงกว่าโต๊ะบูชาบรรพบุรุษ นอกจากนั้นยังมีคำขวัญที่ติดไว้ในส่วนต่าง ๆ ของโต๊ะบูชาเช่นด้านบนติดคำว่า 'ปิตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด' ด้านล่างติดคำว่า 'จู้ติก [ประธาน] ไฮจิมินห์จงเจริญ' อีกฝั่งหนึ่งติดคำว่า 'เวียด – ไทยใกล้ชิด' ลุงคิดว่าการบูชาลุงไฮในตอนที่ยัง 'ไม่เสียชีวิตเหมือนเรากำลังบูชาเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต (thờ thần sống) มันไม่เหมือนการบูชาดวงวิญญาณบรรพชนทั่วไป แต่เป็นการบูชาเพื่อรวมใจผู้คนให้รักชาติ รักลุงไฮ

(หวอบิ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

คำบอกเล่าดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า นอกจากการบูชาไฮจิมินห์บนแท่นบูชาปิตุภูมิแล้ว โดยทั่วไปเกี่ยวปาวก็ยังจัดตั้งแท่นบูชาบรรพบุรุษของตนแยกไว้ต่างหากอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แท่นบูชาปิตุภูมิมักจะตั้งอยู่บนโต๊ะหรืออยู่บนหิ้งที่ติดตั้งไว้สูงกว่าแท่นบูชาบรรพบุรุษเสมอ นัยดังกล่าวอาจชี้ให้เห็นว่าเกี่ยวปาวส่วนใหญ่ได้รับการรณรงค์ให้เทิดทูนบูชาไฮจิมินห์ในระดับที่สูงกว่าบรรพบุรุษในครอบครัวของตนเสียด้วยซ้ำ อีกทั้งยังอาจทำความเข้าใจได้ว่า การจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิมีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือการยกระดับความหมายของความเป็นชาติซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมให้มีความสำคัญเหนือกว่าครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ลักษณะดังกล่าวยังนำไปสู่การเรียกร้องให้เกี่ยวปาวมีความเสียสละทั้งแรงกาย และกำลังทรัพย์เพื่อชาติบ้านเมืองมากกว่าการสร้างความมั่งคั่ง และความมั่นคงให้แก่ครอบครัวตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น การบูชาไฮจิมินห์

บนแท่นบูชาปิตุภูมิในชุมชนเกี่ยวกับวชนครพนมที่ปรากฏขึ้นในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 ซึ่งเป็นช่วงที่โฮจิมินห์ยังคงมีชีวิตอยู่ ยังถูกรับรู้และเข้าใจโดยเกี่ยวกับจำนวนหนึ่งว่าลักษณะดังกล่าวเปรียบเสมือนการบูชาเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต (thờ thần sống) ซึ่งจะปรากฏเฉพาะในกรณีการบูชาโฮจิมินห์เท่านั้น

ในบางกรณีพบว่าได้มีการอ้างอิงถึงความศักดิ์สิทธิ์ และการประสพเคราะห์กรรม เนื่องจากการละเมิดแท่นบูชาปิตุภูมิ เอกสารสรุปความทรงจำของเกี่ยวกับวชนครพนมตอนหนึ่งได้เผยให้เห็นถึงความทรงจำที่มีลักษณะของความพยายามในการผูกโยงความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับแท่นบูชาปิตุภูมิไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้หนึ่งนามว่า ร้อยตำรวจตรีขัน (Thiếu úy Khán) เป็นคนมีนิสัยมุทะลุดูดัน และมักจะเข้มงวดกวดขันกับเกี่ยวกับในพื้นที่นครพนม ในวันหนึ่ง เขาได้รับเขาคำสั่งให้ออกตรวจตราตามบ้านเรือนเกี่ยวกับวชนครพนม และเมื่อพบว่าในบ้านหลังหนึ่งมีการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิ ในขณะที่เจ้าหน้าที่คนอื่นแสดงความยำเกรงและไม่กล้ากระทำการใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิด แต่ร้อยตำรวจตรีขันกลับกระทำการด้วยความสีกเหิม โดยใช้ค้อนทุบทำลายแท่นบูชาปิตุภูมิ และฉีกกระดาษรูปป้ากโฮ (ลุงโฮ) ทิ้งลงพื้นด้วยความกราดเกรี้ยว วันต่อมา นายตำรวจคนดังกล่าวก็ได้เสียชีวิตลงกระทันหันอย่างไม่ทราบสาเหตุ กรณีดังกล่าวสร้างความหวาดกลัวให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจหลายคน ทั้งยังส่งผลให้การกวาดล้างแท่นบูชาปิตุภูมิซบเซาลงชั่วระยะเวลาหนึ่ง (Nguyễn Văn Chính, 2013, p.4) นอกจากนี้ยังปรากฏเรื่องเล่าเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของแท่นบูชาปิตุภูมิลักษณะดังกล่าวในชุมชนเกี่ยวกับวชนครพนมอีกหลายแห่ง

นอกจากคำเล่าขานเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของแท่นบูชาปิตุภูมิที่ได้กล่าวถึงไปแล้วนั้น หนังสือพิมพ์ *Đoàn Kết* (สามัคคี) กระบอกลีงขององค์กรชาตินิยมเวียดนามซึ่งได้ตีพิมพ์และเผยแพร่อย่างลับ ๆ ในชุมชนเกี่ยวกับวชนครพนมยังได้เผยแพร่บทกลอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับความเป็นชาติไว้ในคร้วเรือนของเกี่ยวกับวชนครพนมไว้ว่า

...Con ơi lấy búa vào dây

Lấy đinh cho chắc để thấy tiến công

Thấy cua thấy đống xích đồng

Dựng bàn thờ Nước thật hùng thật nghiêm

Bàn thờ đã dựng là niêm

Búa không lay được nhỡ kim khó ra

(Vũ An, 1977, p.24)

บทกลอนที่เขียนด้วยตัวอักษรกวีวงหรีอดังกล่าวนี้นั้นเนื้อหาบรรยายถึงเหตุการณ์ที่สองพ่อลูกกำลังร่วมมือกันทำตั้งแท่นบูชาปีศาจไว้ในบ้านของตน ผู้เป็นพ่อได้สั่งให้ลูกส่งค้อน และตะปูมาให้เพื่อใช้สำหรับติดตั้ง “บ้านถ่อโต่ก๊วก” (แท่นบูชาปีศาจ) อันเป็นสัญลักษณ์แห่งความความหวาดหวั่น และความศักดิ์สิทธิ์ของความเป็นชาติ บิดาได้กล่าวเน้นย้ำกับบุตรของตนว่าแท่นบูชาปีศาจที่ถูกจัดตั้งขึ้นแล้วมีความแข็งแรงจนถึงขนาดที่ค้อน หรือคีมเหล็กก็ไม่สามารถรื้อถอนหรือทำลายได้ ซึ่งเปรียบได้กับสำนึกความรักแผ่นดินปีศาจที่มีอาจจะเจือจางหรือเลือนหายไปจากพี่น้องเกี่ยวว่าสยาม

ความทรงจำเกี่ยวกับการเผยแพร่รูปภาพของโฮจิมินห์ และการจัดตั้งแท่นบูชาปีศาจของเกี่ยวว่าในเมืองไทย ยังได้ถูกเปิดเผยโดยเกี่ยวว่าไห่เฮื่อง (ดูที่เชิงอรรถ 11) (Kiêu bảo hỡi huong) ผู้หนึ่ง โดยได้รับการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ *Hà Nội Mới* (ฮานอยใหม่) ในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) เนื้อหาตอนหนึ่งกล่าวถึงการได้รับมอบภาพโฮจิมินห์จากแกนนำชุมชนเพื่อเป็นรางวัลตอบแทนให้แก่คุณงามความดีของเขามีต่อชุมชนเกี่ยวว่าว่า

...ฉันยังระลึกถึงความทรงจำเมื่อคราวอาศัยอยู่ในเมืองไทยได้เป็นอย่างดี เมื่อตอนที่ฉันอายุ 13 ขวบ ฉันยังเป็นเด็กนักเรียนในชั้นเรียนเกี่ยวว่าที่เปิดสอนกันอย่างลับ ๆ ในตอนเย็นฉันยังรับหน้าที่สอนหนังสือให้แก่ผู้ใหญ่ในชั้นเรียนบิงเจินท็อกหุ (ดูที่เชิงอรรถ 12) (binh dân học vụ) อีกด้วย ดังนั้น ฉันจึงได้รับมอบรูปภาพปักโฮ (ลุงโฮ) จากแกนนำเหวียดเกี่ยวประจำหมู่บ้าน (Ban lãnh đạo Việt kiều trong làng) เพื่อเป็นรางวัลตอบแทนคุณงามความดี ฉันมีความสุขเหนือคำบรรยาย เมื่อกลับถึงบ้าน ฉันนั่งจ้องมองรูปภาพโฮที่กำลังป้อนข้าวเด็กด้วยความเมตตากรุณาประหนึ่งคุณตาผู้ที่น่าเคารพรัก

(Dệt muôn vàn tình yêu thương, 1975, p.2)

...เป็นที่น่าสังเกตว่าบทความดังกล่าวได้ถูกตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กองทัพเวียดนามเหนือสามารถผนวกเวียดนามใต้ และสถาปนาระบอบสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้สำเร็จในพื้นที่ทั่วประเทศเวียดนาม บทความดังกล่าวมีนัยของการเรียกร้องให้ชาวเวียดนามที่อาศัยภายในแผ่นดินปีศาจจึงแข่งขันกันแสดงออกถึงความรักชาติ (thi đua yêu nước) ดังเช่นที่พี่น้องเกี่ยวว่าในเมืองไทยได้ปฏิบัติมาโดยตลอด นอกจากนี้ ข้อมูลจากบทความดังกล่าวยังสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเกี่ยวว่ารายหนึ่งเกี่ยวกับการแจกจ่ายรูปโฮจิมินห์

เพื่อให้เกี่ยวว่าวนำไปประดับแทนบูชาปีตฤมิของตนเองว่า "ในช่วงที่มีการรณรงค์เพื่อทำ
แทนบูชาปีตฤมิ จะมีกำนโเบะ (เจ้าหน้าที่) มาแจกรูปถ่ายของโฮจิมินห์ให้แก่ครอบครัวเกี่ยว
ปาวสำหรับประดับไว้บนแทนบูชาปีตฤมิ

(เฟื่องศักดิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2561)

ในบทความเดียวกันยังได้กล่าวถึงความทรงจำของเกี่ยวว่าวไทยเนื่องที่มีต่อการจัดตั้ง
แทนบูชาปีตฤมิในเมืองไทยไว้ว่า

...เมื่อถึงวันเกิดบ๊ากโฮ (ลุงโฮ) จิตใจของพวกเราต่างก็ระลึกถึงแผ่นดินปีตฤมิ
ระลึกถึงบ๊ากโฮ ในวันนั้นแทนบูชาปีตฤมิจะได้รับการประดับประดาอย่างปราณีตบรรจง มี
ธงแดงดาวเหลือง และรูปโฮจิมินห์อันเป็นที่เคารพรักของพวกเราประดับไว้อยู่ตรงกลาง
เจ้าหน้าที่ทางการไทยเมื่อทราบเช่นนั้นก็ขมขู่ว่าจะจับกุม และทำลายแทนบูชาปีตฤมิหึ่ง
เสีย ้วยรุ่นอย่างพวกเราไม่ว่าจะหญิงหรือชาย โดยเฉพาะพวกผู้หญิงต่างก็สลดความ
เหนียมอายทิ้งไป และพากันรวมตัวประท้วงด้วยวิธีการโกนหัวเพื่อแสดงความมุ่งมั่นในการ
ปกป้องรักษาไว้ซึ่งแทนบูชาปีตฤมิและรูปภาพบ๊ากโฮอันศักดิ์สิทธิ์ พวกตำรวจต่างก็ยอม
พ่ายแพ้ต่อความรักชาติ ความรักบ๊ากโฮของเยาวชนอย่างพวกเรา

(Dệt muôn vàn tình yêu thương, 1975, p.2)

...เนื้อหาในบทความข้างต้นเผยให้เห็นว่า กิจกรรมระลึกถึงวันสำคัญต่าง ๆ
'ไม่ว่าจะเป็นวันเกิดโฮจิมินห์ วันชาติเวียดนาม วันระลึกถึงการปฏิวัติเดือนสิงหาคม หรือวัน
สำคัญทางประเพณีของชาวเวียดนามล้วนสัมพันธ์กับแทนบูชาปีตฤมิในฐานะพื้นที่
ศักดิ์สิทธิ์อันเชื่อมโยงไปสู่สำนึกชาตินิยมทางไกลของเกี่ยวว่าวทั้งสิ้น ทั้งนี้ เกี่ยวว่าวบ้าน
นาจอกซึ่งเป็นบุตรของแกนนำมวลชนในอดีต และปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนได้เล่า
ถึงบรรยากาศการเฉลิมฉลองเนื่องในวันสำคัญของชาติที่ตนเองได้มีส่วนร่วมว่า "ตอนที่ผม
เป็นเด็กเมื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเกิดของลุงโฮ วันปีใหม่เวียดนาม หรือวันชาติ
เวียดนาม พวกเด็ก ๆ ก็จะมารวมตัวกันที่บ้านของผม พวกผู้ใหญ่ก็จะเอาขนม และลูกอม
จากลุงโฮ (kẹo Bác Hồ) มาแจก ซึ่งจริง ๆ แล้วก็เป็นขนมที่จัดหามาเองนี่แหละ ใครที่ไม่ได้
ก็จะเสียใจมากที่ไม่ได้ขนมของลุงโฮ

(พัฒนาะ คนไทย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2559)

ในขณะที่อดีตครูสอนภาษาเวียดนามท่านหนึ่งให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า

...ที่เรียกว่าขนมลุงโฮเพราะขนมที่เอามาแจกเป็นขนมที่เอาลงมาจากแท่นบูชาปิตุ
ภูมิจึงเรียกว่าขนมลุงโฮ ไม่ใช่ขนมที่เอามาจากเวียดนามหรอก

(เถยหลอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2559)

ดังนั้น การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับวาระสำคัญของชาติเพื่อหล่อเลี้ยงสำนึกชาตินิยม
ทางไกลในชุมชนเกี่ยวป่าวในอีสานล้วนสัมพันธ์กับโฮจิมินห์ และแท่นบูชาปิตุภูมิอย่างแนบชิด
นอกจากนั้น การที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทยดำเนินการปราบปรามการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับ
วาระสำคัญของชาวเวียดนามยังเป็นโอกาสให้เกี่ยวป่าวได้แสดงการต่อต้านเชิงสัญลักษณ์ด้วยการ
โกนหัวประท้วง หรือแจกใบปลิวเรียกร้องความเห็นใจจากชาวไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้
ในแทบทุกชุมชนเกี่ยวป่าวในภาคอีสาน

เกี่ยวป่าวในพื้นที่มุกดาหารผู้หนึ่งให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า แม้แต่งงานสำคัญในครอบครัวก็
มักจะมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับแท่นบูชาปิตุภูมิเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในพิธีการอยู่เสมอ เขาเปิดฉากเล่า
ถึงการแพร่หลายของแท่นบูชาปิตุภูมิในอดีตว่า "บ้านเถอโต๊ก็วกที่ไหนก็มี ที่มุกดาหารก็มี เรื่องเล่า
เกี่ยวกับบ้านเถอๆ ก็มีเยอะ หลายคนยังเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ และยังมีการบन्नานศาลกล่าวด้วย"
นอกจากนั้น เขายังได้กล่าวถึงการขอพรจากแท่นบูชาปิตุภูมิ และประสบการณ์ส่วนตัวในการทำพิธี
คำนับรูปภาพโฮจิมินห์เพื่อรายงานให้ลุงโฮได้รับทราบถึงพิธีแต่งงาน และการขออนุญาตในการรับ
บุคคลภายนอกเข้ามาเป็นสะใภ้ในครอบครัวว่า "เรามักจะขอให้ท่านปกปักรักษาในการเดินทาง
การทำมาค้าขาย หรือแม้แต่งงานแต่งงานก็ยังคงต้องจุดธูปบอกกล่าวต่อหน้าบ้านเถอโต๊ก็วกว่า
ครอบครัวนี้ได้รับคนนี้มาเป็นลูกสะใภ้แล้ว" เขาตั้งข้อสังเกตว่า การทำพิธีต่อหน้าแท่นบูชาปิตุภูมิมี
ความละม้ายคล้ายคลึงกับการที่คนไทยจะต้องประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอยู่เนืองนิจ
"เหมือนคนไทยที่จะต้องบูชาพระพุทธรูปก่อน คนเวียดนามเช่นกัน เวลาจะกุง [เช่นไหว้] อะไรก็ต้องจุด
ธูปบन्नานบ้านเถอโต๊ก็วกเสียก่อน แต่ตอนนี้เรียกว่าบ้านเถอเฉย ๆ ไม่เรียกบ้านเถอโต๊ก็วกแบบ
เมื่อก่อน" ทั้งยังเล่าว่าถึงพิธีกรรมเช่นไหว้โฮจิมินห์ในพิธีแต่งงานว่ามักจะมีเจ้าหน้าที่ขององค์กร
ชาตินิยมในระดับท้องถิ่นมาร่วมเป็นสักขีพยาน ดังคำบอกเล่าว่า

...สมัยผม นอกจากคนในครอบครัวที่ได้เข้าร่วมในพิธีแล้วยังต้องมีกำนันโปะ
[เจ้าหน้าที่] รับทราบและเข้าร่วมทำพิธีด้วย

(แจ้งหาย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2560)

ภาพ 22 การจัดตั้งแทนบูชาปีศาจขนาดใหญ่ในพิธีแต่งงานถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่พบ
อย่างแพร่หลายในอีสาน ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 – กลางคริสต์ทศวรรษ 1970

ที่มา: ภาพถ่ายที่ได้รับการอนุเคราะห์จากเกี้ยวบัวมุกดาหาร, 5 กุมภาพันธ์ 2561

ชายคนดังกล่าวยังได้นำภาพถ่ายพิธีแต่งงานในช่วงเวลาที่มีการจัดตั้งแทนบูชาปีศาจให้
ผู้วิจัยได้ร่วมพิจารณา รูปถ่ายชุดดังกล่าวเป็นภาพขาวดำของงานแต่งงานที่ถูกจัดขึ้นในพื้นที่ซึ่งมี
ลักษณะคล้ายคลึงกับศาลาประชาคมที่ตั้งอยู่ในศูนย์กลางชุมชน ภายในงานแต่งงานมีแขกหรือ
มาร่วมเป็นสักขีพยานมากมาย บนโต๊ะที่จัดไว้สำหรับต้อนรับแขกมีเพียงกาน้ำชา เมล็ดแตงโม และ
ลูกอม ซึ่งมีลักษณะคล้ายการเลี้ยงน้ำชาตามหลักปฏิบัติว่าด้วยการประหยัดดอกอมเพื่อชาติอัน
เป็นที่นิยมในงานแต่งงานเกี้ยวบัวในช่วงเวลาดังกล่าว บริเวณใจกลางของศาลาได้รับการตกแต่งให้มี
ลักษณะเป็นซุ้มขนาดใหญ่คล้ายแทนบูชาปีศาจ อย่างไรก็ตาม คำขวัญที่ประดับอยู่รอบแทนบูชา
มีความแตกต่างจากคำขวัญที่พบเห็นได้ในแทนบูชาปีศาจทั่วไป บริเวณส่วนบนของแทนบูชา
ประดับคำว่า "Hạnh Phúc" (ความสุข) บริเวณเสาทั้งสองข้างของซุ้มติดบทกลอนคู่ (câu đối)
ซึ่งเผยให้เห็นนัยแห่งความมงคลว่า "Vui mừng hai họ đáp tương lai" (ยินดีที่สองตระกูลมา

สร้างอนาคตร่วมกัน) และ "Sum họp một nhà xây hạnh phúc" (ร่วมบ้านเรือนเดียวกันสรรค์สร้างความสุข) และที่ขาดไม่ได้คือรูปภาพของโฮจิมินห์ซึ่งถูกติดตั้งไว้บริเวณกลางซุ้มพร้อมด้วยตัวอักษรภาษาเวียดนามว่า "Bác Hồ Chí Minh" (ลุงโฮจิมินห์) นอกจากนี้ ยังมีภาพเกี่ยวปาวอาวโสระดับผู้นำมวลชนกำลังกล่าวให้โอวาทแก่คู่ปาวสาวอีกด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแม้แต่พิธีมงคลระดับครอบครัวก็ยังถูกเชื่อมโยงเข้ากับแทนบูชาปีตุภูมิและโฮจิมินห์ ในขณะเดียวกันการทำพิธีต่อหน้าแทนบูชาปีตุภูมิก็ยังเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและยกระดับความสำคัญให้แก่เจ้าหน้าที่ (cán bộ) องค์การชาตินิยมในระดับท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวปาวส่วนใหญ่มักจะให้ความยำเกรงอีกด้วย

สำหรับในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี เกี่ยวปาวสตรีสูงอายุผู้หนึ่งให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในมุกดาหารว่า

...บ้านไหนก็มีแทนบูชาปีตุภูมิทั้งนั้น พร้อมด้วยคำขวัญ 'ปีตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด', 'ประธานโฮจิงเจริญ', 'เวียดนาม - ไทยใกล้ชิดจงเจริญ' และ 'ขยัน ประหยัด บากบั่น เพื่อก้าวข้ามอุปสรรค' และงานแต่งงานก็ต้องมีแทนบูชาปีตุภูมิด้วย

(ปาเฮือง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2561)

...ยิ่งไปกว่านั้น เกี่ยวปาวหนุ่มสาวที่ตกลงปลงใจที่จะสร้างครอบครัวใหม่ร่วมกันก็ต้องผ่านการประกอบพิธีกรรมสำคัญที่เรียกว่า "พิธีคารวะปีตุภูมิ" (Lâm lễ Tổ quốc) ต่อหน้าแทนบูชาปีตุภูมิทั้งที่บ้านเจ้าปาว และบ้านเจ้าสาว กล่าวคือ เมื่อขบวนขันหมากแห่มาถึงบ้านเจ้าสาวแล้ว ฝ่ายเจ้าสาวจะจัดให้มีการรับมอบขันหมากต่อหน้าแทนบูชาปีตุภูมิ จากนั้นจะมีการประกาศต่อหน้าแทนบูชาปีตุภูมิว่าได้มีการสร้างครอบครัวใหม่ขึ้นในวันนี้ จากนั้นก็จะเป็นการรับตัวเจ้าสาวกลับไปยังบ้านของเจ้าปาว เมื่อมาถึงบ้านเจ้าปาว คู่ปาวสาวจะต้องมายืนต่อหน้าแทนบูชาปีตุภูมิอีกครั้งเพื่อทำพิธีคารวะปีตุภูมิและร่วมกันร้องเพลง "สรรเสริญผู้นำสูงสุด" (Lânh tu ca) หรือ "สรรเสริญประธานโฮ" (Ca ngợi Hồ Chủ tịch) ก่อนที่จะเข้าไปเซ่นไหว้บรรพบุรุษของเจ้าปาว (lễ gia tiên) ท้ายที่สุด คู่ปาวสาวจะออกมายืนต่อหน้าแทนบูชาปีตุภูมิอีกครั้งเพื่อประกาศให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบข่าวบัดนี้ คู่ปาวสาวได้เปลี่ยนสถานะเป็นสามี-ภรรยากันแล้ว และชุมชนเกี่ยวปาวก็ได้มีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งครอบครัวโดยสมบูรณ์

(แฉิ่งจ๋อง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2561)

อาจกล่าวได้ว่า ในแง่หนึ่ง พิธีดังกล่าวอาจเผยให้เห็นถึงการระลึกถึงแผ่นดินปิตุภูมิ และการเทิดทูนโฮจิมินห์ของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าพิธีกรรมดังกล่าวเป็นหนึ่งในเครื่องมือเชิงประเพณีที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกี้ยวบ่าวรับรู้ว่าเป็นชาตินั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ และเกิดความรู้สึกเทิดทูนโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของชาติ นอกจากนี้ยังเป็นการย้ำเตือนให้คู่บ่าวสาวได้สำนึกในความเป็นชาวเวียดนามของตน ทั้งยังเน้นย้ำให้เกี้ยวบ่าวภายในชุมชนได้สำนึกว่า ถึงแม้ว่าจะอาศัยอยู่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิแต่การทำหน้าที่พลเมืองภายใต้สำนึกของความเป็นชาตินั้นเป็นเรื่องที่พึงสังวรอยู่เสมอ และมีความสำคัญยิ่งกว่าความเป็นครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล

ในขณะที่เกี้ยวบ่าวที่เกิด และเติบโตในชุมชนบ้านญวนเมืองเว (เรณูนคร) ก่อนที่จะย้ายครอบครัวเข้ามาอยู่ในเมืองนครพนมผู้หนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า การจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิในครัวเรือนของเกี้ยวบ่าวดูเหมือนจะเป็นการตอกย้ำให้เกี้ยวบ่าวได้ระลึกถึงโฮจิมินห์อย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเกิดเป็นความคุ้นเคย และชินหูชินตา ผนวกกับการจัดกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังสำนึกชาตินิยม และกิจวัตรที่ต้องลงมือปฏิบัติอยู่เป็นประจำในพื้นที่แท่นบูชาปิตุภูมิเพื่อตอกย้ำให้เกี้ยวบ่าวได้สร้างจินตนาการเชื่อมโยงไปถึงแผ่นดินปิตุภูมิอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ในทางตรงกันข้าม สัญลักษณ์ที่เป็นสื่อกลางในการจินตกรรมถึงความเป็นชาติไทยแทบมิได้ปรากฏในครัวเรือนของเกี้ยวบ่าวเหล่านี้เลย

ภาพ 23 การประกอบพิธีคารวะปิตุภูมิของคู่บ่าวสาว ในพิธีการแต่งงานของเกี้ยวบ่าวอุดรธานีในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970

ที่มา: ภาพถ่ายที่ได้รับการอนุเคราะห์จากเกี้ยวบ่าวอุดรธานี, 13 พฤศจิกายน 2561

...แท่นบูชาปิตุภูมินี้เห็นตั้งแต่เริ่มจำความได้แล้วแหละ ที่บ้านเราก็ตั้งอยู่กลางบ้านเลย บ้านเราเป็นบ้านชั้นเดียว พื้นบ้านเป็นดินตบให้แน่น แบ่งเป็นสามห้อง ด้านซ้ายเป็นห้องนอน ทางขวาก็เป็นห้องนอน ตรงกลางจะมีโต๊ะนั่งกินข้าว และมีแท่นบูชาอยู่ตรงกลาง ตรงกลางโต๊ะมีคำว่าปิตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด ด้านข้างมีค้ำกลอนติดอยู่ ตรงกลางเป็นรูปบัวกโห้ ถ้าใครมีรูปท่านหวนเหยียนซาป หรือ ท่านฝามวันตงก็ใส่เข้าไป ถ้าไม่มีก็ไม่ต้องใส่ ตอนนั้นบัวกโห้ก็ยังไม่เสียหรือกระนะ นี่แหละที่ทำให้เราเห็นรูปบัวกโห้อยู่ทุกวัน ก็เหมือนที่คนไทยเห็นรูปโนหลวงอยู่ในบ้านนั้นแหละ ลูกหลานในบ้านต้องแบ่งหน้าที่กันทำความสะอาดบ้าน และโต๊ะบูชาปิตุภูมิอยู่ประจำ ในปีหนึ่งก็จะมีพิธีระลึกถึงอยู่สองสามงาน เช่น วันชาติ วันตรุษจีน ตอนหลังมีการเพิ่มวันเกิดโฮจิมินห์เข้าไปด้วย

(หวนเลียน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

จากข้อความดังกล่าวยังสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า รูปโฮจิมินห์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุด และไม่สามารถขาดหายไปจากแท่นบูชาปิตุภูมิในบ้านเรือนของเกี่ยวบ่าว นับดังกล่าวดาจสื่อความหมายว่าถ้าหากปราศจากรูปโฮจิมินห์บนแท่นบูชาปิตุภูมิก็เทียบได้กับการที่ชาติบ้านเมืองขาดผู้นำอย่างท่านโฮจิมินห์ นอกจากนั้นยังเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าโฮจิมินห์เป็นผู้นำที่ได้รับการเทิดทูนให้อยู่ในระดับสูงสุดเหนือผู้นำคนอื่น ๆ ในขบวนการเวียดนามและพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้ว่านับตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 จนถึงปี ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2511) ได้มีการบูชาโฮจิมินห์ในฐานะเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต (ông thần sống) อย่างเข้มข้น ดังนั้น รูปภาพโฮจิมินห์จึงเปรียบเสมือนรูปที่ปรากฏอยู่ในแทบทุกบ้านเรือนของเกี่ยวบาวนับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1940 จนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 และยังคงหลงเหลืออยู่บนแท่นบูชาบรรพบุรุษในบางครอบครัวจนถึงปัจจุบัน

ดูเหมือนว่าน้ำเสียงและถ้อยคำของเกี่ยวบาวนครพนมที่รวบรวมได้จากในพื้นที่วิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงความทรงจำของเกี่ยวบาวที่เป็นไปในรูปแบบเดียวกันคือการยกย่องบูชาโฮจิมินห์และการฝึกฝฝายเวียดนามเหนือมากกว่าฝายเวียดนามใต้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้พบว่ามีเกี่ยวบาวอีกส่วนหนึ่งที่มีความเห็นแตกต่างออกไปจากความคิดกระแสหลักที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น นอกจากนั้นเกี่ยวบาวบางคนยังได้ตั้งข้อสงสัยในเรื่องการบูชาโฮจิมินห์ และการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิของเกี่ยวบาวจำนวนมาก ช่วยยักกลางคนผู้หนึ่งที่เติบโตขึ้นมาในครอบครัวเกี่ยวบาวอพยพ และได้พบเห็นการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิในบ้านเรือนของตนเองตั้งแต่เยาว์วัยได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแท่นบูชาปิตุภูมิ รวมถึงข้อสังเกตเชิงวิเคราะห์ในทิศทางที่ย้อนแย้งกับความคิดกระแสหลักของเกี่ยวบาว

ส่วนใหญ่ไว้ด้วยน้ำเสียงที่ค่อนข้างหนักแน่น และนัยแห่งการวิพากษ์ความเชื่อกระแสหลักในสังคม
 เกี่ยวป่าวว่า

...หิ้งบูชาประเทศชาติ [แทนบูชาปิตุภูมิ] สร้างขึ้นตามลัทธิบูชาผู้นำครับ ตั้งแต่ผม
 เกิดมาก็เห็นแต่ไฮจิมีนहींแหละที่ถูกบูชาตั้งแต่ยังไม่เสียชีวิต แต่เดิมคนเวียดนามเชื่อตาม
 ลัทธิบูชาผี เชื่อตามญอสาว [Nho giáo-ลัทธิขงจื้อ] เชื่อในพิธีกรรม ดังนั้นแต่ละบ้านจะมี
 การตั้งศาลไว้หน้าบ้านเพื่อให้ผีเร่ร่อนที่เป็นทหารตายในสงครามมาปกป้องปิตุภูมิ ต่อมาก็
 มีศาลเจ้าที่ตั้งในบ้านเรียกว่า 'บ้านเฒ่าของโต' จากนั้นก็มีการตั้งหิ้งและโต๊ะบูชาบรรพชน
 พอถึงยุคสร้างลัทธิบูชาผู้นำตามอย่างฮิตเลอร์ก็รณรงค์ตั้งหิ้งบูชาประเทศชาติโดยมีไฮจิ
 มินहींเป็นตัวแทนแห่งประเทศชาติ พื้นฐานคนเวียดนามจะเชื่อเรื่องมงาย บูชาผี เชื่อเรื่อง
 ปรโลก ดังนั้น หิ้งบูชาย่อมศักดิ์สิทธิ์ แม้กระทั่งเรื่องกำเนิดคนเวียดนามก็เป็นเรื่องมงาย
 สร้างเรื่องราวเหนือธรรมชาติเพื่อหลอกลวงคนป่า นอกจากนั้นยังชอบบนบานขอความ
 ร่ำรวย ขอให้ได้รับการปกป้องรักษา ดาษดื่น เจ็บป่วย ปวดท้อง ลูกสอบตก จิปาถะ จุดธูป
 จัดอาหารเซ่นไหว้ ขอเอาทั้งสิ้น

(เฟื่องศักดิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2561)

ความคิดเห็นข้างต้นเผยให้เห็นว่า คงไม่สามารถสรุปได้ว่าเกี่ยวป่าวทุกคนในพื้นที่
 นครพนมที่เคยมีความทรงจำและประสบการณ์เกี่ยวกับแทนบูชาปิตุภูมิจะให้การเคารพบูชาไฮจิมีนहीं
 และฝึกไฝ่ฝายเวียดนามเหนือในทุกกรณี ในทางตรงข้าม เกี่ยวป่าวบางคนกลับมีความเห็นว่าแทน
 บูชาปิตุภูมิเป็นเพียงเครื่องมือเชิงประเพณีที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเชื่อในเรื่องเหนือ
 ธรรมชาติ นอกจากนั้น ยังได้นำความเชื่อทางศาสนาและประเพณีการบูชาบรรพบุรุษที่ชาว
 เวียดนามส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่ไฮจิมีนहीं อันมี
 ลักษณะสัมพันธ์กับลัทธิบูชาบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก และนำไปสู่การสร้างสำนึก
 ชาตินิยมให้แก่เกี่ยวป่าวในนครพนมและพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะในภาคอีสานของประเทศไทย
 นับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา นอกจากนั้น แทนบูชาปิตุภูมิยังได้กลายเป็นที่
 พึ่งทางใจ และเป็นพื้นที่บนบานศาลกล่าวของเกี่ยวป่าวที่เชื่อถือในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของผีสงเวทดา
 รวมถึงไฮจิมีนहींเพื่อปกป้องรักษาครอบครัว บัดเป่าเคราะห์กรรม บรรเทาโรคภัยไข้เจ็บ และ
 ตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของเกี่ยวป่าวบางคนรอบค้วอีกด้วย

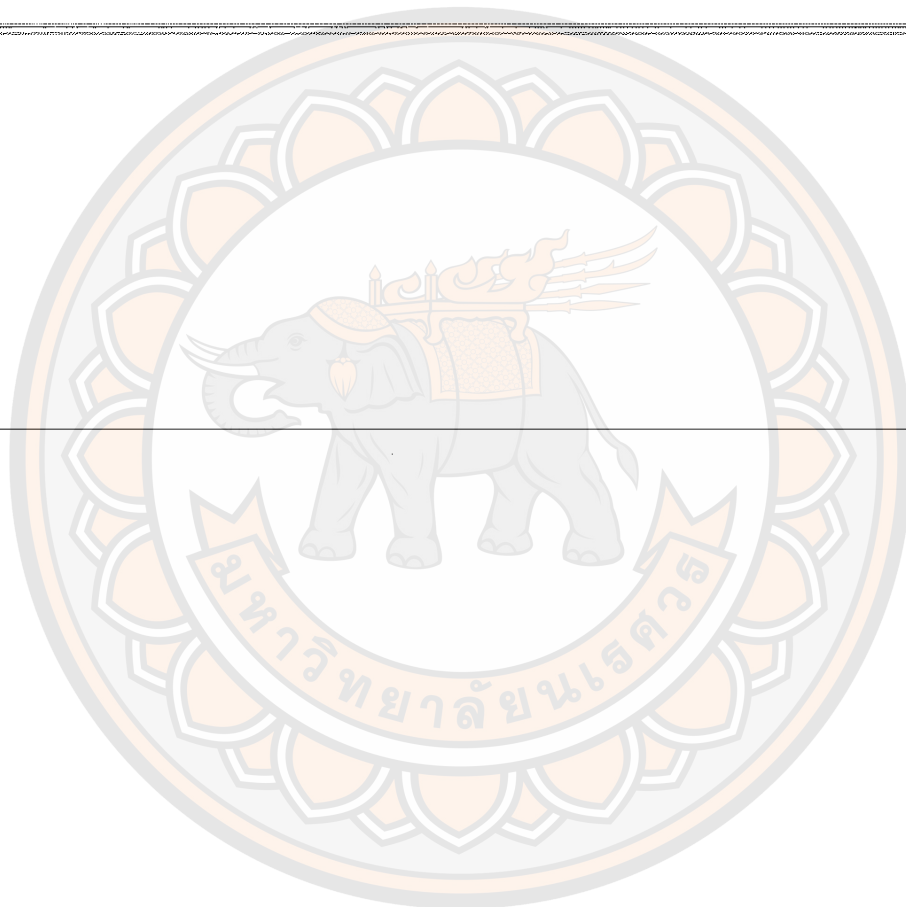
สรุป

แท่นบูชาปีศาจเป็นหนึ่งในประติมากรรมเชิงประเพณีที่ได้รับการปรับปรุงมาจากคติความเชื่อเรื่องการบูชาบรรพบุรุษของชาวเวียดนามซึ่งเริ่มปรากฏในเวียดนามนับตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา การที่รัฐบาลทหารของไทยดำเนินนโยบายควบคุมการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามส่งผลให้องค์กรพรรคคอมมิวนิสต์สาขาเวียดนามเกี้ยว (Đảng bộ Việt kiều) และสมาคมเวียดนามเกี้ยวชาติ (Hội Việt kiều cứu quốc) ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวจากเดิมที่เคยดำเนินการอย่างเปิดเผยมาเป็นการเคลื่อนไหวอย่างลับ ๆ โดยการรณรงค์ให้จัดตั้งแท่นบูชาปีศาจซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือในการสร้างสำนึกชาตินิยมและอาวุธเชิงอุดมการณ์ขึ้นสำคัญในการช่วงชิงมวลชนกับฝ่ายเวียดนามใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐไทยให้จัดตั้งสำนักงานตัวแทนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีเกี้ยวว่าอาศัยอยู่จำนวนมาก ทั้งนี้ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดบนแท่นบูชาปีศาจคือรูปภาพโฮจิมินห์ซึ่งถูกประดับไว้บริเวณใจกลางของแท่นฯ เพื่อให้ความหมายแก่โฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุดของรัฐ (lãnh tụ) และการบูชาโฮจิมินห์ประหนึ่งเทพเจ้าที่ยังมีชีวิต (ông thần sống) ซึ่งพบได้ในกรณีของโฮจิมินห์เท่านั้น

ในขณะเดียวกัน แท่นบูชาปีศาจยังเป็นพื้นที่ซึ่งถูกใช้ในการให้ความหมายเกี่ยวกับการเสียสละเพื่อชาติด้วยการประดับคำขวัญต่าง ๆ เช่น "ปีศาจเหนือสิ่งอื่นใด" (tổ quốc trên hết) "ขยัน ประหยัด อุตุนเพื่อก้าวข้ามความยากลำบาก" (cần kiệm nhần nại vượt gian khổ) "เวียดนาม-ไทยใกล้ชิดจงเจริญ" (Việt-Thái thân thiện muôn năm) "ประธานโฮจิมินห์จงเจริญ" (Hố Chủ tịch muôn năm) เป็นต้น อีกทั้ง แท่นบูชาปีศาจยังถูกเชื่อมโยงเข้ากับพิธีกรรมสำคัญเนื่องในวาระสำคัญของครอบครัว เช่น การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีแต่งงาน หรือแม้กระทั่งการบนบานศาลกล่าวเพื่อร้องขอความคุ้มครองจากปีศาจและโฮจิมินห์ในการเดินทาง การทำมาค้าขายให้ประสบผลสำเร็จ รวมถึงการจัดกิจกรรมระลึกถึงวาระสำคัญของชาติ เช่น วันชาติเวียดนาม วันครบรอบการปฏิวัติเดือนสิงหาคม และวันเกิดโฮจิมินห์ เป็นต้น

นอกจากนั้น แท่นบูชาปีศาจยังเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ถูกใช้เพื่อกำกับแนวคิดทางการเมืองของเกี้ยวบ่าว และเป็นกลไกที่ใช้ในการจำแนกกลุ่มคนที่มีความเห็นแตกต่างทางการเมืองกับฝ่ายของตนด้วยการตั้งข้อสังเกตว่าครอบครัวที่ไม่มีการจัดตั้งแท่นบูชาปีศาจจะโดนกล่าวหาว่าเป็นพวกที่ฝักใฝ่เวียดนามใต้ และถูกจำแนกไว้ในฐานะพวกที่มีแนวคิดต่อต้านชาติตามคำศัพท์ในภาษาเวียดนามว่า "เหวียดยาน" (Việt gian) ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะถูกคว่ำบาตรจากกลุ่มคนที่ฝักใฝ่ฝ่ายเวียดนามเหนือ ในกรณีที่ครอบครัวใดมีการจัดตั้งแท่นบูชาปีศาจก็ถือว่าเป็นเกี้ยวบ่าวที่มีความภักดีต่อแผ่นดินปีศาจหรือที่ในภาษาเวียดนามมักจะนิยามว่าเป็น "เหวียดเกี้ยวเยี้ยวเนือก" (Việt kiều yêu nước) ซึ่งมีความหมายว่า "เหวียดเกี้ยวผู้รักชาติ" เป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า

แท่นบูชาปิตุภูมิเป็นกลไกสำคัญที่ถูกใช้โดยฝ่ายเวียดนามเหนือเพื่อให้เกี่ยวป่าวที่อาศัยอยู่ภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิจินตกรรมถึงความเป็นชาติตามรูปแบบที่ตนเองได้กำหนดเอาไว้และเป็นปัจจัยในการสร้างจินตนาการถึงตัวผู้นำอยู่สูงสุดอยู่ทุกเมื่อเชื่อกัน ประหนึ่งโฮจิมินห์ได้สถิตอยู่ในบ้านของเกี่ยวป่าวเกือบทุกหลังเลยก็อาจกล่าวได้ สำหรับในบทต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับกิจกรรมเชิงชาตินิยมอันสัมพันธ์กับการเคารพนับถือประธานโฮจิมินห์ ภายหลังจากการถึงแก่อสัญกรรมของประธานโฮจิมินห์ในปี ค.ศ. 1969 เป็นต้นมา

บทที่ 8

ไฮจู้ติกและเกี้ยวป่าว: ความเชื่อทางด้านจิตวิญญาณกับการสร้างสำนึกชาตินิยม ในชุมชนเกี้ยวป่าวนครพนมภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของไฮจิมินห์

ในวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1969 (ดูที่เชิงอรรถ 13) (พ.ศ. 2512) ท่ามกลางบรรยากาศยามเช้าของช่วงกลางฤดูใบไม้ร่วงในพื้นที่เวียดนามเหนือที่ยังคงทิ้งร่องรอยของความครึ้นเครงอันสืบเนื่องมาจากการเฉลิมฉลองวันชาติแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามที่เพิ่งผ่านพ้นไปเมื่อหนึ่งวันก่อนหน้านั้น ในบัดดล คำร้องของความโศกเศร้าก็เริ่มคืบคลานเข้ามาแทนที่เมื่อสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งเวียดนาม (Đài tiếng nói Việt Nam) ได้อ่านคำแถลงการณ์จากคณะกรรมการกลางของพรรคลาวด่งเวียดนาม (ดูที่เชิงอรรถ 14) (Đảng Lao Động Việt Nam) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการป่วยของไฮจิมินห์ด้วยน้ำเสียงที่ไม่สู้ดีนัก ใจความสำคัญของรายงานฉบับดังกล่าวระบุว่า "สุขภาพของท่านประธานโฮยังคงไม่น่าไว้วางใจนัก อาการป่วยของท่านมีแต่จะทรุดลงทุกที ทีมแพทย์กำลังทุ่มเทความพยายามในการรักษาท่านอย่างสุดความสามารถ" (Thông báo về tình hình sức khoẻ của Hồ Chủ tịch, 1969, p.1)

รุ่งเช้าวันถัดมา สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งเวียดนามก็ได้ออกอากาศเผยแพร่แถลงการณ์ฉบับพิเศษจากคณะกรรมการกลางของพรรคฯ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ Nhân Dân (ประชาชน) ฉบับพิเศษที่ตีพิมพ์ในช่วงบ่ายวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 1969 ก็ได้เผยแพร่แถลงการณ์ฉบับดังกล่าวพร้อมด้วยภาพขาวดำของไฮจิมินห์ขนาด 1 ใน 4 ของหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ที่เผยให้เห็นใบหน้าอันหมองเศร้า และแววตาแห่งความหวังหาอาหารประทังการเปล่งวาจาสั่งเสีย และการร่ำลาชาวเวียดนาม รวมถึงเกี้ยวป่าวในเมืองไทยเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะจากไปชั่ววินินตร์ เนื้อความตอนหนึ่งในแถลงการณ์เผยว่า "สหายไฮจิมินห์ ประธานคณะกรรมการกลางของพรรคลาวด่งเวียดนาม ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ได้ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อเวลา 9 นาฬิกา 47 นาที ของวันที่ 3 กันยายน 1969 เนื่องจากอาการเจ็บหน้าอกเฉียบพลันอย่างรุนแรง สิริรวมอายุ 79 ปี" ("Thông cáo đặc biệt", 1969, p.1) จากนั้น ม่านหมอกแห่งความอาลัยอาวรณ์ก็ได้แผ่ปกคลุมไปทั่วพื้นที่เวียดนามเหนือและในพื้นที่อื่น ๆ รวมถึงชุมชนเกี้ยวป่าวในเมืองไทย สำหรับในบทนี้ ผู้วิจัยต้องการอธิบายถึงการขับเคลื่อนสำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี้ยวป่าวนครพนมภายหลังจากการถึงแก่อสัญกรรมของประธานโฮจิมินห์ว่ามีลักษณะอย่างไร?

เขียนเตาเทียนแดงแห่งด่ง (Biến đau thương thành hành động): การเปลี่ยนความเศร้าโศกเสียใจไปสู่พลวัตแห่งชาตินิยมภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์

ท่ามกลางสภาวะแห่งความโศกเศร้า รัฐบาลกลางที่ฮานอยได้รับจดหมายแสดงความเสียใจที่ทยอยส่งมาจาก 121 ประเทศทั่วโลก จำนวนกว่า 22,000 ฉบับ ในขณะที่เดียวกัน ประเทศในค่ายสังคมนิยมหลายแห่งก็ได้จัดพิธีรำลึกถึงโฮจิมินห์อย่างเป็นทางการ ในการนี้ ชาตินิยมอำนาจคอมมิวนิสต์อย่างสหภาพโซเวียตได้ออกแถลงการณ์ยกย่องโฮจิมินห์ว่าเป็น "บุตรที่ยิ่งใหญ่แห่งประชาชาติเวียดนามอันวีระเกรียงไกร ผู้นำที่โดดเด่นของขบวนการคอมมิวนิสต์สากลและขบวนการปลดปล่อยมวลมนุษยชาติ ทั้งยังเป็นมิตรที่ยิ่งใหญ่ของสหภาพโซเวียต" เหล่าผู้นำในประเทศโลกที่สามบางแห่งยกย่องโฮจิมินห์ว่าเป็นวีรชนผู้ปกป้องคุ้มครองกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ข่มเหง ในขณะที่ชาติตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาค่อนข้างกระหมัดกระเมี้ยนในการแสดงออกและปฏิเสธการแสดงความคิดเห็นใด ๆ (Duiker, 2000, p.562)

สำหรับในเวียดนามเหนือ บรรยายากาศแห่งความโศกเศร้าแผ่ปกคลุมไปทั่วบริเวณสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม พิธีศพของโฮจิมินห์ถูกกำหนดให้จัดขึ้นในระดับรัฐพิธีชั้นสูงสุด ระหว่างวันที่ 4 – 10 กันยายน ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) รวมระยะเวลา 7 วัน สัญลักษณ์แห่งความอาลัยอาวรณ์ปรากฏให้เห็นทุกหัวระแหง หน่วยงานราชการทุกแห่งได้รับคำสั่งให้ประดับธงชาติที่คาดด้วยผ้าไว้ทุกข์สีดำ ประชาชนทุกคนได้รับคำแนะนำให้กลัดผ้าสีดำไว้บริเวณอกเสื้อด้านซ้าย เพื่อแสดงความอาลัย หน่วยงานราชการแทบทุกแห่งได้รับคำสั่งให้ประดับรูปภาพโฮจิมินห์ภายใต้กรอบสีดำไว้ในบริเวณสำนักงานตลอดช่วงระยะเวลาในการจัดพิธีศพ รัฐบาลควบคุมบรรยากาศแห่งความโศกเศร้าด้วยการประกาศให้งดเว้นกิจกรรมรื่นเริงทุกชนิด ทั้งยังกำชับให้หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะต้องตีพิมพ์รูปภาพโฮจู้ติก (ประธานโฮ) พร้อมทั้งประวัติของท่านภายในกรอบสีดำบนหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ (Quy định về nghi thức cả nước để tang Hồ Chủ tịch, 1969, p.221) นอกจากนี้ คำขวัญเพื่อการเชิดชูโฮจิมินห์ที่ชาวเวียดนามเคยได้ยินอย่างคุ้นหูว่า "ประธานโฮจงเจริญ" (Hồ Chủ tịch muôn năm) บัดนี้ได้ถูกเปลี่ยนเป็นคำขวัญที่มีนัยของการเรียกร้องให้ประชาชนรำลึกถึงบุญคุณของโฮจิมินห์ และการยกย่องโฮจิมินห์ภายหลังการถึงแก่อสัญกรรม เช่น "รำลึกถึงบุญคุณของประธานโฮจิมินห์ผู้ยิ่งใหญ่ชั่ววันรันดร์" (Đời đời nhớ ơn chủ tịch Hồ Chí Minh vĩ đại !) หรือ "ประธานโฮผู้ยิ่งใหญ่สถิตยอยู่กับเราตราบชั่ววันรันดร์" (Hồ Chủ tịch vĩ đại sống mãi trong sự nghiệp của chúng ta!) และ "มีชีวิตรอยู่ ต่อสู้ ทำงาน และเรียนรู้อีกฝืนตามแบบอย่างของประธานโฮ" (Sống, chiến đấu, lao động và học tập theo gương Hồ Chủ tịch) เป็นต้น ("Chỉ thị của Bộ Chính trị Số 172-CT/TW", 2004, p.219)

ภาพ 24 ภาพโฮจิมินห์ในหนังสือพิมพ์ Nhân Dân ฉบับพิเศษ วันที่ 4 กันยายน 1969
ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแจ้งข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์

ที่มา: <http://khucquanhanh.vn/diendan/archive/index.php/t-158.html>

ภายหลังจากนั้น คณะกรรมการกลางของพรรคฯ ก็ได้ออกประกาศเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่รัฐ สมาชิกพรรคฯ และประชาชนชาวเวียดนาม รวมถึงเกี่ยวกับที่อาศัยอยู่นอกแผ่นดินปิตุภูมิ “นับล้านคนรวมใจเป็นหนึ่งเดียวเพื่อเปลี่ยนความเศร้าโศกเสียใจให้เป็นพลวัตแห่งการปฏิวัติ (biến đau thương thành hành động cách mạng) ตามแนวทางและปณิธานที่ประธานโฮได้ตั้งเอาไว้” (Lời kêu gọi của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Lao động Việt Nam, 1969, p.1) ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการการเมืองของพรรคฯ จึงได้ริเริ่มกิจกรรมการรณรงค์เพื่อไหมกระเพื่อความรักชาติโดยการอ้างอิงถึงพินัยกรรมของโฮจิมินห์ภายใต้หัวข้อ “การฝึกฝนและการปฏิบัติตามพินัยกรรมของประธานโฮ” (Học tập và làm theo Di chúc của Hồ Chủ tịch) โดยเรียกร้องให้ประชาชนยังคงเชื่อมั่นในพรรคฯ ด้วยการปฏิบัติตามพินัยกรรมของโฮจิมินห์ และร่วมกันสนับสนุนการทำสงครามต่อต้านอเมริกา รวมถึงการเรียกร้องให้รักษาไว้ซึ่งระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมเพื่อสานต่อภารกิจในการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพและการปฏิวัติปลดปล่อยประชาชนทั่วโลก (Chỉ thị của Bộ Chính trị Số 173-CT/TW, 2004, p.329)

สำหรับผู้วิจัยนั้น นัยดังกล่าวได้เผยให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของพรรคฯ ในการสานต่อการเทิดทูนโฮจิมินห์ให้เป็นแกนกลางในการรณรงค์เรียกร้องความรักชาติและการรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพของพรรคฯ รวมถึงความมั่นคงของรัฐ และการจรรโลงระบอบสังคมนิยมให้ยั่งยืนต่อไปภายหลังจากการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ ทั้งยังเผยให้เห็นถึงการใช้พินัยกรรมและคำสั่งเสียของโฮจิมินห์เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำกับให้สมาชิกพรรคฯ เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าทั้งที่อาศัยอยู่ภายในและภายนอกแผ่นดินปิตุภูมิจักต้องคำนึงถึงแนวปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้ในพินัยกรรมอย่างไม่บิดพลิ้ว

ภายหลังจากการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ พรรคฯ ได้กำหนดแนวทางในการใช้ภาพลักษณ์โฮจิมินห์เพื่อเป็นเครื่องมือเรียกร้องความรักชาติและความเสียสละเพื่อชาติต่อไปอย่างเข้มข้น กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ยุคสมัยแห่งการเทิดทูนโฮจิมินห์ภายหลังจากการถึงแก่อสัญกรรมได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว และโฮจิมินห์ได้รับการสรรเสริญให้ดำรงอยู่ในสถานะ "ท่านผู้นำสูงสุดที่ยิ่งใหญ่" (vĩ lãnh tụ vĩ đại) เพื่อธำรงไว้ซึ่งอำนาจนำของพรรคฯ รวมถึงการจรรโลงระบอบสังคมนิยมในเวียดนามเหนือต่อไปอย่างเด่นชัด

ทั้งนี้ คำกล่าวไว้อาลัยจากคณะกรรมการกลางของพรรคฯ ในพิธีศพของโฮจิมินห์เมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) โดยสหายนเลฮวน (Lê Duẩn – เลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในระหว่าง ปี ค.ศ. 1960 - 1986) ได้เผยให้เห็นนัยของการสรรเสริญให้โฮจิมินห์ให้ขึ้นไปอยู่ในสถานะปฐมนุราชผู้มีคุณูปการต่อชาติในแทบทุกด้าน เช่น โฮจิมินห์เป็นชาวเวียดนามคนแรกที่ได้นำเอาลัทธิมาร์กซ์-เลนินมาประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์และสอดคล้องกับบริบทของการปฏิวัติในแผ่นดินเวียดนาม โฮจิมินห์เป็นผู้ก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและผู้จัดตั้งระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยในเวียดนาม โฮจิมินห์เป็นผู้ก่อตั้งแนวร่วมประชาชนแห่งการรวมชาติ โฮจิมินห์เป็นบิดาแห่งกองกำลังติดอาวุธ โฮจิมินห์เป็นจิตวิญญาณของชาติ โฮจิมินห์เป็นธงนำแห่งการปฏิวัติอันสว่างแจ่มใส โฮจิมินห์เป็นผู้นำที่ทำให้พรรคฯ และประชาชนเกิดความสมัครสมานสามัคคีเพื่อการต่อสู้อย่างห้าวหาญ และโฮจิมินห์ยังเป็นผู้ที่สร้างประวัติศาสตร์อันเรืองรองผ่องอำไพให้แก่แผ่นดินปิตุภูมิอีกด้วย ทั้งยังอ้างว่า "ชาติ และ ประชาชน รวมถึงแผ่นดินเวียดนามได้ให้กำเนิดโฮจิมินห์ วีรบุรุษที่ยิ่งใหญ่ ผู้เปรียบเสมือนแก่นสารของความมั่งคั่งงามของชาติ" และยังได้นิยามถึงยุคสมัยที่โฮจิมินห์ดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดของรัฐ รวมถึงช่วงเวลาที่กำลังดำเนินต่อไปภายหลังจากการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ว่าเป็น "ยุคสมัยโฮจิมินห์" (Thời đại Hồ Chí Minh) อันสืบเนื่องและทอดยาวสืบไป

นอกจากนั้น ยุคสมัยโฮจิมินห์ยังเป็น “ยุคแห่งความเรืองรองผ่องอำไพอันสูงส่งในหน้าประวัติศาสตร์ของชาติ ยุคแห่งเอกราชและเสรีภาพในแผ่นดินปิตุภูมิ และยุคทองของการสร้างสังคมนิยมในเวียดนาม” ก่อนที่จะทิ้งท้ายด้วยการเรียกร้องให้ประชาชนชาวเวียดนามจงร่วมกันปฏิบัติตามพันธกรรมอันเปรียบได้กับคำสั่งเสียครั้งสุดท้าย โดยเน้นย้ำให้ประชาชนได้เปลี่ยนแปลงความเศร้าโศกเสียใจให้เป็นพลวัตในการขับเคลื่อนการปฏิบัติ เพื่อชัยชนะเหนือสหรัฐอเมริกา เพื่อการสร้างสังคมนิยมให้สำเร็จลุล่วง และได้ต่อยอดความทรงจำถึงโฮจิมินห์ด้วยคำกล่าวลงท้ายว่า “โฮจู้ติ๊ก ท่านผู้นำที่ยิ่งใหญ่ ครูที่เคารพของพรรคฯ จักสถิตอยู่ชั่ววันรันดร” (Điều văn của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Lao Động Việt Nam, 2004, pp.321-327) ภายหลังจากนั้น การรณรงค์เพื่อสร้างกระแสชาตินิยมภายหลังมรณกรรมของโฮจิมินห์ในหัวข้อ “การแข่งขันเพื่อปฏิบัติตามพันธกรรมของโฮจิมินห์ในหมู่สมาชิกพรรคฯ และประชาชน” (Đợt thi đua thực hiện Di chúc của Hồ Chủ tịch trong toàn Đảng và toàn dân) โดยการอ้างอิงถึงคำเรียกร้องว่าด้วย “การแข่งขันรักชาติ” ซึ่งโฮจิมินห์ได้เคยประกาศเอาไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดตามคำสั่งของพรรคฯ ว่าด้วยการเปลี่ยนความเศร้าโศกเสียใจให้เป็นพลวัตแห่งการปฏิบัติก็ได้เริ่มต้นขึ้น (Chỉ thị của Bộ Chính trị Số 173-CT/TW, 2004, p.329)

พิธีการระดวงวิญญาณกับการสร้างพันธสัญญาผ่านพันธกรรมของโฮจิมินห์

บรรยากาศแห่งความเศร้าโศกเสียใจมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามเท่านั้น ชาวการถึงแก่กรรมของโฮจิมินห์ยังได้แพร่กระจายข้ามเทือกเขาเจ็องเจียน (ภูหลวง) และแม่น้ำโขงผ่านมาทางคลื่นวิทยุเอเอ็มของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งเวียดนามที่สามารถรับฟังได้ด้วยเครื่องรับวิทยุทรานซิสเตอร์ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดที่มีชายแดนใกล้เคียงกับแม่น้ำโขง เช่น นครพนม หนองคาย อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ หรือ มุกดาหาร เกือบว่าผู้หนึ่งซึ่งมีอายุประมาณ 33 ปี ในช่วงที่โฮจิมินห์ถึงแก่กรรมได้ถ่ายทอดความทรงจำของตนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวไว้ในบันทึกของตนว่า

...เช้าวันที่ 3 กันยายน ค.ศ.1969 (ดูที่เชิงอรรถ 15) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งเวียดนามออกอากาศจากนครหลวงฮานอยได้ประกาศข่าวอันแสนเศร้าโศก ลุงโฮของชาวเวียดนามได้ถึงแก่กรรมแล้ว เมื่อได้ฟังข่าวเศร้า ความรู้สึกของผมเปรียบได้กับสายฟ้าฟาดลงมากลางโบหูทำให้ตกตะลึงไปชั่วขณะ ข่าวร้ายเริ่มแพร่กระจายออกไปตามบ้านเรือนของเกือบว่า และอีกไม่นานก็ได้แพร่ออกไปยังตลาดสดเทศบาล โบหน้าของเกือบว่าทุกคนต่างแลดูโศกเศร้า หัวใจของเกือบว่าทุกคนดูเหมือนกำลังสั่นคลอน

เนื่องจากความทุกข์ระทมอันหาที่สุดไม่ได้ ทำให้ช่างศร้าวโคกเช่นนี้หนอ รื้อรอยของความ
 โศกเศร้ายังรับรู้ได้จากคราบน้ำตาที่ไหลรินลงมาอาบใบแก้ม ทุกคนต่างรู้สึกหมองเศร้า
 ประหนึ่งว่าได้สูญเสียบุคคลผู้มีความศักดิ์สิทธิ์สูงสุดตราบนานเท่าชีวิตจะหาไม่และในความ
 เป็นจริงก็เป็นเช่นนั้น แม้ว่าจะต้องอาศัยอยู่ห่างไกลจากแผ่นดินปิตุภูมิจนกลายเป็นคนสิ้น
 ชาติ ต้องอาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินของผู้อื่น ซ้ำยังถูกประณามหมิ่นว่าเป็นพวกซี้ซ่า แต่
 เมื่อการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ประสบความสำเร็จ เมื่อลุงโฮอ่านคำประกาศ
 อิศรภาพ ณ จัตุรัสบาติง และให้กำเนิดสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม นับแต่บัดนั้น
 เกี่ยวบ่าวจึงมีโอกาสได้ใจหิวขึ้นมาเหลือบมองชาวบ้านและรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็น
 ประชาชนของชาติที่มีเอกราชของตนเองได้บ้าง ลุงโฮได้นำพาประเทศเวียดนามผ่านพัน
 ภารกิจต่อต้านพวกจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสและอเมริกาไปสู่ชัยชนะได้สำเร็จ บุญคุณอัน
 ยิ่งใหญ่เปรียบดั่งเมฆามหาสมุทรของลุงโฮได้หยั่งรากฝังลึกเข้าไปในหัวใจของเกี่ยวบ่าวทุก
 คนซึ่งเปรียบลุงโฮประหนึ่งดังบิดาและเทพเจ้าแห่งเวียดนาม

(Hoàng Văn Phúc, n.d., p.36)

ความทรงจำของเกี่ยวบ่าวข้างต้น นอกจากจะเผยให้เห็นบรรยากาศแห่งความเศร้าโศก
 เสียใจที่แผ่ปกคลุมไปยังชุมชนเกี่ยวบ่าวหลายแห่งโดยเฉพาะในพื้นที่นครพนมแล้ว ยังสะท้อนให้
 เห็นร่องรอยแห่งความศรัทธาของเกี่ยวบ่าวที่มีต่อโฮจิมินห์ภายหลังการประกาศเอกราชเวียดนาม
 ในปี ค.ศ. 1945 (พ.ศ. 2488) รวมถึงผลของการรณรงค์เพื่อสร้างความศรัทธาต่อโฮจิมินห์ผ่านแทน
 บูชาปิตุภูมิและกิจกรรมอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้านี้ นัยของความทรงจำดังกล่าวยัง
 สอดคล้องกับคำอธิบายว่าด้วยการนับถือโฮจิมินห์ประหนึ่งเทพเจ้าที่ยังคงมีลมหายใจและการ
 เปรียบเทียบโฮจิมินห์ว่าเป็นบิดาแห่งเอกราชของชาวเวียดนาม ในขณะเดียวกันก็ยังเผยให้เห็นว่า
 เกี่ยวบ่าวเหล่านี้ยังคงจินตกรรมถึงความเป็นชาติซึ่งหมายถึงแผ่นดินปิตุภูมิที่ตั้งอยู่ห่างไกลออกไป
 อย่างน้อย 150 กิโลเมตรนับจากเขตชายแดนไทย-ลาวที่จังหวัดนครพนมอีกด้วย ในช่วงเวลา
 เดียวกันนั้น บรรยากาศของความเศร้าโศกเสียใจยังสามารถพบเห็นได้ในอีกหลายพื้นที่ของจังหวัด
 นครพนม

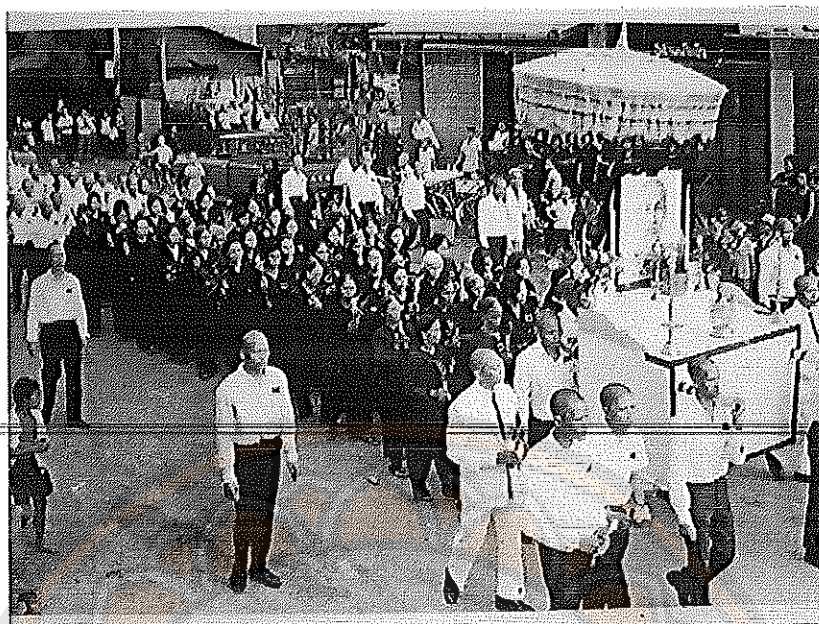
เกี่ยวบ่าวผู้หนึ่งที่มีอายุประมาณ 21 ปีในช่วงที่โฮจิมินห์เสียชีวิตได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม
 เกี่ยวกับการรับรู้ถึงอสังกรรมของโฮจิมินห์ใน “ชุมชนเกี่ยวบ่าวเมืองเว” (เรณูนคร) ระบุว่า

...ลุงยังจำเหตุการณ์ในตอนนั้นได้ดีเลย เช้าวันนั้น ลุงกำลังนั่งดูลุงนาม (นามสมมุติ) เล่นหมากรุกอยู่กับเพื่อนของแก เมื่อวิทยุประกาศว่าลุงโฮเสียชีวิตแล้ว ลุงนามที่นั่งเล่นหมากรุกอยู่จู่ ๆ ก็เกิดอาการช็อคแล้วหายใจหลังล้มลงกับพื้นทันที ปากของแกบิดเบี้ยวแล้ว ก็เป็นอัมพฤกษ์ตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมา

(หวอเอียน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

เมื่อข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์เป็นที่รับทราบอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสาน สมาคมเหวียดเกี้ยวกัวชาติภายใต้การชี้นำขององค์การพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเหวียดเกี้ยว (Đảng bộ Việt kiều) ได้กำหนดแนวทางการจัดพิธีรำลึกถึงดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ด้วยรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในแทบทุกพื้นที่ กล่าวคือ นอกจากการจัดพิธีต่อหน้าแท่นบูชาปิฎกุมิตามบ้านเรือนเกี่ยวป่าแล้วนั้น ในหลายพื้นที่ยังได้จัดพิธีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ ณ ศาสนสถานอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในท้องถิ่นเพื่อแสดงความศรัทธาและความอาลัยต่อโฮจิมินห์ รวมถึงการแสดงออกถึงจุดยืนทางการเมืองของเกี่ยวป่าส่วนใหญ่ว่ายังคงมีความยึดมั่นต่อฝ่ายเวียดนามเหนือและภักดีต่อโฮจิมินห์ ทั้งนี้ พิธีกรรมจะต้องจัดขึ้นในวัดวาอารามขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางของชุมชนและสามารถรองรับฝูงชนจำนวนมาก

นอกจากนั้น ในชุมชนเกี่ยวป่าบางแห่งเช่นที่อุดรธานีได้มีการอัญเชิญพระสงฆ์จำนวน 79 รูป (เทียบเท่าอายุขัยของโฮจิมินห์) เพื่อร่วมบริกรรมคาถาและสวดมาติกาบังสุกุลให้แก่โฮจิมินห์ตามธรรมเนียมในท้องถิ่นอีสาน เกี่ยวป่าจำนวนมากที่เข้าร่วมในพิธีต่างผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้าไปจุดธูปที่แท่นบูชาเพื่อคารวะดวงวิญญาณโฮจิมินห์ นอกจากนั้นยังได้มีการเชื้อเชิญพี่น้องประชาชนชาวไทยและข้าราชการในท้องถิ่นบางส่วนเข้าร่วมในพิธีดังกล่าวด้วย ทางด้านเยาวชนและนักเรียนเกี่ยวป่าต่างก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้าเวยยามเพื่อยื่นฝ่าหน้าแท่นบูชาโฮจิมินห์ทั้งในช่วงกลางวันและกลางคืนอย่างแข็งขัน เยาวชนชาย/หญิงจำนวนมากยังได้โกนหัวเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ตามธรรมเนียมที่พบเห็นได้ทั่วไปในสังคมไทย ในหลายพื้นที่ได้มีการจัดตั้งแท่นบูชาโฮจิมินห์ขนาดใหญ่ก่อนที่จะทำการแห่แหนไปตามท้องถนนเพื่ออัญเชิญรูปภาพโฮจิมินห์จากศูนย์กลางชุมชนไปประกอบพิธีกรรมในวัดที่ได้มีการจัดเตรียมสถานที่เอาไว้ล่วงหน้า (Vũ An, 1977, p.36)

ภาพ 25 การแห่ภาพโฮจิมินห์ไปตามท้องถนนภายในชุมชนอุดรธานีเพื่อแสดงความอาลัยต่อการจากไปของโฮจิมินห์ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1969

ที่มา: ผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์ภาพจากเกี้ยวบัวอุดรธานีผู้หนึ่ง, 13 พฤศจิกายน 2561

สำหรับในพื้นที่อำเภอเมืองนครพนม นอกจากการจัดพิธีรำลึกถึงโฮจิมินห์ตามบ้านเรือนและตรอกซอกซอยต่าง ๆ ของชุมชนเกี้ยวบัวแล้ว ยังได้มีการจัดพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ที่วัดมหาธาตุที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านใต้ พิธีกรรมเริ่มขึ้นเมื่อเกี้ยวบัวจำนวนมากได้มารวมตัวกันที่วัดโอกาสศรีบัวบานอันเป็นจุดนัดหมายในการจัดตั้งขบวนแห่ไปตามท้องถนนที่ขนานไปกับริมฝั่งแม่น้ำโขง โดยมีภาพโฮจิมินห์ขนาดความสูงประมาณ 1 เมตร ตั้งตระหง่านอยู่บริเวณด้านหน้าของขบวนแห่ ภาพของโฮจิมินห์ได้รับการประดับประดาด้วยผ้าสีดำที่นำมาประดับไว้ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบที่พรรคฯ ได้กำหนดไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน มวลชนเกี้ยวบัวจำนวนมากต่างก็แต่งกายด้วยชุดไว้ทุกข์สีดำเพื่อแสดงออกถึงการไว้อาลัยให้แก่โฮจิมินห์ ในขณะที่เยาวชนชาย/หญิงจำนวนมากที่มาร่วมในขบวนต่างพากันโกนหัวเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ลุงโฮ เกี้ยวบัวเดินเรียงแถวตามริ้วขบวนมุ่งหน้าไปยังวัดมหาธาตุซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมืองนครพนม

ขบวนแห่ได้เคลื่อนไปตามท้องถนนรวมระยะทางกว่า 1 กิโลเมตร โดยผ่านสถานที่สำคัญต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหอนาฬิกาเวียดนามอนุสรณ์ อาคารด่านตรวจคนเข้าเมืองนครพนม ตลาดสดเทศบาลริมฝั่งโขง วัดโพธิ์ศรี วัดกลาง และบ้านเรือนของพี่น้องชาวไทยจำนวนมาก เมื่อริ้วขบวนแห่

มาถึงวัดมหาธาตุ ก็พบว่าได้ร่วมกันอัญเชิญรูปโศจิมีนห์มาจัดตั้งไว้บนโต๊ะบูชาพร้อมด้วยเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูป เทียน ดอกไม้ อาหารคาวหวาน ฯลฯ พิธีกรรมทางศาสนาเริ่มขึ้นเมื่อเกี้ยวบ่าวนับพันคนได้มารวมตัวกันที่วัดมหาธาตุ จากนั้น พระสงฆ์ได้เริ่มบิณฑบาต ในขณะที่มวชนเกี้ยวบ่าวพร้อมทั้งชาวบ้านที่มาร่วมในพิธีต่างก็พนมมือขึ้นเพื่อตั้งจิตอธิษฐานให้แก่ลูกโฮ เกี้ยวบ่าวผู้หนึ่งได้บันทึกความทรงจำของตนไว้ว่า

...เมื่อเสียงสวดมนต์ดังขึ้น ท่วงทำนองสูงต่ำของบทสวดที่สลับสับเปลี่ยนคละเคล้ากันไปได้เชิญชวนให้ผู้คนร่วมกันตั้งจิตอธิษฐานให้แก่ดวงวิญญาณของลูกโฮที่สถิตอยู่บนสวรรค์ให้ประสบแต่ความสุข ปราศจากทุกข์ภัย และขอให้ลูกโฮได้ช่วยคุ้มครองป้องกันให้ชาวเวียดนามประสบความสำเร็จในการต่อสู้เพื่อรวมชาติได้อย่างรวดเร็ว สามารถพัฒนาบ้านเมืองให้มีความเจริญรุ่งเรือง ยิ่งใหญ่ และงดงามมากยิ่งขึ้นนับสิบเท่าเมื่อเทียบกับปัจจุบัน

(Hoàng Văn Phúc, n.d., pp.37-38)

สำหรับในพื้นที่อำเภอท่าอุเทน พิธีกรรมทางศาสนาเพื่อรำลึกถึงโศจิมีนห์ถูกจัดขึ้นที่วัดกลางซึ่งมีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับชาวเวียดนามมาเนิ่นนาน เกี้ยวบ่าวอาวุโสผู้หนึ่งได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดพิธีรำลึกถึงดวงวิญญาณของโศจิมีนห์ไว้ในเอกสารบันทึกความทรงจำของเกี้ยวบ่าวท่าอุเทนนับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยสามารถสรุปพอสังเขปได้ว่า คำสั่งจากเบื้องบนให้จัดพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โศจิมีนห์ขึ้นที่วัดกลาง อำเภอท่าอุเทน พื้นที่ของเกี้ยวบ่าวต่างปรากฏตัวในชุดดำตามธรรมเนียมปฏิบัติในพิธีศพ ในมือของทุกคนต่างก็ถือดอกไม้รูปเทียนเพื่อใช้ในการแสดงความอาลัยอาวรณ์ต่อดวงวิญญาณของโศจิมีนห์ ขบวนแห่ตั้งต้นโดยชายหญิงคู่หนึ่งที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้อัญเชิญรูปภาพโศจิมีนห์ที่บริเวณหัวขบวน จากนั้นจึงตามด้วยผู้ที่เชิญพวงหรีดจำนวน 2 พวง ริ้วขบวนแห่ภาพโศจิมีนห์ถูกแบ่งออกเป็นสองแถวตามแนวยาวของถนนเพื่อให้เกี้ยวบ่าวจำนวนมากได้ร่วมเดินเท้าเพื่อมุ่งหน้าสู่วัดกลาง เมื่อตัวแทนเกี้ยวบ่าวประกาศแจ้งกำหนดการในพิธีแล้ว พระสงฆ์จำนวน 9 รูปที่ได้รับการนิมนต์จากวัด 9 แห่งในอำเภอท่าอุเทนก็ได้เริ่มบิณฑบาตเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โศจิมีนห์ ข้อความตอนหนึ่งในบทบันทึกได้บรรยายถึงความรู้สึกของเกี้ยวบ่าวอาวุโสท่านหนึ่งว่า "บทสวดของพระสงฆ์เปรียบดังคำกล่าวไว้อาลัยจากท่านเลขาธิการใหญ่เลหยวน ณ จัตุรัสบาติงที่ได้รับการถ่ายทอดออกไปทั่วโลกผ่านทางวิทยุกระจายเสียง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของ

ประชาชนที่มีความอหิวตไยและต่างให้คำมั่นว่าจะปฏิบัติตามพันธกรรมที่สูญเสียได้เสียไว้"
(Nguyễn Kim Ngọc, n.d., p.9)

ภาพ 26 พิธีรำลึกถึงดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ในพื้นที่จังหวัดนครพนม กันยายน 1969
ถ้อยคำเบื้องหลังระบุว่า "พวกเราจะมุ่งมั่นในการแปรเปลี่ยนความเศร้าโศก
เสียใจให้เป็นพลวัตริในช่วยเหลือชาติทั้งทางด้านจิตวิญญาณและพลังกำลัง"

ที่มา: ผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์ภาพจากเกี้ยวบัวนครพนมผู้หนึ่ง, 12 กันยายน 2561

นอกจากนั้น ในอำเภอรอดุพนมยังได้มีการจัดพิธีกรรมทางศาสนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ขึ้นที่วัดธาตุพนมรวมหาวิหาร อารามหลวงชั้นเอก โดยมีพี่น้องเกี้ยวบัวจากอำเภอรอดุพนมและอำเภอรอดุพนมมาร่วมในพิธีจำนวนมาก (Vũ Thanh Binh, 2013, p.11) ทั้งนี้ รูปแบบการจัดงานที่ธาตุพนมก็มีความคล้ายคลึงกับพิธีกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอท่าอุเทน ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ภายหลังพิธีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ เกี้ยวบัวหลายครอบครัวยังได้ไว้ทุกข์ให้แก่โฮจิมินห์เป็นเวลา 49 วัน หรือ 100 วัน ตามธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเวียดนามอีกด้วย (Trần Đình Lưu, 2004, p.188)

ภาพ 27 พิธีรำลึกถึงดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ที่จัดขึ้นภายในครอบครัวเกี่ยวป่าว
ในพื้นที่จังหวัดนครพนม ในเดือนกันยายน 1969

ที่มา: ผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์ภาพจากเกี่ยวป่าวนครพนมผู้หนึ่ง, 24 สิงหาคม 2561

เนื่องจากการจัดพิธีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวป่าวได้แสดงออกถึงความศรัทธาและความเศร้าโศกเสียใจต่อการจากไปของโฮจิมินห์ ด้วยเหตุนี้ การจัดขบวนแห่รูปภาพโฮจิมินห์ไปตามถนนหนทางภายในตัวเมืองอย่างเอิกเกริกครั้งนี้ได้กลายเป็นข้ออ้างสำคัญที่หน่วยงานฝ่ายความมั่นคงของรัฐบาลไทยนำมาใช้เพื่อปลุกระดมมวลชนในท้องถิ่นให้ทำการก่อกวนพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ด้วยการขว้างปาก้อนหินใส่สถานที่จัดพิธีฯ ชมหมู่พระสงฆ์ที่เข้าร่วมประกอบพิธีฯ หรือบุกุกเข้าไปทุบทำลายพื้นที่จัดพิธีฯ ไม่ว่าจะเป็นที่จังหวัดนครพนม อุบลราชธานี หรือมุกดาหาร ฯลฯ เอกสารของแกนนำองค์กรชาตินิยมเกี่ยวป่าวยังได้ระบุว่า ภายหลังจากการจัดพิธีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ไม่นานนัก เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่แต่งกายคล้ายชาวบ้านได้ร่วมมือกับพวกนักเลงหัวไม้ในท้องถิ่นทำการปลุกระดม

ชาวบ้านให้แสดงออกถึงความรักชาติด้วยการโจมตีชุมชนเกี่ยวป่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การขว้างปาก้อนหิน การทุบทำลายทรัพย์สินและบ้านเรือน การปล้นทรัพย์สิน หรือแม้กระทั่งการ ชมขึ้นผู้หญิงเวียดนาม เป็นต้น ทั้งนี้ ชุมชนที่ถูกโจมตีและได้รับความเสียหายอย่างหนักหน่วงที่สุด คือชุมชนเกี่ยวป่าวธาตุพนม (Vũ An, 1977, p.37) นอกจากนี้ ชุมชนเกี่ยวป่าวขนาดเล็กบางแห่ง ก็ได้ถูกโจมตีในระยะเวลาหลายสัปดาห์ อันเป็นเหตุให้มีการอพยพโยกย้ายผู้คนไปอาศัยในพื้นที่อื่น ดังเช่นในกรณีของชุมชนเกี่ยวป่าวเมืองเว (เรณูนคร) เป็นต้น (Vũ Thanh Binh, 2013, p.11)

ภายหลังจากการจัดพิธีทางศาสนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่โฮจิมินห์ผ่านพ้นไป รวมถึงเหตุ รุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวป่าวอันสืบเนื่องมาจากการจัดพิธีดังกล่าวได้บรรเทาลง การรณรงค์ เพื่อสร้างกระแสชาตินิยมภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ครั้งสำคัญก็ได้เริ่มขึ้นโดย องค์การแกนนำเกี่ยวป่าวได้อ้างถึงคำประกาศเรียกร้องให้ชาวเวียดนามและเกี่ยวป่าวในต่างแดน เปลี่ยนความเศร้าโศกเสียใจให้เป็นพลังแห่งการปฏิบัติ ด้วยการแข่งขันกันรักชาติและปฏิบัติตาม พินัยกรรมของโฮจิมินห์ สำหรับในเมืองไทย การรณรงค์ในครั้งนี้มิได้มีเป้าหมายในการเรียกร้องให้ เกี่ยวป่าวลุกขึ้นมาจับอาวุธเพื่อกลับไปร่วมรบในแผ่นดินปิตุภูมิแต่อย่างใด หากแต่เป็นการเรียกร้อง ให้เกี่ยวป่าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยทำงานอย่างหนัก และอยู่กินอย่างพอเพียงเพื่อนำเงินที่หามา ได้ส่วนหนึ่งร่วมบริจาคเป็นทุนทรัพย์ในการทำสงครามต่อต้านอเมริกา ทั้งนี้ การรณรงค์เรียกร้องให้ เกี่ยวป่าวร่วมกันบริจาคทรัพย์สินเพื่อเพื่อชาติได้เริ่มขึ้นแล้วตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา และเมื่อสอดคล้องประสานกับปฏิบัติการในครั้งนี้จึงส่งผลให้การรณรงค์เรียกร้องเพื่อการ บริจาคทรัพย์สินมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1970 – 1971 (พ.ศ. 2513 - 2514) (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.96) หรือคิดเป็นระยะเวลากว่า 1 ปีภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของ โฮจิมินห์ ภายใต้อาณัติแผนการดำเนินการดังกล่าว สมาคมเหยียดเกี่ยวป่าวชาติในเมืองไทย (Tông hội Việt kiều) ได้จัดการรณรงค์เพื่อกระตุ้นให้เกี่ยวป่าวมีความขยันขันแข็งและอดออมเพื่อร่วมกัน ต่อต้านอเมริกา (Tăng cường căn cứ kháng Mỹ cứu nước) โดยมีเป้าหมายในการเรียกร้อง ให้เกี่ยวป่าวร่วมกันบริจาคทรัพย์สินให้แก่ "กองทุนทั้งหมดทั้งหมดเพื่อชัยชนะเหนืออเมริกา ผู้รุกราน" (Quý tất cả để đánh thắng giặc Mỹ xâm lược) (Vũ An, 1977, p.37)

โฮจิมินห์กับยุทธการ "บุปผาบานต่อต้านอเมริกา" (Nở hoa đánh Mỹ)

ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) ภายหลังจากที่ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสันประกาศ นโยบายปล่อยให้ชาวเวียดนามรบกันเอง (Vietnamization Vietnam War) เพื่อยุติบทบาทของ สหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม แผนการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ปฏิบัติการทางทหารครั้งสำคัญที่ฝ่าย

สหรัฐอเมริกา และเวียดนามใต้เป็นผู้ริเริ่มภายใต้แผนปฏิบัติการลามเซิน 719 (Operation Lam Son 719) เพื่อขงชิงความได้เปรียบเหนือพื้นที่ยุทธศาสตร์ในลาวใต้ โดยเฉพาะตามเส้นทางหมายเลข 9 และการเส้นทางโฮจิมินห์ (Ho Chi Minh Trail) ปฏิบัติการเริ่มต้นขึ้นในวันที่ 30 มกราคม ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) โดยสหรัฐอเมริกาเริ่มส่งกำลังทหารเข้าไปยึดครองพื้นที่ตามเส้นทางหมายเลข 9 และพื้นที่ฟูรฮานที่มั่นเพื่อการลำเลียงพลทางอากาศในพื้นที่แคแข็ง (Khe Sanh) ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากเขตปลอดทหาร (DMZ) ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 14 ไมล์ และห่างจากชายแดนลาวเพียง 6 ไมล์ จากนั้น กองทัพเวียดนามใต้ได้ส่งกำลังรบชั้นแนวหน้าประมาณ 21,000 นาย ภายใต้การสนับสนุนทางอากาศของสหรัฐอเมริกาเข้าทำการกวาดล้างกองกำลังปลดปล่อยเวียดนามใต้ (เวียดกง) ที่ตั้งมั่นอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดนเวียดนาม – ลาว ไปจนถึงเมืองเซโปนในแขวงสะหวันเขต ทั้งยังบุกโจมตีและทำลายคลังน้ำมันของฝ่ายเวียดนามเหนือเพื่อลดทอนศักยภาพในการลำเลียงพล และอาวุธยุทโธปกรณ์ รวมถึงการทำลายการสนับสนุนทางด้านยุทธปัจจัยจากกองกำลังเวียดนามเหนือตามเส้นทางโฮจิมินห์

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลซานฮอยจึงได้ดำเนินการตอบโต้ทางทหารด้วยการเปิดยุทธการเส้นทางหมายเลข 9 – ลาวใต้ (9th Route – Southern Laos Campaign) เพื่อการโจมตีตอบโต้ฝ่ายเวียดนามใต้ด้วยปืนใหญ่ และปืนต่อสู้อากาศยาน ยิ่งไปกว่านั้น นายพลหวงเจงเวียนซึาบ (Võ Nguyên Giáp) ได้ประกาศเสริมกำลังพลจำนวน 36,000 นายเข้าไปในพื้นที่พร้อมอาวุธหนัก และยานเกราะด้วยความมุ่งมั่นที่จะกำชัยเหนือฝ่ายเวียดนามใต้เพื่อลดทอนความหน้าเชื่อถือของแผนการปล่อยให้ชาวเวียดนามรบกันเอง รวมถึงการบ่อนทำลายขวัญและกำลังใจของกองทัพอเมริกันที่ต้องการใช้ยุทธการดังกล่าวเพื่อแสดงศักยภาพในการรบอย่างอิสระโดยปราศจากการสนับสนุนจากทหารอเมริกัน และเป็นบันไดให้แก่ฝ่ายเวียดนามเหนือรุกคืบลงไปปลดปล่อยเวียดนามใต้ต่อไป (Hess, 1990, pp.124-126)

การสู้รบในสมรภูมิเส้นทางหมายเลข 9 – ลาวใต้ ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากชายแดนไทย – ลาวไปทางทิศตะวันออกของมุกดาหารเพียงประมาณ 200 กิโลเมตรได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้น ทั้งสองฝ่ายต่างก็อ้างถึงถึงความได้เปรียบและชัยชนะของฝ่ายตนผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ ในขณะที่อีกฟากฝั่งหนึ่งของชายแดนลาวด้านทิศตะวันตกแน่นอนว่าเกี่ยววาวในเมืองไทยสามารถรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวในการรบได้จากวิทยุกระจายเสียงแห่งเวียดนาม และการสรุปข่าวสงครามโดยองค์กรแกนนำในพื้นที่ หรือแม้กระทั่งจากการเล่าข่าวของเด็กนักเรียนในชั้นเรียนเกี่ยววาวแบบวันต่อวัน เมื่อล่วงเข้าสู่เทศกาลตรุษญวนในปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) สมาคมเหวียดเกี้ยวภูชาตินในเมืองไทยก็ได้เปิดฉากการรณรงค์ภายใต้ปฏิบัติการ

“บุปผาบานต่อต้านอเมริกา” (Nở hoa đánh Mỹ) เพื่อเรียกร้องให้เกี่ยวป่าวร่วมกันบริจาคเงินตรา และทรัพย์สินสนับสนุนการทำสงครามในแผ่นดินปิตุภูมิ แนวรบในการรณรงค์เพื่อเรียกร้องการบริจาคทรัพย์สินเริ่มต้นขึ้นโดยองค์กรแกนนำในแต่ละพื้นที่ได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อออกไปเจรจาเกลี้ยกล่อมแบบเคาะประตูบ้านเรือนเกี่ยวป่าวเพื่อขอรับบริจาคเพื่อชาติ จากนั้นจึงได้กำหนดให้มีการปลุกระดมมวลชนครั้งใหญ่ ภายใต้รูปแบบการประชุมลับเพื่อเรียกร้องให้เกี่ยวป่าวร่วมกันบริจาคเงินตรา และทรัพย์สินเพื่อรวบรวมส่งกลับไปสนับสนุนการทำสงครามในแผ่นดินปิตุภูมิ

ในการนี้ องค์กรแกนนำได้กำหนดให้แต่ละพื้นที่เตรียมสถานที่จัดการประชุมให้มีบรรยากาศแห่งการปลุกเร้าสำนึกชาตินิยมด้วยการจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิที่ประดับประดาด้วยสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นชาติ ไม่ว่าจะเป็นธงชาติเวียดนามเหนือ (cờ đỏ sao vàng) ธงแนวร่วมปลดปล่อยเวียดนามใต้ (cờ Mặt trận giải phóng) และองค์ประกอบสำคัญที่ขาดมิได้ก็คือรูปภาพโฮจิมินห์ที่ประดับไว้ในพื้นที่ใจกลางของแท่นบูชาปิตุภูมิ อีกทั้งยังได้มีการติดตั้งคำประกาศเรียกร้องให้เกี่ยวป่าวในต่างแดนจงพร้อมใจกันแข่งขันกันรักชาติด้วยการปฏิบัติตามพันธกรรมของโฮจิมินห์ รวมถึงการประดับบทกลอนคู่ (câu đối) ความว่า “แม่เรียก ลูกชาน ทุกคนร่วมใจ” (Mẹ gọi con thua người người xúc tới) และ “เสียงปืนใหญ่ คำราม บุปผาผลิบาน คนทั้งชาติ ลูกขึ้นสู้” (Pháo gầm hoa nở cả nước xông lên) ไว้บริเวณสองข้างของรูปโฮจิมินห์ (Vũ An, 1977, p.37)

ในการนี้ คณะกรรมการดำเนินงานยังได้ออกแบบกลวิธีในการกระตุ้นให้เกี่ยวป่าวได้ซึ่มซ้อบรยากาศของการแข่งขันกันรักชาติ (thi đua ái quốc) มากยิ่งขึ้นด้วยการเปรียบเทียบยอดเงินที่แต่ละครอบครัวได้ร่วมบริจาคประหนึ่งดังดอกไม้แห่งความรักชาติที่กำลังผลิบานสะพรั่ง กล่าวคือ หากครอบครัวใดบริจาคเงินหรือทรัพย์สินมูลค่า 10,000 บาทขึ้นไป จะเปรียบได้กับการบริจาคดอกไม้แห่งความรักชาติที่กำลังผลิบานจำนวน 1 ดอก หากครอบครัวใดที่บริจาคเงินหรือทรัพย์สินมูลค่า 1,000 บาท จะเปรียบได้กับการบริจาคเกสรดอกไม้ ยิ่งไปกว่านั้น คณะกรรมการดำเนินงานยังได้รังสรรค์คำเชิดชูให้แก่ผู้ร่วมบริจาคเงินตราหรือทรัพย์สินในฐานะ “ผู้กล้าหาญต่อต้านอเมริกา” (Dũng sĩ đánh Mỹ) ทั้งยังกำหนดว่าครอบครัวใดที่บริจาคเงินและทรัพย์สินเป็นมูลค่าเทียบเท่ากับดอกไม้แห่งความรักชาติจำนวน 5 ดอกขึ้นไปจะได้รับการยกย่องให้เป็น “ผู้กล้าหาญระดับท้องถิ่น” (Dũng sĩ địa phương) ผู้ที่บริจาคเงินและทรัพย์สินเทียบเท่ากับดอกไม้แห่งความรักชาติจำนวน 10 ดอกขึ้นไปจะได้รับการยกย่องให้เป็น “ผู้กล้าหาญระดับชาติ” (Dũng sĩ trung ương) (Vũ An, 1977, pp.37-38) กล่าวได้ว่า การรณรงค์ในครั้งนี้ได้กลายเป็นการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมครั้งสำคัญที่สุดภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ

กัน ในหลายพื้นที่ คำว่า “เห่ฮวาแดงหมี่” (Nô hoa đanh Mý-บุปผาบานต่อต้านอเมริกา) จึงกลายเป็นคำสำคัญที่เผยให้เห็นการบริจาคเพื่อชาติของเกี้ยวป่าวในเมืองไทย และกลายเป็นหมุดหมายที่สำคัญในชีวิตสำหรับเกี้ยวป่าวหลายคนที่ใช้ชีวิตในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

จากการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่นครพนมพบว่า เกี้ยวป่าวหลายคนมีความทรงจำต่อการรณรงค์ “บุปผาบานต่อต้านอเมริกา” (Nô hoa đanh Mý) แตกต่างกันอย่างออกไป ความทรงจำเหล่านี้เป็นส่วนประกอบสำคัญที่สามารถนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงบริบทในการสร้างสำนึกชาตินิยมอันสัมพันธ์กับการถึงแก่สัญกรรมของโฮจิมินห์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เกี้ยวป่าวอาวุโสผู้หนึ่งซึ่งในปัจจุบันมีอายุมากกว่า 80 ปี และเป็นอดีตแกนนำมวลชน ทั้งยังเคยเป็นครูในชั้นเรียนเกี้ยวป่าวให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรณรงค์ “เห่ฮวาแดงหมี่” (บุปผาบานต่อต้านอเมริกา) ว่าประกอบด้วยหลายขั้นตอนด้วยกัน กล่าวคือ ในขั้นแรกจะต้องมีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อเป็นตัวแทนองค์กรออกไปรณรงค์ตามชุมชนต่าง ๆ โดยเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นคณะทำงานมักจะเป็นครูที่สอนตามชั้นเรียนเกี้ยวป่าวเนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้มักจะมีสมรรถภาพในฐานะผู้นำทางความคิด และได้รับการรับหน้าถือตาจากผู้คนในชุมชน ทั้งยังมีความสามารถใช้ภาษาเวียดนามในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี และยังเป็นกลุ่มคนที่อยู่ภายใต้การกำกับของสายงานด้านการศึกษา (tiểu học vụ) ซึ่งเป็นหนึ่งในสายงานสำคัญของสมาคมเห่ฮวาแดงหมี่ชาติ ภายหลังจากนั้น คณะทำงานจึงเปิดฉากการรณรงค์ด้วยรูปแบบการเดินเคาะประตูตามบ้านเรือนเกี้ยวป่าวแต่ละหลังเพื่อพบปะและเจรจาโน้มน้าวมโนใจให้เกี้ยวป่าวร่วมกันบริจาคทรัพย์สินเพื่อชาติ นอกจากนั้น ยังมีการรณรงค์ตามวาระการประชุมของกลุ่มมวลชนต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ปกครอง (phu huynh) กลุ่มสตรี (phu nữ) กลุ่มเยาวชน (thanh niên) หรือกลุ่มครูอาจารย์ (giáo viên) เป็นต้น

สำหรับครอบครัวใดที่มีฐานะดี และมีทรัพย์สินจำนวนมากก็จะมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป โดยการจัดส่งคณะทำงานชุดพิเศษซึ่งประกอบด้วยผู้มีวาทศิลป์ชั้นเลิศ และได้รับการแต่งตั้งขึ้นโดยองค์กรระดับจังหวัด ด้วยรูปแบบการเจรจาหวานลุ่มที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า

...พวกแกนนำชุมชนต้องคอยสังเกตว่าบ้านหลังไหนที่มีฐานะดี และมีจิตใจรักชาติ (giàu tinh thán, giàu cá tiên) คนเหล่านี้ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะต้องรายงานให้แก่กองเสียน [นามสมมุติของแกนนำเกี้ยวป่าว] เพื่อที่แกนนำจะได้ส่งคณะเกลี้ยกล่อมลงไปพูดคุยเพื่อจูงใจให้เขาร่วมบริจาคเงินแก่ส่วนรวม 50,000 บาท หรือ 70,000 บาท

แล้วแต่กำลังศรัทธา ส่วนรายอื่น ๆ ก็ให้เจ้าหน้าที่ในหมู่บ้านเป็นคนเข้าไปพูดคุยตามความเหมาะสม ต้องมีการวางแผนอย่างดี มีการจัดตั้งทีมงานเพื่อลงไปพบปะ พูดคุย เกื้อยก ล้อมชาวบ้านให้ได้รับผลดีโดยที่ไม่ได้มีการโต้เถียงเกิดขึ้น

(ปาลี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2560)

เกี่ยวปาวอวูโสอีกผู้หนึ่งที่มีอายุประมาณ 88 ปี ซึ่งเป็นอดีตแกนนำทางการศึกษาในพื้นที่นครพนม ธาตุพนม และมุกดาหารให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคณะเกื้อยกล้อมชุดพิเศษจากสวนกลาง และวิธีการยกย่องผู้ที่บริจาคเงินจำนวนมาก รวมถึงการจัดการประชุมตามแผนการณิรณรงค์บุปผาบานต่อต้านอเมริกาในระดับจังหวัดไว้ว่า

...สวนกลางได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อการรณรงค์จำนวน 3 คน โดยมีองเหียน [นามสมมุติ] คนอุบลเป็นหัวหน้า เขาพูดเก่งมาก ทั้ง 3 คนถูกส่งมาที่นครพนม พวกเขาจะไปเกื้อยกล้อมเฉพาะในครอบครัวที่มีฐานะดี เขาทำงานอย่างลับ ๆ มีการจัดเวรยามป้องกันอย่างดี พวกเขาพูดถึงสถานการณ์สู้รบต่อต้านอเมริกา พูดถึงสงครามในบ้านเกิดว่ากำลังมีความยากลำบากอย่างไร พวกเขาพูดเก่งมาก ๆ คนที่บริจาคดอกไม้หลายดอกเช่น โกสลาย [นามสมมุติ] โกทิ [นามสมมุติ] องถู่ [นามสมมุติ] ใครบริจาค 50,000 บาทจะเรียกว่า "หยุงสี่เดียวเพื่อง" [ผู้กล้าหาญระดับท้องถิ่น] บริจาค 100,000 บาทเรียกว่า "หยุงสี่จุงเอื่อง" [ผู้กล้าหาญระดับชาติ] บริจาค 10,000 เท่ากับดอกไม้ (hoa) หนึ่งดอก บริจาค 1,000 บาทขึ้นไปเท่ากับเกสร (nu) การประชุมระดับจังหวัดก็จัดขึ้นโดยการจัดงานแต่งงานแบบหลอก ๆ เพื่อตบตาเจ้าหน้าที่ตำรวจ (giá dãm cuó)

(องแจ้ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

จากการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่พบว่า

...การจัดการประชุมตามแผนบุปผาบานต่อต้านอเมริกาในระดับจังหวัดนครพนมได้ถูกจัดขึ้นในชุมชนเกี่ยวปาวแห่งหนึ่ง โดยแอบอ้างว่าเป็นงานมงคลสมรสของหนุ่มสาวคู่หนึ่งเพื่อตบตาเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทย

(องสุก, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2560)

...สถานที่จัดงานคือบ้านไม้สองชั้นที่มีลักษณะเป็นห้องแถวที่ปลูกติดเรียงกันเป็นแนวยาว ทั้งนี้ เกี่ยววาวหลายครอบครัวได้ยินยอมให้องค์กรฯ ทำการรื้อฝาผนังบ้านบนชั้นสองของห้องแถวแต่ละหลังออกเพื่อเชื่อมต่อให้เป็นห้องโถงขนาดใหญ่ และปรับปรุงให้เป็นห้องประชุมที่สามารถรองรับผู้เข้าร่วมประชุมได้จำนวนมาก นอกจากนั้นยังได้มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยตามชุมชน รวมถึงตรอกซอกซอยต่าง ๆ อีกหลายครั้ง

(เถยเฟอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2561)

เกี่ยววาวอีกผู้หนึ่งที่มีอายุประมาณ 69 ปี และได้มีส่วนร่วมในประชุมครั้งใหญ่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการประชุมในระดับจังหวัด รวมถึงจำนวนเงินที่ครอบครัวของตนได้ร่วมบริจาคในครั้งนี้ว่า

...'เหนอฮวา' [บุปผาบาน] มีการณรงค์ครั้งใหญ่เลย กระหึ่ม 7 วัน 7 คืนเลยหละ มีการเชิญคนจากอุดรธานีมาพูดเพื่อให้คนเวียดนามบริจาคช่วยชาติ จัดงานกันอย่างเอิกเกริก แต่ตบตาว่าเป็นงานแต่งงานเพื่อบังหน้า มีการจัดเตรียมคู่ปาวสาวสมมติขึ้นมาคู่หนึ่งเพื่อให้ดูสมจริง มีการแต่งเพลงปลุกใจมวลชนโดยใช้ทำนองเพลง 'เตียนเหว่ห้าโหน่ย' [Tiến về Hà Nội- เคลื่อนพลสู่ฮานอย] แต่เปลี่ยนเนื้อร้องให้เป็น 'เตียนเหว่แคแซ็ง' [Tiến về Khe Sanh- เคลื่อนพลสู่แคแซ็ง] 'ไม่แน่ใจว่า [การรณรงค์] เป็นนโยบายของเวียดนามหรือไม่ แต่ [เท่า] ที่รู้มันจัดขึ้นเกือบทุกที่ซึ่งมีคนเวียดนาม [อาศัย] อยู่ ตอนนั้นป่าเตียม [นามสมมุติ, แมยายของผู้ให้สัมภาษณ์] บริจาค 50,000 บาท ป่าหวัง [นามสมมุติ, มารดาของผู้ให้สัมภาษณ์] บริจาค 10,000 บาท มีคนบริจาคเยอะกว่านี้อีกนะ ที่สว่าง [แดนดิน] มีเศรษฐีค้าไม้ชื่อวอแดง [นามสมมุติ] บริจาคเงินถึง 710,000 บาท

(หวลเอียน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

...นอกจากการบอกเล่าถึงความทรงจำเกี่ยวกับการจัดการประชุมระดับในจังหวัดให้ผู้วิจัยได้รับทราบแล้ว เกี่ยววาวอีกผู้หนึ่งยังได้นำเสนอภาพถ่ายที่บ้านที่เหตุการณ์การประชุมในยุทธการบุปผาบานต่อต้านอเมริกาให้ผู้วิจัยได้ร่วมพิจารณาอีกด้วย ภาพถ่ายดังกล่าวเป็นภาพสีซีดจางที่มีการประทับชื่อห้องภาพแห่งหนึ่งในนครพนมซึ่งได้ปิดกิจการไปแล้วว่าหนึ่งทศวรรษ สตรีเกี่ยววาววัยกลางคนผู้หนึ่งระบุว่าบุคคลที่ปรากฏอยู่ในรูปภาพดังกล่าวนั้นเป็นรูปภาพของบิดาของตนที่ได้เข้าร่วมในการบริจาคช่วยชาติในครั้งนั้นด้วยเช่นกัน

(โกที, ผู้ให้สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2561)

สิ่งที่ปรากฏในภาพประกอบด้วย แท่นบูชาปิตุภูมิที่มีรูปภาพโฮจิมินห์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่บริเวณในกลางของสถานที่จัดประชุม บริเวณเหนือรูปภาพโฮจิมินห์ได้ปรากฏคำขวัญ "ปิตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด" (Tổ quốc trên hết) ส่วนบริเวณด้านล่างของรูปภาพมีการประดับคำขวัญ "ระลึกถึงบุญคุณลุงโฮผู้ยิ่งใหญ่ชั่ววันรันดร์" (Đời đời nhớ ơn Bác Hồ vĩ đại) ซึ่งเป็นคำขวัญที่พบภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ บริเวณสองข้างของแท่นบูชาปิตุภูมิได้มีการประดับบทกลอนคู่ (câu đối) ไว้เคียงข้างรูปภาพโฮจิมินห์จำนวน 2 บท กลอนบทแรกประดับอยู่เคียงข้างรูปภาพโฮจิมินห์ โดยอ่านจากซ้ายไปขวามีใจความว่า "ปืนใหญ่คำราม นุปผาผลิบาน คนทั้งชาติ ลูกขึ้นสู้" (Pháo gầm hoa nở cả nước xông lên) และ "แม่เรียก ลูกขน ทุกคน ร่วมใจ" (Mẹ gọi con thưa người người xúc tới) ส่วนกลอนอีกบทหนึ่งประดับอยู่ในตำแหน่งถัดออกไปจากบทกลอนคู่บทแรกมีใจความว่า "คนทั้งชาติ ล้วนคือผู้กล้า แต่อย่างก้าว ล้วนนำชัยมา" (Cả nước anh hùng mỗi bước lập công) และ "เหล่ามวลประชา ล้วนคือผู้กล้า แห่งยุคสมัย ต่อต้านอเมริกา" (Toàn dân dũng sĩ một thời đánh Mỹ)

ภาพ 28 เกี้ยวบัวที่เข้าร่วมในพิธีณรงค์บุปผาบานต่อต้านอเมริกาในนครพนม ปี 1971

ที่มา: ผู้วิจัยได้รับอนุเคราะห์ภาพจากเกี้ยวบัวนครพนมผู้หนึ่ง, 24 ตุลาคม 2561

...เมื่อผู้วิจัยนำภาพถ่ายดังกล่าวไปเทียบเคียงกับภาพถ่ายเหตุการณ์การรณรงค์
 ปลูกฝ้ายต่อต้านอเมริกาที่จัดขึ้นในจังหวัดอื่น ๆ เช่น สกลนคร มุกดาหาร และอุดรธานี
 พบว่าองค์ประกอบของแผ่นอนุชาปิตุภูมิไม่ว่าจะเป็นรูปภาพไฮจิมินห์ คำขวัญ และบท
 กลอนคู่ลี้วนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับภาพถ่ายที่พบในพื้นที่นครพนมแทบทั้งสิ้น
 นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำภาพดังกล่าวให้เกี้ยวบ่าวอีกผู้หนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการประชุม
 ครั้งดังกล่าวได้ร่วมพิจารณาและได้รับคำยืนยันว่าเป็นการประชุมในยุทธการปลูกฝ้าย
 ต่อต้านอเมริกาในพื้นที่นครพนม

(เถยเฟอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2567)

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การรณรงค์ในครั้งนี้จึงถือเป็นการรณรงค์เพื่อเรียกร้องการ
 บริจาคครั้งใหญ่ และถูกจัดขึ้นในหลายพื้นที่ด้วยรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน และมีร่องรอยที่เชื่อมโยงถึง
 คำสั่งลับจากองค์กรชาตินิยมของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทย ทั้งยังเป็นการยืนยันถึงการใชภาพลักษณะ
 ของไฮจิมินห์ในการรณรงค์เพื่อเรียกร้องการแสดงออกซึ่งความรักชาติด้วยการร่วมบริจาค
 ทรัพย์สินดีภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของลุงโฮอีกด้วย

เกี้ยวบ่าวหลายคนให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

...ในการรณรงค์ครั้งนี้ยังได้มีการจัดทำเหรียญตราซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับพระ
 เครื่องของชาวไทยเพื่อมอบให้แก่เกี้ยวบ่าวที่ได้ร่วมบริจาคเงินหรือทรัพย์สินเพื่อช่วยชาติ
 ทั้งนี้ ผู้ที่บริจาคเงินหรือทรัพย์สินมูลค่า 50,000 บาทขึ้นไป นอกจากจะได้รับการยกย่องให้
 เป็นผู้กล้าหาญระดับชาติ (Dũng sĩ trung ương) แล้วยังจะได้รับมอบเหรียญทองคำไว้
 เป็นของที่ระลึกอีกด้วย ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่บริจาคเงินหรือทรัพย์สินมูลค่า 10,000 บาทขึ้นไป
 นอกจากจะได้รับการยกย่องให้เป็นผู้กล้าหาญระดับท้องถิ่น (Dũng sĩ địa phương)
 แล้วยังจะได้รับมอบเหรียญเงินไว้เป็นที่ระลึกด้วยเช่นกัน ส่วนผู้ที่บริจาค 1,000 บาทขึ้นไป
 จะได้รับมอบเหรียญทองแดงไว้เป็นเครื่องเตือนใจในการมีส่วนร่วมบริจาคเพื่อชาติในครั้งนี้

(องแจ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

เกี่ยวป่าวบางคนให้ข้อมูลว่า

...เหรียญรุ่นดังกล่าวเรียกว่า “เหรียญบัวกไฮ” (ลุงไฮ) ซึ่งปรากฏให้เห็นใน 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ เหรียญทอง เหรียญเงิน และเหรียญทองแดง ทั้งนี้ เกี่ยวป่าวคนดังกล่าวได้นำเหรียญบัวกไฮสีทองที่ได้จัดครอบเอาไว้เป็นอย่างดีมาให้ผู้วิจัยได้พิจารณา โดยพบว่า ด้านหน้าของเหรียญเป็นรูปไฮจิมินท์แบบหน้าตรงไว้หนวดเครายาวตามแบบที่พบเห็นได้ทั่วไปบนแท่นบูชาปิตุภูมิ อีกทั้งยังได้มีการระบุตัวเลข 1890-1969 ซึ่งเป็นปีเกิดและปีถึงแก่อสัญกรรมของไฮจิมินท์ไว้บริเวณด้านล่างของรูปสูงไฮไว้ด้วย เมื่อพลิกกลับไปด้านหลังจะพบคำขวัญ “Không có gì quý hơn Độc lập Tự do” (ไม่มีอะไรมีคุณค่ามากไปกว่าเอกราชและเสรีภาพ) และจารึกตัวอักษร “Hồ Chí Minh” ไว้ภายใต้คำขวัญดังกล่าว (หวนเขียน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

พบว่าเกี่ยวป่าวอีกผู้หนึ่งที่ครอบครองของตนได้ร่วมบริจาคเงินในคราวนั้นรวมมูลค่า 250,000 บาท (ดอกลำไย 25 ดอก) กลับระบุว่า

...เหรียญที่ระลึกเนื่องในการรณรงค์บุปผาบานต่อต้านอเมริกา มีลักษณะแตกต่างออกไป กล่าวคือ ด้านหน้าเป็นรูปดาวห้าแฉก (ธงชาติเวียดนาม) และด้านหลังมีตัวอักษร “Không có gì quý hơn Độc lập Tự do” (ไม่มีอะไรมีคุณค่ามากไปกว่าเอกราชและเสรีภาพ) และระบุปีที่ทำการรณรงค์คือช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1971-1972 (พ.ศ. 2514 - 2515) กำกับไว้ด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าผู้ให้ข้อมูลผู้นี้ไม่สามารถนำเหรียญฯ ดังกล่าวมายืนยันกับผู้วิจัยได้ โดยอ้างว่าองค์กรแกนนำเกี่ยวป่าวในพื้นที่ได้จัดเก็บเหรียญดังกล่าวกลับคืนไปเนื่องจากไม่ต้องการให้ผู้ที่บริจาคเงินหรือทรัพย์สินจำนวนมากตกเป็นเป้าสายตาจากหน่วยงานความมั่นคงไทย

(เถยเผอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

ภาพ 29 เหรียญบ๊ากโฮ (ลุงโฮ) ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าป็นรุ่นที่ได้จัดจำหน่ายให้แก่เกี่ยวบ่าว ในช่วงต้นทศวรรษ 1970 เพื่อระดมทุนกลับไปช่วยเหลือแผ่นดินปิตุภูมิ แต่บางคนระบุว่าป็นเหรียญที่ระลึกในยุทธการรูปผาบานต่อต้านอเมริกา

ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัย, 2561

...ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยมาเกือบ 5 ทศวรรษ ทว่าเกี่ยวบ่าวหลายคนยังคงจดจำถึงเหรียญที่ระลึกจากยุทธการรูปผาบานต่อต้านอเมริกาได้เป็นอย่างดี หลายครอบครัวยังคงเก็บรักษา "เหรียญบ๊ากโฮ" เอาไว้บนหิ้งพระประจำบ้าน หรือไม่ก็นำไปอัดกรอบแล้วนำมาคล้องคอไว้ในลักษณะเดียวกันกับที่ชาวไทยนิยมห้อยพระเครื่องไว้เป็นเครื่องรางของขลัง

(องแจ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

...แต่ในบางกรณี ด้วยความขาดสนเงินทอง เกี่ยวบ่าวบางครอบครัวได้นำเหรียญทองที่ระลึกไปจำหน่ายเพื่อนำเงินมาจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน แต่กลับพบว่าเหรียญดังกล่าวป็นเพียงโลหะชุบทองจึงได้ปล่อยทิ้งไว้ และไม่แ่แ่กับเหรียญดังกล่าวอีกต่อไป (อนนาม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2560; เฟื่องศักดิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2561)

...ภายหลังสงครามเวียดนาม เมื่อทราบเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าการจัดส่งผู้อพยพชาวเวียดนามกลับสู่แผ่นดินปิตุภูมิได้ยุติลงแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1964 (พ.ศ. 2507) ก็พบว่าหลายคนจึงตระหนักถึงความสำคัญของการได้รับมอบสัญชาติไทยและการอาศัยอยู่ในเมืองไทยอย่างถาวร ด้วยเหตุนี้ หลายครอบครัวจึงเกรงว่าการครอบครองเหรียญตราหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์อาจนำมาสู่ข้อสงสัยว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จึงได้นำเหรียญที่ระลึกทิ้งไป หรือไม่ก็นำไปซุกซ่อนเอาไว้จนเกิดการพลัดหลงหรือสูญหายไปตามกาลเวลา

(หวอบิ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 ธันวาคม 2559)

...อย่างไรก็ตาม การจัดทำเหรียญที่ระลึกในวาระดังกล่าวได้กลายเป็นหมุดหมายทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของเกี๊ยวป่าวในเมืองไทย เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดทำเหรียญที่ระลึกที่มีรูปโฮจิมินห์เพื่อมอบให้แก่ผู้ที่ร่วมบริจาคเงินตราหรือทรัพย์สินช่วยชาติ ทั้งยังเป็นเครื่องเตือนใจให้เกี๊ยวป่าวได้สำนึกถึงบุญคุณของโฮจิมินห์และแผ่นดินปิตุภูมิของตนอยู่เสมอ นอกจากนี้ อดีตครูบางคนยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ในปี ค.ศ. 1972 (พ.ศ. 2515) ภายหลังจากการรณรงค์ดอกไม้บานต่อต้านอเมริกาผ่านพ้นไป สมาคมเหยียดเกี๊ยวกู่ชาติได้ผลิตเหรียญโฮจิมินห์ออกมาจำหน่ายให้แก่เกี๊ยวป่าวในจังหวัดต่าง ๆ จำนวนประมาณ 10,000 เหรียญ เพื่อระดมทุนทรัพย์สินส่งกลับไปช่วยเหลือแผ่นดินปิตุภูมิอีกวาระหนึ่ง

(เถยเฟอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

จึงอาจกล่าวได้ว่า เกี๊ยวป่าวอพยพในเมืองไทยรุ่นที่ 1 และ รุ่นที่ 2 ซึ่งในปัจจุบันจะมีอายุประมาณ 60 ปีขึ้นไปจะยังคงจดจำบรรยากาศในการรณรงค์เพื่อเรียกร้องการบริจาคทรัพย์สินด้วยการอ้างถึงคำสั่งเสียและพินัยกรรม รวมถึงการนำภาพลักษณะของโฮจิมินห์ผู้ล่วงลับมาใช้ด้วยนัยแห่งการแปรเปลี่ยนสำนึกชาตินิยมให้กลายเป็นทุนทรัพย์เพื่อรวบรวมและส่งกลับไปช่วยเหลือแผ่นดินปิตุภูมิได้เป็นอย่างดี

เมื่อกิจกรรมการรณรงค์ในจังหวัดต่าง ๆ ได้สิ้นสุดลง สมาคมเหยียดเกี๊ยวกู่ชาติได้จัดมหกรรมการประชุมมหกรรมบุปผาบานต่อต้านอเมริกา (Đại hội Nở hoa đánh Mỹ) ขึ้นที่จังหวัดอุดรธานี ในวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) ซึ่งตรงกับช่วงเวลาที่พี่น้องชาวไทยกำลังเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์กันอย่างครื้นเครง กิจกรรมในครั้งนี้จัดขึ้นภายใต้คำขวัญ "ฉกฉวย

โอกาสแห่งชัยชนะ พร้อมใจกันปฏิบัติภารกิจอย่างดียิ่ง ให้สมกับหน้าที่ของพลเมืองกู้ชาติ เพื่อที่จะได้รับคำชมเชยจากลุงโฮว่าทำดีแล้ว" (Tranh thủ thời cơ, thừa thắng xông lên làm tốt nghĩa vụ công dân cứu nước để được Bác Hồ khen "Thế là tốt") (Vũ An, 1977, p.38) แม้ว่าจะไม่มีการเปิดเผยบัญชีผู้บริจาค รวมถึงมูลค่าทรัพย์สินที่ได้รับการบริจาคอย่างเป็นทางการ แต่เอกสารสรุปการเคลื่อนไหวของเกี้ยวปาวในเมืองไทยซึ่งคณะเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้มอบหมายให้สหภาพสว่างวันฮวาน (Hoàng Văn Hoan) สมาชิกกรมการเมืองของพรรคฯ รัับหน้าที่บรรณาธิการได้ระบุว่า "เกี้ยวปาวได้ปฏิบัติตามคำเรียกร้องจากศูนย์กลางพรรคฯ

ด้วยการทุ่มเทอย่างสุดแรงกำลังเพื่อสนับสนุนการทำสงครามต่อต้านอเมริกาและการปลดปล่อยประเทศชาติอย่างเบ็ดเสร็จ" (dồn hết sức mình vào cuộc kháng chiến chống Mỹ, hoàn toàn giải phóng đất nước) ในกรณีนี้ นับหมื่นครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินเป็นมูลค่า 2,000 – 10,000 บาท หลายพันครอบครัวได้บริจาคเงินหรือทรัพย์สินเป็นมูลค่า 10,000 – 50,000 บาท และยิ่งไปกว่านั้น ยังมีครอบครัวที่บริจาคเงินหรือทรัพย์สินเป็นมูลค่า 100,000 – 1,000,000 บาท อีกถึงประมาณ 200 ครอบครัว รวมมูลค่าเงินตราและทรัพย์สินที่ได้รับบริจาคในครั้งนี้อยู่ประมาณ 100,000,000 บาท (หนึ่งร้อยล้านบาท) (Hoàng Văn Hoan, 1978, pp.96-97) อีกทั้ง หลายครอบครัวยังได้บริจาคทั้งบ้านเรือนของตน รวมถึงอสังหาริมทรัพย์ของครอบครัวประเด็นหนึ่งดัง "เครื่องเช่นหัว" ให้แก่แผ่นดินปิตุภูมิอันนำมาซึ่งชัยชนะเหนืออเมริกาในเวลาต่อมา (Vũ An, 1977, p.38)

นอกจากการรณรงค์ "บุปผาบานต่อต้านอเมริกา" ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นการเล็งเป้าหมายไปยังกลุ่มเกี้ยวปาวผู้มีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการจับจ่ายใช้สอยในแต่ละครัวเรือนแล้วนั้น สมาคมเวียดนามกู้ชาติยังได้มอบหมายให้ "คณะเยาวชนเหวียดเกี้ยวกู้ชาติ" (Đoàn thanh niên Việt kiều cứu quốc) ในฐานะองค์กรแกนนำเยาวชนดำเนินการรณรงค์เพื่อปลูกกระแสชาตินิยมในหมู่เกี้ยวปาววัยหนุ่มสาว (thanh niên) ซึ่งเป็นแรงงานที่กำลังมีบทบาทเชิงเศรษฐกิจในสังคมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากการรณรงค์บุปผาบานต่อต้านอเมริกาสิ้นสุดลง ปฏิบัติการรณรงค์ครั้งใหม่ภายใต้แนวคิด "เรียนรู้ ฝึกฝนตามแนวทางของลุงโฮผู้ยิ่งใหญ่" (Học tập, rèn luyện theo gương Bác Hồ vĩ đại) ได้เริ่มขึ้น และเช่นเคย ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ยังคงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการเรียกร้องความรักชาติในมวลหมู่เกี้ยวปาววัยหนุ่มสาวที่กำลังอยู่ในวัยสร้างเนื้อสร้างตัว นอกจากนั้น กลุ่มคนเหล่านี้ยังเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะถูกชักจูงจากพวกปฏิวัติ (phản động) หรือพวกฝ่ายขวา รวมถึงได้รับผลกระทบจากการแทรกซึมทางด้านวัฒนธรรมของลัทธิจักรวรรดินิยมใหม่ (chủ nghĩa thực dân mới) ที่กำลังแพร่ระบาด

ในสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของฐานทัพอเมริกาและมีเกี่ยวปวอาศัยอยู่จำนวนมาก เช่น อุดรธานีและนครพนม เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ คณะเยาวชนเหวียดเกี่ยวกับชาติจึงได้กำหนดให้แต่ละพื้นที่ปกครองได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การชุมนุมทางการเมือง กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม หรือการแข่งขันกีฬา เพื่อชักจูงให้เกี่ยวปววัยหนุ่มสาวเข้าร่วมกิจกรรมที่แฝงไว้ด้วยนัยทางการเมืองครั้งนี้ (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.97)

ภายใต้แผนการณ์เดียวกันนั้น การรณรงค์เรียกร้องให้เกี่ยวปวแข่งขันกันบริจาคเงินเพื่อชาติก็ได้เริ่มขึ้นภายใต้ปฏิบัติการ "ขยัน อดออม เพื่อเลี้ยงทหาร" (Cần kiệm nuôi quân) โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อยกระดับสำนึกชาตินิยมในหมู่เกี่ยวปว และการสร้างเกราะป้องกันอิทธิพลของวัฒนธรรมอเมริกันที่กำลังแทรกซึมเข้ามาในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปแบบของการขอรับบริจาคเงินในครั้งนี้แตกต่างจากการรณรงค์ตามแผนการ "บุปผาบานต่อต้านอเมริกา" อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ คณะกรรมการดำเนินงานได้เรียกร้องให้เกี่ยวปววัยหนุ่มสาวร่วมกันบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการออกรบให้แก่ฝ่ายเวียดนามเหนือที่กำลังต่อสู้ในสมรภูมิตามเส้นทางหมายเลข 9 - ลาวได้เป็นรายเดือน โดยได้กำหนดอัตราการบริจาคให้แก่ทหาร 1 นายเป็นเงิน 150 บาท/เดือน (Vũ An, 1977, p.38) กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เกี่ยวปวที่แสดงความจำนงในการบริจาคเพื่อสนับสนุนทหาร 1 นายจะต้องจ่ายเงินให้แก่ "กองทุนขยัน อดออม เพื่อเลี้ยงทหาร" จำนวน 150 บาท/เดือน หากผู้ใดแสดงความประสงค์ที่จะบริจาคเพื่อสนับสนุนทหารสอง นายก็จะต้องบริจาคเป็นจำนวน 300 บาท/เดือน เป็นต้น

เกี่ยวปวหลายคนให้ข้อมูลว่า

...ตนได้มีส่วนร่วมในการบริจาคในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน เกี่ยวปวอาวุโสผู้หนึ่งที่มีประสบการณ์ในการรณรงค์ตามแผนปฏิบัติการ "ขยัน อดออม เพื่อเลี้ยงทหาร" ได้เล่าถึงความทรงจำของตนว่า การขอบริจาค "นวยกวน" (เลี้ยงทหาร) เกิดขึ้นหลังจาก "เหนือฮวา" (บุปผาบาน) ไม่นานนัก ถ้านวยกวน 1 คน จะต้องจ่ายเงิน 150 บาท/เดือน แต่แต่ละเดือนจะมี "ก้านโบะซอม" (cán bộ xóm-เจ้าหน้าที่องค์กรระดับชุมชน) ไปเก็บเงิน ทำการรณรงค์อยู่ได้ไม่ถึงปีก็ยุติเพื่อรวบรวมเงินส่งกลับเวียดนาม

(องแจ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

เกี่ยวกับชาวอีกผู้หนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็นครูสอนในชั้นเรียนเกี่ยวกับให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

...อาเป็นครูอยู่ที่ชุมชนหนองแสง ได้เงินเดือนครูเดือนละ 300 บาท อาบริจาคเงินให้ทหาร 2 คน คนละ 150 บาท/เดือน รวมเงินที่ต้องจ่าย 300 บาท/เดือน เงินเดือนครูไม่เหลือแม้แต่บาทเดียว ต้องอาศัยกินข้าวกับชาวบ้านที่เราไปสอนหนังสือ

(เก๋ยเปลอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

เกี่ยวกับสตรีผู้หนึ่งซึ่งใช้ชีวิตในช่วงวัยเด็กในยุคที่มีการรณรงค์ขอรับบริจาคสมทบกองทุนเลี้ยงทหารให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอดออมในครอบครัวของตนว่า

...ในช่วง 'เหน่อสวา' และ 'นวยกวน' พวกเราต้องประหยัด (tiết kiệm) ในวันพระวันศีลเราอาจจะได้กินข้าวคลุกงาคั่วแทนกับข้าว ที่บ้านจะมีไหอยู่ใบหนึ่งเอาไว้สำหรับเจียดข้าวสารเก็บไว้เกือบทุกครั้งที่ย่างข้าว ข้าวที่เจียดไว้ก็นำไปขายเพื่อหาเงินมาช่วยทหารโก (อา) ไปทำงานที่โรงงานเส้นก๋วยเตี๋ยว พอได้เงินมาก็เอามาเก็บไว้เพื่อจ่ายค่า 'นวยกวน' ให้แก่กำมโอะ (เจ้าหน้าที่) ในแต่ละเดือน

(อนาม, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2560)

นอกจากการบริจาคเงินเพื่อ "เลี้ยงทหาร" ในนามปัจเจกบุคคลดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น การทำงานแบบรวมกลุ่มเพื่อแข่งขันกันหาเงินมาบริจาคให้แก่ "กองทุนขยัน อดออม เพื่อเลี้ยงทหาร" เป็นอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งพบเห็นได้อย่างแพร่หลายในสังคมเกี่ยวกับในเมืองไทยในปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) กล่าวคือ กลุ่มเยาวชนวัยหนุ่มสาว และบรรดานักเรียนในชั้นเรียนลับของเกี่ยวกับารได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทำงานเพื่อหาเงินมาสมทบให้แก่กองทุนฯ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มสตรีที่หาเงินด้วยการขายขนมหวาน ขายอาหาร รับจ้างซักเสื้อผ้า ฯลฯ หรือเกี่ยวกับาววัยหนุ่มที่รวมกลุ่มกันหาเงินด้วยการชำแหละเนื้อสุกรหรือเนื้อสุนัขจำหน่ายให้แก่เกี่ยวกับาวและชาวไทยในท้องถิ่น ทั้งยังรับจ้างซ่อมจักรยาน ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า รับจ้างขนมูลสัตว์ หรือรับจ้างเทพื้นคอนกรีต เป็นต้น (Vũ An, 1977, p.38) อดีตครูเกี่ยวกับาวผู้หนึ่งให้ข้อมูลว่า

...นอกจากตนจะบริจาคเงินในนามปัจเจกบุคคลโดยการรับเลี้ยงทหารจำนวน 2 คน/เดือน ซึ่งทำให้ต้องเสียสละเงินเดือนทั้งหมดจำนวน 300 บาท ให้แก่กองทุนฯ แล้ว ตนยังได้รวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ จำนวน 10 คน เพื่อร่วมกันทำงานหาเงินมาบริจาคให้แก่กองทุนฯ เพิ่มเติม โดยกลุ่มของตนเป็นกลุ่มที่สามารถหาเงินมาบริจาคให้แก่กองทุนฯ ได้จำนวนมาก ในระดับต้นของประเทศ “โดยเฉลี่ยต้องหาเงินให้ได้วันละ 50 บาท หรือคิดเป็น 1,500 บาท/เดือน เพื่อเลี้ยงทหารจำนวน 10 คน/เดือน ดังนั้น จึงได้รับการยกย่องและได้รับรางวัล เป็น 'ธงเชิดชูเกียรติ' ในฐานะกลุ่มเลี้ยงทหารที่มีผลงานดีเด่นระดับประเทศ

(เก๋ยเฟอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2561)

...ถึงแม้ว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ในพื้นที่วิจัยจะมีน้ำเสียงที่โน้มเอียงไปในทิศทางที่มีความเห็นพ้อง และสนับสนุนการรณรงค์เพื่อสร้างสำนึกชาตินิยม และการบริจาคเพื่อชาติภายหลังการถึงแก่กรรมของโฮจิมินห์เสียเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ถ้อยคำในการให้สัมภาษณ์บางช่วงยังได้เผยให้เห็นถึงเงื่อนไขอื่น ๆ ที่อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกี่ยวบ่าวส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม “การบริจาคเพื่อชาติ” ที่ดำเนินไปตลอดช่วงปี ค.ศ. 1971 ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในสังคมเกี่ยวบ่าวในเมืองไทยนั้น ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับกระแส “ชาตินิยมเวียดนามเหนือ” หรือ “การยกย่องเทิดทูนโฮจิมินห์” มีแนวโน้มที่ถูกตราหน้าว่าเป็น “พวกก้ำกึ่ง” (bọn lũng khúng) หมายถึง พวกที่ไม่ได้ต่อต้านแต่ก็ไม่ได้ฝักใฝ่ฝ่ายเวียดนามเหนือและโฮจิมินห์ หรือหากหนักซึ้งกว่านั้นก็อาจจะถูกมองว่าเป็น “พวกเหวียดยาน” (Việt gian) หรือพวกปฏิกริยาฝ่ายขวาที่คอยเป็นหูเป็นตาให้แก่เจ้าหน้าที่ไทย ถ้าหากผู้ใดถูกตีตราให้เป็นพวกก้ำกึ่ง และโดยเฉพาะพวกที่ถูกตราหน้าว่าเป็นพวกเหวียดยานก็มักจะถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงจะถูกจับตามองจากเจ้าหน้าที่องค์กร (cán bộ) อย่างเข้มงวด

(หวอเอียน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

อดีตครูเกี่ยวบ่าวซึ่งเคยดำรงตำแหน่งแกนนำมวลชนตั้งข้อสังเกตว่า

...สำหรับคนที่ไม่เข้าร่วมตามกระแส (không đi theo phong trào) ก็จะมีความรู้สึกอับอายขายหน้า (nhục nhã) เนื่องจากกระแสของความรักชาติสูงมาก ใครที่ทำตัวต่างจากกระแสกู้ชาติจะถูกมองว่าเป็นพวกแปลกแยก

(เก๋ยหลอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2560)

นอกจากนั้น ข้อมูลจากแกนนำมวลชนเกี่ยวป่าวในปัจจุบันยังเผยให้เห็นว่า การระบุนำบุคคลใดมีแนวคิดทางการเมืองเช่นโตและฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นเงื่อนไขสำคัญในการจำแนกว่าใครเป็นเกี่ยวป่าวผู้รักชาติ (kiểu bảo yêu nước) หรือพวกเวียดยาน (Việt gian) ปฏิบัติการฝ่ายขวา ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงอาจไม่มีเครื่องมือใด ๆ มาใช้เพื่อตรวจวัดถึงความรักชาติที่แท้จริงได้ แต่เมื่อถูกตีตราว่าเป็นพวกปฏิบัติกริยาแล้วก็จะถูกคว่ำบาตรจากสังคมไปโดยปริยาย ดังคำให้สัมภาษณ์ช่วงหนึ่งว่า

...ใครที่เป็นเวียดยานก็จะโดนคว่ำบาตรจากสังคมเวียดเกี่ยว ไม่มีใครคบหาหรือพูดคุยด้วยแม้แต่คำเดียว ไม่ค้าขายด้วย แยกพวกเขาออกจากสังคมไปเลย งานแต่งงาน งานศพก็ไม่ยุ่งเกี่ยวกับ คนพวกนี้ก็มีเยอะนะ แต่ถ้าเทียบกันแล้วพวกเราเยอะกว่ามาก พวกมันอาจมีประมาณไม่ถึง 20 เปอร์เซ็นต์ หัวใจของมันคือไอ้ลา ไอ้โตม อองไฮ [นามสมมุติ] พวกมันมีสำนักงานตัวแทนของมันเลยนะ ตั้งอยู่แถว ๆ ร้านมิตรไท ร้านตั้งอึ้งเซียง [นามสมมุติ] ใกล้ ๆ วัดโอกาสนั้นแหละ คนพวกนี้ต่อต้านพวกเราออกหน้าออกตาเลย พวกมันฝักใฝ่เวียดนามได้ ฝักใฝ่อิงดิ่งเลียม (Ngô Đình Diệm) พวกที่เป็นคริสต์ก็เยอะนะ เอาเข้าจริง ๆ เราก็ไม่รู้หรือรู้ว่าพวกนี้เป็นเวียดยานไหม แต่ในเมื่อผู้หลักผู้ใหญ่พูดแบบนี้เราก็ต้องเชื่อตาม

(องสุก, ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2560)

...แม้ว่าการรณรงค์เพื่อสร้างกระแสชาตินิยมด้วยการเรียกร้องให้เกี่ยวป่าวแข่งขันกันรักชาติตามนโยบายของโฮจิมินห์จะลวงเลยมาเป็นระยะเวลาเกือบ 5 ทศวรรษแล้วก็ตาม อย่างไรก็ตาม การรณรงค์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้กลายเป็นหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่ส่งผลให้แผ่นดินปิตุภูมิได้แสดงการยอมรับและยกย่องการมีส่วนร่วมของเกี่ยวป่าวในเมืองไทยที่ได้สนับสนุนการทำสงครามและการรวมชาติในแผ่นดินปิตุภูมิมาโดยตลอดด้วยเหตุนี้ ในปี ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) ประธานประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในฐานะประมุขของชาติได้มอบเหรียญอิสริยาภรณ์เอกราชระดับหนึ่ง (Huân chương Độc lập hạng nhất) ซึ่งถือเป็นเครื่องอิสริยาภรณ์ที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ รองจากเหรียญอิสริยาภรณ์ดาวเหลือง (Huân chương Sao vàng) และเหรียญอิสริยาภรณ์โฮจิมินห์ (Huân chương Hồ Chí Minh) ให้แก่ชุมชนเกี่ยวป่าวในประเทศไทยเนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและอเมริกามาโดยตลอด (Hơn 500 Việt kiều tại Thái Lan được tặng thưởng, 2011)

จากนั้น ในปีถัดมายังได้มีการมอบเหรียญเกียรติยศสมรภูมิตะดับหนึ่ง (Huy chương Kháng chiến hạng nhất) ให้แก่เกี้ยวบ่าวที่ได้รับการยกย่องให้เป็น "ผู้กล้าระดับชาติ" (Dũng sĩ trung ương) และมอบเหรียญเกียรติยศสมรภูมิตะดับสอง (Huy chương Kháng chiến hạng hai) ให้แก่เกี้ยวบ่าวที่ได้รับการยกย่องให้เป็น "ผู้กล้าระดับท้องถิ่น" (Dũng sĩ Trung ương) เพื่อเป็นการตอบแทนคุณูปการย้อนหลังให้แก่เกี้ยวบ่าวที่ได้มีส่วนร่วมในการบริจาคเพื่อชาติเมื่อครั้งการรณรงค์บุปผาบานต่อต้านอเมริกาเมื่อเกือบ 5 ทศวรรษที่ผ่านมา

(องแจ่ง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2560)

นอกจากนั้น ในพิธีเฉลิมฉลองเนื่องในวันคล้ายวันเกิดของประธานโฮจิมินห์ซึ่งส่วนใหญ่จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในพื้นที่บ้านนาจอก จังหวัดนครพนม ก็มักจะมีการจัดพิธีมอบเหรียญอิสริยาภรณ์และเหรียญเกียรติยศ รวมถึงใบประกาศเกียรติคุณจากประเทศเวียดนามให้แก่เกี้ยวบ่าวผู้มีความประโชยชน์ต่อชาติอยู่เป็นประจำ ดังเช่นในวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 2011 (พ.ศ. 2555) เนื่องในวาระครบรอบ 121 ปี วันคล้ายวันเกิดโฮจิมินห์ เอกอัครราชทูตแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้ทำการมอบเหรียญอิสริยาภรณ์สมรภูมิ (Huân chương Kháng chiến) เหรียญเกียรติยศสมรภูมิ (Huy chương Kháng chiến) และใบประกาศเกียรติคุณให้แก่เกี้ยวบ่าวในเมืองไทยจำนวนกว่า 500 คน ที่ได้มีส่วนร่วมในการทำสงครามต่อต้านจักรวรรดินิยม รวมถึงการสร้างชาติและการรักษาความมั่นคงของชาติ ดังคำกล่าวตอนหนึ่งว่า

...เกี้ยวบ่าวในเมืองไทยได้มีส่วนร่วมสนับสนุนการทำสงครามกู้ชาติในแผ่นดินปฏิวัติถึงสองครั้ง นอกจากนั้น ยังมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการรักดีต่อลุงโฮ และพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม อีกทั้ง ท่านยังได้เสียสละทั้งกำลังพลและกำลังทรัพย์สนับสนุนให้เกิดชัยชนะอันสว่างไสว นำมาซึ่งเอกราชให้แก่ชาติและยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน

(Hơn 500 Việt kiều tại Thái Lan được tặng thưởng, 2011)

เมื่อถึงปี ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) ยังมีเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยอีกประมาณ 800 คน ที่ได้รับมอบเหรียญอิสริยาภรณ์ เหรียญเกียรติยศ และใบประกาศเกียรติคุณจากรัฐบาลเวียดนามเป็นการเพิ่มเติม (Trao tặng huân, huy chương cho kiều bào Thái Lan, 2013) เมื่อผนวกรวมกับผู้ที่ได้รับมอบครั้งล่าสุดในช่วงเทศกาลตรุษญวนปี ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) ที่จังหวัดมุกดาหารอีกจำนวน 700 คน (Khen thưởng gần 700 Việt kiều Thái-lan, 2018) ส่งผลให้มีผู้ได้รับเหรียญ ฯ

และใบประกาศยกย่องจากประเทศเวียดนามไปแล้วอย่างน้อย 1,500 คน ซึ่งอาจถือเป็นชุมชนเกี่ยว
 ป่าวที่ได้รับการยกย่องในระดับต้นหากเปรียบเทียบกับชุมชนเกี่ยวป่าวอื่น ๆ ทั่วโลกอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ในปี ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) มิได้
 ส่งผลให้การรณรงค์เพื่อสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลโดยใช้ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ในชุมชนเกี่ยว
 ป่าวในเมืองไทยสิ้นสุดลงแต่ประการใด หากแต่ช่วงเวลาดังกล่าวกลับเป็นช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่ของ
 เกี่ยวป่าวและชุมชนเกี่ยวป่าวในพื้นที่ต่าง ๆ ได้แสดงออกถึงความภักดีต่อโฮจิมินห์และสำนึก
 ชาตินิยมเวียดนามเหนือได้อย่างเด่นชัดและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การสร้างความภักดีต่อ
 โฮจิมินห์ภายใต้เงื่อนไขใหม่เกิดขึ้นภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์โดยการเรียกร้องให้
 ชาวเวียดนามเปลี่ยนแปลงความเศร้าโศกเสียใจให้เป็นพลังแห่งการปฏิวัติ (biến đau thương
 thành hành động cách mạng) นอกจากนี้ ยังได้มีการเทิดทูนโฮจิมินห์ในฐานะท่านผู้นำที่
 ยิ่งใหญ่ (vị lãnh tụ vĩ đại) และการให้คำนิยามถึงช่วงเวลาภายหลังยุคอาณานิคมว่าเป็น
 “ยุคสมัยโฮจิมินห์” (thời đại Hồ Chí Minh) ที่ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับในเมืองไทย
 การจัดพิธีระลึกถึงดวงวิญญาณของโฮจิมินห์ได้กลายเป็นหมุดหมายทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญที่
 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนับถือโฮจิมินห์จากลัทธิบูชาส่วนบุคคล (cult of personality)
 ไปสู่ลัทธิบูชาผู้นำภายหลังมรณกรรม (posthumous cult) โดยอาจสังเกตได้จากการเปลี่ยนแปลง
 คำสรรเสริญบนแท่นบูชาปีศาจจาก “โฮจิมินห์จงเจริญ” (Hồ Chủ tịch muôn năm) ให้กลายเป็น
 คำขวัญแบบใหม่ที่มีความหมายว่า “ด้วยความสำนึกในบุญคุณของประธานโฮจิมินห์ชั่ววันรันดร์”
 (Ơi đời nhớ ơn Chủ tịch Hồ Chí Minh) เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้น ความภักดีต่อโฮจิมินห์และสำนึกชาตินิยมยังได้ถูกนำมาใช้ในการรณรงค์
 เรียกร้องให้เกี่ยวป่าวร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์เพื่อสนับสนุนการทำสงครามในแผ่นดินปีศาจภายใต้
 ปฏิบัติการ “บุปผาบานต่อต้านอเมริกา” (Nở hoa đánh Mỹ) และปฏิบัติการ “ขยัน อดออม
 เพื่อเลี้ยงทหาร” (Cần kiệm nuôi quân) ซึ่งดำเนินไปอย่างเข้มข้นในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1970
 โดยสามารถระดมเงินตราและทรัพย์สินตีรวมมูลค่าประมาณ 100,000,000 บาท และยังเป็นครั้ง
 แรกที่ได้มีการผลิตเหรียญโฮจิมินห์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับพระเครื่องของชาวไทยเพื่อมอบให้แก่
 เกี่ยวป่าวที่ได้มีส่วนร่วมในการบริจาคเงินเพื่อชาติในครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม การรณรงค์เพื่อปลุก
 กระแสชาตินิยมโดยการอ้างอิงภาพลักษณ์โฮจิมินห์ดังกล่าวได้ค่อย ๆ เลือนหายไปจากสังคมเกี่ยว
 ป่าวในเมืองไทย และยังคงหลงเหลือไว้เพียงร่องรอยของแท่นบูชาปีศาจในรูปแบบของการประดับ
 ภาพถ่ายโฮจิมินห์ไว้เคียงคู่กับรูปภาพของบรรพบุรุษเท่านั้น

การยุติความเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวบ่าวในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970

การสิ้นสุดลงของสงครามเวียดนามในปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย – เวียดนามในภาพรวมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ทั้งสองชาติที่ต่างก็ยืนอยู่คนละซีกการเมือง และมีท่าทีเป็นปรปักษ์ต่อกันอย่างชัดเจนนับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 เริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนท่าทีให้สอดคล้องกับบริบททางการเมืองในระดับโลก และภูมิภาคที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ ต่อกรณีดังกล่าว นักวิชาการไทยบางท่านเสนอว่า ไทยได้ปรับเปลี่ยนทิศทางการต่างประเทศของตนต่อโลกคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ช่วงครึ่งแรก

ของคริสต์ทศวรรษ 1970 เนื่องจากการถอนตัวของสหรัฐฯ ออกจากสงครามเวียดนาม อย่างไรก็ตาม ความพยายามสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนามกลับดำเนินไปอย่างล่าช้าและเต็มไปด้วยอุปสรรค เนื่องจากปัญหาการดำรงอยู่ของฐานทัพและทหารอเมริกัน รวมถึงความหวาดระแวงของผู้นำไทยไม่ว่าจะเป็นฝ่ายทหาร หรือฝ่ายพลเรือนที่มีต่อเวียดนามล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนาม (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2561, น.134-138) ในขณะที่นักวิชาการประจำสถาบันวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Institute for Southeast Asian Studies) ประเทศเวียดนามเสนอว่า ความสัมพันธ์เวียดนาม – ไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1976-1991 (พ.ศ. 2519 – 2533) เต็มไปด้วยความสลับซับซ้อน บางช่วงซิดเซื้อ บางช่วงห่างเหิน บางช่วงมีสันติภาพและมิตรภาพ แต่บางช่วงกลับบาดหมางและนำมาสู่การเผชิญหน้า (Hà Lê Huyèn, 2015, pp.36-37)

เหตุการณ์สำคัญที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายพอจะมองเห็นความหวังในการกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นคือการลงนามในแถลงการณ์ร่วมระหว่างไทย-เวียดนาม ในวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) อันนำมาซึ่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต และตามด้วยการเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการของนายฝามวันด่ง นายกรัฐมนตรีเวียดนามในระหว่างวันที่ 6-10 กันยายน ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) เนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งภายในแถลงการณ์ฯ ซึ่งลงนามโดยนายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย และนายเหงียนชวีจิ่ง (Nguyễn Duy Trinh) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามได้ระบุถึงการจะไม่ยินยอมให้ประเทศอื่นได้ใช้ดินแดนของตนเพื่อเป็นฐานในการรุกรานหรือแทรกแซงอีกฝ่ายหนึ่ง หรือประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังได้หยิบยกเอาปัญหาชาวเวียดนามอพยพในเมืองไทยที่ยังคงเป็นประเด็นค้างคาขึ้นมาเป็นวาระสำคัญที่จะต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขต่อไป (พิชณู ประทุมทอง, 2545, น. 26) ภายหลังจากนั้น นายฝามวันด่ง นายกรัฐมนตรีเวียดนามยังได้มาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) และเขาได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนว่าจะไม่สนับสนุนปฏิบัติการใด ๆ ที่เป็นผลร้ายต่อประเทศไทย รวมถึงจะให้การเคารพต่อเอกราชและอธิปไตยของไทย และจะจัดตั้ง

คณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหาชาวเวียดนามอพยพที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในเมืองไทย ซึ่งฝ่ายไทยมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยมาโดยตลอด (พัชรี พุ่มพชาติ, 2534, น. 66)

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ฝ่ายไทยมีจุดยืนที่ชัดเจนว่าต้องการให้ฝ่ายเวียดนามรับเอาผู้อพยพชาวเวียดนามที่ลี้ภัยสงครามเข้ามาในช่วงปี ค.ศ. 1945-1946 (พ.ศ. 2488 - 2489) ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ประมาณ 3-4 หมื่นคนกลับคืนสู่ประเทศเวียดนามทั้งหมด แต่ฝ่ายเวียดนามกลับมองว่าสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในเวียดนามภายหลังการรวมชาติมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อคราวที่สหภาพชาติไทย และสหภาพชาติเวียดนามได้เคยลงนามในสนธิสัญญาปางกุงฯ ตั้งแต่เมื่อปลายคริสต์ทศวรรษ 1950 ดังนั้น การจัดส่งผู้อพยพชาวเวียดนามกลับสู่แผ่นดินปิตุภูมิจึงอาจส่งผลกระทบต่อประเทศเวียดนามซึ่งกำลังอยู่ในช่วงฟื้นฟูประเทศ อีกทั้งเกี่ยวว่าอพยพที่ได้อาศัยอยู่ในเมืองไทยมานานอาจไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพ เศรษฐกิจและสังคมในแผ่นดินปิตุภูมิภายหลังจากสงครามเพิ่งยุติลง (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, 2548, น. 218-233)

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เผยให้เห็นเงื่อนไขของการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี่ยวป่าวในเมืองไทยอย่างน้อยสองประการ คือ รัฐบาลเวียดนามจะต้องระมัดระวังในการดำเนินการใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมทางไกลของเกี่ยวป่าวในเมืองไทยภายใต้การชี้นำขององค์การคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเวียดนาม (Đảng bộ Việt kiều Thái Lan) ที่ประกอบด้วยสมาชิกพรรค ฯ จำนวนกว่า 200 คน และการขับเคลื่อนมวลชนโดยสมาคมเวียดนามก๊กชาติ (Hội Việt kiều cứu quốc) (Vũ An, 1977, p.59) จึงไม่สอดคล้องกับบริบททางการเมืองระหว่างประเทศที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว และฝ่ายเวียดนามเองก็อาจประเมินได้ว่า การอพยพเกี่ยวป่าวกลับสู่แผ่นดินปิตุภูมิที่ได้หยุดชะงักลงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1964 (พ.ศ. 2508) คงไม่สามารถดำเนินการได้อีกต่อไป ด้วยเหตุนี้ เกี่ยวป่าวในเมืองไทยจะต้องปรับตัวให้กลมกลืนกับการอาศัยอยู่ในเมืองไทยอย่างถาวร อันส่งผลให้การแสดงออกถึงสำนึกชาตินิยมเวียดนามอย่างเข้มข้นนั้นไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่จะดำเนินต่อไปในภายภาคหน้า

การที่ฝ่ายเวียดนามจะต้องระมัดระวังการดำเนินการใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย และกระเทือนไปถึงสถานะและความเป็นอยู่ของเกี่ยวป่าวที่มีแนวโน้มว่าจะต้องลงหลักปักฐานในเมืองไทยอย่างถาวรได้ส่งผลให้การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี่ยวป่าวภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ค่อย ๆ จืดจางและยุติลงในที่สุด ทั้งนี้ ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวป่าวในพื้นที่เผยว่า ภายหลังจากการรวมชาติเวียดนามในปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) ได้มีสัญญาณบางอย่างที่เผยให้เห็นถึงการลดบทบาทการนำของพรรค ฯ ในชุมชนเกี่ยว

บ่าวนับตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา กล่าวคือ ในช่วงกลางปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) คณะผู้แทนองค์การพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเหวียดเกี๋ยว (Đảng bộ Việt kiều) และผู้แทนสมาคมเหวียดเกี๋ยวกู้ชาติภายใต้การนำของ "สหายโงตวน" (Ngô Tuân) หรือที่เกี่ยวข้องบ่าวเรียกขานในนาม "บ่ากบา" (Bác Ba-ลุงบา) หรือ "บาดัก" (Ba Đốc) ได้ออกเดินทางอย่างลับ ๆ เพื่อกลับไปรายงานผลการดำเนินงานขององค์การชาตินิยมเกี่ยวกับบ่าวที่ได้ดำเนินมาตลอดระยะเวลากว่า 4 ทศวรรษให้แก่คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามและรัฐบาลเวียดนามได้รับทราบ นอกจากนั้น คณะผู้แทนดังกล่าวยังได้เข้าร่วมในพิธีเฉลิมฉลองชัยชนะสงครามเวียดนามซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) รวมถึงยังได้ไปเยี่ยมเยียนเจ้าหน้าที่องค์กร (cán bộ) และเกี่ยวกับบ่าวที่ถูกเนรเทศออกจากเมืองไทยกลับมายังพื้นที่ภาคใต้ของเวียดนามในการนี้ คณะผู้แทนฯ ยังได้มอบเงินจำนวน 15 ล้านบาทเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดเหงะอาน (Nghệ An) ซึ่งเป็นบ้านเกิดของประธานโฮจิมินห์ และแกนนำในองค์การชาตินิยมเกี่ยวกับบ่าวอีกหลายคน (Hoàng Văn Hoan, 1978, p.97)

ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1977 (2520) พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยังได้มีคำสั่งให้สหายโงตวนยุติบทบาทในฐานะเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามสาขาเหวียดเกี๋ยว (Bí thư đặc uỷ Đảng bộ Việt kiều) รวมถึงตำแหน่งประธานสมาคมเหวียดเกี๋ยวกู้ชาติ (Chủ tịch Tổng hội Việt kiều cứu nước) โดยให้กลับไปปฏิบัติภารกิจใหม่ในสำนักงานศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Ngô Tuân (1894-1982), 2009) อันถือเป็นการสิ้นสุดลงของยุคสมัยการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามอย่างเข้มข้น

ภาพ 30 สหายโง่ต่วน (Ngô Tuân) แกนนำระดับสูงในองค์กรคอมมิวนิสต์
เวียดนามเหนือ (Đảng bộ Việt kiều) และสมาคมเวียดนามกู้ชาติ
(Hội Việt kiều cứu quốc) ขณะถูกคุมขังโดยฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1935

ที่มา: [http://www.btxvnt.org.vn/ngo-tuan\(1894-1982\)-post2267](http://www.btxvnt.org.vn/ngo-tuan(1894-1982)-post2267)

กล่าวได้ว่า การที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ทะยอยเรียกตัวแกนนำระดับสูงกลับคืนสู่เวียดนามได้ส่งผลให้การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยเริ่มเข้าสู่ภาวะชะงักงัน กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1976 (พ.ศ. 2519) ถึงแม้ว่าองค์กรพรรค ฯ และสมาคมเวียดนามกู้ชาติจะยังคงดำรงอยู่ ทว่าเค้าร่างของการยุติการเคลื่อนไหวก็ได้ปรากฏขึ้นภายหลังจากที่มีคำสั่งในทางลับให้ยกเลิกชั้นเรียนเกี้ยวบ่าวที่ได้ดำเนินการอย่างเข้มข้นมาตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา นอกจากนั้น สมาคมเวียดนามกู้ชาติก็ได้เริ่มลดบทบาทลง ซึ่งส่งผลให้การขับเคลื่อนมวลชนเริ่มตกอยู่ภายใต้การนำของคณะกรรมการหมู่บ้านกตัญญู (làng hiếu) ซึ่งให้ความสำคัญกับภารกิจการช่วยเหลือเกื้อกูลเกี้ยวบ่าวในกิจกรรมส่วนรวม หรือวาระสำคัญของครอบครัว เช่น การเจรจาต่อรองกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย การจัดงานศพ หรืองานแต่งงาน ฯลฯ มากกว่าการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมดังเช่นในอดีต ด้วยเหตุนี้ อำนาจนำในชุมชนจึงเริ่มเปลี่ยนผ่านจากแกนนำในสมาคมเวียดนามกู้ชาติไปสู่กลุ่มบุคคลที่ได้รับการเรียกขานว่า "ผู้แทนเวียดนาม" (đại diện Việt kiều) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นให้เป็นตัวแทนของชุมชนเกี้ยวบ่าวตั้งแต่เมื่อครั้งที่มีการดำเนินการจัดส่งผู้อพยพชาวเวียดนามกลับสู่ตุภูมิในช่วงต้นทศวรรษคริสต์ 1960 เป็นต้นมา

...การยุติความเคลื่อนไหวขององค์กรพรรคฯ และสมาคมเหยียดเกี่ยวกัชาติแบบ
ปัจจุบันทันด่วนในครั้งนี้ได้ส่งผลให้เกยวบางคนที่มีสถานะเป็นสมาชิกพรรคฯ ได้
บรรยายถึงความรู้สึกของตนในช่วงเวลาดังกล่าวด้วยสำนวนภาษาเวียดนามที่มีนัยแห่ง
ความน้อยเนื้อต่ำใจว่าเปรียบดัง "พ่อแม่นำลูกไปทิ้งเอาไว้กลางตลาดสด (dem con bô
chợ)

(ปาลี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2560)

อดีตครูเกยวปาวอีกผู้หนึ่งให้ข้อมูลว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงแห่งความระงัดงัน
ทางการเคลื่อนไหว อีกทั้งสังคมเกยวปาวกำลังเปลี่ยนผ่านไปสู่ช่วงเวลาเรียกว่า "การอยู่กินกัน
อย่างสงบเสงี่ยม" (ăn yên ở yên) เพื่อให้เกยวปาวปรับตัวเป็นคนไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ตอน
หนึ่งว่า

...ปี ค.ศ. 1975 ก็เตรียมที่จะยกเลิกการเรียนการสอน (giải thể) จนถึงปี ค.ศ.
1976 ก็ยกเลิก [การเรียนการสอน] เลย ไม่มีการส่งกลับ [ชาวเวียดนาม] อีกแล้ว มัน
ค่อนข้างจุกจุก กำลังสอนอยู่ดี ๆ ก็หยุดเลย เพราะว่าเกิดจากการเจรจาของฝ่ายไทย
และเวียดนามที่เกี่ยวข้องกับการยุติการเคลื่อนไหวของเกยวปาวอยู่ด้วย และคนเวียดนาม
ก็เริ่มต้องการที่จะเป็นคนไทยแล้ว

(เถยซาน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 9 กุมภาพันธ์ 2560)

ภายหลังจากนั้น เกยวปาวอพยพในพื้นที่ภาคอีสานจึงเริ่มหันมาใส่ใจกับการศึกษาใน
ระบบโรงเรียนไทยมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง สัญลักษณ์แห่งสำนึกชาตินิยมและความผูกพันกับแผ่นดินปิตุ
ภูมิ "ไม่ว่าจะเป็นแท่นบูชาปิตุภูมิ ธงชาติเวียดนามเหนือ และรูปภาพโฮจิมินห์เริ่มถูกจัดเก็บ และรื้อ
ถอนออกจากบ้านเรือนเกยวปาว โดยอาจจะมีบางครอบครัวที่ยังคงเก็บภาพโฮจิมินห์ไว้ในพื้นที่
ใกล้เคียงกับรูปภาพของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับเท่านั้น นัยของการบูชาโฮจิมินห์ที่เผยให้เห็นถึงการ
แสดงออกทางด้านสำนึกชาตินิยมเริ่มถูกกดทอนลงไปพร้อม ๆ กับการหลีกเลี่ยงการแสดงออก
ทางด้านอัตลักษณ์ความเป็นเวียดนามในพื้นที่สาธารณะ เช่น หลีกเลี่ยงการพูดภาษาเวียดนาม
การจับกลุ่มพูดคุยเฉพาะชาวเวียดนาม และได้หันมาพูดภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

ในขณะเดียวกัน ค่านิยมในการทำงานหนักเพื่อนำเงินมาบริจจาคให้แก่แผ่นดินปิตุภูมิเริ่ม
ถูกแทนที่ด้วยค่านิยมในการสะสมทุนและการแสวงหาโอกาสในการได้รับมอบสัญชาติไทยซึ่งได้
กลายเป็นแนวปฏิบัติกระแสหลักแทนที่แนวคิดว่าด้วยการอพยพกลับไปอาศัยในแผ่นดินปิตุภูมิ

และการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมดังเช่นในอดีต จากนั้น เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนาม พัฒนาขึ้นตามลำดับ เนื่องจากการยุติลงของสงครามเย็น และการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจนำการเมืองในยุคพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งส่งผลให้เกี่ยวปาวได้เริ่มทยอยรับมอบสัญชาติไทยนับตั้งแต่สมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน เป็นต้นมา (ศรีัญญา สุขรี, 2557, น. 25-27) ด้วยเหตุนี้ แท่นบูชาปิตุภูมิที่เคยเป็นพื้นที่สถิตของรูปภาพโฮจิมินห์ในเกือบทุกครัวเรือนของเกี่ยวปาวจึงค่อย ๆ เลือนหายไป อีกทั้งการรณรงค์สร้างสำนึกชาตินิยมด้วยการเทิดทูนโฮจิมินห์ก็ไม่ปรากฏให้เห็นอีกต่อไป กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การพูดถึงโฮจิมินห์ในพื้นที่สาธารณะและการครอบครองรูปภาพโฮจิมินห์เริ่มไม่ใช่วัฒนธรรมที่เกี่ยวปาวที่กำลังกลายเป็น “ไทยใหม่”

การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในพื้นที่นครพนม

ในราวสองทศวรรษภายหลังจากสงครามเวียดนามยุติลง เรื่องราวการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในนครพนมได้ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงภายใต้บริบทของความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนาม แบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปแบบหน้ามือเป็นหลังมือหากเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามเวียดนาม และในช่วงสงครามเย็น ท่ามกลางบริบทแห่งความกระหายในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนาม เรื่องราวของโฮจิมินห์ในเมืองไทยได้ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในฐานะ “วีรบุรุษผู้ปลดปล่อยชาติบ้านเมือง” และกลายเป็น “สัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย – เวียดนาม” ที่ได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง (Nguyễn Quốc Toàn, 2009, Thanyathip Sripana, 2013) อีกทั้ง เรื่องราวของโฮจิมินห์ยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความหมาย และการให้คำนิยามเกี่ยวกับ “วัฒนธรรมเวียดนาม” ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม (ศรีัญญา สุขรี, 2557) ภายหลังจากที่ได้เก็บงำข้อแค้นอันลึกซึ้งของตนมาว่าสองทศวรรษ สำหรับในพื้นที่อุดรธานี แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ได้กลายเป็นสถานที่รวมตัวของลูกหลานชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเนื่องในวาระสำคัญต่าง ๆ เช่น วันตรุษเวียดนาม หรือ วันชาติเวียดนาม เป็นต้น (พิสิฐ อำนวยเงินตรา, 2557)

การนำประวัติศาสตร์การกู้ชาติของชาวเวียดนามมานำเสนอผ่านสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ไม่เพียงแต่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย - เวียดนามเท่านั้น แต่ยังเผยให้เห็นความพยายามในการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มทุน และนักธุรกิจเวียดนามกับพี่น้องเกี่ยวปาวในพื้นที่อุดรธานีอีกด้วย (Setthasart Watrasoke, 2015) ดูเหมือนว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับโฮจิมินห์ในเมืองไทยได้กลายเป็นสิ่งดั่งาม และถูกนำมากล่าวถึงในแง่มุมทางด้านวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวกู้ชาติ รวมถึงสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีที่มีมาช้านาน อย่างไรก็ตาม ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยกลับต้องการกล่าวถึงในมุมมองที่แตกต่างออกไปว่า การรื้อฟื้น

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของโฮจิมินห์ในเมืองไทยยังมีน้อยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลภายใต้บริบททางการเมืองแบบใหม่ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

หากย้อนกลับไปเมื่อต้นคริสต์ทศวรรษ 2540 กระแสการรื้อฟื้นและผลิตซ้ำความทรงจำเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในจังหวัดนครพนมได้เริ่มใหม่กระพือขึ้นเมื่อนักวิชาการชาวไทยจำนวนหนึ่งได้รับทราบถึงเรื่องราวการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ที่บ้านนาจอก จังหวัดนครพนม จากนั้น พื้นที่แห่งนี้จึงได้กลายเป็นสนามวิจัยที่มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และเวียดนามผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาศึกษาเรื่องราวการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ผ่านคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้ ลุงเตียว เหงียนวันเป็นบุคคลแรก ๆ ที่ได้แพร่กระจายเรื่องราวการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอกให้แก่นักวิชาการและสื่อมวลชนได้รับทราบ ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากเกี้ยวบัว อาวุโสจำนวนหนึ่ง เนื่องจากความหวาดระแวงว่าจะเป็นการรื้อฟื้นบรรยากาศของการต่อต้านชาวเวียดนามดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในยุคสงครามเวียดนาม และสงครามเย็น

อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการรื้อฟื้นความทรงจำผ่านประวัติศาสตร์บอกเล่าโดยนักวิชาการจำนวนหนึ่งยังคงดำเนินต่อไปอย่างแข็งขัน ในเวลาต่อมา เรื่องราวของโฮจิมินห์ในจังหวัดนครพนมก็ได้ถูกนำเสนอผ่านงานเขียนเชิงวิชาการภายใต้กรอบแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนซึ่งอธิบายการดำรงอยู่ของโฮจิมินห์บนผืนแผ่นดินบ้านนาจอกในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 ว่ามีลักษณะของการเคลื่อนไหวโดยกลุ่มนักปฏิวัติชาวนาชนชั้นกรรมาชีพที่เปี่ยมไปด้วยความกล้าที่กล้าอาศัยกับพี่น้องชาวบ้านในชนบทอีสาน และมีความเกลียดชังพวกนักล่าเมืองขึ้นอย่างแสนสาหัส (ธันวา ใจเที่ยง, 2544) ในขณะที่งานบางชิ้นยังได้ใช้วิธีการนำเสนอในลักษณะของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้าน (ธันวา ใจเที่ยง, 2546) ซึ่งส่งผลให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับโฮจิมินห์ในลักษณะของความทรงจำแบบชาวบ้านแจ่มแจ้งด้วยจินตนาการของผู้ให้ข้อมูลได้สร้างความรู้สึกตื่นเต้น และชวนติดตามให้แก่ผู้รับฟังเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลาดังกล่าวอาจจะยังไม่มี การตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะเอกสารเชิงวิชาการที่ระบุว่าโฮจิมินห์ได้เข้ามาเคลื่อนไหวในแผ่นดินสยามในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1928 - 1929 (พ.ศ. 2471 - 2472) และอีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) เท่านั้น ข้อมูลดังกล่าวจึงย้อนแย้งกับคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่ยืนยันว่าโฮจิมินห์ได้เข้ามาเคลื่อนไหวและอาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินแห่งนี้รวมระยะเวลายาวนานถึง 7 ปี (ค.ศ. 1924 - 1930) ในขณะเดียวกัน เนื้อหาทางประวัติศาสตร์ด้วยโลกทัศน์ของชาวบ้านยังได้ถูกเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยเนื้อหาที่อิงอยู่กับชีวิตประจำวันอันเรียบง่ายของโฮจิมินห์ เช่น ลุงโฮกับมิตรสหายที่นาจอก หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับลุงโฮกับสุนัขแสนรู้ที่นาจอก เป็นต้น (ธันวา ใจเที่ยง,

2544, น. 8-15) ยิ่งไปกว่านั้น เรื่องราวของต้นมะเฟือง 1 ต้นและต้นมะพร้าวอีก 2 ต้นที่บ้านลุงโฮจิมินห์ ก็ได้ถูกกล่าวถึงในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สามารถจับต้องและสัมผัสได้ เพื่อเชื่อมโยงมิติเวลาในอดีตเข้ากับช่วงเวลาในปัจจุบัน และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับต้นไม้ที่เชื่อว่าลุงโฮเป็นผู้ปลูกบนพื้นที่ "บ้านลุงโฮจิมินห์" อันเป็นปฐมบทของการสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำของโฮจิมินห์ ในจังหวัดนครพนม

ภายหลังจากนั้นก็ได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ขึ้นอีกแห่งหนึ่งในพื้นที่โรงเรียนบ้านนาจอก (แรงประชาชน) ซึ่งได้ยุติการเรียนการสอนไปแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการพัฒนาหมู่บ้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และมิตรภาพไทย - เวียดนาม บ้านนาจอก อำเภอเมืองนครพนม ซึ่งมิได้ถูกจัดตั้งขึ้นในพื้นที่ "บ้านลุงโฮจิมินห์" แห่งแรกตามความประสงค์ของภาครัฐและตัวแทนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในเบื้องต้น โครงการดังกล่าวเป็นการดำเนินการบนที่ดินของรัฐ และถือเป็นความร่วมมือในระดับรัฐบาล หน่วยงานท้องถิ่น และภาคเอกชนระหว่างไทย-เวียดนามนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ทั้งนี้ ตามข้อตกลงระดับทวิภาคีระหว่างไทย - เวียดนามได้ระบุว่า ฝ่ายไทยมีภารกิจหลักในการปรับปรุงตัวอาคารและภูมิทัศน์โดยรอบ รวมถึงจัดวางระบบสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ในขณะเดียวกัน ฝ่ายเวียดนามจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสนับสนุนทางด้านเอกสาร วัตถุจัดแสดง รวมถึงต้นไม้ที่จะนำมาปลูกในพิธีเปิดโครงการฯ ตามความเหมาะสม เมื่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แล้วเสร็จ คณะกรรมการดำเนินงานได้เชิญ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแห่งราชอาณาจักรไทย และนายฟานวันชาย นายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมาเป็นประธานร่วมในพิธีเปิดโครงการหมู่บ้านมิตรภาพไทย - เวียดนาม ณ จังหวัดนครพนม ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2547) (บุญสนอง บุญมี และคณะ, 2547, น. 9-11)

กล่าวได้ว่า โครงการหมู่บ้านมิตรภาพไทย - เวียดนามถือเป็นปฐมบทของการยกย่องสรรเสริญโฮจิมินห์ในรูปแบบการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทย อีกทั้งผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในพื้นที่แห่งนี้คือ "พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์" (Bảo tàng Hồ Chí Minh) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดแสดงประวัติศาสตร์และการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในประเทศเวียดนาม และในประเทศอื่น ๆ ที่รัฐบาลเวียดนามเป็นผู้สนับสนุน กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ในหมู่บ้านนาจอก นอกจากจะเผยให้เห็นท่าทีของไทยต่อโฮจิมินห์ที่เปลี่ยนไปอย่างเด่นชัดแล้วยังเผยให้เห็นถึงนัยของความพยายามในการจัดการประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ในพื้นที่นครพนมให้เกิดความ

สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ชาติเวียดนาม อันเป็นกระแสหลักแห่งความทรงจำของชาวเวียดนามอีกด้วย

เนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ที่นำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์แห่งนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐในประเทศเวียดนามเป็นผู้ออกแบบและกำหนดเนื้อหาในการนำเสนอ ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ได้ถูกนำเสนอผ่านภาพถ่าย แผนที่ วัตถุจำลอง วิดีทัศน์ รวมถึงข้อความที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีจุดเน้นสำคัญคือการเดินทางเพื่อแสวงหาหนทางกอบกู้เอกราช และช่วงเวลาโฮจิมินห์เข้ามาเคลื่อนไหวแผ่นดินสยาม นำสังเกตว่า ความทรงจำที่ถูกนำเสนอในพื้นที่แห่งนี้เปรียบได้กับแผ่นจิ๊กซอว์ที่ถูกนำมาปะติดปะต่อให้มีความเรียบเนียนจนเป็นเนื้อหาเดียวกันกับเรื่องราวของโฮจิมินห์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติเวียดนาม ดูเหมือนว่าในพื้นที่บ้านนาจอกกำลังเกิดการปะทะกันระหว่างประวัติศาสตร์ของชาติ กับประวัติศาสตร์บอกเล่าของชาวบ้านบางกลุ่มอันเป็นปฏิสัมพันธ์เผยให้เห็นถึงการซับซ้อน และช่วงชิงความหมายเหนืออาณาบริเวณแห่งความทรงจำนี้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความทรงจำกระแสหลักในพิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์ได้พยายามทำหน้าที่ควบคุมความทรงจำทางประวัติศาสตร์ของชาวบ้านที่มีเนื้อหาผิดแปลกออกไป ทว่าความทรงจำของชาวบ้านก็พยายามต่อสู้เพื่อดำรงอยู่ผ่านการอ้างอิงถึงความเป็นของแท้ดั้งเดิม

จากพื้นที่แห่งความทรงจำสู่อนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์

นัยของการสร้างสำนึกผูกพันระหว่างเกี่ยวปาวในเมืองไทยกับแผ่นดินปิตุภูมิโดยอาศัยความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นอีก เมื่อมีการเปิดตัวอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ในพื้นที่บ้านนาจอกในปี ค.ศ. 2016 กล่าวคือ ภายหลังจากการดำเนินนโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้เผยให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนท่าทีของพรรคฯ ต่อชาวเวียดนามในต่างประเทศโดยการหันไปเน้นย้ำวาทกรรม "ผู้สืบสายโลหิตเดียวกัน" กล่าวคือ นับตั้งแต่การประชุมใหญ่ของพรรคฯ ครั้งที่ 6 ซึ่งจัดขึ้นในปี ค.ศ. 1986 นอกจากเนื้อหาสำคัญที่มุ่งเน้นการปฏิรูปนโยบายทางด้านเศรษฐกิจแล้ว การประชุมครั้งดังกล่าวยังถือเป็นครั้งแรกที่ได้มีการพิจารณาถึงปัญหาการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐปิตุภูมิกับชาวเวียดนามโพ้นทะเลอย่างจริงจัง โดยถ้อยคำในเอกสารการประชุมส่วนหนึ่งระบุว่า "พรรคฯ และรัฐบาลต่างก็มีความเห็นอกเห็นใจ และตระหนักถึงคุณค่าในความรักชาติของประชาชนผู้ร่วมอุทิศตัวกัน (đồng bào) ได้เป็นอย่างดี โดยจะอำนวยความสะดวกให้เกี่ยวปาวได้มีส่วนร่วมในการสร้างความสามัคคี และการพัฒนาแผ่นดินปิตุภูมิมากยิ่งขึ้น"

จากนั้น ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1990 เมื่อเวียดนามต้องเผชิญหน้ากับปัญหาการล่มสลายของสหภาพโซเวียต พรรคฯ ยังได้ออกคำสั่งที่ 67/CT-TW ลงวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 1990 โดยเนื้อหาส่วนหนึ่งระบุว่า “กลุ่มมวลชนเหยียดเกี่ยวข้องกับรัฐชาติ” (Việt kiều yêu nước) เป็นกลุ่มมวลชนสำคัญที่พรรคฯ และรัฐจะต้องใช้เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนให้เกี่ยวป่าวในต่างแดนหันมาคำนึงถึงแผ่นดินเกิด ซึ่งกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาและความท้าทายแบบใหม่ ทั้งนี้ พรรคฯ ยังได้ยอมรับว่าชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศจำนวนมากเป็นกลุ่มมวลชนที่มีอิทธิพลและสามารถสร้างผลกระทบต่อชาติได้ในหลายมิติ (Trần Thị Vui, 2012, p.13)

นอกจากนั้น ร่องรอยของการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของพรรคฯ ต่อเกี่ยวป่าวในต่างแดนยังได้ปรากฏในเอกสารมติกรมการเมืองฉบับที่ 7 ที่ได้เผยแพร่ให้เห็นการใช้เครื่องมือเชิงวาทกรรมเพื่อการสร้างจิตสำนึก และตอกย้ำถึงการเป็นผู้สืบสายโลหิตเดียวกันของชาวเวียดนามทั่วโลก ดังถ้อยคำที่ระบุว่า “ชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศถือเป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกไปจากชุมชนชาติพันธุ์เวียดนามได้” นัยของวาทกรรมดังกล่าวได้เผยให้เห็นว่า กระบวนทัศน์ของพรรคฯ ที่มีต่อชาวเวียดนามในต่างแดนได้เปลี่ยนแปลงไปเดิมที่มักมองว่าชาวเวียดนามโพ้นทะเลเป็นหนึ่งในเป้าหมายที่จะต้องทำการเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดไปสู่การพยายามสร้างความเข้าใจและการรณรงค์ให้กลุ่มคนเหล่านี้หันมาขึ้นอยู่กับตน ทั้งยังหยิบยื่นโอกาสให้แก่เกี่ยวป่าวได้มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์กับแผ่นดินปิตุภูมิมากยิ่งขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น ในปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2557) พรรคฯ ยังได้ประกาศใช้มติ ฉบับที่ 36-NQ/TW ซึ่งถือเป็นมติ ฉบับแรกที่ได้กล่าวถึงกิจการด้านชาวเวียดนามโพ้นทะเลไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งยังได้รับการเผยแพร่ออกไปยังทุกภาคส่วนทั้งในและต่างประเทศ นัยสำคัญของมติ ฉบับดังกล่าวคือการส่งเสริมให้ชาวเวียดนามในต่างประเทศสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวในแผ่นดินที่ตัวเองเข้าไปอยู่อาศัยได้อย่างมั่นคง จากนั้นจึงจะเรียกร้องให้แต่ละคนหันมามีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผ่นดินเกิดตามแต่ศักยภาพของแต่ละปัจเจกบุคคล (Trần Thị Vui, 2012, pp.17-18) กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พรรคฯ ได้เรียกร้องให้เกี่ยวป่าวมีปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์กับรัฐมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ พรรคฯ ยังได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จทางเศรษฐกิจอันสืบเนื่องมาจากมติ ฉบับที่ 36-NQ/TW ว่าเป็นผลให้จำนวนเงินจากเกี่ยวป่าวที่ได้ส่งกลับสู่แผ่นดินปิตุภูมิ (remittance) ในปี ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) มีมูลค่าสูงถึงหนึ่งหมื่นสามพันห้าร้อยล้านเหรียญสหรัฐ (Việt Nam không dám công bố kiều hối 2017?, 2018) อย่างไรก็ตาม พรรคฯ และรัฐบาลก็ยังคงถูกต่อต้านจากชุมชนเกี่ยวป่าวบางแห่งโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิทธิมนุษยชน หรือเสรีภาพทางศาสนา เป็นต้น (“Biểu tình phản đối”, 2017)

ความพยายามในการสร้างความสมานฉันท์กับชาวเวียดนามโพ้นทะเลยังได้ส่งผลต่อการขยายพรมแดนการเชิดชูโฮจิมินห์ออกไปยังต่างแดนอีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พรรคฯ ได้มีความพยายามในการใช้ภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์เป็นเงื่อนไขในการสร้างความสัมพันธ์กับเกี่ยวป่าวในต่างแดน และมิตรประเทศมากยิ่งขึ้น บตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 (พ.ศ. 2546) เป็นต้นมา การเผยแพร่ “แนวคิดโฮจิมินห์” (Tu tưởng Hồ Chí Minh) ที่แต่เดิมจะมุ่งเน้นไปยังกลุ่มมวลชนภายในประเทศเท่านั้นยังได้ถูกเปิดกว้างออกไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ในต่างแดน โดยเฉพาะในกลุ่มมวลชนเกี่ยวป่าวที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ (Đảng Cộng Sản Việt Nam, 2003) ยิ่งไปกว่านั้น พรรคฯ ยังได้ขยายพื้นที่ในการเชิดชูโฮจิมินห์ออกไปสู่ภายนอกขอบเขตของรัฐผ่านแผนงาน “การสรรเสริญประชาชนโฮจิมินห์ในฐานะวีรบุรุษผู้ปลดแอกเวียดนาม และนักวัฒนธรรมที่โดดเด่นของโลกในพื้นที่ต่างประเทศ” เป็นการเฉพาะ (Tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh, Anh hùng giải phóng dân tộc Việt Nam, Nhà văn hoá kiệt xuất ở nước ngoài) (Đảng Cộng Sản Việt Nam, 2009) ด้วยเหตุดังกล่าว ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา เวียดนามจึงสามารถผลักดันให้มีการจัดวางรูปปั้นโฮจิมินห์ไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ได้ถึง 23 แห่ง ใน 19 ประเทศทั่วโลก นอกจากนั้นยังมีการผลักดันให้ใช้ชื่อโฮจิมินห์เป็นชื่อถนน หรือการสร้างอนุสาวรีย์โฮจิมินห์เพื่อเป็นการเชิดชูวีรบุรุษของชาวเวียดนามในต่างแดนอีกด้วย (Bộ Ngoại Giao, 2015)

อย่างไรก็ตาม การสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำอันเกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ไว้ภายนอกประเทศเวียดนามนั้นจะต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ ทั้งนี้ พรรคฯ ยังคงมีความหวาดระแวงต่อการถูกลดทอนความน่าเชื่อถือจากกลุ่มมวลชนบางกลุ่มที่อาจจะทำการต่อต้าน หรือทำลายภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ในฐานะสัญลักษณ์ทางการเมืองของระบอบคอมมิวนิสต์เวียดนาม (Đảng Cộng Sản Việt Nam, 2009) ความหวาดระแวงดังกล่าวมีเชื้อมูลของความจริงอยู่พอสมควร เนื่องจากแผนการจัดตั้งรูปปั้นของโฮจิมินห์ในหลายพื้นที่ได้นำไปสู่ข้อถกเถียงถึงความเหมาะสมในการเชิดชูผู้นำในระบอบคอมมิวนิสต์ ดังเช่น ในกรณีที่สมาชิกสภาเมืองนิวเฮเวนในอังกฤษได้ถูกตั้งคำถามจากประชาชนถึงความเหมาะสมต่อแผนการจัดตั้งรูปปั้นของโฮจิมินห์ไว้ในเมืองท่าซัสเซ็กซ์ซึ่งเรือเดินสมุทรที่โฮจิมินห์ทำงานอยู่ได้เคยแวะมาเทียบท่า (Newhaven Council Comes under Attack, 2015) หรือในกรณีที่แผนการจัดแสดงรูปปั้นของโฮจิมินห์ในพิพิธภัณฑ์เมืองมิมาซากะในประเทศญี่ปุ่นก็ยังคงถูกทักท้วงจากชาวเวียดนามโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในอเมริกาอีกด้วย (“Request to Remove Ho Chi Minh's Statue”, 2017)

สำหรับในเมืองไทย แม้ว่าจะมีพลเมืองเกี่ยวป่าวจำนวนไม่มากนักหากเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส หรือ ออสเตรเลีย อย่างไรก็ตาม ชุมชนเกี่ยวป่าวแห่งนี้ถือว่าเป็นหนึ่งในชุมชนเกี่ยวป่าวที่มีลักษณะสอดคล้องกับอุดมคติของพรรคฯ ในแง่ของการเสริมสร้างและรักษาไว้ซึ่งสำนึกผูกพันระหว่างเกี่ยวป่าวกับแผ่นดินปิตุภูมิได้อย่างแน่นแฟ้น ทั้งนี้ เกี่ยวป่าวในเมืองไทย มักจะถูกยกย่องจากรัฐปิตุภูมิให้อยู่ในสถานะ "เหวียดเกี่ยวผู้รักชาติ" (Việt kiều yêu nước) เนื่องจากพวกเขามีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการทำสงครามต่อต้านฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว ด้วยเหตุดังกล่าว ในปี ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) ประธานประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจึงได้ทำพิธีมอบเหรียญอิสริยาภรณ์เอกราชชั้นสูงสุด (Huân chương Độc lập hạng nhất) ให้แก่ประชาคมเกี่ยวป่าวในเมืองไทย โดยได้อ้างอิงถึงคุณูปการของเกี่ยวป่าวที่ได้สนับสนุนการทำสงครามต่อต้านจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ยังมีเกี่ยวป่าวในเมืองไทยอีกหลายคนที่ได้รับมอบเหรียญกล้าหาญและใบประกาศเกียรติคุณในฐานะปัจเจกบุคคลผู้มีส่วนร่วมในการทำสงครามต่อต้านศัตรูของชาติ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ดังคำกล่าวของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนามตอนหนึ่งว่า

...พรรคฯ และรัฐบาลจะไม่มีวันลืมคุณูปการอันยิ่งใหญ่ของเกี่ยวป่าวทั่วโลก โดยเฉพาะเกี่ยวป่าวในเมืองไทย ผู้ซึ่งมีส่วนร่วมในการทำสงครามเพื่อเอกราชของชาติ พี่น้องเกี่ยวป่าวในเมืองไทยได้เสียสละทั้งทรัพย์สิน จิตวิญญาณ หรือแม้กระทั่งเลือดเนื้อ และร่างกายให้แก่ภารกิจในการกอบกู้ชาติอันยิ่งใหญ่

(Tặng thưởng Huân Huy chương và Bằng khen cho Việt kiều tỉnh Khonkaen – Thái Lan, 2011)

ด้วยเหตุผลและเงื่อนไขดังกล่าว จึงไม่น่าแปลกใจนักที่ในปี ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) สหายเหงียนฟูจ็อง (Nguyễn Phú Trọng) ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการใหญ่ศูนย์กลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้อนุมัติงบประมาณจำนวน 45 ล้านบาทเพื่อสนับสนุนการก่อสร้างอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอก จังหวัดนครพนม (Tống Bí thư Nguyễn Phú Trọng gặp gỡ bà con kiều bào tại Nakhon Phanom, 2013) ทั้งนี้ ผู้ดำรงตำแหน่งสูงสุดของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยังได้เน้นย้ำว่า "อนุสรณ์สถานแห่งนี้ได้รับการจัดตั้งขึ้นเนื่องจากความประสงค์อันแรงกล้าของพี่น้องเกี่ยวป่าวในเมืองไทย ผสานกับความศรัทธาของพรรคฯ รัฐบาล และประชาชนชาวเวียดนามที่มีต่อประธานโฮจิมินห์" ("Khánh thành Khu tưởng niệm", 2016)

นอกจากนั้น พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการเผยแพร่ประวัติศาสตร์และภาพลักษณ์ของโฮจิมินห์ยังได้เสนอว่า อนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์แห่งนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจาก “นอกจากจะตอบสนองต่อความประสงค์ของพี่น้องเกี่ยวปาวในเมืองไทยที่ต้องการพื้นที่แห่งความทรงจำเพื่อแสดงความระลึกถึงประธานโฮจิมินห์เนื่องในวาระสำคัญของชาติแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวไทยและชาวต่างชาติได้เรียนรู้ถึงประวัติและการเคลื่อนไหวของประธานโฮจิมินห์อีกด้วย” (Bảo tàng Hồ Chí Minh, 2012, p.8)

หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กำกับดูแลการออกแบบผังแม่บท ภูมิสถาปัตยกรรม และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานโฮจิมินห์ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศเวียดนาม ในภาพรวม อนุสรณ์สถานที่มีเนื้อที่กว้างขวางถึง 11,500 ตารางเมตรแห่งนี้ ได้เผยให้เห็นถึงแนวคิดหลักในการออกแบบที่ตั้งอยู่บนฐานคิดของคติความเชื่อแห่งศาสตร์ “ฟงชуй” (phong thủy-ฮวงจุ้ย) เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในการไหลเวียนของพลังงานที่แฝงอยู่ในธรรมชาติ สิ่งแรกที่สร้างความโดดเด่นให้แก่สายตาของผู้มาเยือนคือซุ้มประตูขนาดใหญ่ที่นำเข้าสู่อาณาบริเวณของอนุสรณ์สถานฯ ได้ถูกกำหนดให้ตั้งอยู่ทางทิศใต้ซึ่งหันหน้าออกไปสู่หนองน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ ถัดเข้าไปคือพื้นที่บ่อปลารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าซึ่งได้ถูกสร้างขึ้นและได้มีการก่อสร้างสะพานคอนกรีตเพื่อใช้เป็นทางเดินทอดข้ามไปสู่พื้นที่ศูนย์กลางของอนุสรณ์สถานฯ อันเป็นที่ตั้งของตัวอาคารที่ระลึกถึงประธานโฮจิมินห์ (Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh) ทางด้านซ้ายมือของตัวอาคารที่ระลึกฯ ได้รับการออกแบบให้เป็นที่ตั้งของบ้านจำลองที่โฮจิมินห์ได้เคยใช้เป็นที่พักอาศัย สำหรับทางด้านขวามือของอาคารที่ระลึกฯ ได้ถูกกำหนดให้เป็นอาคารจัดแสดงนิทรรศการที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของโฮจิมินห์ในพื้นที่นครพนม พื้นที่ด้านหลังของตัวอาคารฯ ได้ถูกจัดสรรไว้สำหรับเป็นที่ปลูกต้นไม้ที่ระลึก โดยตัวแทนของฝ่ายไทยและเวียดนาม สำหรับพื้นที่ด้านหลังสุดของอนุสรณ์สถานฯ ยังได้ถูกกำหนดให้มีการสร้างภูเขาจำลอง (hòn giả sơn) เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลของพลังธรรมชาติควบคู่ไปกับสายน้ำที่ตั้งอยู่เบื้องหน้า (Bảo tàng Hồ Chí Minh, 2012, p.11) กล่าวได้ว่า ผังแม่บทของอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ได้เผยให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้เกิดขึ้นตามคติความเชื่อของชาวเวียดนาม โดยการจัดวางองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ สายน้ำ อาคารที่ระลึกถึงประธานโฮจิมินห์ และภูเขา ตามลำดับ

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ภายในอาณาบริเวณอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์แห่งนี้ได้ปรากฏสัญลักษณ์อันมีนัยของการต่อยอดถึงความเป็นชาติและการระลึกผู้นำสูงสุด รวมถึงสำนึกผูกพันกับแผ่นดินปิตุภูมิทั้งในรูปแบบตัวอักษร ธงชาติ รูปปั้น ภาพเหมือน ภาพวาด สัตว์เลี้ยง

หรือแม้กระทั่งพีชพันธุ์ สิ่งแรกที่ปรากฏต่อหน้าผู้มาเยือนคือซุ้มประตูทางเข้าซึ่งถูกออกแบบให้มีลักษณะของ "ไตรทวาร" (cổng tam quan) อันเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบซุ้มประตูที่มักจะพบเห็นได้ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามคติความเชื่อของชาวเวียดนาม บริเวณด้านบนของซุ้มประตูได้มีการประดับธงชาติไทย และธงชาติเวียดนามไว้เคียงคู่กันเพื่อแสดงถึงมิตรภาพระหว่างสองชาติ ถัดจากธงชาติลงมาได้ปรากฏตัวอักษรไทย และเวียดนามด้วยถ้อยคำว่า "อนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์" และ "Khu Tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh"

ผู้วิจัยยังพบว่า

...บริเวณเสาทั้งสองด้านของซุ้มประตูได้มีการประดับบทกลอนคู่ (câu đối) ซึ่งประพันธ์โดยศาสตราจารย์หวูเคียว (Vũ Khiếu) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาและวัฒนธรรมเวียดนาม

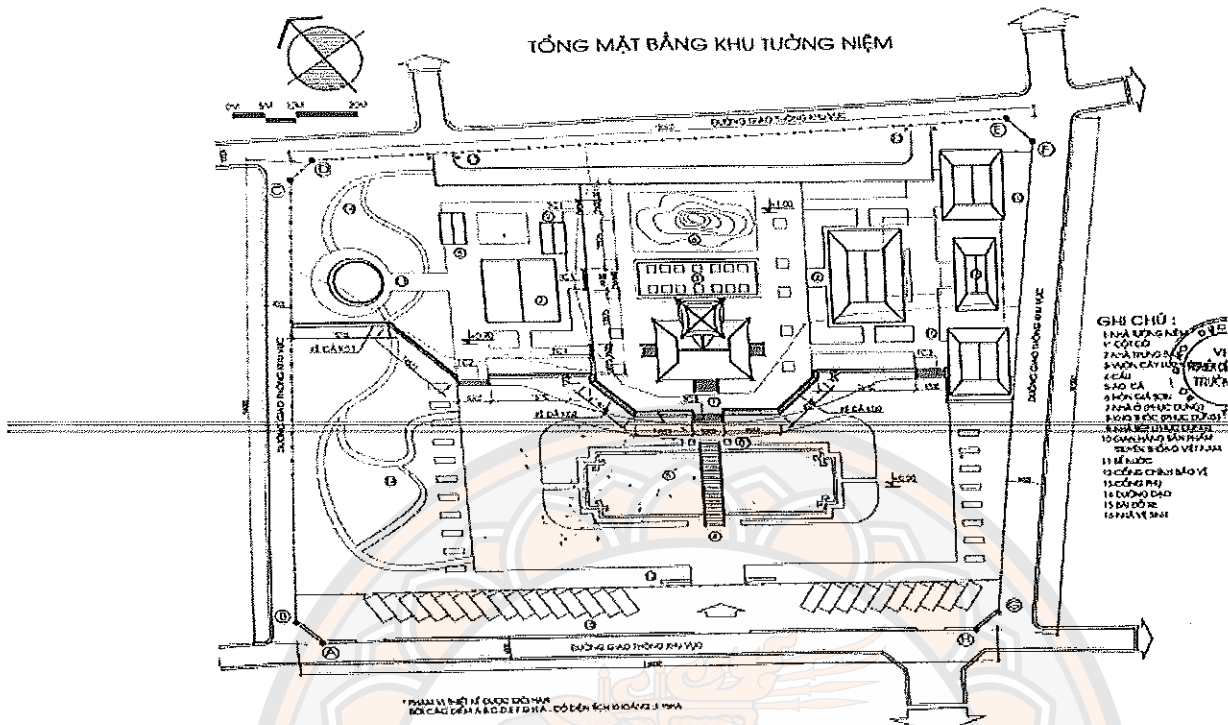
(หวอเคียว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

บทกลอนที่ถูกจารึกไว้ด้วยตัวอักษร "ก๊วกห่ง" (quốc ngữ) มีใจความว่า "Xa Nước Xa Nhà Nặng Nghĩa Đồng Bào Nơi Viễn Xứ" (แม้ห่างไกลบ้านเกิดเมืองนอน แต่จิตใจยังอาวรณ์ถึงพี่น้องร่วมอุทร ณ ดินแดนอันแสนไกล) ในขณะที่บทกลอนอีกฝั่งหนึ่งมีใจความว่า "Thành Tâm Thành Ý Xây Tình Hữu Nghị Với Lân Bang" (ด้วยปรารถนาดีและจริงใจ ในการสร้างสัมพันธ์อันที่มิตรประเทศ)

กล่าวได้ว่า นัยของบทกลอนดังกล่าวมีความสอดคล้องกับวาทกรรมของพรรคฯ และรัฐที่มักจะอ้างอิงถึงความเป็นผู้มีสายโลหิตเดียวกันของชาวเวียดนามทั่วโลกอยู่เสมอ ดังคำปราศรัยของพลเอกเจิ่น ต่าย กวาง (Trần Đại Quang) ประธานประเทศเวียดนาม เมื่อคราวให้การต้อนรับเกี่ยวกับข่าวจากทั่วโลกที่ได้กลับไปร่วมในพิธีเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษญวนประจำปี 2017 ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า "เกี่ยวข่าวเป็นองคาศพพที่ไม่สามารถแบ่งแยกออกจากเรือนกาย [เนื่องจาก] โลหิตของเกี่ยวข่าวคือโลหิตเวียดนาม ก้อนเนื้อของเกี่ยวข่าวคือก้อนเนื้อเวียดนาม" (Kiểu bào là bộ phận không thể tách rời, là máu của máu Việt Nam, là thịt của thịt Việt Nam) (Kiểu bào là bộ phận, 2017) หรือคำกล่าวของเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในปีถัดมาว่า "ชาวเวียดนามในต่างประเทศเป็นเลือด และเนื้อที่ไม่สามารถแยกออกไปจากชุมชนชาติพันธุ์เวียดนามได้" (người Việt ở nước ngoài là bộ phận máu thịt không tách rời của cộng đồng dân tộc) (Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng, 2018)

... ถัดจากซุ้มประตูทางเข้าอนุสรณ์สถานฯ คือพื้นที่ของบ่อปลา ซึ่งตั้งอยู่เบื้องหน้าของอาคารที่ระลึกถึงประธานโฮจิมินห์ เกี่ยวว่าผู้หนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานฯ แห่งนี้ตั้งข้อสังเกตว่า หากพิจารณาจากคติความเชื่อ “ฟ็องถวี” (ฮวงจุ้ย) จะพบว่า นอกจากการเสริมสร้างบรรยากาศให้เกิดความร่มเย็นให้แก่พื้นที่แล้ว “น้ำ” ยังเปรียบเสมือนภาพแทนของพลัง “เซื่อง” (Duong-หยาง) ซึ่งเปรียบได้กับพลวัตในการเคลื่อนไหวที่ไม่หยุดนิ่ง ยิ่งไปกว่านั้น คณะผู้แทนจากพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามยังได้นำปลาที่เลี้ยงไว้ใน “บ่อปลาลุงโฮ” (Ao cá Bác Hồ) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเบื้องหน้าของบ้านพักโฮจิมินห์ในกรุงฮานอยมาปล่อยเอาไว้จำนวนหนึ่งเพื่อเสริมสร้างนัยแห่งความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่สองแห่งที่ล้วนมีความผูกพันกับโฮจิมินห์ในช่วงที่ยังคงมีชีวิตอยู่ สำหรับพื้นที่ทางด้านหลังของอนุสรณ์สถานฯ ยังได้มีการก่อสร้างภูเขาจำลอง (hòn sơn giả) ขนาดใหญ่เพื่อเสริมสร้างทัศนียภาพแห่งความแข็งแกร่ง ทั้งยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความสงบนิ่งอันหมายถึงพลัง “เดิม” (âm-หยิน) เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลของพลังแห่งธรรมชาติให้แก่พื้นที่อนุสรณ์สถานฯ แห่งนี้อีกด้วย

(หวอเอียน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

ภาพ 31 ผังแม่แบบอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ที่ได้รับการออกแบบตามหลัก “ฟ็องถวี” (phong thủy-ฮวงจุ้ย) เพื่อให้เกิดการไหลเวียนของพลังในธรรมชาติอย่างสมดุล

ที่มา: Viện Nghiên cứu Thiết kế Trường học, 2012

ถัดจากบ่อปลาเข้าไปเป็นที่ตั้งของอาคารที่ระลึกถึงประธานโฮจิมินห์ (Nhà Tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh) ซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์กลางและถูกจัดลำดับให้มีความสำคัญสูงสุดของอนุสรณ์สถานแห่งนี้ เอกสารการออกแบบตัวอาคารระบุว่า บริเวณที่ตั้งอาคารฯ ได้รับการยกระดับให้มีความสูงจากพื้นดินขึ้นมา 1.35 เมตร เพื่อสร้างความโดดเด่นให้แก่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เชิงชาตินิยมแห่งนี้ จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า การอ้างอิงถึงความเป็นชนชาติที่เก่าแก่และมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานได้ปรากฏให้เห็นจากแผ่นโลหะทรงกลมที่สลักเป็นภาพกลองมโหระทึกขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางกว่า 1 เมตร นอกจากนี้ บริเวณเสาประตูของตัวอาคารได้ปรากฏบทกลอนคู่ที่จารึกด้วยตัวอักษรก๊วกหรือมีใจความว่า “Dựng Độc Lập Tự Do Cho Vạn Đại” (ก่อเอกราช สร้างเสรีภาพ ชั่ววันรันตร์) และ “Xây Hoà Bình Hữu Nghị Khắp Năm Châu” (สร้างสันติภาพและมิตรภาพ ทั่วเบญจทิศ) ซึ่งอาจถือเป็นการขบขัน และการให้ความหมายแก่ประธานโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำเอกราชและเสรีภาพมาสู่มวลชน และยังเป็นผู้สร้างสันติภาพ และมิตรภาพแก่มวล

มนุษยชาติจนได้รับการยกย่องจากยูเนสโกอีกด้วย เมื่อเข้าสู่ภายในตัวอาคารที่ระลึกฯ ผู้วิจัยยังพบบทกลอนคู่อีกบทหนึ่งมีใจความว่า “Đoàn Kết Đoàn Kết Đại Đoàn Kết” (สามัคคี สามัคคี มหาสามัคคี) และ “Thành Công Thành Công Đại Thành Công” (สำเร็จ สำเร็จ มหาสำเร็จ) ซึ่งเป็นวาทกรรมที่โฮจิมินห์ได้เคยกล่าวไว้ในการประชุมเพื่อหลอมรวมขบวนการเวียดนาม (Việt Minh) และแนวร่วมเสียนเวียด (Liên Việt) เข้าไว้ด้วยกัน ทั้งยังได้ถูกใช้เป็นวาทกรรมหลักของพรรคฯ ในการเรียกร้องความสามัคคีในชาตินับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1951 เป็นต้นมา (Chủ tịch Hồ Chí Minh với đại đoàn kết dân tộc và Mặt trận Dân tộc thống nhất, 2015)

เป็นที่น่าสังเกตว่า คำขวัญที่มีนัยแห่งการเรียกร้องความสามัคคีของโฮจิมินห์ดังกล่าวข้างต้นได้ปรากฏในพื้นที่อื่น ๆ เช่น อนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ ณ บ้านเชียงหวาง แขวงคำม่วน (สปป.ลาว) หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ที่อุดรธานีซึ่งได้ปรากฏคำขวัญที่มีนัยใกล้เคียงกัน ได้แก่ “Đoàn kết là sức mạnh, Đoàn kết là thành công” (สามัคคีคือพลัง สามัคคีคือชัยชนะ) ติดตั้งไว้เคียงคู่กับรูปปั้นโฮจิมินห์ ทั้งนี้ วาทกรรมแห่งการเรียกร้องความสามัคคีของโฮจิมินห์ยังได้ถูกพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามนำมาใช้เพื่อเรียกร้องความสามัคคี และความสมานฉันท์ระหว่างประชาชนชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อที่ชนวนให้เกี่ยวปาวเกิดความเชื่อมั่นและยึดมั่นในแผ่นดินปิตุภูมิ รวมถึงป้องกันเกี่ยวปาวจากการถูกชักชวนโดยกลุ่มมวลชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากรัฐบาลเวียดนาม (Công tác đối với người Việt Nam, 2009)

ถึงแม้ว่าพื้นที่ศูนย์กลางที่มีความสำคัญสูงสุดภายในอนุสรณ์สถานฯ แห่งนี้จะถูกเรียกขานอย่างเป็นทางการว่าอาคารที่ระลึกถึงประธานโฮจิมินห์ (Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh) กระนั้น องค์ประกอบหลายอย่างกลับชี้ชวนให้พิจารณาถึงคุณค่าที่แท้จริงของอาคารหลังนี้ ในฐานะสักการะสถานที่เชื่อมโยงกับจิตวิญญาณแห่งความเป็นชาติภายใต้รูปแบบของการเชิดชูและการแสดงความเคารพต่อดวงวิญญาณของประธานโฮจิมินห์ องค์ประกอบสำคัญภายในอาคารแห่งนี้ก็คือรูปปั้นโฮจิมินห์ในอิริยาบถนั่งที่สถิตอยู่บนแท่นบูชาขนาดใหญ่ ข้อมูลจากเอกสารบางชิ้นเผยให้เห็นว่า รูปปั้นโฮจิมินห์ที่จัดวางอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ได้ถูกจัดสร้างขึ้นด้วยขั้นตอนที่รัดกุมและอยู่ภายใต้การควบคุมจากพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ประเทศเวียดนามอย่างเคร่งครัด โดยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณารูปแบบของรูปปั้นโฮจิมินห์ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อธิบดีกรมวิจิตรศิลป์ ภาพถ่ายและนิทรรศการ รองหัวหน้าฝ่ายบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ภายใต้สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว นายกสมาคมวิจิตรศิลป์ เวียดนาม และผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์ เป็นต้น

...การประชุมเพื่อพิจารณาถึงรูปแบบที่เหมาะสมของรูปปั้นโฮจิมินห์ได้ถูกจัดขึ้นอย่างน้อย 4 ครั้ง ก่อนที่จะได้ข้อสรุปจากคณะกรรมการว่า "ตัวแบบของรูปปั้นมีความสอดคล้องกับข้อกำหนด ทั้งยังมีความสวยงาม แต่งไว้ด้วยจิตรกรรม และอนุมัติให้ทำการจัดสร้างต่อไป" ("Biên bản cuộc họp Duyệt mẫu", 2015) ภายหลังจากการจัดสร้างหุ่นจำลองโฮจิมินห์แล้วเสร็จ ตัวแทนจากสมาคมชาวไทย-เวียดนามจังหวัดนครพนมได้เดินทางไปรับมอบรูปปั้นดังกล่าวซึ่งผลิตโดยผู้ประกอบการที่เชี่ยวชาญในการผลิตรูปปั้นโฮจิมินห์ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ในเวียดนาม จากนั้น สมาคมไทย-เวียดนามจังหวัดนครพนมได้เป็นเจ้าภาพในการประกอบพิธีเทวภิเษกตามคติความเชื่อทางศาสนาพุทธนิกายมหายาน โดยได้มีมนต์พระเกจิอาจารย์ชั้นผู้ใหญ่จากเวียดนามเพื่อร่วมในพิธีบวงสรวงคาถาและประกอบสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่หุ่นจำลองโฮจิมินห์ ก่อนที่จะนำมาจัดตั้งไว้บนแท่นบูชาภายในอาคารศูนย์กลางของอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ต่อไป

(หวนเอียน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2560)

นักมานุษยวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับลัทธิพิธีและความเชื่อทางศาสนาในเวียดนามบางคนได้เสนอว่า การเชิดชูโฮจิมินห์โดยหน่วยงานภาครัฐได้ปรากฏให้เห็นในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่แนวคิด หรือคำสอนในเชิงคุณธรรมของโฮจิมินห์ออกไปอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ การสนับสนุนให้เกิดการเชิดชูโฮจิมินห์ด้วยธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษยังเป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับและมีบทบาทต่อชาวเวียดนามมากกว่าความเชื่อทางด้านศาสนาเสียด้วยซ้ำ (Taylor, 2007, p.12) อย่างไรก็ตาม การสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำในรูปแบบของสักการะสถานเพื่อการระลึกถึงโฮจิมินห์ในต่างแดนนั้นจะสามารถพบเห็นได้ในบางประเทศ เช่น ไทย และลาวเท่านั้น (Các di tích tưởng niệm Hồ Chí Minh ở nước ngoài, 2014)

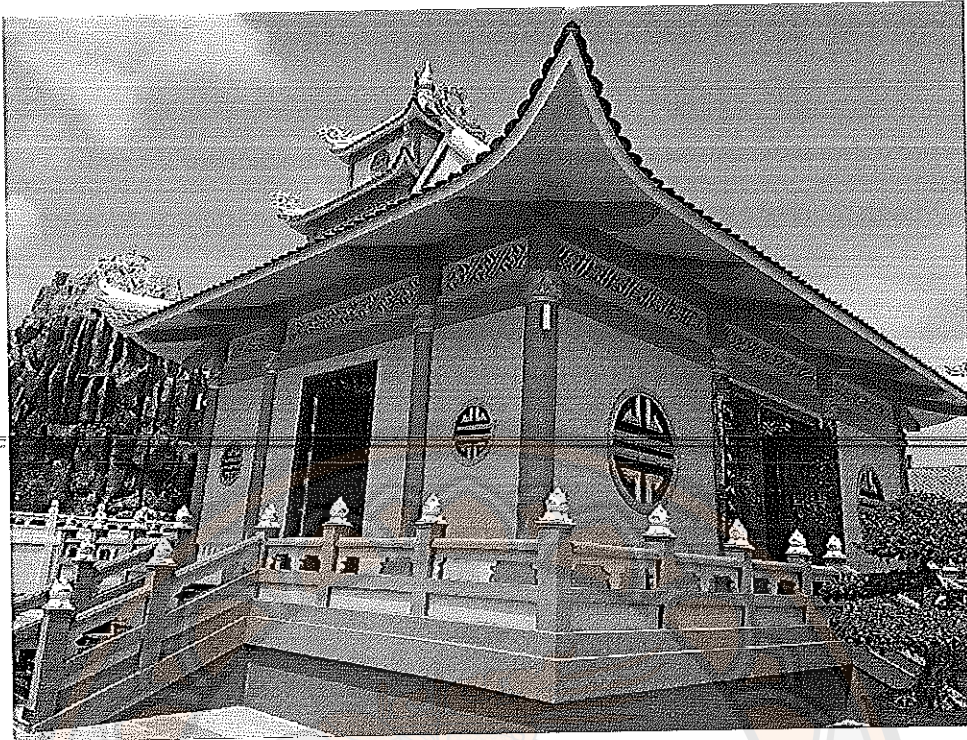
นัยดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนเกี่ยวป่าวในทั้งสองประเทศกับแผ่นดินปิตุภูมิที่ได้ดำเนินไปอย่างแน่นแฟ้น ทั้งนี้ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ได้รับการจัดวางไว้ในตัวอาคารที่ระลึกถึงประธานโฮจิมินห์ได้เผยให้เห็นถึงกลิ่นอายของการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ภายใต้รูปแบบของการบูชาบรรพบุรุษได้อย่างเด่นชัด กล่าวคือ นอกจากรูปปั้นโฮจิมินห์ที่ได้ผ่านการประกอบพิธีเทวภิเษกดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วนั้น บริเวณเหนือรูปปั้นขึ้นไปได้มีการติดตั้งป้ายตัวอักษรที่ระบุนาม ตำแหน่ง ปีเกิดและปีที่ถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ไว้ว่า "Chủ tịch Hồ Chí Minh, 1890 - 1969" (ประธานโฮจิมินห์) ทั้งยังได้มีการประดับธงชาติเวียดนามเพื่อตอกย้ำถึงความเป็นชาติเอาไว้อย่างโดดเด่น บทกลอนคู่ที่ประดับไว้เคียงข้างโต๊ะบูชายังเปรียบเสมือนคำสั่ง

สอนจากโฮจิมินห์ที่ฝากไว้ให้แก่ลูกหลานเกี่ยวว่า นอกจากนั้น วัดมุงคลต่าง ๆ ที่จัดวางไว้บริเวณแท่นบูชาหรือที่เรียกว่า “bộ ngũ sư” (โบะหงส์-เบญจสักการะวัตถุ) ซึ่งประกอบด้วย กระจกฐูป (lu huong) 1 ชิ้น รูปปั้นนกกกระเรียนบนหลังเต่า (đôi hạc) 1 คู่ และเชิงเทียน (đôi chân nến) อีก 1 คู่ ยังเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างบุตรหลานชาวเวียดนามกับวีรบุรุษของชาติที่ได้ล่วงลับไปแล้ว (“Y nghĩa tâm linh”, 2016) บริเวณพื้นที่ด้านหน้ารูปปั้นโฮจิมินห์ยังได้ปรากฏตัวอักษรสัญลักษณ์ “chữ thọ” (ชื่อเถาะ-ชื่อ) ซึ่งตามพจนานุกรมอักษรห่าน-โนม (Hán-Nôm) ระบุว่า เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความอายุยืนยาว และเป็นเครื่องหมายแทนคำอวยพรจากลูกหลานไปยังบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ นอกจากนั้นยังปรากฏอักษรสัญลักษณ์ “寿” (ชื่อหว่าน-ส่วสติกะ) อันเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นสิริมงคลให้แก่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในคติความเชื่อของชาวเวียดนามอีกด้วย (Từ điển Hán Nôm, 2018)

ภาพ 32 รูปปั้นประธานโฮจิมินห์ได้รับการจัดวางบนแท่นบูชาตามรูปแบบของการบูชาบรรพบุรุษพร้อมด้วยธงชาติเวียดนามและเครื่องมงคล

ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัย, 2561

ภาพ 33 อาคารที่ระลึกประธานโฮจิมินห์ (Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh) สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการออกแบบพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษ

ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัย, 2561

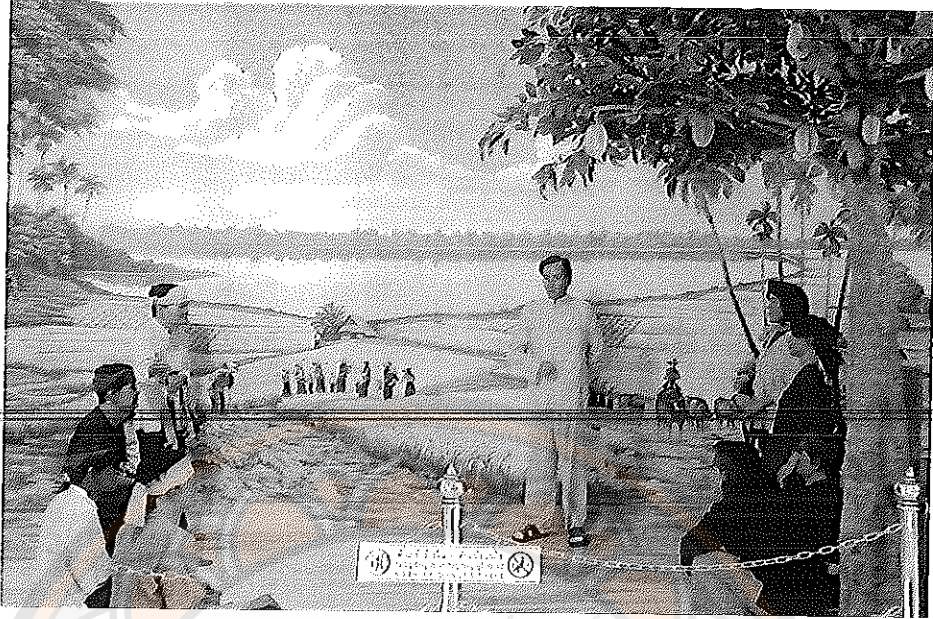
จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า

...ภายในอนุสรณ์สถานแห่งนี้ยังปรากฏสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่เผยให้เห็นร่องรอยของความพยายามในการสลายเส้นเขตแดนเชิงกายภาพระหว่างชุมชนเกี่ยวป่าวในเมืองไทยกับแผ่นดินปิตุภูมิซึ่งบรรพบุรุษของพวกเขาได้จากมา พื้นที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของอนุสรณ์สถานฯ ได้แก่ ห้องจัดแสดงนิทรรศการ ซึ่งได้กำหนดเนื้อหาหลักในการจัดแสดงไว้ 2 หัวข้อ ได้แก่ 1) ประธานโฮจิมินห์ วีรบุรุษผู้ปลดปล่อยชาติ และนักวัฒนธรรมที่โดดเด่น และ 2) นโยบายกิจการชาวเวียดนามโพ้นทะเลของพรรคฯ รัฐบาลในปัจจุบัน ภายในห้องจัดแสดงยังได้มีการจำลองรูปแบบการประชุมทางการเมืองระหว่างโฮจิมินห์ และเกี่ยวปาวนาจอกในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1920 ซึ่งมีนัยแห่งการรื้อฟื้นความทรงจำในช่วงเวลาที่โฮจิมินห์ได้เดินทางเข้ามาทับเคลือนกิจการการปฏิวัติแห่งชาตินิยมในพื้นที่แห่งนี้

บรรยากาศของการพบปะระหว่างโฮจิมินห์และชาวบ้านถูกถ่ายทอดโดยการจัดแสดงรูปปั้นโฮจิมินห์ขนาดเท่าตัวจริงกำลังยื่นกล่าวคำปราศรัยท่ามกลางวงล้อมของเกี้ยวปาวเพื่อชักชวนให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในภารกิจขับไล่จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสออกไปจากแผ่นดินปิตุภูมิของตน บริเวณฉากหลังของรูปปั้นโฮจิมินห์ได้ปรากฏภาพวาดทิวทัศน์หนองน้ำขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านแถบนี้เรียกว่า "หนองญาติ" ซึ่งได้รับการรังสรรค์ขึ้นโดยจิตรกรเกี้ยวปาวนครพนมเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศของการพบปะทางการเมืองให้ดูเรียบง่ายและสอดคล้องกับภูมิทัศน์ในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้มีการจัดแสดงภาพวาดโฮจิมินห์ซึ่งเป็นผลงานของจิตรกรเกี้ยวปาวที่เคยวาดภาพโฮจิมินห์เพื่อประดับไว้ตามแท่นอนุสรณ์ปิตุภูมิเมืองในวาระวันสำคัญของชาติเมื่อครั้งที่การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมทางไกลของเกี้ยวปาวในเมืองไทยยังดำเนินไปอย่างเข้มข้น

(ถ่ายหลอ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2561)

ผู้วิจัยยังพบว่า ภายในพื้นที่เดียวกันนี้ ยังได้มีการจัดแสดงภาพถ่ายการเคลื่อนไหวทางการเมืองของโฮจิมินห์ ภาพถ่ายกิจกรรมของพรรคฯ และรัฐที่เกี่ยวข้องกับกิจการชาวเวียดนามโพ้นทะเล รวมถึง ภาพถ่ายเอกสารสำคัญของชาติ เช่น ร่างรัฐธรรมนูญเวียดนาม หนังสือพิมพ์ที่เป็นกระบอกเสียงให้แก่ขบวนการชาตินิยมในอดีต เป็นต้น

ภาพ 34 หุ่นขี้ผึ้งจำลองการพบปะระหว่างโฮจิมินห์ และก๊วยบ่าวนาจอก
เมื่อเกือบหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา

ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัย, 2561

ภายในพื้นที่อนุสรณ์สถานฯ แห่งนี้ยังได้มีการนำกระถางต้นไม้ที่ได้รับมอบจากจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศเวียดนาม เช่น เหงะอาน ห่าดิง กว่างบิ่ง กว่างจี และเถื่อเทียนเว้ มาประดับเอาไว้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนก๊วยบ่าวในเมืองไทยกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางของเวียดนาม อันเป็นบ้านเกิดของก๊วยบ่าวในภาคอีสานจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้น ก๊วยบาวนครพนมที่ได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนพื้นที่หมู่เกาะสแปรตลีย์ตามคำเชิญของรัฐบาลเวียดนามยังได้นำต้นจิกเล (cây bàng vuông) ซึ่งได้รับมอบจากชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในหมู่เกาะดังกล่าวมาปลูกเอาไว้ในสถานที่แห่งนี้ ซึ่งเผยให้เห็นนัยแห่งการทวงแหวนอำนาจอธิปไตยในพื้นที่พิพาททางทะเลในแผ่นดินพิตุภูมิอีกด้วย (Kiêu bao về thăm Trường sa., 2017) กรณีดังกล่าวยังสอดคล้องกับการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทยที่ได้จัดการประชุมเพื่อเรียกร้องการสนับสนุนจากก๊วยบ่าวในเมืองไทยต่อกรณีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเมื่อจีนได้ส่งแท่นสำรวจน้ำมัน “Haiyang Shiyou-981” เข้ามาในเขตน่านน้ำอันเป็นพื้นที่พิพาทระหว่างเวียดนามและจีน ทั้งนี้ นายกสมาคมชาวเวียดนามแห่งประเทศไทยที่ได้เข้าร่วมในพิธีดังกล่าวได้เผยว่า “เพื่อยืนยันถึงเชื่อกันในความสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวระหว่างแผ่นดินพิตุภูมิและก๊วยบ่าวในเมืองไทย สมาคมเหวียดก๊วยแห่งประเทศไทยขอประณามการกระทำของจีนที่ได้ล่วง

ละเมิดอธิปไตยของเวียดนามในครั้งนี้” (Kiểu bảo Thái Lan hướng về biển đảo quê hương, 2014) ในกรณีนี้ ผู้ที่เป็นตัวแทนของพรรค ฯ และรัฐในการปลูกต้นไม้ดังกล่าว คือ นายหวูห่งนาม (Vũ Hồng Nam) ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการชาวยุโรปเวียดนามโพ้นทะเล และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม กิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นการสื่อความหมายว่า เกียวป่าวในเมืองไทยย่อมเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งชาติ และการรักษาอธิปไตยเหนือเส้นเขตแดนของแผ่นดินปิตุภูมิดังเช่นแนวปฏิบัติในยุคสงครามต่อต้านฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

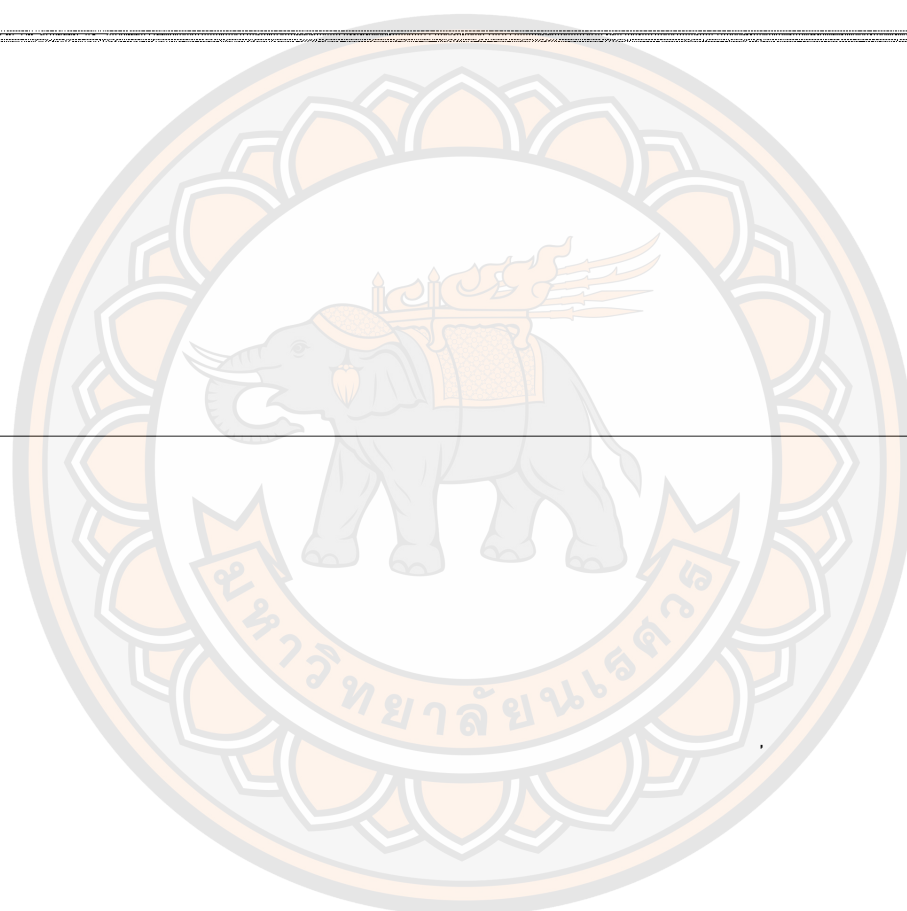
สรุป

การเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองจากฝ่ายรัฐบาลพลเรือนไปสู่การขึ้นมามีอำนาจของฝ่ายทหารในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 ได้ส่งผลให้ประเทศไทยหันไปดำเนินนโยบายที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาและฝ่ายโลกเสรีมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงได้เริ่มดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ อันเป็นเหตุให้มีการกำหนดมาตรการเพื่อสกัดกั้นผู้อพยพชาวยุโรปเวียดนามมิให้เคลื่อนไหวทางการเมืองได้อย่างเสรีดังเช่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อย่างไรก็ตาม องค์กรชาตินิยมของเกียวป่าวยังคงเล็งเห็นความสำคัญในการขับเคลื่อนสำนึกชาตินิยมทางไกลของเกียวป่าวต่อไป โดยการหันไปใช้เครื่องมือเชิงประเพณีในลักษณะของลัทธิบูชาบุคคล (cult of personality) ด้วยการรณรงค์ให้มีการประดับภาพไฮจิมีนห์ไว้บนแท่นบูชาปิตุภูมิ (bàn thờ tổ quốc) เพื่อการหล่อเลี้ยงให้มวลชนเกียวป่าวยังคงสำนึกถึงความเป็นพลเมืองเวียดนามต่อไป แม้ว่าพวกเขาจะมีได้อาศัยอยู่ภายในแผ่นดินปิตุภูมิก็ตามที่ ในกรณีนี้ แท่นบูชาปิตุภูมิได้กลายเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรม เนื่องในวาระสำคัญทางประเพณีและการสร้างความทรงจำของระบอบใหม่ เช่น วันตรุษญวน วันชาติเวียดนาม วันครบรอบการปฏิวัติเดือนสิงหาคม วันเกิดไฮจิมีนห์ หรือแม้กระทั่งวาระสำคัญในระดับครอบครัวซึ่งถูกผูกโยงเข้ากับการสร้างสำนึกชาตินิยมด้วยการประกอบพิธีคารวะแผ่นดินปิตุภูมิของคู่ป่าวสาวก่อนที่จะเข้าสู่พิธีมงคลสมรส เป็นต้น ทั้งนี้ รูปแบบของการบูชาไฮจิมีนห์ได้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน (formalization) และมีลักษณะของพิธีกรรม (ritualization) เพื่อให้มีการเชิดชูไฮจิมีนห์อย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นการยอมรับจากสังคมไปโดยปริยาย ทั้งยังมีการกำกับควบคุมจากองค์กรชาตินิยมอย่างใกล้ชิด ซึ่งส่งผลให้รูปภาพของไฮจิมีนห์ได้รับการประดับอยู่ในแทบทุกครัวเรือนของเกียวป่าวนับตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 ไปจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเวียดนาม นอกจากนั้น การเทิดทูนไฮจิมีนห์ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ยังเป็นที่ยอมรับในสังคมเกียวป่าวในภาคอีสานว่าเป็นการบูชาเทพเจ้าที่ยังคงมีชีวิต (ông thần sống)

ภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ การเคารพบูชาโฮจิมินห์จึงได้เปลี่ยนไปเป็นการบูชาบุคคลภายหลังจากการมรณกรรม (The Posthumous Cult) โดยการให้ความหมายว่า “โฮจิมินห์เป็นผู้นำสูงสุดชั่วนิรันดร์” อีกทั้งยังมีการเรียกร่องให้เกี่ยวปาวยังคงเทิดทูนโฮจิมินห์ต่อไป โดยการเรียกร่องเกี่ยวปาวเปลี่ยนความเศร้าโศกเสียใจให้เป็นพลวัตรในการสนับสนุนแผ่นดินปิตุภูมิ (biến đau thương thành hành động) และการเรียกร่องให้เกี่ยวปาวปฏิบัติตามพินัยกรรมของโฮจิมินห์ (Học tập và làm theo Di chúc của Hồ Chủ tịch) นอกจากนั้น การบูชาโฮจิมินห์ยังได้ถูกนำไปใช้เป็นเงื่อนไขสำคัญในการรณรงค์เรียกร่องให้เกี่ยวปาวร่วมกันบริจาคทรัพย์สินเพื่อช่วยเหลือการทำสงครามต่อต้านสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ดำเนินไปอย่างเข้มข้นในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 1970 ภายใต้ปฏิบัติการ “บุปผาบานต่อต้านอเมริกา” (Nở hoa đánh Mỹ) และการรณรงค์ “ขยันอดออม เพื่อเลี้ยงทหาร” (Cần kiệm nuôi quân) ทั้งนี้ แท่นบูชาปิตุภูมิยังคงเป็นศูนย์กลางของสำนึกชาตินิยมภายใต้การให้ความหมายแบบเดิม อาทิ “ปิตุภูมิเหนือสิ่งอื่นใด” (Tổ quốc trên hết) ประกอบกับการให้ความหมายแบบใหม่เพื่อการระลึกถึงบุญคุณของผู้นำที่ได้ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้ว เช่น “ระลึกถึงบุญคุณลุงโฮผู้ยิ่งใหญ่ชั่วนิรันดร์” (Đời đời nhớ ơn Bác Hồ vĩ đại) เป็นต้น นอกจากนั้น ยังได้มีการสร้างเหรียญที่ระลึกรูปโฮจิมินห์เพื่อเป็นเครื่องตอบแทนให้แก่ความรักชาติและการเทิดทูนโฮจิมินห์ของเกี่ยวปาวซึ่งไม่เคยปรากฏในพื้นที่แห่งใดมาก่อน การรณรงค์ทั้งสองวาระสามารถรวบรวมเงินตราและทรัพย์สินเป็นมูลค่ามากกว่าหนึ่งร้อยล้านบาทเพื่อส่งกลับไปยังแผ่นดินปิตุภูมิ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ตอบแทนความรักชาติของเกี่ยวปาวโดยการมอบเหรียญอิสริยาภรณ์เอกราชระดับหนึ่งให้แก่ชุมชนเกี่ยวปาวในเมืองไทยในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 2000

ภายหลังสงครามเวียดนาม การแสดงออกเชิงชาตินิยมซึ่งมีโฮจิมินห์เป็นศูนย์กลางเริ่มเลือนหายไปจากสังคมเกี่ยวปาวในเมืองไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบททางความสัมพันธ์ระหว่างไทย – เวียดนามได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้นภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์ในเมืองไทยได้ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงอีกครั้งในฐานะปัจจัยในการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองชาติ ในช่วงต้นคริสต์ทศวรรษ 2000 พื้นที่แห่งความทรงจำของเกี่ยวปาวที่มีต่อโฮจิมินห์ได้เกิดขึ้นอย่างน้อยสองแห่ง ได้แก่ “บ้านลุงโฮจิมินห์” และ “พิพิธภัณฑ์ประธานโฮจิมินห์” ยิ่งไปกว่านั้น การเปิดอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ในปี ค.ศ. 2016 (พ.ศ. 2559) ยังได้ชี้ให้เห็นถึงนัยของการสร้างสำนึกชาตินิยมทางไกลแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการดำเนินนโยบายปฏิรูประบบเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1986 (พ.ศ. 2529) และการประกาศใช้มติพรรคฯ ฉบับที่ 36 ในปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547) ซึ่งเผยให้เห็นความเปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารจัดการ

ชาวเวียดนามพื้นทะเลอย่างเห็นได้ชัด โดยพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามได้หันมาเน้นย้ำถึงการสร้างสำนึกในการเป็นผู้สืบสายโลหิตเดียวกัน ภายใต้วาทกรรม "เกี่ยวป่าเป็นองค์ภพที่ไม่สามารถแยกออกจากเรือนกาย" เพื่อการสร้างแนวร่วมพลเมืองจากภายนอกประเทศและการสำนึกชาตินิยมทางไกลภายใต้บริบทของโลกในยุคทุนนิยมเสรีอีกด้วย

บทที่ 9

บทสรุป

กล่าวได้ว่า ชุมชนชาวเวียดนามพลัดถิ่นดำรงอยู่ในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลาเนิ่นนาน โดยปรากฏหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์ซึ่งถูกบันทึกไว้โดยนักการทูตตะวันตกที่ได้เดินทางมาสู่กรุงศรีอยุธยาเพื่อเจรจาเรื่องศาสนาและการค้ามาตั้งแต่ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 17 นอกจากนั้น ในยุคต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ ชนชั้นนำสยามยังได้เผยให้เห็นถึงการรับรู้เกี่ยวกับชาวเวียดนามในฐานะคนต่างด้าว โดยได้มีการบันทึกถึงลักษณะนิสัยของกลุ่มคนเหล่านี้ไว้ในโครงภาพคนต่างภาษา ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ทวิศัคดีเมือกสม, 2561) ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น สังคมไทยยังได้รับเอาอิทธิพลความเชื่อทางด้านศาสนาของชาวเวียดนามเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่ง เช่น พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอานันนิกาย หรือการที่ชนชั้นนำสยามได้รับเอาคติความเชื่อทางพิธีกรรมภายหลังความตายของชนชั้นนำในราชสำนักเวียดนาม อาทิ พิธีสวดกงตั้ง (công đúc - กงตั้ง) จนกลายเป็นพิธีสำคัญในราชสำนักสยาม (มุสดีจันทรวิมล, 2541) รวมถึงการเผยแพร่ของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในแถบพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอีกด้วย ทั้งยังเป็นที่น่าสังเกตว่า ในคลังคำศัพท์ว่าด้วยคำเรียกขานถึงคนต่างด้าวในเมืองไทยนั้น คำเรียกขานที่หมายถึงกลุ่มคนเชื้อสายกิง (kinh) ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เวียดนามก็ได้ปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมาก เช่น เวียดนาม โคชินไชนา อันนัม ตั้งเกีย ญวน หรือ แกว เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การศึกษาหรือการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจชุมชนคนเวียดนามในฐานะกลุ่มคนพลัดถิ่นในเมืองไทยนั้น กลับเพิ่งปรากฏให้เห็นอย่างจริงจังนับตั้งแต่ปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา กล่าวคือในขณะที่สังคมไทยกำลังตกอยู่ในสภาวะแห่งความตื่นกลัวต่อภัยคอมมิวนิสต์นั้น ปีเตอร์ พูล (Peter A. Pool, 1970) นักวิชาการชาวอเมริกันที่ทำงานอยู่ในหน่วยวิจัยด้านความมั่นคงของอเมริกาในเมืองไทยได้เผยแพร่งานวิจัยชิ้นสำคัญด้วยกรอบการวิเคราะห์ทางด้านประวัติศาสตร์เพื่อชี้ให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของชาวเวียดนามในเมืองไทยนั้นอาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ และรัฐไทยควรดำเนินการกับคนพลัดถิ่นเหล่านี้อย่างไร งานชิ้นนี้จึงถือว่าเป็นงานบุกเบิกชิ้นแรก ๆ ที่มีคุณูปการซึ่งเผยให้เห็นถึงการอพยพของชาวเวียดนามเข้าสู่เมืองไทยทั้งที่เกิดขึ้นตามเส้นทางทะเล (oversea) จากเวียดนามตอนใต้เข้าสู่ลาวไทย และการอพยพตามเส้นทางบก (overland) จากพื้นที่ในแถบภาคกลางและภาคเหนือของเวียดนามเข้าสู่พื้นที่ภาค

อีสานของไทย จนกลายเป็นแนวทางในการอธิบายถึงการเคลื่อนย้ายของชาวเวียดนามเข้าสู่สังคมไทยในยุคต่อมา

ในส่วนของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบริบททางด้านสังคมของชาวเวียดนามอพยพนั้น แม้ปีเตอร์ พูลจะพยายามอ้างอิงถึงความเป็นภววิสัยของงานชิ้นนี้ แต่กระนั้น ด้วยสถานะของตัวผู้วิจัย (คือปีเตอร์ พูล) ที่ทำงานให้แก่หน่วยการวิจัยของอเมริกา อันเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปในช่วงสงครามเย็นว่ามีเป้าหมายเพื่อหยุดยั้งการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ดูที่เชิงอรรถ 16) จึงส่งผลให้หลักฐานที่นำมาอ้างอิงส่วนใหญ่เป็นเอกสารของฝ่ายไทย อเมริกา หรือเวียดนามได้ นอกจากนี้ ปีเตอร์ พูลยังได้ยอมรับด้วยตนเองว่า ด้วยข้อจำกัดบางประการจึงส่งผลให้งานวิจัยชิ้นนี้ของตนขาดเอกสารหลักฐานของฝ่ายเวียดนามเหนือ อีกทั้งยังมิได้มีการนำเอาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่ภาคอีสานเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ให้เกิดความสมดุลของแหล่งข้อมูลได้อย่างเพียงพอ

ในระยะเวลาเดียวกันนั้น นักวิชาการชาวไทยหลายคนก็ได้เริ่มเผยแพร่งานวิจัยเกี่ยวกับชาวเวียดนามในเมืองไทยหรือที่รัฐไทยมักเรียกพวกเขาว่า "ญวนอพยพ" ด้วยมุมมองที่มีส่วนเผยให้เห็นความน่าหวาดระแวงของชาวเวียดนามยิ่งกว่างานของนักวิจัยชาวอเมริกันที่กล่าวถึงช่วงต้นเสียอีก ชิ้นที่โดดเด่นที่สุดคืองานของขจัตภัย บุรุษพัฒน์ (2521) ซึ่งได้อ้างอิงถึงการศึกษาของนักวิชาการสายความมั่นคงหลายคน และได้กลายเป็นแนวทางสำคัญที่มีผลต่อการให้ความหมายของญวนอพยพในฐานะแนวร่วมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่กำลังคุกคามความมั่นคงของไทย งานชิ้นดังกล่าวได้ถูกเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะตามหอสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในเมืองไทย และยังคงปรากฏให้เห็นอยู่บนชั้นหนังสือวบจนปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ขจัตภัยได้พยายามอธิบายถึงจิตสำนึกชาตินิยมของญวนอพยพที่ยังคงยึดมั่นต่อแผ่นดินปิตุภูมิและมีความภักดีต่อโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้วิจัยจะมีข้อได้เปรียบในการเข้าถึงเอกสารชั้นต้นและชั้นรองของฝ่ายไทย อีกทั้งยังมีความพยายามในการใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่ภาคอีสาน กระนั้นก็ยังพบว่างานชิ้นนี้ของขจัตภัยก็ยังขาดการอ้างอิงถึงเอกสารสำคัญในภาษาเวียดนาม ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาในบางส่วนของงาน โดยเฉพาะในส่วนที่กล่าวถึงการขับเคลื่อนมวลชนและองค์กรชาตินิยมของชาวเวียดนามได้ถูกนำเสนอแต่เพียงผิวเผินเท่านั้น อีกทั้งการอธิบายก็ยังขาดการเชื่อมโยงกับความเป็นไปในประเทศเวียดนามอีกด้วย

งานชิ้นสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยที่มีอาจจะละเลยได้ คือ งานของคริสโตเฟอร์ ก็อชชา (Goscha, 1999) ที่ได้ศึกษาเครือข่ายการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามในเมืองไทยและทวีปเอเชียที่ขับเคลื่อนด้วย

จิตสำนึกชาตินิยม กล่าวได้ว่า งานชิ้นนี้ถือเป็นหนึ่งในงานชิ้นสำคัญที่ได้ส่งมอบภารกิจการเป็นองค์
 ประธานทางประวัติศาสตร์กลับคืนไปสู่บรรดา “เหยียดเกี้ยว” ทั้งยังได้เผยให้เห็นการเคลื่อนไหวเชิง
 ชาตินิยมของชาวเวียดนาม ทั้งในระดับองค์กรและระดับปัจเจกบุคคลที่อยู่เบื้องหลังด้วยความน่า
 ตื่นตาตื่นใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ งานชิ้นนี้ยังถือเป็นงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่ใช้กรอบการวิเคราะห์
 ด้วยกระบวนการทัศน์ทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยอาศัยหลักฐานอ้างอิงทั้งในภาษาอังกฤษ ภาษาเวียดนาม
 และภาษาฝรั่งเศส ฯลฯ เช่น เอกสารของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม เอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ
 ในอินโดจีน เอกสารของฝ่ายฝรั่งเศส หรือข้อมูลข่าวสารในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าเสียดายว่าในแง่ของช่วงเวลาในการศึกษานั้น ก๊อชชาได้กำหนด
 ระยะเวลาในการศึกษาจากปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไปจนถึงปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) เท่านั้น
 โดยมีได้ศึกษาถึงช่วงเวลาในการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยที่ได้ดำเนินไป
 อย่างลับ ๆ ในช่วงสงครามต่อต้านอเมริกา อีกทั้ง แม้ก๊อชชาจะเปิดพื้นที่ให้แก่ปัจเจกบุคคล
 โดยเฉพาะบรรดาแกนนำให้ได้มีส่วนในการเปิดเผยแง่มุมในประวัติศาสตร์ของเหยียดเกี้ยวใน
 เมืองไทยมากกว่างานชิ้นอื่น ๆ ที่ได้ดำเนินไปก่อนหน้านี้ แต่งานชิ้นนี้ก็ยังคงขาดที่ทางให้แก่เสียงของ
 พลเมืองเหยียดเกี้ยวในฐานะฐานมวลชนในแนวหลังให้แก่การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมเพื่อต่อต้าน
 ลัทธิอาณานิคมในอินโดจีนได้อย่างเพียงพอ อีกทั้งยังมีได้อธิบายถึงปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณอัน
 เป็นองค์ประกอบสำคัญในการหล่อเลี้ยงสำนึกชาตินิยมของเกี้ยวบ่าวในเมืองไทยเอาไว้แต่อย่างใด

งานชิ้นสำคัญในภาษาไทยอีกหนึ่งชิ้น คือ งานของธัญญาทิพย์ ศรีพนา (2548) ที่ศึกษา
 ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “เหยียดเกี้ยว” ในฐานะปัจจัยในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนาม
 ถึงแม้ว่างานชิ้นนี้จะมีได้ศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับชาตินิยมเป็นสำคัญ กระนั้น ธัญญาทิพย์ก็ยังได้
 กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองไทยในฐานะปัจจัยสำคัญ
 อย่างหนึ่งทีก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างไทย-เวียดนาม นอกจากนี้ ธัญญาทิพย์ยังพยายาม
 เผยให้เห็นสำนึกชาตินิยมของชาวเวียดนามที่ได้กลายเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่รัฐไทยนำมาใช้
 เป็นข้ออ้างในการดำเนินนโยบายที่กดขี่และควบคุมชาวเวียดนามอพยพในพื้นที่ภาคอีสานของ
 ไทย แม้ว่าธัญญาทิพย์จะพยายามศึกษาเหยียดเกี้ยวจากคำบอกเล่าของตัวเหยียดเกี้ยวเอง และ
 มองว่าเอกสารของทางการไทยนั้นแฝงไว้ด้วยอคติ อย่างไรก็ตามก็ดี กรอบคิดเช่นนี้อาจนำไปสู่การละเลย
 ที่จะกล่าวถึงการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของชาวเวียดนามโดยเฉพาะในยุคสงครามอินโดจีนครั้งที่
 1 และสงครามเวียดนาม เนื่องจากธัญญาทิพย์หันไปเน้นย้ำถึงชุมชนเหยียดเกี้ยวในฐานะ
 ผู้ถูกกระทำทางประวัติศาสตร์และผู้ถูกทางการไทยตราหน้าว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐเสีย
 มากกว่า

ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้น แม้ว่าการศึกษเกี่ยวกับชาวเวียดนามในเมืองไทยที่ผ่านมาจะ
ได้เปิดเผยให้เห็นถึงรายละเอียดและแง่มุมต่าง ๆ ที่ได้มีผู้ศึกษาเอาไว้แล้วอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตาม
ตาม โดยภาพรวมนั้นก็ยังไม่มีการขุดคุ้ยให้เห็นถึงการสร้างสำนึกชาตินิยมภายในชุมชนเกี่ยว
ข้อง โดยเฉพาะในช่วงเวลานับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันได้อย่าง
เพียงพอ ทั้งนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นอาจจะมาจากข้อจำกัดที่เกี่ยวกับหลักฐานอ้างอิงโดยเฉพาะการใช้
หลักฐานในภาษาเวียดนาม ด้วยเหตุนี้ วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงได้พยายามศึกษาการก่อตัวของสำนึก
ชาตินิยมของชาวเวียดนาม โดยได้จัดวางชุมชนเกี่ยววามนครพนมให้มีความเชื่อมโยงกับบริบททาง
การเมือง และเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ทั้งในส่วนของไทย (hostland) และเวียดนาม (homeland)
ไปเ็นขณะเดียวกัน

ในการนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในงานวิทยานิพนธ์ว่า 1) ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาใน
จังหวัดนครพนมนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) รวมทั้งบุตรหลานที่ถือกำเนิดในประเทศไทยมี
บทบาทต่อการเกิดขึ้นของชาตินิยมในชุมชนเวียดนามพลัดถิ่นอย่างไร? 2) รัฐปิตุภูมิ (homeland)
และประเทศบ้านใหม่ (hostland) มีบทบาทต่อการเกิดขึ้นของชาตินิยมทางไกลของชาวเวียดนาม
ในจังหวัดนครพนมอย่างไร? และ 3) บริบททางด้านการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย
ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชาตินิยมทางไกลของชาวเวียดนามในจังหวัดนครพนมอย่างไร?
โดยผู้วิจัยได้สรุปข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์ตามประเด็นคำถามที่ได้ตั้งเอาไว้ดังต่อไปนี้

สำหรับข้อค้นพบจากคำถามข้อที่ 1 ผู้วิจัยพบว่า การอพยพของเกี่ยววามเข้าสู่เมืองไทย
ในปี ค.ศ. 1946 (พ.ศ. 2489) นั้นได้ส่งผลให้จังหวัดนครพนมกลายเป็นหนึ่งในพื้นที่ซึ่งมีจำนวน
เกี่ยววามอพยพอาศัยอยู่มากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย การอพยพเข้ามาของเกี่ยววามในครั้งนี้
นอกจากจะเป็นการเพิ่มสัดส่วนของพลเมืองเชื้อสายเวียดนามในพื้นที่นครพนมแล้วยังส่งผลให้
เกี่ยววามนครพนมกลายเป็นฐานมวลชนที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของสมาคมหรือขบวนการ
(Hội Việt kiều cứu quốc) ซึ่งเป็นองค์กรชาตินิยมที่อยู่ภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโด
จีนนับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปจนถึงสิ้นสุดสงครามเวียดนาม ทั้งนี้ มวลชนเกี่ยววาม
นครพนมจำนวนมากได้ถูกจัดตั้งให้อยู่ภายใต้กลุ่มมวลชนที่จัดแบ่งตามอายุและเพศ เช่น กลุ่มเด็ก
เล็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มเยาวชนชน กลุ่มผู้ปกครอง และกลุ่มสตรี นอกจากนั้น เกี่ยววามเหล่านี้ยังเป็นฐาน
มวลชนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ที่นำไปสู่การสนับสนุนทั้งกำลังคนและกำลังทรัพย์
ให้แก่การทำสงครามในแผ่นดินปิตุภูมิ ไม่ว่าจะเป็นการที่บุตรหลานเกี่ยววามได้เข้าร่วมรบในกอง
กำลังเกี่ยววาม หรือการบริจาคทรัพย์สินดีให้แก่องค์กรชาตินิยมเพื่อส่งกลับไปยังแผ่นดินปิตุภูมิ
เป็นต้น

ทางการสร้างสำนึกชาตินิยมนั้น นอกจากเกี่ยวบ่าวรุ่น 1 จะมีสำนึกของคนพลัดถิ่นที่โยยหาแผ่นดินปิตุภูมิแล้ว จากการศึกษายังพบว่า สำนึกชาตินิยมยังถูกสร้างขึ้นภายใต้ปัจจัยทางด้านโลกวิสัย 'ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งชั้นเรียนของเกี่ยวบ่าว (tiểu học vụ) ระบบการศึกษานอกเวลาของเกี่ยวบ่าว (binh dân học vụ) ทั้งนี้ การธำรงไว้ซึ่งความเป็นสังคมเกี่ยวบ่าวที่ภาษาเวียดนามยังมีความสำคัญในฐานะภาษาแม่ตลอดระยะเวลาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเวียดนามนั้น ยังมีผลทำให้เกี่ยวบ่าวนครพนมถูกยึดโยงเข้าไปในสังคมที่ภาษาเวียดนามมีบทบาทต่อสำนึกชาตินิยมเป็นอย่างสูง นอกจากนั้น เกี่ยวบ่าวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนเหล่านี้ยังคงมีแนวปฏิบัติสำคัญคือการติดตามข่าวสารจากสื่อวิทยุภาษาเวียดนาม อาทิ วิทยุกระจายเสียงแห่งชาติเวียดนาม

สำหรับคำถามที่ 2 เกี่ยวกับบทบาทของ รัฐปิตุภูมิ (homeland) ที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมทางไกลของเกี่ยวบ่าวในจังหวัดนครพนมนั้น ผู้วิจัยพบว่า องค์กรชาตินิยมที่อยู่ภายใต้การกำกับของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณ โดยเฉพาะการสร้างลัทธิบูชาโฮจิมินห์ อันเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสำนึกชาตินิยมภายในชุมชนเกี่ยวบ่าวนครพนม กล่าวได้ว่า ลัทธิบูชาโฮจิมินห์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นครพนมและพื้นที่อื่น ๆ ในภาคอีสานมีพื้นฐานมาจากธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษ ซึ่งได้ถูกดัดแปลงให้กลายเป็นธรรมเนียมการบูชาโฮจิมินห์ในฐานะผู้นำสูงสุด โดยการกำหนดให้มีจัดตั้งแท่นบูชาปิตุภูมิไว้ตามบ้านเรือนของเกี่ยวบ่าวและการประดับภาพเหมือนของโฮจิมินห์ไว้ในพื้นที่ศูนย์กลางของแท่นบูชาปิตุภูมิ การเทิดทูนบูชาโฮจิมินห์ได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดนับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 ไปจนถึงกลางคริสต์ทศวรรษ 1970 กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การบูชาโฮจิมินห์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนการถึงแก่อสัญกรรม และภายหลังการถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์

นอกจากนั้น ยังได้มีการกำหนดให้ช่วงเวลาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโฮจิมินห์กลายเป็นวาระสำคัญของชาติและได้มีการจัดพิธีกรรมสำคัญ เช่น วันคล้ายเกิดโฮจิมินห์ หรือ วันคล้ายวันถึงแก่อสัญกรรมของโฮจิมินห์ซึ่งตรงกับวันชาติเวียดนาม กิจกรรมเหล่านี้มักจะได้รับปฏิบัติต่อหน้าแท่นบูชาปิตุภูมิซึ่งมีภาพเหมือนของโฮจิมินห์เป็นองค์ประธาน ยิ่งไปกว่านั้น ความศรัทธาในตัวโฮจิมินห์ยังกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการรณรงค์ปลุกสำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวบ่าวอีกหลายครั้ง เช่น การเรียกร้องให้บริจาคทรัพย์สินเพื่อเลี้ยงทหาร (Nuôi quân) หรือ การรณรงค์ในยุทธการบุปผาบานต่อต้านอเมริกา (Nở hoa đánh Mỹ) เป็นต้น กระทั่งในปัจจุบัน ตามครัวเรือนของเกี่ยวบ่าวบางครอบครัวยังคงประดับภาพเหมือนของโฮจิมินห์ไว้ในตำแหน่งสูงสุดเหนือแท่นบูชาบรรพบุรุษของตนอีกด้วย

สำหรับบทบาทของประเทศบ้านใหม่ (hostland) หรือรัฐไทยนั้น แม้ว่าจะไม่มีบทบาทโดยตรงต่อการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมทางไกล ทว่าความเชื่อเพื่อแก่ชาวเวียดนามอพยพของรัฐบาลไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งในด้านการให้ที่พักพิง และการสนับสนุนขบวนการกู้ชาติของชาวเวียดนามได้ส่งผลให้เกิดชุมชนเกี่ยวป่าขนาดใหญ่ขึ้นในพื้นที่นครพนม และในพื้นที่ภาคอีสาน ชุมชนเกี่ยวป่าเหล่านี้ได้กลายเป็นพื้นที่เคลื่อนไหว และฐานมวลชนให้แก่องค์กรชาตินิยมทั้งในยุคที่มีการเคลื่อนไหวอย่างค่อนข้างเปิดเผย และยุคสมัยแห่งการเคลื่อนไหวอย่างปิดลับอีกด้วย

สำหรับคำถามข้อที่ 3 เกี่ยวกับบริบททางด้านการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย ก็ได้ส่งผลกระทบต่อการแสดงออกถึงสำนึกชาตินิยมทางไกลภายในชุมชนเกี่ยวป่านครพนมอยู่เสมอ กล่าวคือ ในยุครัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวป่าสามารถแสดงออกถึงสำนึกชาตินิยมทางไกลได้อย่างเปิดเผย เช่น การประดับธงชาติเวียดนามเหนือ หรือการประดับภาพเหมือนโฮจิมินห์ในพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐไทยหันไปสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามเวียดนาม การเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมของเกี่ยวป่าในนครพนมก็ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางไปเป็นการเคลื่อนไหวอย่างปิดลับ ทั้งนี้ภายใต้บริบทดังกล่าวสำนึกชาตินิยมเกี่ยวป่าก็ยังคงถูกหล่อเลี้ยงอย่างเข้มข้นภายใต้การเคลื่อนไหวขององค์กรชาตินิยมในทางลับ

นอกจากนั้น การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย – เวียดนาม ในครั้งหลังของคริสต์ทศวรรษ 1970 ยังได้ส่งผลให้การขับเคลื่อนสำนึกชาตินิยมทางไกลในชุมชนเกี่ยวป่านครพนมต้องยุติลง โดยที่เกี่ยวป่าอีสานเริ่มไม่แสดงออกถึงสำนึกชาตินิยมและอัตลักษณ์ของความเป็นเวียดนาม เนื่องจากค่านิยมและสถานการณ์ทางการเมืองแบบใหม่ คือ ความต้องการเป็นพลเมืองไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แม้กระนั้น การที่พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลเวียดนามหันมาสร้างสำนึกชาตินิยมในชุมชนโพ้นทะเลภายใต้บริบทใหม่ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 2000 ได้ส่งผลให้มีการจัดตั้งสักการสถานเชิงชาตินิยมทางไกลในพื้นที่นครพนมนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นมา

สำหรับข้อค้นพบที่เกี่ยวกับแนวคิดชาตินิยมในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยเสนอว่าการอธิบายถึงการเกิดขึ้นของสำนึกชาตินิยมในชุมชนเกี่ยวป่านครพนมจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยทางด้านโลกวิสัย เช่น การจัดตั้งระบบการศึกษา หรือ การจัดตั้งองค์กรชาตินิยม เป็นต้น และ 2) ปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณ อาทิ การสร้างลัทธิบูชาโฮจิมินห์บนพื้นฐานของธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าแนวคิดเรื่องชาตินิยมทางไกล (Long Distance Nationalism) ของเบเนดิก แอนเดอร์สัน (Anderson, 1998) นั้นให้ความสำคัญ

กับการอธิบายถึงสำนึกชาตินิยมทางไกลที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นปัจจัยเร่งเร้าให้ผู้คนได้ หวนกลับไประลึกถึงแผ่นดินปิตุภูมิ และหันกลับไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในแผ่นดินปิตุ ภูมิของตนมากยิ่งขึ้นจนเกินไป โดยมีได้กล่าวถึงสำนึกชาตินิยมทางไกลในยุคอาณานิคมไว้อย่าง เพียงพอ

ด้วยเหตุนี้ ข้อค้นพบบางประการในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้อาจช่วยขยายขอบเขตทางด้านเวลา โดยย้อนกลับไปอธิบายสำนึกชาตินิยมทางไกลที่เริ่มเกิดขึ้นในยุคอาณานิคม โดยเฉพาะในพื้นที่อิน โดจีน นอกจากนี้ สำนึกชาตินิยมทางไกลที่เกิดขึ้นในชุมชนพลัดถิ่นนั้นอาจไม่จำเป็นต้องพึ่งพ าทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เสมอไป หากแต่รัฐปิตุภูมิและพลเมืองพลัดถิ่นยังสามารถสร้าง เครือข่ายการเคลื่อนไหวเชิงชาตินิยมข้ามขอบเขตรัฐชาติ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่พลเมืองพลัด ถิ่นได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากแผ่นดินปิตุภูมิมากนัก รวมถึงการพึ่งพิงปัจจัยทางด้านจิต วิทยาณที่ตั้งเช่นกรณีที่ปรากฏในชุมชนเกี่ยวป่าวนครพนม

สำหรับข้อจำกัดในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ การที่ผู้วิจัยได้หันไปให้ความสำคัญในการเชื่อมโยง ชุมชนเกี่ยวป่าวนครพนมเข้ากับบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเวียดนามมากยิ่งขึ้น ทั้งยังหันไปให้ ความสำคัญกับเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรองในภาษาเวียดนามอีกหลายชิ้น รวมถึงการนำเอา เรื่องเล่า และความทรงจำของเกี่ยวป่าวนมาใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จึงอาจ ส่งผลให้การอ้างอิงถึงเอกสารหลักฐานในภาษาอื่น ๆ ได้ปรากฏในสัดส่วนที่ลดน้อยลง นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ส่วนใหญ่คือเกี่ยวป่าวนสูงอายุซึ่งมีอายุเฉลี่ยประมาณ 60 ปีขึ้นไป จึงอาจส่งผลให้น้ำหนักในการอธิบายถึงสำนึกชาตินิยมทางไกลในงานชิ้นนี้ไปกระจุกตัวอยู่เพียงแค่ ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1946 – 1975 (พ.ศ. 2489 - 2518) ยิ่งไปกว่านั้น การที่ผู้วิจัยไม่สามารถ เสาะแสวงหาผู้ให้ข้อมูลที่มีความเห็นแตกต่างจากแนวคิดชาตินิยมกระแสหลักได้มากเพียงพอ เช่น กลุ่มเกี่ยวป่าวที่ฝักใฝ่ฝ่ายเวียดนามใต้หรือเกี่ยวป่าวที่สนับสนุนการดำเนินการของฝ่ายความมั่นคง ไทย อาจส่งผลต่อการให้น้ำหนักในการอธิบายถึงสำนึกชาตินิยมของเกี่ยวป่าวนในมเหยียงไปกล่าวถึง ชาตินิยมเกี่ยวป่าวที่ฝักใฝ่ฝ่ายเวียดนามเหนือมากจนเกินไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ผู้ที่สนใจ ศึกษาเกี่ยวกับสำนึกชาตินิยมของเกี่ยวป่าวในพื้นที่อื่น ๆ ได้เปิดพื้นที่ให้แก่แหล่งข้อมูลที่มีลักษณะ ทวนกระแสหรือสำนึกชาตินิยมที่ฝักใฝ่ฝ่ายเวียดนามใต้เพื่อสร้างความสมดุลให้แก่แวดวงวิชาการ ด้านเกี่ยวป่าวศึกษาหรือการศึกษาเกี่ยวกับสำนึกชาตินิยมในบริบทอื่นมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กฤษณะ ทองแก้ว. (2558). การเลื่อนชั้นทางสังคมของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม
(วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2561). เขียนชนบทให้เป็นชาติ กำเนิดมานุษยวิทยาไทยในยุคสงครามเย็น.
กรุงเทพฯ: มติชน.
-
- จัดภัย บุรุษพัฒน์. (2521). ญวนอพยพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- จตุพร ดอนโสม. (2551). การสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนไทยเชื้อสายเวียดนาม
บ้านนาจอก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาญ อังศุโชติ. (2510). เรื่องการตัดสินใจในปัญหาคนญวนอพยพ. กรุงเทพฯ:
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชุมแสง ทักษะสุด. (2512). การแยกผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกจาก
ประชาชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกองทัพบก.
-
- ชื่นตุง. (2552). ผู้คนและเส้นทาง (แดง และแจ๊ดม เลี้ยงม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ชนนิยม.
- รัฐภูมิ เสนาคำ. (2550). ไทยพลัดถิ่นกับข้อจำกัดขององค์ความรู้ว่าด้วยรัฐ-ชาติในสังคมไทย
(วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2560). สถานภาพองค์ความรู้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. พิษณุโลก:
รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2561). หยดเลือด จารึก และแท่นพิมพ์. กรุงเทพฯ: Illuminations Editions.
- ไทยรัฐ. (2560). กรมศิลปากรลงสัมฤทธิ์โบราณพบที่นครพนม อายุราว 1,500 ปี.
สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <https://www.thairath.co.th/content/887620>
- ธงชัย วินิจกุล. (2556). กำเนิดสยามจากแมนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ (พงศทอง
ภวัศรพันธุ์ และคณะ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อาน. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ พิมพ์ ค.ศ. 1994).
- ธนนันท์ ปุณวรรณา. (2545). นโยบายชาวเวียดนามอพยพของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม
พ.ศ. 2491-2500 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย พิทักษ์. (2514). ความเป็นมาและพฤติกรรมของญวนอพยพในประเทศไทย
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกองทัพบก.

- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, และจิ่งเสี่ยวถิน. (2548). *เวียดเกี้ยว ในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา. (2561). *ย้อนมองความสัมพันธ์อันใกล้ชิดลาว – เวียดนาม*.
สืบค้น 28 มกราคม 2561, จาก https://www.matichon.co.th/article/news_1114791
- ธันวา ใจเพียง. (2544). *ลุงโฮกับยุทธศาสตร์การกู้ชาติที่นครพนม*. นครพนม: กองทุนชินากุลเพื่อการพัฒนาในกลุ่มชนสองฝั่งโขง.
- ธันวา ใจเพียง. (2546). *หมู่บ้านชาวนาปฏิวัติบนแผ่นดินอีสานตอนบน*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
-
- นิติ ภาวครพันธ์. (2558). *ชนวนอกชาติและชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- นุชนงค์ อุเทศพรรัตนกุล. (2544). *วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวเวียดนามในเขตเทศบาลเมืองนครพนม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บัญชา สุขานุศาสตร์. (2513). *ปัญหาญวนอพยพ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- บาเย, เกลาดิอุส. (2527). *ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว (ไม่เค็ด เกียน เสมอพิทักษ์, ผู้แปล)*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ..
-
- บุญสนอง บุญมี. (2547). *ที่ระลึกในพิธีเปิดหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม*. นครพนม: ม.ป.พ.
- ผลดี จันทวิมล. (2519). *ปัญหาเกี่ยวกับชาวนวนในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367 - 2453) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผลดี จันทวิมล. (2541). *เวียดนามในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- พวงทอง ภาวครพันธ์. (2556). *สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ "รัฐไทย"*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงทอง ภาวครพันธ์. (2561). *การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรี พุ่มพชาติ. (2534). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พ.ศ. 2518 – 2532 (ค.ศ. 1975 - 1989) (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัฒนา กิติอาษา. (2555). *ดนตรีอีสาน แรงงานอารมณ์ และคนพลัดถิ่น*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2560, จาก http://chornorpor.blogspot.com/2012/03/popular-music-emotional-labor-and-isan_5326.html

พิชญ์ ประทุมทอง. (2545). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามหลัง พ.ศ.2518* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิเชษฐ สายพันธ์, และสุริยา คำหว่าน. (2554). *เขตแดนเวียดนาม-จีน-กัมพูชา-ลาว*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น. (2557). *กลองมโหระทึก*. สืบค้น 9 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.virtualmuseum.finearts.go.th>

พิสิฐ อำนวยเงินตรา. (2557). การเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมเวียดนามในชุมชนเหวียดเกี้ยวจังหวัดอุดรธานี. ใน *การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พอกซ์, มาร์ติน สจ๊วต. (2556). *ประวัติศาสตร์ลาว* (จิราภรณ์ วิญญรัตน์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

มรกตวงศ์ ภูมิพลับ. (2558). ปฏิรูป (ที่ดิน) เพื่อมวลชน? เจ็องจิงกับการพลิกโฉมคึกคักดินาและการรื้อสร้างพื้นที่ใหม่ในเวียดนาม. *ชุมชนทางอินโดจีน*, 4(7), 415-432.

มูราชิม่า, เออิจิ. (2555). *กำเนิดพรรคคอมมิวนิสต์สยาม*. กรุงเทพฯ: มติชน.

วิชาญ จำปีศรี. (2514). *นวนิยายกับความมั่นคงของชาติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริญา สุขี. (2557). *การขยายบทบาททางเศรษฐกิจของ "ชาวเวียดนามอพยพ" ในเขตเทศบาลเมืองนครพนมตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึง 2553* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริญา สุขี. (2558). *ชาวเวียดนามอพยพ: นายทุนยุค "ไทยใหม่" และการกลายเป็นชนชั้นนำเมืองชายแดน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศุขปริดา พนมยงค์. (2553). *โฮจิมินห์ เทพเจ้าผู้ยังมีลงหายใจ*. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารระหว่างไทย-สหรัฐฯ. (1967). *คู่มือประจำจังหวัดนครพนม เล่ม 2 สภาพทางสังคม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทหารระหว่างไทย-สหรัฐฯ.

ศูนย์อินโดจีน. (2546). *วิถีชีวิตคนไทย: จากเวียดนามสู่นครพนม*. นครพนม: สถาบันราชภัฏนครพนม.

สถาพร บุรณสัมฤทธิ์. (ม.ป.ป.). *การควบคุมชาวญวนอพยพ*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสงคราม

จิตวิทยา กรมยุทธการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด.

สภา ปาลเสถียร. (2558). *กฤษททางผ่านสยามกับไฮจิมีนทร์* (ปริสณา บุญสินสุข, ผู้แปล). กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์โพสท์บุ๊กส์. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ พิมพ์ ค.ศ. 2015)

สยามภู ทศพล. (2519). *ค่ายนรกเดียนเบียนฟู*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2556). *นครพนมมาจากไหน*. กรุงเทพฯ: แม่คำม่วง.

=====~~หอจดหมายเหตุคริสตจักรสังฆมณฑลกรุงเทพฯ (2558). *คุณพ่อเอ็ดเวิร์ดถึงนำลภา*. สืบค้น 9 สิงหาคม~~

2560, จาก [http://catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-42-26/2015-](http://catholichaab.com/main/index.php/2015-09-22-02-42-26/2015-09-25-08-27-59/1909-1947/863-20)

09-25-08-27-59/1909-1947/863-20

เทียนศักดิ์เวียง. (2545). *เวียดนาม: ประวัติศาสตร์ฉบับพิศดาร* (เพ็ชรี สุมิตร, ผู้แปล). กรุงเทพฯ:

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

แอนเดอร์สัน, เบเนดิกต์. (2541). *ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของ*

ชาตินิยม (กษิร ชีฟเป็นสุข และคณะ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์

และมนุษยศาสตร์ (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ พิมพ์ ค.ศ. 1983).

แอมอนิเย, เอเจียน. (2539). *บันทึกการเดินทางในลาวภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438* (ทองสมุทรา โดเร, และ

สมหมาย เปรมจิตต์, ผู้แปล). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

1-6 Ngày đoàn kết thiếu nhi quốc tế, ngày căm thù đế quốc gây chiến [วันที่ 1 มิถุนายน

คือวันเยาวชนสามัคคีสากลและวันเคียดแค้นจักรวรรดินิยมผู้ก่อสงคราม]. (1952, May,

31). *Cứu Quốc*, p.1.

36 người Annam ở Xiêm sẽ bị trục xuất [ชาวอันนัมในสยาม 36 คนจะถูกเนรเทศ]. (1935,

October, 10). *Sài Gòn*, p.1.

4 vạn Việt kiều ở Thakhet bị tàn sát [เหวียดเขียวที่ท่าแขกสี่หมื่นคนถูกสังหาร]. (1946, May,

6). *Cứu Quốc*. p.4.

Anderson, Benedect. (1998). Long-Distance Nationalism. In *The Spectre of*

Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World (pp.58-74).

New York: Biddles.

Anderson, Benedic. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and*

spreadof nationalism. London: Verso.

Appadurai, Arjun. (1996). *Modernity at large*. London: University of Minnesota.

Aranya Siriphon. (2015). When the PRC Penetrates the Northern Thai Borderland: Nationalist Chinese Descendants and the Influence of the PRC and Taiwan. In *Harvard-Yenching Institute Working Paper Series*. Massachusetts: Harvard-Yenching Institute.

Archers, Jules. (1971). *Ho Chi Minh: Legend of Hanoi*. New York: Crowell-Collier.

Báo cáo của Bộ Chính trị tại Hội nghị lần thứ chín Ban Chấp hành Trung ương, họp từ ngày 19 đến 24 tháng 4 năm 1956, Về việc quán triệt nguyên tắc lãnh đạo tập thể, đề cao vai trò của Đảng [รายงานของกรมการเมืองต่อที่ประชุมคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 9 จัดขึ้นระหว่างวันที่ 19 – 24 เมษายน 1956 โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การนำแบบมีส่วนร่วม และการให้ความสำคัญต่อบทบาทของพรรค]. (2002). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 17, 1956*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Bảo tàng Hồ Chí Minh [พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์]. (2012). *Dự án đầu tư xây dựng Khu Tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Bản Mạ, huyện Mường, tỉnh Nakhon Phanom, vương quốc Thái Lan* [การลงทุนก่อสร้างอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ ณ บ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ราชอาณาจักรไทย]. โฮจิมินห์: พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์.

Bảo tàng Hồ Chí Minh [พิพิธภัณฑ์โฮจิมินห์]. (2015). *Biên bản cuộc họp Duyệt mẫu tượng Chủ tịch Hồ Chí Minh (chất liệu bằng đất sét) Công trình Nhà tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Bản Mạ, tỉnh Nakhon Phanom, Thái Lan* [เอกสารประกอบการพิจารณาต้นแบบหุ่นจำลองประธานโฮจิมินห์ (วัตถุดิบจากดินเหนียว) ตามโครงการอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ จังหวัดนครพนม ประเทศไทย].

Baser, Bahar, & Swain, Ashok, (2010). Stateless Diaspora Groups and their Repertoires of Nationalist Activism in Host Countries. *Journal of International Relations*, 8, 37-60.

Biết ơn Trung-quốc, Đi theo con đường của Trung-quốc [สำนึกบุญคุณจีน เดินตามแนวทางของจีน]. (1954, February, 2). *Cứu Quốc*, p.1.

Biểu tình phản đối chuyển thăm Mỹ của Thủ Tướng Phúc [การประท้วงต่อต้านการเยือนอเมริกาของนายกรัฐมนตรีเวียดนาม]. (2017). Retrieved November 20, 2018, from <https://www.voatiengviet.com/a/bieu-tinh-phan-doi-chuyen-tham-my-cua-thu-tuong-phuc/3878971.html>

Brocheux, Pierre.(2007). *Ho Chi Minh: A biography*. Translated by Claire Duiker. Cambridge: Cambridge University.

~~Bộ Ngoại giao [กระทรวงการต่างประเทศ]. (2015). *Kỷ yếu hội nghị sơ kết Đề án "Tôn vinh*~~

Chủ tịch Hồ Chí Minh, Anh hùng giải phóng dân tộc Việt Nam, Nhà văn hóa kiệt xuất, ở nước ngoài" [เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการ "สรรเสริญประธานโฮจิมินห์ วีระบุรุษผู้ปลดปล่อยเวียดนาม นักวัฒนธรรม"]. เวียดนาม: กระทรวงการต่างประเทศ.

Bôla nói gì ? Ta phải làm gì ? Chỉ thị của Trung ương, ngày 15-09-1947 [ใบราพูดว่าอย่างไร? เราจะต้องทำอย่างไร? คำสั่งจากศูนย์กลางพรรคฯ ลงวันที่ 15 กันยายน 1947].

(2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Bức thư của Hồ Chủ tịch gửi đồng bào Việt Nam ở Lào và Ở Xiêm [จดหมายจากประธานโฮจิมินห์ถึงพี่น้องร่วมชาติเวียดนามในลาวและสยาม]. (1946, January, 4). *Quốc Hội*, p.1.

Các di tích tưởng niệm Hồ Chí Minh ở nước ngoài [สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของโฮจิมินห์ในต่างแดน]. (2014). Retrieved November 22, 2018, from <https://dulich.vnexpress.net/tin-tuc/quoc-te/cac-di-tich-tuong-niem-ho-chi-minh-o-nuoc-ngoai-2992182.html>

Camroux, David. (2008). Nationalizing Transnationalism? The Philippine State and the Filipino Diaspora. In *Les Études du CERIN° 152 - décembre 2008* (pp.3-13). Paris: d'études et de recherches internationales Sciences Po.

Cán bộ khoá "Bác Hồ" [เจ้าหน้าที่รัฐในยุคลุงโฮ]. (1946 June 18). *Cứu Quốc*, p.2.

Chan, Yuk Wah. (2011). *The Chinese/Vietnamese diaspora: Revisiting the boat people*. Newyork: Routledge.

Charrad, Maya Mounira. (2001). *State and women's rights: The making of postcolonial Tunisia, Algeria and Morocco*. Berkeley, CA: University of California.

Chatterjee, Partha. (1993). Whose Imagined Community?. In *Colonial and Postcolonial Histories* (pp.3-13). New Jersey: Princeton University.

Chỉ thị của Ban bí thư, ngày .. tháng 5 năm 1954, lễ sinh nhật Hồ Chủ tịch [câu sớ của คณะเลขาธิการเดือนพฤษภาคม 1954 เกี่ยวกับพิธีการจัดวันคล้ายวันเกิดประธาน โสจิมินห์]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 15, 1954*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị của Ban bí thư, ngày 10 tháng 2 năm 1954, về kế hoạch học tập chính sách cải cách ruộng đất [câu sớจากคณะเลขาธิการพรรคฯ ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 1954 เกี่ยวกับนโยบายการปฏิรูปที่ดิน]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 15, 1954*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị của Ban bí thư ngày 5 tháng 7 năm 1954 để phòng “tả” khuynh làm lộ lược lượm, đẩy mạnh phong trào vùng tạm bị chiếm tiến lên từng bước vững chắc [câu sớจากคณะเลขาธิการพรรคฯ ลงวันที่ 5 กรกฎาคม 1954 เพื่อป้องกันการกระทำโดยประมาทอันอาจเป็นผลให้เกิดการเปิดเผยของกำลังและการผลักดันการรณรงค์ให้กองกำลังบุกรุกเข้าไปยึดครองพื้นที่อย่างมั่นคง]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 15, 1954*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị của Ban Thường vụ Trung ương Về việc tuyên truyền gây thiện cảm với nước Trung Hoa Dân chủ Nhân dân và Quân giải phóng tháng 1-1-1950 [câu sớของคณะกรรมการประจำศูนย์กลางพรรคฯ เกี่ยวกับการเผยแพร่แนวคิดที่เป็นมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและกองทัพปลดปล่อยลงนามเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1950]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 11, 1950*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị của Bộ Chính trị số 172-CT/TW, ngày 4 tháng 9 năm 1969 [câu sớของคณะกรรมการเมืองฉบับที่ 172-CT/TW วันที่ 4 กันยายน 1969]. (2004). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 30, 1969*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị của Bộ Chính trị số 173-CT/TW, ngày 29 tháng 9 năm 1969 [câu sớของคณะกรรมการเมืองฉบับที่ 173-CT/TW วันที่ 29 กันยายน 1969]. (2004). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 30, 1969*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị của Trung ương ngày 22-5-1947 [câu sớของศูนย์กลางพรรคฯ ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 1947]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị thành lập đội Việt Nam tuyên truyền giải phóng quân [คำสั่งจัดตั้งกองกำลัง
 เผยแพร่การปลดปล่อย]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 7, 1940-1945*.

Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị về ngày kỷ niệm 1-5 [คำสั่งเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมรำลึกวันที่ 1 พฤษภาคม]. (2001).

Văn kiện Đảng toàn tập, tập 9, 1948. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chỉ thị về ngày sinh nhật Hồ Chủ tịch (ngày 19-5) [คำสั่งเกี่ยวกับวันเกิดประธานโฮ].

(2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 9, 1948*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Chiến sự ở Lào [การรบในลาว]. (1945, November, 30). *Quyết chiến*. p.1.

Chirot, Daniel. (1994). *Modern tyrants: The power and prevalence of evil in our age*.

New York: Free Press.

Chủ tịch Hồ Chí Minh với đại đoàn kết dân tộc và Mặt trận Dân tộc thống nhất

[ประธานโฮจิมินห์กับการสร้างมหาสามัคคีในหมู่ประชาชนและแนวร่วมการรวมชาติ
 เวียดนาม]. (2015). Retrieved November 21, 2018, from

<http://www.dangcongson.vn/tu-lieu-van-kien/c-mac-angghen-lenin-ho-chi-minh/ho-chi-minh/nghien-cuu-hoc-tap-tu-tuong-ho-chi-minh/doc-510720155262056.html>

Cohen, Robin. (2008). *Global diasporas*. New York: Routledge.

Công nhân Việt kiều tại Tân đảo và Tân Thế giới. [กรรมกรเหวียดเกี่ยวในวานูอาตูและ
 นิวแคลิโดเนีย] (1949, August, 1). *Lao động*. p.19.

Công nhân ở mỏ Boneng làm reo [กรรมกรในเหมืองแร่บองแห่งทำการประท้วง]. (1937,
 January, 12). *Tràng An báo*. p.4.

Công tác đối với người Việt Nam ở nước ngoài trong sự nghiệp đại đoàn kết dân tộc

[กิจการว่าด้วยชาวเวียดนามในต่างประเทศท่ามกลางบริบทของการสร้างมหาสามัคคีใน
 หมู่ประชาชน]. (2009). Retrieved September 5, 2018, from

<http://quehuongonline.vn/hoi-nghi-nguoi-viet-nam-o-nuoc-ngoai-toan-the-gioi-lan-thu-nhat/cong-tac-doi-voi-nguoi-viet-nam-o-nuoc-ngoai-trong-su-nghiep-dai-doan-ket-dan-toc-12912.html>

Cụ Hồ Chủ Tịch Ủy lạo các chiến sĩ miền Nam [ท่านประธานโฮปลดอบขวัญทหารในเขต
 ภาคใต้]. (1945, December, 22). *Vi nước*, p.2.

Cuộc kinh lý của ông Marty [การเดินทางตรวจราชการของท่านมาร์ตี]. (1935, February, 23).
Sài Gòn, p.1.

Cuộc mít tinh và biểu tình tại vườn hoa Ba Đình trong buổi lễ "Ngày Độc Lập"
[การประชุมและประท้วง ณ สวนดอกไม้บาติงเนื่องในโอกาส "วันเอกราช"].
(1945, September, 5). *Cứu Quốc*, p.1.

Cửa biển Bến Thủy: Một vấn đề rất quan thiết đến sự sống của dân Nghệ An [ท่าเรือ
แม่น้ำกับปัญหาขาดความอยู่รอดของพลเมืองชาวหงะฮาน]. (1935, November, 1).
Tràng An báo, p.1.

Đại tướng tổng tư lệnh gửi các cán bộ và chiến sĩ bộ đội chủ lực, địa phương và dân
quân du kích [ถ้อยแถลงจากท่านนายพลผู้บัญชาการสูงสุดถึงบรรดาเจ้าหน้าที่ กอง
กำลังทหารหลัก ทหารท้องถิ่น และกองจรยุทธ]. (1952, May, 21). *Cứu Quốc*, p.1.

Đảng Cộng Sản Việt Nam [พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม]. (2003). *Chỉ thị về đẩy mạnh
nghiên cứu, tuyên truyền, giáo dục tư tưởng Hồ Chí Minh trong giai đoạn mới*
[คำสั่งเกี่ยวกับการส่งเสริมการวิจัย การประชาสัมพันธ์ และการให้การศึกษาเกี่ยวกับ
แนวคิดโฮจิมินห์ในยุคสมัยใหม่].

Đảng Cộng Sản Việt Nam [พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม]. (2009). *Về đề án Tôn vinh Chủ
tịch Hồ Chí Minh, Anh hùng giải phóng dân tộc Việt Nam, Nhà văn hoá kiệt
xuất ở nước ngoài* [โครงการสรรเสริญประธานโฮจิมินห์ วีรบุรุษผู้ปลดแอกเวียดนาม
นักวัฒนธรรมผู้โดดเด่นของโลกในต่างแดน].

Đặng Minh Cương [ดั่งมิงเกื่อง]. (n.d.). *Đôi nét về sự nghiệp giáo dục Việt kiều tỉnh
Nakhon* [ข้อสังเกตบางประการทางด้านการศึกษาของเหวียดเกี่ยวจังหวัดนครพนม].

Dành Coupe Bédier Annam với Lào ấu đả [การทะเลาะวิวาทระหว่างชาวอันนัมและชาวลาว
เนื่องในการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยเบติเยร์คัพ]. (1936, February, 25). *Tràng An báo*,
p.2-3.

Để phòng cái bả độc lập thống nhất giả hiệu [ป้องกันการส่งมอบเอกราชแบบจอมปลอม].
(2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị
Quốc gia.

Dệt muôn vàn tình yêu thương [ถักถอดความรักความห่วงใย]. (1975, May, 6). *Hà Nội Mới*,
p.2.

Deswaziere, G. (1940). *Les missions catholiques en Indochine*. Hongkong: Maison de Nazareth.

Diễn văn của đại biểu Đảng Cộng sản Xiêm [คำกล่าวสุนทรพจน์ของตัวแทนพรรคคอมมิวนิสต์สยาม]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 9, 1948*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Điều đình với Bảo Đại tức là thực dân ta điều đình với thực dân [การรวมขอมกับปาวด้าย
เปรียบเทียบการรวมขอมกับพวกจักรวรรดินิยม]. (1947, October, 30). *Cứu Quốc*,
p.1.

Điều văn của Ban chấp hành Đảng Lao Động Việt Nam [คำใช้อาศัยจากคณะกรรมการกลางพรรคแรงงานเวียดนาม]. (2004). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 30, 1969*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Đỗ Bang [โด๋บัง]. (2010). Chính sách của triều Nguyễn đối với Thiên chúa giáo [นโยบายของราชวงศ์เหงียนต่อศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก]. In *Kỷ yếu hội thảo quốc tế Việt Nam học lần thứ ba* [เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเวียดนามศึกษาระดับนานาชาติ]. Hà Nội: Viện khoa học xã hội Việt Nam, Đại học quốc gia Hà Nội.

Dror, Olga. (2016). Establishing Hồ Chí Minh's Cult: Vietnamese Traditions and Their Transformations. *The Journal of Asian Studies*, 75(2), 433–466.

Dư luận về việc bắt Nguyễn Ái Quốc [กระแสสังคมเนื่องด้วยการจับกุมเหงียนอายกีวก]. (1931, July, 5). *Hà Thành ngộ báo*, p.2.

Duiker, William J. (2000). *Ho Chi Minh: A Life*. New York: Hyperion.

Đường ô-tô chở thư sang Lào [เส้นทางรถยนต์ขนส่งไปรษณีย์สู่ลาว]. (1925, April, 25). *Trung Hoà Nhật Báo*, p.2.

Ember, M., Ember, C. R., & Skoggard, I. (Eds.). (2005). *Encyclopedia of diasporas*. Yale: Yale University.

Evans, Grant. (1998). *The politics of ritual and remembrance: Laos Since 1975*. USA: University of Hawaii.

Figueres, Leo, & Charles, Fourniau (Eds.). (1970). *Ho Chi Minh, notre camarade [Ho Chi Minh, our comrade]*. Paris: Éditions sociales.

Fischer, Mary Ellen. (1989). *Nicolae Ceausescu: A study in political leadership*. Boulder, CO: Lynne Rienner.

- Flood, Thadeus E. (1977). The Vietnamese Refugees in Thailand: Minority Manipulation and Counterinsurgency. *Bulletin of concerned Asian Scholars*, 9, 31-47.
- Garnier, Francis. (1996). *The Mekong exploration commission report, 1866-1868*. (Trans. Walter E. J. Tips). Bangkok: White Lotus.
- Gạo cao giá [ข้าวราคาแพง]. (1936, November, 4). *Tràng An báo*, p.3.
- Goscha, Christopher, E. (1999). *Thailand and the Southeast Asian networks of the Vietnamese revolution, 1885-1954*. London: Curzon.
- Goscha, Christopher, E. (2011). *Historical Dictionary of the Indochina War (1945 - 1954)*. Copenhagen: NIAS.
- Goscha, Christopher E. (1998). La présence vietnamienne au royaume du Siam du XVIIe siècle: Vers une perspective péninsulaire'. In Nguyen The Anh anh Alain Forest (Eds.), *Relations entre sociétés et états: guerre et paix en Asie du Sud-Dst*. Paris: Éditions 1" Harmattan.
- Goscha, Christopher, E. (2012). *Going Indochinese*. Copenhagen: NIAS.
- Gunn, Geoffrey. (2011). The Great Vietnamese Famine of 1944-45 Revisited. *The Asia-Pacific Journal*, 9, 1-21.
- Hà Lê Huyền [हालेह्वियन]. (2015). Lịch sử quan hệ Thái Lan - Việt Nam trước năm 1991 [ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย – เวียดนาม ก่อนปี ค.ศ. 1991]. *Tạp chí nghiên cứu Đông Nam Á* [วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้วิจัย], 11, 31- 38.
- Halpern, Joel. (1961). *Population statistics and associated data in Laos*. Massachusetts: University of Massachusetts – Amherst.
- Hãy hết sức giữ vững nền độc lập của Tổ quốc [จงปกป้องรักษาเอกราชของแผ่นดินปิตุภูมิ อย่างสุดแรงกำลัง]. (1945, September, 8). *Nước Nam*, p.1.
- Hess, Gary R. (1990). *Vietnam and the United State*. New York: Twaney Publishers.
- Hoang, C. (2016). 'Following Uncle Hồ to save the nation': Empowerment, legitimacy, and nationalistic aspirations in a Vietnamese new religious movement. *Journal of Southeast Asian Studies*, 47(2), 234-254.
- Hồ Chủ tịch cảm ơn các giới đồng bào [ประธานโฮจิมคิมพี่น้องร่วมชาติ]. (1946, May, 21). *Độc Lập*.p.1.

- Hồ Chủ tịch đã đến chùa Quán-Sứ dự bữa cơm chay [ประธานโฮจิมินห์ทานอาหารเจที่วัดกว่านสี่]. (1945, October, 17). *Cứu Quốc*, p.1.
- Ho Tai, Hue Tam. (1995). Monumental Ambiguity. In Keith Weller Taylor, & John, K. Whitmore (Eds.), *Essays into Vietnamese Pasts* (pp.272–288). Ithaca, N.Y.: Cornell Southeast Asia Program.
- Hoàng Ngọc Hợp [หว่างหง็อกเห็บ]. (2006). Cụu thủ tướng Võ Văn Kiệt và vấn đề Kiều bào ở miền Nam Việt Nam [อดีตนายกรัฐมนตรืหวอวันเกียดกับปัญหาเกี่ยวปาวในภาคใต้ของเวียดนาม]. In Nguyễn Chơn Trung (Ed.), *Kiều Bào và Quê Hương* [เกี่ยวปาวและปีตุภูมิ] (pp.723-729). Hồ Chí Minh: NXB Trẻ.
- Hoàng Văn Hoan [หว่างวันฮวาน]. (1978). *Hoạt động cách mạng của Việt kiều ở Thái Lan (cuối thế kỷ XIX – 1975)* [การเคลื่อนไหวปฏิวัติของเหียดเกี่ยวในเมืองไทย (ตั้งแต่ปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 19 – ปี ค.ศ. 1975)].
- Hoàng Văn Hoan [หว่างวันฮวาน]. (1988). *A Drop in the Ocean: Revolutionary Reminiscences*. Beijing: Foreign Language.
- Hoàng Văn Hoan [หว่างวันฮวาน]. (1986). *Giọt nước trong biển cá* [หยดน้ำในทะเลกว้าง]. Beijing: NXB Tin Việt Nam.
- Hoàng Văn Phúc [หว่างวันฟุก]. (n.d.). *Các mẫu chuyện ngắn về hoạt động của bà con Việt kiều Thái Lan* [รวมเรื่องสั้นเกี่ยวกับกิจกรรมการเคลื่อนไหวของพ่อแม่พี่น้องเหียดเกี่ยวในเมืองไทย].
- Hobsbawm, Eric, & Ranger, Terence. (1983). *The invention of tradition*. Cambridge: Cambridge University.
- Hơn 500 Việt kiều tại Thái Lan được tặng thưởng [เหียดเกี่ยวในเมืองไทยกว่า 500 คนได้รับการเชิดชูเกียรติ]. (2011). Retrieved August 30, 2018, from <https://m.vov.vn/nguoi-viet/hon-500-viet-kieu-tai-thai-lan-duoc-tang-thuong-175688.vov>
- Hơn 1000 kiều bào Công giáo ở Xiêm đã làm lễ cầu hồn các chiến sĩ trận vong và đã gửi diện văn chúc mừng Chính phủ và Hồ Chủ Tịch [เกี่ยวปาวในสยามกว่าหนึ่งพันคนร่วมประกอบพิธีอุทิศส่วนกุศลให้แก่กัรบที่เสียชีวิตและส่งโทรสารอวยพรมายังรัฐบาลรวมถึงประธานโฮ]. (1947, November, 27). *Cứu Quốc*, p.1.

- Hoskins, Janet Alison. (2015). *Divine eye and the diaspora*. Honolulu: University of Hawaii.
- Ivarsson, Soren. (2008). *Creating Laos: The making of a lao space between indochina and siam, 1860-1945*. Copenhagen: NIAS.
- Izabella, Main. (2004). The Cult of Boleslaw Bierut in Stalinist Poland. In B. Apor, J. C. Behrends, P. Jones, & E.A. Rees (Eds.), *The leader cult in communist dictatorships* (pp.179-193). London: Palgrave Macmillan.
-
- Jeleva, Kate. (2007). Returning home: Ancestor veneration and the nationalism of Doi Moi Vietnam. In Philip Taylor (Ed.), *Modernity and re-enchantment* (pp.57-89). Singapore: Institute of Southeast Asian Studies Singapore.
- Judge, Sophie Quinn. (2002). *Ho Chi Minh the missing years*. London: C. Hurst & co.
- Kasian Tejapira. (2001). *Commodifying marxism: The formation of modern Thai radical culture, 1927-1958*. Kyoto: Trans Pacific.
-
- Kershaw, Ian. (1987). *The "Hitler myth": Image and Reality in the Third Reich*. New York: Clarendon.
- Keith, Charles. (2008). *Catholic Vietnam: A church from empire to nation*. California: University of California.
- Khánh thành Khu tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh tại Thái-lan* [เปิดอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ในเมืองไทย]. (2016). Retrieved September 5, 2018, from <http://nhandan.com.vn/theodong/item/29636602-khanh-thanh-khu-tuong-niem-chu-tich-ho-chi-minh-tai-thai-lan.html>
- Khen thưởng gần 700 Việt kiều Thái-lan* [เชิดชูเกียรติเหยียดเกี่ยวในเมืองไทยเกือบ 700 คน]. (2018). Retrieved September 2, 2018, from <https://nhandan.com.vn/chinhtri/nguoi-viet-xa-xu/item/35472102-khen-thuong-gan-700-viet-kieu-thai-lan.html>
- Không phải là một kiểu mới [ไม่ใช่สินค้ารุ่นใหม่]. (1930, October, 29). *Hà Thành ngộ báo*, p.4.

Kiểu bào là bộ phận không thể tách rời, là máu của máu Việt Nam, là thịt của thịt Việt Nam [เกี่ยวบ่าวคือองค์กายพทที่ไม่สามารถแยกออกไปจากความเป็นเวียดนาม คือเลือดเนื้อของเวียดนาม คือเนื้อหนังของเวียดนาม]. (2017). Retrieved August 30, 2018, from <http://trandaiquang.org/kieu-bao-la-bo-phan-khong-the-tach-roi-la-mau-cua-mau-viet-nam-la-thit-cua-thit-viet-nam.html>

Kiểu bào ở Tân Thế giới giúp nước [เกี่ยวบ่าวในนิวแคลิโดเนียช่วยชาติ]. (1946, July, 26). *Dân Quốc*, p.1.

Kiểu bào ở Thượng Hải nhớ Tổ Quốc [เกี่ยวบ่าวที่เซี่ยงไฮ้คิดถึงปิตุภูมิ]. (1946, March, 27). *Cứu Quốc*, p.1.

Kiểu bào tại Thái Lan hướng về biển đảo quê hương [เกี่ยวบ่าวในเมืองไทยคำนึงถึงพื้นที่หมู่เกาะของเวียดนาม]. (2014). Retrieved September 30, 2018, from <https://baomoi.com/kieu-bao-tai-thai-lan-huong-ve-bien-dao-que-huong/c/14008432.epi>

Kiểu bào về thăm Trường Sa – Nơi bình minh đầu tiên của tổ quốc [เกี่ยวบ่าวเยี่ยมเยือนหมู่เกาะเจื่องซาตินแดนแห่งอรุณรุ่งของเวียดนาม]. (2017). Retrieved November 22, 2018, from <http://quehuongonline.vn/nguoi-viet-o-nuoc-ngoai/kieu-bao-ve-tham-truong-sanoi-binh-minh-dau-tien-cua-to-quoc-20170504210947928.html>

Kiểu dân Nam ở Lào xin quan Toàn quyền bãi tờ nghị định ngày 31 Mai 1935 của Quan Khâm sứ [ชาวเวียดนามพลัดถิ่นในลาวร้องขอให้ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนยกเลิกมติวันที่ 31 พฤษภาคม 1935 ของผู้สำเร็จราชการแคว้นอ้ายลาว]. (1935, December, 27). *Hà Thành ngộ báo*, p.1.

King, Robert, R. (1980). *A history of the romanian communist party*. Stanford, CA: Hoover Institution.

Kinh tặng Bộ Xà dân Kinh tế một vấn đề sống chết của dân Trung Kỳ [กราบเรียนกระทรวงเศรษฐกิจพลเมืองเกี่ยวกับปัญหาความอยู่รอดของแคว้นอันนัม]. (1937, March, 3). *Sài Gòn*, p.1, 3.

Kobelev, Evgeniy, V. (1979). *Ho Shi Min*. Moscow: Molodaya gvardia.

KUŞÇU, Işık. (2013). The Origins of Yughur Long-Distance Nationalism: The First Generation Uyghur Diaspora in Turkey. *Journal of Central Asian & Caucasian Studies*, 8, 73-94.

- Kỷ niệm cách mạng tháng Tám và Nam Bộ kháng chiến Ngày 29-07-1947 [การรำลึกถึงการปฏิวัติเดือนสิงหาคมและการลุกฮือในเขตภาคใต้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 1947]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Lại câu chuyện di dân [ปัญหาเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายพลเมือง]. (1936, April, 3). *Tràng An báo*, p.1, 2.
- Lại vấn đề Việt kiều ở Lào [ปัญหาเกี่ยวกับเหยียดเกี่ยวในลาว]. (1936, February, 25). *Tràng An báo*, p.1.
- Lê Mạnh Trinh [เลหมั่งจิง]. (1961). *Cuộc vận động cứu quốc của Việt kiều ở Thái Lan* [การรณรงค์กู้ชาติของเหยียดเกี่ยวในเมืองไทย]. Hà Nội: NXB Sự thật.
- Lê Quốc Sản [เลก๊วกसान]. (1989). *Chi đội hải ngoại IV (Chi đội Trần Phú)* [กองพันโพ้นทะเลที่ 4 (กองพันเงินฝู)]. Hà Nội: NXB Tổng Hợp Đồng Tháp.
- Leese, Daniel. (2007). The Mao cult as communicative Space. *Totalitarian Movements and Political Religions*, 8, 623-639.
- Li, Zhisui, & Anne, F. Thurston. (1994). *The private life of Chairman Mao: The memoirs of Mao's personal physician*. New York, NY: Random House.
- Lockhart, Bruce M., & William J. Duiker. (2006). *Historical dictionary of Vietnam*. Maryland: Scarecrow.
- Lời kêu gọi của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Lao động Việt Nam [คำเรียกร้องของคณะกรรมการกลางศูนย์กลางพรรคแรงงานเวียดนาม], (1969, September, 5). *Nhân Dân*, p.1.
- Lời kêu gọi toàn quốc kháng chiến [คำเรียกร้องให้ลุกขึ้นต่อสู้ทั่วประเทศ]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Lời tuyên bố với quốc dân sau khi đi Pháp về, ngày 23-10-1946 [คำเรียกร้องประชาชนภายหลังการกลับจากฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 1946]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Lý trưởng lèo niết dân annam [ผู้ใหญ่บ้านชาวลาวข่มเหงชาวอินนัม]. (1937, June, 22). *Tràng An báo*. p.3.
- Madsen, Douglas, & Peter G. Snow. (1991). *The charisma bond: Political behavior in time of crisis*. Cambridge, MA: Harvard University.

- Marouda, Marina. (2013). The unending death of an immortal: The state commemoration of Hồ Chí Minh in Contemporary Việt Nam. *South East Asia Research*, 21(2), 303–321.
- Marr, David G. (1984). *Vietnamese tradition on Trial, 1920-1945*. Los Angeles, CA: University of California.
- Marr, David G. (1995). *Vietnam 1945: The quest for power*. Los Angeles, CA: University of California.
-
- Marr, David G. (2013). *Vietnam: State, war, and revolution (1945–1946)*. Los Angeles, CA: University of California.
- Mặt trận Thakkek [สมรภูมิต้าแขก]. (1946, March, 26). *Cứu Quốc*. p.2.
- Mcguire, William, & R.F.C. Hull. (1977). *C. G. Jung Speaking: Interviews and Encounters*. Princeton, N.J: Princeton University.
- Medvedev, Roy. (1979). *On stalin and stalinism*. Oxford: Oxford University.
-
- Medvedev, Roy, & Zhores A. Medvedev. (2004). *The unknown stalin: His Life, death and legacy*. Woodstock, NY: Overlook Press.
- Migration Policy Institute. (2015). *The Vietnamese Diaspora in the United States*. Retrieved March 25, 2016, from <http://www.migrationpolicy.org/sites/default/.../RAD-Vietnam.pdf>
- Moghaddam, Fathali, M. (2013). *The psychology of dictatorship*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Mohan, S. Das. (1951). *Ho Chi Minh: Nationalist or Soviet Agent?*. Bombay: Democratic Research Service.
- Mong ơn Đức Bảo Đại doái tường đến số phận hẩm hiu của hạng dân lao khổ Annam lên làm ăn ở đất Lào [กราบขอพระมหากษัตริย์คุณของจักรพรรดิป่าวดำยให้ทรงช่วยเหลือชาวอันนัมที่กำลังประสบความยากลำบากในลาว]. (1937, June, 11). *Tràng An báo*, p.1, 4.
- Một con đường mới từ Hà Nội qua Lào [เส้นทางใหม่จากฮานอยไปย้งลาว]. (8 August 1934). *Công luận báo*, p.6.
- Một nhà báo bị trục xuất khỏi đất Lào [นักข่าวหนึ่งคนถูกเนรเทศออกจากแผ่นดินลาว]. (1937, May, 25). *Tràng An báo*. p.4.

Newhaven council comes under attack for planning a statue of mass-murdering Vietnamese dictator Ho Chi Minh... who once made pastries on a ferry in the seaside town. (2015). Retrieved November 20, 2018, from <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3217364/Council-blasted-wanting-build-Ho-Chi-Minh-statue.html>

Ngày độc-lập ! [วันเอกราช]. (1945, September, 9). *Trung Bắc Tân Văn*, p.23.

Ngày sinh nhật Hồ Chủ tịch [วันเกิดประธานโฮ]. (1946, May, 18). *Độc Lập*, p.1.

Nghị quyết của Ban Chấp hành Trung ương Đảng về chuyển hướng công tác thanh vận, xây dựng Đoàn Thanh niên trung kiên – phát triển rộng rãi mặt trận thanh niên, ngày 20-7-1950 [มติพรรคฯ เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนแนวทางการรณรงค์เคลื่อนไหวในหมู่เยาวชน]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 11, 1950*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Ngô Tuấn (1894-1982). (2009). Retrieved November 20, 2018, from [http://www.btxvnt.org.vn/ngo-tuan\(1894-1982\)-post2267](http://www.btxvnt.org.vn/ngo-tuan(1894-1982)-post2267)

Người An Nam ở Xiêm [ชาวอันนัมในสยาม]. (1997). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 1, 1924-1930*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Nguyen Anh Tai. (2009). *Thai-Vietnamese relations during the first Indochina War (1946-1954)* (Master Thesis). Bangkok: Chulalongkorn University.

Nguyễn Hồng Dương [หญิงนงเหงือง]. (2008). *Mối quan hệ giữa Nho giáo và Công giáo ở Việt Nam [ความสัมพันธ์ระหว่างลัทธิขงจื้อและศาสนาคริสต์ในเวียดนาม]*. In *Thông báo Hán Nôm học 2008 [อินโนมศึกษา]* (pp.196-211). Hà Nội: Viện Nghiên cứu Hán Nôm.

Nguyễn Kim Ngọc [หญิงกิมหง็อก]. (n.d.). *Việt kiều Thà U Thên cuối thế kỷ 19 và đầu thế kỷ 20 [เหวียดเกี่ยวท่าอุเทนในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึง ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20]*.

Nguyễn Minh Phương. (2010). *Phát huy nguồn nhân lực trí tuệ của Việt kiều phục vụ sự nghiệp Đóm Mới của đất nước [ต่อยอดการนำใช้ทรัพยากรมนุษย์เหวียดเกี่ยวที่มีความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศ]*. Retrieved May 25, 2016, from <http://mattran.org.vn/Home/TapChi/so%2085/nvdqt.htm>

- Nguyen, Nathalie Huynh Chau. (2009). *Memory is another country women of the Vietnamese Diaspora*. California: ABC-CLIO, LLC. Poole.
- Nguyễn Quốc Toàn [เหิงียนก๊วกต่วน]. (2009). Ho Chi Minh Sites in Thailand: Their Significance and Potential Problems for Thai – Vietnamese Relations. *Journal of Mekong Societies*, 1, 77-96.
- Nguyễn Thanh Sơn. (2014). *Hội nghị tổng kết 10 năm thực hiện Nghị quyết 36-NQ/TW về công tác đối với người Việt Nam ở nước ngoài* [การสัมมนาครบรอบ 10 ปีการปฏิบัติตามมติของพรรคฯ ว่าด้วยกิจการชาวเวียดนามโพ้นทะเล]. Retrieved May 25, 2016, from <http://quehuongonline.vn/hoi-nghi-tong-ket-10-nam-nghi-quyet-36-cua-bo-chinh-tri/hoi-nghi-tong-ket-10-nam-thuc-hien-nghi-quyet-36nqtw-ve-cong-tac-doi-voi-nguoi-viet-nam-o-nuoc-ngoai-39769.htm>
- Nguyễn Văn Khang [เหิงียนวันคาง]. (2014). Giao tiếp xung hô tiếng Việt bằng từ thân tộc và việc sử dụng chúng trong giao tiếp công quyền [การใช้คำเรียกญาติแทนคำสรรพนามเพื่อการสื่อสารในฐานะภาครัฐ]. *Ngôn ngữ và Đời sống*, 20(10/2014), 38-47.
- Nguyễn Văn Chính [เหิงียนวันจิ่ง]. (2013). *Câu chuyện Việt kiều Thất phanôm kính yêu* [เรื่องราวของเหิงียดเกี่ยวชาตพนมที่เคารพ].
- Nguyễn Văn Vinh [เหิงียนวันวิง]. (2010). *Việt kiều ở Lào, Thái Lan với các phong trào cứu quốc thế kỷ XX* [เหิงียดเกี่ยวในเมืองลาวและไทยกับการเคลื่อนไหวกู้ชาติในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20]. Hà Nội: NXB. Lao Động.
- Nhân dân vùng Nghĩa Lộ hoan nghênh chiến thắng [ประชาชนในแถบเหิงยโหละที่นชมต่อฮัยชนะ]. (1952, October, 31). *Cứu Quốc*, p.1.
- Nhân dịp Hồ Chủ tịch về nước [เนื่องในโอกาสประธานโฮก๊อกลับสู่ประเทศ]. (1946, October, 10). *Cứu Quốc*, p.3.
- Nhân dịp mừng sinh nhật Hồ Chủ tịch tại Bắc Giang và Liên khu 3 Chính phủ ta vừa thả 882 ngụy binh bị bắt trong các trận vừa rồi [รัฐบาลของเราทำการปล่อยตัวเชลยศึกจำนวน 882 คน ที่เพิ่งถูกจับในสมรภูมิที่ผ่านมาเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเกิดประธานโฮ ฌ บักซาง และพื้นที่เชื่อมโยงเขต 4]. (1952, June, 18). *Cứu Quốc*, p.2.
- Nhi đồng và thiếu niên thiếu nữ tiến phong tặng áo cụ Hồ [ยุวชนและเยาวชนหญิงแนวหน้ามอบเสื้อให้แก่ท่านโฮ]. (1946, February, 7). *Cứu Quốc*, p.2.

- Những người sang Lào cần phải có sức khoẻ và không có bệnh truyền nhiễm [ผู้ที่เดินทางไปยังลาวจะต้องมีสุขภาพแข็งแรงและไม่เป็นโรคติดต่อ]. (1935, August, 30). *Hà Thành ngọ báo*, p.5.
- Osborne, Milton. (2001). *The mekong: Turbulent past, uncertain Future*. New York: Grove Press.
- Pham, Andrew T. (2010). The Returning Diaspora: Analyzing overseas Vietnamese (Viet Kieu) Contributions toward Vietnam's Economic Growth. ~~*Depocen Working Paper Series*~~, 20, 1-41.
- Pham Quynh Phuong. (2009). *Tran Hung Dao and the resurgence of popular religion in Vietnam*. Chiang Mai: Mekong.
- Phong trào ngụy binh và gia đình ngụy binh đòi chấm dứt chiến tranh xâm lược Đông Dương [การรณรงค์ยุติการทำสงครามรุกรานอินโดจีนโดยทหารและครอบครัวฝ่ายตรงข้าม]. (27, June, 1954). *Nhân Dân*, p.4.
- Poole, Peter A. (1970). *The Vietnamese in Thailand*. Ithaca: Cornell University.
- Popan, Adrian Teodor. (2015). *The ABC of Sycophancy. Structural Conditions for the Emergence of Dictators' Cults of Personality* (Doctoral Dissertation). Texas: University of Texas at Austin.
- Quan Toàn quyền dĩ Nam kỳ [ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนเดินทางไปโคชินไชนา]. (1935, March, 26). *Tràng An báo*, p.1.
- Quy định về nghi thức cả nước để tang Hồ Chủ tịch [ข้อกำหนดทางพิธีการในพิธีศพประธานโฮ]. (2004). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 30, 1969*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Quyết nghị của Ban Thường vụ Trung ương Về việc triệu tập và chuẩn bị đại biểu Hội nghị toàn quốc 01 tháng 04 năm 1948 [ข้อตกลงของคณะกรรมการประจำศูนย์กลางพรรคฯ ว่าด้วยการประชุมสมาชิกทั่วประเทศในวันที่ 1 เมษายน 1948]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 9, 1948*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Rafael, Vicente L. (1988). *Contracting colonialism: Traslation and chistian conversion in tagalog society under early spanish rule*. Ithaca: Cornell University.

Rattiya Songkhramwongsakul. (2010). *Returning Home: Place Reconstruction of Overseas Vietnamese in Danang, Vietnam* (Master's Thesis).

Chiang Mai: Chiang Mai University.

Renaud, Jean. (1949). *Ho-Chi-Minh, Abd-El-Krim et cie.* Paris: FeniXX réédition numérique.

Request to Remove Ho Chi Minh's Statue at the Museum of Mimasaka City. (2017).

Retrieved November 20, 2018, from

<https://vacusa.wordpress.com/2017/12/01/request-to-remove-ho-chi-minhs-statue-at-the-museum-of-mimasaka-city/>

Safran, William. (2005). The Jewish Diaspora in a Comparative and Theoretical Perspective. *Israel Studies*, 10, 36-60.

Sài Gòn giải phóng [ปลดปล่อยไซง่อน]. (2018). *Lấn theo tuyến cáp treo và đường sắt sang Lào* [ตามรอยกระเช้าไฟฟ้าและทางรถไฟที่สร้างไปยังลาว]. Retrieved May 22, 2019, from <http://www.sggp.org.vn/lan-theo-tuyen-cap-treo-va-duong-sat-sang-lao-502906.html>

Safran, William. (1991). Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. *A Journal of Transnational Studies*, 1, 83-99.

SAMANAL. (1931, May, 15). *Thanh Nghệ Tĩnh tân văn*, p.2.

Sáu người ở Xiêm giải về không rõ quê quán ở đâu [ผู้ที่ถูกส่งตัวกลับจากสยามจำนวนหกคนไม่ทราบภูมิลำเนาเดิมของตน]. (1936, April, 29). *Hà Thành ngộ báo*. p.2.

Schiller, Nina Glick. (2004). Long-Distance nationalism. In Ember, M., Ember C. R., & Skoggard, I. (Eds.), *Encyclopedia of diasporas* (pp.570-579). New Haven: Yale University.

Setthasart Watrasoke. (2015). The Construction of History of Vietnamese National Salvation through Monuments and Museums in Udon Thani. In 7th *International Conference on Humanities and Social Sciences, "ASEAN 2015: Challenges and Opportunities"* (Proceedings). Songkhla: Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

Shain, Yossi, & Barth, Aharon. (2003). Diasporas and International Relations Theory. *International Organization*, 57, 449-479.

- Shakhireva, Svetlana. (2007). Swaddled Nation: Modern Mother Russia and a Psychohistorical Reassessment of Stalin. *The Journal of psychohistory*, 35(1), 34-60.
- Sheng, Michael. (2001). Mao Zedong's narcissistic personality disorder and China's road to diaster. In Ofer Feldman, & Linda Valenty (Eds.), *Profiling political leaders: Cross-cultural studies of personality and behavior* (pp.111-128). New York: Praeger.
- Stuhlmann, Manfred. (1960). *Ho-chi-Minh: Ein leben für Vietnam [Ho Chi Minh: A life for Vietnam]*. Berlin: Dietz verlag.
- Văn Tạo and Motoo, Furuta [วันตำรวจ และ ไมโตโอะ ฟุรุตะ]. (2011). *Nạn đói năm 1945 ở Việt Nam: Những chứng tích lịch sử [ภัยอดอยากปี ค.ศ. 1945 ในเวียดนาม: หลักฐานทางประวัติศาสตร์]*. Hà Nội: NXB Tri Thức.
- Tặng thưởng Huân Huy chương và Bằng khen cho Việt kiều tỉnh Khonkaen – Thái Lan [มอบเหรียญเชิดชูเกียรติให้แก่เหรียญเกียรติคุณแก่น]*. (2011). Retrieved August 01, 2018, from <https://vnconsulate-khonkaen.mofa.gov.vn/vi-vn/News%20/>
- Taylor, Philip.(2007). *Modernity and re-enchantment in post-revolutionary Vietnam*. In Philip Taylor (ed.). (pp.1-56). Singapore: ISEAS.
- Tên gọi Hồ Chí Minh có từ bao giờ [ชื่อโฮจิมินห์ปรากฏเมื่อใด]*. (2010). Retrieved December 22, 2018, from <http://www.daibieunhandan.vn/default.aspx?tabid=78&NewsId=114905>
- Thanyathip Sripana. (2013). Tracing Hồ Chí Minh's Sojourn in Siam. *Southeast Asian Studies*, 2, 527-558.
- Thất bại và thất bại [ล้มเหลวและล้มเหลว]. (1947, December, 27). *Cứu Quốc*, p.1-2.
- The railway which became an aerial tramway*. (2014). Retrieved May 23, 2019, from <http://www.historicvietnam.com/railway-which-became-an-aerial-tramway/>
- Thiếu Nhi Hà Nội sung sướng nhất nước [เยาวชนฮานอยมีความสุขที่สุดในประเทศ]. (1946, June, 25). *Cứu Quốc*, p.2.
- Thơ của bác Hồ tặng các cháu Nhi đồng [บทกลอนจากประธานโฮมออบให้แก่เยาวชน]. (1946, May, 14). *Cứu Quốc*, p.2.

Thompson, Larry Clinton. (2010). *Refugee workers in the Indochina exodus, 1975-1982*. North Carolina: McFarland.

Thông báo về tình hình sức khoẻ của Hồ Chủ tịch [แถลงการณ์เกี่ยวกับสุขภาพของประธานโฮ], (1969, September, 4). *Nhân Dân*, p.1.

Thông cáo đặc biệt của Ban Chấp hành Trung ương Đảng Lao động Việt Nam, Ủy ban Thường vụ Quốc hội nước Việt Nam Dân chủ Cộng hoà, Hội đồng Chính phủ nước Việt Nam Dân chủ Cộng hoà và Đoàn Chủ tịch Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam [แถลงการณ์ฉบับพิเศษจากคณะกรรมการกลางพรรคแรงงานเวียดนาม คณะกรรมการสามัญประจำรัฐสภาแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม คณะรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม และคณะประธานคณะกรรมการแห่งแนวร่วมปฏิวัติเวียดนาม]. (1969, September, 4). *Nhân Dân*, p.1.

Thông tri của Ban Thường vụ Trung ương, ngày 30 tháng 3 năm 1949, về việc tổ chức ngày kỷ niệm sinh nhật Hồ Chủ tịch [แถลงการณ์ของคณะกรรมการประจำศูนย์กลางพรรคฯ ว่าด้วยการจัดวันคล้ายวันเกิดประธานโฮ]. (2001). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 10, 1949*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Thư của đồng chí Trường Chinh gửi Chủ tịch Hồ Chí Minh về nhiệm vụ văn hoá Việt Nam trong công cuộc cứu nước và xây dựng nước, ngày 16-11-1946 [จดหมายจากสหหายเจื่องจิงถึงประธานโฮจิมินห์เกี่ยวกับหน้าที่ทางด้านวัฒนธรรมในการสร้างชาติลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 1946]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Thư của Tổng bộ Việt Minh gửi cho các đoàn thể cách mạng Việt Nam ở hải ngoại [จดหมายจากคณะแกนนำขบวนการเวียดนามตั้งไปยั้งคณะปฏิวัติของชาวเวียดนามในต่างประเทศ]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 7, 1940-1945*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Thư gửi đồng bào toàn quốc [จดหมายส่งถึงประชาชนทั่วประเทศ]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 7, 1940-1945*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Thư kêu gọi tổng khởi nghĩa [จดหมายเรียกรื้อให้ประชาชนลุกขึ้นต่อต้านทั่วประเทศ]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 7, 1940-1945*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.

Tin Đông Dương [ข่าวอินโดจีน]. (1945, September, 12). *Cờ Giải phóng*, p.2.

- Tình hình và nhiệm vụ mới của Đảng [สถานการณ์และหน้าที่ใหม่ของพรรคฯ]. (2001).
Văn kiện Đảng toàn tập, tập 9, 1948. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- TO, James Jiann Hua TO. (2009). *Hand in Hand, Heart to Heart: Qiaowu and the Overseas Chinese* (Doctoral Dissertation). Christchurch: University of Canterbury.
- Toàn dân kháng chiến ngày 12-12-1946 [ประชาชนทั้งชาติลุกขึ้นสู้ 12 ธันวาคม 1946]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập, tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng gặp gỡ bà con kiều bào tại Nakhon Phanom* [เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามพบปะเกี่ยวบ่าวนครพนม]. (2013). Retrieved September 4, 2018, from <http://quehuongonline.vn/tin-cong-dong/tong-bi-thu-nguyen-phu-trong-gap-go-ba-con-kieu-bao-tai-nakhon-phanom-33995.htm>
- Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng tiếp kiều bào đón Xuân quê hương 2018* [เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามต้อนรับเกี่ยวบ่าวในวาระเทศกาลตรุษญวน 2018]. (2018). Retrieved November 20, 2018, from <https://vov.vn/chinh-tri/tong-bi-thu-nguyen-phu-trong-tiep-kieu-bao-don-xuan-que-huong-2018-728155.vov>
- Trần Đình Lưu [เงินดิ่งลิ่ว]. (2004). *Việt kiều Lào – Thái với quê hương* [เหวียดเกี่ยวลาว - ไทยกับแผ่นดินปิตุภูมิ]. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Trần Dương [เงินเดือด]. (2013). *Cụ Hố Lợi* [ทำนแฮวเหล่ย์]. Unpublished manuscript.
- Trần Thị Vui. (2012). *Quá trình đổi mới chính sách của Đảng đối với người Việt Nam ở nước ngoài từ năm 1986 đến năm 2009* (Doctoral Dissertation). TP.Hồ Chí Minh: Học viện Chính trị-Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh.
- Trần Trọng Đăng Đàn [เงินจ๋องดั่งดำน]. (2006). *Kiểu Bào và Quê Hương* [เกี่ยวบ่าวและปิตุภูมิ]. In Nguyễn Chơn Trung [เหงียนจ๋อนจ๋อง] (Ed.), *Kiểu Bào và Quê Hương* [เกี่ยวบ่าวและปิตุภูมิ] (pp.723-729). Hồ Chí Minh: NXB Trẻ.
- Tran Tuyen Ngoc. (2007). *Behind the Smoke and Mirrors: The Vietnamese in California, 1975 - 1994* (Doctoral Dissertation). California: University of California.

- Trao tặng huân, huy chương cho kiều bào Thái Lan* [มอบเหรียญเชิดชูเกียรติให้แก่ kiều
 胞ในเมืองไทย]. (2013). Retrieved August 31, 2018, from
[https://baomoi.com/trao-tang-huan-huy-chuong-cho-kieu-bao-thai-
 lan/c/10868181.epi](https://baomoi.com/trao-tang-huan-huy-chuong-cho-kieu-bao-thai-lan/c/10868181.epi)
- Trên bước đường tiến hoá của người Lào vẫn cần có người Annam đứng trung gian
 Làm khuôn mẫu [บนเส้นทางแห่งวิวัฒนาการของชาวลาวยังคงมีชาวอันนัมที่คอยทำ
 หน้าที่คนกลางและเป็นแบบอย่างให้แก่ชาวลาว]. (1935, October, 25). *Thanh Nghệ
 Tĩnh*, p.1.
- Trương Thị Diễm [เจืองถิเสียม]. (2002). *Từ xưng hô có nguồn gốc danh từ thân tộc
 trong giao tiếp tiếng Việt* [คำเรียกญาติที่ถูกใช้เป็นคำสรรพนามเพื่อใช้ในการสื่อสาร
 ภาษาเวียดนาม] (Doctoral dissertation). Vinh: Vinh University.
- Từ 1er novembre sẽ mở đường xe lửa không trung chở hàng Tân Ấp - Xóm Cụt [ตั้งแต่
 วันที่ 1 พฤศจิกายนเป็นต้นไปจะทำการเปิดกระเช้าลอยฟ้าขนส่งสินค้าระหว่างเตินเอ็บ –
 สอมกุก]. (1939, October, 31). *Tràng An báo*, p.2.
- Từ điển Hán Nôm* [พจนานุกรมฮั่นโนม]. (2018). Retrieved November 22, 2018, from
<https://hvdic.thivien.net/>
- Từ Thàkhet đến Paksé [จากท่าแขกสู่ปากเซ]. (1936, April, 9). *Hà Thành Ngọ báo*,
 p.2. Tucker, Robert C. (1979). The Rise of Stalin's Personality Cult. *The American
 Historical Review*, 84(2), 347-366.
- Tuyên truyền chống âm mưu của Pháp và bù nhìn Bảo Đại về bốn điểm trog diễn văn
 của Bôla, ngày 24-9-1947 [เผยแพร่แผนการณ์ชั่วร้ายของฝรั่งเศสแลหุ่นเชิดป่าวด้าย
 จากสุนทรพจน์ของโบลาววันที่ 24 กันยายน 1947]. (2000). *Văn kiện Đảng toàn tập,
 tập 8, 1945-1947*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia.
- Sơn Tùng [ซินตุง]. (1976). *Con người và con đường* [ผู้คนและเส้นทาง]. Hà Nội: NXB
 Phụ nữ.
- Vấn đề Việt kiều ở Lào [ปัญหาเหวียดเกี้ยวโนลาว]. (1936, March, 27). *Tràng An báo*, p.1.
- Về việc kiều dân An Nam phải đóng thuế thân ở bên xứ Ai Lao [เกี่ยวกับการที่ชาวอันนัม
 พลัดถิ่นจะต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลในแคว้นอ้ายลาว]. (1935, November, 6).
Thanh Nghệ Tĩnh tân văn, p.1-2.

Việt kiều ở hải ngoại tỏ lòng tín nhiệm Hồ chủ tịch [เหวียดเกี้ยวโพ้นทะเลแสดงความ
เชื่อมั่นต่อประธานโฮ]. (1946, November, 15). *Cứu Quốc*, p.1.

Việt Nam không dám công bố kiều hối 2017? [เวียดนามไม่กล้าประกาศยอดรวมเงินส่งกลับ
จากต่างแดน]. (2018). Retrieved November 20, 2018, from
<https://www.voatiengviet.com/a/pew-kieu-hoi-giam/4236244.html>

Vũ An [หวนอาน]. (1977). *Sơ lược về phong trào cứu nước của Việt kiều ở Thái* [ข้อมูล
ทั่วไปเกี่ยวกับกิจกรรมรงค์เคสื่อนไหวกู้ชาติของเหวียดเกี้ยวในเมืองไทย].

Vũ Thanh Bình [หวนแตงบิ่ง]. (2013). *Việt kiều “Bạc Mây” sinh sống tại Mường Vê hiện
nay có tên là: huyện Rê Nu Na Khon* [เหวียดเกี้ยว “บ้านใหม่” อาศัยอยู่
ณ เมืองเว ปัจจุบันคืออำเภอเรณูนคร].

Wan, Enoch & Trung, Le Thanh. (2014). *Mobilizing Vietnamese Diaspora for the
Kingdom*. Portland: Western Seminary Migration Policy Institute.

Ý nghĩa tâm linh của bộ đồ thờ tam sự, ngũ sự [ความหมายทางด้านจิตวิญญาณของชุด
เซ่นไหว้]. (2016). Retrieved November 22, 2018, from <http://dothocungviet.com/y-nghia-tam-linh-cua-bo-do-tho-tam-su-ngu-su-ns255?fbclid=IwAR1MyEggDua7Zf4nsHZi-YqPKPQ5eAExo1jrlW1VyfQRZSBIEZI-I9WmmEI>

เชิงอรรถ

- 1 การก่อการโซเวียต – เห่งตั้ง (The uprising of the Nghê-Tĩnh soviets) คือการลุกฮือของมวลชนคนชั้นล่างเพื่อต่อต้านฝรั่งเศส ในระหว่างปี ค.ศ. 1930 – 1931 ซึ่งเริ่มตั้งเค้าในช่วงต้นปี ค.ศ. 1930 โดยการที่กรรมกรในโรงงานได้ลงงานประท้วงจนเหตุการณ์ลุกลามไปทั่วเวียดนาม สถานการณ์บานปลายยิ่งขึ้นในช่วงปลายฤดูใบไม้ผลิ เมื่อชาวนาในพื้นที่ภาคกลางตอนบนของเวียดนามได้ทำการประท้วงกวาดล้างภัยอย่างยุติธรรมและการคอร์รัปชันของบรรดาขุนนางในราชสำนัก หลายฝ่ายคาดว่า การเคลื่อนไหวครั้งนี้อยู่ภายใต้การสนับสนุนของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนที่เพิ่งจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1930 ในระหว่างฤดูร้อน – ฤดูฝนของปี ค.ศ. 1930 เหล่าชาวนาที่อยู่ในห้วงอารมณ์แห่งความโมโหโกรธาได้ทำการยึดอำนาจในพื้นที่ชนบท และทำการจัดตั้งหน่วยการปกครองระดับหมู่บ้านของชาวนา (xã bộ nông) หรือที่เรียกว่า “โซเวียต” (Soviets) ขึ้น อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1931 การก่อการโซเวียต – เห่งตั้งก็ได้ถูกปราบปรามโดยรัฐบาลอาณานิคมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เห่งตั้ง จนเป็นเหตุให้แกนนำขบวนการคอมมิวนิสต์หลายคนถูกจับกุม คุมขัง และองค์กรเคลื่อนไหวของฝ่ายซ้ายถูกทำลายลงหลายแห่ง (Lockhart, & Duiker, 2006, pp. 224-225) เหตุดังกล่าวได้ส่งผลให้สหหายในพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนหลายคนหลบหนีมายังสยาม โดยใช้เส้นทางเดินเท้าทางบกจากแถบเห่งตั้งมายังพื้นที่นครพนมเพื่อเข้ามาลี้ภัย หรือเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสในแผ่นดินสยามต่อไป
- 2 ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้จากงานวิจัยของธัญญาทิพย์ ศรีพนา เรื่อง ไทยกับการกู้ชาติเวียดนามในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 สนับสนุนงบประมาณวิจัยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- 3 ในงานวิจัยชิ้นนี้หมายถึงเกี้ยวปาวที่เกิดในเวียดนามหรือลาว และได้อพยพมายังประเทศไทยในปี ค.ศ. 1946 ซึ่งในปัจจุบันมีอายุประมาณ 75 ปี ขึ้นไป รวมถึงผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว
- 4 บุตรหลานของผู้อพยพรุ่นที่ 1 ซึ่งเกิดในลาวหรือไทย และเคยเข้ารับการศึกษาระบบเดี่ยวหรือกหุ (Tiêu học vụ) ในเมืองไทย

- 5 เงินฮิ่งด่าว (Trần Hưng Đạo, 1226–1300) แม่ทัพที่มีชื่อเสียงเนื่องจากสามารถนำกองทัพค่ายเวียดป้องกันการรุกรานจากทัพบองโกลได้ถึง 2 ครั้งในปี ค.ศ. 1285 และปี ค.ศ. 1288 ชื่อของเขายังถูกนำไปใช้เป็นที่ยุทธการทางทหารครั้งสำคัญของฝ่ายสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามในระหว่างปี ค.ศ. 1950-1951 (Goscha, 2011, p. 491)
- 6 เงินก๊วกต่วน (Trần Quốc Tuấn) คือนามแรกเกิดของเงินฮิ่งด่าว นอกจากนั้นยังถูกนำไปตั้งเป็นชื่อสถาบันการทหารแห่งแรกของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 17 เมษายน 1946 โดยนักเรียนการทหารรุ่นแรกมีจำนวนกว่า 250 คน (Goscha, 2011, p. 459)
- 7 การลุกฮือวันเทิน (Văn Thân Khởi Nghĩa) คือการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยความรุนแรงของกลุ่มปัญญาชนซึ่งริเริ่มโดยเหล่านักปราชญ์ในพื้นที่หะงะฮานในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เนื่องจากความไม่พอใจที่ฝรั่งเศสได้บีบบังคับให้ราชสำนักเวียดนามลงนามในสนธิสัญญาไซงอน (Treaty of Saigon-Philastre Treaty) อันเป็นผลให้เวียดนามต้องสูญเสียพื้นที่โคชินไชนาให้แก่ฝรั่งเศส ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ถูกโจมตีคือชาวตะวันตกและชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกตามคำเรียกร้องให้ "กำจัดพวกฝรั่ง สंहารพวกนอกรีต" (binh Tây, sát tả-Defeat the Westerners and exterminate the heretics [Catholics]) (Lockhart, & Duiker, 2006, p. 336)
- 8 เวียดนามกวางฝุกห้อย (Việt Nam Quang Phục Hội-Vietnamese Restoration Society) เป็นขบวนการชาตินิยมที่ต่อต้านฝรั่งเศสโดยการนำของฟานโบยเจิว (Phan Bội Châu) ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1912 เพื่อเรียกร้องเอกราชและการจัดตั้งระบอบสาธารณรัฐตามแนวทางของพรรคก๊กมินตั๋งภายใต้การนำของซุนยัตเซ็น (Lockhart, & Duiker, 2006, p. 417)
- 9 ขบวนการเกินเวือง (Cần Vương movement) เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสที่เกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายหลังจากที่จักรพรรดิห่ามงได้ประกาศเรียกร้องให้ชาวเวียดนามแสดงความรักชาติด้วยการพิทักษ์ระบอบกษัตริย์และฟื้นฟูเอกราชให้แก่เวียดนาม ซึ่งส่งผลให้เกิดการลุกฮือต่อต้านฝรั่งเศสขึ้นหลายแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางของเวียดนามภายใต้การนำของฟานดิงฝุง (Phan Đình Phùng) ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1880 ก่อนที่จะอ่อนแรงลงภายหลังจากการเสียชีวิตของฟานดิงฝุงในปี ค.ศ. 1896 (Lockhart, & Duiker, 2006, p. 57)

- 10 บ้านใหม่ (Bản Mới) เป็นชื่อเดิมของหมู่บ้านนาจอก หมู่บ้านชนบทไทยที่ก่อตั้งขึ้นโดย
 เกียวบาวที่มีพื้นเพจากแถบเหงะติง (Nghệ Tĩnh) เวียดนาม ในปัจจุบันบ้านใหม่หรือ
 บ้านนาจอกได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนามตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003
 เป็นต้นมา
- 11 ชาวเวียดนามอพยพที่โยกย้ายกลับไปอาศัยในแผ่นดินปิตุภูมิ (ประเทศเวียดนาม) ในช่วง
 ต้นคริสต์ทศวรรษ 1960 อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสนธิสัญญาร่างกึ่ง และข้อตกลงระหว่าง
 สภาชาวไทย และสภาชาวเวียดนาม
- 12 ชั้นเรียนลับที่เปิดสอนตามบ้านเรือนเกียวบาวนับตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1940 ถึง
 กลางคริสต์ทศวรรษ 1970
- 13 ประธานโฮจิมินห์ถึงแก่อสัญกรรมเวลา 9 นาฬิกา 47 นาที ของวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1969
 แต่เพื่อหลีกเลี่ยงการนำเสนอสวดศพในวันชาติเวียดนามประจำปี ค.ศ. 1969
 (2 กันยายน) คณะกรรมการกรมการเมืองจึงมีมติให้แจ้งข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ
 โฮจิมินห์ว่าตรงกับวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1969 อย่างไรก็ตาม แถลงการณ์ของพรรคฯ
 ฉบับที่ 151-TB/TW ลงวันที่ 19 สิงหาคม 1989 ระบุว่า ประธานโฮจิมินห์ได้ถึงแก่อ
 สัญกรรมตั้งแต่วันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1969 นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา พรรคฯ จึง
 ประกาศให้วันที่ 2 กันยายนของทุกปีเป็นวันคล้ายวันถึงแก่อสัญกรรมของประธานโฮจิมินห์
 และวันชาติของเวียดนาม ("Thông cáo đặc biệt," 1969, p. 1)
- 14 พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคลาวด่งเวียดนาม (Đảng Lao Động Việt
 Nam) หรือพรรคแรงงานเวียดนามในปี ค.ศ. 1951 ก่อนที่จะกลับมาใช้ชื่อพรรค
 คอมมิวนิสต์เวียดนามอีกครั้งในปี ค.ศ. 1976
- 15 การบันทึกว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งเวียดนามเผยแพร่ข่าวการเสียชีวิตของโฮจิมินห์
 ในเช้าวันที่ 3 กันยายน ค.ศ. 1969 อาจเกิดจากความทรงจำที่คลาดเคลื่อนเนื่องจาก
 หลักฐานบางชิ้นยืนยันว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งเวียดนามเผยแพร่ข่าวการเสียชีวิต
 ของโฮจิมินห์ในเช้าวันที่ 4 กันยายน ค.ศ. 1969
- 16 ดูเพิ่มเติมใน เขียนชนบทให้เป็นชาติ กำเนิดมานุษยวิทยาไทยในยุคสงครามเย็น โดย
 เก่งกิจ กิติเรียงลาภ (2561)